ARMENIAN NUMISMATIC BIBLIOGRAPHY AND LITTERATURE

Y. T. Nercessian

ARMENIAN NUMISMATIC SOCIETY

Special Publication No. 3

Los Angeles

1984

TABLE OF GRATUITY

Paul Z. Bedoukian
George Derderian
Stephen T. Dulgarian
Luther Eskijian
Charles E. Garabedian
John J. Guevrekian
Adolph B. Hill, Jr. (Mrs.)
Patrick D. Hogan
Nicholas V. Jamgochian
John H. Kupjian
Garo S. Matossian
Thomas P. Rockwell
Levon A. Saryan (Dr. & Mrs.)
Charles G. Setian
George N. Shirinian
Harry T. Vanley

© Y. T. Nercessian 1984
Library of Congress Catalogue Card Number: 83-73256
ISBN 0-9606842-2-0

Published by ARMENIAN NUMISMATIC SOCIETY
8511 Beverly Park Place
Pico Rivera, California 90660, U.S.A.

Manufactured in the United States of America

Typeset by Abril Printing Company
5450 Santa Monica Blvd., Los Angeles, CA 90029

Printed by BookCrafters, Inc.
140 Buchanan St., Chelsea, Michigan 48118

CONTENT

Foreword 7
Acknowledgement 9
Periodicals 11

General References

Bibliography Sources 20
Numismatics — Education and Teaching 42
Numismatics in Allied Fields 61
History 74
Hoards 110
Collections Acquired by the State Museum of Armenian History 133
Sale and Auction Catalogues 154
Miscellaneous 162

General Numismatics and Works Covering Multiple Periods 181

The Period of Ancient Numismatics
Sixth Century B.C. to Fourth Century A.D.

General Works 192
Satraps 232
Orontids 252
Artaxiads 256
Roman Coins and Medallions Relating to Armenia 317
Armeno-Iranian 352

The Period of Medieval Numismatics
Fifth to Eighteenth Century

General Works....361
Kiurke....374
Cilician Armenia....381
Armenian Rulers in the Byzantine Empire....466
Islamic Coins Struck in the Cities of Historic Armenia....477

The Republic of Armenia and
the Surrounding Years (1918-1924)....564
Tokens....576
Seals....582
Medals....595
Reviews....651

Appendices

Transliteration Key for Armenian Numismatic Literature....660
Chronology of Armenian Dynasties....661
Legends of Artaxiad Coins....666
Legends of Cilician Armenian Coins....668

Subject Index....676
Author Index....720

FOREWORD

The idea of a numismatic bibliography is not new. Many Armenian numismatists[1] prepared a specialized bibliography with their studies. Bedoukian[2] was the first to try an Armenian numismatic bibliography with annotations; however, this was limited in scale and lacked résumés or abstracts of articles.

This writer's purpose is to list all Armenian numismatic bibliography (1980 inclusive), with abstracts[3] of their content, within one volume. To make it more accessible to all numismatists, the abstracts have been prepared bilingually, in English and Armenian. A great effort has been made to prepare a complete list, but the field is very wide and is a universal endeavor. Many articles are written in different languages and in every sort of publication. If some articles are missed bear with us for these shortcomings and please write to the publisher or the writer. Perhaps, in the near future, a second volume can be published.

For the sake of convenience and having in mind the student of numismatics as well as the scholar, the book is divided into several sections which should aid the researcher. However, the subject index may provide additional references to the material which is being researched, since numerous works do encompass a wider scope than just a topic, but are classified under the heading of its primary importance.

[1] Victor Langlois, *Numismatique de l'Arménie au moyen âge* (Paris: 1855), pp. 1-15; Clement Sibilian, *Classification of Roupenian Coins* (Vienna: 1892), pp. xii-xiv, (in Armenian); A. Salmaslian, *Bibliographie de l'Arménie* (Paris: 1946), pp. 159-164 and (Yerevan: 1969), pp. 361-366; Paul Z. Bedoukian, *Coinage of Cilician Armenia* (New York: 1962), pp. xi-xxi and revised edition (Danbury, Connecticut: 1979), pp. xi-xxie; *et al.*

[2] Paul Z. Bedoukian, A Survey of Publications on Armenian Numismatics from 1925-1963, *Revue des Études Arméniennes,* New Series, Vol. I (1964), pp. 415-426.

[3] Note that, in preparing the abstracts, material from auhtors' articles are used freely throughout the volume.

Roman coins relating to Armenia, the coins of Armenian rulers of the Byzantine Empire, and Islamic coins struck in historic Armenian cities of the state of Armīnīayah in the Arab Caliphate are not Armenian coins, but have a correlation to the Armenian way of life and should be treated as such. In this area of numismatic literature, only the material available to the author is included and abstracted to persuade the reader about the relative importance of this area of numismatics on Armenian history.

Unless otherwise specified, all titles are in the English language. Titles in Dutch, French, German, Italian, Latin, and Spanish are not translated into English; for titles in the Arabic, Armenian, Georgian, Polish, Russian, and Turkish languages, the translations are given in brackets.

In transliterating Armenian names and titles into English, the choice was made in favor of the Eastern Armenian dialect (except for established proper names and terms). The standard scholarly Library of Congress transliteration system is utilized for Armenian, as well as Arabic, Georgian, and Russian romanization. In Arabic transliteration, the names of Islamic mints including the letter waw (w) presented a problem since the same name(s) in Armenian are transliterated with the letter (v) of the Latin alphabet. The choice was made in favor of the latter.

Armenian names, titles, and some dates presented problems. The writer tried to remain faithful to the author's thoughts in preparing abstracts.

As a matter of convention the titles of books, periodicals, and newspapers are italicized; the dates of periodicals and newspapers (in the bibliographical information section) are parenthesized. The titles following each respective author are in alphabetical order.

An asterisk (*) after an abstract number indicates that the publication has been reviewed. See the "Review" section.

The bibliography format was derived from the bibliographical style of the American Numismatic Society and the Library of Congress.

Generally, sale and auction catalogues are excluded from this bibliography. Exception is made for very early issues as well as for those which include a narrative and present valuable numismatic literature and data.

Y. T. NERCESSIAN

ACKNOWLEDGEMENT

I express my deep gratitude to my friend Paul Bedoukian for his effort in researching and locating numismatic literature which was inaccessible to the author.

I appreciate very much the kindness and cooperative attitudes of my friends Khatchadour Mousheghian and Henry Sarkissian of the State Museum of Armenian History in contributing abstracts for many articles which were unavailable in the United States, of which some were completely unknown.

I deeply appreciate the help of Gia Ayvazian, the Armenian librarian at the Research Library of the University of California at Los Angeles, for her valuable assistance in the bibliography format and lasting patience in locating endless titles.

I also would like to express my thanks to librarian Francis Campbell and assistant librarian Margaret D'Ambrosio of the American Numismatic Society for being very gracious hosts and extremely cooperative while I was doing research in the ANS library.

I am obliged to my friend Wartan Gewenian for his proofreading of the Russian titles and his valuable assistance in the Russian language.

I wish to express my thanks to my son Terenik Nercessian for proofreading the manuscript very patiently and for making the necessary corrections.

I feel indebted to Siran Chadarevian of Abril Printing Co. for conscientiously typsetting this multilingual bibliography and cheerfully incorporating the redlines in such a numismatic work where thousands of names, dates, and transliteration symbols made her task infinitely difficult.

I would like to extend a word of thanks to the rest of the members of my family: my wife Anahid, my daughters Susan and Annette, and my younger son Armen, for my spending thousands of hours on

this volume and depriving them from many of the worldly pleasures.

I would also like to take this opportunity to express my appreciation to the following, who were kind enough to send me numismatic literature: Mesrop Abgarians, Steve Album, secretary Marian Archibald of the Royal Numismatic Society, the Armenian Literary Society, *Armenian Review,* Elmira Avetian, Hrair Babayan of the Committee for Cultural Relations with Armenians Abroad, Paul Bedoukian, the British Library, the librarian Francis Campbell of the American Numismatic Society, *Coin World,* Garabed Demirjian, Fr. Sahak Djemdjemian of the Mekhitarist Congregation in Venice, I. G. Dobrovolsky of the Hermitage Museum, Asbed Donabedian, Paramaz Doniguian, Luther Eskijian, Wartan Gewenian, bibliographer Spartak Ghazarian of the Miasnikian Library in Yerevan, International Bank Note Society librarian John Glynn, J. J. Guevrekian, Fr. Andreas Harmandikian, Pat Hogan, Richard Hovannisian, Hélène Huvelin of the French Numismatic Society, Nick Jamgochian, Eva Jaunzems, Institut d'Égypte, librarian Sahag Kalaydjian of the Gulbenkian Library in Jerusalem, librarian A. Kardashian of the Nubarian Library in Paris, Osheen Keshishian, S. Khaduri of the Central Library of Tbilisi, Fr. Raphael Kossian of the Mekhitarist Congregation in Vienna, Dickran Kouymjian, Garo Kürkman, N. Litani the secretary of the Israel Exploration Society, Kenneth MacKenzie, Abbot General Monseigneur Gregory Manian of the Vienna Mekhitarist Congregation, G. van der Meer, Fr. Sipan Mekhsian, Michael Metcalf, Khatchadour Mousheghian, Hagop Muradliyan, Numismatics International, American Numismatic Association librarian Debbie Phillips, Thomas Rockwell, Berj Sabbaghian, K. R. Salih of the Iraqi State Antiquities and Heritage Organization, Serge Samoniantz, George Sarkissian, Henry Sarkissian, Seaby's Numismatic Publications Ltd., George Shirinian, Spink and Son Ltd., Haigazian College librarian Jirair Tanielian, chief librarian Arazi Tirabian of the Miasnikian Library in Yerevan, the Western Diocese of the Armenian Church of North America, *World Coin News,* and others whose names I may have forgotten.

AUTHOR

PERIODICALS

Acta et Commentations Universitatis Dorpatensis. Dorpat (Tartu), Estonia.

Actes du Congrès International de Numismatique. Paris.

Alik - Ալիք (daily newspaper). Alik Pubishing Company, Tehran.

Amēnun Tarets'oyts'ě - Ամէնուն Տարեցոյցը· T'eodik, Constantinople, Vienna, and Paris.

American Journal of Archaeology. Archaeological Institute of America, New York.

American Journal of Numismatics. American Numismatic Society, New York.

Annuaire de la Société Française de Numismatique et d'Archéologie. Paris.

Annual Report of the American Numismatic Society. New York.

Anzeige-Blatt für Wissenschaft und Kunst. Vienna.

Ararat - Արարատ· Mother See of Holy Etchmiadzin, Vagharshapat, Holy Etchmiadzin, Armenia.

Ararat. Armenian General Benevolent Union. New York.

Archaeology. Archaeological Institute of America, New York.

Archives de l'Orient Latin. Société de l'Orient Latin, Paris.

Ardzagank' - Արձագանք (weekly newspaper). Tiflis.

Aréthuse. Cabinet des Médailles, Paris.

Armenia Today. Armenian Society for Friendly and Cultural Relations with Foreign Countries, Yerevan.

Armenian Church. Diocese of the Armenian Church of America, New York.

Armenian Digest. New York.

Armenian Herald, see *Lraber.*

Armenian Mirror-Spectator (weekly newspaper). Watertown, Massachusetts.

Armenian Numismatic Journal - Հայ Դրամագիտական Հանդէս· Armenian Numismatic Society, Los Angeles (Pico Rivera).

Armenian Observer (weekly newspaper). Osheen Keshishian, Los Angeles.

Armenian Reporter (weekly newspaper). Edward K. Boghosian, Flushing, New York.

Armenian Reporter; Teghekatu - Armenian Reporter; Տեղեկատու· Flushing, New York.

Armenian Review. Armenian Research Foundation, Boston.

Armenian Weekly. Hairenik Association, Inc., Boston.

L'Arménie (monthly paper). Minas Tchéraz, Paris.

L'Arménie Aujourd'hui. Armenian Society for Friendship and Cultural Relations with Foreign Countries, Yerevan.

Armenīā Segodnīā - Армения Сегодня. Armenian Society for Friendship and Cultural Relations with Foreign Countries, Yerevan.

Arvest - Արվեստ· Cultural Ministry of Armenian SSR, Yerevan.

Asbarez - Ասպարէզ (daily newspaper). Asbarez Publishing Company, Inc., Los Angeles.

Ashkhatut'yunner Hayastani Patmut'ian Petakan T'angarani - Աշխատութիւններ Հայաստանի Պատմութեան Պետական Թանգարանի· State Museum of Armenian History, Yerevan.

Avangard - Ավանգարդ (daily). Yerevan.

AYO, Director de la publication: Simon Bebek. Vienna.

Azatamart - Ազատամարտ (weekly). Constantinople.

Azgagrakan Handēs - Ազգագրական Հանդէս· Armenian Ethnographic Society, Tiflis.

Baikar - Պայքար (daily). Baikar Publishing Association, Watertown, Massachusetts.

Banasēr - Բանասէր· Paris.

Banber Hayastani Arkhivneri - Բանբեր Հայաստանի Արխիվների· Administration of Archives of Armenian SSR Ministry Council, Yerevan.

Banber Yerevani Hamalsarani - Բանբեր Երեվանի Համալսարանի· University of Yerevan.

Bazmavep - Բազմավէպ· Mekhitarist Congregation, St. Lazare, Venice.

Berliner Münzblätter. Berlin.
Bibliotheca Classica Orientalis. Berlin.
Biuletyn Numizmatyczny. Polskie Towarzystwo Archeologiczne, Warsaw.
Buletinul Societăţii Numismatice Române. Bucharest.
Bulletin de la Bibliothèque Nationale. Paris.
Bulletin de la Classe Historico-Philologique de l'Académie Impériale des Sciences de St. Pétersbourg. St. Petersbourg.
Bulletin de la Société Française de Numismatique. Paris.
Bulletin de l'Institut d'Égypte. Cairo.
Bulletin of the School of Oriental and African Studies. University of London.
Byzantion. Revue Internationale des Études Byzantines. Sociétés Belge d'Études Byzantines, Brussels.

California Courier (weekly newspaper). Fresno, California.
Coin Collector's Journal. Scott & Company, New York.
Coin World (weekly paper). Amos Press, Inc., Sidney, Ohio.

Ėpigrafika Vostoka - *Эпиграфика Востока.* Academy of Sciences of USSR, Leningrad.
Erekoyan Erevan - Երեկոյան Երեւան (daily newspaper). Yerevan.
Erevan - Երեւան (daily newspaper). Yerevan. Changed to *Erekoyan Erevan.*
Erkir - Երկիր (weekly newspaper). Organ of A.D.L., Athens.
Etchmiadzin - Էջմիածին. Catholicosate of Armenia, Etchmiadzin, Armenia.
Europa - Եւրոպա (weekly newspaper). Mekhitarist Congregation, Vienna.

"Geghard" Suriahay Taregirk' - «Գեղարդ» Սուրիահայ Տարեգիրք. Aleppo.
Geographical Magazine. London.
Geuzenpenning Munt- en Penningkundig Nieuws. Royal Dutch Association for Numismatics, Amsterdam.
Gitut'yun ev Tekhnika - Գիտություն եվ Տեխնիկա. Scientific-technical and Techno-economic Scientific Research Institute of the State Plan of the Armenian SSR, Yerevan.

Gotchnag - Հայաստանի Կոչնակ· New York.
Grakan T'ert' - Գրական Թերթ (weekly). Yerevan.

Haigazian Armenological Review - Հայկազեան Հայագիտական Հանդէս· Armenological Department of Haigazian College, Beirut.
Hairenik - Հայրենիք (daily newspaper). Hairenik Association, Inc., Boston.
Hairenik Monthly - Հայրենիք Ամսագիր· Hairenik Association, Inc., Boston.
Hamburger Beiträge zur Numismatik. Hamburg.
Handes Amsorya - Հանդէս Ամսօրեայ· Mekhitarist Congregation, Vienna.
Haṛaj - Յառաջ (daily newspaper). Paris.
Hask - Հասկ· Armenian Catholicosate, Antelias, Lebanon.
Hask Hayagitakan Taregirk' - Հասկ Հայագիտական Տարեգիրք· Armenian Catholicosate, Antelias, Lebanon.
Hayastan - Հայաստան (weekly newspaper). Constantinople.
Hayastani Ashkhatavoruhi - Հայաստանի Աշխատավորուհի· Central Committee of the Communist Party of Armenia, Yerevan.
Hayreniky Dzayn - Հայրենիքի Ձայն (weekly newspaper). Committee for Cultural Relations with Armenians Abroad, Yerevan.
Hayun Tarets'oyts'ĕ - Հայուն Տարեցոյցը· Marseille.
Hoosharar - Յուշարար· Armenian General Benevolent Union of America Inc., New York.

International Bank Note Society Journal. International Bank Note Society, London.
Israel Numismatic Journal. Israel Numismatic Society, Jerusalem.
Italia Numismatica. Mantua, Italy.
Izvestiā Kavkazskogo Istoriko-Arkheologicheskogo Instituta - *Известия Кавказского Историко-Археологического Института.* Tiflis.

Jahakir - Ջահակիր· Cairo.
Jamanak - Ժամանակ (daily newspaper). Istanbul.
Janasēr - Ջանասէր· Armenian Evangelical Union, Beirut.

Journal des Études Commerciales. Paris.
Journal International d'Archéologie Numismatique. Athens.
Journal of International Numismatics. Organization of International Numismatics, Bellaire, Texas.
Journal of the Asiatic Society. Asiatic Society, Calcutta.
Journal of the Bombay Branch, Royal Asiatic Society. Bombay.

Keank' ew Aruest - Կեանք եւ Արուեստ. Paris.
Keghouni - Գեղուն. Mekhitarist Congregation, St. Lazare, Venice.
Kir ou Kirk - Գիր ու Գրիչ. Armenian Literary Society, Yonkers, New York.
Kommunist - *Коммунист* (daily newspaper). Yerevan.
Komsomolets - *Комсомолец* (daily newspaper). Yerevan.
Komunizmi Ughiov - Կոմունիզմի Ուղիով (newspaper). Etchmiadzin, Armenia.
Kratkie Soobshcheniia - *Краткие Сообщения.* Academy of Sciences of USSR, Moscow.
Kroonk. Committee for Cultural Relations with Armenians Abroad, Yerevan.

Literaturnaia Armeniia - *Литературная Армения.* Soviet Writer's Union of Armenian SSR, Yerevan.
Lraber; Armenian Herald - Լրաբեր (semiweekly newspaper). Armenian Progressive League, New York.
Lraber Hasarakakan Gitut'yunneri - Լրաբեր Հասարակական Գիտութիւնների. Academy of Sciences of Armenian SSR, Yerevan.

Madras Journal of Literature and Science. Madras Literary Society and Auxiliary of the Royal Asiatic Society, Madras.
Marmara - Մարմարա (daily newspaper). Istanbul.
al-Maskukat - المسكوكات. Iraq Directorate General of Antiquities, Bagdad.
Materialy i Issledovaniia po Arkheologii SSSR - *Материалы и Исследования по Археологии СССР.* Academy of Sciences of USSR, Institute of Archaeology, Moscow.
Medaille. Brno, Czechoslovakia.

Mémoires de la Société d'Archéologie et Numismatique de St. Pétersbourg. St. Petersbourg and Berlin.

Mémoires de la Société Impériale d'Archéologie. St. Petersbourg, Paris, and Berlin.

Mémoires de l'Académie Impériale des Sciences de St. Pétersbourg. St. Petersbourg, Riga, and Leipzig.

Mitteilungen der Öesterreichischen Gesellschaft für Münz- und Medaillenkunde. Vienna.

Mitteilungen der Österreichischen Numismatischen Gesellschaft. Vienna.

Money Talks. Superior Stamp and Coin Company, Inc., Los Angeles.

Mother Church - Մայր Եկեղեցի· Western Diocese of the Armenian Church of North America, Hollywood, California.

Museum Notes. American Numismatic Society, New York.

New York Times (daily newspaper). New York.

Newsletter. Committee for Cultural Relations with Armenians Abroad, Yerevan. Changed to *Kroonk.*

NI Bulletin. Numismatics International, Dallas, Texas.

Nor Arabkir - Նոր Արաբկիր· Arabkir Union Inc., Central Committee, Watertown, Massachusetts.

Nor Gyank - Նոր Կեանք (weekly newspaper). Glendale, California.

Nor Or - Նոր Օր (semiweekly). Organ of A.D.L., Los Angeles.

Nor Sebastia - Նոր Սեբաստիա· New York.

Northern Numismatic News. Grimsby, England.

Nouvelles Archives des Missions Scientifiques et Littéraires. Paris.

Numario Hispanico. Archaeological National Museum and Spanish Numismatic Association, Madrid and Barcelona.

Numismaatikko, Suomen Numismaatikko-Liitto RY:N Julkaisu. Helsinki.

Numismatic Chronicle. Royal Numismatic Society, London.

Numismatic Circular. Spink & Son, Ltd., London.

Numismatic Literature. American Numismatic Society, New York.

Numismatica. Rome.

Numismatische Nachrichtenblatt. Organ des Verbandes der Deutschen Münzvereine, Emden, West Germany.
Numismatische Zeitschrift. Numismatische Gesellschaft, Vienna.
Numismatist. American Numismatic Association, Colorado Springs, Colorado.
Numizmatika i Ėpigrafika - Нумизматика и Эпиграфика. Academy of Sciences of USSR, Institute of Archaeology, Moscow.

Patma-Banasirakan Handes - Պատմա-Բանասիրական Հանդես· Academy of Sciences of Armenian SSR, Yerevan.
P'ordz - Փորձ· Tiflis.

Revue Archéologique. Paris.
Revue Belge de Numismatique et de Sigillographie. Société Royale de Numismatique de Belgique, Brussels.
Revue Biblique. Paris.
Revue de la Numismatique Belge. Société Royale de Numismatique, Brussels.
Revue de l'Orient. Paris.
Revue de l'Orient Latin. Paris.
Revue des Études Anciennes. Annales de la Faculté des Lettres de Bordeaux et des Universités du Midi, France.
Revue des Études Arméniennes. Société des Études Arméniennes, Paris.
Revue des Études Grecques. Centre de la Recherche Scientifique, Paris.
Revue Historique. Paris.
Revue Numismatique. Société Française de Numismatique, Paris.
Rivista Italiana di Numismatica e Scienze Affini. Societa Numismatica Italiana, Milan.

SAN. Journal of the Society for Ancient Numismatics, Los Angeles.
Seaby's Coin and Medal Bulletin. B. A. Seaby Ltd., London.
Semitic and Oriental Studies. University of California Publications of Semitic Philology, Berkeley and Los Angeles.

Shek'spirakan - Շեքսպիրական· Armenian Center of Shakespeare, Academy of Sciences of Armenian SSR, Yerevan.

Shirak - Շիրակ· Tekeyan Cultural Association, Beirut.

Sion - Սիոն· Armenian Patriarchate in Jerusalem.

Sitzungsberichte der philosophisch-Historischen Class der kaiserlichen Akademie der Wissenschaften. Vienna.

Soobshcheniĭā Akademii Nauk Gruzinskoĭ SSR - Сообщения Академии Наук Грузинской ССР. Academy of Sciences of Georgian SSR, Tbilisi.

Soobshcheniĭā Gosudarstvennogo Ėrmitazha - Сообщения Государственного Эрмитажа. Leningrad.

Sovetakan Arvest - Սովետական Արվեստ· Ministry of Culture of Armenian SSR, Yerevan.

Sovetakan Gharabagh - Սովետական Ղարաբաղ (daily newspaper). Step'anakert, Qarabagh, Azerbaijan.

Sovetakan Hayastan - Սովետական Հայաստան· Committee for Cultural Relations with Armenians Abroad, Yerevan.

Sovetakan Hayastan - Սովետական Հայաստան (daily newspaper). Yerevan.

Sovetskaīā Arkheologiīā - Советская Археология. Academy of Sciences of USSR, Institute of Archaeology, Moscow.

Sovetskiĭ Kollektsioner - Советский Коллекционер. Moscow.

Stamp and Coin Gazette. Altoona, Pennsylvania.

Staraīā Moneta - Старая Монета. St. Petersbourg.

Sumer - سومر. Directorate General of Antiquities, Baghdad.

Syria. Institut Française d'Archéologie de Beyrouth, Paris.

Taraz - Տարազ· Tiflis.

Teghekagir, Hasarakakan Gitut'yunner - Տեղեկագիր, Հասարակական Գիտություններ· Academy of Sciences of Armenian SSR, Yerevan. Changed to *Lraber Hasarakakan Gitut'yunneri.*

Travaux du Département Numismatique - Труды Отдела Нумизматики. Musée de l'Ermitage, Leningrad.

Trudy Moskovskago Numizmaticheskago Obshchestva - Труды Московскаго Нумизматическаго Общества. Moscow.

Trudy Numizmaticheskoĭ Komissii - Труды Нумизматической Комиссии. St. Petersbourg.

Vestnik Drevneĭ Istorii - Вестник Древней Истории. Academy of Sciences of USSR, Institute of Universal History, Moscow.
Vizantiĭskiĭ Vremennik - Византийский Временник. Academy of Sciences of USSR, Institute of History, Moscow.

World Coin News. Krause Publications, Inc., Iola, Wisconsin.
World Coins. Amos Press, Sidney, Ohio.

Zapiski Kollegii Vostokovedov - Записки Коллегии Востоковедов. Russian Academy of Sciences, Asiatic Museum, Leningrad.
Zartonk - Զարթօնք (daily newspaper). Beirut.
Zeitschrift für Münz-, Siegel- und Wappenkunde. Berlin.
Zeitschrift für Numismatik. Berlin.
Zouartnotz - Զուարթնոց. Paris.

General References

BIBLIOGRAPHY SOURCES

1 ADALIAN, Rouben. *Annual Bibliography of Armenian Studies; Articles Published in 1978,* compiled by Rouben Adalian. Los Angeles: Society for Armenian Studies, Inc., 1979, Vol. I, pp. 5, 6, 13, 19.

The index includes the bibliographic information of six articles relating to ancient, medieval, and modern Armenian numismatics.

Ցանկը կը պարունակէ հին, միջնադարեան ու արդի հայ դրամագիտութեան վերաբերեալ վեց յօդուածներու մատենագրական տեղեկութիւնները։

2 AMERICAN NUMISMATIC ASSOCIATION. *Library Catalogue of the American Numismatic Association.* Colorado Springs: 1972, p. 141.

It is a general numismatic library catalogue where two publications relating to all phases of Armenian numismatics are classified.

Դրամագիտական գրադարանի ընդհանուր կատալոգ մըն է, ուր հայ դրամագիտութեան բոլոր մարզերուն վերաբերեալ երկու հրատարակութիւններ ցուցակագրուած են։

3 AMERICAN NUMISMATIC ASSOCIATION. *Library Catalogue of the American Numismatic Association.* Second edition, Colorado Springs: 1977, p. 362.

It is a general numismatic library catalogue where three publications relating to all phases of Armenian numismatics are classified.

Դրամագիտական գրադարանի ընդհանուր կատալոգ մըն է, ուր հայ դրամագիտութեան բոլոր մարզերուն վերաբերեալ երեք հրատարակութիւններ ցուցակագրուած են։

4 AMERICAN NUMISMATIC ASSOCIATION. *The Numismatist Index, Volumes 1 through 91 (1888-1978).* Colorado Springs: American Numismatic Association, 1980, pp. 7, 103, 155.

The index includes bibliographic information of a book review on the *Coinage of Cilician Armenia,* an article on an Armenian medal, and a report on a bronze of the Armenian Republic.

Ցանկը կը պարունակէ մատենագրական տեղեկութիւնները գրախօսականի մը՝ Կիլիկեան Հայաստանի դրամները գրքին վրայ, յօդուածի մը՝ հայկական մեդալի մը մասին եւ տեղեկագրութեան մը՝ Հայաստանի Հանրապետութեան բրոնզի մը վրայ:

5 AMERICAN NUMISMATIC SOCIETY. *Dictionary Catalogue of the Library of the American Numismatic Society.* Boston: G. K. Hall & Co., 1962, Vol. I, pp. 119-120.

It is a general numismatic library catalogue where thirty-three publications relating to all phases of Armenian numismatics are classified.

Դրամագիտական գրադարանի ընդհանուր կատալոգ մըն է, ուր հայ դրամագիտութեան բոլոր մարզերուն վերաբերեալ երեսուներեք հրատարակութիւններ դասաւորուած են:

6 AMERICAN NUMISMATIC SOCIETY. *Dictionary and Auction Catalogues of the Library of the American Numismatic Society, First Supplement, 1962-1967.* Boston: G. K. Hall & Co., 1967, p. 18.

It is a general numismatic library catalogue where ten publications relating to all phases of Armenian numismatics are classified.

Դրամագիտական գրադարանի ընդհանուր կատալոգ մըն է, ուր հայ դրամագիտութեան բոլոր մարզերուն վերաբերեալ տասը հրատարակութիւններ դասաւորուած են:

7 AMERICAN NUMISMATIC SOCIETY. *Dictionary and Auction Catalogues of the Library of the American Numismatic Society, Second Supplement, 1968-1972.* Boston: G. K. Hall & Co., 1973, pp. 20-21.

It is a general numismatic library catalogue where fourteen publications relating to all phases of Armenian numismatics are classified.

Դրամագիտական գրադարանի ընդհանուր կատալոգ մըն է, ուր հայ դրամագիտութեան բոլոր մարզերուն վերաբերեալ տասնչորս հրատարակութիւնները դասաւորուած են:

8 AMERICAN NUMISMATIC SOCIETY. *Dictionary and Auction Catalogues of the Library of the American Numismatic Society, Third Supplement, 1973-1977.* Boston: G. K. Hall & Co., 1978, Vol. I, pp. 37-38.

It is a general numismatic library catalogue where twenty-six publications relating to all phases of Armenian numismatics are classified.

Դրամագիտական գրադարանի ընդհանուր կատալոգ մըն է, ուր հայ դրամագիտութեան բոլոր մարզերուն վերաբերեալ քսանվեց հրատարակութիւնները դասաւորուած են:

9 AMERICAN NUMISMATIC SOCIETY. *Numismatic Literature,* No. 22 (January 1953), p. 233.

The periodical includes bibliographic information and an abstract of a publication relating to medieval Armenian numismatics.

Պարբերաթերթը կը պարունակէ միջնադարեան հայ դրամագիտութեան վերաբերեալ մի հրատարակութեան մատենագրական տեղեկագրութիւնն ու համառօտագրութիւնը:

10 AMERICAN NUMISMATIC SOCIETY. *Numismatic Literature,* No. 28 (July 1954), pp. 129-130.

The periodical includes bibliographic information and abstracts of three publications relating to all phases of Armenian numismatics.

Պարբերաթերթը կը պարունակէ հայ դրամագիտութեան բոլոր մարզերուն վերաբերեալ երեք հրատարակութեանց մատենագրական տեղեկութիւններն ու համառօտագրութիւնները:

11 AMERICAN NUMISMATIC SOCIETY. *Numismatic Literature,* No. 32 (July 1955), p. 282.

The periodical includes bibliographic information and abstracts of two publications relating to medieval and Cilician Armenian numismatics.

Պարբերաթերթը կը պարունակէ միջնադարեան ու Կիլիկիոյ հայ

դրամագիտութեան վերաբերեալ երկու հրատարակութեանց մատենագրական տեղեկութիւններն ու համառօտագրութիւնները:

12 AMERICAN NUMISMATIC SOCIETY. *Numismatic Literature,* No. 34 (January 1956), p. 34.
The periodical includes bibliographic information and an abstract of a publication relating to the trade and cities of Armenia.
Պարբերաթերթը կը պարունակէ Հայաստանի վաճառականութեան եւ քաղաքներուն վերաբերեալ մի հրատարակութեան մատենագրական տեղեկութիւնն ու համառօտագրութիւնը:

13 AMERICAN NUMISMATIC SOCIETY. *Numismatic Literature,* No. 41 (October 1957), p. 389.
The periodical includes bibliographic information of a book review on the excavation of Dvin.
Պարբերաթերթը կը պարունակէ Դուինի պեղումներուն վրայ գրուած մի գրախօսականի մը մատենագրական տեղեկութիւնը:

14 AMERICAN NUMISMATIC SOCIETY. *Numismatic Literature,* No. 42 (January 1958), p. 39.
The periodical includes bibliographic information and an abstract of a publication relating to the coin of Abagha Khan.
Պարբերաթերթը կը պարունակէ Աբաղա Խանի դրամին մասին գրուած մի հրատարակութեան մատենագրական տեղեկութիւնն ու համառօտագրութիւնը:

15 AMERICAN NUMISMATIC SOCIETY. *Numismatic Literature,* No. 44 (July 1958), pp. 154-155.
The periodical includes bibliographic information and an abstract of a publication relating to a coin of Tigranes II.
Պարբերաթերթը կը պարունակէ Տիգրան Բ-ի դրամին վերաբերեալ մի հրատարակութեան մատենագրական տեղեկութիւնն ու համառօտագրութիւնը:

16 AMERICAN NUMISMATIC SOCIETY. *Numismatic Literature,* No. 45 (October 1958), p. 286.
The periodical includes bibliographic information and an abstract of a publication relating to the bank notes of Armenia.

Պարբերաթերթը կը պարունակէ Հայաստանի թղթադրամներուն վերաբերեալ մի հրատարակութեան մատենագրական տեղեկութիւնն ու համառօտագրութիւնը։

17 AMERICAN NUMISMATIC SOCIETY. *Numismatic Literature,* No. 46 (January 1959), p. 335.
The periodical includes bibliographic information and an abstract of a publication relating to Cilician Armenian numismatics.

Պարբերաթերթը կը պարունակէ Կիլիկեան Հայաստանի դրամագիտութեան վերաբերեալ մի հրատարակութեան մատենագրական տեղեկութիւնն ու համառօտագրութիւնը։

18 AMERICAN NUMISMATIC SOCIETY. *Numismatic Literature,* No. 48 (July 1959), pp. 531, 563.
The periodical includes bibliographic information of two publications and an abstract on one of them relating to a multilingual coin.

Պարբերաթերթը կը պարունակէ բազմալեզուեան դրամի մը վերաբերեալ երկու հրատարակութեանց մատենագրական տեղեկութիւնները եւ մէկու մը համառօտագրութիւնը։

19 AMERICAN NUMISMATIC SOCIETY. *Numismatic Literature,* No. 49 (October 1959), pp. 627-628.
See abstract of No. 17.

20 AMERICAN NUMISMATIC SOCIETY. *Numismatic Literature,* No. 52 (July 1960), pp. 216-217.
The periodical includes bibliographic information and abstracts of two publications relating to Cilician Armenian numismatics.

Պարբերաթերթը կը պարունակէ Կիլիկեան Հայաստանի դրամագիտութեան վերաբերեալ երկու հրատարակութեանց մատենագրական տեղեկութիւններն ու համառօտագրութիւնները։

21 AMERICAN NUMISMATIC SOCIETY. *Numismatic Literature,* No. 61 (October 1962), p. 291.
The periodical includes bibliographic information and an abstract of a publication relating to an Armenian gold medal.

Պարբերաթերթը կը պարունակէ հայկական ոսկիէ մեդալի մը վերաբերեալ մի հրատարակութեան մատենագրական տեղեկութիւնն ու համառօտագրութիւնը։

22 AMERICAN NUMISMATIC SOCIETY. *Numismatic Literature,* No. 64 (July 1963), pp. 616-617, 681.
The periodical includes bibliographic information of four publications and abstracts on two of them relating to medieval and Cilician Armenian numismatics.

Պարբերաթերթը կը պարունակէ միջնադարեան ու Կիլիկեան Հայաստանի դրամագիտութեան վերաբերեալ չորս հրատարակութեանց մատենագրական տեղեկութիւնները եւ անոնց երկուքին համառօտագրութիւնները։

23 AMERICAN NUMISMATIC SOCIETY. *Numismatic Literature,* No. 65 (October 1963), p. 781.
The periodical includes bibliographic information of a book review on the *Coinage of Cilician Armenia.*

Պարբերաթերթը կը պարունակէ Կիլիկեան Հայաստանի Դրամաճոռուն մասին գրուած գրախօսականի մը մատենագրական տեղեկութիւնը։

24 AMERICAN NUMISMATIC SOCIETY. *Numismatic Literature,* No. 66 (January 1964), pp. 22-24.
See abstract of No. 11.

25 AMERICAN NUMISMATIC SOCIETY. *Numismatic Literature,* No. 68 (July 1964), p. 230.
See abstract of No. 17.

26 AMERICAN NUMISMATIC SOCIETY. *Numismatic Literature,* No. 69 (October 1964), p. 394.
See abstract of No. 23.

27 AMERICAN NUMISMATIC SOCIETY. *Numismatic Literature,* No. 71 (April 1965), pp. 514-515.
The periodical includes bibliographic information and abstracts of four publications relating to all phases of Armenian numismatics.

Պարբերաթերթը կը պարունակէ հայ դրամագիտութեան բոլոր մարզերուն վերաբերեալ չորս հրատարակութեանց մատենագրական տեղեկութիւնները ու համառօտագրութիւնները։

28 AMERICAN NUMISMATIC SOCIETY. *Numismatic Literature,* No. 72 (July 1965), pp. 651-652.
The periodical includes bibliographic information of four book reviews on the *Coinage of Cilician Armenia.*

Պարբերաթերթը կը պարունակէ Կիլիկեան Հայաստանի Դրամներուն *մասին գրուած չորս գրախօսականներու մատենագրական տեղեկութիւնները:*

29 AMERICAN NUMISMATIC SOCIETY. *Numismatic Literature,* No. 73 (October 1965), p. 731.
The periodical includes bibliographic information of two book reviews on the *Coinage of Cilician Armenia.*

Պարբերաթերթը կը պարունակէ Կիլիկեան Հայաստանի Դրամներուն *մասին գրուած երկու գրախօսականներու մատենագրական տեղեկութիւնները:*

30 AMERICAN NUMISMATIC SOCIETY. *Numismatic Literature,* No. 75 (April 1966), p. 146.
See abstract of No. 23.

31 AMERICAN NUMISMATIC SOCIETY. *Numismatic Literature,* No. 79 (December 1967), pp. 456-457.
See abstract of No. 17.

32 AMERICAN NUMISMATIC SOCIETY. *Numismatic Literature,* No. 81 (December 1968), p. 68, No. 374.
The periodical includes bibliographic information and an abstract of a publication relating to the numismatics of the Artaxiad dynasty.

Պարբերաթերթը կը պարունակէ Արտաշէսեան հարստութեան դրամագիտութեան վերաբերեալ հրատարակութեան մը մատենագրական տեղեկութիւնն ու համառօտագրութիւնը:

33 AMERICAN NUMISMATIC SOCIETY. *Numismatic Literature,* No. 82 (June 1969), p. 37, No. 214.
See abstract of No. 17.

34 AMERICAN NUMISMATIC SOCIETY. *Numismatic Literature,* No. 83 (December 1969), p. 52, No. 290; 145.
The periodical includes bibliographic information of two publications and an abstract on one of them relating to Cilician Armenian numismatics.

Պարբերաթերթը կը պարունակէ Կիլիկեան Հայաստանի դրամագիտութեան վերաբերեալ՝ երկու հրատարակութեանց մատենագրական տեղեկութիւնները եւ անոնցմէ մէկուն համառօտագրութիւնը։

35 AMERICAN NUMISMATIC SOCIETY. *Numismatic Literature,* No. 84 (September 1970), p. 6, No. 36; 16, No. 87.
The periodical includes bibliographic information and abstracts of two publications relating to ancient and medieval Armenian numismatics.

Պարբերաթերթը կը պարունակէ հին ու միջնադարեան հայ դրամագիտութեան վերաբերեալ երկու հրատարակութեանց մատենագրական տեղեկութիւններն ու համառօտագրութիւնները։

36 AMERICAN NUMISMATIC SOCIETY. *Numismatic Literature,* No. 85 (March 1971), p. 7, Nos. 49-50; 22, Nos. 146-148; 40, Nos. 262-263.
The periodical includes bibliographic information and abstracts of seven publications relating to ancient, medieval, and Cilician Armenian numismatics.

Պարբերաթերթը կը պարունակէ հին, միջնադարեան ու Կիլիկեան Հայաստանի դրամագիտութեան վերաբերեալ եօթ հրատարակութեանց մատենագրական տեղեկութիւններն ու համառօտագրութիւնները։

37 AMERICAN NUMISMATIC SOCIETY. *Numismatic Literature,* No. 86 (September 1971), p. 11, Nos. 69-70; 17, No. 108; 23-24, Nos. 144-145; 37, Nos. 226-227; 51, No. 308; 53-55, Nos. 315-316, 322-325; 127-128, Nos. 826-828; 136-137, No. 891; 144-145.
The periodical includes bibliographic information on twenty-three publications and abstracts on seventeen of them relating to all phases of Armenian numismatics.

Պարբերաթերթը կը պարունակէ հայ դրամագիտութեան բոլոր մարզերուն վերաբերեալ քսաներեք հրատարակութեանց մատենագրական տեղեկութիւնները եւ անոնց տասնեօթին համառօտագրութիւնները։

38 AMERICAN NUMISMATIC SOCIETY. *Numismatic Literature,* No. 87 (March 1972), p. 12, No. 70; 61, No. 333.

The periodical includes bibliographic information and abstracts of two publications relating to the Artaxiad dynasty and Cilician Armenian numismatics.

Պարբերաթերթը կը պարունակէ Արտաշէսեան հարստութեան եւ Կիլիկեան Հայաստանի դրամագիտութեան վերաբերեալ երկու հրատարակութեանց մատենագրական տեղեկութիւններն ու համառօտագրութիւնները։

39 AMERICAN NUMISMATIC SOCIETY. *Numismatic Literature,* No. 88 (September 1972), p. 5, No. 35; 23, Nos. 134-135; 28, Nos. 162-164; 30-31, No. 176; 34, No. 199; 45-48, Nos. 268, 277-278, 284.

The periodical includes bibliographic information and abstracts of twelve publications relating to all phases of Armenian numismatics.

Պարբերաթերթը կը պարունակէ հայ դրամագիտութեան բոլոր մարզերուն վերաբերեալ տասներկու հրատարակութեանց մատենագրական տեղեկութիւններն ու համառօտագրութիւնները։

40 AMERICAN NUMISMATIC SOCIETY. *Numismatic Literature,* No. 89 (March 1973), p. 1, No. 4; 23, No. 130; 116, No. 687; 133, No. 809.

The periodical includes bibliographic information and abstracts of four publications relating to all phases of Armenian numismatics.

Պարբերաթերթը կը պարունակէ հայ դրամագիտութեան բոլոր մարզերուն վերաբերեալ չորս հրատարակութեանց մատենագրական տեղեկութիւններն ու համառօտագրութիւնները։

41 AMERICAN NUMISMATIC SOCIETY. *Numismatic Lit-*

erature, No. 90 (September 1973), p. 10, No. 60; 52-53, Nos. 302, 305; 131, No. 884.

The periodical includes bibliographic information of four publications and abstracts on three of them relating to all phases of Armenian numismatics.

Պարբերաթերթը կը պարունակէ հայ դրամագիտութեան բոլոր մարզերուն վերաբերեալ չորս հրատարակութեանց մատենագրական տեղեկութիւնները եւ անոնցմէ երեքին համառօտագրութիւնները:

42 AMERICAN NUMISMATIC SOCIETY. *Numismatic Literature,* No. 91 (March 1974), p. 100, No. 604.

See abstract of No. 17.

43 AMERICAN NUMISMATIC SOCIETY. *Numismatic Literature,* No. 92 (September 1974), p. 27, No. 175; 32-33, No. 205; 48, No. 295; 62, No. 377; 65, No. 393; 67, No. 402; 94, No. 580; 101, No. 616.

The periodical includes bibliographic information and abstracts of eight publications relating to all phases of Armenian numismatics.

Պարբերաթերթը կը պարունակէ հայ դրամագիտութեան բոլոր մարզերուն վերաբերեալ ութ հրատարակութեանց մատենագրական տեղեկութիւններն ու համառօտագրութիւնները:

44 AMERICAN NUMISMATIC SOCIETY. *Numismatic Literature,* No. 93 (March 1975), p. 26, No. 153; 55, No. 319; 60, No. 347; 96-97, No. 565; 123, No. 741.

The periodical includes bibliographic information and abstracts of five publications relating to all phases of Armenian numismatics.

Պարբերաթերթը կը պարունակէ հայ դրամագիտութեան բոլոր մարզերուն վերաբերեալ հինգ հրատարակութեանց մատենագրական տեղեկութիւններն ու համառօտագրութիւնները:

45 AMERICAN NUMISMATIC SOCIETY. *Numismatic Literature,* No. 96 (September 1976), p. 2, No. 10; 70, No. 371; 73, No. 383; 97, No. 547.

See abstract of No. 41.

46 AMERICAN NUMISMATIC SOCIETY. *Numismatic Literature,* No. 97 (March 1977), p. 56, No. 280.
See abstract of No. 17.

47 AMERICAN NUMISMATIC SOCIETY. *Numismatic Literature,* No. 98 (September 1977), p. 67, No. 319; 74-75, Nos. 353, 358.
The periodical includes bibliographic information and abstracts of three publications relating to medieval and Cilician Armenian numismatics.
Պարբերաթերթը կը պարունակէ միջնադարեան ու կիլիկեան Հայաստանի դրամագիտութեան վերաբերեալ երեք հրատարակութեանց մատենագրական տեղեկութիւններն ու համառօտագրութիւնները:

48 AMERICAN NUMISMATIC SOCIETY. *Numismatic Literature,* No. 99 (March 1978), p. 8, No. 45.
See abstract of No. 12.

49 AMERICAN NUMISMATIC SOCIETY. *Numismatic Literature,* No. 100 (September 1978), p. 184, No. 1104.
The periodical includes bibliographic information on a publication relating to the bank notes of Armenia.
Պարբերաթերթը կը պարունակէ Հայաստանի թղթադրամներուն վերաբերեալ հրատարակութեան մը մատենագրական տեղեկութիւնը:

50 AMERICAN NUMISMATIC SOCIETY. *Numismatic Literature,* No. 101 (March 1979), p. 10, No. 67; 145-146, Nos. 908-909; 192-193, No. 1264.
See abstract of No. 40.

51 AMERICAN NUMISMATIC SOCIETY. *Numismatic Literature,* No. 102 (September 1979), p. 80, No. 499; 143, No. 917.
The periodical includes bibliographic information of two publications and an abstract on one of them relating to the coins of Tigranes II.

Պարբերաթերթը կը պարունակէ Տիգրան Բ-ի դրամներուն վերաբերեալ երկու հրատարակութեանց մատենագրական տեղեկութիւնները եւ անոնցմէ մէկուն համառօտագրութիւնը։

52 AMERICAN NUMISMATIC SOCIETY. *Numismatic Literature,* No. 103 (March 1980), p. 123, No. 651; 160.
The periodical includes bibliographic information of two publications and an abstract on one of them relating to all phases of Armenian numismatics.

Պարբերաթերթը կը պարունակէ հայ դրամագիտութեան բոլոր մարզերուն վերաբերեալ երկու հրատարակութեանց մատենագրական տեղեկութիւնները եւ անոնցմէ մէկուն համառօտագրութիւնը։

53 AMERICAN NUMISMATIC SOCIETY. *Numismatic Literature,* No. 104 (September 1980), p. 28, No. 145.
See abstract of No. 15.

54 ARMENIAN NUMISMATIC SOCIETY. Armenian Numismatic Literature. *Armenian Numismatic Journal,* Series I, Vol. I (March, October 1975), Nos. 1, 3 & 4, pp. 4, 24, respectively.
The journal includes bibliographic information and abstracts of five publications relating to all phases of Armenian numismatics.

Հանդէսը կը պարունակէ հայ դրամագիտութեան բոլոր մարզերուն վերաբերեալ հինգ հրատարակութեանց մատենագրական տեղեկութիւններն ու համառօտագրութիւնները։

55 ARMENIAN NUMISMATIC SOCIETY. Armenian Numismatic Literature. *Armenian Numismatic Journal,* series I, Vol. II (March, December 1976), Nos. 1, 3 & 4, pp. 10, 39-40, respectively.
The journal includes bibliographic information and abstracts of eight publications relating to all phases of Armenian numismatics.

Հանդէսը կը պարունակէ հայ դրամագիտութեան բոլոր մարզերուն վերաբերեալ ութ հրատարակութեանց մատենագրական տեղեկութիւններն ու համառօտագրութիւնները։

56 ARMENIAN NUMISMATIC SOCIETY. Armenian Numismatic Literature. *Armenian Numismatic Journal,* Series I, Vol. III (March, June, September, December 1977), Nos. 1, 2, 3, 4, pp. 11, 23, 35, 44-48, respectively.

The journal includes bibliographic information and abstracts of twenty-seven publications relating to all phases of Armenian numismatics.

Հանդէսը կը պարունակէ հայ դրամագիտութեան բոլոր մարզերուն վերաբերեալ քսանեօթ հրատարակութեանց մատենագրական տեղեկութիւններն ու համառօտագրութիւնները:

57 ARMENIAN NUMISMATIC SOCIETY. Armenian Numismatic Literature. *Armenian Numismatic Journal,* Series I, Vol. V (January, September, December 1979), Nos. 2, 3, 4, pp. 23-25, 33-35, 43-46, respectively.

The journal includes bibliographic information and abstracts of thirty-three publications relating to all phases of Armenian numismatics.

Հանդէսը կը պարունակէ հայ դրամագիտութեան բոլոր մարզերուն վերաբերեալ երեսուներեք հրատարակութեանց մատենագրական տեղեկութիւններն ու համառօտագրութիւնները:

58 ARMENIAN NUMISMATIC SOCIETY. Armenian Numismatic Bibliography and Literature. *Armenian Numismatic Journal,* Series I, Vol. VI (March, September, December 1980), Nos. 1, 3, 4, pp. 7 and 10-12, 34-37, 49, respectively.

The journal includes bibliographic information and abstracts of twenty-two publications relating to all phases of Armenian numismatics.

Հանդէսը կը պարունակէ հայ դրամագիտութեան բոլոր մարզերուն վերաբերեալ քսաներկու հրատարակութեանց մատենագրական տեղեկութիւններն ու համառօտագրութիւնները:

59 BEDOUKIAN, Paul Z. A Survey of Publications on Armenian Numismatics from 1925-1963, by Paul Z. Bedoukian. *Revue des Études Arméniennes,* New Series, Vol. I (1964), pp. 415-426.

A numismatic bibliographic survey of seventy-two essays, published in Armenian, Russian, and various Western European languages, is offered. The subjects are classified into the following groups: "Ancient Armenia," "Medieval Armenia," "Cilician Armenia," "Medals, Seals, etc."

Ընծայուած է եօթանասուներկու դրամագիտական աշխատութիւններու մատենագրական քաղուածքը, հրատարակուած հայերէնով, ռուսերէնով եւ արեւմտեան եւրոպական լեզուներով: Նիւթերը դասաւորուած են հետեւեալ խմբաւորումներով.- «Հին Հայաստան», «Միջնադարեան Հայաստան», «Կիլիկեան Հայաստան», «Մեդալներ, կնիքներ եւն.»:

60 CARSON, Robert. *A Survey of Numismatic Research , 1972-1977,* edited by Robert Carson, Peter Berghaus, and Nicholas Lowick. Berne: International Numismatic Commission, *International Association of Professional Numismatists Publication,* No. 5, 1979, p. 80, Nos. 84-85; 83, No. 104; 228; 460, Nos. 1-6.

Ten publications relevant to all phases of Armenian numismatics are surveyed. They are classified in sections of "Syria" and its "Appendix," and "Armenia."

Հայ դրամագիտութեան բոլոր մարզերուն վերաբերեալ տասը հրատարակութիւններ քննուած են: Դասաւորուած են «Սուրիա» ու իր «ցաւելուած»ը եւ «Հայաստան» բաժիններուն մէջ:

61 CLAIN-STEFANELLI, Elvira Eliza. *Select Numismatic Bibliography,* by Elvira Eliza Clain-Stefanelli.. New York: Stack's, 1965, p. 166.

The book is a general numismatic bibliography where the above mentioned page includes bibliographic information of seven publications relating to all phases of Armenian numismatics.

Ընդհանուր դրամագիտական մատենագրական գիրք մըն է, ուր վերոյիշեալ էջը կը պարունակէ հայ դրամագիտութեան բոլոր մարզերուն վերաբերեալ եօթ հրատարակութեանց մատենագրական տեղեկութիւնները:

62 FRIEDLAENDER, Julius. *Repertorium zur antiken Numismatik,* von Julius Friedlaender und Rudolf Weil. Berlin:

Verlag von Georg Reimer, 1885, p. 329. In German.
The book is a general ancient numismatic bibliograhy where nine titles, relevant to various phases of Armenian numismatics, are classified.

Ընդհանուր դրամագիտական մատենագրական գիրք մըն է, ուր հայ դրամագիտութեան զանազան մարզերուն պատկանող ինը վերնագրեր ցուցակագրուած են:

63 GARABETIAN, Berj M. Haykakan dramagitut'ian tsagumn u zargats'umĕ [The Origin and Development of Armenian Numismatics] - *Հայկական դրամագիտութեան ծագումն ու զարգացումը*, գրեց՝ *Պերճ Մ. Կարապետեան*. *Hask*, Vol. XIX (September-October 1950), Nos. 9-10, pp. 274-280. In Armenian.
The author reviews the Armenian numismatic bibliography beginning with the seventeenth century. He lists fifty-six sources cultivated in different languages on ancient, medieval and Cilician Armenian numismatic literature. He makes pertinent comments about their value to Armenian numismatics as required.

Հեղինակը կը քննէ հայ դրամագիտութեան մատենագրութիւնը ժէ դարէն սկսեալ ու կը նչէ յիսունվեց գրական աղբիւրներ որոնք մըչակուած են այլազան լեզուներով՝ հին, միջնադարեան եւ կիլիկեան Հայաստանի դրամագիտական գրականութեան վրայ: Ան կը յայտնէ իր տեսակէտը յաւուր պատշաճի անոնց արժէքին մասին՝ առ հայ դրամագիտութիւնը:

64 GARABETIAN, Berj M. Uruagits hay dramagitut'ian patmut'ian [An Outline of the History of Armenian Numismatics] - *Ուրուագիծ հայ դրամագիտութեան պատմութեան*, գրեց՝ *Պերճ Մ. Կարապետեան*. *Bazmavep*, Vol. CIX (November-December 1951), Nos. 11-12, pp. 317-324. In Armenian.
A lecture is given to the Mekhitarists of Venice on the history of the study of ancient, medieval, and Cilician Armenian numismatics.

Վենետիկի Մխիթարեաններուն դասախօսուած է հին, միջնադարեան եւ կիլիկեան Հայաստանի դրամագիտութեան ուսումնասիրութեան պատմութեան մասին:

65 GRIERSON, Philip. *Bibliographie numismatique*, par Philip

Grierson. Brussels: Cercle d'Études Numismatiques, *Travaux* 2, 1966, pp. 130-132. In French.
The book is a general numismatic bibliography where three Armenian titles are classified in the section "Latin Orient."
Ընդհանուր դրամագիտական մատենագրական գիրք մըն է, ուր երեք հայ վերնագրեր դասաւորուած են «Լատին Արեւելքը» բաժնին մէջ։

66 GRIERSON, Philip. *Bibliographie numismatique,* par Philip Grierson. Second edition, Brussels: Cercle d'Études Numismatiques, *Travaux* 9, 1979, pp. 70, 210-211. In French.
The book is a general numismatic bibliography where six Armenian titles are classified in the sections "Roman coins" and "Armenia."
Ընդհանուր դրամագիտական մատենագրական գիրք մըն է, ուր վեց հայ վերնագրեր դասաւորուած են «Հռոմէական դրամներ» եւ «Հայաստան» բաժիններու մէջ։

67 JONES, John R. Melville. *Analytical Index to the Journal International d'Archéologie Numismatique,* by J. R. Jones. New York: American Numismatic Society, *Numismatic Literature Supplement,* No. 1, 1967, pp. 26-27, No. 170; 35, No. 213.
The index includes two titles relating to Armenian numismatics.
Ցանկը կը պարունակէ հայ դրամագիտութեան վերաբերեալ երկու վերնագրեր։

68 JONES, John R. Melville. Index to *American Numismatic Society Museum Notes* 1-20, by John R. Melville Jones. *Museum Notes,* Vol. XXI (1976), pp. 262-263, Nos. 20-31; 267, No. 115; 269, Nos. 169-170. Reprinted as a booklet, New York: American Numismatic Society, 1976.
The index includes bibliographic information of fifteen articles relating to all phases of Armenian numismatics.
Ցանկը կը պարունակէ հայ դրամագիտութեան բոլոր մարզերուն վերաբերեալ տասնհինգ յօդուածներու մատենագրական տեղեկութիւնները։

69 LIPSIUS, J. G. *Bibliotheca numaria,* auctore J. G. Lipsii. Leipzig: 1801; von J. Leitzmann. Weissensee: 1867. Reprinted as

A Bibliography of Numismatic Books Printed Before 1800, by J. G. Lipsius with *The Supplement to 1866,* by J. Leitzmann. Colchester: John Drury, 1977, pp. 90, 135, 456; Supplement, pp. 17, 69, 72-73, 122, 131, 160.

The book is a general numismatic bibliography where eleven titles relating to ancient, medieval, and Cilician Armenian numismatics are listed.

Ընդհանուր դրամագիտական մատենագրական գիրք մըն է, ուր հին, միջնադարեան եւ կիլիկեան Հայաստանի դրամագիտութեան վերաբերեալ տասնմէկ վերնագրեր ցուցակագրուած են:

70 MAYER, L. A. *Bibliography of Moslem Numismatics, India Excepted,* by L. A. Mayer. Second edition, London: The Royal Asiatic Society, Oriental Translation Fund, Vol. XXXV, 1954, p. 87, No. 675; 122, No. 943; 131-132, Nos. 1009, 1010, 1012, 1014, 1015; 160, No. 1219; 212, Nos. 1639, 1643, 1646; 236, No. 1821; 245-246, Nos. 1887, 1901; 248, No. 1911.

The book is a general Islamic numismatic bibliography where the above mentioned pages include bibliographic information of fifteen publications relating to Roupenian and Arabic (concerning Armenia) numismatics.

Իսլամական դրամագիտական մատենագրական գիրք մըն է, ուր վերոյիշեալ էջերը կը պարունակեն ռուբենեան ու արաբական (Հայաստանի մասին) դրամագիտութեան վերաբերեալ տասնհինգ հրատարակութեանց մատենագրական տեղեկութիւնները:

71 MØRKHOLM, Otto. *A Survey of Numismatic Research, 1960-1965,* by Otto Mørkholm. Copenhagen: International Numismatic Commission, 1967, Vol. I, p. 60, Nos. 43-45.

The survey includes bibliographic information of three publications relating to ancient Armenian numismatics.

Քաղուածքը կը պարունակէ հին հայ դրամագիտութեան վերաբերեալ երեք հրատարակութեանց մատենագրական տեղեկութիւնները:

72 NASTER, Paul. *A Survey of Numismatic Research, 1966-1971,* edited by Paul Naster, J.-B. Colbert de Beaulieu, and Joan M. Fagerlie. New York: International Numismatic Commission,

1973, Vol. I, pp. 155-156, Nos. 133-145; 237, Nos. 187-189.
The survey includes bibliographic information of sixteen publications relating to all phases of Armenian numismatics.

Քաղուածքը կը պարունակէ հայ դրամագիտութեան բոլոր մարզերուն վերաբերեալ տասնվեց հրատարակութեանց մատենագրական տեղեկութիւնները։

73 NERCESSIAN, Y. T. Bibliography of Fr. Clement Sibilian, compiled by Y. T. Nercessian and Paul Z. Bedoukian. *Essays on Armenian Numismatics in Memory of Father Clement Sibilian on the Centennial of His Death,* Editors Dickran Kouymjian and Y. T. Nercessian. *Armenian Numismatic Journal,* Series I, Vol. IV (1978, published in 1980), pp. 13-15.
The article includes bibliographic information of ten works relating to ancient and Cilician Armenian numismatics.

Ցօդուածը կը պարունակէ հին ու կիլիկեան Հայաստանի դրամագիտութեան վերաբերեալ տասը աշխատութիւններու մատենագրական տեղեկութիւնները։

74 NERSESSIAN, V. *An Index of Articles on Armenian Studies in Western Journals,* by V. Nersessian. London: Luzac & Company Ltd., 1976, pp. 48-49.
The index icludes bibliographic information of nineteen publications relating to all phases of Armenian numismatics.

Ցանկը կը պարունակէ հայ դրամագիտութեան բոլոր մարզերուն վերաբերեալ տասնինը հրատարակութեանց մատենագրական տեղեկութիւնները։

75 NI BULLETIN. *NI Bulletin Index, 1970-1979,* compiled by Sydney W. Beaney. Dallas: Numismatics International, 1980, p. 5.
The index includes four titles relating to Armenian numismatics.

Ցանկը կը պարունակէ հայ դրամագիտութեան վերաբերեալ չորս վերնագրեր։

76 NUMISMATISCHE ZEITSCHRIFT. Register zu I bis XXXVIII. *Numismatische Zeitschrift,* Vol. XXXIX-XL (1907), pp. 2, 10, 11, 78, 156, 191. In German.

The index includes eleven titles relating to Armenian numismatics.

Ցանկը կը պարունակէ հայ դրամագիտութեան վերաբերեալ տասնմէկ վերնագրեր։

77 P., Cam. Les articles contenus dans les quatre livraisons de 1870 de la *Numismatische Zeitschrift,* par Cam. P. *Revue de la Numismatique Belge,* Series V, Vol. III (1871), p. 436, No. 19. In French.

The survey includes only one article relating to Armenian numismatics.

Քաղուածքը կը պարունակէ հայ դրամագիտութեան վերաբերեալ միայն մէկ հատ վերնագիր։

78 REVUE BELGE DE NUMISMATIQUE. *Table alphabétique (1869-1880),* par Fréd. Alvin. Brussels: Société Royale de Numismatique Belge, 1902, pp. 11-12. In French.

The index includes only a single title relating to Armenian numismatics.

Ցանկը կը պարունակէ հայ դրամագիտութեան վերաբերեալ միայն մէկ հատ վերնագիր։

79 REVUE BELGE DE NUMISMATIQUE ET DE SIGILLOGRAPHIE. Tables des tomes XXXVII à CX, établies avec la collaboration de Pierre M. Gason. *Revue Belge de Numismatique et de Sigillographie,* Vol. CXI (1965), p. 42. In French.

Eight titles relating to Armenology are listed. The list includes a few titles relating to Armenian numismatics.

Ցուցակագրուած են հայագիտութեան վերաբերեալ ութ վերնագրեր։ Ցանկը կը պարունակէ մի քանի վերնագրեր հայ դրամագիտութեան վերաբերեալ։

80 REVUE DE LA NUMISMATIQUE BELGE. *Table alphabétique (1842-1856),* par Alexandre Pinchart. Brussels: Société Royale de Numismatique Belge, 1858, p. 5. In French.

The index includes five titles relating to Armenian numismatics.

Ցանկը կը պարունակէ հայ դրամագիտութեան վերաբերեալ հինգ վերնագրեր։

81 REVUE DE LA NUMISMATIQUE BELGE. *Table alphabétique (1857-1868),* par Alexandre Pinchart. Brussels: Société Royale de Numismatique Belge, 1872, p. 8. In French.
The index includes six titles relating to Armenian numismatics.
Ցանկը կը պարունակէ հայ դրամագիտութեան վերաբերեալ վեց վերնագրեր։

82 REVUE NUMISMATIQUE. *Table de la Revue Numismatique (de 1836-1905),* par A. Dieudonné. Paris: C. Rollin et Feuardent, 1908, pp. 17, 18, 110, 122, 209, 219. In French.
The index includes twenty titles relating to Armenian numismatics.
Ցանկը կը պարունակէ հայ դրամագիտութեան վերաբերեալ քսան վերնագրեր։

83 REVUE NUMISMATIQUE. *Table de la Revue Numismatique (de 1906-1915),* par A. Dieudonné. Paris: C. Rollin et Feuardent, 1919, pp. 8-9, 104. In French.
The index includes eight titles relating to Armenian numismatics.
Ցանկը կը պարունակէ հայ դրամագիտութեան վերաբերեալ ութ վերնագրեր։

84 REVUE NUMISMATIQUE. *Table des années 1916-1956,* par Jacques Yvon. Paris: Société d'Édition "Les Belles Lettres," 1957, pp. 20, 21, 79, 126, 127, 137. In French.
See abstract of No. 79.

85 ROBINSON, John. *Oriental Numismatics; A Catalogue of the Collection of Books Relating to the Coinage of the East,* by John Robinson. Salem: Essex Institute, 1913, pp. 79, 88.
Three titles on Armenian numismatic literature are catalogued.
Ցուցակագրուած են երեք հայ դրամագիտական գրականութեան վերնագրերը։

86 SALMASLIAN, A. *Bibliographie de l'Arménie,* par A. Salmaslian. Paris: 1946, pp. 159-164. In French.
Fifty-two publications are listed under the title of "Manuscripts-numismatics." Fifteen of these belong to all phases of Armenian

numismatics. The bibliographic information for all of them is given.

Ցուցակագրուած են յիսուներկու հրատարակութիւններ «Ձեռագիր-դրամագիտութիւն» տիտղոսին ներքեւ: Ասոնց տասնհինգը կը պատկանին հայ դրամագիտութեան բոլոր մարզերուն: Տրուած է բոլորին մատենագրական տեղեկութիւնները:

87 SALMASLIAN, A. *Bibliographie de l'Arménie,* par A. Salmaslian. Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, 1969, pp. 361-366. In French.

The work includes bibliographic information of eighty publications relating to all phases of Armenian numismatics.

Աշխատանքը կը պարունակէ հայ դրամագիտութեան բոլոր մարզերուն վերաբերեալ ութսուն հրատարակութեանց մատենագրական տեղեկութիւնները:

88 SAN. Index, 1969-1975. *SAN,* Vol. VI (Summer 1975), No. 4, p. 72.

The index includes five titles relating to Armenian numismatics, classified under the sections of "Greek and Ancient Near Eastern," and "Roman."

Ցանկը կը պարունակէ հայ դրամագիտութեան վերաբերեալ հինգ վերնագրեր, դասաւորուած «Հելլենիստական ու հին Մերձաւոր Արեւելեան» եւ «Հռոմէական» բաժիններու ներքեւ:

89 SAN. Index 1975-1978. *SAN,* Vol. IX (Fall 1978), No. 4, p. 69.

The index includes two titles relating to Armenian numismatics, classified under the section of "Greek and Ancient Near Eastern."

Ցանկը կը պարունակէ հայ դրամագիտութեան վերաբերեալ երկու վերնագրեր, դասաւորուած «Հելլենիստական ու հին Մերձաւոր Արեւելեան» բաժնին ներքեւ:

90 SEVEROVA, M. B. Sovietskaîa numizmatika. Bibliograficheskiĭ ukazatel 1966-1972 gg. Dopolneniîa k ukazateliîam za 1917-1958, 1959-1960, 1961-1966 gg. [Soviet Numismatics. Bibliography Index, 1966-1972; with Additional Index for 1917-1958, 1959-1960, 1961-1966] - Советская нумизматика. Библиографический указатель 1966-1972 гг. Дополнения к указателям за

1917-1958, 1959-1960, 1961-1966 гг., автор М. Б. Северова. *Numizmatika i Ėpigrafika,* Vol. XII (1978), p. 209, Nos. 1912-1916; 211-213, Nos. 1953-1959, 1980, 1989-1992; 222, No. 2150; 228, Nos. 2269-2273; 234, Nos. 2384-2385. In Russian.

The periodical includes bibliographic information of twenty-five publications relating to all phases of Armenian numismatics.

Պարբերաթերթը կը պարունակէ հայ դրամագիտութեան բոլոր մարգերուն վերաբերեալ քսանհինգ հրատարակութեանց մատենագրական տեղեկութիւնները։

91 SIGLER, Phares O. *Numismatic Bibliography,* by Phares O. Sigler. Dearborn: The Dearborn Press, 1951, p. 65, No. 1331; 124, Nos. 2542-2543.

The book is a general numismatic bibliography where three publications relating to Armenian numismatics are listed.

Ընդհանուր դրամագիտական մատենագրական գիրք մըն է, ուր հայ դրամագիտութեան վերաբերեալ երեք հրատարակութիւններ ցուցակագրուած են։

92 SKAARE, Kølbjorn. *A Survey of Numismatic Research, 1960-1965,* by Kølbjorn Skaare and George C. Miles. Copenhagen: International Numismatic Commission, 1967, Vol. II, p. 280.

Five publications relating to medieval and Cilician Armenian numismatics are reviewed.

Հինուած են միջնադարեան եւ կիլիկեան Հայաստանի դրամագիտութեան վերաբերեալ հինգ հրատարակութիւններ։

93 YVON, Jacques. *A Survey of Numismatic Research, 1966-1971,* edited by Jacques Yvon and Helen W. Mitchell Brown. New York: International Numismatic Commission, 1973, Vol. II, pp. 312-314, Nos 51-64; 333-334, Nos. 154-160. In French.

The bibliographic information of twenty-one articles relating to all phases of Armenian numismatics is listed.

Ցուցակագրուած են հայ դրամագիտութեան բոլոր մարգերուն վերաբերեալ քսանմէկ յօդուածներու մատենագրական տեղեկութիւնները։

94 ZEITSCHRIFT FÜR NUMISMATIK. *Register zu band I-X*

der Zeitschrift für Numismatik. Berlin: 1884, pp. 15, 46, 58. In German.

The index includes ten titles relating to Armenian numismatics.

Ցանկը կը պարունակէ հայ դրամագիտութեան վերաբերեալ տասը վերնագրեր։

95 ZEITSCHRIFT FÜR NUMISMATIK. *Register zu band XXI-XXXV der Zeitschrift für Numismatik.* Berlin: 1930, pp. 31, 153, 197. In German.

See abstract of No. 83.

NUMISMATICS — EDUCATION AND TEACHING

96 ADOYAN, Violeta. Inch' en patmum hin metaghadramnerě [What are the Ancient Metallic Coins Narrating] - *Ինչ են պատմում հին մետաղադրամները, գրեց՝ Վիոլետա Ադոյան։ Sovetakan Hayastan,* Vol. XXXV (December 1979), No. 12 (405), pp. 38-39; *Baikar,* Vol. LVIII (Tuesday, 25 March 1980), No. 59 (21, 894), p. 3; illus. In Armenian.

The origin and history of metallic currency are recalled and comments are made on the coins struck by Aeginia, Lydia, Rome, Darius I, Alexander of Macedon, Tiribazus, Xerxes, Tigranes the Great, Artavasdes II, Anthony and Cleopatra, the Arab Caliphate, and many others.

Յիշուած են մետաղադրամի ծագումը, պատմութիւնը եւ նշուած են Էգինիոյ, Լիդիոյ, Հռոմի, Դարեհ Ա-ի, Աղեքսանդր Մակեդոնացիի, Տիրիբազոսի, Քսերքսէսի, Տիգրան Մեծի, Արտաւազդ Բ-ի, Անտոնիոս եւ Կղէոպատրայի, արաբական խալիֆայութեան եւ այլոց դրամները։

97 ALFÖLDI, Maria R. *Antike Numismatik; Teil I, Theorie und Praxis,* von Maria R. Alföldi. Mainz Am Rhein: Verlag Philipp von Zabern, 1978, p. xiv, No. 42, pls. 24-42. In German.

A tetradrachm of King Tigranes of Armenia is listed.

Յուցակագրուած է Հայաստանի Տիգրան թագաւորի մի չորեքդրամեանը։

98 ALISHAN, Serovbē M. Hin dramneru vray endhanur teghekut'iwn [General Information on Ancient Coins] - *Հին դրամներու վրայ ընդհանուր տեղեկութիւն, գրեց՝ Սերովբէ Մ. Ալիշան. Bazmavep,* Vol. V (1847), pp. 88-92. In Armenian.

General information on numismatics is given. When and which nations struck coins, metals used in issuing coins, also the various terms invented for this purpose "averse," "reverse," "le bord," "le champ," "l'exergue," "la tranche," "les types," "légendes," "inscriptions," "lettres isolées," and "monogramme" are explained.

Տրուած է ընդհանուր տեղեկութիւն դրամագիտութեան մասին: Ե՛րբ եւ ո՛ր ազգերը ստակ կոխեցին, դրամներու մետաղներուն մասին, ինչպէս նաեւ դրամներու համար հնարուած զանազան բառերը՝ «երես», «ընդդիմակողմն», «եզերք», «միջոց», «ստորնաբաժին», «չրջանակ», «դրոշմածք», «խորագիրք», «վերտառութիւն», «տառք բացատք» եւ «փակագիր» բացատրուած են:

99 AMBROSOLI, Solone. *Monete greche,* di Solone Ambrosoli. Milan: Ulrico Hoepli, 1899, pp. 107-108, 111-112, 115-118, 124, 126, 514, etc. In Italian.

Numerous Greek inscriptions of ancient coins, attributed to the rulers of Armenia, are published.

Հրատարակուած են Հայաստանի գահակալներուն վերագրուած բազմաթիւ յունատառ դրամներու խորագրութիւնները:

100 AMBROSOLI, Solone. *Monete greche,* di S. Ambrosoli e Serafino Ricci. Second edition, Milan: Ulrico Hoepli, 1917, pp. 107-108, 111-112, 115-118, 124, 126, 514, etc. In Italian.

See abstract of No. 99.

101 BASMADJIAN, K. J. Keghts hnut'iwnner [Forged Antiquities] - *Կեղծ հնութիւններ, գրեց՝ Կ. Յ. Բ. Banasēr,* Vol. I (1899), pp. 215-217. In Armenian.

The following forged objects are examined: 1. A pre-Cilician-Hattian seal, Greek; 2. A silver coin of Tigranes, 20 mm diameter with "King of Kings Tigranes" inscription in Greek; 3. A Sassanian antiquity. The author concludes that the dens of these forgers are located in Baghdad and Caesarea.

Հետեւեալ կեղծ առարկաները քննուած են.– 1. Նախակիլիկեան-Հաթեան կնիք մը, յունական, 2. Մեծն Տիգրանի սակաւագիւտ արծաթէ դրամ մը, 20 մմ տրամագիծով եւ «թագաւորաց թագաւորին Տիգրանայ» յունարէն տառերով, 3. Սասանեան հնութիւն մը: Հեղինակը կ'եզրակացնէ թէ կեղծարարներու որջերը կը գտնուին ի Բաղդադ եւ ի Կեսարիա:

102 BASMADJIAN, K. J. Nakhamesropian hay taṙer? [Pre-Mesropian Armenian Letters?] – *Նախամեսրոպեան հայ տառե՞ր, գրեց՝ Կ. Ց. Բասմաջեան. Gotchnag,* Vol. XXII (23 September 1922), No. 38, pp. 1234-1235. In Armenian.

Basmadjian, in response to an article, states that the Armenian kings, from 230 B.C. up to the period of Sahak-Mesrop and the invention of Armenian alphabet, used the Greek script and language on their coins; and Fr. Indjidjian is confused by the similarity between Pahlavi script of Sassanian coins and Armenian script.

Բասմաջեան, ի պատասխան յօդուածի մը, կը յայտարարէ թէ հայ թագաւորներ, 230 Ն.Ք. մինչեւ Սահակ-Մեսրոպ եւ հայ գիրերու գիւտը, կոխեցին իրենց դրամները յոյն տառերով եւ լեզուով. եւ Հ. Ինճիճեան սայթաքած է չփոթելով սասանեան դրամներուն պահլաւերէն տառերու նմանութիւնը հայ տառերու հետ:

103 BEDOUKIAN, Paul Z. Aluminum Foil Impressions for Numismatic Studies, by Paul Bedoukian. *Museum Notes,* Vol. XI (1964), pp. 333-335, pls. LVII-LIX.

Dictated with the problem of preparing several thousand images of coins for the corpus of his book, *Coinage of Cilician Armenia,* Bedoukian develops the technique of preparing aluminum foil rubbings or impressions of coins when pressed within two rubber sheets. Eventually this leads to the use of a blank corporation seal. The author uses this system to obtain fifteen thousand aluminum foil impressions of the coins of Cilician Armenia.

Հարկադրուած դրամներու նկարները պատրաստելու կարիքէն, իր Կիլիկեան Հայաստանի դրամները գրքի քօրփուսին համար, Պըտուկեան կը հնարէ դրամներու նմանահանութիւնը պատրաստելու թէքնիքը ալիւմինումի թուղթի կտորներու չփումով կամ տպաւորումով, երբ ճնշուին երկու քաուչուկէ թերթերու միջեւ: Այս

նպատակի համար, վերջնականօրէն, ընկերութեան անդրոշմ կնիքի գործածութեանը ծնունդ կու տայ: Հեղինակը կը կիրարկէ այս ձեւը՝ ստանալու համար տասնհինգ հազար ալիւմինում թուղթէ նմանահանութիւններ հայկական կիլիկիոյ դրամներու վրայէն:

104 BELTRAN, Antonio. *Curso de Numismatica,* por Celestino Belmar. Valencia: Universidad Literaria de Valencia, 1943, p. 127. In Spanish.

The names of Armenian rulers (Arsames, Abdissares, Xerxes, Zariadres, Morphilik, Tigranes I, II, III, Artavasdes I, II, III, Erato, Artaxias) who struck coins are mentioned.

Յիշուած են հայ արքաներու անունները (Արշամ, Աբդիսարէս, Քսերքսէս, Զարեհ, Մորֆոլիկ, Տիգրան Ա, Բ, Գ, Արտաւազդ Ա, Բ, Գ, երատոյ, Արտաշէս) որոնք դրամ կտրած են:

105 COHEN, Henry. *The Coin-Inscriptions and Epigraphical Abbreviations of Imperial Rome,* by Henry Cohen, J. C. Egbert, Jr., and R. Cagnat. Chicago: Ares Publishers Inc., 1978, pp. XIX, 10, 73, etc.

The inscriptions and abbreviations appearing on Roman Imperial coins relating to Armenia are classified.

Դասակարգուած են Հայաստանի վերաբերեալ կայսերական Հռոմի դրամներու խորագրութիւնները ու կրճատումները:

106 FREY, Albert R. *Dictionary of Numismatic Names* with *Addenda,* by Albert R. Frey; with *Glossary of Numismatic Terms in English, French, German, Italian, Swedish,* by Mark M. Salton. New York: American Numismatic Society, 1917. Reprint, London: Spink & Son Ltd. and Organization of International Numismatists, 1973, pp. 121, 186, 234, 236, 238, 246, 268.

The following Armenian numismatic terms, based on the work of Langlois, are explained: khori, pogh, takolin, tahégan, tank, tenar, tram.

Բացատրուած են հետեւեալ հայ դրամագիտական բառերը, հիմնուած Լանգլուայի աշխատանքին վրայ.– խորի, փող, թագուորին, դահեկան, դանգ, դենար, դրամ:

107 HEAD, Barclay V. *Handbook of Greek and Roman Coins,* by Barclay V. Head. Reprint, New York: Attic Books, Ltd., 1969, p. 24.

As kings of Armenia Tigranes and Artavasdes are listed.

Նշուած են Տիգրան եւ Արտաւազդ իբրեւ Հայաստանի թագաւորներ:

108 HILL, G. F. *Becker the Counterfeiter,* by Sir George F. Hill. London: 1924. Reprint, Chicago: Obol International, 1979, Part I, p. 71, pl. VIII, No. 121.

Among other counterfeit coins of Becker, a tetradrachm of Tigranes is presented.

Բեքերի այլ կեղծ դրամներուն հետ միասեղ, Տիգրան Մեծի չորեքդրամեան մը ընծայուած է:

109 HUMPHREYS, H. Noel. *Abbreviations on Roman Coins, with Their Explanations, and English Translations,* by H. Noel Humphreys. New York: Attic Books, Ltd., 1971, pp. 2, 20.

The inscriptions abbreviated on Roman coins, relating to Armenia, are explained and translated into English.

Բացատրուած ու անգլերէնի թարգմանուած են Հայաստանի վերաբերեալ հռոմէական դրամներուն վրայի խորագրութիւնները:

110 HUMPHREYS, H. Noel. *The Coin Collector's Manual,* by H. Noel Humphreys. Reprint, Detroit: Gale Research Company, 1971, pp. 106-107, 135, illus.

Introductory historical comments are made. The copper coin of Arsames, having a figure on horseback and the coins of Tigranes personifying Antioch are mentioned.

Պատմական ներածական մը տրուած է: Յիշուած են Արշամի դրամը ձիաւորի մը նկարով եւ Տիգրանի դրամները՝ Անտիոքի մարմնացումով:

111 ICARD, Severin. *Dictionary of Greek Coin Inscriptions; Identification of Coins by the Key-Letter and Fragmented Letter Method, Applied to Greek and Gallic Coins,* by Severin Icard. The introduction and instruction is translated from the original French into English by Elizabeth Swain. Reprint, New York:

Sanford J. Durst, 1979, pp. 3, 6, 10, 50, 52, 53, 55, 77, 80, 82, 83, 85-87, 93, 115, 119, 123, 124, 128, 134, 142, 144, 151, 157, 166, 184, 221, 222, 224, 236, 301, 308, 312, 313, 328, 338, 349, 370, 372, 413, 432, 445, 446, 450, 469, 487, 494, 539, 545, etc. In French.

Numerous Greek inscriptions of ancient coins, complete and fragmented, attributed to the kings and satraps of Armenia, are published.

Հրատարակուած են բազմաթիւ հին դրամներու յունատառ արձանագրութիւնները, լրիւ եւ կոտորակուած, վերագրուած Հայաստանի թագաւորներուն եւ սատրապներուն:

112 ICARD, Severin. *Identification des monnaies par la nouvelle méthode des lettres-jalons et des légendes fragmentées: Application de la méthode aux monnaies grecques et aux monnaies gauloises,* par Séverin Icard. Paris: J. Florange & L. Ciani, 1929, pp. 3, 6, 10, 50, 52, 53, 55, 77, 80, 82, 83, 85-87, 93, 115, 119, 123, 124, 128, 134, 142, 144, 151, 157, 166, 184, 221, 222, 224, 236, 301, 308, 312, 313, 328, 338, 349, 370, 372, 413, 432, 445, 446, 450, 469, 487, 494, 539, 545, etc. In French.

See abstract of No. 111.

113 JOHNSON, A. F. Cleaning and Preservation of Ancient Coins, by A. F. Johnson. *Armenian Numismatic Journal,* Series I, Vol. II (June 1976), No. 2, pp. 18-20. Armenian summary.

Cleaning procedures (recommended: chemical and mechanical) to restore gold, silver, bronze, and copper coins are explained in a methodic form.

Ոսկի, արծաթ, բրոնզ եւ պղինձ դրամները մեթոտիկ ձեւով մը մաքրելու գործելակերպերը (յանձնարարուած՝ քիմիական եւ մեքենական) բացատրուած են:

114 KLAWANS, Zander H. *Reading and Dating Roman Imperial Coins,* by Zander H. Klawans. Fourth edition, Racine, Wisconsin: Western Publishing Company, Inc., 1977, p. 110.

The legend ARMENIACVS on the coins of Lucius Verus and Marcus Aurelius is used to identify and date them.

ARMENIACVS *խորագրութիւնը գործածուած է Ղուկիոս Վե-*

րոսի եւ Մարկոս Աւրեղիոսի դրամները վերագրելու եւ թուագրելու համար:

115 LOWICK, N. M. A Forgery of the Hethum/Kaikhusru Tram, by N. M. Lowick. *Numismatic Circular,* Vol. LXXXIV (June 1976), No. 6, p. 233. Reprint, *Armenian Numismatic Journal,* Series I, Vol. II (December 1976), Nos. 3 & 4, p. 41, illus.

A counterfeit bilingual tram of Hetoum-Kaikhusrew is described, where in addition to the lettering weakness the coin also has excess weight, 3.8 gm.

Նկարագրուած է Հեթում եւ Քայխոսրովի կեղծուած երկլեզուեան դրամ մը, ուր գիրերը տկար են եւ ծանրութիւնը յաւելեալ, 3·8 գրամ:

116 LOWICK, N. M. Keghtsuats Het'um ew K'aykhosrovi dram mĕ [A Forgery of the Hethum/Kaikhusrew Tram] - *Կեղծուած Հեթում եւ Քայխոսրովի դրամ մը, գրեց՝ Ն. Մ. Լօուիք. Armenian Numismatic Journal,* Series I, Vol. II (December 1976), Nos. 3 & 4, p. 41, illus. Bilingual in English and Armenian.

See abstract of No. 115.

117 MANGEART, Thomas. *Introduction à la science des médailles,* par Thomas Mangeart. Paris: D'Houry, 1763, p. 332, pl. XXIV, Nos. 27-30. In French.

The line drawings of Roman coins relating to Armenia are presented. They include the armament of a warrior, a soldier, crowned Armenia kneeling, and captured Armenia seated with armament.

Ընծայուած են Հայաստանի վերաբերեալ հռոմէական դրամները: Կը պարունակեն ռազմիկի մը զէնքերը, զինուոր մը, ծնկաչոք թագադրուած Հայաստանը եւ կալանաւոր Հայաստանը նստած իր զէնքերով:

118 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Ak'emenianneri petut'ian masin [On the Achaemenid Government] - *Աքեմենեաններուն պետութեան մասին, գրեց՝ Խ. Ա. Մուշեղեան. Armenian Numismatic Journal,* Series I, Vol. V (December 1979), No. 4, pp. 41-43. Bilingual in English and Armenian.

The Achaemenid history is summarized and the chronology of the

kings is given. Mousheghian mentions that the Achaemenids issued coinage in gold and silver. In Armenian the gold coin is called "dahekan" (daric) and the silver, "sikgh" (siglos). The Achaemenid coins portray the figure of the king and Ahura Mazda.

Ամփոփուած է Աքեմենեան պատմութիւնը եւ տրուած է թագաւորներու արքայացանկը: Մուչեղեան կը յիշէ թէ Աքեմենեանները ոսկիէ եւ արծաթէ դրամ թողարկեցին: Հայոց մօտ ոսկեդրամը կոչուած է «դահեկան» եւ արծաթը՝ «սիկղ»: Աքեմենեան դրամները կը պատկերացնեն թագաւորի եւ Ահուրամազդայի նկարը:

119 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Antik ashkharhi glkhawor dramakan sistemnerě [The Major Monetary Systems of the Ancient World] - *Անտիկ աշխարհի գլխաւոր դրամական սիստեմները*, գրեց՝ *Խ. Ա. Մուչեղեան. Armenian Numismatic Journal*, Series I, Vol. V (December 1979), No. 4, pp. 40-41. Bilingual in English and Armenian.

Ancient metal coins issued by the following prominent monetary systems are listed: Milesian, Phocaic, Aeginetic, Corinthian, Attic, Abderian, Rhodian, Achaemenid, and Phoenician. The names of the principal denominations are stater, drachm, siglos, daric, talent, mina, obol, and chalcus.

Նշուած են հին մետաղէ դրամները թողարկուած հետեւեալ դրամական սիստեմներու կողմէ.- Միլետեան, Փոկէեան, Եգինեան, Կորնթական, Ատտիկեան, Աբդերեան, Հռոդոսեան, Աքեմենեան եւ Փիւնիկեան: Դրամներու անուանումներու գլխաւոր միաւորներն են ստատեր, դրախմա, սիկղ, դահեկան, տաղանդ, մնաս, օբողոս եւ քաղկոս:

120 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Arabakan khalifayut'ian dramakan hamakargě [The Monetary Series of Arab Caliphate] - *Արաբական խալիֆայութեան դրամական համակարգը*, գրեց՝ *Խ. Ա. Մուչեղեան. Armenian Numismatic Journal*, Series I, Vol. VI (September 1980), No. 3, pp. 25-28. Bilingual in English and Armenian.

See abstract of No. 127.

121 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Biwzandatakan kaysrut'ian ew nra dramneru masin [On the Byzantine Empire and Her Coins] -

Բիւզանդական կայսրութեան եւ նրա դրամներու մասին, գրեց *Խ. Ա. Մուշեղեան*. *Armenian Numismatic Journal*, Series I, Vol. VI (June 1980), No. 2, pp. 21-23. Bilingual in English and Armenian.

A brief historical background is given on the Byzantine Empire and the monetary denominations (solidus, semissis, tremissis, miliarense, siliqua, hexagram, and follis), the metrology, and the design of her coins are explained.

Տրուած է հակիրճ պատմական ակնարկ մը Բիւզանդական կայսրութեան մասին եւ բացատրուած են իր դրամական միաւորներու անունները (սոլիդ, սեմիս, տրեմիս, միլիարենսիոն, սիլիքուա, հեկզագրամ եւ ֆոլիս), դրամներու չափագիտութիւնն ու պատկերագրութիւնը:

122 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Dram [Money] - *Դրամ*, գրեցին՝ *Խ. Մուշեղյան, Վ. Գաբուջյան*. *Haykakan sovetakan hanragitaran*. Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, 1977, Vol. III, pp. 265, 448-449. In Armenian.

It is explained that the money, playing the universal role of measure of value, is a generally accepted medium of exchange. In Armenia the following struck or printed money: the kings of Sophene, the kings of the Artaxiad dynasty, the kingdom of Lori, the rulers of Cilician Armenia, the Republic of Armenia, the Socialist Soviet Republic of Armenia, and the Soviet Union. It is also explained that a dahekan is a gold coin and the drachm is a monetary denomination in contemporary Greece, as it was the silver monetary denomination in ancient Greece.

Բացատրուած է թէ դրամը ընդհանրական արժէքի դեր կատարող, ապրանքափոխանառութեան յատուկ միջոց մըն է: Հայաստանի մէջ դրամ կտրեցին կամ տպեցին Ծոփքի թագաւորները, Արտաշէսեան թագաւորները, Լոռիի թագաւորութիւնը, Կիլիկիոյ հայկական պետութեան գահակալները, Հայաստանի Հանրապետութիւնը, Հայաստանի Սոցիալիստական Խորհրդային Հանրապետութիւնը եւ Խորհրդային Միութիւնը: Նաեւ բացատրուած է թէ դահեկանը ոսկի դրամի միաւոր մըն է եւ դրախման ժամանակակից Յունաստանի դրամական միաւոր է, ինչպէս որ էր հին Յունաստանի արծաթէ դրամի միաւորը:

123 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Dramagitut'yun [Numismatics] - *Դրամագիտություն, գրեց՝ Խ. Ա. Մուշեղյան. Haykakan sovetakan hanragitaran.* Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, 1977, Vol. III, pp. 450-453, pl. XV. In Armenian.

The author explains that numismatics is an auxiliary history science and it studies the coin issues, the history of monetary circulation, the metallic coins, coin hoards, souvenir and commemorative medallions, etc. Also, successively the following are explained: monetary series, the forms of historically established organized monetary circulation; monetary reforms, the restoration of spheres of monetary circulation executed by governments to strengthen the monetary series; currency, not having individual value, representing in circulation a certain quantity of gold or silver; monetary circulation, constant movement of cash money during trade, service, and payment.

Հեղինակը կը բացատրէ թէ դրամագիտութիւնը օժանդակ պատմական գիտութիւն է եւ կ'ուսումնասիրէ դրամահատութեան եւ դրամական շրջանառութեան պատմութիւնը, մետաղադրամները, դրամական գանձերը, յուշանշանները, չքանշանները եւն.: Ապա յաջորդաբար կը բացատրուին դրամական համակարգեր՝ պատմականօրէն ձեւաւորուած դրամաշրջանառութեան կազմակերպման ձեւերը, դրամական ռեֆորմներ՝ դրամաշրջանառութեան ոլորտի վերափոխումներ իրագործուած պետութեանց կողմէ դրամական համակարգերը ամրապնդելու նպատակով, դրամանիշ՝ չունենալով սեփական արժէք՝ շրջանառութեան մէջ կը ներկայացնէ ոսկիի կամ արծաթի որոշակի քանակ, դրամաշրջանառութիւն՝ կանխիկ փողի անընդմէջ շարժում՝ ապրանքներու շրջանառութեան, ծառայութիւններու մատուցման եւ բազմատեսակ վճարումներու ընթացքին:

124 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Gandz [Coin Hoard] - *Գանձ, գրեց՝ Խ. Ա. Մուշեղյան. Haykakan sovetakan hanragitaran.* Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, 1976, Vol. II, p. 685. In Armenian.

The author explains the meaning of a coin hoard or treasure. Two explanations are given. 1. Coins removed from circulation and hidden as wealth, accumulation of valuable ornaments or objects. 2.

Valuable objects buried in the ground whose ownership cannot be proven.

Հեղինակը կը բացատրէ թէ ինչ կը նշանակէ գանձ մը: Երկու իմաստներն ալ պարզաբանուած են: 1. Շրջանառութենէն հանուած եւ իբրեւ հարստութիւն պահուած մետաղեայ դրամներու, թանկարժէք զարդերու կամ առարկաներու կուտակում: 2. Հողի մէջ թաղուած կամ այլ ձեւով պահուած արժէքաւոր առարկաներ, որոնց պատկանելութիւնը հնարաւոր չէ փաստել:

125 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Hṛomi drama-kshṛayin hamakargĕ [The Monetary Series of Rome] - *Հռոմի դրամա-կշռային համակարգը, գրեց՝ Խ. Ա. Մուշեղեան. Armenian Numismatic Journal,* Series I. Vol. VI (March 1980), No. 1, pp. 2-7. Bilingual in English and Armenian.

The monetary series of Rome is explained. Each monetary denomination is described and the metrology is reviewed. The coin types include the following: aes, semis, triens, quadrans, sextans, uncia, denarius, quinarius, sestertius, and victoriatus. Some historical background is given on the Roman Empire.

Բացատրուած է Հռոմի դրամա-կշռային համակարգը: Նկարագրուած է իւրաքանչիւր դրամական միաւոր եւ քննուած է չափագիտութիւնը: Դրամներու տիպերը կը պարունակեն հետեւեալները.- աս, սեմիս, տրիենս, քուադրանս, սեքստանս, ունցիա, դենարիուս, քուինարիուս, սեստերցիուս եւ վիկտորիատուս: Տրուած է պատմական ակնարկ մը Հռոմի կայսրութեան մասին:

126 MOUSHEGHIAN, Kh. A. The Major Monetary Systems of the Ancient World, by Kh. A. Mousheghian. *Armenian Numismatic Journal,* Series I, Vol. V (December 1979), No. 4, pp. 40-41.

See abstract of No. 119.

127 MOUSHEGHIAN, Kh. A. The Monetary Series of Arab Caliphate, by Kh. A. Mousheghian. *Armenian Numismatic Journal,* Series I, Vol. VI (September 1980), No. 3, pp. 25-28.

The history of the Arab Caliphate is summarized. Each different monetary denomination (dinar, dirham, and fals) is described and the metrology is reviewed.

Ամփոփուած է արաբական խալիֆայութեան պատմութիւնը: Նկա-

բագրուած է իւրաքանչիւր տարբեր դրամական միաւոր (դինար, դիրհեմ եւ ֆելս) եւ քննուած է չափագիտութիւնը:

128 MOUSHEGHIAN, Kh. A. The Monetary Series of Rome, by Kh. A. Mousheghian. *Armenian Numismatic Journal,* Series I, Vol. VI (March 1980), No. 1, pp. 2-7.
See abstract of No. 125.

129 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Mongholneri ew nrants' dramneri masin [On the Mongols and Their Coins] - *Մոնղոլների եւ նրանց դրամների մասին, գրեց՝ Խ. Ա. Մուշեղեան. Armenian Numismatic Journal,* Series I, Vol. VI (December 1980), No. 4, pp. 46-49. Bilingual in English and Armenian.
Introductory historical comments are made on the Mongols and the design types of their monetary denominations (dinar, dirham, and falus) are explained.
Ներածական պատմական նչումներ տրուած են մոնղոլներու մասին եւ բացատրուած են իրենց դրամական միաւորներու (դինար, դիրհեմ եւ ֆոլուս) պատկերատիպերը:

130 MOUSHEGHIAN, Kh. A. On the Achaemenid Government, by Kh. A. Mousheghian. *Armenian Numismatic Journal,* Series I, Vol. V (December 1979), No. 4, pp. 41-43.
See abstract of No. 118.

131 MOUSHEGHIAN, Kh. A. On the Byzantine Empire and Her Coins, by Kh. A. Mousheghian. *Armenian Numismatic Journal,* Series I, Vol. VI (June 1980), No. 2, pp. 21-23.
See abstract of No. 121.

132 MOUSHEGHIAN, Kh. A. On the Mongols and Their Coins, by Kh. A. Mousheghian. *Armenian Numismatic Journal,* Series I, Vol. VI (December 1980), No. 4, pp. 46-49.
See abstract of No. 129.

133 MOUSHEGHIAN, Kh. A. On the Parthian Government, by Kh. A. Mousheghian. *Armenian Numismatic Journal,* Series I, Vol. VI (June 1980), No. 2, pp. 20-21.

A brief historical background is given on the Parthian government and mention is made that their coins are inscribed in Greek.

Տրուած է հակիրճ պատմական ակնարկ մը պարթեւական պետութեան մասին եւ նշուած է թէ իրենց դրամները արձանագրուած են յունարէնով:

134 MOUSHEGHIAN, Kh. A. On the Seljuqs and Their Coins, by Kh. A. Mousheghian. *Armenian Numismatic Journal,* Series I, Vol. VI (September 1980), No. 3, pp. 28-29.

Introductory comments are made on the Seljuqs and the design types of their coins are explained.

Ներածական նշումներ տրուած են սելջուկներու մասին եւ բացատրուած են իրենց դրամներու պատկերատիպերը:

135 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Part'ewakan petut'ian masin [On the Parthian Government] - *Պարթեւական պետութեան մասին, գրեց՝ Խ. Ա. Մուշեղեան. Armenian Numismatic Journal,* Series I, Vol. VI (June 1980), No. 2, pp. 20-21. Bilingual in English and Armenian.

See absrtract of No. 133.

136 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Patmum en medaghya dramnerě [The Metallic Coins are Narrating] - *Պատմում են մետաղյա դրամները, գրեց՝ Խ. Ա. Մուշեղյան. Gitut'yun ev Tekhnika,* Vol. VI (June 1968), No. 6 (58), pp. 25-32. In Armenian.

The author is outlining the basic phases of numismatic development and its related progress while underlining its significance in shedding more light on ancient and medieval Armenian history. New problems are explored which correlate to the economic life history of the Armenian people, especially the barter relationships with the study of coin hoards and other numismatic subjects. Author

Հեղինակը ուրուագծում է դրամագիտութեան զարգացման հիմնական փուլերը եւ դրա հետ կապուած հայ դրամագիտութեան առաջացումը, ընդգծելով վերջինիս նշանակութիւնը հին ու միջնադարեան Հայաստանի պատմութեան կարեւոր լուսաբանման գործում: Առաջ են քաշւում նոր խնդիրներ, որոնք առնչւում են հայ ժողովրդի տնտեսական կեանքի պատմութեան, մասնաւորապէս

ապրանքա-դրամական յարաբերութիւնների, գանձերի եւ դրամագիտական բնոյթի այլ նիւթերի ուսումնասիրութեան հետ։

Հեղինակը

137 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Program for Armenian Numismatics, by Kh. A. Mousheghian. *Armenian Numismatic Journal,* Series I, Vol. III (June, September, December 1977), Nos. 2, 3, 4, pp. 17-20, 25-28, 37-40, respectively; Vol. V (June 1978), No. 1, pp. 2-5.

The following lecture series is outlined: a brief historical glance, the metallic coinage origin and circulation, the Achaemenid viceroys of Armenia and their coinage, the circulation of Hellenistic coins in Armenia, the coinage of the Artaxiad kings of Armenia, the monetary circulation in Armenia during Roman occupation, the Parthian and Sassanian coinage, the monetary circulation in Armenia during Arab occupation, the Arab Emirates in Armenia and the circulation of their coins, the coinage of the Hamdānid, Marwānid, and Shaddādid dynasties, the coins spread in Armenia during the period of Seljuq domination, the Ildeghizids and their coinage, the Georgian Bagratids and their coinage, the Byzantine coins spread in Armenia, the Mongol and Seljuqs of Rum coins spread in Armenia.

Ուրուագծուած է հետեւեալ դասախօսութիւններու շարքը.- համառօտ պատմական ակնարկ, մետաղեայ դրամներու ծագման եւ շրջանառութեան մասին, Հայաստանի Աքեմենեան փոխարքաները եւ նրանց դրամները, հելլենիստական դրամների շրջանառութիւնը Հայաստանում, Հայաստանի Արտաշէսեան թագաւորները եւ նրանց դրամները, դրամական շրջանառութիւնը Հայաստանում հռոմէական տիրակալութեան ժամանակաշրջանում, պարթեւական եւ սասանեան դրամների մասին, դրամական շրջանառութիւնը արաբական տիրակալութեան ժամանակաշրջանում, արաբական ամիրայութիւնները եւ նրանց դրամները Հայաստանում, Համդանեան, Մարուանեան եւ Շեդդադեան տոհմերի ու նրանց դրամների մասին, Հայաստանում տարածուած Սելջուկեան տիրապետութեան դրամները, Իլդեգիզեանները եւ նրանց դրամները, վրաց Բագրատունիները եւ նրանց դրամները, Հայաստանում տարածուած բիւզանդական դրամները, մոնղոլական եւ Ռումի սելջուկեան դրամների տարածումը Հայաստանում։

138 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Seljukneri ew nrants' dramneri masin [On the Seljuqs and Their Coins] - *Սելջուկների եւ նրանց դրամների մասին*, գրեց՝ Խ. Ա. Մուշեղեան. *Armenian Numismatic Journal*, Series I, Vol. VI (September 1980), No. 3, pp. 28-29. Bilingual in English and Armenian.
See abstract of No. 134.

139 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Tsragir haykakan dramagitut'ian [Program for Armenian Numismatics] - *Ծրագիր հայկական դրամագիտութեան*, գրեց՝ Խ. Ա. Մուշեղեան. *Armenian Numismatic Journal*, Series I, Vol. III (June, September, December 1977), Nos. 2, 3, 4, pp. 17-20, 25-28, 37-40, respectively; Vol. V (June 1978), No. 1, pp. 2-5. Bilingual in English and Armenian.
See abstract of No. 137.

140 PAKHOMOV, E. A. O Tekhnike chekanki mednykh monet v Zakavkaze v kontse XII-nachale XIII vv. [On the Technique of Minting Copper Coins in Transcaucasia from the End of the Twelfth to the Beginning of the Thirteenth Century] - О технике чеканки медных монет в Закавказье в конце XII-начале XIII вв., автор Е. А. Пахомов. *Sovetskaiā Arkheologiiā*, (1969), No. 3, pp. 259-261. In Russian.
The different technique of minting copper coins in Transcaucasian Darband and other mints by the Shīirwānshāhids and Maliks of Darband, the Ildeghizids and their vassal rulers, discovered in Ganja and other locations, is described.
Նկարագրուած են պղինձէ դրամ հատանելու տարբեր ձեւերը Անդրկովկասեան Դերբենդ եւ այլ փողերանոցներուն մէջ Դերբենդի Շիրուանշահերու եւ Մալիկներու, Իլդեգիզեաններու եւ իրենց ենթակայ կառավարիչներու կողմէ, գտնուած Գանձակ եւ այլ վայրերու մէջ:

141 RASCHE, Johann Christoph. *Lexicon universae rei numariae veterum et praecipue Graecorum ac Romanorum*, edidit Jo. Christoph. Rasche. Leipzig: Libraria Gleditschia, 1791, Vol. V, pp. 1290-1293. In Latin.

The Greek legends of seven silver and nine copper coins of Tigranes, king of Armenia and Syria (84 B.C. or Seleucid era 229), are published. In addition to mentioning the coins, Rasche refers to the bibliographic sources where they are described.

Հրատարակուած են Հայաստանի եւ Սուրիոյ թագաւոր Տիգրանի (84 Ն.Ք. կամ սելեւկեան 229 թ.) եօթը արծաթէ ու ինը պղինձէ դրամներու յունատառ խորագրութիւնները: Դրամները չիչելէ գատ, Ռաչէ կը նչէ մատենագրական աղբիւրները, ուր անոնք նկարագրուած են:

142 RASCHE, Johann Christoph. *Supplementa ad Lexicon universae rei numariae veterum,* edidit Jo. Christoph. Rasche. Leipzig: 1802, Vol. I, p. 1087. In Latin.

A copper coin of Artavasdes king of Armenia, the son of Tigranes, is mentioned.

Յիշուած է Տիգրանի որդիին, Հայոց թագաւոր Արտաւազդի պղինձէ դրամը:

143 RAWLINGS, G. B. *Ancient, Medieval, Modern Coins and How to Know Them,* by G. B. Rawlings. Chicago: Ammon Press, 1966, pp. 50-51, 120, fig. 45.

The silver coins of satrap Tiribazus and Tigranes are mentioned. It is noted that the reverse of the coin of Tigranes represents for the first time the Fortune of Antioch, by Eutychides.

Յիշուած են սատրապ Տիրիբազոսի եւ Տիգրանի դրամները: Նչուած է որ Տիգրանի դրամին բեկորը առաջին անգամ կը ներկայացնէ Եուտիչիդէսի կերտած Անտիոքի Բախտը:

144 RENTZMANN, Wilhelm. *Numismatisches Wappen-Lexicon des Mittelalters und der Neuzeit,* von Wilhelm Rentzmann. Berlin: Hermann Veit, 1876. Reprint, Düsseldorf: Auktion Schenk, 1965, Index, p. 31-32, pl. 15, Nos. 23, 148, 164, 165; 34, pl. 16, No. 89; 37, pl. 17, Nos. 116, 224; 39, pl. 18, Nos. 104, 116, 119, 152; 40, pl. 19, Nos. 40, 41, 83; 48, pl. 22, Nos. 176-180; 49-50, pl. 23, Nos. 5, 69, 90, 116, 155-157; 57, pl. 26, No. 152; 80, pls. 15-19, 22, 23, 26. In German.

The line drawings of the reverse patterns of Cilician Armenian

coins are depicted. They include a crowned lion holding a cross, two lions separated by a long cross, and a cross.

Ընծայուած են Կիլիկեան Հայաստանի դրամներու բեկողմներուն պատկերատիպերու գծագրութիւնը: Կը պարունակեն պսակաւոր առիւծ մը՝ խաչ մը բռնած, երկու առիւծներ՝ բաժնուած երկար խաչով մը եւ խաչ մը:

145 SARKISSIAN, Henry V. Gerb [Coat of Arms] - *Գերբ*, գրեց՝ Հ. Սարգսյան. *Haykakan sovetakan hanragitaran.* Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, 1977, Vol. III, pp. 27-28, illus. In Armenian.

The author explains that a coat of arms is a heraldic device expressing historical and political heritage. He lists the coat of arms of the Armenian Artaxiads, Arsacids, Roupenians, etc.

Հեղինակը կը բացատրէ թէ գերբ բառը պատմական եւ քաղաքական աւանդութիւնները արտայայտող խորհրդանշանային ժառանգական տարբերանշան կամ զինանշան մըն է: Կը յիշուին հայ տոհմիկ գերբերը Արտաշէսեաններուն, Արշակունիներուն, Ռուբենեաններուն եւ այլոց:

146 SARKISSIAN, Henry V. Gerpagitut'yun [Herladry] - *Գերբագիտութիւն*, գրեց՝ Հ. Սարգսյան. *Haykakan sovetakan hanragitaran.* Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, 1977, Vol. III, p. 29. In Armenian.

The author explains that heraldry is an auxiliary branch of the science of history; the student of heraldry is related to genealogy, paleography, numismatics, and sphragistics.

Հեղինակը կը բացատրէ թէ գերբագիտութիւնը պատմագիտութեան օժանդակ մասնաճիւղ մըն է, որով զբաղողը կապուած է սերնդաբանութեան, հնագրութեան, դրամագիտութեան եւ կնքագիտութեան:

147 SARKISSIAN, Henry V. Hnut'ian imastavor vkanerě [The Intelligent Witnesses of Antiquity] - *Հնութեան իմաստավոր վկաները*, գրեց՝ Հ. Սարգսյան. *Erekoyan Erevan,* Vol. IX (Tuesday, 2 March 1965), No. 50 (2175). In Armenian.

The author mentions the coins of Tigranes II, Artavasdes II, and of the ancient Greeks, Parthians, Sassanians, and other coins as well

as the values of these monuments to history. Then he notes the numismatic discoveries of Dvin, the coin hoard of Saṛnakounk', whose circumstances of discovery has important value in the study of the hoard and asks the aid of youths to save the legacy of the past which is found in Armenia, a museum under the open sky.

Հեղինակը կը յիշէ Տիգրան Բ-ի, Արտաւազդ Բ-ի, հին յունական, պարթեւական, սասանեան եւ այլ դրամներ, ինչպէս նաեւ այս յուշարձաններու արժէքը պատմութեան համար: Ապա կը նչէ Դուինի դրամագիտական յայտնաբերումները, Սառնակունքի գանձը, որոնց յայտնաբերութեան հանգամանքը կարեւոր նշանակութիւն ունի գիւտի ուսումնասիրութեան գործին մէջ եւ կը խնդրէ երիտասարդութեան աջակցութիւնը փրկելու համար անցեալի ժառանգը, որ կը գտնուի Հայաստան, թանգարան՝ բաց երկինքի տակ:

148 SARKISSIAN, Henry V. Lusnoskya dramner [Platinum Coins] - *Լուսնոսկյա դրամներ*, գրեց՝ Հենրի Սարգսյան· *Gitut'yun ev Tekhnika*, Vol. X (December 1972), No. 12 (112), pp. 34-36. In Armenian.

Platinum coins were issued in Russia from 1828-1845. The denominations which entered into circulation were first 3, later 6 and 12 rubles. The platinum coins had a short life. The reason for their discontinuation was lack of ore and a very unstable commodity price for platinum. These coins were not struck with portraits. A double headed Russian eagle emblem is designed on the obverse, and the reverse bears the value and inscription.

Ռուսիոյ մէջ թողարկուեցան պլատինէ դրամներ 1828–1845 թթ.: Շրջանառութեան մէջ մտած դրամները նախապէս 3, ապա 6 եւ ետքը 12 ռուբլինոց էին: Պլատինէ դրամները կարճատեւ կեանք ունեցան: Իրենց դադարեցման պատճառն էր հանքանիւթի պակասումը եւ արժէքի վերին աստիճան անկայունութիւնը: Այս դրամները պատկերատիպերով հատանուած չէին: Առջին կողմին վրայ դրուագուած է երկգլխանի ռուսական արծիւ զինանշանը, երկրորդ կողմին վրայ՝ արժէքն ու արձանագրութիւնը:

149 SHIRAKATS'I, Anania. *Matenagrut'yun* [Collective Works] - *Մատենագրություն*, գրեց՝ Անանիա Շիրակացի· Translated into Eastern Armenian by A. G. Abrahamian and G. B.

Petrosian. Yerevan: "Sovetakan Grogh" Press, 1979, pp. 328-330. In Armenian.

Along with weights and measures, the terms daric, stater, drachm, siglos, uncia, mina, numisma, coin, talent, etc. are explained.

Չաւալաչափերու եւ կշիռներու հետ միատեղ բացատրուած են դահեկան, ստատեր, դրախմ, սիկղ, ունկ, մնաս, նոմիսմա, դրամ, տաղանդ եւ այլ բառեր:

150 STEVENSON, Seth W. *A Dictionary of Roman Coins,* by Seth William Stevenson. London: George Bell and Sons, 1889. Reprint, London: B. A. Seaby Ltd., 1964, pp. 80-82, 689-690, illus.

Roman coins relating to Armenia and attributed to the following rulers are described: Augustus, Mark Anthony, Nero, Trajan, L. Verus, M. Aurelius, Antoninus Pius, and Germanicus-Artaxias. The legends are translated into English and are discussed extensively. They include ARME, ARMEN, ARMENIA, ARMENIACVS, ARMENIA ET MESOPOTAMIA IN POTESTATEM, REX ARMENIIS DATVS, GERMANICVS-ARTAXIAS.

Նկարագրուած են Հայաստանի վերաբերեալ հռոմէական դրամները եւ վերագրուած են հետեւեալներուն.- Աւգոստոս, Մարկոս Անտոնիոս, Ներոն, Տրայանոս, Ղ. Վերոս, Մ. Աւրեղիոս, Անտոնինոս Պիոս եւ Գերմանիկոս-Արտաշէս: Խորագրութիւնները թարգմանուած են անգլերէնի եւ քննարկուած են մանրամասնութեամբ: Անոնք կը պարունակեն ARME, ARMEN, ARMENIA, ARMENIACVS, ARMENIA ET MESOPOTATEM, REX ARMENIIS DATVS, GERMANICVS-ARTAXIAS:

151 TIRYAKIAN, M. H. Nakhamesropian hay taṙer [Pre-Mesropian Armenian Letters] *Նախամեսրոպեան հայ տառեր, գրեց՝ Մ. Ց. Թիրեաքեան. Gotchnag,* Vol. XXII (22 July 1922), No. 29, pp. 943-945.

Tiryakian, in response to an article, states that the Armeno-Parthian alphabet is actually Pahlavi script and there is no documentary evidence that the Armenians had a twenty letter alphabet until the invention of the present day characters by St. Mesrop. The ancient coins of the period in question used the Greek language.

Թիրեաքեան, ի պատասխան յօդուածի մը, կը յայտարարէ թէ հայ-պարթեւական այբուբենը պահլաւերէն ըսուած գրչութիւնն է եւ որեւէ վաւերագիր գոյութիւն չունի վկայելու, թէ հայեր ունէին քսան տառերէ բաղկացած այբուբեն մը մինչեւ հայ գիրերու գիւտը Ս. Մեսրոպի կողմէ: Հին կոխուած դրամները գործածած են յոյն բարբառ:

152 WESTDAL, Stewart J. *A Guide for the Identification of Roman Coin Inscriptions,* by Stewart J. Westdal, illustrated by E. A. Ware. Second edition, San Diego, California: 1973, p. 25.
See abstract of No. 105.

NUMISMATICS IN ALLIED FIELDS

153 ARAKELIAN, B. N. *Aknarkner hin Hayastani arvesti patmut'ian (m.t'.a. VI d.-m.t'. III d.).* [Outlines of the History of Ancient Armenian Art (Sixth Century B.C. through Third Century A.D.)] - Ակնարկներ հին Հայաստանի արվեստի պատմության (մ·թ·ա· VI դ·-մ·թ· III դ·), *գրեց՝ Բ· Ն· Առաքելյան:* Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, Institute of Archaeology and Ethnography, 1976, pp. 34-35, 61-70, 82-83, 87-88, 109-111, 113-120, etc., pls. LI, LXVIII-LXXIX, CVII, color pls. XVII, XVIII, XXII. In Armenian with English summary.
The coin types struck by the following are classified among the objects of ancient Armenian applied arts: Arsames, Abdissares, Xerxes, Tigranes I, Tigranes II, Artavasdes II, Tigranes III, Tigranes IV, Queen Erato, Artavasdes king of Atropene and Armenia, and the city of Artaxata. The subjects discussed include artistic features of coins, iconography of Tigranes II and Artavasdes II on their coins. Additionally, the silver medallions picturing the goddess Isis and an eagle from the tomb of Sissian, golden medallions from Kamo and Armavir are discussed.

Դասաւորուած են հետեւեալներու համանած դրամներուն տեսակները իբրեւ հին հայկական կիրարական արուեստ.- Արշամ, Աբդիսարէս, Քսերքսէս, Տիգրան Ա, Տիգրան Բ, Արտաւազդ Բ,

Տիգրան Գ, Տիգրան Դ, երատոյ թագուհի, Արտաւազդ թագաւոր Ատրպատականի եւ Հայաստանի ու Արտաշատ քաղաքը: Քննարկուած փուլերը կը պարունակեն դրամներու գեղարուեստական յատկանիշները, Տիգրան Բ-ի եւ Արտաւազդ Բ-ի պատկերագրութիւնները իրենց դրամներուն վրայ: Ինչպէս նաեւ քննարկուած են Սիսիանի դամբարանէն գտնուած Իսիս դիցուհիին եւ արծուի մը արծաթէ մեդալիոններն ու Կամոյի եւ Արմաւիրի մէջ յայտնաբերուած ոսկիէ մեդալիոնները:

154 ARAKELIAN, B. N. *Ocherki po istorii iskusstva drevneĭ Armenii (VI v. do n.ė.-III v. n.ė.)* [Outlines of the History of Ancient Armenian Art (Sixth Century B.C. through Third Century A.D.)] - *Очерки по истории искусства древней Армении (VI в. до н.э.-III в. н.э.)*, автор Б. Н. Аракелян. Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, Institute of Archaeology and Ethnography, 1976, pp. 34-35, 60-69, 81-83, 86-87, 107-109, 113-120, etc., pls. LI, LXVIII-LXXIX, CVII, color pls. XVII, XVIII, XXII. In Russian with English summary.

See abstract of No. 153.

155 ARMENIAN OBSERVER. AGBU of America Presents Valuable Piece of Art to Alex Manoogian. *Armenian Observer*, Vol. V (1 October 1975), p. 6, illus.

Alex Manoogian was honored on the 20th anniversary of his presidency of the Armenian General Benevolent Union. The AGBU presented him a box of ancient Armenian coins decorated with a silver plate. The plate has a facsimile of the obverse of a tetradrachm of Tigranes II and a double tram of Levon I as well as the Armenian dedication. The idea was conceived by Paul Z. Bedoukian and the design was executed by Paul Sagsoorian.

Մեծարուած է Ալեք Մանուկեան՝ Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան իր նախագահութեան 20-ամեակին առթիւ: ՀԲԸՄ-ը իրեն նուիրած է տուփ մը հին հայկական դրամներ, զարդարուած արծաթեայ տախտակով մը: Տախտակին վրայ պատկերուած են Տիգրան Բ-ի չորեքդրամեանի եւ Լեւոն Ա-ի երկդրամի ակողմերը ինչպէս նաեւ հայերէն ձօնը: Գաղափարը յղացուած է Զարեհ Պտուկեանի կողմէ, կերտուած՝ Փոլ Սագսուրեանի կողմէ:

156 BABELON, Jean. *Le portrait dans l'antiquité d'après les monnaies,* par Jean Babelon. Paris: Payot, 1950 edition, p. 55, pl. II, Nos. 4-6, 9-11; 75, pl. VII, Nos. 7, 10. In French.

In reference to primitive monetary art, the coins of satraps Tiribazus and Orontas are mentioned along with the cities where they were struck. Also, in reference to Hellenistic portrait art, the coins of Tigranes the Great, struck in the mints of Antioch and Tigranocerta, are recalled.

Նախնական դրամներու արուեստին վերաբերեալ, յիշուած են սատրապ Տիրիբազոսի եւ Որոնդասի դրամները այդ քաղաքներու հետ միասեղ, ուր դրամները կոխուած են: Ինչպէս նաեւ հելլենիստական դիմանկարներու գեղարուեստին վերաբերեալ, նշուած են Տիգրան Մեծի դրամները, կոխուած Անտիոքի եւ Տիգրանակերտի մէջ:

157 BEAUMANT, Adalbert de. *Recherche sur l'origine du blason en particulier sur la fleur de lis,* par Adalbert de Beaumant. Paris: A. Leleux, 1853, pp. 52-53, pl. IX, Nos. 4, 6, 7, pl. X, No. 6. In French.

While investigating the origin of the coat of arms with fleur-de-lis, the Cilician Armenian heraldry is noted.

Նշուած է կիլիկեան Հայաստանի գերբը, չուչաններով զինանշաններու աղբիւրին հետամտութեան ընթացքին:

158 DER NERSESSIAN, Sirarpie. *Armenian Art,* by Sirarpie Der Nersessian. Switzerland: Armenian General Benevolent Union, Alex Manoogian Cultural Fund, Arts et Métiers Graphiques, 1978, pp. 13, 17, 19, figures 3, 6.

As ancient Armenian art, a gold medallion found at Armavir and a tetradrachm of Tigranes II with the Tyche of Antioch are presented. Additional comments are made on the coins minted by the Artaxiad kings of Armenia.

Իբրեւ հին հայկական արուեստ, ընծայուած են ոսկիէ մեդալիոն մը գտնուած Արմաւիրի մէջ եւ Տիգրան Բ-ի չորեքդրամեան մը պատկերուած Անտիոքի դիցուհիով: Ցաւելեալ ակնարկներ եղած են նաեւ Արտաշէսեան հարստութեան թագաւորներու կոխած դրամներու մասին:

159 DOHRN, Tobias. *Die Tyche von Antiochia,* von Tobias

Dohrn. Berlin: Verlag Gebr. Mann, 1960; p. 26, pl. 30, No. 1. In German.

The reverse of a tetradrachm of Tigranes (83-69 B.C.), displaying the Tyche of Antioch, is presented.

Ընծայուած է Տիգրանի (83-69 Ն.Ք.) չորեքդրամեանի մը բեկորը, որ կը պատկերացնէ Անտիոքի Բախտը։

160 GALUSTIAN, O. G. Haykakan drōshaki harts'ë [The Question of the Armenian Flag] - *Հայկական դրօշակի հարցը, գրեց՝ Օ. Գ. Գալուստեան. Amēnun Tarets'oyts'ë,* Vol. XVII (1923), pp. 183-189, illus. In Armenian.

In discussing the Armenian flag, it is mentioned that the eagle is used as a coat of arms by the ancient Armenians, the Artaxiads of Armenia, and it also appears on the coins of Tigranes the Great.

Հայ դրօշակի քննարկման առթիւ, յիշուած է թէ արծիւը եղած է հին հայոց զինանշան, գործածուած է Արտաշէսեան հարստութեան կողմէ իբրեւ գլխաւոր նշան ու նաեւ կ'երեւի Տիգրան Մեծի դրամներուն վրայ։

161 GASPARIAN, A. O. Meghvapahut'yunë hin ev mijnadarian Hayastanum [The Apiculture in Ancient and Medieval Armenia] - *Մեղվապահութիւնը հին եւ միջնադարեան Հայաստանում, գրեց՝ Ա. Օ. Գասպարեան. Lraber Hasarakakan gitut'yunneri,* Vol. XXXV (April 1974), No. 4 (376), pp. 93-102, 1 pl. In Armenian with Russian summary.

The article is dedicated to the rearing of bees. Mention is made that the coins attributed to the fortress of Ani-Kamakh display bees: a symbol of abundance of honey in ancient Armenia.

Յօդուածը նուիրուած է մեղուապահութեան։ Նշուած է թէ Անի-Կամախ բերդին վերագրուած դրամները կը ցուցադրեն մեղուներ՝ խորհրդանիշը հին հայկական նահանգներու մեղրի առատութեան։

162 GASPARIAN, A. O. Meghvapatkerner [Bee Figures] - *Մեղվապատկերներ, գրեց՝ Արամայիս Գասպարեան. Sovetakan Hayastan,* Vol. XXXIV (August 1978), No. 8 (387), pp. 24-25, 30, illus. In Armenian.

The article is dedicated to the art objects displaying the figures

of bees. Ancient Armenian satrapal coins (based on Atrpet), struck with the figures of bees, are presented.

Յօդուածը նուիրուած է մեղուապատկերները ներկայացնող արուեստի գործերուն: Ընծայուած են Հայաստանի սատրապական հին դրամները (հիմնուած Ատրպետի վրայ), կոխուած մեղուներու նկարներով:

163 GEVORGIAN, Manoosh. *The Costumes of Armenian Women* - Հայուհիի եւ իր տարազը, *ուսումնասիրութիւն՝ Մանուչ Գէորգեանի*. Rochford Essex, England and Tehran: "Hai Guin" Society, 1977?, pl. 1. Bilingual in English and Armenian.

A newly created feminine dress, based on the design of the dress of the goddess appearing on an Urartian gold medallion, is presented.

Ընծայուած է կանացի հագուստի նորաձեւութիւն մը, հիմնուած ուրարտական ոսկիէ մեդալիոնի մը վրան քանդակուած աստուածուհիի կերպարին վրայ:

164 GOIAN, George. *2000 let armānskogo teatra* [2000 Years of Armenian Theatre] - *2000 лет армянского театра,* автор Георг Гоян. Moscow: Russian Theatrical Society and Armenian Theatrical Society, 1952, Vol. I, 543 pp. Vol. II, 511 pp., illus. In Russian.

The two thousand year history of the Armenian theatre is discussed based on Armenian art, miniature paintings, and coins, where the coins of Tigranes II and Artavasdes II are presented.

Քննարկուած է հայ թատրոնի երկու հազարամեակը, հիմնուած հայ գեղարուեստի, մանրանկարչութեան եւ դրամներուն վրայ, ուր ներկայացուած են Տիգրան Բ-ի եւ Արտաւազդ Բ-ի դրամները:

165 HAIG, Pierre V. Modern Art Based on an Old Motif: The Armenian Sphinx, by Pierre V. Haig. *Essays on Armenian Numismatics in Memory of Father Clement Sibilian on the Centennial of His Death,* Editors Dickran Kouymjian and Y. T. Nercessian. *Armenian Numismatic Journal,* Series I, Vol. IV (1978, published in 1980), pp. 165-167, pl. XXI. Armenian summary.

The final work of sculptor Nishan Toor was the recreation of the

lion of Levon I of Cilician Armenia. The statue is made of bronze, almost two feet in height and length. The source of inspiration of the sculpture was the standing lion holding a cross on the coins and bulla of King Levon I.

Քանդակագործ Նչան Դուրի վերջին գործը եղած է վերստեղծել Կիլիկիոյ Լեւոն Ա-ի առիւծը: Արձանը չինուած է բրոնզէ՝ գրեթէ երկու ոտք բարձրութեամբ եւ երկարութեամբ: Ներչնչման աղբիւրը հանդիսացած է Լեւոն Ա թագաւորի դրամներուն եւ կնիքին վրայի կանգնած առիւծը որ խաչ մը կը բռնէ:

166 HATS'UNI, Vardan. *Hay drōshnerĕ patmut'ian mēj* [The Armenian Flags in History] - Հայ դրօշները պատմութեան մէջ, *գրեց՝ Հ. Վարդան Վ. Հացունի.* St. Lazare, Venice: Mekhitarist Press, 1930, pp. 24-31, 38-53, illus. In Armenian.

The design of Armenian flags are discussed. The author tries to find an explanation for the origin, design, and motives of Armenian flags. In examining coins, he presents the following: the coin of Tigranes the Great where the eight pointed star is flanked from both sides with eagles; the Roman coin relating to Armenia where captured Armenia can be seen sitting with her flags; the Roupenian Armenian coin and the seal, engraved with the "Armenian Lion."

Հայ դրօշները, ձեւերը, գոյները քննարկուած են: Հեղինակը կը փորձէ որոնել ծնունդը, կազմուածքը եւ նպատակը հայ դրօշներուն: Դրամները քննելու պարագային հետեւեալները կը ներկայացնէ.- Տիգրան Մեծի դրամը ուր կը տեսնուին երկու արծիւներ գլուխնին յետ չրջած դէպի ութ ճառագայթով աստղ մը՝ որ կը գտնուի իրենց միջեւ, Հայաստանի վերաբերեալ հռոմէական դրամը ուր կը տեսնուի նուաճուած Հայաստանը՝ նստած իւր դրօշներով, Ռուբենեան հարստութեան վերաբերեալ դրամն ու կնիքը կոխուած «հայկական առիւծով»:

167 HATS'UNI, Vardan. *Patmut'iwn hin hay tarazin* [The History of Ancient Armenian Costume] - Պատմութիւն հին հայ տարազին, *յօրինեց՝ Հ. Վարդան Հացունի.* St. Lazare, Venice: Mekhitarist Press, 1923, pp. 44-89, illus. In Armenian.

The author discusses the history of ancient Armenian costumes

starting from the period of Urartu till the medieval period. The treatise is based on numerous sources: 1. Non-Armenian historians, when the Armenians did not have their own alphabet; 2. Sculpture or engraving with Armenian origin or relating to Armenians, miniature paintings, Armenian coins (Orontid, Artaxiad, Roman-Armenian, Roman, Arsacid, Byzantine, and Cilician Armenian), medals, seals, etc.; 3. Ancient Armenian historians; 4. Translations.

Հեղինակը կը քննարկէ հին հայ տարազին պատմութիւնը սկսելով Ուրարտական չրջանէն մինչեւ միջնադարեան չրջանը: Բանասիրութիւնը հիմնուած է զանազան տեսակ աղբիւրներու վրայ.– 1. Արտաքին պատմագիրք՝ երբ հայերը չունէին տոհմային գիր ու գրուած. 2. Հայ կամ հայոց վերաբերեալ քանդակներ, մանրանկարչութիւններ, հին հայ դրամներ (որոնդեան, արտաշէսեան, հռոմէա-հայկական, հռոմէական, արշակունեան, բիւզանդական եւ կիլիկեան), մեդալներ, կնիքներ եւն. 3. Նախնեաց մատենագրութիւնք. 4. Թարգմանութիւնք:

168 LENGYEL, Lancelot. *Les chefs-d'oeuvre des monnaies grecques,* par Lancelot Lengyel, avant-propos par Jean Babelon, notions de numismatique par Jacques Yvon. Montrouge, Seine: Corvina, 1952, p. 38, No. 214, pl. XLIV. In French.

The obverse of a tetradrachm of Tigranes (97-56 B.C.) is presented with the Armenian tiara as headdress.

Ընծայուած է Տիգրանի (97–56 Ն.Ք.) չորեքդրամեան մը ունենալով հայկական խոյրը իբրեւ գդակ:

169 LISITSIAN, Srbuhi. *Starinnye plāski i teatralnye predstavleniā armānskogo naroda* [The Ancient Dances and Theatrical Presentations of Armenian People] - *Старинные пляски и театральные представления армянского народа,* автор Србуи Лисициан. Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, Institute of Archaeology and Ethnography, 1958, Vol. I, 615 pp.; 1972, Vol. II, 502 pp; illus. In Russian.

Ancient dances and theatrical presentations of the Armenian people are discussed. Numerous coin motifs of the ancient period, the coins of Tigranes II and the city of Artaxata are presented for this purpose along with the medallion of ancient Urartu.

Քննարկուած են հայ ժողովուրդի հինաւուրց պարերն ու թատերական ներկայացումները: Ներկայացուած են հին չրջանէն բազմաթիւ դրամներու հիմնական գաղափարները, Տիգրան Բ-ի եւ Արտաշատ քաղաքի դրամները հին Ուրարտուի մեդալիոնին հետ միատեղ:

170 MNATS'AKANIAN, A. Sh. *Haykakan zardarvest* [Armenian Decorative Art] - *Հայկական զարդարվեստ, գրեց՝ Ա. Շ. Մնացականյան.* Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, 1955, 660 pp., 1119 illus. In Armenian with Russian summary.

The treatise is a monumental collection of Armenian ornamental art where the author compiles numerous types of art decorations and tries to find an explanation for the motives and origin of this type art work and other related questions. Some of the decorative art work which is displayed is taken from ancient and medieval coins, crowns of coins, the Urartu gold medal, miniature paintings Armenian mythology, flowers, religious works, etc.

Կոթողային աշխատանք մըն է, ուր հեղինակը կը համադրէ բազմաթիւ տեսակի հայ զարդարուեստ եւ կը ջանայ բացատրութիւն տալ հայկական զարդարուեստի հիմնական մոտիվներու ծագման, բովանդակութեան եւ առնչուող մի չարք ուրիչ հարցերու մասին: Ցուցադրուած են զարդարուեստի գործեր որոնք քաղուած են հին եւ միջնադարեան հայ դրամներուն վրայի թագերէն, հայ մանրանկարչութենէն, ուրարտական ոսկի մեդալէն, հայ դիցաբանութենէն, ծաղիկներէն, կրօնական գործերէն եւն.:

171 NAHAS, Dominique. The New Order; The Artist Zadik Zadikian and His Work. *Armenian Observer,* Vol. X (17 September 1980), No. 41, p. 6; *Armenian Observer,* Vol. X (22 October 1980), No. 44, p. 2; *Armenian Observer,* Vol. X (19 November 1980), No. 48, p. 9; *Asbarez,* Weekly English Language Edition, Vol. LXXII (Wednesday, 24 September 1980), No. 6208, p. 4; *Nor Gyank,* Vol. II (23 October 1980), No. 41, pp. 12-13 (in Armenian); *Nor Gyank,* Vol. II (27 November 1980), No. 46, p. 16; illus.

Based on the coin design of Tigranes the Great, relief sculptures are made in round and fragmented patterns and exhibited in the Los Angeles AGBU gallery.

Հիմնուած Տիգրան Մեծի դրամի պատկերատիպին վրայ, բարձրա-

քանդակ կլոր եւ բեկորուած կերպարներ պատրաստուած են եւ ցուցադրուած՝ Լոս Անճելըսի ՀԲԸՄ-ի ցուցասրահին մէջ։

172 PATRIK, Arakel. *Haykakan taraz* [Armenian Costumes] - Հայկական տարազ, *գրեց՝ Առաքել Պատրիկ*. Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, Institute of Archaeology and Ethnography, 1967, pp. 17-21, 29, 49, 52, 54-56, 59, pls. 2, 5, 6, 8, 25. In Armenian, Russian, French.

With this colorful album, based on the ancient and national historiographic subjects, the author presents Armenian costumes and their styles from the remotest times to modern days (the first quarter of twentieth century). In examining coins, the author presents the costumes of the Orontids and Artaxiads; furthermore, he adds that we have not received any monument from this period except their coins where the Armenian kings are depicted with their original tiaras. The Roman Imperial coins present numerous Armenian costumes. The coins of Cilician Armenia, seals, miniature painting decorations, and medieval historians present their costumes in detail.

Այս գեղարուեստական աշխատասիրութեամբ, հիմնուած պատմական եւ ազգագրական նիւթերու վրայ, հեղինակը կը ներկայացնէ հայկական տարազները, հնագոյն ժամանակներէն մինչեւ ի դարու առաջին քառորդը։ Դրամներու քննութեան ընթացքին, հեղինակը կը նշէ թէ Որոնդեան եւ Արտաշէսեան հարստութեանց ժամանակաշրջանէն մեզ չէ հասած որեւէ յուշարձան բացի իրենց դրամներէն, ուր հայ արքաները պատկերուած են իրենց ինքնատիպ թագերով։ Հռոմի կայսերական դրամները կը պատկերացնեն բազմաթիւ հայկական տարազներ։ Կիլիկիոյ հայ թագաւորներու դրամները, կնիքները, մանրանկարչութեան զարդարուեստները եւ միջնադարեան պատմաբանները կ'ընծայեն իրենց տարազները մանրամասնութեամբ։

173 PATRIK, Arakel. Patmakan hay droshnerĕ [The Historical Armenian Flags] - *Պատմական հայ դրոշները, գրեց՝ Ա. Ն. Պատրիկ. Patma-Banasirakan Handes,* Vol. X (1967), No. 1 (36), pp. 161-170, illus., 2 pls. In Armenian.

The history of Armenian flags from the ancient days to the medieval period is given. The author discusses in detail the flags

of Tigranes the Great based on his coins, the shape of the flag of the Armenian Arsacids, the flags of the Mamikonians and Bagratids, especially the flags of the Cilician government based on the seal and coins of King Levon I and other medieval Armenian flags.

Henry Sarkissian

Տրւում է հայ դրօշների պատմութիւնը հնագոյն ժամանակներից մինչեւ ուշ միջնադար: Մանրամասն քննարկւում են Տիգրան Մեծի դրօշը հիմնուած նրա դրամների վրայ, հայ Արշակունիների դրօշաձեւը, Մամիկոնեանների եւ Բագրատունիների դրօշները, յատկապէս կիլիկեան հայկական պետութեան դրօշները հիմնուած Լեւոն Ա թագաւորի կնիքի եւ դրամների վրայ, ապա այլ հայկական միջնադարեան դրօշներ:

Հենրի Սարգսեան

174 PATRIK, Arakel. Tigran Metsi ark'unik'ě [The Court of Tigranes the Great] - *Տիգրան Մեծի արքունիքը*, գրեց՝ *Առաքել Պատրիկ*. *Sovetakan Hayastan,* Vol. XXXV (March 1979), No. 3 (396), p. 32; *Asbarez,* Vol. LXXI (Thursday, 19 July 1979), No. 5931, p. 6; illus. In Armenian.

Based on the coins of Tigranes the Great and historical data, his portrait and court are rebuilt.

Հիմնուած Տիգրան Մեծի դրամներուն եւ պատմական տուեալներուն վրայ, իր դիմանկարը եւ արքունիքը վերականգնուած են:

175 PIOTROVSKII, B. B. *Karmir Blur* [Red Hill] - *Кармир Блур,* автор-составитель Б. Б. Пиотровский. Leningrad: Aurora Art Publishers, 1970, pp. 85-87, 100-104 (unnumbered), illus. Bilingual in Russian and English.

Archaeological objects, discovered from Karmir Blur excavations, are discussed. Among numerous unearthed objects of the Urartu period, some stone seals and silver medallions are presented.

Քննարկուած են հնագիտական առարկաներ, գտնուած կարմիր Բլուրի պեղումներէն: Ուրարտուի շրջանի պատկանող յայտնաբերւած բազմաթիւ առարկաներու մէջ ներկայացուած են քարէ կնիքներ եւ արծաթէ մեդալիոններ:

176 PIOTROVSKII, B. B. *Urartu: The Kingdom of Van and Its Art,* by B. B. Piotrovskii. Translated from the Russian and edited

by Peter S. Gelling. New York and Washington: Frederick A. Praeger Publishers, 1967, p. 51, No. 34; 54, No. 35; 72-73, Nos. 52-55; illus.

After a brief historical survey of Urartu, Piotrovskii discusses the Urartian art. Among many illustrations, some stone seals, and gold and silver medallions are described.

Հակիրճ պատմական քաղուածքէ մը ետք, Պիոտրովսքի կը քննարկէ ուրարտական արուեստը: Բազմաթիւ նկարներու հետ միասին՝ քարէ կնիքներ եւ ոսկիէ ու արծաթէ մեդալիոններ նկարագրուած են:

177 RUSTIGIAN, Stella S. Armenia and the Hellenic World: Hellenistic Influence on the Art and Culture of the Armenians, by Stella S. Rustigian. *Armenian Review,* Vol. XIV (Summer, June 1961), No. 2 (59), pp. 30-43.

While reviewing the history of the Hellenistic era, the ancient coinage of Armenia is examined. The coins of the following kings of Armenia are mentioned: Charaspes, Arsames, Abdissares, Xerxes, Tigranes II, Artavasdes II, Tigranes III, Tigranes IV, Tigranes V and his sister Erato, Artaxias, son of Polemo whose picture is found on the reverse of Germanicus' coin. Quotations from Hill's *Historical Greek Coins* and Maxoudian's "Tigranes the Great" are printed, where respectively Antiochian tetradrachms and the three categories of the coins of Tigranes II are given.

Հելլենիստական շրջանի պատմութեան քննութեան առթիւ, տրուած է նաեւ հին Հայաստանի դրամագիտութիւնը: Ցիչուած են Հայաստանի հետեւեալ թագաւորներու դրամները.- Խարասպէս, Արշամ, Աբդիսարէս, Քսերքսէս, Տիգրան Բ, Արտաւազդ Բ, Տիգրան Գ, Տիգրան Դ, Տիգրան Ե եւ իր քոյրը Երատոյ, Արտաշէս՝ Պոլեմոնի որդին որու նկարը դրոշմուած է Գերմանիկոսի դրամի բեկորմին վրայ: Մէջբերումներ տպուած են Հիլի Historical Greek Coins եւ Մագսուտեանի "Tigranes the Great" աշխատանքներէն, ուր անտիոքեան չորեքդրամեաններ եւ Տիգրան Բ-ի դրամներուն երեք դասաւորումները տրուած են:

178 SOGHIKIAN, Juanita Will. *Medieval Armenian Costumes,* by Juanita Will Soghikian. Boston: Armenian Relief Society, 1976, pl. 6, p. 2, illus.

The gold coin of Levon I (1199-1219), king of Cilician Armenia, is presented.

Ընծայուած է կիլիկիոյ թագաւոր Լեւոն Ա-ի (1199-1219) *ոսկիէ դրամը:*

179 STEP'ANIAN, K. *Haykakan drōshner ew zinanshanner* [Armenian Flags and Coat of Arms] - Հայկական դրօշներ եւ զինանշաններ, *գրեց՝ Կ. Ստեփանեան.* Beirut: 1966, 54 pp., illus. In Armenian. Unable to locate the publication.

180 SUK'IASIAN, Karapet. Haykakan gerbě ev droshě [The Armenian Coat of Arms and Flag] - *Հայկական գերբը եւ դրօշը, գրեց՝ Կարապետ Սուքիասյան. Sovetakan Hayastan,* Vol. XXXVI (November 1980), No. 11 (416), pp. 18, 23, illus. In Armenian.

Based on the literature of Armenian historians, the author describes the coat of arms and flags of the Artaxiads, Armenian Arsacids, Mamikonians, Artsrunis, Roupenians, etc., and of the Soviet Armenian Republic. The coat of arms of the Artaxiads and Roupenians also can be seen on the coins they issued.

Հիմնուած հայ պատմագիրներու գրական վկայութեանց վրայ, հեղինակը կը նկարագրէ Արտաշէսեաններու, հայ Արշակունիներու, Մամիկոնեաններու, Արծրունիներու, Ռուբենեաններու եւ այլոց ու Խորհրդային Հայաստանի Հանրապետութեան գերբերն ու դրօշները: Արտաշէսեան եւ Ռուբենեան հարստութեանց գերբերը նաեւ կարելի է տեսնել իրենց թողարկած դրամներուն վրայ:

181 TIRATSIAN, G. A. Portretnoe iskusstvo Armenii po monetam Tigrana II i Artavazda II [The Armenian Portrait Art According to the Coins of Tigranes II and Artavasdes II] - Портретное искусство Армении по монетам Тиграна II и Артавазда II, автор Г. А. Тирацян. *Patma-Banasirakan Handes,* Vol. XVI (1973), No. 4 (63), pp. 43-60, illus. In Russian with Armenian summary.

The author discusses the Armenian portrait art according to the coins of Tigranes II and Artavazdes II. Tiratsian concludes that the analysis of the style of the portrait of Armenian kings reveals

idealistic and realistic lines blended successfully. The relationship to the school of Pergamum, rather than to the Roman Republican art is very conspicuous. Tiratsian briefly discusses the relationships between statuary and portraits of coins, the question of king worship and the political implications of Armenian royal portraits.

Հեղինակը կը քննարկէ Հայաստանի դիմանկարային արուեստը ըստ Տիգրան Բ-ի եւ Արտաւազդ Բ-ի դրամներուն: Տիրացեան կ'եզրակացնէ թէ հայ արքաներու դիմաքանդակներուն ոճաբանական վերլուծումը ցոյց կու տայ իդեալականացնող գիծեր յաջող կերպով միաձուլուած իրապաշտականին հետ: Նշմարելի է հայկական դրամներու դիմաքանդակի եւ Պերգամոնի արուեստի ոճային ազգակցութիւնը բաղդատմամբ Հռոմի հանրապետական դիմաքանդակի ոճի բնոյթին: Տիրացեան համառօտակի կը քննարկէ արձանագործութեան հետ դրամներուն վրայ դրոշմուած դիմաքանդակներու հնարաւոր կապի, նախնիներու ու իշխող թագաւորի պաշտամունքին գեղարուեստական դրսեւորումներու եւ հայ դիմանկարի քաղաքական ուղղուածութեան հաւանականութեան հարցերը:

182 TOYNBEE, J. M. C. *The Hadrianic School; A Chapter in the History of Greek Art,* by Jocelyn M. C. Toynbee. Cambridge, England: The University Press, 1934, p. 132, pl. XVIII, Nos. 2, 3.

In reference to Hadrianic art, the author cites that the earliest copies of Eutychides' Tyche are to be found on the coins of Tigranes minted at Antioch.

Իբրեւ Ադրիանոսի արուեստի ներկայացուցիչ, հեղինակը կը նշէ թէ Եուտիչիդէսի Բախտի վաղագոյն ընդօրինակութիւնները կարելի է նշմարել Անտիոք հատանուած Տիգրանի դրամներուն վրայ:

183 TREVER, K. Portret armi͡anskogo t͡sari͡a Tigrana II [The Portrait of Armenian King Tigranes II] - Портрет армянского царя Тиграна II, автор К. Тревер. *Vistavka portreta* (Egypt, Bactria, Iran, Byzantine). Leningrad: The State Hermitage, 1937, pp. 28-29. In Russian.

In a summarized form, the portrait of Tigranes the Great (94-56 B.C.) is described based on the iconography of exhibited monetary denominations (two tetradrachms and one drachm).

Kh. A. Mousheghian

Համառօտ տրուած է Տիգրան Մեծի (94–56 Ն.Ք.) դիմաքանդակի նկարագրութիւնը՝ ցուցահանդէսում ներկայացուած դրամական միաւորների (երկու չորեքդրամեաններ եւ մի դրախմ) պատկերագրութեան տուեալներից։ *Խ. Ա. Մուշեղեան*

HISTORY

184 ALISHAN, Ghewond M. *L'Armeno-Veneto, compendio storico e documenti delle relazioni degli Armeni coi Veneziani; Primo periodo, secoli XIII-XIV,* di Leonzio Alishan. St. Lazare, Venice: Mekhitarist Press, 1893, Vol. I, 84 pp.; Vol. II, 224 pp.; illus. In Italian.

The work is a synthesis of references and documentaries (Volume II, *Documenti*) which exist in Venice and shed more light on the relations of Cilician Armenians and Venetians from the thirteenth to the sixteenth century. Numerous authentic essays and documentaries throughout the text display the relations of Cilician Armenian coins, on a comparative scale, with the coins of other nations. The chapter on *Monete* is of special interest where Pegolotti's *La practica della mercatura* is quoted to establish a relationship between the money of Cilician Armenia and other nations, and particularly Venice.

Համադրութիւն մըն է բոլոր աղբիւրներու եւ հաւաստչեայք (բ հատորը լիովին յատկացուած է փաստաթուղթերու) որոնք գոյութիւն ունին ի Վենետիկ եւ լոյս կը սփռեն Կիլիկիոյ հայոց եւ վենետաց յարաբերութեանց վրայ ԺԳ–ԺՋ դդ. ընթացքին։ Զանազան վայրեր բազմաթիւ փաստաթուղթեր եւ չարահիւսութիւններ կը ցուցադրեն Կիլիկիոյ հայ դրամներու համեմատութիւնը այլ ազգերու դրամներուն հետ։ Մասնաւորաբար ուշադրութեան արժանի է դրամներու յատկացուած բաժինը, ուր մէջբերումներ եղած են՝ Բեկոլոդեայ համեմատութիւնները չափուց կշռոց եւ դրամոց ընդ վենետկեանցն եւ ուրիշ տեղեաց հետ։

185 ALISHAN, Ghewond M. *Ayas, son port et son commerce et ses relations avec l'Occident,* par Leonce M. Alishan. St Lazare, Venice: Mekhitarist Press, 1899, 152 pp. In French.

The history book is dedicated to the city of Ayas, where quotations are made from a medieval historian who notes that in Ayas was a mint where coins known as takvorins were struck.

Այաս քաղաքին նուիրուած պատմական գիրք մըն է, ուր մէջբերումներ կատարուած են միջնադարեան պատմիչէ մը, որ կը յիշէ թէ Այաս քաղաքին մէջ փողերանոց մը կար, ուր թագուորին կոչուած դրամները կը կոխուէին։

186 ALISHAN, Ghewond M. *Hayapatum* [Collective Historical Subjects on Armenians] - Հայապատում, *յօրինեալ եւ հաւաքեալ ի Հ. Ղեւոնդեայ Վ. Մ. Ալիշան.* St. Lazare, Venice: Mekhitarist Press, 1901, Vol. II, pp. 40-41, 520, illus. In Armenian.

A tetradrachm of Tigranes the Great is presented and the relevant history of this period, based on Moses of Khoren, is summarized. The silver seal of "Fratris Iohannis" (the monastic name that King Hetoum II used while he was secluded in a monastery) is offered in footnote No. 4 and its complete Latin legend is published.

Տիգրան Մեծի չորեքդրամեան մը ներկայացուած է եւ այս չրջանի վերաբերեալ պատմութիւնը, հիմնուած Մովսէս Խորենացիին վրայ, ամփոփուած է։ Ընծայուած է եղբայր Յովհաննիսի (կրօնական անունը որով կոչուած է Հեթում Բ թագաւորը, երբ մեկուսացած էր իբրեւ վանական) արծաթեայ կնիքը եւ հրատարակուած է լատիներէն արձանագրութիւնը թիւ 4 ծանօթագրութեան մէջ։

187 ALISHAN, Ghewond M. *Hay-Venet kam haṙěnch'ut'iwnk' hayots' ew venetats' i XIII-IV ew i XV-VI dars* [Armeno-Venet or Relations of Armenians and Venetians from the Thirteenth to the Sixteenth Century] - Հայ-Վենետ կամ յառընչութիւնք հայոց եւ վենետաց ի ԺԳ-Դ եւ ի ԺԵ-Զ դարս, *գրեց՝ Հ. Ղ. Մ. Ալիշան*, St. Lazare, Venice: Mekhitarist Press, 1896, 557 pp. In Armenian.

See abstract of No. 184.

188 ALISHAN, Ghewond M. *Sissouan ou l'Arméno-Cilicie, description géographique et historique, avec carte et illustrations,* par P. Léonce M. Alishan. Translated from Armenian by E. Sirounian and J. Issaverdentz. St. Lazare, Venice: Mekhitarist Press, 1899, 538 pp., illus. In French.

See abstract of No. 189.

189 ALISHAN, Ghewond M. *Sisuan hamagrut'iwn haykakan Kilikioy ew Lewon Metsagorts* [Sissouan, Composition on Armenian Cilicia and Levon the Illustrious] - Սիսուան համագրութիւն հայկական Կիլիկիոյ եւ Լեւոն Մեծագործ, *հաւաքեալ՝ ի Հ. Ղեւոնդեայ Վ. Մ. Ալիշան.* St. Lazare, Venice: Mekhitarist Press, 1885, 592 pp., illus. In Armenian.

In this monumental treatise, information concerning Cilician Armenia is offered. The areas covered include the geography, farming, animal husbandry, Armenian way of life, literature, art, history, commerce, and numismatics. In the field of numismatics, the book is full of illustrations of ancient Cilician coins, Cilician Armenian coins and seals. Alishan devotes a full section to the coinage of this Armenian kingdom. He presents the line drawings of copper coins of Roupenian barons (Gosdantin, T'oros, and Levon II) as well as the series of copper, silver, and gold coins of all kings of Cilician Armenia.

Այս կոթողային բանասիրութեան մէջ համադրուած է հայկական Կիլիկիոյ վերաբերեալ ընդհանուր ծանօթագրութիւն մը, ուր պատմագրուած են աշխարհագրութիւնը, բուսականութիւնը, անասնաբուծութիւնը, հայութեան ապրելակերպն ու կենցաղը, գրականութիւնը եւ դրամագիտութիւնը: Դրամագիտական ասպարէզի մէջ, գիրքը պատկերազարդուած է հին Կիլիկիոյ դրամներով, հայկական Կիլիկիոյ վերաբերեալ դրամներով ու կնիքներով: Ալիշան կ'ընծայէ գծագրութիւնները Ռուբենեան իշխաններու պղինձէ դրամներուն (Կոստանդին, Թորոս եւ Լեւոն Բ) ինչպէս նաեւ Կիլիկիոյ հայ արքաներուն պղինձէ, արծաթէ եւ ոսկիէ դրամներուն համակարգը:

190 ARAKELIAN, B. N. *Hay zhoghourdi patmut'yun* [History of the Armenian Poeple] - Հայ ժողովրդի պատմութիւն, *խմբագրութեամբ՝ Բ. Ն. Առաքելյանի եւ Ա. Ռ. Հովհաննիսյանի.* Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, Institute of History, Haybethrat, Part I, 1951, pp. 41, 48, illus. In Armenian.

As a part of Armenian history, the coin of Zariadres, king of Sophene, the gold and silver coins of Tigranes II, and the silver coin of Artavasdes II are presented.

Ընծայուած են, իբրեւ մի մասը հայոց պատմութեան, Մոփքի թագաւոր Զարեհի դրամը, Տիգրան Բ-ի ոսկիէ ու արծաթէ դրամները եւ Արտաւազդ Բ-ի արծաթէ դրամը:

191 ARAKELIAN, B. N. *K'aghak'nerě ev arhestnerě Hayastanum IX-XIII darerum* [The Trades and Cities of Armenia from the Ninth through the Thirteenth Century] - Քաղաքները եվ արհեստները Հայաստանում IX-XIII դարերում, *գրեց՝ Բաբկեն Առաքելյան*. Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, Institute of Archaeology and Ethnography, 1964, Vol. II, pp. 53-67, pl. LII. In Armenian.

Numerous examples of financial transactions are cited to present the monetary circulation, its development and expansion in the middle ages. The coin hoards discovered in Dvin, Garni, and Ani are mentioned.

Բազմաթիւ առուծախի օրինակներ արձանագրուած են ներկայացնելու համար միջին դարերուն մէջ կատարուող դրամական շրջանառութիւնը եւ անոր զարգացումն ու ընդարձակումը: Ցիշուած են Դուինի, Գառնիի եւ Անիի մէջ յայտնաբերուած գանձերը:

192 ASOGHIK. *Histoire universelle,* par Étienne Asołik de Tarôn. Vol. I translated from Armenian and annotated by E. Dulaurier; Vol II by Frédéric Macler. Paris: Publications de l'École des Langues Orientales Vivantes, Series I, Vol. XVIII, Ernest Leroux, 1883, Vol. I, p. 32; 1917, Vol. II, pp. LXXI-LXXIV. In French.

It is mentioned that Artaxias struck a coin and that his effigy is imprinted on it and the Armenian Arsacids and the kings of Cilician Armenia struck coins. The copper coin struck by Kiurke Curopalatus is described in detail.

Ցիշուած է թէ Արտաշէս դրամ կոխեց ու իր նկարը տպեց անոր վրայ եւ հայ Արշակունիները ու Կիլիկեան Հայաստանի թագաւորները դրամներ կոխեցին: Մանրամասնութեամբ նկարագրուած է Կուրիկէ կորապաղատի կոխած պղինձէ դրամը:

193 ASOGHIK. *Tiezerakan patmut'iwn* [Universal History] - Տիեզերական պատմութիւն, *գրեց՝ Ստեփաննոս Տարօնեցի*. Paris: K. V. Shahnazariants', 1859, p. 42. In Armenian.

The medieval Armenian historian mentions that Artaxias I struck a coin with his name and portrait.

Միջնադարեան հայ պատմիչը կը յիշէ թէ Արտաշէս Ա. իր անունով եւ պատկերով դրամ կոխեց:

194 BASMADJIAN, K. J. *Iskakan patmut'iwn hayots'* [Actual History of the Armenians] - Իսկական պատմութիւն հայոց, *գրեց՝ Կ. Յ. Բասմաջեան.* Constantinople: P. Palents', 1914-1927, in two volumes, both 472 pp., illus. In Armenian.

The history of Armenians from the earliest days to the present is illustrated with numerous pictures of coins. Comments are made on the coins of ancient Armenia, Roman coins relating to Armenia, the coins of Cilician Armenia, etc.

Պատմագրուած է հայոց պատմութիւնը սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը եւ զարդարուած է բազմաթիւ դրամներու նկարներով: Մանաւանդ նշուած են հին Հայաստանի դրամները, Հայաստանի վերաբերեալ հռոմէական դրամները, Կիլիկեան Հայաստանի դրամները եւն.:

195 BASMADJIAN, K. J. *Lewon V Lusinian* [Levon V Lusignan] - Լեւոն Ե Լուսինեան, *գրեց՝ Կ. Յ. Բասմաջեան.* Paris: 1908, 168 pp., illus. In Armenian.

The book is dedicated to the history of Levon V, the last king of Cilician Armenia (1374-1375). The legends of eight coins are published and the two seals, made in Madrid and Paris, are described.

Գիրքը նուիրուած է Կիլիկիոյ վերջին հայ թագաւոր՝ Լեւոն Ե-ի (1374-1375) պատմութեան: Ութ դրամներու խորագրութիւնները հրատարակուած են եւ նկարագրուած են երկու կնիքներ, չինուած Մադրիդի եւ Փարիզի մէջ:

196 BASMADJIAN, K. J. Metsn Tigran, Siwrioy t'agawor [Tigranes the Great, King of Syria] - *Մեծն Տիգրան՝ Սիւրիոյ թագաւոր, գրեց՝ Կ. Յ. Բասմաջեան.* *Amēnun Tarets'oyts'ě*, Vol. XIX (1925), pp. 295-297. In Armenian.

While reviewing the relevant history of this period, Basmadjian describes the coins Tigranes struck in Antioch. Obv.: the crowned head of Tigranes. Rev.: Antioch Tyche seated and the river god swimming in the Orontes River. The Greek legend is published.

Այս չրջանին առնչուող պատմութեան հետ միատեղ, Բասմաջեան կը նկարագրէ դրամները զոր Տիգրան կոխեց ի Անտիոք: Ակողմը՝

Տիգրանի թագապսակ գլուխը: Բեկողմը՝ Անտիոք քաղաքի դիցուհին նստած է եւ Որոնդէս գետի չաստուածուհին կը լողայ: Ցունաստառ խորագրութիւնը տպուած է:

197 BOASE, T. S. R. *The Cilician Kingdom of Armenia*, edited by T. S. R. Boase and other contributing authors A. W. Lawrence, J. G. Dunbar & W. W. M. Boal, J. S. C. Riley-Smith, A. T. Luttrell. New York: St. Martin's Press, 1978, pp. 15, 22, 28, 108.

It is a history book where a serious attempt is made to explore the medieval Cilician Armenian history in depth. It is noted that Levon celebrated his coronation by issuing golden coinage, but that the bulk of Armenian money was silver or copper. The Armenian tahegan was an equivalent of the dinar and was coined in both gold and silver.

Պատմութեան գիրք մըն է, ուր լուրջ փորձ մը կատարուած է ուսումնասիրելու միջնադարեան Կիլիկիոյ հայոց պատմութիւնը: Նշուած է թէ Լեւոն կոխեց ոսկիէ դրամներ տօնելու համար իր թագադրութիւնը, սակայն հայ դրամներու մեծագոյն զանգուածը արծաթէ կամ պղինձէ դրամներ են: Հայ դահեկանը հաւասարած է դինարի ու կոխուած՝ ոսկիէ եւ արծաթէ:

198 BOṚNAZIAN, S. V. Mongholakan ashkharhakalut'yunĕ ev Kilikian [The Mongol Conquest and Cilician Armenia] - *Մոնղոլական աշխարհակալութիւնը եվ Կիլիկիան, գրեց՝ Ս. Վ. Բոռնազյան. Hay zhoghovrdi patmut'yun.* Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, Institute of History, Vol. III, 1976, pp. 699-714. In Armenian.

While discussing the relations of the medieval kingdom of Cilician Armenia and the Mongols, mention is made that Hetoum I accepted the suzerainty of the sultans of Konya and struck coins where his effigy is displayed on the obverse and that of Sultan Kaiqobād on the reverse.

Կիլիկիոյ միջնադարեան հայ թագաւորութեան եւ մոնղոլներու յարաբերութեանց քննարկման առթիւ, հեղինակը կը նչէ թէ Հեթում Ա ճանչցած է Քոնիայի սուլթանի գերիշխանութիւնը եւ դրամ հատանած է, մի երեսին վրայ՝ իր, իսկ միւս երեսին՝ սելջուկեան սուլթան Քայքոպատի պատկերներով:

199 CAPPELLETTI, Giuseppe. *L'Armenia*, opera di Giuseppe Cappelletti. Firenze: Fabris, 1841, pp. 178-181, illus. In Italian.

The coins of the following rulers of Armenia are described: Arsaces I, a tetradrachm where the king is enthroned to left, another tetradrachm where the king is seated on the throne to right and Tyche is standing before him with a diadem and cornucopiae, a drachm where an archer is seated to right, all legends inscribed in a square fashion; Tigranes II, a tetradrachm with Antioch Tyche, a bronze with Nike standing; Arsames, a bronze with an equestrian to right; Abgarus, a bronze with an elephant to left; a bronze of Tigranes III and Erato; and, lastly, a tram of the Roupenian dynasty, where the obverse depicts King Levon I seated on a throne and the reverse, two standing lions separated with a long cross.

Նկարագրուած են Հայաստանի հետեւեալ գահակալներու դրամները.- Արշակ Ա, չորեքդրամեան մը ուր թագաւորը գահին վրայ բազմած է դէպի ձախ, ուրիչ չորեքդրամեան մը ուր թագաւորը գահին վրայ բազմած է դէպի աջ եւ Բախտը կանգնած է իր առջեւ պսակով ու ամաթեղջիւրով, դրախմ մը ուր աղեղնաձիգը նստած է դէպի աջ, վերոյիշեալ բոլորին խորագրութիւնները արձանագրուած՝ քառակուսի ձեւով մը. Տիգրան Բ, չորեքդրամեան մը Անտիոքի Բախտով, բրոնզ մը կանգնած ցաղթանակով. Արշամ, բրոնզ մը ձիաւորով դէպի աջ. Աբգար, բրոնզ մը փիղով դէպի ձախ. բրոնզ մը Տիգրան Գ-ի եւ Երատոյի. եւ վերջինը, Ռուբենեան հարստութեան դրամ մը, ուր ակողմը կը ներկայացնէ Լեւոն Ա թագաւորը բազմած գահին վրայ եւ բեկողմը՝ երկու կանգնած առիւծներ բաժնուած երկար խաչով մը:

200 CH'AGĔCHIAN, Ep'rem. *Patmut'iwn hayots'* [History of the Armenians] - Պատմութիւն հայոց, *գրեց՝ Հ. Եփրեմ Ջագըճեան*. Vienna: Mekhitarist Press, 1851, p. 366. In Armenian.

In reference to a friendly peace treaty between Hetoum I and Kaikhusrew, the author describes a bilingual coin. The obverse depicts King Hetoum I as an equestrian and the reverse Arabic inscription notes Kaikhusrew and A.H. 640.

Ակնարկելով Հեթում Ա-ի եւ Քայխոսրովի միջեւ կնքուած բարեկամական դաշինքին, հեղինակը կը նկարագրէ երկլեզուեան դրամ

մը: Ակողմը կը ներկայացնէ Հեթում Ա. թագաւորը իբրեւ ձիաւոր մը եւ բեկողմի արաբերէն արձանագրութիւնը կը նչէ Քայխոսրովի անունն ու Հ. 640 թուականը:

201 CHAKMAKJIAN, H. H. *Ĕndardzak patmut'iwn hayots'* [Comprehensive History of the Armenians] - Ընդարձակ պատմութիւն հայոց, *պատրաստեց՝ Յ. Յ. Չագմագճեան.* Boston: Yeran Press, 1917, pp. 448, 450, 457, 471, etc. In Armenian.

It is a general Armenian history book which covers from the earliest to the present days. Occasional comments are made about the following kings striking coins: Levon I, Hetoum I, and Smpad.

Ընդարձակ հայոց պատմութիւն մըն է, որ կը պարունակէ սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը: Երբեմն ակնարկներ եղած են հետեւեալ թագաւորներու թողարկած դրամներու վերաբերեալ.- Լեւոն Ա, Հեթում Ա եւ Սմբատ:

202 CHAMCHIAN, Michael. *Patmut'iwn hayots'* [History of the Armenians] - Պատմութիւն հայոց, *յօրինեալ 'ի Հ. Միքայէլ Վ. Չամչեանց.* St. Lazare, Venice: Mekhitarist Press, 1786, Vol. III, p. 365, illus. In Armenian.

A comment is made that the gold and silver coins of Armenian kings, with Armenian legends, are still being found today.

Նչուած է թէ դրամք ոսկւոյ եւ արծաթոյ, թագաւորաց մերոց, որք մինչեւ ցայժմ գտանին:

203 CORSINI, Eduardi. *De Minnisari aliorumque Armeniae regum nummis et Arsacidarum epocha Dissertatio,* auctore Eduardi Corsini. Liburni: Typis Antonii Santini & Sociorum, 1754, viii, 72 pp., illus. on front cover. In Latin.

A tetradrachm of Minnisaris, king of Kartuchi (Korduq according to Armenian historians), is described. The obverse portrays the bearded bust of the king to right. The reverse depicts Hercules seated on a rock holding a club to left. The Greek legend is published. Additionally, the history of this period, relating to Trajan, Partamaspates, Parthian and Armenian Arsacids, is given. Numerous com-

ments are made on Arsacid coins. The dating throughout the text is based on the foundation of Rome (V.C. = urbe condita).

Նկարագրուած է կորդուաց աչխարհի արքայ՝ Միննիսարի չորեքդրամեանը: Ակողմը կը պատկերացնէ մօրուսաւոր թագաւորի կիսանդրին դէպի աջ: Բեկողմը կը ներկայացնէ դէպի ձախ հայող, ժայռի մը վրայ նստած եւ լախտ մը բռնած վահագնը: Հրատարակուած է յունատառ խորագրութիւնը: Ինչպէս նաեւ տրուած է այս չըրջանին վերաբերեալ պատմութիւնը՝ ընդգրկելով Տրայանոսը, Պարթամասպատէսը, պարթեւ եւ հայ Արչակունիները: Բազմաթիւ յիշատակութիւններ եղած են արչակունի դրամներու մասին: Թուագրութիւնը հիմնուած է Հռոմի հիմնադրութեան վրայ (V.C. = urbe condita):

204 CUPERI, G. *In Lactantium, de mortibus persecutorum notae,* ed. P. Bauldri, Trajecti ad R. 1693, p. 135. Bibliography source: Clement Sibilian. *Classification of Roupenian Coins.* Vienna: 1892, p. xii. In Armenian; see Migne. *Petrologiae Cursus Completus.* Series prima. Paris: 1844, Vol. VII, p. 480. Bibliography source: Paul Z. Bedoukian. *Coinage of Cilician Armenia.* New York: 1962, pp. xiv, xxii.

See abstract of No. 209.

205 DER NERSESSIAN, Sirarpie. The Armenian Chronicle of the Constable Smpad or of the "Royal Historian," by Sirarpie Der Nersessian. Washington, D.C.: *Dumbarton Oaks Papers,* No. 13, Trustees for the Harvard University, 1959, pp. 153, 154.

See abstract of No. 263.

206 DER NERSESSIAN, Sirarpie. *The Armenians,* by Sirarpie Der Nersessian. London: Thames & Hudson, 1969; New York, Washington: Praeger Publishers, 1970, pp. 197-200, pls. 6, 24.

The history of Armenia is narrated and the literature, architecture, painting, and art are reviewed. The main types of Cilician Armenian coins, attributed to Levon I (1198-1219), Hetoum and Zabel (1226-1270), Levon II (1270-1289), Smpad (1296-1298), Oshin (1308-1320), and a tetradrachm of Tigranes the Great (95-56 B.C.) of the Artaxiad dynasty of Armenia are described.

Պատմագրուած է հայոց պատմութիւնը եւ քննուած են գրականութիւնը, ճարտարապետութիւնը, նկարչութիւնը եւ արուեստը: Նկարագրուած են կիլիկեան թագաւորներու դրամներուն ամենաբնորոշ օրինակները, վերագրուած՝ Լեւոն Ա-ի (1198–1219), *Հեթում եւ Զապէլի* (1226–1270), *Լեւոն Բ-ի* (1270–1289), *Սմբատի* (1296–1298), *Օշինի* (1308–1320), *ինչպէս նաեւ Արտաշէսեան հարստութեան արքաներէն՝ Տիգրան Մեծի* (95–56 Ն.Ք.) *չորեքդրամեան մը:*

207 DER NERSESSIAN, Sirarpie. The Kingdom of Cilician Armenia, by Sirarpie Der Nersessian. *A History of the Crusades,* by Kenneth M. Setton. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1962, Vol. II, pp. 630-659.

A general essay on the history of Cilician Armenia is given for the period of the Crusades. The bilingual silver coins of Hetoum I are noted which additionally bear the names of Kaiqobād I and Kaikhusrew II in Arabic script on the reverse.

Խաչակրութեան ժամանակամիջոցին վերաբերեալ կիլիկեան Հայաստանի ընդհանուր պատմութիւնը տրուած է: Հեթում Ա թագաւորի երկլեզուեան արծաթ դրամները նշուած են, որոնց բեկողմին վրայ կը կարդացուի Քայքոպատ Ա-ի եւ Քայխոսրով Բ-ի անուննեըը՝ արաբերէն տառերով:

208 DESIMONI, Cornelio. Actes passés en 1271, 1274 et 1279 à l'Aïas (Petite Arménie) et à Beyrouth par devant des notaires génois, par Cornelio Desimoni. *Archives de l'Orient Latin,* Vol. I (1881), pp. 434-534. In French, documents in original languages.

The book is dedicated to medieval documents and notarial acts. Numerous documents are cited which are related to the commercial transactions of Cilician Armenia. A coin known as "besants Saracénats d'Arménie" is noted, the international value and rate of exchange of the new Armenian tram is cited, etc.

Միջնադարեան վաւերաթուղթերու եւ նօտարական օրէնքներու վերաբերեալ աշխատանք մըն է: Վաւերաթուղթեր յիշատակուած են հայկական կիլիկիոյ վաճառականական գործունէութեանց մասին: Նշուած է հայկական սարակինոսեան բիւզանդ կոչուած դրամ մը, գրուած է հայկական նոր դրամի միջազգային արժէքի եւ փոխանակութեան մասին եւն.:

209 DU CANGE, Charles du Fresne. *Histoire de S. Louys,* par Jean sire de Joinville et Charles du Fresne, seigneur du Cange. Paris: Sebastien Mabre-Cramoisy, 1668, *Dissertation XVI,* pp. 238-239, illus. In French.

The author refers to the bilingual tram of Hetoum-Kaikhusrew which was described by Tristan but attributes it to the Persian king Khusrow.

Հեղինակը կը յիշէ Հեթում-Քայխոսրովի երկլեզուեան դրամը, որ նկարագրուած է Տրիստանի կողմէ բայց կը վերագրէ զայն պարսիկ Խոսրով թագաւորին։

210 GALSTIAN, A. G. Kilikian hayots' t'agavorut'ian kortsanman harts'i shurjë [On the Question of the Downfall of the Cilician Armenian Kingdom] - *Կիլիկյան հայոց թագավորության կործանման հարցի շուրջը, գրեց՝ Ա. Գ. Գալստյան. Lraber Hasarakakan Gitut'yunneri,* Vol. XXXII (September 1971), No. 9 (345), pp. 50-63. In Armenian with Russian summary.

The author discusses the point of view that the Cilician Armenian kingdom was ruled by five Lusignan Latin kings of French descent beside the Roupenians and Hetoumians. On this occasion, he notes that King Peter I of Cyprus, in 1357, occupied Korikos from the Arabs under the pretext of helping the Armenians, never returned the city to the Armenians, and struck a silver coin. The author concludes that this coin is a counterfeit.

Հեղինակը կը քննարկէ այն տեսակէտը թէ բացի Ռուբենեաններէն եւ Հեթումեաններէն, Կիլիկիոյ հայոց թագաւորութիւնը կառավարած են ֆրանսական ծագումի Լուսինեան տոհմէն սերած հինգ լատին թագաւորներ։ Այս առթիւ ան կը նշէ թէ Կիպրոսի Պետրոս Ա թագաւորը, 1357 թ. հայերուն օգնելու պատրուակով, Կոռիկոսը գրաւեց արաբներէն, քաղաքը չի վերադարձուց հայերուն եւ արծաթէ դրամ մը կոխեց։ Հեղինակը կ'եզրակացնէ թէ այս դրամը կեղծ է։

211 GAT'ĔRCHIAN, Hovsep'. *Tiezerakan patmut'iwn* [Universal History] - Տիեզերական պատմութիւն, *գրեց՝ Հ. Յովսեփայ Վ. Գաթըրճեանց.* Vienna: Mekhitarist Press, 1852, Vol. II, pp. 94-96. In Armenian.

While discussing universal ancient history, the author notes

that Mark Anthony and Augustus struck Roman coins relating to Armenia having the legends ARMENIA DEVICTA and ARMENIA CAPTA.

Տիեզերական հին պատմութեան քննարկման առթիւ, հեղինակը կը նշէ թէ Մարկոս Անտոնիոս եւ Աւգոստոս կոխեցին Հայաստանի վերաբերեալ հռոմէական դրամներ, ունենալով ARMENIA DEVICTA *եւ* ARMENIA CAPTA *խորագրութիւնները։*

212 GOSH, Mkhit'ar. *Girk' datastani* [Code of Law] - Գիրք դատաստանի, *գրեց՝ Մխիթար Գոշ, աշխատասիրութեամբ՝ Խոսրով Թորոսյանի*. Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, "Matenadaran," Mashtots' Institute of Ancient Manuscripts, 1975, p. 617 (Index). In Armenian.

Mkhit'ar Gosh, the medieval legist, mentions the monetary indemnities to be compensated for diverse crimes from the eleventh to the twelfth century. See "dram" [coin] in index.

Մխիթար Գոշ, միջնադարեան օրէնսգէտը, կը յիշէ տուգանքներ, սահմանուած զանազան յանցանքներու համար, ԺԱ–ԺԲ դդ. մէջ։ Տես ցանկի «դրամ» նիւթը։

213 HAKOBIAN, T'. Kh. *Anii patmut'yun* [The History of Ani] - Անիի պատմություն, *գրեց՝ Թ. Խ. Հակոբյան*. Yerevan: State University of Yerevan, 1980, pp. 27-28, 122-123, 126-129, 165, etc. In Armenian.

The coins of Tigranes II, discovered in Ani, as well as the monetary denominations tram, tahegan, dinar, dirham, fals, circulated in the medieval centuries, are mentioned. The author concludes that the Bagratid kingdom did not strike money since it was preferable to utilize the internationally accepted monetary denominations of the Byzantine Empire and the Arab Caliphate.

Ցիշուած են Տիգրան Բ–ի դրամներուն յայտնաբերումը Անիի մէջ, ինչպէս նաեւ դրամական միաւորներ՝ դրամ, դահեկան, դինար, դիրհեմ եւ ֆելս գործածուած միջնադարեան շրջանին։ Հեղինակը կ'եզրակացնէ թէ Բագրատունեաց թագաւորութիւնը դրամ կտրած չէ, քանի որ նախընտրելի էր գործածել միջազգային առեւտուրի մէջ ընդունուած Բիւզանդական կայսրութեան եւ արաբական խալիֆայութեան դրամական միաւորները։

214 HAKOBIAN, Vazgen A. *Hayeren dzeṛagreri hishatakaranner, XVII dar (1601-1620 t't'.)* [The Colophons of Armenian Manuscripts of the Seventeenth Century (1601-1620)] - Հայերեն ձեռագրերի հիշատակարաններ, ԺԷ դար (1601–1620 թթ.), *կազմեցին՝ Վազգեն Հակոբյան եւ Աշոտ Հովհաննիսյան*. Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, Institute of History, 1974, Vol. I, p. 825 (Index). In Armenian.

See abstract of No. 215.

215 HAKOBIAN, Vazgen A. *Manr zhamanakagrut'yunner, XIII-XVIII d.d.* [Minor Chronicles, Thirteenth to Eighteenth Century] - Մանր ժամանակագրություններ, XIII-XVIII դ.դ., *կազմեց՝ Վ. Ա. Հակոբյան*. Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, Institute of History, 1956, p. 678 (Index). In Armenian.

The Armenian terms of coins are noted in the colophons of the Armenian manuscripts. These commercial transactions give an idea about the relative value of the monetary denominations. See "dramakan miavor" [monetary denomination] in index.

Դրամներու հայերէն անուննները յիշուած են հայ ձեռագիրներու յիշատակարաններուն մէջ: Այսպիսի վաճառականական ձեռնարկները գաղափար մը կու տան դրամներու յարաբերական արժէքներու մասին: Տես ցանկի «դրամական միավոր» նիւթը:

216 HARUT'YUNIAN, B. Ōtarerkya dramneri shrjanaṛut'yunĕ ev nrants' kursĕ Erevani khanut'ian mej 18-rd dari erkrord kesin [The Circulation of Coins of Foreign Countries and Their Course within the Khanate of Yerevan, During the Second Half of the Eighteenth Century] - *Օտարերկյա դրամների շրջանառությունը եվ նրանց կուրսը Երեվանի խանության մեջ* 18-րդ *դարի երկրորդ կեսին, գրեց՝ Բ. Հարությունյան*. *Teghekagir, Hasarakakan Gitut'yunner,* Vol. I (March 1940), No. 3, pp. 68-74. In Armenian.

Benefiting from written sources kept in the Matenadaran (particulary from the manuscript of *Sb. At'oṛoy gandzapeti vasn mtits' davt'arĕ* of Etchmiadzin) the author examines the coins circulated within the khanate of Yerevan. The gold coins circulated in

Yerevan at the end of the eighteenth century with their valuations in Turkish and Russian money are tabulated. Henry Sarkissian

Օգտագործելով Մատենադարանում պահուող գրաւոր աղբիւրները (յատկապէս Էջմիածնի Սբ· Աթոռոյ գանձապետի վասն մտից դաւթարը ձեռագրից), հեղինակը քննում է Երեւանի խանութեան մէջ տարածուած դրամները: Առանձին աղիւսակով տրուած է ԺԸ դարի վերջում տարածուած տարբեր երկրների ոսկեայ դրամների ցուցակը եւ նրանց համարժէքը թուրքական եւ ռուսական դրամներով: *Հենրի Սարգսեան*

217 HARUT'YUNIAN, S. V. *Anberd* [Anberd] - Անբերդ, *գրեց՝ Ս· Վ· Հարութիւնեան*· Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, Institute of Archaeology and Ethnography, 1978, pp. 106-107, figs. 88-89. In Armenian.

In a small section called "Coins," the author mentions the coins discovered in the fortress of Anberd, most of them during the 1936 excavations. They include Seljuq (120 pieces), Georgian (given to Tamar and David), Byzantine, and two Cilician Armenian (attributed to Hetoum I) coins.

Փոքր բաժնի մը մէջ կոչուած «Դրամներ», հեղինակը կը յիշէ Անբերդ ամրոցի մէջ յայտնաբերուած դրամները, մեծ մասը 1936 *թ· պեղումներէն: Ասոնք կը պարունակեն սելջուկեան* (120 *կտոր*), *վրացական (տրուած Թամարի եւ Դաւթի), բիւզանդական եւ երկու հայկական կիլիկիոյ (վերագրուած Հեթում Ա-ի) դրամներ:*

218 HAVERKAMP, Sigebert. *Algemeene histori,* door Sigebert Haverkamp. The Hague: Pieter de Hondt, 1739, Part III, pp. 143-148, 367-370, pl. LXVIII, No. 4; LXIX, Nos. 1-6. In Dutch.

The history of ancient Armenia, belonging to the Artaxiad dynasty, is reviewed. The following coins attributed to Tigranes the Great are described: three tetradrachms where the reverse presents the statue of Antioch seated on a rock and Orontes swimming in the river, a copper similar to the tetradrachms, a copper where Nike is presented on the reverse, a copper where the Tyche is seated to left holding a cornucopiae, and a copper where a lion to right is presented on the reverse.

Քննուած է Արտաշէսեան հարստութեան պատկանող հայոց պատ-

մութիւնը։ Նկարագրուած են Տիգրան Մեծի վերագրուած հետեւեալ դրամները.– երեք չորեքդրամեաններ ուր բեկողմին վրայ նստած է Անտիոքի արձանը եւ Որոնդէս կը լողայ գետին մէջ, պղինձ մը չորեքդրամեաններուն նման, պղինձ մը ուր ցաղիկանակը ներկայացուած է բեկողմին վրայ, պղինձ մը ուր Բախտը նստած է դէպի ձախ՝ բռնած ամաթեղջիւր մը եւ պղինձ մը ուր առիւծ մը դէպի աջ պատկերուած է բեկողմին վրայ։

219 HAYKAKAN SOVETAKAN HANRAGITARAN. Het'um I [Hetoum I] - *Հեթում Ա. Haykakan sovetakan hanragitaran.* Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, 1980, Vol. VI, p. 332, illus. In Armenian.

In the biography of Hetoum I (1226-1269) mention is made that Hetoum struck gold, silver, and copper coins.

Հեթում Ա-ի (1226-1269) կենսագրութեան մէջ յիշուած է թէ Հեթում հատանեց ոսկեայ, արծաթեայ եւ պղնձեայ դրամներ։

220 HOVHANNESIAN, Vahan. *Patmut'iwn hayots'* [History of the Armenians] - Պատմութիւն հայոց, *գրեց՝ Հ. Վահան Յովհաննէսեան.* St. Lazare, Venice: Mekhitarist Press, 1973, Vol. III, pp. 23, 42; 1974, Vol. IV, pp. 124, 131, 152; 1975, Vol. V, pp. 209, 250, illus., 1 pl. In Armenian.

The work is a general Armenian history book where the coins of Tigranes the Great struck in Antioch, the coins of Artavasdes II, Cilician Armenian coins, and the seal of Levon I are presented.

Ընդհանուր հայոց պատմութիւն մըն է, ուր ներկայացուած են Տիգրան Մեծի դրամները կոխուած Անտիոքի մէջ, Արտաւազդ Բ-ի դրամները, Կիլիկեան Հայաստանի դրամները եւ Լեւոն Ա-ի կնիքը։

221 INDJIDJIAN, Ghukas. *Darapatum* [Chronicle of Centuries] - Դարապատում, *գրեց՝ Հ. Ղուկաս Ինճիճեան.* St. Lazare, Venice: Mekhitarist Press, 1827, Vol. VII, pp. 239-240. In Armenian.

In a footnote to Joseph Pellerin's biography, mention is made that in 1788 Indjidjian identified and classified Armenian coins, on the insistance of Lord Ainsley from his collection. He prepared the chronology of the Roupenian kings for Sestini. Additionally, he notes seeing coins, considered Parthian, which bear Armenian letters, consisting of consonants only.

Ցովսէփ Պելլերինի կենսագրութեան ծանօթագրութեան մէջ յիշուած է, թէ 1788 թուականին, Լորդ Այնզլէի ստիպումով եւ իր հաւաքածոյին մէջ, Ինճիճեան ճանչցաւ ու կարդի դրաւ հայկական դրամներ, ապա Սեստինիի համար պատրաստեց Ռուբենեան թագաւորներու արքայացանկը: Ինչպէս նաեւ կը նչէ պարթեւաց ըսուած դրամներուն վրայ հայերէն բաղաձայն տառեր նկատելը:

222 IORGA, N. *Brève histoire de la Petite Arménie: L'Arménie Cilicienne,* par N. Iorga. Paris: Librairie Universitaire J. Gamber, 1930, pp. 63-64, pl. II. In French.

The coins of Levon I, Hetoum I, and Levon II are introduced as the representative types of the coinage of Cilician Armenian kings.

Ընծայուած են Լեւոն Ա-ի, Հեթում Ա-ի եւ Լեւոն Բ-ի դրամները, իբրեւ կիլիկիոյ հայ թագաւորներու դրամներուն բնորոշ օրինակները:

223 KATVALIAN, M. Levon II [Levon II] - *Լեվոն Բ, գրեց՝ Մ. Կատվալյան. Haykakan sovetakan hanragitaran.* Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, 1978, Vol. IV, pp. 589-590. In Armenian.

In the biography of Levon II (1187-1219) mention is made that Levon struck gold and silver coins. His gold coin, the "t'akavorakan," was considered more valuable than the Venetian ducatus.

Լեւոն Բ-ի (1187-1219) կենսագրութեան մէջ յիշուած է, թէ Լեւոն հատանեց ոսկեայ եւ արծաթեայ դրամներ: Լեւոնի ոսկեայ դրամը՝ «թագաւորական»ը, աւելի մեծ արժէք ունէր քան վենետիկեան դուկատը:

224 KATVALIAN, M. Levon III [Levon III] - *Լեվոն Գ, գրեց՝ Մ. Կատվալյան. Haykakan sovetakan hanragitaran.* Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, 1978, Vol. IV, pp. 590-591. In Armenian.

In the biography of Levon III (1269-1289) mention is made that Levon struck silver and copper coins.

Լեւոն Գ-ի (1269-1289) կենսագրութեան մէջ յիշուած է, թէ Լեւոն հատանեց արծաթեայ եւ պղնձեայ դրամներ:

225 KHACHIKIAN, Levon S. *XIV dari hayeren dzeṛagreri*

hishatakaranner [The Colophons of Armenian Manuscripts of the Fourteenth Century] - ԺԴ դարի հայերեն ձեռագրերի հիշատակարաններ, *կազմեց՝ Լ. Ս. Խաչիկյան.* Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, Institute of History, 1950, p. 653 (Index). In Armenian.
See abstract of No. 215.

226 KHORENATS'I, Moses. *Hayots' patmut'yun* [History of the Armenians] - Հայոց պատմություն, *գրեց՝ Մովսես Խորենացի.* Translated from the classic Armenian into modern Eastern Armenian dialect by St. Malkhasian. Yerevan: Haypethrat, 1961, p. 162. In Armenian.
The classic historiography had been the only textbook for the Armenians for over ten centuries and the source for those who wanted to be familiarized with their past. Additionally, it has been a reference to succeeding historians. In book II, chapter XI, Khorenats'i mentions that Artaxias struck coins with his image.
Դասական պատմագիրք մըն է, որ աւելի քան տասը դար եղած էր հայ ազգին միակ դասագիրքը եւ աղբիւրը իր հին անցեալին հետ ծանօթանալու փափաքողներուն համար. ինչպէս նաեւ եղած է աղբիւր եւ օրինակ հետագայ պատմիչներուն համար: Գիրք Բ, գլուխ ԺԱ-ին մէջ, Խորենացին կը յիշէ թէ Արտաշէս դրամ հատանեց իր պատկերով:

227 KHORENATS'I, Moses. *Histoire de l'Arménie,* par Moïse de Khorène. Translated into French by Le Vaillant de Florival. St. Lazare, Venice: Mekhitarist Press, 1841, p. 171. In French.
See abstract of No. 226.

228 KHORENATS'I, Moses. *History of the Armenians,* by Moses Khorenats'i. Translation and commentary on the literary sources by Robert W. Thomson. Cambridge, Massachusetts and London: Harvard University Press, 1978, p. 147.
See abstract of No. 226.

229 KHORENATS'I, Moses. *Patmut'iwn hayots'* [History of the Armenians] - Պատմութիւն հայոց, *գրեց՝ Մովսէս Խորենա-*

ցիր· St. Lazare, Venice: Mekhitarist Press, 1955, p. 193. In Armenian.
See abstract of No. 226.

230 KRUMBHOLTZ, Paul. *De Asiae Minoris satrapis persicis,* scripsit Paulus Krumbholtz. Leipzig: typis Frankensteini & Wagneri, 1883, pp. 62-66, 93. In Latin.
While discussing the history of the Persian satraps, Tiribazus and his commemorative issues are mentioned.
Պարսիկ սատրապներու պատմութեան քննարկման առթիւ, յիշուած են Տիրիբազոս եւ իր յիշատակային թողարկումները:

231 KURKJIAN, Vahan M. *A History of Armenia,* by Vahan M. Kurkjian. New York: Armenian General Benevolent Union of America, 1964, 526 pp., illus.
The book is a general history of Armenia where her literature, art, architecture, industry, culture, and mythology are chronicled. This scholarly book is supplemented with maps, coins, seals, signatures, and archaeological objects. The following main type coins are presented: Artaxiad, Roman-Armenian, Byzantine, Islamic coins circulated in Armenia, and Cilician Armenian.
Հայաստանի ընդհանրական պատմութիւն մըն է, ուր իր գրականութիւնը, արուեստը, ճարտարարուեստը, ճարտարագիտութիւնը, մշակոյթը եւ դիցաբանութիւնը պատմագրուած են: Այս բանասիրական գիրքը բազդրուած է քարտէսներով, դրամներով, կնիքներով, ստորագրութիւններով եւ հնագիտական առարկաներով: Հետեւեալ դրամներու ամենաբնորոշ օրինակները ներկայացուած են.- արտաչէսեան, հռոմէահայկական, բիւզանդական, Հայաստանի մէջ շրջանառութիւն ըրած իսլամական եւ Կիլիկիոյ հայկական:

232 LA CROZE, M. V. *Histoire du Christianisme d'Ethiope, et d'Arménie,* par Maturin Veyssière La Croze. The Hague: La Veuve Le Vier, & Pierre Paupie, 1739, pp. 338-344, illus. In French.
The author sketches the relevant history of this period, describes the bilingual silver coin of Hetoum-Kaikhusrew, and attempts to read the inscription.

Հեղինակը կ'ուրուագծէ այս շրջանի վերաբերեալ պատմութիւնը, կը նկարագրէ Հեթում-Քայխոսրովի երկլեզուեան արծաթ դրամը եւ կը փորձէ կարդալ դրամին խորագրութիւնը:

233 LANG, David M. *Armenia: Cradle of Civilization*, by David Marshall Lang. London: George Allen & Unwin Ltd., 1970, 320 pp., illus.

The history of Armenia from the Old Stone Age to modern times is covered; this includes cultural history, art, and technology. The main types of coins of Xerxes, Tigranes the Great, Artavasdes II, and Cilician Armenia are offered and the relationship of numismatic evidence to Armenian history is discussed. In addition, Dvin is noted as an extremely important mint during the period of the Umayyad and 'Abbāsid Caliphates.

Հայաստանի պատմութիւնը, հին օրերէն մինչեւ արդի օրերը, ներկայացուած է. այս կը պարունակէ մշակութային պատմութիւնը, արուեստը եւ ճարտարարուեստը: Քսերքսէսի, Տիգրան Մեծի, Արտաւազդ Բ-ի եւ Կիլիկեան Հայաստանի դրամներուն ամենաբնորոշ օրինակները ներկայացուած են եւ ասոնց դրամագիտական վկայութեանց յարաբերութիւնը դէպի հայոց պատմութիւնը քննարկուած է: Ինչպէս նաեւ յիշուած է թէ Դուին կարեւոր փողերանոց մըն էր Օմայեան եւ Աբբասեան խալիֆայութեանց շրջանին:

234 LANGLOIS, Victor. Essai historique et critique sur la constitution sociale et politique de l'Arménie sous les rois de la Dynastie Roupénienne, d'après les documents Orientaux et Occidentaux conservés dans les dépots d'archives de l'Europe, par Victor Langlois. *Mémoires de l'Académie Impériale des Sciences de St.-Pétersbourg*, Series VII, Vol. III (1860), No. 3, 84 pp. In French.

Langlois studies the Cilician Armenian social and political order, nobility, government structure, kings with their full titles as they appeared on their coins, and chronology. The section on "Monnaies, poids et mesures" is noteworthy where the contemporary names of Armenian coins are explained.

Լանգլուա կ'ուսումնասիրէ հայկական կիլիկիոյ ընկերային ու քաղաքական կեանքը, ազնուականութիւնը, կառավարական կառուցուածքը, թագաւորները իրենց լրիւ տիտղոսներով՝ ինչպէս որ արձանագրուած են իրենց դրամներուն վրայ եւ տարեթիւերը: Դրամագիտական քննարկումներուն մէջ կարեւոր տեղ մը կը գրաւէ "Monnaies, poids et mesures" խորագրեալ մասը, ուր կը բացատրուին ժամանակակից հայկական դրամներուն անունները:

ձանագրուած է իրենց դրամներուն վրայ եւ արքայացանկը: Ուշադրութեան արժանի է դրամոց, կչռոց եւ չափուց վերաբերեալ բաժինը, ուր ժամանակակից հայ դրամներու գործածական անունները բացատրուած են:

235 LANGLOIS, Victor. *Le Trésor des Chartes d'Arménie, ou Cartulaire de la chancellerie royale des Roupéniens,* par Victor Langlois. St. Lazare, Venice: Mekhitarist Press, 1863, 242 pp. In French.

The treatise is a collection of documentaries and royal edicts of the Roupenian court, where Langlois studies the Cilician Armenian social and political order, nobility, government structure, kings with their full titles as they have signed on edicts, or with the titles that have appeared on their seals and coins. The commercial transactions and mortgages provide very important information concerning mercantile activity, on the relative values of coins and their international rate of exchange.

Ռուբենեան արքունիքի վերաբերեալ վաւերաթուղթերու եւ հրովարտակներու ժողովածոյ մըն է, ուր Լանգլուա կ'ուսումնասիրէ հայկական կիլիկիոյ ընկերային ու քաղաքական կեանքը, ազնուականութիւնը, կառավարական կառուցուածքը, թագաւորները իրենց լրիւ տիտղոսներով՝ ինչպէս որ ստորագրած են հրովարտակներուն վրայ, կամ տիտղոսները ինչպէս որ երեւցած են իրենց կնիքներուն եւ դրամներուն վրայ: Առուտուրի արտօնագրերը եւ մուրհակները չափազանց կարեւոր տեղեկութիւն կ'ընծայեն վաճառականական գործունէութեանց, դրամներու յարաբերական արժէքներու եւ միջազգային փոխառութեանց վրայ:

236 LOPEZ, Robert S. *Medieval Trade in the Mediterranean World,* by Robert S. Lopez and Irving W. Raymond. New York: Columbia University Press, 1955, pp. 171-172, 224-225.

Some of the writings of Desimoni are translated from Latin into English. The Cilician Armenian coins and their relative values are mentioned.

Դեսիմոնիի լատիներէն լեզուով գրած վաւերագրերէն ոմանք թարգմանուած են անգլերէն լեզուի: Յիշուած են կիլիկեան Հայաստանի գործածած դրամներն ու անոնց համեմատական արժէքները:

237 MAGIE, David. *Roman Rule in Asia Minor to the End of the Third Century after Christ,* by David Magie. Princeton: Princeton University Press, 1950, Vol. I, p. 476; Vol. II, p. 1339, No. 25; 1344, No. 43; 1345, No. 49; 1357, No. 20; 1466, No. 34.
While narrating the history of Roman rule in Asia Minor, the coins of the following are mentioned: Roman coins bearing the legend ARMENIA CAPTA or with the representation of Armenia, Tigranes II (20-12 B.C.), Tigranes III (12-6 B.C.) and Erato, Tigranes III and Augustus, Artavasdes III (A.D. 2-10) and Augustus, Germanicus and Artaxias.

Փոքր Ասիոյ մէջ Հռոմի իշխանութեան պատմագրութեան ընթացքին, հետեւեալներուն դրամները յիշուած են.- Հռոմէական դրամներ արձանագրուած ARMENIA CAPTA *կամ Հայաստանի պատկերագրութիւնը, Տիգրան Բ* (20-12 *Ն.Ք.*), *Տիգրան Գ* (12-6 *Ն.Ք.*) *եւ Երատոյ, Տիգրան Գ եւ Աւգոստոս, Արտաւազդ Գ* (*Ց.Ք.* 2-10) *եւ Աւգոստոս, Գերմանիկոս եւ Արտաշէս:*

238 MANANDIAN, Hagop. *K'nnakan tesut'yun hay zhoghovrdi patmut'ian* [A Critical Survey of the History of the Armenian People] - Քննական տեսութիւն հայ ժողովրդի պատմութեան, *գրեց՝ Հակոբ Մանանդեան.* Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, Institute of History, Haypethrat, 1944, Vol. I, 444 pp.; 1957, Vol. II, Part 1, 463 pp.; 1960, Vol. II, Part 2, 427 pp.; 1952, Vol. III, 456 pp.; illus. In Armenian.
The aim of this treatise, according to the author, based on detailed study of earliest original references, is to explain the history of the Armenian people. Vol. I covers from the beginning to the ascendancy of the Arsacids to the throne of Armenia, A.D. 66. Vol. II, part 1, covers from the establishment of the Arsacids in Armenia to the period of the Marzpans, first to fifth century A.D.; part 2, covers from the establishment of the Marzpans in Armenia to the downfall of the Bagratid kingdom. Vol. III, covers from the eleventh century to the beginning of the fifteenth century. In the field of numismatics, coins attributed to the following are mentioned: Vol. I, p. 132, the coins of Artaxias I; p. 153, the coins of Tigranes II; p. 245, the coins of Artavasdes II; p. 277, Roman-Armenian coins; p. 297, the coins of Tigranes IV and Erato; Vol. II, Roman Imperial

coins (relating to Armenia); Vol. III, Islamic coins struck in the cities of Armenia.

Ըստ հեղինակին, այս աշխատութեան նպատակն է՝ լուսաբանել սկզբնաղբիւրներու մանրաքննին ուսումնասիրութեան հիման վրայ հայ ժողովրդի պատմութիւնը: Հատոր Ա-ը կը քննէ սկզբէն մինչեւ Արշակունիներու հաստատուիլը Հայաստանի մէջ, Ց.Ք. 66: Հատոր Բ, մասն 1-ը կը քննէ Արշակունիներու հաստատուիլը Հայաստանի մէջ մինչեւ Մարզպանութեան չրջանը, Ա-ե դդ. մասն 2-ը կը քննէ Մարզպանութեան հաստատուիլը Հայաստանի մէջ մինչեւ Բագրատունեաց թագաւորութեան անկումը: Հատոր Գ-ը կը քննէ ԺԱ դարէն մինչեւ ԺԵ դարի սկիզբը: Դրամագիտութեան չուրջ՝ հետեւեալները: Հատոր Ա, էջ 132, Արտաշէս Ա-ի դրամները. էջ 153, Տիգրան Բ-ի դրամները. էջ 245, Արտաւազդ Բ-ի դրամները. էջ 277, Հռոմէահայկական դրամները. էջ 297, Տիգրան Դ-ի եւ Երատոյի դրամները. Հատոր Բ, Հռոմի կայսերական դրամները (Հայաստանի վերաբերեալ). Հատոր Գ, իսլամական դրամներ, կտրուած Հայաստանի քաղաքներուն մէջ:

239 MANANDIAN, Hagop. *O torgovle i gorodakh Armenii v svīazi s mirovoĭ torgovleĭ drevnikh vremen* [The Trade and Cities of Armenia in Relation to Ancient World Trade] - *О торговле и городах Армении в связи с мировой торговлей древних времен,* автор Я. А. Манандян. Second revised edition, Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, 1954, 346 pp. In Russian.
See abstract of No. 242.

240 MANANDIAN, Hagop. *Tigran Erkordě ev Hṛomě* [Tigranes II and Rome] - Տիգրան երկրորդը եվ Հռոմը, *գրեց՝ Հակոբ Մանանդյան.* Revised edition, Yerevan: State University of Yerevan, 1972, 260 pp. In Armenian.
See abstract of No. 241.

241 MANANDIAN, Hagop. *Tigrane II & Rome; Nouveaux éclaircissements à la lumière des sources originales,* par Hagop Manandian. Translated from Eastern Armenian by H. Thorossian. Lisbon: Calouste Gulbenkian Foundation, 1963, 224 pp. In French.
The author examines the relationship between Tigranes the Great

and Rome; he tries to shed more light on some of the dark areas. Mention is made that Tigranes struck beautiful coins in Antioch with his name and effigy.

Հեղինակը կը քննէ Տիգրան Մեծի եւ Հռոմի յարաբերութիւնը ու կը ջանայ լուսաբանել կարգ մը մութ կէտեր։ Ցիշուած է թէ Տիգրան իր անունով եւ պատկերով տպեց գեղեցիկ դրամներ Անտիոքի մէջ։

242 MANANDIAN, Hagop. *The Trade and Cities of Armenia in Relation to Ancient World Trade,* by H. A. Manandian. Translated from the second revised edition by Nina G. Garsoian. Lisbon: Calouste Gulbenkian Foundation, 1965, 248 pp.

This monograph of the famous modern Armenian historian is written to express his views on the relationship between ancient caravan routes running through Armenia and the establishment of Armenian cities on these roads. His numismatic data is based on Pakhomov's text: *Coin Hoards of Azerbaijan and Transcaucasia.* His metrological data on coins is based primarily on the treatise of Anania Shirakats'i, *On Weights and Measures,* where he has given the relationship of Armenian names for gold and silver coins in circulation and their equivalent conversions to grams.

Հռչակաւոր արդի հայ պատմաբանի մենագրութիւնը գրուած է արտայայտելու համար իր տեսութիւնը Հայաստանէն անցնող հին կարաւանի ճամբաներուն եւ անոնց վրայ հիմնուած հայ քաղաքներու յարաբերութեանց մասին։ Իր դրամագիտական տուեալները հիմնուած են Պախոմովի Ազրբէյջանի եւ Անդրկովկասի դրամական գանձերը գրքին վրայ։ Իր չափագիտական տուեալները հիմնուած են գրեթէ ամբողջութեամբ Անանիա Շիրակացիի Ցաղագս կշռոց եւ չափուց գրքին վրայ, ուր ինք արձանագրած է ոսկի եւ արծաթ դրամներու հայերէն անուանները եւ անոնց համապատասխան ծանրութիւնները՝ գրամով։

243 MAXOUDIAN, Noubar. Hayots' k'aghak'akrt'ut'iwnĕ ew metsagoyn ark'anerĕ [The Armenian Civilization and the Great Kings] - *Հայոց քաղաքակրթութիւնը եւ մեծագոյն արքաները,* գրեց՝ *Նուպար Մագսուտեան. Hairenik Monthly,* Vol. XIV (August 1936), No. 10 (166), pp. 70-72. In Armenian.

The history of the Artaxiad period is outlined and the title on the coins of Artavasdes IV is mentioned.

Ուրուագծուած է Արտաշէսեան չրջանի վերաբերեալ պատմութիւնը ու նչուած է Արտաւազդ Դ-ի դրամներուն վրայի տիտղոսը։

244 MAXOUDIAN, Noubar. How Not to Treat an Ally: Artavazt III and Roman Perfidies, by Noubar Maxoudian. *Armenian Review,* Vol. XII (Autumn, October 1959), No. 3 (47), pp. 89-94.

The history relating to Artavasdes III (55-34 B.C.) is reviewed and occasional comments are made about the Greek inscriptions of the coins he struck.

Ուրուագծուած է Արտաւազդ Գ-ի (55-34 Ն.Ք.) վերաբերեալ պատմութիւնը եւ յիչուած են իր կոխած դրամներուն յունատառ խորագրութիւնները։

245 MAXOUDIAN, Noubar. Metsn Tigran patmut'ian loysin tak [Tigranes the Great under the Light of History] - *Մեծն Տիգրան պատմութեան լոյսին տակ*, գրեց՝ Նուպար Մաքսուտեան. *Hairenik Monthly,* Vol. XXI (March-April 1943), No. 2 (235), pp. 48-56, illus. In Armenian.

Two silver coins of Tigranes the Great are presented and the titles inscribed on them in Greek are mentioned.

Ներկայացուած են Տիգրան Մեծի երկու արծաթէ դրամները եւ յիչուած են անոնց վրայ արձանագրուած յունատառ տիտղոսները։

246 MELIK-BAKHCH'IAN, S. "K'ardez" ev K'artiziknots' ["K'ardez" and K'artiziknots'] - *«Քարտեզ» եվ Քարտիզիկնոց*, գրեցին՝ Ս. Մելիք-Բախչյան, Մ. Ճեվահիրճյան. *Banber Yerevani Hamalsarani,* Vol. IX (1975), No. 1 (25), pp. 167-169. In Armenian with Russian summary.

The article is written on the etymology of a small coin known as the "kardez," a copper coin of the Cilician Armenian kingdom, struck in the thirteenth century for internal circulation. According to the authors, the naming of the fortress K'artiziknots' is related to the small coin. The fortress was founded during the reign of King Oshin (1308-1320) with the intention of establishing a new mint. According to the authors, the fortress is located in the vicinity of Sis, the capital city of historic Cilician Armenia. H. V. Sarkissian

Յօդուածը նուիրուած է Կիլիկեան հայկական պետութիւնում ԺԳ դ. ներքին չուկայի չրջանառութեան համար թողարկուած փոքր դրա-

մական միաւորի՝ «քարտէզ» դրամի ստուգաբանութեանը: Հեղինակների կարծիքով այն մանրադրամի հետ կապւում է եւ Քարտիզիկնոց բերդի անուանումը, որը հիմնադրուեց Կիլիկիայի հայոց թագաւոր՝ Օշինի (1308–1320) օրօք, նոր փողերանոցի հիմնադրման նպատակով: Ըստ հեղինակների, Քարտիզիկնոց բերդը գտնւում է պատմական Կիլիկիայի Սիս մայրաքաղաքի չրջակայքում:

Հ. Վ. Սարգսեան

247 MIKAELIAN, G. G. *Istoriia Kilikiĭskogo armianskogo gosudarstva* [The History of the Cilician Armenian Government] - *История Киликийского армянского государства,* автор Г. Г. Микаелян. Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, Institute of History, 1952, pp. 185, 199, 395. In Russian.

Mention is made that the Venetians paid in gold and silver bars, which were brought in Cilician Armenia to strike coins. Additionally, it is noted that Cilician Armenian coins were found near Akkerman, on the delta of the Dniester River.

Յիշուած է թէ Վենետիկցիք վճարեցին ոսկիէ եւ արծաթէ ձողերով, որոնք Կիլիկեան Հայաստան բերուած էին դրամ կոխելու համար: Ինչպէս նաեւ նշուած է թէ Կիլիկեան Հայաստանի դրամները գըտնուած են Ակքերմանի մօտ, Դնեստր գետի դելտային վրայ:

248 MINASSIAN, M. Nakhamesropian hay tarer [Pre-Messropian Armenian Letters] - *Նախամեսրոպեան հայ տառեր, գրեց՝ Մ. Մինասեան. Gotchnag,* Vol. XXII (8 July 1922), No. 27, pp. 876-877. In Armenian.

The use of an alphabet composed of twenty letters, which was used by the Armenians at least from 189 B.C. up to A.D. 300, and also by the Parthians until the establishment of the Sassanian dynasty is discussed. This theory has been advocated in Taylor's book and by his follower Minassian. Accordingly, King Artaxias of Armenia (189 B.C.) used this Armeno-Parthian alphabet for the first time on his coins and also the Parthians on their coins.

Քննարկուած է քսան տառերէ բաղկացած այբուբենի մը կիրարկութիւնը հայերու կողմէ առ նուազն 189 Ն.Ք. մինչեւ Յ.Ք. 300, ինչպէս նաեւ պարթեւներու կողմէ՝ մինչեւ Սասանեան հարստութեան հաստատումը: Այս տեսակէտը առաջադրուած է Թէյլըրի գրքին մէջ

եւ իր հետեւորդ Մինասեանի կողմէ: Հետեւաբար, Հայաստանի Արտաշէս թագաւորը (189 Ն.Ք.) գործածած է այս հայ-պարթեւական այբուբենը առաջին անգամ իր դրամներուն վրայ, ինչպէս նաեւ պարթեւները՝ իրենց դրամներուն վրայ:

249 MORGAN, Jacques de. *Hay zhoghovurdi patmut'iunĕ* [The History of the Armenian People] - *Հայ ժողովուրդի պատմութիւնը, գրեց՝ ժագ դը Մորգան.* Translated into Armenian by S. Yerkaynian. Boston: Hairenik Association, Inc., 1947, 504 pp. illus. In Armenian.
See abstract of No. 251.

250 MORGAN, Jacques de. *Histoire du peuple arménien,* par Jacques de Morgan. Paris: Berger-Levrault; Nancy: Libraires-Éditeurs, 1919, 410 pp., illus. In French.
See abstract of No. 251.

251 MORGAN, Jacques de. *The History of the Armenian People,* by Jacques de Morgan. Translated into English by E. F. Barry. Boston: Hairenik Association, Inc., 1965, 430 pp., illus.
The history of Armenia from the remotest times to the present day is narrated and illustrated with 296 maps, plans, documentary sketches, coins, seals, autographs and signatures of rulers, coats of arms, archaeological objects, etc. The author makes a grand effort to blend the history of Armenians with the presentation of the following type coins: Orontid, Artaxiad, Roman-Armenian, those of Kiurke, those of Byzantine Armenian rulers, Islamic coins circulated in Armenia, and those of Cilician Armenia. The relationship of numismatic evidence to Armenian history is also discussed.

Հայ ժողովուրդի պատմութիւնը, իր տարեգրութեանց ամենաստոյգ ժամանակներէն մինչեւ մեր օրերը տրուած է, եւ աւելի կենդանի դարձնելու նպատակաւ՝ բնագրին մէջ տեղ գտած են 296 քարտէսներ, յատակագիծեր, փաստային գրութիւններ, դրամներ, կնիքներ, ստորագրութիւններ եւ զանազան իշխաններու ձեռագրեր, զինանշաններ, հնագիտական առարկաներ եւն.: Հեղինակը մեծ ճիգով կը փորձէ բաղադրել հայոց պատմութիւնը հետեւեալ տեսակի դրամներուն պատկերացումով.– որոնդեան, արտաշէսեան,

Հայաստանի վերաբերեալ հռոմէական դրամներ, կորիկեան, բիւզանդական հայ կայսերու դրամները, Հայաստանի մէջ չրջանառութիւն ըրած իսլամական դրամները եւ կիլիկիոյ հայկական դրամները: Քննարկուած է նաեւ դրամագիտական վկայութեան յարաբերութիւնը դէպի հայոց պատմութիւնը:

252 MORGAN, Jacques de. *Mission scientifique au Caucase. Études archéologiques & historiques,* par J. de Morgan. Paris: Ernest Leroux, *Recherches sur les origines des peuples du Caucase.* 1889, Vol. II, pp. 169-170, 255-256, 261-262, illus. In French.

An historical background is given, and mention is made that the Armenian kings struck coins in Sophene with Greek types and inscriptions in 190 B.C. In the footnote he lists those ancient kings to whom coins are attributed. The Byzantine type copper coins of Kiurke and the tank of King Levon I of Cilician Armenia, struck in Sis, are presented. The bilingual tram of King Hetoum I and a copper coin of an uncertain Hetoum, both struck in Sis, are illustrated.

Ուրուագծուած է պատմական ներածական մը եւ յիշուած է թէ հայ արքաները կոխեցին դրամք Մոփքի մէջ յունական տիպերով ու արձանագրութիւններով, 190 Ն.Ք. թ.: Մանրթագրութեան մէջ կը նչէ այն թագաւորները որոնց դրամ վերագրուած է: Ներկայացուած են կորիկէի բիւզանդական տիպով պղինձէ դրամը եւ կիլիկեան Հայաստանի Լեւոն Ա թագաւորի դանգը, դրուագուած ի Սիս: Պատկերուած են Հեթում Ա թագաւորի երկլեզուեան դրամը եւ պղինձէ դրամ մը, տրուած անորոչ Հեթումի մը, կոխուած ի Սիս:

253 NERSISSIAN, M. G. *Hay zhoghovrdi patmut'yun* [History of the Armenian People] - Հայ ժողովրդի պատմութիւն, *խմբագրութեամբ՝ Մ. Գ. Ներսիսյանի.* Yerevan: State University of Yerevan, 1972, pp. 74, 93, 258, illus. In Armenian.

As a part of Armenian history, the coins of Tigranes II, Artavasdes II, and Levon I are presented.

Ընծայուած են Տիգրան Բ-ի, Արտաւազդ Բ-ի եւ Լեւոն Ա-ի դրամները իբրեւ հայոց պատմութեան մի մասը:

254 ŌRBĒLIAN, Step'annos. *Patmut'iwn nahangin Sisakan* [The History of the State of Sisakan] - Պատմութիւն նահանգին

Սիսական, *արարեալ՝ Ստեփաննոսի Օրբէլեան Արքեպիսկոպոսի Սիւնեաց*. Tiflis: N. Aghaniants', 1910, pp. 168, 179-180. In Armenian.

While chronicling the history of Armenia, the author states that the Ilkhanid ruler Gaykhatu (1291) issued paper money. Also, as monetary denominations circulated in medieval centuries, the tahegan and tram are mentioned.

Հայաստանի պատմութեան արձանագրութեան առթիւ, հեղինակը կը յայտարարէ թէ Իլխանեան Գայխաթու (1291) կառավարիչը թուղթէ դրամ կոխեց: Ինչպէս նաեւ յիշուած են դահեկանն ու դրամը, իբրեւ դրամական միաւորներ գործածուած միջնադարեան չրջանին:

255 PEGOLOTTI, Francesco di Balducci. *La practica della mercatura*, di Francesco Balducci Pegolotti, edited by Allan Evans. Originally published in the fourteenth century. Cambridge, Massachusetts: The Mediaeval Academy of America, 1936, pp. 59-63. In English, documents in original languages.

The treatise is written extensively and especially on the commercial activities and the monetary circulation of the Mediterranean countries. The chapter on Armenia and the tables describe the commerce of Cilician Armenia, the money used, and also the relationship of Armenian currency to those of neighboring nations.

Բանասիրութիւնը գրուած է ընդարձակօրէն եւ յատկապէս միջերկրականեան երկիրներու առեւտուրի եւ չրջանառերութեան մէջ եղած դրամներու մասին: Հայկական Կիլիկիոյ վերաբերեալ գլուխը մանրամասնութեամբ եւ աղիւսակներով կը նկարագրէ Կիլիկիոյ վաճառականութիւնը, գործածուած դրամները, ինչպէս նաեւ հայկական դրամներու առնչութիւնը հարեւան այլ ազգաց դրամներու հետ:

256 POGHOSSIAN, S. Kilikian Hayastan: Hasarakakan-tntesakan haraberut'yunnerě [Cilician Armenia: The Socio-economic Relations] - *Կիլիկյան Հայաստան. Հասարակական-տնտեսական հարաբերութիւնները, գրեցին՝ Ս. Պողոսյան եւ Մ. Կատվալյան. Haykakan sovetakan hanragitaran.* Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, 1979, Vol. V, p. 415.

While mentioning the custom's income of the seaport of Ayas, it is noted that Levon the Great issued gold, silver, and copper coins. The gold coin of Levon, the "t'akavorakan," was considered more

valuable in the international markets than the Venetian ducatus.

Այս նաւահանգիստէն գանձուած մաքսային եկամուտի յիշատակութեան առթիւ, կը նշուի թէ Լեւոն Մեծ հատանեց ոսկեայ, արծաթեայ եւ պղնձեայ դրամներ: Լեւոնի ոսկեայ դրամը՝ «թագաւորականը», միջազգային չուկայի մէջ աւելի մեծ արժէք ունեցած է քան վենետիկեան դուկատը:

257 PRÉAU, Ch. Histoire numismatique de la maison de Lusignan, par Ch. Préau. *Journal des Études Commerciales,* (1892). Bibliography source: A. Salmaslian. *Bibliographie de l'Arménie.* Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, 1969, p. 364. Unable to locate the publication.

258 RÜDT-COLLENBERG, W. H. *The Rupenides, Hethumides and Lusignans: The Structure of the Armeno-Cilician Dynasties,* by Count W. H. Rüdt-Collenberg. Lisbon: Calouste Gulbenkian Foundation, 1963, 96 pp., 17 genealogy tables.

An attempt is made to establish the genealogy of the Cilician Armenian dynasties. The genealogy table originates with Roupen I, eleventh century, the founder of Roupenian dynasty of Cilician Armenia. The Hetoumian dynasty also traces back to the eleventh century. Additional genealogical tables of Lusignan and other Latin houses of the Orient are given.

Կիլիկիոյ հայ թագաւորներու ազգագրութիւնը պատրաստելու փորձ մը կատարուած է: Ազգագրութիւնը կը սկսի ԺԱ դարու Ռուբէն Ա-ով, Կիլիկիոյ Ռուբենեան հարստութեան հիմնադիրը: Հեթումեաններու ազգագրութիւնն ալ նմանապէս կը սկսի ԺԱ դարէն: Տրուած է նաեւ Լուսինեան եւ Արեւելքի լատին գերդաստաններու ազգագրութիւնը:

259 SAFRASTIAN, Arshak. Armenia and Rome between 200 B.C. and 325 A.D., by Arshak Safrastian. *Armenian Review,* Vol. VII (Summer, June 1954), No. 2 (26), p. 135.

The author utilizes numismatic evidence to discuss the contemporary history of Tigranes the Great.

Հեղինակը դրամական վկայութիւնը կ'օգտագործէ քննարկելու համար Տիգրան Մեծի ժամանակակից պատմութիւնը:

260 SARKISSIAN, G. Kh. Artavazd II [Artavasdes II] - *Արտաւազդ Բ, գրեց՝ Գ. Սարգսյան. Haykakan sovetakan hanragitaran.* Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, 1976, Vol. II, p. 144, illus. In Armenian.

The biography of Artavasdes II is given and his drachm is presented. Also, mention is made that Artavasdes III struck coins.

Տրուած է Արտաւազդ Բ-ի կենսագրութիւնը եւ ներկայացուած է իր դրախման: Ինչպէս նաեւ յիշուած է թէ Արտաւազդ Գ իր անունով դրամ հատանեց:

261 SIMONIAN, Simon. *Hayots' patmut'iwn* [History of the Armenians] - Հայոց պատմութիւն, *պատրաստեց՝ Սիմոն Սիմոնեան.* Beirut: Sevan Publishing House, 1961, Vol. IV, pp. 72-75; 1957, Vol. VI, pp. 51-63; illus. In Armenian.

Comments are made that Tigranes II (95-54 B.C.) struck coins with his effigy; Levon II (1198-1219) struck coins with Armenian legends in his name and used gold seals.

Նշուած է թէ Տիգրան Բ (95–54 Ն.Ք.) դրամ ձուլեց իր անունով եւ պատկերով, Լեւոն Բ (1198–1219) իր անունով եւ հայերէն տառերով տպեց բազմաթիւ դրամներ եւ գործածեց ոսկեայ կնիք:

262 SMPAD, CONSTABLE. *Assises d'Antioche* - Ասսիզ Անտիոքայ, traduites en Arménien par Sempad le Connétable. In the thirteenth century the text was translated into Armenian by Constable Smpad. The French text is lost. The Armenian text was translated into French by Fr. Ghewond Alishan. St Lazare, Venice: Mekhitarist Press, 1876, pp. 28-31, 56-57, 60-61, 70-73, 78-79. Bilingual in French and Armenian.

The names of Armenian and other coins and their relative values in daily circulation in the thirteenth century are given.

Տրուած է հայ եւ այլ դրամներու անուններուն ու յարաբերական արժէքները առօրեայ չրջանառութեան մէջ ԺԳ դարու ընթացքին:

263 SMPAD, CONSTABLE. *Taregirk'* [Chronicle] - Տարեգիրք, *գրեց՝ Սմբատ Սպարապետ.* St Lazare, Venice: Mekhitarist Press, 1956, pp. 141, 160, 161, 169, 171, 194, 200, 201. In Armenian.

The chronicler frequently uses the words "karmir" and "tahegan"

as the terms for monetary units during the period of 1113-1189.

Պատմագիրը յաճախակի կը գործածէ «կարմիր» եւ «դահեկան» բառերը իբրեւ դրամական միաւորներու անուններըը, 1113–1189 թթ. ժամանակաշրջանի ընթացքին:

264 SYDENHAM, Edward A. *Historical References to Coins of the Roman Empire from Augustus to Gallienus,* by Edward A. Sydenham. London: 1917. Reprint, London: Spink & Son Ltd.; San Diego: Pegasus Publishing Co., 1968, pp. 20-21, 37, 49-52, 105, 107-110. Illus.

Roman Imperial coins relating to Armenia are noted and their legends as inscribed on the coins are published. The following rulers are included in this brief historical commentary: Octavianus Augustus, Tiberius, Nero, Antoninus Pius, Marcus Aurelius, and Lucius Verus.

Նշուած են Հայաստանի վերաբերեալ կայսերական Հռոմի դրամները եւ արձանագրուած են անոնց խորագրութիւնները: Հետեւեալ կառավարիչները յիշուած են.– Ոկտաւիանոս Աւգոստոս, Տիբերիոս, Ներոն, Անտոնինոս Պիոս, Մարկոս Աւրեղիոս եւ Ղուկիոս Վերոս:

265 TER-GHEWONDYAN, Aram N. *The Arab Emirates in Bagratid Armenia,* by Aram Ter-Ghewondyan. Translated by Nina G. Garsoian. Lisbon: Galouste Gulbenkian Foundation, 1976, 244 pp., 1 map.

See abstract of No. 266.

266 TER-GHEWONDYAN, Aram N. *Arabakan amirayut'yunnerě Bagradunyats' Hayastanum* [The Arab Emirates in Bagratid Armenia] – Արաբական ամիրայութիւնները Բագրատունեաց Հայաստանում, *գրեց՝ Արամ Տեր-Ղեւոնդեան.* Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, Institute of History, 1965, 313 pp., 1 map. In Armenian.

The history of the Arab emirates established in Bagratid Armenia is given on the basis of Armenian, Arabic, Byzantine, and other sources. The inter-relation of these emirates with the kingdom of Armenia, as well as the internal social and economic life of the emirates is examined. Numismatic material is studied for clarification of chronological problems in Armenian history.

Շարահիւսուած է հայկական, արաբական, բիւզանդական եւ այլ աղբիւրներու հիման վրայ Բագրատունեաց Հայաստանի մէջ հաստատուած արաբական ամիրայութիւններու պատմութիւնը: Քննուած են արաբական ամիրայութիւններու եւ հայոց թագաւորութեան փոխյարաբերութիւններու, ինչպէս նաեւ ամիրայութիւններու ներքին ընկերային ու տնտեսական կեանքի հարցերը: Դրամական տուեալներ օգտագործուած են պարզաբանելու համար ժամանակագրական հարցերը հայոց պատմութեան մէջ:

267 TĒR-MOVSĒSIAN, Sahak. *Patmut'iwn hayots'* [History of the Armenians] - Պատմութիւն հայոց, *գրեց՝ Հ. Սահակ Տէր-Մովսէսեան.* St. Lazare, Venice: Mekhitarist Press, 1922, pp. 175, 178, 280, 281, 297, 303-305, 310, 458, 473, 482, 489, 546, 559, illus. In Armenian.

The coins of the following are described: Xerxes, Arsames, Mithridates Eupator, Tigranes the Great, Artavasdes II, Tigranes IV, Tigranes and Erato, Artavasdes and Augustus, Germanicus and Artaxias III, Baron T'oros, Baron Levon II, gold and silver coins of King Levon I, Oshin, Gosdantin III.

Նկարագրուած են հետեւեալներուն դրամները.- Քսերքսէս, Արշամ, Միհրդատ Եւպատոր, Տիգրան Մեծ, Արտաւազդ Բ, Տիգրան Դ, Տիգրան եւ Երատոյ, Արտաւազդ եւ Աւգոստոս, Գերմանիկոս եւ Արտաչէս Գ, պարոն Թորոս, պարոն Լեւոն Բ, Լեւոն Ա թագաւորի ոսկի եւ արծաթ դրամները, Օշին, Կոստանդին Գ:

268 TĒR SAHAKIAN, K. *Hay kayserk' Biwzandioni* [Armenian Emperors of Byzantium] - Հայ կայսերք Բիւզանդիոնի, *գրեց՝ Կ. Տէր Սահակեան.* St. Lazare, Venice: Mekhitarist Press, 1927, Vol. I, pp. 24-25, 277-278, No. 12; 295, No. 21; 327-328, No. 35; 353, No. 43; illus. 1935, Vol. II, p. 457, No. 6; 468, No. 12; 474, No. 18; 522, No. 24; 547, No. 29; 550-556, No. 34. In Armenian.

Along with the historiography of the Armenian emperors of the Byzantine Empire, the coins of the following rulers are briefly described: Maurice Tiberius (582-601), Philippicus Bardanes (711-713), Basil (867-886), Leo VI the Wise (886-912), Alexander (912-913), Constantine Porphyrogenitus (913-920), Romanus (920-944),

Romanus II (939-963), John Zimisces (969-976), Basil II Bulgaroktonos (976-1025), Constantine VIII (1025-1028). Also the names of those Armenians whose seals are described in the book *Sigillographie de l'empire byzantin,* by Gustave Schlumberger, are mentioned.

Բիւզանդական կայսրութեան հայ կայսերաց պատմագրութեան հետ միատեղ, յիշուած ու հակիրճ կերպով նկարագրուած են հետեւեալներուն դրամները.- Մօրիկ Տիբերիոս (582-601), *Փիլիկ Վարդան* (711-713), *Վասիլ* (867-886), *Լեւոն Զ Իմաստասէր* (886-912), *Ալեքսանդր* (912-913), *Կոստանդին Պերփեռուժէն* (913-920), *Ռոմանոս* (920-944), *Ռոմանոս Բ* (939-963), *Յովհաննէս Զմշկիկ* (969-976), *Վասիլ Բ Բուլղարասպան* (976-1025), *Կոստանդին Ը* (1025-1028): *Ինչպէս նաեւ երկար ցանկով մը յիշուած է այն հայազգիներուն անունները որոնց կնիքները նկարագրուած են Գիւսթաւ Շլումբերժէի Sigillographie de l'empire byzantin գրքին մէջ:*

269 TIRATSIAN, G. A. *Hay zhoghovrdi patmut'yun* [History of the Armenian People] - *Հայ ժողովրդի պատմութիւն, գրեցին՝ Գ. Ա. Տիրացյան, Գ. Խ. Սարգսյան, Մ. Տ. Երեմյան.* Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, Institute of History, 1971, Vol. I, pp. 453-463, 521-579, 603-634, 667-689, 703-733, 765-795, illus. In Armenian.

To supplement Armenian history with the portraits of kings of the ancient period, the coins of the following rulers are presented with occasional comments: satraps Orontas and Tiribazus, Tigranes II, Artavasdes II, the stone relief statue of Antiochus I of Commagene with an Armenian tiara, Augustus Octavianus, Augustus Octavianus and Artavasdes IV, Germanicus-Artaxias Zeno, Trajan, Marcus Aurelius, Lucius Verus.

Օժանդակելու համար հայ ժողովուրդի պատմութիւնը հին շրջանի թագաւորներու նկարներով, ընծայուած է հետեւեալ գահակալներու դրամները.- սատրապներ Որոնդաս եւ Տիրիբազոս, Տիգրան Բ, Արտաւազդ Բ, Կոմմագենէի Անտիոքոս Ա-ի արձանը հայկական խոյրով, Աւգոստոս Ոկտաւիանոս, Աւգոստոս Ոկտաւիանոս եւ Արտաւազդ Դ, Գերմանիկոս-Արտաշէս Զենոն, Տրայանոս, Մարկոս Աւրեղիոս, Ղուկիոս Վերոս:

270 TODERINI. *De la littérature des turcs,* par M. l'Abbé Toderini. Translated from Italian by l'Abbé de Cournand. Paris: Poinçot, 1789, Vol. III, pp. 70-76. In French.

A bilingual silver coin, dated A.H. 637, struck in the city of Sīs, attributed to Hetoum and Kaikhusrew, the son of Kaiqobād, is described. The obverse depicts the equestrian king and Armenian legend; the reverse, the Arabic inscription.

Նկարագրուած է երկլեզուեան արծաթ դրամ մը, թուագրուած Հ. 637, կոխուած Սիս քաղաքին մէջ, վերագրուած Հեթում եւ Քայխոսրովի, որդին Քայքոպատի: Ակողմը կը պատկերացնէ ձիաւոր թագաւորն ու հայերէն խորագրութիւնը, բեկողմը՝ արաբերէն արձանագրութիւնը:

271 TOUMANOFF, C. Hayastani Orondiannerě [The Orontids of Armenia] - *Հայաստանի Որոնդեաննները, գրեց՝ Կ. Թումանով.* Translated into Armenian by M. Akian. *Handes Amsorya,* Vol. LXXX (October-December 1966), Nos. 10-12, pp. 495-520; Vol. LXXXI (January-March, April-June, July-September, October-December 1967), Nos. 1-3, 4-6, 7-9, 10-12, pp. 75-98, 195-218, 355-378, 485-512, respectively. Reprinted as a book, Vienna: Mekhitarist Press, *Nationalbibliothek,* Vol. CCVII, 1970, 202 pp. In Armenian.

This chapter on Orontids is noteworthy where the genealogy and chronology of the Orontid satraps and kings (the first Armenian dynasty) are proven. Along with each ruler, his coins and the numismatic bibliographic information are mentioned.

Ուշագրաւ է Որոնդեաններու յատկացուած այս ծաւալուն բաժինը, ուր պատմական քննարկութեամբ ստուգուած են Որոնդեան սատրապներու եւ թագաւորներու (հայ առաջին հարստութիւնը) արքայացանկն ու ժամանակագրութիւնը: Իւրաքանչիւր արքայի հետ իր դրամները եւ դրամագիտական մատենագրական տեղեկութիւնները յիշուած են:

272 TOUMANOFF, C. *Studies in Christian Caucasian History,* by Cyril Toumanoff. Washington, D.C.: Georgetown University Press, 1963, 599 pp., 3 maps.

The early history of Christian peoples populating Caucasia is dis-

cussed. Topics of study are the following: the social background of Christian Caucasia, states and dynasties of Caucasia in the formative centuries, the Orontids of Armenia, Iberia between Chosroid and Bagratid rule, and the Armeno-Georgian marchlands. The section on the Orontids is noteworthy where the genealogy and chronology of the Orontid satraps and kings (the first Armenian dynasty) are proven. Along with each ruler, his coins and the numismatic bibliographic information are mentioned.

Կովկասի Քրիստոնեայ ժողովուրդներու վաղ պատմութիւնը քննարկուած է։ Ուսումնասիրութեան նիւթ կազմած են հետեւեալները.- ընկերային հիմքը քրիստոնեայ Կովկասի, պետութիւններ եւ հարստութիւններ Կովկասի ձեւաւորման դարերուն, Հայաստանի Որոնդեանները, Վրաստան խոսրովեան եւ բագրատունեան կառավարութեանց միջեւ եւ հայ-վրացական սահմանագաւառները։ Ուշագրաւ է Որոնդեաններու յատկացուած ծաւալուն բաժինը, ուր պատմական քննարկութեամբ ստուգուած են Որոնդեան սատրապներու եւ թագաւորներու (հայ առաջին հարստութիւնը) արքայացանկն ու ժամանակագրութիւնը։ Իւրաքանչիւր արքայի հետ իր դրամները եւ դրամագիտական մատենագրական տեղեկութիւնները յիշուած են։

273 TRISTAN DE SAINT-AMANT, J. *Commentaires historiques, contenans l'histoire générale des empéreurs, impératrices, caesars, et tyrans de l'empire romain,* par Jean Tristan, Escuyer Sieur de Sainct Amant. Paris: Denys Moreav, 1644, Vol. III, pp. 588-589, illus. In French.

According to Paul Z. Bedoukian *(Coinage of Cilician Armenia,* p. xxii), this is the first publication where a Roupenian coin is mentioned. The line drawing of a bilingual coin of Hetoum-Kaikhusrew is presented and an attempt is made to translate the reverse Arabic legend.

Ըստ Զարեհ Պտուկեանի (Կիլիկեան Հայաստանի դրամները, էջ xxii), *այս առաջին հրատարակութիւնն է, ուր ռուբենեան դրամ մը յիշատակուած է։ Ընծայուած է Հեթում-Քայխոսրովի երկլեզուեան դրամին գծագրութիւնը եւ բեկորմի արաբերէն խորագրութիւնը թարգմանելու փորձ մը կատարուած է։*

274 TURAN, Osman. *İslâm Ansiklopedisi* [Encyclopaedia of Islam], Osman Turan tarafinden. Istanbul: Maarif Basimevi, 1955, Vol. VI, pp. 627-628, 648-651. In Turkish.

In reviewing Seljuq and Cilician Armenian relations, the Armenian-Arabic bilingual silver coins are mentioned and comments are made that the Armenians were the subjects to the sultans of Konya.

Սելջուկներու եւ կիլիկիոյ հայերուն յարաբերութեանց քննարկման առթիւ, նշուած են հայերէն-արաբերէն երկլեզուեան արծաթէ դրամները եւ յայտարարուած է թէ հայերը Քոնիայի սուլթաններուն հպատակներն էին։

275 VARDAN THE HISTORIAN. *Patmut'iwn tiezerakan* [Universal History] - Պատմութիւն տիեզերական, *Մեծին Վարդանայ Բարձրբերդեցւոյ, ի լոյս ընծայեաց Մկրտիչ Էմին*. Moscow: Lazarev Institute Press, 1861, p. 70. In Armenian.

During the days of King Levon, an ancient coin was found in Cilician Armenia engraved with the name of an heathen Armenian king in Armenian letters.

Ի ժամանակս Լեւոնի արքայի՝ զի գտաւ դրամ ի Կիլիկիա հայերէն գրով դրոշմեալ զանուն կռապաշտ թագաւորացն հայկազանց։

276 VISCONTI, Ennio Quirino. *Iconografia greca*, di Ennio Quirino Visconti. Translated by Giovanni Labus. Milan: Presso Gli Editori, 1824, Vol. II, pp. 317-348, pl. XVI, Nos. 1-8; 355-357, pl. XVII, No. 1; 360. In Italian.

The history of ancient Armenia is discussed and the coins attributed to the following kings are presented: Arsames, a bronze; Xerxes, a bronze; Sames, a bronze; Abdissares, a couple of bronze coins; Mithridates, a bronze; Tigranes, a tetradrachm; Artavasdes, a bronze; Tigranes Junior and Erato, a bronze.

Քննարկուած է հին Հայաստանի պատմութիւնը եւ ընծայուած են հետեւեալ թագաւորներու դրամները.- Արշամ, բրոնզ մը. Քսերքսէս, բրոնզ մը. Սամէս, բրոնզ մը. Աբդիսարէս, երկու բրոնզէ դրամներ. Միհրդատ, բրոնզ մը. Տիգրան, չորեքդրամեան մը. Արտաւազդ, բրոնզ մը. Փոքր Տիգրան եւ Երատոյ, բրոնզ մը։

277 VISCONTI, Ennio Quirino. *Iconographie ancienne; Iconographie grecque,* par Ennio Quirino Visconti. Paris: 1811, Vol. II, pp. 345-364, pl. XLV. In French.
See abstract of No. 276.

278 ZARBHANALIAN, Garegin. *Haykakan hin dprut'ian patmut'iwn* [History of Ancient Armenian Literature] - Հայկական հին դպրութեան պատմութիւն, *գրեց՝ Հ. Գարեգին Զարբհանալեան.* Third printing, St. Lazare, Venice: Mekhitarist Press, 1897, pp. 43-46. In Armenian.
According to Vardan the Historian, during the days of King Levon, an ancient Armenian coin was found in Cilician Armenia bearing pre-Mesropian Armenian letters. The numismatist and archaeologist Langlois considers the event described by Vardan the Historian as uncertain.
Վարդան Պատմիչի համաձայն, Կիլիկիոյ մէջ, Լեւոն Թագաւորի օրով, հին դրամ գտնուած է, հայ հին կռապաշտ թագաւորաց օրէն մնացած, նախամեսրոպեան հայերէն տառերով: Լանգլուա՝ դրամագէտ հնախոյզն ալ անստոյգ կը համարէ Վարդան Պատմիչի մէջբերած այս դէպքը:

HOARDS

279 ARAKELIAN, B. N. Excavations in Artashat. *Kroonk,* Vol. III (March 1980), No. 3 (29), pp. 12-13, illus.
See abstract of No. 282.

280 ARAKELIAN, B. N. Hnagitakan usumnasirut'yunnerě Sovetakan Hayastanum [The Archaeological Excavations in Soviet Armenia] - *Հնագիտական ուսումնասիրութիւնները Սովետական Հայաստանում, գրեց՝ Բաբկեն Առաքելյան. Lraber Hasarakakan Gitut'yunneri,* Vol. XLI (November 1980), No. 11 (455), pp. 22-40. In Armenian with Russian summary.
The archaeological studies conducted in Soviet Armenia are reviewed. Along with the discovered ancient and medieval objects, mention is made that, in the city of Artaxata, a mint existed. They

unearthed a hoard of 28 silver coins belonging to Tigranes II and also copper coins attributed to Tigranes II and Artavasdes II, but the ancient coins, struck by eight different countries, constitute a bigger number. Extensive amounts of coins were also found in the city of Dvin.

Ակնարկով մը տրուած են Խորհրդային Հայաստանի մէջ տեղի ունեցած հնագիտական ուսումնասիրութիւնները: Յայտնաբերուած հին ու միջնադարեան առարկաներու շարքին, յիշուած է թէ Արտաչատ քաղաքին մէջ եղած է դրամահատարան, պեղուած է Տիգրան Բ-ի պատկանող 28 արծաթէ դրամներու գանձ մը, ինչպէս նաեւ Տիգրան Բ-ի եւ Արտաւազդ Բ-ի վերագրուած պղինձէ դրամներ, բայց աւելի մեծ թիւ կը կազմեն հին աշխարհի ութ տարբեր երկիրներու մէջ կտրուած դրամները: Մեծ քանակութեամբ դրամ գտնուած է նաեւ միջնադարեան Դուին քաղաքին մէջ:

281 ARAKELIAN, B. N. Osnovnye resultaty raskopok drevnego Artashata v 1970-1973 godakh [The Fundamental Results of the Excavations of Artaxata, 1970-1973] - Основные результаты раскопок древнего Арташата в 1970-1973 годах, автор Б. Н. Аракелян. *Patma-Banasirakan Handes,* Vol. XVII (1974), No. 4 (67), pp. 44-60, illus. In Russian with Armenian summary.

Thanks to the excavations, it was revealed that the city of Artaxata had a 400-500 hectare area. The excavations unearthed huge quantities of weapons, tools, stone objects, pottery, glass works, etc. Noteworthy are a gold diadem, silver and clay statuettes, and other art objects. The coins of Tigranes II and Artavasdes II, struck in Artaxata and other cities, present great importance. Singularly, it is worth mentioning the hoards of the 28 silver pieces, given to Tigranes II, as well as the 37 silver pieces, given to the Parthians, Seleucids, Cappadocians, and 2 copper pieces to the Romans.

Պեղումներու շնորհիւ, պարզուած է թէ Արտաչատ քաղաքը ունէր 400-500 հեկտար տարածութիւն: Պեղումները յայտնաբերած են մեծ քանակութեամբ զէնքեր, գործիքներ, քարէ իրեր եւ սարքեր, խեցեղէն, ապակեղէն եւն.: Աչքառու են ոսկիէ պսակ մը, արծաթէ ու կաւէ արձանիկներ եւ այլ արուեստի գործեր: Մեծ կարեւորութիւն կը ներկայացնեն Տիգրան Բ-ի եւ Արտաւազդ Բ-ի կտրած դրամները Արտաչատի եւ այլ քաղաքներուն մէջ: Առանձնապէս պէտք է նշել

Տիգրան Բ-ի 28 արծաթէ դրամներէն բաղկացած, ինչպէս նաեւ պարթեւական, սելեւկեան, կապադովկիական 37 արծաթէ եւ հռոմէական 2 պղինձէ դրամներէն բաղկացած գանձերու յայտնաբերումները:

282 ARAKELIAN, B. N. Peghumner Artashatum [Excavations in Artaxata] - *Պեղումներ Արտաշատում. Hayreniky Dzayn,* Vol. XV (28 November 1979), No. 48 (748), p. 4. In Armenian.

According to Babken Arakelian, during the archaeological excavations of Artaxata, until today more than eighty coins have been discovered. Beside the coins of Tigranes II and Artavasdes II, the coins of eight countries have been discovered.

Ըստ Բաբկէն Առաքելեանի, մինչեւ այսօր Արտաշատի պեղումներուն մէջ գտնուած են ութսունէ աւելի դրամներ: Բացի Տիգրան Բ-ի եւ Արտաւազդ Բ-ի դրամներէն, յայտնաբերուած են ութ երկիրներու դրամները:

283 ASBAREZ. Arzhēk'awor haytnaberum patmakan Duini mēj [Valuable Discovery in the City of Historic Dvin] - *Արժէքաւոր յայտնաբերում պատմական Դուինի մէջ. Asbarez,* Vol. LXXI (Monday, 29 October 1979), No. 5992, p. 3. In Armenian.

In the city of Dvin, during the excavation of a fifth century palace, glassware, metallic objects, pottery, and metallic coins were discovered.

Դուին քաղաքին մէջ, հինգերորդ դարու պալատի մը պեղումներու ընթացքին, յայտնաբերուած են ապակիէ անօթներ, մետաղէ առարկաներ, խեցէ ամաններ եւ մետաղէ հին դրամներ:

284 BAIKAR. A report of finding a hoard of 500 dirhams in Soviet Armenia by Anushirvan Khan of the Hulagu dynasty of Persia. *Baikar,* (14 August 1959). In Armenian. Source: Paul Z. Bedoukian. A Survey of Publications on Armenian Numismatics from 1925-1963. *Revue des Études Arméniennes,* New Series, Vol. I (1964), p. 415. Unable to confirm the existence. However, for a similar subject,

See abstract of No. 303.

285 BARTHOLOMAEI, J. de. *Lettres numismatiques et archéologiques, relatives à la Transcaucasie,* écrites par J. Bartholomaei. St. Petersbourg: Imprimerie de l'Académie Impériale des Sciences, 1859, pp. 90-96. In French.

Along with the Georgian coins imitated after Sassanian coins, a hoard of 500 silver coins is reported. The hoard was found within the vicinity of Gohtcha, in the Yerevan district, and is attributed to Jalā'irid Uways (A.H. 762-776), 195 pieces; Muẓaffarid Shāh Shujā' (A.H. 777), 46 pieces; Jalā'irid Jalāl al-Dīn Ḥusayn (A.H. 777-779), 259 pieces. According to the author, the mints of Tabrīz, Ānī, and others are presented.

Սասանեան դրամներու նմանողութեամբ, վրացական դրամներու հետ միատեղ, տեղեկագրուած է 500 արծաթէ դրամներէ բաղկացած գանձ մը: Գտնուած է Գոհչայի շրջակայքը, Երեւանի նահանգին մէջ եւ վերագրուած է Ջելաիրեան Ովէյսի (Հ. 762–776 թթ.), 195 հատ. Մուզաֆարեան շահ Շուջաի (Հ 777 թ.), 46 հատ. Ջելաիրեան Ջելալ ալ-Տին Հուսէյնի (Հ. 777–779 թթ.), 259 հատ: Ըստ հեղինակին, Թաւրիզ, Անի եւ այլ փողերանոցներ ներկայացուած են:

286 CH'ILINGARIAN, S. S. Vagh haykakan hushardzanner Jujevani dambaranadashum [Ancient Armenian Monuments in the Tombs of Jujevan] - *Վաղ հայկական հուշարձաններ Ջուլֆայի դամբարանադաշտում,* գրեց՝ *Ս. Ս. Չիլինգարյան. Lraber Hasarakakan Gitut'yunneri,* Vol. XXXII (February 1971), No. 2 (338), pp. 69-73, 4 pls. In Armenian with Russian summary.

During the excavation of an ancient cemetery in 1966, near the village of Jujevan, beads, urns, potteries, weapons, silver ornaments, and two drachms were found. The coins are attributed to Parthian Arsacids, Mithridates II (123-88 B.C.) and Orodes I. Each coin was found in a separate tomb.

Ջուլֆեան գիւղի մօտ, վաղ հայկական դամբարանադաշտի պեղումներու ընթացքին, 1966 թ., յայտնաբերուած են ուլունքներ, սափորներ, կաւամաններ, զէնքեր, արծաթէ զարդեր, ինչպէս նաեւ երկու դրախմաներ: Դրամները վերագրուած են պարթեւ Արշակունիներու՝ Միհրդատ Բ–ին (123–88 Ն.Ք.) եւ Օրոդ Ա–ին: Իւրաքանչիւր դրամը գտնուած է տարբեր դամբարանի մը մէջ:

287 COIN WORLD. Find Armenian Silver Trams. *Coin World,* Vol. XIII (29 November 1972), No. 659, p. 69, illus.

A hoard of 500 trams, attributed to Levon I of Cilician Armenia, found on a farm in southern Turkey, is reported.

Տեղեկագրուած է 500 դրամներէ բաղկացած գանձ մը, Կիլիկիոյ Լեւոն Ա թագաւորին վերագրուած, գտնուած հարաւային Թուրքիոյ մէջ, արտի մը վրայ:

288 DUPLESSY, Jean. Le trésor de Samos et la circulation monétaires en Orient Latin aux XII^{e} et XIII^{e} siècles, par Jean Duplessy et D. M. Metcalf. *Revue Belge de Numismatique et de Sigillographie,* Vol. CVIII (1962), p. 207. In French.

The hoard includes a single Hetoum-Zabel type tahegan.

Գանձը կը պարունակէ հատ մը Հեթում-Զապէլի դահեկան:

289 EBEYAN, A. A. Letters, *գրեց՝ Անուշաւան Ա. Էպէեան. Armenian Numismatic Journal,* Series I, Vol. V (June 1978), No. 1, pp. 1, 11. In Armenian.

In a letter addressed to the Armenian Numismatic Society, Ebeyan describes how in 1939 he started paying 2 dollars per Cilician Armenian copper coin to save them from melting. Additionally, he reports the discovery of a new Cilician Armenian coin hoard. However, due to the civil strife of Lebanon, its whereabouts is unknown.

Հայ Դրամագիտական Ընկերակցութեան ուղղուած նամակով մը, Էպէեան կը նկարագրէ թէ ինչպէս 1939-ին Կիլիկիոյ հայ թագաւորներու իւրաքանչիւր պղինձէ դրամը սկսաւ գնել 2 դոլարի, զանոնք հալոցէն փրկելու համար: Ինչպէս նաեւ կը տեղեկագրէ Կիլիկիոյ հայկական դրամներու գանձի մը յայտնաբերումը: Լիբանանի պատերազմին հետեւանքով, գանձին ուր ըլլալը կը մնայ անորոշ:

290 FULCO, William J. Monnaies de Tell Keisan, 1971-1974, par William J. Fulco. *Revue Biblique,* Vol. LXXXII (April 1975), No. 2, pp. 234-239, pls. XVIII-XIX. Text in French, catalogue in English.

Forty-four coins were discovered. The issues are classified under

the following titles: Tyre, Ptolemaic, Seleucid, Jewish, Roman Imperial, Greek Imperial, Byzantine, Islamic, and a Cilician Armenian copper with inadequate legend for attribution.

Քառասունչորս կտոր դրամներ գտնուած են։ Թողարկումները դասաւորուած են հետեւեալ անուանումներու ներքեւ.– տիւրոսեան, պտղէմեան, սելեւկեան, հրէական, կայսերական Հռոմի, կայսերական Ցունաստանի, բիւզանդական, իսլամական, ինչպէս նաեւ կիլիկիոյ հայկական փող մը՝ վերագրման համար անբաւարար խորագրութեամբ։

291 GHAFADARIAN, K. *Dvin k'aghak'ĕ ev nra peghumnerĕ* [The City of Dvin and Its Excavations] - Դվինի քաղաքը եվ նրա պեղումները, գրեց՝ Կ. Ղաֆադարյան. Yerevan: Academy of Sciences of Armenia SSR, State Museum of Armenian History, 1952, Vol. I, pp. 238-241. In Armenian.

During the years of excavations of the city of Dvin, 400 coins have been discovered, 25 of them are gold, 122 silver, and the rest, 253, copper. The coins are attributed to the Roman Empire, the Umayyad and 'Abbāsid Caliphates, the Sassanian dynasty, the Byzantine Empire, the Ayyūbid dynasty of Mesopotamia, the Ildeghizid Atabegs of Azerbaijan, Georgia, Turkey, and Russia. Undecided remain 118 coins.

Դուինի մէջ պեղման բոլոր տարիներու ընթացքին գտնուած են 400 կտոր դրամ, որոնցմէ 25-ը ոսկի է, 122-ը՝ արծաթ, իսկ մնացած 253-ը՝ պղինձ։ Դրամները վերագրուած են Հռոմի կայսրութեան, Օմայեան եւ Աբբասեան խալիֆայութեանց, Սասանեան հարստութեան, Բիւզանդական կայսրութեան, Միջագետքի Այեուբեան հարստութեան, Ազրբէյջանի Իլդեգիզեան աթաբեկներուն, Վրաստանին, Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ։ Անորոշ կը մնան 118 կտոր դրամ։

292 HAMMERSHAIMB, E. *Hama; fouilles et recherches, 1931-1938,* par Gunhild Ploug, Evelyn Oldenburg, E. Hammershaimb, R. Thomsen et F. Løkkegaard. Coppenhagen: Fondation Carlsberg-Copenhague, 1969, Vol. IV, Part 3, p. 150, Nos. 377-378; 153, No. 477; 167, Nos. 1223-1234; 169; 170. In French.

Among Islamic coins, two silver coins of Levon III (1270-1289) and a fragment of an Armenian silver coin were found. Among non-

Islamic coins, the coins attributed to the following Armenian kings were found: Levon II (1185-1218), 1 copper; Hetoum I (1226-1270), 1 copper; Hetoum II (1289-1305), 2 coppers; Oshin (1308-1320), 1 tahegan; and 7 unidentified coppers.

Ցայտնաբերուած են իսլամական դրամներու հետ միատեղ, Լեւոն Գ-ի (1270–1289) *արծաթէ դրամ մը եւ հայկական արծաթէ դրամի մը կտորը։ Ցայտնաբերուած են ոչ-իսլամական դրամներու հետ միատեղ, հետեւեալ հայ թագաւորներու դրամները.– Լեւոն Բ* (1185–1218), 1 *պղինձէ դրամ. Հեթում Ա.* (1226–1270), 1 *պղինձէ դրամ. Հեթում Բ* (1289–1305), 2 *պղինձէ դրամներ. Օշին* (1308–1320), 1 *դահեկան եւ 7 անորոշ պղինձէ դրամներ։*

293 ISRAYELIAN, Margarit. Artsat'e erku dram Arinberdits' [Two Silver Coins From Arinberd] - *Արծաթե երկու դրամ Արինբերդից, գրեց՝ Մարգարիտ Իսրայելյան.* *Sovetakan Hayastan,* Vol. XIII (September 1957), No. 9 (138), p. 16, illus. In Armenian.

During the 1956 excavation of Arinberd two silver coins were unearthed, issued in the city of Miletus, fifth century B.C. The discovery of these coins, in addition to numismatic value, has important historical significance. Henry Sarkissian

1956 *թ. Արինբերդի պեղումների ժամանակ հնագիտական այլ նիւթերի հետ յայտնաբերուել են եւ երկու կտոր դրամ, թողարկուած Միլեթ քաղաքում Ն.Ք. ե դարում։ Դրամների այդ գիւտը, բացի դրամագիտական արժէքը ունենալուց, ունի կարեւոր պատմագիտական նշանակութիւն։* *Հենրի Սարգսեան*

294 JANPOLADIAN, H. M. *Dvini mijnadarian apakin IX-XIII dd.* [The Medieval Glassware of Dvin, Ninth through Thirteenth Century] - Դվինի միջնադարյան ապակին IX-XIII դդ., *գրեց՝ Հ. Մ. Ջանփոլադյան.* Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, Institute of Archaeology and Ethnography, *The Archaeological Monuments of Armenia,* No. 7; *Medieval Monuments Pamphlet II,* 1974, pp. 7- 9, 15, 26-28, 34. In Armenian, Russian, and English.

While describing the medieval glassware of the city of Dvin, mention is made that coins were excavated there. The discovered

coins are attributed to Sassanian Persia, the Byzantine Empire, the 'Abbāssid Caliphate, the Ildeghizids, the Georgians, the Seljuqs of Asia Minor, etc.

Դուին քաղաքին մէջ յայտնաբերուած միջնադարեան ապակեղէնի նկարագրութեան առթիւ, յիշուած է նաեւ թէ հին դրամներ պեղուած են: Գտնուած դրամները վերագրուած են սասանեան Պարսկաստանին, Բիւզանդական կայսրութեան, Աբբասեան խալիֆայութեան, Իլդեգիզեաններուն, վրացիներուն, փոքրասիական սելջուկներուն եւն.:

295 K'ALANT'ARIAN, Aram. Dvini ev Spitaki peghumnerě [The Excavations of Dvin and Spitak] - *Դվինի եվ Սպիտակի պեղումները. Hayreniky Dzayn,* Vol. XVI (11 June 1980), No. 24 (776), pp. 4-5; *Asbarez,* Vol. LXXII (Saturday, 28 June 1980), No. 6158, p. 4. In Armenian.

Archaeological objects discovered in Dvin and Spitak are mentioned. Among numerous medieval objects, coins found in a ninth century palace of Dvin and Mongolian silver coins found in a twelfth century stone cave of Spitak are noted.

Յիշուած են Դուինի եւ Սպիտակի մէջ պեղումներու ընթացքին յայտնաբերուած առարկաները: Միջնադարեան բազմաթիւ առարկաներու շարքին, նշուած են դրամներ գտնուած թ դարու պալատի մը մէջ ի Դուին եւ մոնղոլական արծաթէ դրամներ, գտնուած ԺԲ դարու վիմափոր բնակավայրի մը մէջ ի Սպիտակ:

296 KAMERA, M. I. Leninakanskiĭ klad sasanidskikh i vizantiĭskikh monet (1956 g.) [The Leninakan Hoard of Sassanian and Byzantine Coins (1956)] - Ленинаканский клад сасанидских и византийских монет (1956 г.), автор М. И. Камера, К. В. Голенко. *Vizantiĭskiĭ Vremennik,* Vol. XIX (1961), pp. 172-193, pls. I-IX. In Russian.

The Leninakan hoard of Sassanian and Byzantine coins, discovered in 1956, are catalogued. The ninety-two Sassanian drachms are attributed to the following: Kavad I (488-531), Khusrow I (531-579), Hormizd IV (579-590), Khusrow II (590-628), and Ardashir III (628-630). The sixteen Byzantine hexagrams are attributed to the following: Heraclius and Heraclius-Constantine (610-641);

Heraclius, Heraclius-Constantine, and Heraclonas (626-641); Constans II (641-654); Constans II and Constantine (654-659). All of the Byzantine coins were struck in Constantinople, but the Sassanian coins were issued in the following cities: Rayy, Marw, Nihawand, Abrashahr, Zaranj, Bishapur, Istakhr, Nakhjēvan, Susa, Ardashir-Khurrah, Nahr-Tira, Ram-Hurmuz, Riv-Ardashir, and uncertain coins. The legends, monograms, and metrological data are published.

Յուցակագրուած են 1956 թ. Լենինականի մէջ գտնուած սասանեան եւ բիւզանդական դրամները: Սասանեան ինխսուներկու դրախմաները վերագրուած են հետեւեալներուն.- Կաւատ Ա (488-531), Խոսրով Ա (531-579), Որմիզդ Դ (579-590), Խոսրով Բ (590-628) եւ Արտաչիր Գ (628-530): Բիւզանդական տասնվեց հեկսագրամները վերագրուած են հետեւեալներուն.- Հերակլ եւ Հերակլ-Կոստանդին (610-641), Հերակլ, Հերակլ-Կոստանդին եւ Հերակլէոնաս (626-641), Կոստաս Բ (641-654), Կոստաս Բ եւ Կոստանդին (654-659): Բիւզանդական բոլոր դրամները թողարկուած են Կ. Պոլսոյ մէջ, իսկ սասանեանները՝ հետեւեալ քաղաքներուն մէջ.- Ռէյ, Մերւ, Նիհաւենդ, Աբրչահր, Զերենջ, Բիչապուր, Իստախրի, Նախջեւան, Շոշ, Արտաչիր-Խուրրահ, Նախրտիրհ, Ռամհորմուզ, Ռիվ-Արտաչիր եւ անորոշ դրամներ: Խորագրութիւնները, մենագրերը եւ չափագիտական տուեալները հրատարակուած են:

297 KHACHATRIAN, Zhores D. *Garni, V; Antichnyĭ nekropol (rezultaty raskopok 1956-1972 gg.)* [Garni, V; Ancient Necropolis (The Results of Excavations, 1956-1972)] - *Гарни, V; Античный некрополь (результаты раскопок 1956-1972 гг.),* автор Ж. Д. Хачатрян. Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, Institute of History and Ethnography, *Archaeological Excavations in Armenia,* No. 15, 1976, 134 pp., illus., XXVII pls. In Russian.

The presentation and the specialized analysis of Garni necropolis excavations, belonging to the fourth through the first century B.C., are summarized. The glassware, pottery, weapons, ornaments, etc., belonging to the Hellenistic era, are discussed in detail. A separate chapter (pp. 127-131) is dedicated to the discovered seals, which belong to the second through the first century B.C. The author discusses the seals made of stone and glass concluding that a few

centers existed in Transcaucasia to prepare seals and that most of them were found in Armenia. A small chapter is called "Coins" (p. 131). From the above mentioned tombs the following 6 silver coins were found: 1. Alexander of Macedon issues, 3 pieces; 2. Cappadocia, Ariobarzanes (95-62 B.C.); 3. Parthian Persia, Orodes II (35-14 B.C.); 4. Sassanian Persia, Ardashir I (226-242).

Henry V. Sarkissian

Գրքում ամփոփուած է Գառնիի դամբարանադաշտի պեղումներից յայտնաբերուած նիւթերի ներկայացումը եւ մասնագիտական վերլուծումը, որոնք վերաբերում են Ն.Ք. Դ–Ա. դդ.: Մանրամասն քննարկւում են հելլենիստական շրջանի ապակեայ առարկաները, խեցեղէն նիւթերը, զէնքերը, զարդերը եւ այլն: Առանձին գլուխ (էջ 127–131) նուիրուած է յայտնաբերուած կնիքներին, որոնք վերաբերում են Ն.Ք. Բ–Ա դդ.: Հեղինակը քննարկում է քարէ եւ ապակիէ կնիքները, եզրակացնելով, որ Անդրկովկասում գոյութիւն են ունեցել կնիքներ պատրաստելու մի քանի կենտրոններ, որոնց մեծ մասը գտնուել է Հայաստանում: Մի փոքրիկ գլուխ կոչւում է «Դրամներ» (էջ 131): Ցիշեալ դամբարանից գտնուած են 6 արծաթեայ դրամներ· 1· Աղեքսանդր Մակեդոնացու թողարկումներ, 3 հատ, 2· Կապադովկիա, Արիոբարզան (Ն.Ք. 95–62 թթ.), 3· պարթեւական Պարսկաստան, Օրոդ Բ (Ն.Ք. 35–14 թթ.), 4· սասանեան Պարսկաստան, Արտաչիր Ա (226–242 թթ.): *Հենրի Վ. Սարգսեան*

298 KHACHATRIAN, Zhores D. Ush hellenistakan shrjani ezaki dambaran [A Unique Tomb of the Late Hellenistic Period] - *Ուշ հելլենիստական շրջանի եզակի դամբարան, գրեց՝ Ժորես Խաչատրյան· Lraber Hasarakakan Gitut'yunneri,* Vol. XXXVIII (January 1977), No. 1 (409), pp. 55-63, 3 pls. In Armenian with Russian summary.

On the west side of the hills of Artaxata, a tomb was excavated which differs from similar contemporary period monuments excavated in Armenia. Along with other objects, two coins were unearthed: 1. Tigranes II (95-96 B.C.), copper coin; 2. Phraates III (75-57 B.C.), silver drachm of the Parthian kingdom. Once more the objects in the tomb testify about the relationship of Armenia with the Hellenistic world in the late Hellenistic period. Henry Sarkissian

Արտաշատի մեծ բլուրներից արեւմուտք յայտնաբերուել է դամ-

բարան, որը իրեն նիւթերով զգալիօրէն տարբերւում է տուեալ ժամանակի Հայաստանում պեղուած նոյնատիպ յուշարձաններից: Ցայտնաբերուած նիւթերի հետ գտնուել էին նաեւ երկու դրամներ՝ 1. Տիգրան Բ (95–56 Ն. Ք.), պղնձեայ. 2. Հրահատ Գ (75–57 Ն.Ք.), Պարթեւական թագաւորութեան արծաթեայ դրախմ: Դամբարանի նիւթերը մէկ անգամ եւս վկայում են Հայաստանի կապերի մասին հելլենիստական աշխարհի հետ, որոնք պատկանում են ուշ հելլենիստական ժամանակաշրջանին: *Հենրի Սարգսեան*

299 LAING, Lloyd R. *Coins and Archaeology,* by Lloyd R. Laing. New York: Schocken Books Inc., 1970, p. 136.

The discovery of a Roman coin hoard in Soviet Armenia is mentioned. The hoard is attributed to Augustus and found on an Eastern trade route.

Նշուած է հռոմէական դրամներու գանձի մը յայտնաբերումը Խորհրդային Հայաստանի մէջ: Գանձը վերագրուած է Աւգոստոսի եւ գտնուած՝ արեւելեան ապրանքափոխանակութեան ճամբուն վրայ:

300 MARTIROSSIAN, H. Hnageti ōragrits' [From the Diary of an Archaeologist] - *Հնագետի օրագրից, գրեց՝ Հ. Մարտիրոսյան. Sovetakan Hayastan* (daily), (20 August 1957), No. 196, p. 3, illus. In Armenian.

A border stone of Artaxias I, with Aramaic inscription, and an ancient cemetery belonging to the third century B.C., were found during an archaeological expedition. In the village of T'ovuz (historic Taush) two numismatic collections of 102 and 62 coins were found. The coins are attributed to Tigranes II (four silver), Parthians, and Romans. Other types of archaeological objects were also discovered by the members of the expedition.

Հնագիտական արշաւախումբի մը ընթացքին, կը գտնուին Արտաշէս Ա-ի արամէատառ սահմանաքար մը եւ Ն.Ք. Գ դարու պատկանող դամբարանադաշտ մը: Թովուզ (պատմական Տաուշ) գիւղին մէջ կը գտնուին երկու դրամագիտական հաւաքածոներ, բաղկացած 102 եւ 62 դրամներէ: Դրամները կը վերագրուին Տիգրան Բ-ին (չորս արծաթէ), պարթեւներուն եւ հռոմէացիներուն: Այլ հնագիտական առարկաներ եւս գտնուած են արշաւախումբի անդամներուն կողմէ:

301 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Hin dramner u gandzer, gtnvats Gaṛnium. [Ancient Coins and Hoards Found in Garni] - *Հին դրամներ ու գանձեր՝ գտնված Գառնիում*, գրեց՝ *Խ. Մուշեղյան*. *Sovetakan Hayastan,* Vol. XXI (June 1965), No. 6 (231), pp. 34-35, illus. In Armenian.

During the excavations of Garni, more than one thousand ancient and medieval coins were found. The coins presented are of the following type: Macedonian (Alexander the Great), Seleucid (Antiochus IV), Cappadocian (Ariobarzanes I), Roman Imperial (Augustus Octavianus, Vespesian, Domitianus, Trajan, Hadrian, and Antoninus Pius), Sassanian (Ardashir I), Umayyad, 'Abbāsid, Ildeghizid, Georgian, Hūlāgū, Jalā'irid, Qara Qoyūnlū, Ṣafavid, Zand, Qājār, etc.

Գառնիի պեղումներու ընթացքին հազարէ աւելի հին եւ միջնադարեան դրամներ յայտնաբերուած են։ Ներկայացուած դրամները հետեւեալ տիպի կը պատկանին.– մակեդոնական (Ալեքսանդր Մեծ), սելեւկեան (Անտիոքոս Դ), կապադովկիական (Արիոբարզան Ա), կայսերական Հռոմի (Աւգոստոս Ոկտաւիանոս, Վեսպեսիանոս, Դոմիցիանոս, Տրայանոս, Հադրիանոս եւ Անտոնինոս Պիոս), սասանեան (Արտաշիր Ա), օմայեան, աբբասեան, իլդեգիզեան, վրացական, Հուլաղուեան, Ջելաիրեան, քարա քոյունլուեան, սեֆեան, զանդեան, ղաջարեան եւն.։

302 MOUSHEGHIAN, Kh. A. K kharakteristike numizmaticheskogo materiala Garni [Numismatic Material Characteristic to Garni] - К характеристике нумизматического материала Гарни, автор Х. А. Мушегян. *Materialy sessii, posvīāshchennoĭ itogam arkheologicheskikh i etnograficheskikh issledovaniĭ 1964 goda v SSSR.* Baku: Academy of Sciences of Azerbaijan SSR, 1965, pp. 164-165. In Russian.

The paper read by the author is dedicated to the examination of numismatic material found in the fortress of Garni and in adjacent areas, 1949-1963. It is shown that more than one thousand coins in gold, silver, and copper found in the historic Armenian Garni fortress and its adjacent ancient areas, with their basic groups (ancient and medieval), reflect the numismatic evidence of northeastern Armenia from the fourth century B.C. through the eight-

eenth century A.D. Hereafter, the significance of Garni is underlined as a mint, where the Hūlāgū, Jalā'irid, and Qara Qoyūnlū Turkmen colonialists struck their silver coins. Later the coins of Ṣafavids, Ottomans, and Western Europeans of the sixteenth through the eighteenth century penetrated into this area. Author

Շարադրուած են հեղինակի զեկուցման դրոյթները, նուիրուած 1949-1963 թթ. Գառնի ամրոցի եւ նրան մերձաւոր վայրերի տարածքի վրայ գտնուած դրամագիտական նիւթերի քննութեանը: Ցոյց է տրուած, որ հայոց պատմական Գառնի ամրոցի եւ շրջակայքի հնավայրերից ի յայտ են եկել ոսկեայ, արծաթեայ ու պղնձեայ, ընդհանուր թուով աւելի քան մէկ հազար դրամներ, որոնք իրենց հիմնական խմբերով (հին ու միջնադարեան) արտացոլում են Հայաստանի հիւսիս արեւելեան գաւառներին բնորոշ դրամական շրջանառութեան տուեալները Ն.Ք. Դ դարից մինչեւ Ց.Ք. ԺԸ դարը: Այնուհետեւ յատուկ ընդգծուում է Գառնիի դերը որպէս դրամագործութեան կենտրոնի (փողերանոց), ուր Հուլաղուեանները, Ջելաիրեանները եւ Քարա Քօյունլու թուրքմէն զաւթիչները թողարկել են իրենց արծաթէ դրամները: Հետագայում այստեղ թափանցել են սեֆեան, օսմանեան եւ արեւմտա-եւրոպական ծագում ունեցող դրամներ, որոնք վերաբերում են ԺԶ-ԺԸ դարերին: Հեղինակը

303 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Mijnadarian dramneri gandz [A Hoard of Medieval Coins] - *Միջնադարյան դրամների գանձ, գրեց՝ Խ. Ա. Մուշեղյան. Sovetakan Hayastan* (daily), (Sunday, 17 May 1959), No. 114 (11639), p. 4. In Armenian.

The discovery of the 500 piece silver coin hoard, found accidentally during construction in the village of Garni, Kotayk' district, is reported. The study reveals that the hoard probably was buried in the soil, in the forties of the fourteenth century and consists of primarily Anūshirvān Khān's (1344-1355) dirhams of the Hūlāgū dynasty of Iran, issued in Ānī, Bāzār, Bailakān, Barda'ah (Partav), Ganja, Tabrīz, Nakhjevān, Airavān, and many other cities. It is noteworthy that in this hoard the coins struck in Garni are also present, which had served for internal and external trade, interrelated with the development of urban life. Author

Հաղորդւում է, որ Հայկական ՍՍՀ Կոտայքի շրջանի Գառնի գիւղում պատահաբար, հողային աշխատանքների միջոցին, յայտնա-

բերուել է արծաթէ 500 դրամներից բաղկացած գանձ: Ուսումնասիրութիւնը պարզել է, որ այդ գանձը թաղուել է հողի մէջ հաւանաբար ԺԴ դարի քառասունական թուականներին: Այն բաղկացած է գերազանցապէս Իրանի Հուլաղուեան հարստութեան Անուշիրվան Խանի (1344–1355) դիրհեմներից, թողարկուած Անի, Բազար, Բայլական, Բարդաա (Պարտաւ), Գանձակ, Թաւրիզ, Նախջեւան, Երեւան եւ չատ այլ քաղաքներում: Ուշագրաւ է, որ այս գանձում առկայ են նաեւ հենց Գառնիում թողարկուած արծաթ դրամներ, որոնք սպասարկել են ինչպէս ներքին, այնպէս էլ արտաքին առեւտրի պահանջները, կապուած քաղաքային կեանքի զարգացման հետ:

Հեղինակը

304 NERCESSIAN, Y. T. Trams Date from King Levon's Era, *Coin World*, Vol. XIII (13 December 1972), No. 661, p. 27.

The author brings to the attention of the editor of *Coin World* that in the 29 November 1972 issue, pp. 18 and 69, the coin hoards of Levon I belong to King Levon I and not Prince Levon I.

Հեղինակը վերոյիշեալ չաբաթաթերթի խմբագրին կը յիշեցնէ, թէ 29 Նոյեմբեր 1972 թ. տպագրութեան մէջ, էջ 18 եւ 69, Լեւոն Ա-ի դրամական գանձը կը պատկանի Լեւոն Ա թագաւորին եւ ոչ թէ Լեւոն Ա իշխանին:

305 PAKHOMOV, E. A. *Monetnye klady Azerbaĭdzhana i Zakavkazīā* [Coin Hoards of Azerbaijan and Transcaucasia] - *Монетные клады Азербайджана и Закавказья,* автор Е. А. Пахомов. Baku: 1926, Vol. I, 100 pp. In Russian.

Published periodically in nine booklets, the ancient and medieval coins and monetary hoards discovered in Azerbaijan and in the north east of her neighbor's Armenia, as well as Georgia, are presented. However, being an important topographical catalogue of numismatic subjects, discovered in the Caucasus, the author proceeds to explain the internal characteristics of the hoards or that it aids greatly the realization of that purpose. Kh. A. Mousheghian

Պարբերաբար ինը պրակներով հրատարակուած այս աշխատութեան մէջ ներկայացուած են Ազրբէյջանի եւ նրան հարեւան Հայաստանի հիւսիս-արեւելեան կողմերում, ինչպէս նաեւ Վրաստանում յայտնաբերուած հին ու միջնադարեան դրամներն ու դրամական

գանձերը: Սակայն լինելով կարեւոր տեղագրական ցուցակ կովկասում յայտնաբերուած դրամական նիւթերի, այն ներքին առանձնայատկութիւնները բացայայտելու նպատակ է հետապնդում կամ մեծապէս նպաստում է այդ նպատակի իրագործմանը:

Խ. Ա. Մուշեղեան

306 PAKHOMOV, E. A. *Klady Azerbaĭdzhana i drugikh respublik i kraev Kavkaza* [Coin Hoards of Azerbaijan and Other Republics and Regions in the Caucasus] - *Клады Азербайджана и других республик и краев Кавказа,* автор Е. А. Пахомов. Baku: 1938, Vol. II, 102 pp. In Russian.
See abstract of No. 305.

307 PAKHOMOV, E. A. *Klady Azerbaĭdzhana i drugikh respublik i kraev Kavkaza* [Coin Hoards of Azerbaijan and Other Republics and Regions in the Caucasus] - *Клады Азербайджана и других республик и краев Кавказа,* автор Е. А. Пахомов. Baku: 1940, Vol. III. In Russian.
See abstract of No. 305.

308 PAKHOMOV, E. A. *Monetnye klady Azerbaĭdzhana i drugikh respublik, kraev i oblasteĭ Kavkaza* [Coin Hoards of Azerbaijan and Other Republics, Regions, and Districts in the Caucasus] - *Монетные клады Азербайджана и других республик, краев и областей Кавказа,* автор Е. А. Пахомов. Baku: Academy of Sciences of Azerbaijan SSR, 1949, Vol. IV, 116 pp. In Russian.
See abstract of No. 305.

309 PAKHOMOV, E. A. *Monetnye klady Azerbaĭdzhana i drugikh respublik, kraev i oblasteĭ Kavkaza* [Coin Hoards of Azerbaijan and Other Republics, Regions, and Districts in the Caucasus] - *Монетные клады Азербайджана и других республик, краев и областей Кавказа,* автор Е. А. Пахомов. Baku: Academy of Sciences of Azerbaijan SSR, 1949, Vol. V. In Russian.
See abstract of No. 305.

310 PAKHOMOV, E. A. *Monetnye klady Azerbaĭdzhana i drugikh respublik, kraev i oblasteĭ Kavkaza* [Coin Hoards of

Azerbaijan and Other Republics, Regions, and Districts in the Caucasus] - *Монетные клады Азербайджана и других республик, краев и областей Кавказа,* автор Е. А. Пахомов. Baku: Academy of Sciences of Azerbaijan SSR, Institute of History and Philosophy, 1954, Vol. VI, pp. 9-14, Nos. 1530-1531, 1533-1536; 27-28, Nos. 1542-1543, 1545-1546, 1548; 32-34, Nos. 1559-1566, 1569; 36-40, Nos. 1572, 1574, 1576-1578, 1582-1583, 1585, 1587-1592; 44-49, Nos. 1597-1599, 1601-1607, 1609-1612; 53-54, Nos. 1629-1632; 58, No. 1635; 64-67, Nos. 1646-1647, 1649, 1651-1653, 1655; 79, No. 1700; etc. In Russian.
See abstract of No. 305.

311 PAKHOMOV, E. A. *Monetnye klady Azerbaĭdzhana i drugikh respublik, kraev i oblasteĭ Kavkaza* [Coin Hoards of Azerbaijan and Other Republics, Regions, and Districts in the Caucasus] - *Монетные клады Азербайджана и других республик, краев и областей Кавказа,* автор Е. А. Пахомов. Baku: Academy of Sciences of Azerbaijan SSR, Institute of History, 1957, Vol. VII, pp. 34-38, Nos. 1768, 1774-1775, 1780; 71, No. 1834; 76, No. 1840; etc. In Russian.
See abstract of No. 305.

312 PAKHOMOV, E. A. *Monetnye klady Azerbaĭdzhana i drugikh respublik, kraev i oblasteĭ Kavkaza* [Coin Hoards of Azerbaijan and Other Republics, Regions, and Districts in the Caucasus] - *Монетные клады Азербайджана и других республик, краев и областей Кавказа,* автор Е. А. Пахомов. Baku: Academy of Sciences of Azerbaijan SSR, Institute of History, 1959, Vol. VIII, p. 14, No. 1924; 20-37, Nos. 1946-1947, 1952, 1954-1956, 1962, 1982, 1986, 1989; 60-61, Nos, 2029-2031, 2036-2037; 64, No. 2047, 2049, 2051; 66, No. 2065; 88-92; 98-102; etc. In Russian.
See abstract of No. 305.

313 PAKHOMOV, E. A. *Monetnye klady Azerbaĭdzhana i drugikh respublik, kraev i oblasteĭ Kavkaza* [Coin Hoards of Azerbaijan and Other Republics, Regions, and Districts in the Caucasus] - *Монетные клады Азербайджана и других республик, краев и областей Кавказа,* автор Е. А. Пахомов. Baku: Academy

of Sciences of Azerbaijan SSR, Institute of History, 1966, Vol. IX, 124 pp. In Russian.
See abstract of No. 305.

314 RAHMANI, L. Y. A 14th Century Hoard from Tiberias, by L. Y. Rahmani. *Israel Numismatic Journal,* Vol. II (1964), Nos. 3-4, pp. 47-48, pl. I, Nos. 5-7.
A hoard was found in the ruins of the Old City of Tiberias. The part of the hoard which was rescued consisted of 116 silver coins: 90 of the Mamlūks, 23 of the Venetians, and 3 of the Armenians. The Mamlūk and Venetian coins are given to the thirteenth and fourteenth centuries. One of the Armenian tahegans is attributed to Levon IV (1320-1342). The other two have Arabic restrikes.
Գանձ մը գտնուած է Հին Տիբերիաս Քաղաքի աւերակներուն մէջ: Գանձի այն մասը որ փրկուած է կը պարունակէ 116 *արծաթեայ դրամներ.– 90–ը՝ տրուած մամլուքներուն, 23–ը՝ վենետիկցիներուն եւ 3–ը՝ հայերուն: Մամլուքներուն եւ վենետիկցիներուն դրամները տրուած են ԺԳ–ԺԴ դդ.: Հայ դահեկաններէն մին վերագրուած է Լեւոն Դ–ին* (1320–1342): *Միւս երկուքը կրկնադրոշմուած են արաբերէնով:*

315 ROYAL NUMISMATIC SOCIETY. *Coin Hoards,* Vol. I (1975), p. 30, No. 105; 72, No. 265; 77-79, Nos. 296, 297, 305, 306; etc.
Coin hoards discovered in Armenia or relating to historic Armenia are recorded. They are classified as follows: Saṛnakounk' hoard, 1945; Middle East, 1974 or earlier, 1975 or earlier, and 1972 or earlier; Turkey, 1973 or earlier and 1974 or earlier.
Հայաստանի մէջ յայտնաբերուած կամ պատմական Հայաստանի վերաբերեալ դրամական գանձերը տեղեկագրուած են: Դասաւորուած են հետեւապէս.– Սառնակունքի գանձ՝ 1945 *թ., Միջին Արեւելք՝* 1974 *թ. կամ աւելի վաղ,* 1975 *թ. կամ աւելի վաղ եւ* 1972 *թ. կամ աւելի վաղ, Թուրքիա՝* 1973 *թ. կամ աւելի վաղ եւ* 1974 *թ. կամ աւելի վաղ:*

316 ROYAL NUMISMATIC SOCIETY. *Coin Hoards,* Vol. II (1976), p. 10, No. 6; 97-98, Nos. 369, 370; 101, No. 383; etc.

Coin hoards discovered in Armenia or relating to historic Armenia are recorded. They are classified as follows: five hoards containing Armenian coins, 1968; Kūfah, Iraq, 1971; Iran, 1970 or earlier; Middle East, 1972.

Հայաստանի մէջ յայտնաբերուած կամ պատմական Հայաստանի վերաբերեալ դրամական գանձերը տեղեկագրուած են։ Դասաւորուած են հետեւապէս.– հայկական դրամ պարունակող հինգ գանձեր՝ 1968 թ., Քուֆա, Իրաք՝ 1971 թ., Իրան՝ 1970 թ. կամ աւելի վաղ, Միջին Արեւելք՝ 1972 թ.։

317 ROYAL NUMISMATIC SOCIETY. *Coin Hoards,* Vol. III (1977), pp. 101-102, Nos. 271, 272, 274, 275; 128, No. 317; etc.

Coin hoards relating to historic Armenia are recorded. They are classified as follows: Turkey, 1975 or earlier; E. Turkey, 1972 or earlier; Iran, 1976 or earlier; Bunkeflo, S. Sweden, 1974; Dunmore Cave, Ireland, 1973.

Տեղեկագրուած են պատմական Հայաստանի վերաբերեալ դրամական գանձերը։ Դասաւորուած են հետեւապէս.– Թուրքիա՝ 1975 թ. կամ աւելի վաղ, արեւելեան Թուրքիա՝ 1972 թ. կամ աւելի վաղ, Իրան՝ 1976 թ. կամ աւելի վաղ, Բունքէֆլօ, հարաւային Շուեդիա՝ 1974 թ., Դունմօրի Քարայրը, Իռլանտա՝ 1973 թ.։

318 ROYAL NUMISMATIC SOCIETY. *Coin Hoards,* Vol. IV (1978), pp. 68-69, Nos. 217, 219; 71, No. 232.

Coin hoards relating to historic Armenia are recorded. They are classified as follows: Iraq, 1950's; Cuerdale, Lancs, 1840; Turkey, before 1976.

Տեղեկագրուած են պատմական Հայաստանի վերաբերեալ դրամական գանձերը։ Դասաւորուած են հետեւապէս.– Իրաք՝ 1950-ական թ., Կուէրդալ, Լանկս՝ 1840 թ., Թուրքիա՝ 1976 թ. աւելի վաղ։

319 ROYAL NUMISMATIC SOCIETY. *Coin Hoards,* Vol. V (1979), p. 75, No. 232; 80-81, No. 233; 83-86, Nos. 239-240; 90, No. 241; etc.

Coin hoards relating to historic Armenia are recorded. They are classified as follows: Eastern Turkey, 1978; Mayyāfāriqīn and Niṣībīn; Arjīsh, Arzarūm, Barda'ah, Bāibert, Bailakān, Airavān,

Ganja, Akhlāṭ, Nakhjevān, Sīvās, 1976; Mayyāfāriqīn, Arjīsh, Arzarūm, Bāibert, Barda'ah, 1977.

Տեղեկագրուած են պատմական Հայաստանի վերաբերեալ դրամական գանձերը: Դասաւորուած են հետեւապէս.- արեւելեան Թուրքիա, 1978 թուին· Մայեաֆարիկին եւ Նիսիբին· Արճէշ, Արզըրում, Բարդաա, Բայբերտ, Բայլական, Երեւան, Գանձակ, Ախլաթ, Նախջեւան, Սիվազ, 1976 թուին· Մայեաֆարիկին, Արճէշ, Արզըրում, Բայբերտ, Բարդաա, 1977 թուին:

320 SEVEROVA, M. B. Klad mednykh gorodskikh monet Erevana pervoĭ chetveri XVIII veka [A Hoard of Copper Coins of the City of Yerevan from the First Quarter of the Eighteenth Century] - Клад медных городских монет Еревана первой четверти XVIII века, автор М. Северова. *Soobshcheniiā Gosudarstvennogo Ėrmitazha,* Vol. XLIII (1978), pp. 57-59, illus. In Russian with English summary.

A copper coin hoard belonging to the first quarter of the eighteenth century, forming part of the numismatic collection once owned by the Archaeological Society, was transferred to the Hermitage between 1923-1925. Two coins of the hoard were struck in Ganja and Tbilisi. The rest of the hoard, numbering 667 pieces, came from Yerevan. During this period the three cities were incorporated into the Iranian state and their copper coins were patterned after Iranian city coinage. The earliest specimen of this hoard was struck in A.H. 1116 (A.D. 1704-1705) and the latest in A.H. 1136 (A.D. 1723-1724). Information on the provenance of the coin hoard does not exist. We can confidently assume that it was found in Armenia since the city coinage was issued and was valid only for local circulation. Considering the chronology of the coins and the political atmosphere when the coins were minted, it may be argued that a rare copper coin hoard of this magnitude was buried in the soil in the 1730's. Henry Sarkissian

Պղինձէ դրամներու գանձ մը, ժը դարու առաջին քառորդին պատկանող, նախապէս մասը կը կազմէր Հնագիտական Ընկերակցութեան դրամագիտական հաւաքածոյին, փոխանցուած էր Էրմիտաժ 1923–1925 թ· միջեւ: Գանձի երկու դրամները կոխուած են Գանձակ եւ Թբիլիսի· իսկ մնացեալ 667 կտոր դրամները եկած են Երեւանէն:

Այս ժամանակամիջոցին վերոյիշեալ երեք քաղաքները Իրանի երկրամասին մի մասը կը կազմէին եւ իրենց պղինձէ դրամները ընդօրինակուած էին Իրանի քաղաքներու դրամներէն: Գանձի ամենավաղ նմոյշը կոխուած է Հ. 1116 թ. (ց.ք. 1704–1705) եւ ամենաուշը՝ Հ. 1136 թ. (ց.ք. 1723–1724): Գանձի յայտնաբերուած վայրի մասին տեղեկութիւն չի կայ: Մենք վստահօրէն կրնանք ենթադրել, որ գըտնուած է Հայաստանի մէջ, քանի որ քաղաքային դրամները թողարկուած էին ներքին շրջանառութեան համար եւ արժէք ունէին միայն սահմանափակ շրջանի միջեւ: Նկատի առնելով դրամներու ժամանակագրութիւնը եւ իրենց թողարկուած ժամանակի քաղաքական մթնոլորտը, կարելի է վիճիլ՝ թէ այս պղինձէ դրամներու հազուագիւտ գանձը թաղուած է 1730-ական թ.: *Հենրի Սարգսեան*

321 SIBILIAN, Clement. Teghekut'iwnner dramagiwti vayreru masin i Parskastan [Information on the Provenance of Coin Hoards in Persia] - *Տեղեկութիւններ դրամագիւտի վայրերու մասին ի Պարսկաստան*, գրեց՝ Հ. Կղեմէս Սիպիլեան. *Handes Amsorya*, Vol. LXXXII (April-June 1968), Nos. 4-6, p. 219-230. In Armenian.

The article is penned on 1 May 1858, during his spiritual mission to Persia. Sibilian describes the coin market and the possible sources for various coin hoards discovered in Persia. The coins mentioned are given to Arsames, Xerxes, Abdissares, and Tigranes; among the non-Armenian coins are ancient Greek, Parthian, Roman Imperial, Sassanian, Arsacid, Byzantine.

Այս գրութիւնը պատրաստուած է 1 Մայիս 1858 թ., իր հոգեւոր պաշտօնին առթիւ ի Պարսկաստան: Սիպիլեան կը նկարագրէ հնագիտական դրամներու չուկան եւ Պարսկաստան յայտնաբերուած դրամագիւտերու հաւանական աղբիւրները: Ցիշուած դրամները տրուած են Արշամի, Քսերքսէսի, Աբդիսարէսի եւ Տիգրանի. իսկ ոչ հայկական դրամներու շարքին՝ հին յունական, պարթեւական, կայսերական Հռոմի, սասանեան, արշակունեան, բիւզանդական:

322 SUPERIOR STAMP & COIN CO., INC. The Armenian Hoard. *Coin World*, Vol. XIII (29 November 1972), p. 18, illus.

See abstract of No. 287.

323 SUPERIOR STAMP & COIN CO., INC. Armenian Hoard. *Coin World,* Vol. XV (31 July 1974), No. 746, p. 87, illus.
A handful of trams of Hetoum-Zabel were recently dug up on a farm in southeastern Turkey.

Հարաւ-արեւելեան Թուրքիոյ մէջ, արտի մը վրայ, հողային աշխատանքի ընթացքին, խումբ մը Հեթում-Զապէլի դրամներ գտնուած են:

324 SUPERIOR STAMP & COIN CO., INC. Armenian Hoard. *Money Talks,* Vol. IV (May 1974), No. 4, p. 19, illus.
Several hundred trams attributed to Levon I and Hetoum-Zabel, discovered on a farm in southeastern Turkey, are reported.

Տեղեկագրուած է հարիւրաւոր դրամներու յայտնաբերումը, վերագրուած Լեւոն Ա-ի եւ Հեթում-Զապէլի, գտնուած հարաւ-արեւելեան Թուրքիոյ մէջ, արտի մը վրայ:

325 SUPERIOR STAMP & COIN CO., INC. Silver Coronation Trams of Levon I. *Coin World,* Vol. XVII (17 November 1976), No. 866, p. 68, illus.
The discovery of coronation trams of King Levon I is reported.

Տեղեկագրուած է Լեւոն Ա. թագաւորի օծման դրամներու յայտնաբերումը:

326 TIRATSIAN, G. A. Arkheologicheskie Nakhodki [Archaeological Find] - Археологические находки, автор Г. Тирацян. *Kommunist,* (12 July 1961), No. 161 (8251). In Russian.
The details of the 1959 discovery of a tetradrachm of the Armenian king Artavasdes II (55-35 B.C.) are reported.

Տեղեկագրուած են 1959 թ. հայոց Արտաւազդ Բ թագաւորի (55–35 Ն.Ք.) չորեքդրամեանի մը դրամագիւտին մանրամասնութիւնները:

327 TIRATSIAN, G. A. Armavir i antichnyĭ mir [Armavir and the Ancient World] - Армавир и античный мир, автор Г. А. Тирацян. *Problemy antichnoĭ istorii i kultury* (Doklady XIV mezhdunarodnoĭ konferent͡sii antichnikov sot͡sialisticheskikh stran "Ėĭrene," [18-23 Maĭâ 1976 g.]). Yerevan: Academy of Sciences of USSR, Department of History; Academy of Sciences of Armenian

SSR, Department of History and Economics, 1979, Vol. I, pp. 280-285. In Russian.

Among other archaeological objects discovered in Armavir, gold medals found in ancient tombs are mentioned.

Արմաւիրի մէջ գտնուած այլ հնագիտական առարկաներու հետ միատեղ, յիշուած են ոսկիէ մեդալներ յայտնաբերուած հին դամբարաններու մէջ։

328 TIRATSIAN, G. A. Armaviri peghumnerě [The Excavations of Armavir] - *Արմավիրի պեղումները*, գրեց՝ Գ. Ա. *Տիրացյան*. *Patma-Banasirakan Handes,* Vol. XXIII (1980), No. 2 (89), pp. 23-38. In Armenian with Russian summary.

In examining the material excavated in Armavir, Armenia, during the past one hundred years, the author notes the discovery of four ancient gold medals belonging to the Hellenistic period, two ancient coins attributed to the fourth through the third century B.C., and Byzantine and Seljuq coins struck from the tenth through the thirteenth century.

Վերջին հարիւր տարուան ընթացքին Արմաւիրի մէջ պեղուած առարկաներու քննութեան առթիւ, հեղինակը կը նչէ չորս հին ոսկիէ մեդալներ հելլենիստական ժամանակաշրջանին պատկանող, երկու հին դրամներ վերագրուած Ն.Ք. Դ-Գ դդ. ու բիւզանդական եւ սելջուկեան դրամներ կոխուած Ժ-ԺԳ դդ. մէջ։

329 TIRATSIAN, G. A. Armaviri 1977-1978 t't'. peghumnerě [The Excavations of Armavir in 1977-1978] - *Արմավիրի* 1977-1978 *թթ. պեղումները*, գրեցին՝ Գ. Ա. *Տիրացյան* եւ Ի. Ա. *Կարապետյան*. *Patma-Banasirakan Handes,* Vol. XXII (1979), No. 4 (87), pp. 247-255, illus. In Armenian.

Among other ancient and medieval archaeological objects, Byzantine (tenth to eleventh century) and Ildeghizid (twelfth to thirteenth century) coins were unearthed during the excavations of Armavir.

Արմաւիրի պեղումներու ընթացքին, հին եւ միջնադարեան հնագիտական այլ առարկաներու հետ միատեղ գտնուած են բիւզանդական (Ժ-ԺԱ դդ.) եւ իլդեգիզեան (ԺԲ-ԺԳ դդ.) դրամներ։

330 TIRATSIAN, G. A. Hats'avan amrots'i 1961 t'. peghumnerě [The 1961 Excavations of the Fortress of Hats'avan] - *Հացավան ամրոցի 1961 թ. պեղումները. գրեց՝ Գ. Տիրացյան. Teghekagir, Hasarakakan Gitut'yunner,* Vol. XXIII (November 1962), No. 11, pp. 79-84, illus. In Armenian.

During 1952, the discovery of a bronze coin of Tigranes II, within the vicinity of the fortress of Hats'avan, is mentioned.

Նչուած է թէ 1952 թ., Հացաւան ամրոցի չրջակայքին մէջ, յայտնաբերուած է Տիգրան Բ-ի բրոնզէ դրամը:

331 WHITTING, P. D. A Recent Hoard from Cilician Armenia, by P. D. Whitting. *Numismatic Circular,* Vol. LXXIX (May 1971), No. 5, p. 202.

The discovery of a twenty-five piece coin hoard is reported. Sixteen coins are attributed to the kings of Cilician Armenia and nine pieces to the bishops of Valence in southern France. The earliest Armenian coin is given to Levon I (1198-1219) and the latest to Levon II (1270-1289). It is speculated that it could be a trading or pilgrim hoard.

Տեղեկագրուած է քսանհինգ կտոր դրամներէ բաղկացած գանձի մը յայտնաբերումը: Տասնվեց կտորները վերագրուած են Կիլիկեան Հայաստանի եւ ինը կտորները՝ հարաւային Ֆրանսայի Վալենսի եպիսկոպոսներուն: Ամենավաղ հայ դրամը վերագրուած է Լեւոն Ա-ի (1198–1219) եւ ամենաուշ դրամը՝ Լեւոն Բ-ի (1270–1289): Ենթադրուած է թէ կրնայ ըլլալ լումայափոխի մը կամ ալ ուխտաւորի մը գանձը:

332 ZOGRAPH, A. N. Rasprostranenie nakhodok antichnykh monet na Kavkaze [Ancient Coins Discovered in the Caucasus] - Распространение находок античных монет на Кавказе, автор А. Н. Зограф. *Travaux du Département Numismatique,* Vol. I (1945), pp. 52-53, No. 11; 56-57, No. 25; 62-69, Nos. 69, 74-77, 82-84, 91-93, 97, 107, 119; 72-77, Nos. 136-142, 146, 150, 155, 159; 82-85, Nos. 196-197, 201-202, 205-206, etc. In Russian.

Numerous ancient coins, discovered in Armenia or in the Caucasus, attributed to Armenian kings and non-Armenian rulers, are listed. The earliest coin is linked to the Achaemenids (sixth through fourth

century B.C.) and was discovered in the district of Yerevan in 1905. The latest coin is traced to the late Roman Imperial period (fourth through fifth century A.D.), discovered in the city of Yerevan in 1907.

Դասաւորուած են հին դրամներ, յայտնաբերուած Հայաստան կամ Կովկաս, վերագրուած հայ թագաւորներուն եւ ոչ-հայ կառավարիչներուն: Վաղագոյն դրամը տրուած է Աքեմենեաններուն (Զ-Դ դար Ն.Ք.) եւ գտնուած 1905 թ. Երեւանի նահանգին մէջ: Ամենաուշ դրամը տրուած է ուշ հռոմէական կայսերական չրջանին (Ց.Ք. Դ-Ե դար), գտնուած 1907 թ. Երեւան քաղաքին մէջ:

COLLECTIONS ACQUIRED BY THE STATE MUSEUM OF ARMENIAN HISTORY

333 ARMENIAN OBSERVER. King Dertad's Seal Goes to Armenia. *Armenian Observer,* Vol. II (6 December 1972), No. 51, p. 5.

The seal of King Tiridates III (fourth century A.D.) and a painting of Martiros Sarian were donated by Gourgen Yanikian to the Museum of Armenia.

Տրդատ Գ թագաւորի (Ց.Ք. Դ դար) կնիքը եւ Մարտիրոս Սարեանի նկարներէն մին նուիրուած են Հայաստանի թանգարանին Գուրգէն Եանիկեանի կողմէ:

334 ASBAREZ. Arzhēk'awor irer t'angaranin [Valuable Objects to the Museum] - *Արժէքաւոր իրեր՝ թանգարանին. Asbarez,* Vol. LXXI (Friday, 9 February 1979), No. 5822, p. 6. In Armenian.

The article was written on the occasion of the following acquisitions by the State Museum of Armenian History: a Sassanian signet ring discovered during the 1922 excavations of Dvin; the large collection of Artavazd Sanoyan, which includes Roman Imperial coins, Arab Caliphate coins, early Sassanian coins, a fourth century B.C. silver coin of the city of Syracuse, the coin of Artavasdes IV and Au-

gustus which is in a better state of preservation than other known specimens; and also the 272-piece collection of Vincent Aboulian.

Ցօդուածը գրուած է Հայաստանի պատմութեան պետական թանգարանի հետեւեալ առարկաներուն ձեռք բերման առթիւ.- Սասանեան կնիք-մատանի մը, յայտնաբերուած Դուինի 1922 թ. պեղումներուն ժամանակ. Արտաւազդ Սանոյեանի մեծ հաւաքածոն, որ կը պարունակէ Հռոմի կայսրութեան պատկանող դրամներ, արաբական խալիֆայութեան հարստութեանց դրամներ, սասանեան վաղ չրջանի դրամներ, Սիրաքուզա քաղաքին վերագրուած Ն.Ք. Դ դարու պատկանող արծաթէ դրամ մը, Արտաւազդ Դ-ի եւ Աւգոստոսի արծաթէ դրամը, որ աւելի լաւ պահպանուած է քան թէ մի քանի յայտնի նմոյշներ. ինչպէս նաեւ Վինսենտ Աբուլեանի 272 կտոր դրամներու հաւաքածոն:

335 ASBAREZ. Dramneru hawak'atsoy [A Collection of Coins] - *Դրամներու հաւաքածոյ. Asbarez*, Vol. LXXI (Monday, 9 October 1978), No. 5740, p. 2. In Armenian.

The acquisition of a 500 piece collection by the State Museum of Armenian History is announced. The ancient gold, silver, and bronze coin collection, which includes scarce specimens, was assembled by Sanoyan during a sixty year period. The earliest belongs to the city of Syracuse (fourth century B.C.). Noteworthy is the rare silver coin of Artavasdes IV and Augustus. There is another drachm attributed to the Parthian king Orodes.

Յայտարարուած է թէ Հայաստանի պատմութեան պետական թանգարանը ճոխացած է ձեռք ձգելով հաւաքածոյ մը, որ կը պարունակէ աւելի քան 500 կտոր դրամ: Սանոյեանի հնագիտական ոսկիէ, արծաթէ եւ բրոնզէ դրամներու ժողովածոն կազմուած է վաթսուն տարուայ ընթացքին եւ կը պարունակէ հազուագիւտ նմոյշներ: Ամենէն հինը կը պատկանի Սիրաքուզա քաղաքին (Դ դար Ն.Ք.): Ուշադրութեան արժանի է Արտաւազդ Դ-ի եւ Աւգոստոսի խիստ հազուագիւտ արծաթէ դրամը: Հաւաքածոյին մէջ կայ նաեւ դրամ մը վերագրուած պարթեւ Օրոդ թագաւորին:

336 ASBAREZ. Patmut'ian t'angaranĕ ōrē ōr kĕ harstanay [The Museum of Armenian History is Prospering from Day to Day] - *Պատմութեան թանգարանը օրէ օր կը հարստանայ. As-*

barez, Vol. LXXI (Wednesday, 18 July 1979), No. 5930, p. 4. In Armenian.
See abstract of No. 378.

337 BEDOUKIAN, Paul Z. Gegham Galaychiani arzhēk'awor nuēr ě Hayastani petakan t'angaranin [Kegham Kalaijian's Valuable Gift to the State Museum of Armenian History] - *Գեղամ Գալայճեանի արժէքաւոր նուէրը Հայաստանի պետական թանգարանին, գրեց՝ Բ. Զ. Պոուկեան. Gotchnag,* Vol. LX (21 May 1960), No. 21, pp. 495-496. In Armenian.
The article was written on the occasion of New York resident Kegham Kalaijian's valuable numismatic gift sent to the State Museum of Armenian History. The 160 piece collection is classified in four categories: Armenian coins of the pre-Christian era, including very rare Orontid and Artaxiad coins; Roman coins relating to Armenia; Byzantine coins of Armenian emperors; coins of the Roupenian dynasty (the most important part of the collection) where many of the Cilician Armenian kings are represented.

Յօդուածը գրուած է Նիւ Եորքաբնակ Գեղամ Գալայճեանի պատկառելի դրամական հաւաքածոյին նուէր ղրկուելուն առթիւ Հայաստանի պատմութեան պետական թանգարանին: Այս 160 կտոր դրամներէ կազմուած ժողովածոն բաժնուած է չորս մասերու.- նախաքրիստոնէական շրջանի հայկական դրամներ՝ պարունակելով շատ հազուագիւտ երուանդեան եւ արտաշէսեան դրամներ, Հայաստանի վերաբերեալ հռոմէական դրամներ, բիւզանդական ծագումով հայ կայսրերու դրամներ, Ռուբենեան հարստութեան զուտ հայկական դրամներ (հաւաքածոյին ամենակարեւոր մասը)՝ ուր կիլիկիոյ հայ արքաներուն մեծամասնութիւնը ներկայացուած է:

338 HAYRENIKY DZAYN. Hayrenadardzvogh arzhek'ner: Haykakan Kilikiayi dramner [Repatriated Valuables: The Coins of Armenian Cilicia] - *Հայրենադարձվող արժեքներ. Հայկական Կիլիկիայի դրամներ. Hayreniky Dzayn,* Vol. XV (29 August 1979), No. 35 (735), p. 8; *Asbarez,* Vol. LXXI (Thursday, 20 December 1979), No. 6027, p. 6, illus. In Armenian.
A seventy piece collection of Cilician Armenian coins, donated by Sargis Lebejian to the State Museum of Armenian History is

mentioned. Sixty of the coins, according to Henry Sarkissian, are considered valuable since they are overstruck in Arabic and they shed valuable information on the relation of Armenia with the Arab world.

Ցիշուած է եօթանասուն կտորնոց կիլիկեան Հայաստանի դրամներու հաւաքածոյի մը նուիրատուութիւնը, Սարգիս Լեբեջեանի կողմէ, Հայաստանի պատմութեան պետական թանգարանին: Դրամներուն վաթսունը, ըստ Հենրիկ Սարգսեանի, նկատուած են չատ արժէքաւոր, քանի որ կրկնադրոշմուած են արաբական կնիքով եւ մեծ լոյս կը սփռեն Հայաստանի եւ արաբական աշխարհի յարաբերութեան վրայ:

339 HAYRENIKY DZAYN. Hin dramneri arzhek'avor havak'atsu [A Valuable Collection of Ancient Coins] - *Հին դրամների արժեքավոր հավաքածու. Hayreniky Dzayn,* Vol. XIII (12 October 1977), No. 41 (637), p. 6. In Armenian.

A donation of ancient coins to the State Museum of Armenian History by Grigor Mazlumian along with a rare manuscript to the Matenadaran (repository of ancient manuscripts) of Yerevan is announced. The collection, sent on 27 September 1977, consists of 102 pieces of coins which include Cilician Armenian coins, a gold piece of Lucius Verus, and a medieval signet ring.

Ցայտարարուած է հին դրամներու նուիրատուութիւնը Գրիգոր Մազլումեանի կողմէ Հայաստանի պատմութեան պետական թանգարանին եւ ձեռագիր մատեան մը՝ Երեւանի Մատենադարանին: Հաւաքածոն, ղրկուած 27 Սեպտեմբեր 1977 թ., բաղկացած է 102 կտորներէ, որոնք կը պարունակեն կիլիկեան Հայաստանի դրամները, Ղուկիոս Վերոսի ոսկիէ դրամ մը եւ միջնադարեան կնիք-մատանի մը:

340 KARAPETIAN, M. E. Harstanum ē dramagitakan havak'atsun [The Numismatic Collection is Prospering] - *Հարստանում է դրամագիտական հավաքածուն, գրեց՝ Մարգո Կարապետյան. Hayreniky Dzayn,* Vol. XIII (23 November 1977), No. 47 (643), p. 7, illus. In Armenian.

The gifts of coin hoards, medals, and seals sent to the State Museum of Armenian History from abroad, 1932-1971, and the contributors are mentioned with a special "thank you" article.

Ցատուկ չնորհակալութեան յօդուածով մը յիշուած են սփիւռքի գաղթօջախներէն Հայաստանի պատմութեան պետական թանգարանին ղրկուած դրամական գանձերը, մեդալներն ու կնիքները եւ բոլոր նուիրատուները, 1932–1971 *թթ.*:

341 KARAPETIAN, M. E. Hin dramneru havak'atsu [A Collection of Ancient Coins] – *Հին դրամներու հավաքածու*, *գրեց՝ Մ. Կարապետյան. Hayreniky Dzayn*, Vol. VI (18 March 1970), No. 11 (243), p. 7, illus. In Armenian.

The article was written on the occasion of Yervand Alch'ĕchian's numismatic donation to the State Museum of Armenian History. The collection includes the coins of the following: Alexander the Great, the cities of Laodicia and Antioch, Seleucia, Amisus of Pontus, Aratus and Sidon of Phoenicia. The earliest coin was struck in the fourth century B.C. and the latest, in the first century B.C.

Յօդուածը գրուած է Երուանդ Ալչըճեանի դրամական հաւաքածոյին Հայաստանի պատմութեան պետական թանգարանին նուիրման առթիւ: Հաւաքածոն կը պարունակէ հետեւեալներուն դրամները.– Աղեքսանդր Մակեդոնացին, Լաոդիկէ եւ Անտիոք քաղաքները, Սելեւկիան, Ամիսոս քաղաքը Պոնտոսէն, Արադոսն ու Սիդոնը Փիւնիկիայէն: Ամենավաղ դրամը կոխուած է Ն.Ք. Դ դարուն եւ ամենաուշը՝ Ն.Ք. Ա դարուն:

342 KIR OU KIRK. Museum Receives Coin Collection. *Kir ou Kirk*, Vol. XXI (1977), No. 23, p. 49.

A collection of ancient oriental coins is sent as a gift from Milan to the State Museum of Armenian History by brothers Haig and George Ghazarossian.

Արեւելեան հին դրամներու ժողովածոյ մը նուիրուած է Հայաստանի պատմութեան պետական թանգարանին, Միլանցի Հայկ եւ Ձօրճ Ղազարոսեան եղբայրներու կողմէ:

343 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Ancient Coins in the State Museum of Armenian History, by H. Mushegyan. *Armenian Observer*, Vol. VIII (8 November 1978), No. 48, p. 2.

See abstract of No. 335.

344 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Azniv nvirumi geghets'ik hanragumar [A Beautiful Assembly of Noble Offering] - *Ազնիվ նվիրումի գեղեցիկ հանրագումար։ Grakan T'ert'*, (Friday, 8 February 1980), No. 6 (2048), p. 4, illus. In Armenian.

During the opening of the exhibition of the State Museum of Armenian History, the director of the numismatic section, Mousheghian, talks of the role played by Armenians abroad in increasing the numismatic collection. Armenak Poladian, brothers Haik and Torgom Ghazarossian, Napoleon Bĕlĕk'ian, Zareh Bedoukian, many other contributors, and their gifts are mentioned. Taking advantage of the occasion, Mousheghian once more expresses his thanks to all the donors.

Հայաստանի պատմութեան պետական թանգարանի դրամագիտական բաժնի ցուցահանդէսի բացման առթիւ, դրամագիտական բաժնի վարիչ Մուշեղեանը կը խօսի այն դերի մասին, որ սփիւռքահայերը խաղցած են դրամագիտական ժողովածոյի հարստացման գործին մէջ։ Արմենակ Փոլադեանը, Հայկ եւ Թորգոմ Ղազարոսեան եղբայրները, Նապոլէոն Բըլըքեանը, Զարեհ Պտուկեանը, շատ ուրիշներ եւ իրենց նուէրները յիշատակուած են։ Առիթէն օգտուելով՝ Մուշեղեան անգամ մը եւս չնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր նըւիրատուներուն։

345 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Dr. Z. P. Bedoukian: A Collector of Armenian Coins. *Armenian Reporter,* Vol. V (28 January 1971), pp. 2, 6, illus.

See abstract of No. 359.

346 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Dramagitakan arzhek'ner [Valuable Numismatic Collections] - *Դրամագիտական արժեքներ, գրեց՝ Խ. Մուշեղյան։ Hayreniky Dzayn,* Vol. X (17 December 1975), No. 51 (543), p. 4. In Armenian.

Numismatic collections donated by Paul Z. Bedoukian to the State Museum of Armenian History are mentioned. The contributions he made to the museum include coins of Cilician Armenia, Roman coins relating to Armenia, coins of the Parthian government, coins of the Sassanian monarchy, and Byzantine coins.

Յիշուած են դրամագիտական հաւաքածոներ նուիրուած Զարեհ

Պտուկեանի կողմէ Հայաստանի պատմութեան պետական թանգարանին։ Իր թանգարանին ղրկած պարգեւները կը պարունակեն Կիլիկեան Հայաստանի դրամներ, Հայաստանի վերաբերեալ հռոմէական դրամներ, պարթեւական պետութեան դրամներ, սասանեան ինքնակալութեան դրամներ եւ բիւզանդական դրամներ։

347 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Dramagitakan havak'atsu Shirakits' [A Numismatic Collection from Shirak] - *Դրամագիտական հավաքածու Շիրակից, գրեց՝ Խաչատուր Մուշեղյան. Lraber Hasarakakan Gitut'yunneri,* Vol. XL (July 1979), No. 7 (438), pp. 82-111. In Armenian.

The numismatic collection of Artavazd Sanoyan, recently acquired by the State Museum of Armenian History, is described in detail. The 553 pieces of the collection are classified as follows: Ancient period, Classical era, Alexander of Macedon, Seleucia, Cappadocia, Parthia, Artaxiads of Armenia, Colchis, Peloponnesus, Roman Republican and Imperial and colonial, uncertain coins, and forgeries; Medieval period, Sassanian Persia, Byzantine Empire, Umayyad and 'Abbāsid Caliphates, Ja'farids, Ildeghizids, Ayyūbids, Seljuqs of Rum, Bagratids of Georgia, Cilician Armenia, Mongol period, Ṣafavids of Iran, Afshārids of Iran, Qājārs of Iran, and Persian occupation city coins; Modern period, Ottoman Empire, Turkish Republic, India, Afghanistan, Iraq, oriental uncertain coins, Russian Empire, Russo-Polish, Russo-Georgian, Soviet Union, Austria, Austria-Hungary, Austrian Republic, Bulgaria, British Empire, Germany, Denmark, Estonia, Spain, Italy, Poland, Hungary, Greece, Sweden, Norway-Sweden, Switzerland, Czechoslovakia, Slovakia, Roumania, Ragusa (Dubrovnik), Serbia, France, United States of America, Cuba, China, Japan, and forgeries; medals and signet rings.

Մանրամասնութեամբ նկարագրուած է Արտաւազդ Սանոյեանի դրամագիտական հաւաքածոն, որ վերջերս ձեռք բերած է Հայաստանի պատմութեան պետական թանգարանը։ Հաւաքածոյի 553 կտորները դասաւորուած են հետեւապէս.- անտիկ շրջանէն՝ դասական, Աղեքսանդր Մակեդոնացի, Սելեւկիա, Կապադովկիա, Պարթեւստան, Հայաստանի Արտաշէսեան հարստութիւն, Կոլխիդիա, Պելոպոնեսիա, Հռոմի հանրապետութիւն եւ կայսրութիւն ու գա-

դուքեր, անորոշ դրամներ եւ կեղծ դրամներ· միջին դարէն՝ Սասանեան Պարսկաստան, Բիւզանդական կայսրութիւն, Օմայեան եւ Աբբասեան խալիֆայութիւններ, Ջաֆարեաններ, Իլդեգիզեաններ, Այեուբեաններ, Ռումի Սելջուկներ, Վրաստանի Բագրատունեաց հարստութիւն, Կիլիկեան Հայաստան, Մոնղոլական ժամանակաշրջան, Իրանի Սեֆեաններ, Իրանի Աֆշարեաններ, Իրանի Ղաջարեաններ եւ պարսկական տիրակալութեան քաղաքային դրամներ· նոր եւ նորագոյն շրջանէն՝ Օսմանեան կայսրութիւն, հանրապետական Թուրքիա, Հնդկաստան, Աֆղանիստան, Իրաք, արեւելեան անորոշ դրամներ, Ռուսական կայսրութիւն, ռուս-լեհական դրամ, ռուս-վրացական դրամ, սովետական դրամ, Աւստրիա, Աւստրօ-Հունգարիա, Աւստրիոյ հանրապետութիւն, Բուլղարիա, Բրիտանական կայսրութիւն, Գերմանիա, Դանիա, Էստոնիա, Իսպանիա, Իտալիա, Լեհաստան, Հունգարիա, Ցունաստան, Շուեդիա, Նորուեգիա-Շուեդիա, Շուէյցերիա, Չեխոսլովակիա, Սլովակիա, Ռումանիա, Ռագուզա (Դուբրովնիկ), Սերբիա, Ֆրանսա, Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներ, Կուբա, Չինաստան, Ճապոն եւ կեղծ դրամներ· մեդալներ ու մատանի-կնիքներ:

348 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Dramagitakan nuēr ner sp'iwṛk'its' [Numismatic Gifts from the Diaspora] - *Դրամագիտական նուէրներ սփիւռքից, գրեց՝ Խ. Ա. Մուշեղեան. Armenian Numismatic Journal,* Series I, Vol. VI (June 1980), No. 2, pp. 14-15. In Armenian.

In a letter addressed to Yeghia Nercessian, Mousheghian describes the role played by Armenians abroad in increasing the numismatic collection of the State Museum of Armenian History. Armenak Poladian, brothers Haik and Torgom Ghazarossian, Napoleon Bĕlĕk'ian, Zareh Bedoukian, many other contributors, and their gifts are mentioned. The opening (25 January 1980) of the exhibition of the Museum is announced and the descriptions of the exhibited coins are given. The earliest coin belongs to the seventh century B.C. and the latest gift is given to the modern times.

Եղիա Ներսէսեանին ուղղուած նամակով մը, Մուշեղեան կը նկարագրէ սփիւռքահայութեան խաղցած դերը Հայաստանի պատմութեան պետական թանգարանի ժողովածոյին հարստացման գործին մէջ: Արմենակ Փոլադեանը, Հայկ եւ Թորգոմ Ղազարոսեան եղբայր-

ները, Նապոլէոն Բըլըքեանը, Զարեհ Պտուկեանը, չատ ուրիշներ եւ իրենց նուէրները յիշատակուած են: Յայտարարուած է թանգարանի ցուցահանդէսին բացումը (25 *Յունուար* 1980) *եւ տրուած են ցուցադրուած դրամներու նկարագրութիւնները: Վաղագոյն դրամը թողարկուած է Ն.Ք. Է դ. մէջ եւ ամենաուշ նուէրը տրուած է մեր օրերուն հասնող ժամանակներուն:*

349 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Dramagitakan nverner sp'yurk'its' [Numismatic Gifts from the Diaspora] - *Դրամագիտական նվերներ սփյուռքից, գրեց՝ Խաչատուր Մուշեղյան. Etchmiadzin,* Vol. XXV (March 1969), No. 3, pp. 32-36, 2 pls., illus. In Armenian.

The article was written on the occasion of donations from the Armenians (Yeghiazar Pahlavuni, Kegham Kalaijian, Zareh Bedoukian, and Mkrtich' Kazanchian) of the diaspora to the State Museum of Armenian History. The gifts include three numismatic collections and the fountain pen of General Andranik. The donated coins are classified as follows: Sophene, Artaxiad dynasty of Armenia, Imperial Rome, Parthian and Sassanian coins, Byzantine Empire, and Cilician Armenia. The earliest coin was struck in the first century A.D. and the latest, in the fourteenth century.

Յօդուածը գրուած է սփիւռքահայերու (Եղիազար Պահլաւունի, Գեղամ Գալայճեան, Զարեհ Պտուկեան եւ Մկրտիչ Գազանճեան) երեք դրամագիտական հաւաքածոներու եւ զօրավար Անդրանիկի գըրչին Հայաստանի պատմութեան պետական թանգարանին նուիրման առթիւ: Նուիրուած դրամները դասաւորուած են հետեւապէս.- Տոփք, Հայաստանի Արտաշէսեան հարստութիւն, կայսերական Հռոմ, պարթեւական ու սասանեան դրամներ, Բիւզանդական կայսրութիւն եւ Կիլիկեան Հայաստան: Ամենավաղ դրամը կոխուած է Ը.Ք. Ա դարուն մէջ եւ ամենաուշը՝ ԺԴ դարուն:

350 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Dramagitakan vkayut'yunner [Numismatic Witnesses] - *Դրամագիտական վկայություններ, գրեց՝ Խաչատուր Մուշեղյան. Hayreniky Dzayn,* Vol. XV (19 December 1979), No. 51 (751), pp. 5-6 illus. In Armenian.

The article was written on the occasion of the donation of Grigor Mazlumian's numismatic collection to the State Museum of Armenian

History. The rich collection includes coins belonging to the Artaxiads of Armenia, which completes the series of ancient Armenian coins of the Museum. The coins mentioning Armeno-Roman relations, struck during the period of establishment of the Armenian Arsacids, have historical significance. The overwhelming portion of Mazlumian's collection consists of Armenian inscribed coins, attributed to the kingdom of Cilician Armenia, which present most of the monarchs who headed the medieval government.

Ցօդուածը գրուած է Գրիգոր Մազլումեանի Հայաստանի պատմութեան պետական թանգարանին նուիրած դրամագիտական ժողովածոյին առթիւ: Մեծարժէք հաւաքածոն կը պարունակէ դրամներ՝ պատկանող հայոց Արտաշէսեան հարստութեան, որոնք կը համալրեն թանգարանի հին հայկական դրամներու շարքը: Պատմական նշանակութիւն ունին նաեւ հայ-հռոմէական յարաբերութիւնները յիշատակող հռոմէական դրամները, որոնք դրուագուած են հայ Արշակունիներու հաստատման տարիներուն: Մազլումեանի հաւաքածոյին գերակշռող մասը սակայն կը կազմէ կիլիկիոյ հայկական թագաւորութեան հայատառ դրամները, որոնք կը ներկայացնեն միջնադարեան այդ պետութիւնը գլխաւորող գրեթէ բոլոր գահակալներու դրամները:

351 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Dramagitakan vkayut'yunner Arevelk'i patmut'yunits' [Numismatic Evidences from the History of Orient] - *Դրամագիտական վկայութիւններ Արեւելքի պատմութիւնից*, գրեց՝ *Խաչատուր Մուշեղեան*. *Hayreniky Dzayn*, Vol. VII (24 March 1971), No. 12 (296), pp. 5-7, illus. In Armenian.

The purchase of the Berj Garabetian collection by the Ghazarosian brothers and the donation to the State Museum of Armenian History is announced. The collection consists of 5,200 coins and over 350 seals and other antiquity. The coin collection consists of Ancient Armenian (Artaxiad), Greek, Roman, Sassanian, Byzantine, Umayyad, 'Abbāsid, Seljuq, other Middle Eastern, and Cilician Armenian issues. The curator of the museum describes some of the coins and stresses the importance of these coins to the history of the Middle East.

Յայտարարուած է Պերճ Կարապետեանի հաւաքածոյին գնումը Ղազարոսեան եղբայրներու կողմէ եւ նուիրատուութիւնը Հայաս-

տանի պատմութեան պետական թանգարանին։ Ժողովածոն կը բաղկանայ 5,200 դրամներէ եւ 350-է աւելի կնիքներէ ու հնագիտական առարկաներէ։ Դրամներու հաւաքածոն կը պարունակէ հին հայկական (արտաշէսեան), յունական, հռոմէական, սասանեան, բիւզանդական, օսմայեան, աբբասեան, սելջուկեան ինչպէս նաեւ այլ Մերձաւոր Արեւելքի երկիրներ ու կիլիկիոյ հայկական դրամներ։ Հեղինակը կը նկարագրէ դրամներէն ոմանց եւ կը չեչտէ այդ դրամներու արժէքը Միջին Արեւելքի պատմութեան համար։

352 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Hin dramneri mi nor havak'atsu [A New Collection of Ancient Coins] - *Հին դրամների մի նոր հավաքածու, գրեց՝ Խ. Մուշեղյան. Patma-Banasirakan Handes,* Vol. VI (1963), No. 4 (23), pp. 236-241, illus. In Armenian with Russian summary.

The article was written on the occasion of Archbishop Kevork Arṣlanian's donation sent to the State Museum of Armenian History. This consists of 354 silver and 419 copper coins. The oldest coin of the collection dates back to the sixth century B.C. and the latest, to the twentieth century. The coins are attributed as follows: Achaemenid, Greek, Roman, Parthian, Armenian (both Artaxiad and Cilician), Byzantine, Sassanian, Arab Caliphate, Seljuq, Mongol, Iranian, Ottoman, European and colonial, undetermined, and worn.

Յօդուածը գրուած է Արք. Գէորգ Առսլանեանի հին դրամներու հաւաքածոյին Հայաստանի պատմութեան պետական թանգարանին նուէր ղրկուելուն առիթով։ Այս կը բաղկանայ 354 արծաթեայ եւ 419 պղնձեայ դրամներէ։ Հաւաքածոյի ամենահին դրամը կը տրուի Ն.Ք. Զ դ. իսկ ամենաուշը՝ Ի դարուն։ Դրամները վերագրուած են հետեւապէս.- աքամենեան, յունական, հռոմէական, պարթեւական, հայկական (արտաշէսեան եւ կիլիկեան), բիւզանդական, սասանեան, արաբական խալիֆայութեան, սելջուկեան, մոնղոլեան, իրանական, օսմանեան, եւրոպական եւ գաղութային, անորոշ եւ մաշուած։

353 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Nkarich' Ervand Amatunu nverner̆ [The Gifts of Painter Yervand Amatuni] - *Նկարիչ Երվանդ Ամատունու նվերները, գրեց՝ Խ. Ա. Մուշեղյան. Sovetakan Hayastan,* Vol. XXXII (March 1976), No. 3 (360), pp. 30-31. In Armenian.

The author presents the collection of Yervand Amatuni, donated to the State Museum of Armenian History by his widow. The collection includes coins from ancient Athens, Alexander the Great, Tigranes the Great, Parthia, the Roman Empire, the Arab Caliphate, the Byzantine Empire, and Cilician Armenia.

Յօդուածը կը խօսի նկարիչ Երուանդ Ամատունիի հաւաքածոյին մասին, զոր իր այրին նուիրած է Հայաստանի պատմութեան պետական թանգարանին: Ժողովածոն կը պարունակէ հետեւեալներուն դրամները.– հին Աթէնք, Ալեքսանդր Մեծ, Տիգրան Մեծ, Պարթեւաստան, Հռոմի կայսրութիւն, արաբական խալիֆայութիւն, Բիւզանդական կայսրութիւն եւ Կիլիկեան Հայաստան:

354 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Nverner sp'yurk'its' Hayastani t'angaranin [Gifts from Abroad to the Museum of Armenia] – *Նվերներ սփյուռքից Հայաստանի թանգարանին*, գրեց՝ *Խ. Մուշեղյան. Sovetakan Hayastan*, Vol. XV (February 1959), No. 2 (155), pp. 37-38, illus. In Armenian.

The article was written on the occasion of gifts being received by the State Museum of Armenian History from the following sources: Kh. Davidson, A. Poladian, M. Chevahirchian, the "Armenian Front" organization of Roumania, and others. The collections include coins of the following type: ancient Hellenistic, Seleucid, Parthian, Sassanian, Artaxiad Armenian, Roman Republican and Imperial, Cilician Armenian, and modern coins from numerous countries.

Յօդուածը գրուած է Հայաստանի պատմութեան պետական թանգարանին դրամագիտական նուէրներու ստացուելուն առթիւ հետեւեալ աղբիւրներէն.– Խ. Դէյւիդսըն, Ա. Փոլադեան, Մ. Ճեւահիրճեան, Ռումանիոյ «Հայկական ճակատ» կազմակերպութիւնը եւ ուրիշներ: Հաւաքածոները կը պարունակեն դրամներու հետեւեալ տեսակները.– հին հելլենիստական, սելեւկեան, պարթեւական սասանեան, հայ արտաշէսեան, հանրապետական եւ կայսերական Հռոմի, հայկական կիլիկիոյ եւ արդիական զանազան երկիրներէն:

355 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Private Coin Collection Donated to Museum of Armenian History, by H. Mushegyan. *World Coin News*, Vol. V (17 October 1978), No. 42, p. 3.

See abstract of No. 335.

356 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Redkiĭ klad antichnykh monet [A Rare Hoard of Ancient Coins] - Редкий клад античных монет, автор Х. А. Мушегян. *Kommunist,* (4 December 1963), No. 283 (8978), p. 4. In Russian.

The acquisition of 176 Hellenistic and Roman silver coins by the State Museum of Armenian History is reported. The earliest coin in the hoard was issued in the fourth century B.C. and the latest in the first century B.C. The youngest son of silversmith Grigor Barkhudarian, Seryoja Barkhudarian, a resident of Goris, surrendered the coins to the museum. The examination reveals that all of the coins originated from the 1945 coin hoard of the village of Saṛnakounk', Sissian district, Armenian SSR. The numismatic section of the museum had already initiated a complete study of this hoard.

Author

Հաղորդւում է, որ Հայաստանի պատմութեան պետական թանգարանը ձեռք է բերել հելլենիստական եւ հռոմէական արծաթէ 176 դրամներ, որոնցից վաղագոյնը թողարկուել է Ն.Ք. Դ դարում, իսկ նորագոյնը՝ Ն.Ք. Ա դարի վերջերին: Դրամները թանգարանին է յանձնել Գորիսում բնակուող արծաթագործ Գրիգոր Բարխուդարեանի կրտսեր որդին՝ Սերեոժա Բարխուդարեանը: Քննութիւնը պարզել է, որ յիշեալ բոլոր դրամները ծագել են Հայկական ՍՍՀ Սիսիանի շրջանի Սառնակունք գիւղում 1945 թ. գարնանը գտնուած հին դրամների խոշոր գանձից, որի ամբողջական ուսումնասիրութեան արդէն ձեռնամուխ է եղել թանգարանի դրամագիտութեան բաժինը:

Հեղինակը

357 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Svideteli istorii [Witnesses of History] - Свидетели истории, автор Х. Мушегян. *Kommunist,* (1 August 1978), No. 179, p. 4. In Russian.

See abstract of No. 335.

358 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Z. Ptukiani nbastĕ Erewani t'angaranin [The Contribution of Paul Z. Bedoukian to the Museum of Yerevan] - *Զ. Պտուկեանի նպաստը Երեւանի թանգարանին. Jamanak,* Vol. LXVIII (Tuesday, 11 May 1976), No. 838, p. 4. In Armenian.

See abstract of No. 346.

359 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Zareh Ptukian [Paul Z. Bedoukian] - *Զարեհ Պտուկյան, գրեց՝ Խ. Մուշեղյան. Alik,* (13 July 1971), No. 153; *Hayreniky Dzayn,* Vol. VI (21 December 1970), No. 52 (284), pp. 4-5; *Haṛaj,* Vol. XLVII (24 January 1971), No. 12,022; *Nor Sebastia,* Vol. XXXV (February-March 1971), No. 114, pp. 11-12; illus. In Armenian.

The biography of Paul Z. Bedoukian, the treatise he penned on Armenian numismatics, and the gifts he made to the State Museum of Armenian History are mentioned. The books he authored are the following: *Coinage of Cilician Armenia* (1962 and 1963) and *Coinage of the Artaxiad Dynasty of Armenia* (1969), and numerous numismatic articles. His gifts include Cilician Armenian, Armeno-Roman, Parthian, and Arsacid coins, as well as valuable books.

Ծիչատակուած են Զարեհ Պտուկեանի կենսագրութիւնը, հայ դրամագիտութեան վերաբերեալ իր մշակած բանասիրութիւնները եւ իր նուիրած դրամները Հայաստանի պատմութեան պետական թանգարանին: Իր գրչին կը պատկանին հետեւեալ գրքերը.- Կիլիկեան Հայաստանի դրամները (1962 *եւ* 1963) *եւ* Արտաշէսեան հարստութեան դրամները (1969) *ու նաեւ բազմաթիւ դրամագիտական յօդուածներ: Իր նուիրածները կը պարունակեն կիլիկիոյ հայկական, հայ-հռոմէական, պարթեւական եւ արշակունեաց դրամներ, ինչպէս նաեւ մեծարժէք գրքեր:*

360 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Zareh Ptukianin npastě Erewani t'angaranin [The Contribution of Paul Z. Bedoukian to the Museum of Yerevan] - *Զարեհ Պտուկեանին նպաստը Երեւանի թանգարանին. Jahakir,* (3 June 1976), No. 627, p. 2. In Armenian.

See abstract of No. 346.

361 NADRIAN, Manuel. Hayreni t'angarani hamar [For the Museum of the Motherland] - *Հայրենի թանգարանի համար, գրեց՝ Մ. Նադրյան. Hayreniky Dzayn,* Vol. XVI (5 November 1980), No. 45 (797), p. 6; *Nor Gyank,* Vol. II (27 November 1980), No. 46, p. 7. In Armenian.

A donation of ancient Armenian and Roman, and Cilician Armenian coins, along with a signet ring and other valuable objects to the State Museum of Armenian History is announced. The Cilician Armenian coins include 295 coins made of silver and copper.

Յայտարարուած է հին հայկական ու հռոմէական եւ կիլիկեան Հայաստանի դրամներու, ինչպէս նաեւ կնիք-մատանիի մը նուիրատուութիւնը, թանկարժէք այլ առարկաներու հետ միատեղ Հայաստանի պատմութեան պետական թանգարանին: Կիլիկեան Հայաստանի դրամները կը պարունակեն 295 արծաթէ ու պղինձէ դրամներ:

362 NADRIAN, Manuel. Masunk' dardzats vkayut'yunner [Testimony Transformed into Consecrated Bread] - *Մասունք դարձած վկայութիւններ*, գրեց՝ *Մանվել Նադրյան*. *Hayreniky Dzayn*, Vol. XVI (6 February 1980), No. 6 (758), pp. 3, 6. In Armenian.

The article was written on the occasion of the opening of an exhibit in the State Museum of Armenian History, formed from the gifts of Armenians abroad. The material exhibited includes ancient, medieval, and modern coins, as well as seals, medals, and numismatic books. The earliest coin belongs to the seventh century B.C. and the latest belongs to the twentieth century. The contributors are around 130 persons.

Յօդուածը գրուած է Հայաստանի պատմութեան պետական թանգարանի չէնքին մէջ սփիւռքահայերու դրամագիտական նուէրներէն բացուած ցուցահանդէսին առիթով: Ցուցահանդէսին մէջ տեղ գտած են հին, միջնադարեան եւ արդիական դրամագիտական նմոյշներ ինչպէս նաեւ կնիքներ, մեդալներ ու դրամագիտական գրքեր: Ամենավաղ դրամը կտրուած է Ն.Ք. է դարուն մէջ, իսկ նորագոյնը կը վերաբերի ի դարուն: Նուիրատուները եղած են 130 հոգիի չուրջ:

363 SARKISSIAN, Henry V. Dramagitakan havak'atsui ts'uts'adrum [Exhibit of Numismatic Collection] - *Դրամագիտական հավաքածուի ցուցադրում*, գրեց՝ *Հ. Սարգսյան*. *Sovetakan Hayastan* (daily), (3 February 1980), No. 29 (17,976). In Armenian.

A numismatic exhibit, formed from the gifts of Armenians abroad, was opened in the State Museum of Armenian History. The names of the major contributors are noted. The coins presented include ancient, medieval, and modern specimens which also display the Armenian coins from Sophene, the Artaxiads of Armenia, and the kingdom of Cilician Armenia. The earliest coin belongs to the seventh century B.C. Seals and medals are also exhibited. This is

the first time that such a great collection of Armenian commemorative medals has been exhibited.

Հայաստանի պատմութեան պետական թանգարանին մէջ բացուած է դրամներու ցուցահանդէս, կազմուած սփիւռքահայութեան նուէրներէն: Ցիչատակուած են գլխաւոր նուիրատուներու անունները: Ներկայացուած դրամները կը պարունակեն հին, միջնադարեան եւ արդիական նմոյշներ, որոնց կարգին կը տեսնուին Մոփքի, Արտաշէսեան հարստութեան եւ Կիլիկեան թագաւորութեան հայկական դրամները: Ամենէն հին դրամը կը պատկանի Ն.Ք. է դարուն: Ցուցադրուած են նաեւ կնիքներ ու մեդալներ: Առաջին անգամ ցուցադրուած է նման հայկական յիշատակային մեդալներու մեծ հաւաքածոյ մը:

364 SARKISSIAN, Henry V. Dramagitakan vkayut'iwnneri ts'uts'ahandēs [Exhibition of Numismatic Witnesses] - *Դրամագիտական վկայութիւնների ցուցահանդէս*, գրեց՝ *Հենրի Վ. Սարգսեան*. *Armenian Numismatic Journal*, Series I, Vol. VI (September 1980), No. 3, pp. 30-34. In Armenian with English summary.

See abstract of No. 363.

365 SARKISSIAN, Henry V. Dramnern u medalnerĕ, patmut'ian vkaner [Coins and Medals: Witnesses of History] - *Դրամներն ու մեդալները՝ պատմութեան վկաներ*, գրեց՝ *Հենրի Սարգսյան*. *Hayreniky Dzayn*, Vol. X (21 August 1974), No. 34 (474), p. 6, illus. In Armenian.

The article was written on the occasion of the following donations by several collectors to the State Museum of Armenian History: Armenak Poladian, ancient coins of Darius and Abgarus; Zareh Bedoukian, almost a complete set of Parthian coins, also due to his efforts in the U.S.A., Armenian medals of the St. Vartan cathedral, Komitas, and the Armenian Church were struck; Vanuhi and Matevos Arabian, modern coins; Yeghia P'eshikian, Armenian college medals; Vazgen Ch'aloyan, an Armenian Lvov medal; Maksoud Sarkissian, modern coins; Khatchik Devledian, collections of old clocks and mechanisms; Asbed Donabedian, Cilician Armenian seals and coins; Khoren Davt'ian, medieval and modern coins.

Յօդուածը գրուած է Հայաստանի պատմութեան պետական թանգարանին հետեւեալ նուիրատուութիւններու առիթով.- Արմենակ Փոլադեան՝ Դարեհի եւ Աքգարի դրամներ, Զարեհ Պտուկեան՝ պարթեւական թագաւորներու համարեա լրիւ թողարկումները ինչպէս նաեւ իր նախաձեռնութեամբ ԱՄՆ-ի մէջ թողարկուեցան մեդալներ՝ Ս. Վարդան տաճարի, Կոմիտասի եւ Հայց. Եկեղեցւոյ, Վանուհի եւ Մաթեւոս Արաբեաններ՝ արդիական դրամներ, Եղիա Փեչիկեան՝ հայկական վարժարաններու մեդալներ, Վազգէն Զալոյեան՝ Լվովի հայկական մեդալ, Մաքսուտ Սարգսեան՝ արդիական դրամներ, Խաչիկ Դեւլեդեան՝ հին ժամացոյցներու եւ մեխանիզմներու հաւաքածոներ, Ասպետ Տօնապետեան՝ Կիլիկեան հայկական կնիքներ եւ դրամներ, Խորէն Դաւթեան՝ միջնադարեան եւ արդիական դրամներ:

366 SARKISSIAN, Henry V. Exhibition of Numismatic Witnesses, by Henry V. Sarkissian. *Armenian Numismatic Journal,* Series I, Vol. VI (September 1980), No. 3, pp. 33-34.
See abstract of No. 363.

367 SARKISSIAN, Henry V. Hin dramneri nor aṛak'umner [New Shipments of Ancient Coins] - *Հին դրամների նոր առաքումներ, գրեց՝ Հենրի Սարգսյան. Sovetakan Hayastan,* Vol. XXV (January 1969), No. 1 (274), pp. 34-35, illus. In Armenian.
A "thank you" article is written to all the friends of the State Museum of Armenian History for the following donations: Paul Z. Bedoukian, Cilician Armenian coins and numismatic books; Hovsēp' Degheyan, Cilician Armenian coins; the Kalaijian family, ancient coins; Armenak Galanderian, Greek, Roman, and Byzantine coins; Nadia Kapamadji, ancient art objects; Khatchik Devledian, ancient coins and old clocks; Bielsko-Biala, an Armenian cathedral medal of the Polish Armenian community in the city of Lvov; numismatic literature by many others.

Գրուած է շնորհակալութեան յօդուած մը Հայաստանի պատմութեան պետական թանգարանի բարեկամներու հետեւեալ նուէրներուն համար.- Զարեհ Պտուկեան՝ Կիլիկեան Հայաստանի դրամներ եւ դրամագիտական գրքեր, Յովսէփ Դեղէեան՝ Կիլիկեան Հայաստանի դրամներ, Գալայճեան ընտանիք՝ հնագիտական դրամներ, Արմենակ Գալանդերեան՝ յունական, հռոմէական եւ բիւզանդական

դրամներ, Նուարդ Գափամաջեան՝ հնագիտական առարկաներ, Խաչիկ Դեւլեդեան՝ հնագիտական դրամներ եւ հին ժամացոյցներ, Բիւլսկո-Բիալա՝ Լեհաստանի Լվով քաղաքի հայկական տաճարի մեդալ, դրամագիտական գրականութիւն չատերու կողմէ:

368 SARKISSIAN, Henry V. Hin dramneri ts'uts'ahandesum [With the Exhibition of Ancient Coins] - *Հին դրամների ցուցահանդեսում, գրեց՝ Հենրի Սարգսյան. Sovetakan Arvest,* (June 1980), No. 6, pp. 58-59, illus. In Armenian.

A numismatic exhibit, formed from the gifts of Armenians abroad is opened in the State Museum of Armenian History. The material mentioned in the article includes the coins from Sophene, the Artaxiads of Armenia, the Roman Republic and Empire, and French and Armenian medals.

Հայաստանի պատմութեան պետական թանգարանին մէջ բացուած է դրամներու ցուցահանդէս, կազմուած սփիւռքահայութեան նուէրներէն: Ցիշատակուած առարկաները կը պարունակեն Ծոփքի դրամները, Արտաշէսեան հարստութեան դրամները, Հռոմի հանրապետութեան եւ կայսրութեան դրամները, ինչպէս նաեւ ֆրանսական եւ հայկական մեդալները:

369 SARKISSIAN, Henry V. Hin dramneri u medalneri hangrvanĕ [The Repository of Ancient Coins and Medals] - *Հին դրամների ու մեդալների հանգրվանը, գրեց՝ Հ. Սարգսյան. Erekoyan Erevan,* Vol. XIII (Monday, 21 April 1969), No. 93 (3484); *Nor Arabkir,* (December 1969), No. 73, p. 15. In Armenian.

The author lists the following gifts donated to the State Museum of Armenian History: a gold medal of S. Bozarjian by the Arabkir Compatriot Society, two silver medals by Suren Khachatrian, silver and bronze medals by Zareh Bedoukian and also copies of 120 medals from the Vienna and Venice Mekhitarists Museums, Roman bronze coins by A. Saroukhan, Cilician Armenian coins by Grigor Gorkikian, Byzantine coins by Avetis Ch'aloyan.

Հեղինակը կը յիշատակէ հետեւեալ նուէրները, ընծայուած Հայաստանի պատմութեան պետական թանգարանին.- Ս. Պոզարճեանի ոսկիէ մեդալը Արաբկիրի հայրենակցական միութեան կողմէ, երկու արծաթէ մեդալներ Սուրէն Խաչատրեանի կողմէ, արծաթէ ու բրոնզէ

մեդալներ ինչպէս նաեւ Վիեննայի ու Վենետիկի Մխիթարեաններու թանգարաններու 120 մեդալներու պատճէնները Զարեհ Պտուկեանի կողմէ, հռոմէական բրոնզէ դրամներ Ա. Սարուխանի կողմէ, կիլիկեան Հայաստանի դրամներ Գրիգոր Գորկիկեանի կողմէ, բիւզանդական դրամներ Աւետիս Զալոյեանի կողմէ։

370 SARKISSIAN, Henry V. Nverner t'angaranin [Gifts to the Museum] - *Նվերներ թանգարանին, գրեց՝ Հ. Սարգսյան. Hayreniky Dzayn,* Vol. VI (27 May 1970), No. 21 (253), pp. 5-6. In Armenian.

The following donations, sent to the State Museum of Armenian History by Nadia Kapamadji, are announced: a copper censer, made in 1595; a vessel of the Holy Chrism made of lead in 1702, used for the purpose of transporting; a large gold medal with the figure of Christ, struck in 1815; silver crosses; and a baptismal bottle.

Ցայտարարուած է հետեւեալ նուէրներուն ուղարկուիլը, Նուարդ Գափամաջեանի կողմէ Հայաստանի պատմութեան պետական թանգարանին.- պղինձէ բուրվառ մը՝ չինուած 1595 թ., միւռոն տեղափոխելու կապարէ քառակող տափաչիչ մը՝ չինուած 1702 թ., Քրիստոսի պատկերով խոչոր ոսկիէ մեդալ մը՝ դրոշագուած 1815 թ., արծաթէ խաչեր եւ օծանելիք սրուակ մը։

371 SARKISSIAN, Henry V. Sp'yurk'ahayeri nvernerě t'angaranin [The Gifts of Armenians of the Diaspora to the Museum] - *Սփյուռքահայերի նվերները թանգարանին, գրեց՝ Հենրիկ Սարգսյան. Erekoyan Erevan,* Vol. IX (Friday, 20 August 1965), No. 196 (2321) p. 3; *Erkir,* Vol. IX (18 September 1965), No. 450. In Armenian.

Donations of the following, sent to the State Museum of Armenian History, are announced: Khatchik Devledian, a collection of coins, medals, and clocks; Mkrtich' Ghazanch'ian, the fountain pen of General Andranik; Sahak Gharibian, Cilician Armenian coins; Nadia Kapamadji, a statuette; T. Mousheghian, a tetradrachm of Tigranes the Great and Cilician Armenian coins; Basmadjian, Byzantine gold coins; and Dourian, Venetian gold coins.

Ցայտարարուած է հետեւեալներուն ղրկած նուէրները Հայաստանի պատմութեան պետական թանգարանին.- Խաչիկ Դեւլեդեան՝

դրամներու ու մեդալներու եւ հին ժամացոյցներու ժողովածոյ, Մկրտիչ Ղազանչեան՝ զօրավար Անդրանիկի ինքնահոս գրիչ, Սահակ Ղարիբեան՝ կիլիկեան Հայաստանի դրամներ, Նուարդ Գափամաջեան՝ ճուլածոյ բարձրաքանդակ, Տ. Մուշեղեան՝ Տիգրան Մեծի չորեքդրամեան եւ կիլիկեան Հայաստանի դրամներ, Բասմաջեան՝ բիւզանդական ոսկիէ դրամներ եւ Դուրեան՝ վենետիկեան ոսկիէ դրամներ:

372 SARKISSIAN, Henry V. T'angaranayin arzhek'neri nor hamalrum [A New Collection of Museum Specimens] - *Թանգարանային արժէքների նոր համալրում, գրեց՝ Հ. Սարգսյան. Erekoyan Erevan,* Vol. XIII (21 October 1969), No. 246 (3637), p. 3. In Armenian.

The following have sent presents to the State Museum of Armenian History: Zep'iwr Metsapahak'ian, a gold coin of Emperor Tiberius; Nadia Kapamadji, a silver cross; Janik-George Oskanian, Russian coins made of platinum; Sepuh Ch'aushian and Yeghia Shakhbazian, Cilician Armenian coins; S. Arslanian, American coins; Paul Z. Bedoukian, S. K'urk'ch'ian, M. Sarkissian, numismatic books.

Հետեւեալները պարգեւներ ղրկած են Հայաստանի պատմութեան պետական թանգարանին.- Զեփիւռ Մեծապահաքեան՝ Տիբերիոս կայսրի ոսկեայ դրամը, Նուարդ Գափամաջեան՝ արծաթեայ խաչ մը, Ջանիկ-Գէորգ Ոսկանեան՝ պլատինէ ռուսական դրամներ, Սեպուհ Ջաուշեան եւ Եղիա Շախբազեան՝ կիլիկեան հայկական դրամներ, Մ. Արսլանեան՝ ամերիկեան դրամներ, Զարեհ Պտուկեան, Մ. Քիւրքչեան, Մ. Սարգսեան՝ դրամագիտական գրքեր:

373 SARKISSIAN, Henry V. T'angarani baregamnerě [The Friends of the Museum] - *Թանգարանի բարեկամները, գրեց՝ Հ. Սարգսյան. Sovetakan Hayastan* (daily), Vol. XLVII (Sunday, 3 September 1967), No. 207 (14,168). In Armenian.

The donations of the following friends of the State Museum of Armenian History are mentioned: Khatchik Devledian, nineteenth century scarce gold clocks, the gold, silver, and copper coins of Marcus Aurelius, and medals; Nadia Kapamadji, a seventeenth century silver book cover, a sixteenth century copper chalice, a silver cross, and a copper cymbal.

Ցիչատակուած են Հայաստանի պատմութեան պետական թանգարանի հետեւեալ բարեկամներուն նուիրածները.– Խաչիկ Դեւլեթեան՝ ժթ դ. հազուագիւտ ոսկիէ ժամացոյցներ, Մարկոս Աւրեղիոսի ոսկիէ, արծաթէ ու պղինձէ դրամները եւ մեդալները. Նուարդ Գափամաջեան՝ ԺԷ դ. արծաթէ պահպանակ, ԺԶ դ. պղինձէ սկիհ, արծաթէ խաչ եւ պղինձէ ծնծղայ:

374 SARKISSIAN, Henry V. T͡sennye priobreteniiâ muzeiâ [Valuable Acquisitions by the Museum] - Ценные приобретения музея, автор Г. Саркисян. *Literaturnaiā Armeniiā*, Vol. XI (May 1968), No. 5, pp. 110-111. In Russian.

The article was written on the occasion of the donations sent by the following to the State Museum of Armenian History: Kegham Kalaijian from New York, Armenak Galanderian from Australia, Zareh Bedoukian from New York and Alice Sahakian. The collections include coins given to the kings of Sophene, the Artaxiads of Armenia, the Roman Empire, Parthia, Cilician Armenia.

Ցօդուածը գրուած է հետեւեալներու հաւաքածոներուն Հայաստանի պատմութեան պետական թանգարանին նուէր ղրկուելուն առիթով.– Գեղամ Գալայճեան Նիւ Եորքէն, Արմենակ Գալանդերեան Աւստրալիայէն, Զարեհ Պոտւկեան Նիւ Եորքէն եւ Ալիս Սահակեան: Ժողովածոները կը պարունակեն դրամներ՝ տրուած Տոփքի թագաւորներուն, Հայաստանի Արտաշէսեաններուն, Հռոմի կայսրութեան, Պարթեւաստանի, Կիլիկեան Հայաստանի:

375 SARKISSIAN, Henry V. Ts'uts'adrum en hnaguyn dramner [They Are Exhibiting Ancient Coins] - *Ցուցադրում են հնագոյն դրամներ. Avangard*, (6 February 1980), No. 16 (9169), illus. In Armenian.

See abstract of No. 363.

376 SARKISSIAN, Henry V. Ts'uts'adrvum en hnaguyn dramner [Ancient Coins Are Being Exhibited] - *Ցուցադրվում են հնագոյն դրամներ. Erekoyan Erevan*, Vol. XXIV (28 January 1980), No. 23 (6767), illus. In Armenian.

See abstract of No. 363.

377 SARKISSIAN, Henry V. Ushagrav nverner [Notable

Presents] - *Ուշագրավ նվերներ, գրեց՝ Հ. Սարգսյան. Erekoyan Erevan,* Vol. VIII (Saturday, 22 August 1964), No. 199 (2016). In Armenian.

The article was written on the occasion of Khatchik Devledian's donation to the State Museum of Armenian History. He has donated seventeenth to nineteenth century original antique clocks, around 120 coins and medals, a silver tobacco humidor, etc.

Յօդուածը գրուած է Խաչիկ Դեւլեդեանի Հայաստանի պատմութեան պետական թանգարանին նուիրատուութեանց առթիւ: Ան նուիրած է ժէ-ժթ դդ. չինուած ինքնատիպ ժամացոյցներ, 120-ի չուրջ դրամներու եւ չքադրամներու հաւաքածոյ մը, արծաթէ ծխախոտատուփ եւն.:

378 SOVETAKAN HAYASTAN. Hayastani patmut'ian t'angaranum [In the Museum of Armenian History] - *Հայաստանի պատմութեան թանգարանում. Sovetakan Hayastan,* Vol. XXXV (March 1979), No. 3 (396), p. 31. In Armenian.

The following are mentioned: the discovery of cultural objects and their acquisition from new excavations, the 272 piece silver and copper coin collection of Vincent Aboulian donated to the museum, and also a new collection, acquired by the museum, which includes, with other valuable coins, the silver coin of the Armenian king Artavasdes IV.

Յիշուած են հետեւեալները.- նոր պեղումներէն յայտնաբերուած եւ թանգարան բերուած մշակութային առարկաներ, Վինսենտ Աբուլեանի 272 կտոր արծաթէ եւ պղինձէ դրամներու հաւաքածոյին նուիրումը, ինչպէս նաեւ մի նոր հաւաքածոյի սեփականացումը, որու մէջ արժէքաւոր դրամներու կողքին կը գտնուի հայոց թագաւոր՝ Արտաւազդ Դ-ի մի արծաթէ դրամը:

SALE AND AUCTION CATALOGUES

379 AVAKIAN-BISHOP, Anne. Demirjian's New Catalog Features Rarest Armenian Coins Minted 95 B.C., by Anne Avakian-Bishop. *Armenian Observer,* Vol. VII (2 March 1977), No. 12, p. 6.

The content of Demirjian's latest numismatic catalogue is described. The coins are classified under the following categories: "Ancient Armenian," "Roman Armenian," "Medieval Armenian," and also "Crusaders."

Տէմիրճեանի դրամագիտական կատալոգի պարունակութիւնը նկարագրուած է։ Դրամները դասաւորուած են հետեւեալ բաժանումներով.- «Հին հայկական», «Հռոմէահայկական», «Միջնադարի հայկական», ինչպէս նաեւ «Խաչակիրներու»։

380 BUTTON, E. *Versteigerungs-Katalog Nr. 101.* Frankfurt: 1959, p. 18, Nos. 421-422a. In German.

Two silver double lion dinars of Armenian king Levon II (1198-1219) are listed. Also, for the purpose of auctioning, a double lion gold dinar of King Levon is listed (value: D.M. 600). Weight: 3.4 gm. It is noted that the British Museum has declared the coin authentic.

Ցուցակագրուած է Լեւոն Բ թագաւորի (1198-1219) երկու կրկնահիւծ արծաթի դրամները։ Նոյնպէս աճուրդի դրուած է (արժէք՝ Գ.Մ. 600) Լեւոն թագաւորի կրկնահիւծ ոսկեդրամը։ Ծանրութիւն՝ 3.4 գր։ Նշուած է թէ ըստ Բրիտանական թանգարանի դրամը հարազատ է։

381 CATALOGO *della collezione d'un distinto numismatico...di monete...della Georgia e dell'Armenia.* Firenze: 1888, p. 35, No. 428. In Italian. Bibliography in *Handes Amsorya*, Vol. III (December 1889), No. 12, p. 264; abstract in *Handes Amsorya*, Vol. IV (May 1890), No. 5, p. 110. In Armenian.

It is an auction catalogue where Cilician Armenian coins belonging to the following rulers are listed: Levon II, two silver coins, a silver and a copper tahegan; Hetoum, a copper tahegan, two Hetoum-Zabel silver tahegans, and a silver coin of Hetoum-Kaikhusrew.

Fr. Krikoris Kalemkiarian

Աճուրդի կատալոգ մըն է, ուր ցուցակագրուած են կիլիկեան Հայաստանի հետեւեալ թագաւորներու դրամները.- Լեւոն Բ, երկու հատ արծաթի դրամ, արծաթի ու պղինձի դահեկան. Հեթում, պղինձի դահեկան, երկու հատ Հեթում-Զապէլի արծաթի դահեկան եւ Հեթում-Քայխոսրովի արծաթի դրամ։

Ֆ. Գրիգորիս Վ. Գալէմքեարեան

382 DEMIRJIAN, Torkom. Armenian Coins Becoming Highly Popular. *Armenian Reporter,* Vol. VIII (28 November 1974), No. 5, p. 4.

The content of Torkom Demirjian's sale catalogues, specializing in Armenian coins, is described. Among numerous coins, some rare coins of Cilician Armenia are mentioned.

Հայկական դրամներով զբաղող Թորգոմ Տէմիրճեանի վաճառքի կատալոգներու պարունակութիւնը նկարագրուած է: Բազմաթիւ դրամներու չարքին՝ յիշուած են Կիլիկեան Հայաստանի մի քանի հազուագիւտ դրամները:

383 DEMIRJIAN, Torkom. Armenian Coins Becoming Highly Popular with Collectors. *Armenian Observer,* Vol. IV (4 December 1974), No. 51, p. 3.

See abstract of No. 382.

384 DEMIRJIAN, Torkom. *Catalogue.* Riverdale and Bronx, New York: Nos. I (1973), 12 pp.; II (1974), 15 pp., 3 pls.; III (1974), 11 pp., 4 pls.; IV (1975), 18 pp., 8 pls.; V (1976), 24 pp., 16 pls.; VI (1977), 21 pp., 14 pls.

The series of catalogues is, in general, dedicated to the sale of ancient Armenian coins, Roman coins relating to Armenia, Cilician Armenian coins, Armenian medals, and Armenian numismatic books.

Ցուցակներու չարք մըն է, որ ընդհանուր առմամբ նուիրուած է վաճառելու համար անտիկ չրջանի հայ դրամներ, Հայաստանի վերաբերեալ հռոմէական դրամներ, կիլիկեան Հայաստանի դրամներ, հայ մեդալներ եւ հայ դրամագիտական գրքեր:

385 DEMIRJIAN, Torkom. *Numismatic Art of Greece, Rome and Byzantium.* Ridgefield, Connecticut: 1980, No. 42, illus.

A tetradrachm issued in the mint of Antioch, attributed to Tigranes the Great, king of Armenia and Syria (95-55 B.C.), is offered and a short narrative on related history is given. The legend and monograms are published.

Ընծայուած է Տիգրան Մեծի, թագաւոր Հայաստանի եւ Սուրիոյ (95–55 Ն.Ք.), չորեքդրամեան մը, թողարկուած Անտիոքի դրամահատարանին մէջ եւ տրուած է իրեն վերաբերեալ հակիրճ պատմական չարահիւսութիւն մը: Նորագրութիւնն ու մենագրերը հրատարակուած են:

386 JOEL L. MALTER AND COMPANY, INC. *Auction I.* Encino, California: 1973, p. 20, Nos. 191-193; 35, No. 337; 40, Nos. 376-377, 381, plates.

The following types of coins are described and a short narrative is given on the history of each ruler: Tigranes (83-69 B.C.), three Antiochian tetradrachms; M. Antonius (32-31 B.C.), a denarius; Marcus Aurelius (A.D. 161-180), two aurii; Lucius Verus (A.D. 161-169), a dupondius. In all cases the legends, metrological data, and monograms are published.

Նկարագրուած են հետեւեալ տեսակի դրամները ու տրուած է համկիրճ չարահիւսուածքուն մը իւրաքանչիւր իշխող անձի պատմութեան վերաբերեալ.- Տիգրան (83-69 Ն.Ք.), անտիոքեան երեք չորեքդրամեաններ. Մ. Անտոնիոս (32-31 Ն.Ք.), դենարիուս մը. Մարկոս Աւրեղիոս (Ց.Ք. 161-180), երկու աւրիուսներ. Ղուկիոս Վերոս (Ց.Ք. 161-169), դուպոնդիուս մը: Բոլորին ալ ընթացքին՝ խորագրուածքները, չափագիտական տուեալները եւ մենագրերը հրատարակուած են:

387 KUNZ, Carlo. *Secondo catalogo di ogetti di numismatica,* vendibli presso Carlo Kunz. Venice: Pietro Naratovich, 1855, pp. 57-58, Nos. 427-432. In Italian.

The coins of the following rulers of the Roupenian dynasty are described: Levon II (1185-1218), a silver coin; Hetoum I (1226-1270), a tram and copper coins; Hetoum II (1289-1305), a copper coin; Levon IV (1305-1307), a silver coin. The Armenian legends of all the coins are published.

Նկարագրուած են Ռուբենեան հարստութեան հետեւեալ գահակալներուն դրամները.- Լեւոն Բ (1185-1218), արծաթէ դրամ մը. Հեթում Ա (1226-1270), դրամ մը եւ պղինձէ դրամներ. Հեթում Բ (1289-1305), պղինձէ դրամ մը. Լեւոն Դ (1305-1307), արծաթէ դրամ մը: Բոլոր դրամներու հայերէն խորագրուածքները հրատարակուած են:

388 NERCESSIAN, Y. T., & SONS. *Armenian Coins and Books; Bulletin.* Pico Rivera, California: Nos. 1 (1972), 5 pp.; 2 (1973), 6 pp.; 3 (1973), 8 pp.; 4 (1974), 20 pp.; 5 (1975), 25 pp.; 6 (1976), 32 pp.; 7 (1977), 33 pp.; 8 (1978), 26 pp.; 9 (1979), 32 pp., 10 pls.; 10 (1980), 32 pp., 10 pls.

The series of catalogues is exclusively dedicated to the sale of ancient Armenian coins, Roman coins relating to Armenia, Cilician Armenian coins, Islamic coins struck in the cities of historic Armenia, paper money of Armenia, Armenian medals, Armenian numismatic books, art and other types of Armenological books. In general, the metrological data for each coin are given.

Ցուցակներու չարք մըն է, որ բացարձակօրէն նուիրուած է վաճառելու համար անտիկ չրջանի հայ դրամներ, Հայաստանի վերաբերեալ հռոմէական դրամներ, կիլիկեան Հայաստանի դրամներ, իսլամական դրամներ կոխուած պատմական Հայաստանի քաղաքներուն մէջ, Հայաստանի թղթադրամներ, հայ մեդալներ, հայ դրամագիտական գրքեր, գեղարուեստի եւ այլ հայագիտական գրքեր: Ընդհանրապէս, իւրաքանչիւր դրամի չափագիտական տուեալները տրուած են:

389 NUMISMATIC FINE ARTS, INC. *Auction of the Collection of Ancient Coins from the Santa Barbara Museum of Art.* Encino, California: 1975, Nos. 214, 355-357, 367-368, illus.

The following types of coins are described and a short narrative is given on the history of the related ruler: Tigranes the Great (83-69 B.C.), a tetradrachm; Marcus Aurelius (A.D. 161-180), three aurii; Lucius Verus (A.D. 161-169), two aurii. In all cases the legends, metrological data, and monograms are published.

Նկարագրուած են հետեւեալ տեսակի դրամները ու տրուած է հակիրճ չարահիւսուածքն մը իւրաքանչիւր իշխող անձի պատմութեան վերաբերեալ.- Տիգրան Մեծ (83-69 Ն.Ք.), չորեքդրամեան մը. Մարկոս Աւրեղիոս (Ց.Ք. 161-180), երեք աւրիուսներ. Ղուկիոս Վերոս (Ց.Ք. 161-169), երկու աւրիուսներ: Բոլորին ալ ընթացքին՝ խորագրուածքիւնները, չափագիտական տուեալները եւ մենագրերը հրատարակուած են:

390 NUMISMATIC FINE ARTS, INC. *Auction II: Ancient Coins.* Encino, California: 1976, Nos. 367-368, 431-432, illus.

The following Roman coins relating to Armenia are described and a short narrative is given on the history of each ruler: M. Antonius, two denarii; Lucius Verus, an aureus and a denarius. In all cases the metrological data and the legends are published.

Նկարագրուած են Հայաստանի վերաբերեալ հետեւեալ հռոմէա-

կան դրամները ու տրուած է հակիրճ չարահիւսուածքին մը իւրաքանչիւր իշխող անձի պատմութեան վերաբերեալ.– Մ. Անտոնիոս, երկու դենարիուսներ. Ղուկիոս Վերոս, աւրիուս մը եւ դենարիուս մը: Բոլորին ալ ընթացքին՝ չափագիտական տուեալները ու խորագրուածքիւնները հրատարակուած են:

391 NUMISMATIC FINE ARTS, INC. *Auction V: Ancient Coins.* Beverly Hills, California: 1978, Nos. 213, 414, 447, illus.
The following types of coins are described and a short narrative is given on the history of the related ruler: Artavasdes I (56-34 B.C.), a drachm; Trajan (A.D. 98-117), a sesterius; Lucius Verus (A.D. 161-169), an aureus. In all cases the legend, metrological data, and monograms are published.

Նկարագրուած են հետեւեալ տեսակի դրամները ու տրուած է հակիրճ չարահիւսուածքին մը իւրաքանչիւր իշխող անձի պատմութեան վրայ.– Արտաւազդ Ա (56–34 Ն.Ք.), դրախմ մը. Տրայանոս (Ց.Ք. 98–117), սեստերցիուս մը. Ղուկիոս Վերոս (Ց.Ք. 161–169), աւրիուս մը: Բոլորին ալ ընթացքին՝ խորագրուածքիւնները, չափագիտական տուեալները եւ մենագրերը հրատարակուած են:

392 NUMISMATIC FINE ARTS, INC. *Auction VI: Ancient Coins.* Beverly Hills, California; 1979, Nos. 387, 569-571, 732, illus.
The following types of coins are described and a short narrative is given on the history of the related ruler: Tigranes I (83-69 B.C.), a drachm; Mark Anthony (32 B.C.), three denarii; Lucius Verus (A.D. 161-169), a sesterius. In all cases the legends, metrological data, and monograms are published.

Նկարագրուած են հետեւեալ տեսակի դրամները ու տրուած է հակիրճ չարահիւսուածքին մը իւրաքանչիւր իշխող անձի պատմութեան վերաբերեալ.– Տիգրան Ա (83–69 Ն.Ք.), դրախմ մը. Մարկոս Անտոնիոս (32 Ն.Ք.), երեք դենարիուսներ. Ղուկիոս Վերոս (Ց.Ք. 161–169), սեստերցիուս մը: Բոլորին ալ ընթացքին՝ խորագրուածքիւնները, չափագիտական տուեալները եւ մենագրերը հրատարակուած են:

393 NUMISMATIC FINE ARTS, INC. *Auction VIII: Greek Coins from the Museum of Fine Arts, Boston and Other Owners.* Beverly Hills, California: 1980, No. 347, illus.

A drachm attributed to Tigranes the Great of Armenia (83-69 B.C.), with Tyche of Antioch on the reverse, is offered and a short historical narrative relating to Tigranes is given. The legend, metrological data, and monograms are published.

Ընծայուած է դրախմ մը, վերագրուած Հայաստանի Տիգրան Մեծին (83-69 Ն.Ք.), որու բեկողմին վրայ նստած է Անտիոքի Բախտը եւ տրուած է Տիգրանին վերաբերեալ հակիրճ պատմական չարահիւսութիւն մը: Խորագրութիւնը, չափագիտական տուեալները եւ մենագրերը հրատարակուած են:

394 POZZI, S. *Monnaies grecques antiques provenant de la collection de feu le Prof. S. Pozzi,* Geneva: Switzerland, 1920. Reprint, Zurich: Bank Leu & Co. AG; Amsterdam: Jacques Schulman N.V.; 1966, p. 168, No. 3036, pl. XC. In French.

A tetradrachm of Tigranes the Great is described. The legend, metrological data, and monograms are published.

Նկարագրուած է Տիգրան Մեծի չորեքդրամեան մը: Խորագրութիւնը, չափագիտական տուեալներն ու մենագրերը հրատարակուած են:

395 PRINZ, Ernst. *Collection Ernst Prinz zu Windisch-Grätz,* von Josef Scholz. Vienna: Wilhelm Trinks, 1904, Vol. V, p. 19, Nos. 141-143; 122, No. 1962. In German.

Silver and gold coins attributed to Valarsaces of Armenia (147-127 B.C.) are described. Also, a tetradrachm of Tigranes the Great is described. In both cases the legends, metrological data, and monograms are published.

Նկարագրուած են արծաթէ եւ ոսկիէ դրամներ, վերագրուած Հայաստանի Վաղարշակին (147-127 Ն.Ք.): Ինչպէս նաեւ նկարագրուած է Տիգրան Մեծի չորեքդրամեան մը: Երկուքին ընթացքին՝ խորագրութիւնները, չափագիտական տուեալներն ու մենագրերը հրատարակուած են:

396 PROWE, Théodore. *Auctions-Catalog der Sammlung griechischer, römischer und byzantinischer Münzen des Herrn Theodor Prowe in Moskau,* Vienna: Brüder Egger, 1904, p. 86, Nos. 1517-1522, pl. X. In German.

The following Armenian coins are described: two tetradrachms of

Tigranes I (95-56 B.C.), having Antioch Tyche on the reverse; a bronze coin of Tigranes with a cornucopiae on the reverse; another bronze of Tigranes whose reverse portrays Heracles standing; Artavasdes I (56-30 B.C.), a drachm with a quadriga on the reverse; and lastly a silver coin given to Tigranes III and Augustus (12-6 B.C.).

Նկարագրուած են հետեւեալ հայկական դրամները.- Տիգրան Ա-ի (95-56 Ն.Ք.) *երկու չորեքդրամեաններ՝ ունենալով Անտիոքի Բախտը բեկողմին վրայ, Տիգրանի բրոնզէ դրամ մը՝ ունենալով ամաքեղջիւր մը բեկողմին վրայ, Տիգրանի ուրիշ բրոնզէ դրամ մը՝ ներկայացնելով ոտքի կանգնած Վահագնը բեկողմին վրայ, Արտաւազդ Ա-ի* (56-30 Ն.Ք.) *դրախմ մը՝ ուր բեկողմին վրայ պատկերուած է քառաձի մարտակառք մը, եւ վերջինը՝ արծաթէ դրամ մըն է տրուած Տիգրան Գ եւ Աւգոստոսի* (12-6 Ն.Ք.):

397 ROLLIN ET FEUARDENT. *Catalogue d'une collection de médailles des rois et des villes de l'ancienne Grèce.* Paris: 1864, p. 439, Nos. 6659-6663. In French.

The sale catalogue lists four silver and two copper coins of Tigranes (83-66 B.C.).

Վաճառքի ցուցակ մըն է, ուր Տիգրանի (83-66 Ն.Ք.) *չորս արծաթէ եւ երկու պղինձէ դրամները արձանագրուած են:*

398 TRAU, Franz. *Münzen der Römischen Kaiser,* Sammlung Franz Trau, compiled by Gilhofer & Ranschburg. Vienna: 1935. Reprint, New York: Attic Books, Ltd., 1976, pp. 2-3, Nos. 56, 79, 82, pl. 1; 43-48, Nos. 1622, 1625, 1626, 1634-1638, 1783-1786, 1804, 1820, pls. 21-25, etc. In German.

Roman coins relating to Armenia, attributed to Marcus Antonius, Augustus, Marcus Aurelius, and Lucius Verus are catalogued.

Ցուցակագրուած են Հայաստանի վերաբերեալ հռոմէական դրամներ, վերագրուած՝ Մարկոս Անտոնիոսի, Աւգոստոսի, Մարկոս Աւրեղիոսի եւ Ղուկիոս Վերոսի:

399 TROUBETZKOY, Al. *Catalogue des monnaies du moyen âge composant la collection du Prince Al. Troubetzkoy,* Paris: 1860, p. 10, Nos. 1-5. In French.

The coins of the Cilician Armenian kingdom are catalogued.

Կիլիկիոյ հայ թագաւորութեան դրամները ցուցակագրուած են:

400 WEBER, Eduard Friedrich. *Griechische Münzen.* Munich: Jacob Hirsch, 1908, p. 314, Nos. 4385-4386, pl. LVII. In German.

A tetradrachm and a drachm of Valarsaces of Armenia (138 B.C.) are catalogued.

Հայաստանի Վաղարշակին (138 Ն.Ք.) վերագրուած չորեքդրամեան մը եւ դրախմ մը ցուցակագրուած են:

401 WELZL VON WELLENHEIM, Leopold. *Verzeichnis der Münz- und Medaillen-Sammlung des kaiserl. königl. Hofrathes und Mitgliedes mehrerer gelehrten Gesellschaften,* Herrn Leopold Welzl von Wellenheim. Vienna: J. P. Sollinger, 1845, Vol. II, pp. 570-571, Nos. 12056-12062. In German.

The sale catalogue lists seven Armenian silver and copper coins, belonging to the Cilician Armenian kings Levon I, Hetoum I, Levon II, and one uncertain.

Վաճառքի ցուցակ մըն է, ուր եօթը արծաթէ եւ պղինձէ դրամներ, վերագրուած՝ Կիլիկիոյ հայ թագաւորներէն Լեւոն Ա-ի, Հեթում Ա-ի, Լեւոն Բ-ի եւ հատ մը անորոշ, ցուցակագրուած են:

MISCELLANEOUS

402 AMERICAN NUMISMATIC SOCIETY. *Annual Report of the American Numismatic Society for the Period Ending September 30, 1974,* p. 19, illus.

A coin of Gosdantin (1095-1099) is presented as a part of the Bedoukian donation to the museum cabinet of the American Numismatic Society.

Ընծայուած է Կոստանդինի (1095–1099) դրամը իբրեւ մի մասը Պտուկեանի նուէրին Ամերիկեան Դրամագիտական Ընկերակցութեան թանգարանին:

403 ARARAT. Lurer [News] - *Լուրեր· Ararat* (Armenia), Vol. XXI (November 1888), No. 11, p. 719; Vol. XXXI (November-

December 1897), Nos. 11-12, p. 528; Vol. XXXV (May-June 1902), Nos. 5-6, p. 417; Vol. XLIV (October 1910), No. 10, p. 906; Vol. XLVIII (October 1914), No. 10, p. 877. In Armenian.

The following types of coins were donated to the Museum of the Mother See of Holy Etchmiadzin: ancient coins 12 in silver and 8 in copper, two ancient coin collections, a gold coin of Tigranes II received from the Russian vice-consul on 29 September 1910, and ancient and Cilician Armenian coins.

Հետեւեալ տեսակի դրամներ նուիրուած են Էջմիածնի Մայր Աթոռին.– հին դրամներ՝ 12 արծաթեայ եւ 8 պղնձեայ, հին դրամներու երկու հաւաքածոներ, Տիգրան Բ արքայի ոսկեդրամ նուէր ստացուած ռուսաց փոխ-հիւպատոսէն՝ 29 Սեպտեմբեր 1910 թ. եւ հին ու կիլիկեան Հայաստանի դրամներ:

404 ARMENIAN OBSERVER. Dr. Paul Z. Bedoukian Donates Ancient Coins to the Armenian Museum, Valued Over $10,000. *Armenian Observer,* Vol. II (13 September 1972), No. 39, p. 5.

The substantial coin donation by Dr. P. Z. Bedoukian to the Armenian Museum of New York City is reported. The museum has adapted the policy of circulating its exhibits wherever possible.

Տեղեկագրուած է հնագիտական դրամներու կարեւոր հաւաքածոյի մը նուիրատուութիւնը դոկտ. Զարեհ Պտուկեանի կողմէ Նիւ Եորք քաղաքի Հայ Թանգարանին: Թանգարանը որդեգրած է չրջուն ցուցադրելու իր հաւաքածոները՝ ուր որ կարելի է:

405 ARMENIAN OBSERVER. Paul Z. Bedoukian: Numismatic Expert. *Armenian Observer,* Vol. I (8 December 1971), No. 51, p. 4.

The biography of Paul Z. Bedoukian, his membership in numismatic societies, and the works he has penned on Armenian numismatics are listed. The books he has authored are *Coinage of Cilician Armenia* (1962 and 1963), *Coinage of the Artaxiad Dynasty of Armenia* (1969), and *Roman Coins and Medallions Relating to Armenia* (1971).

Զարեհ Պ. Պտուկեանի կենսագրութիւնը, իր անդամակցութիւնը դրամագիտական կազմակերպութիւններու մէջ եւ հայ դրամագիտութեան վերաբերեալ իր մշակած բանասիրութիւնները նշուած են:

Իր հեղինակած երկերն են՝ Կիլիկեան Հայաստանի դրամները (1962 եւ 1963), Արտաշէսեան հարստութեան դրամները (1969) *ու* Հայաստանի վերաբերեալ հռոմէական դրամներ եւ մեդալիոններ (1971)։

406 ARMENIAN REPORTER. Dr. Paul Bedoukian to Discuss Ancient Armenian Coins at May 16 AGBU Lecture. *Armenian Reporter,* Vol. VIII (15 May 1975), No. 29, p. 5.

In a press release the AGBU meeting program is announced. A lecture on Armenian coins is scheduled to be the topic and Paul Bedoukian, the speaker.

Թերթերու տրուած ծանուցումով մը յայտարարուած է ՀԲԸՄ-ի ժողովին յայտագիրը։ Մրագրուած է հայկական դրամներու մասին դասախօսութիւն մը Փոլ Պտուկեանի կողմէ։

407 ARMENIAN REPORTER. Staff of Numismatic Society Visits Bedoukian Coin Exhibit. *Armenian Reporter,* Vol. V (27 January 1972), No. 13, p. 8, illus.

The article reports that the staff of the American Numismatic Society visited the exhibit of coins at the Armenian Museum in New York on 14 January 1972.

Յօդուածը կը տեղեկագրէ թէ Ամերիկեան Դրամագիտական Ընկերակցութեան պաշտօնեաներու կազմը այցելած է Նիւ Եորքի Հայ Թանգարանի դրամներուն ցուցահանդէսը 14 *Յունուար* 1972 թ.։

408 ASBAREZ. Pittsburgh Armenians Organize Symposium on Essence of Armenia and Armenians. *Asbarez,* Weekly English Language Edition, Vol. LXXII (Wednesday, 5 March 1980), No. 6078, pp. 2, 4.

During a symposium on the essence of Armenia and Armenians, Paul Bedoukian as one of the speakers, presents Armenian art on its coins and metal works. Bedoukian concludes that two main issues of coins existed in Armenia, the first during the Artaxiad period and the second during the period of the Roupenian dynasty in Cilicia.

Դասախօսութեան մը ընթացքին Հայաստանի եւ հայեցիութեան իսկութեան մասին, իբրեւ բանախօսներէն մին, Զարեհ Պտուկեան կը ներկայացնէ հայ դրամներն ու մետաղեայ գործերը իբրեւ հայ-

կական արուեստ: Պտուկեան կ'եզրակացնէ թէ երկու տեսակ դրամի թողարկում գոյութիւն ունեցած է Հայաստանի մէջ, մին Արտաշէսեան հարստութեան ժամանակամիջոցին, միւսը՝ Ռուբենեան հարստութեան շրջանին Կիլիկիոյ մէջ:

409 BEDOUKIAN, Paul Z. A Numismatic Journey of Three Weeks through Europe, by Paul Z. Bedoukian. *Armenian Mirror-Spectator,* Vol. XXVII (Saturday, 20 September 1958), No. 10 (1362), pp. 1, 3, 4.

The author's pilgrimage to Western Europe in search of Armenian coins to prepare their aluminum foil rubbings and/or plaster casts is described . In Paris he visited Bibliothèque Nationale to examine their 600 Roupenian coins, the coins of N. Kapamadji, and those of the Nubarian Library. In Vienna he visited the Mekhitarist convent and prepared the rubbings of 3,200 Roupenian coins which were collected by the late Fr. Sibilian and 500 coins in the Mekhitarist convent in St. Lazare, Venice. In England the British Museum and the Oxford University Museum unveiled pleasant surprises. Bedoukian returned to New York with the impressions of 5,000 Armenian coins.

Հեղինակը կը պատմէ իր ուխտագնացութիւնը դէպի Արեւմտեան Եւրոպա հետազօտելու հայկական դրամներ եւ պատրաստելու անոնց ալիւմինումի թուղթէ նմանահանութիւնը եւ կամ գաճէ նմանութիւնը: Փարիզի մէջ այցելած է Ֆրանսայի Ազգային Մատենադարանը ու քննած՝ անոնց 600 ռուբենեան դրամները, քննած է նաեւ Ն. Գափամաջեանի եւ Նուպարեան Մատենադարանի դրամները: Վիեննայի մէջ այցելած է Մխիթարեան վանքը ու պատրաստած՝ 3,200 ռուբենեան դրամներու նմանահանութիւնները, որոնք հաւաքուած էին հանգուցեալ Հ. Սիպիլեանի կողմէ եւ 500 դրամներ՝ Վենետիկի Ս. Ղազարի Մխիթարեաններուն մօտ: Անգլիոյ մէջ Բրիտանական թանգարանը եւ Օքսֆորդի համալսարանի թանգարանը ունեցած են հաճելի անակնկալներ: Պտուկեան վերադարձած է Նիւ Եորք 5,000 հայկական դրամներու նմանահանութիւններով:

410 BEDOUKIAN, Paul Z. The 'Pittsburgh Papers' — 1; Metal Art in Armenia, by Paul Bedoukian. *Armenian Review,* Vol. XXXIII (December 1980), No. 4 (132), pp. 345-350, illus.

During a symposium on the essence of Armenia and Armenians, Paul Bedoukian presents Armenian metal art. From the middle ages the speaker comments that we have the abundant coinage of the Roupenians. In conclusion, the "Armenian Classroom" should reflect the three milleniums of Armenian history: the Urartu and Artaxiad dynasty; the adoption of Christianity, the Armenian alphabet, the struggle for Christianity and freedom; the invasions of Mongol and Turkish tribes from central Asia, metal art and manuscript art, and the establishment of the Armenian Republic.

Դասախօսութեան մը ընթացքին Հայաստանի եւ հայեցիութեան իսկութեան մասին, Զարեհ Պօուկեան կը ներկայացնէ մետաղագործութեան արուեստը Հայաստանի մէջ: Միջին դարերու համար բանախօսը կը նշէ թէ Ռուբենեան հարստութենէն ունինք բազմաթիւ դրամներ: Եզրակացութիւն՝ «Հայ Դասարանը» պէտք է ցոլացնէ երեք հազարամեակի հայոց պատմութիւնը՝ Ուրարտու եւ Արտաշէսեան հարստութիւն. Քրիստոնէութեան ընդունուիլը, հայ այբուբենը, ճակատամարտը քրիստոնէութեան եւ ազատութեան համար. մոնղոլ եւ թուրք ցեղերու ներխուժումը կենտրոնական Ասիայէն, մետաղագործութեան եւ մանրանկարչութեան արուեստը, ինչպէս նաեւ Հայաստանի Հանրապետութեան հիմնադրուիլը:

411 BEDOUKIAN, Paul Z. Tell the World about Our Coins. Let's Tell the World, by Paul Bedoukian. *Armenian Mirror-Spectator,* Vol. XXIII (26 September 1953), No. 14, pp. 3, 4.

The author considers meeting Berj Garabetian in Paris a stroke of good fortune. He learned about Garabetian's plans of recording and classifying every Armenian coin found in various museums and collections. Bedoukian, excited from this possibility of having a comprehensive numismatic study, calls for financial aid from Armenian philanthropic organizations so that Garabetian can successfully complete and publish his treatise.

Հեղինակը, Փարիզի մէջ Պերճ Կարապետեանին հանդիպիլը կը նկատէ մեծ բախտաւորութիւն մը: Ինք կը տեղեկանայ Կարապետեանի ծրագրին՝ արձանագրելու եւ դասաւորելու իւրաքանչիւր հայկական դրամ որ կը գտնուի զանազան թանգարաններու եւ հաւաքածոներու մէջ: Պօուկեան, Կարապետեանի հայկական ընդհանուր դրամագի-

տական դասաւորութիւն մը ստեղծելու հեռանկարէն յուզուած, կոչ կ'ուղղէ հայկական բարեգործական կազմակերպութեանց տնտեսապէս նպաստելու, որ Կարապետեան կարողանայ աւարտել ու հրատարակել իր երկը:

412 CAMPBELL, I. C. G. The Coinage of Cilician Armenia, by I. C. G. Campbell. *NI Bulletin,* Vol. X (May 1976), No. 5, pp. 168-169.

The publication of Jacob's and Metcalf's articles are noted and comments are made on their relative values to the collector. Mention is made that a report is in preparation on a 753 piece Cilician Armenian coin hoard recently acquired by the University of Nebraska.

Յակոբի եւ Մէթքալֆի յօդուածներուն հրատարակութիւնները նշուած են եւ բացատրութիւններ տրուած են դրամահաւաքի համար անոնց յարաբերական արժէքի մասին: Յիշուած է թէ տեղեկագիր մը կը պատրաստուի 753 կտորնոց Կիլիկեան Հայաստանի դրամներէ բաղկացած գանձի մը վրայ, որ վերջերս ձեռք բերուած է Նեբրասկայի համալսարանին կողմէ:

413 COIN WORLD. Armenia Society's Theme. *Coin World,* Vol. XVI (6 August 1975), No. 799, p. 75.

The seal of the Armenian Numismatic Society is published and the birth of the *Armenian Numismatic Journal* is heralded.

Տպուած է Հայ Դրամագիտական Ընկերակցութեան կնիքին նկարը եւ աւետուած է Հայ Դրամագիտական Հանդէսին ծնունդը:

414 COIN WORLD. Armenian Money Topic of IBNS. *Armenian Observer,* Vol. VI (21 July 1976), No. 32, p. 6.

See abstract of No. 415.

415 COIN WORLD. Armenian Notes Nercessian Topic for IBNS Meeting During COIN. *Coin World,* Vol. XVII (14 July 1976), No. 848, p. 78.

A lecture by Y. T. Nercessian on Armenian bank notes (1918-1924) is reported. The notes of the Transcaucasian Commissariat, the Armenian Republic, the Socialist Soviet Republic of Armenia, and the Transcaucasian Socialist Federal Soviet Republic are presented.

Տեղեկագրուած է հայկական դրամանիշներու մասին (1918–1924) *դասախօսութիւն մը, տրուած Ե. Թ. Ներսէսեանի կողմէ: Ներկայացուած են թղթադրամները Անդրկովկասեան Կոմիսարիատի, Հայաստանի Հանրապետութեան, Հայաստանի Սոցիալիստական Խորհրդային Հանրապետութեան եւ Անդրկովկասեան Սոցիալիստական Ֆեդերատիւ Խորհրդային Հանրապետութեան:*

416 COIN WORLD. Lifetime Adventures Oft Begin with Single Coin or Bank Note. *Coin World*, Vol. XIX (29 November 1978), No. 972, p. 39, illus.

The article reviews the career of numismatist Onnig Alixanian of Cairo, Egypt. He notes that it began in a small way when his late father gave him a silver coin of medieval Armenia, a tram of King Levon, remarking that this was a coin used by our ancestors.

Յօդուածը կը քննէ Եգիպտոսի Գահիրէ քաղաքի դրամագէտ Օննիկ Ալիքսանեանի մասնագիտութիւնը: Ինք կը նշէ թէ իր կեանքի ասպարէզը սկսաւ աննշան ձեւով մը, երբ իր հանգուցեալ հայրը տուաւ իրեն միջնադարեան Հայաստանի արծաթ դրամ մը, Լեւոն Թագաւորի դրամը, աւելցնելով թէ այս դրամը գործածուած է մեր նախահայրերուն կողմէ:

417 COIN WORLD. Numismatics of Armenia Interest of Society, *Coin World*, Vol. XVII (17 March 1976), No. 831, p. 105, illus.

The seal of the Armenian Numismatic Society is published and the birth of the *Armenian Numismatic Journal* is heralded. Pertinent comments are made on the society and on volume I of the journal.

Տպուած է Հայ Դրամագիտական Ընկերակցութեան կնիքին նկարը եւ աւետուած է Հայ Դրամագիտական Հանդէսին ծնունդը: Յաւուր պատշաճի տեղեկութիւն տրուած է կազմակերպութեան եւ հանդէսի Ա հատորին մասին:

418 DIEUDONNÉ, A. Notices, par A. D. *Revue Numismatique*, Series IV, Vol. XIX (1915), p. 379. In French.

An announcement is made that Th. Reinach acquired a coin belonging to Koinon, ruler of Armenia Minor during the regnal period of Trajan.

Յայտարարուած է թէ Թ. Ռայնախ ձեռք անցուցած է Տրայանոսի գահակալութեան չրջանին վերաբերեալ Փոքր Հայքի վեհապետ Քոյնոնի մի դրամը:

419 DJEMDJEMIAN, Sahak. Serovbē Alishani namaki hatuatsnerě, nkatmamb *Sisuani* dramnerun, ughghuats aṛ H. Gh. Alishan, Venetik (Kilikian hin dramner) [Excerpts from Serovbē Alishan's Letters to His Brother Fr. Gh. Alishan Concerning the Coins Published in *Sissouan* (Cilician Ancient Coins)] - *Սերովբէ Ալիշանի նամակի հատուածները, նկատմամբ* Սիսուանի *դրամներուն, ուղղուած առ Հ. Ղ. Ալիշան, Վենետիկ (Կիլիկեան հին դրամներ), քաղեց՝ Հ. Սահակ Ճեմճեմեան. Armenian Numismatic Journal,* Series I, Vol. VI (December 1980), No. 4, pp. 39-42. In Armenian.

Excerpts from eight letters of Serovbē Alishan are published. The letters demonstrate how Serovbē was advising his brother on ancient Greek coins of Cilicia. He describes numerous coins relating to cities of Cilicia which were once populated by Armenians.

Հրատարակուած են Սերովբէ Ալիշանի նամակներէն ութ հատուածներ: Նամակները ցոյց կու տան թէ ինչպէս Սերովբէ խորհուրդ կու տար իր եղբօրը Կիլիկիոյ հին յունական դրամներու մասին: Ան դրամներ կը նկարագրէ Կիլիկիոյ այն քաղաքներուն վերաբերեալ, որոնք ժամանակին հայութեամբ բնակեցուած էին:

420 ERITS'IANTS', A. Hay dramagēt H. Kghemēs V. Sipiliani anmoṛanali hishatakin [To the Everlasting Memory of the Armenian Numismatist Fr. Clement Sibilian] - *Հայ դրամագէտ Հ. Կղեմէս Վ. Սիպիլեանի անմոռանալի յիշատակին, գրեց՝ Ազգասանդր Երիցեանց. Ardzagank',* Vol. XI (24 June/6 July 1892), No. 73, p. 1. In Armenian.

Fr. Clement Sibilian's posthumous publication of *Classification of Roupenian Coins* (in Armenian) is mentioned and his biography is summarized.

Յիշուած է Հ. Կղեմէս Սիպիլեանի յետմահու հրատարակութիւնը՝ Դասաւորութիւն ռուբենեան դրամոց *եւ ամփոփուած է իր կենսագրութիւնը:*

421 ERITS'IANTS', A. Hingerord hnagitakan zhoghovĕ T'iflisum [The Fifth Antiquarian Meeting Held in Tiflis] - *Հինգերորդ հնագիտական ժողովը Թիֆլիսում*, տեղեկագրեց՝ Համբո. *P'ordz*, Vol. V (1881), No. 1, pp. 89-92. In Armenian.

The paper read by Erits'iants' reports that Armenian numismatics still has dark areas. Their explanation is desirable for the history of the Caucasian people. Vardan the Historian of Bardzberd writes that during the days of King Levon, an alleged ancient Armenian coin was found with an Armenian inscription and the name of an Armenian king. The Armenian Bagratids were wealthy and powerful. However, we have not received any coin from them, except from the small Kingdom of Lori. The eleven kings of Cilician Armenia issued coins. Today the Armenian coins are scarce; however, there are many of them in famous museums and private collections. The Mekhitarists of Venice and Vienna have research projects relating to Armenian coins. Sibilian journeyed to Asia Minor and Armenia for twenty years and sent 3000 coins to Vienna.

Երիցեանցի զեկուցումը կը տեղեկագրէ թէ հայ դրամագիտութիւնը տակաւին չատ մութ տեղեր ունի, որոնց բացատրութիւնը ցանկալի է կովկասեան ազգերու պատմութեան համար: Վարդան Բարձբերդցի Պատմիչը կը պատմէ թէ Լեւոն թագաւորի օրով, իբր թէ գտնուած է մի հին դրամ հայկական տառերով դրոշմուած, հայկազեան մի թագաւորի անունով: Մեծ Հայաստանի Բագրատունիք զօրաւոր եւ հարուստ էին. սակայն ասոնցմէ մեզ դրամ չէ հասած բացի Լոռուայ փոքրիկ թագաւորութենէն: Կիլիկիոյ Ռուբենեան թագաւորներու տասնմէկը դրամ թողարկած են: Այսօր հայ դրամները սակաւ են. սակայն բաւականին ժողոված կան հայ դրամներ նշանաւոր այլ թանգարաններու մէջ եւ անհատներու մօտ: Վենետիկի եւ Վիեննայի Մխիթարեանները ունին հետազօտութիւններ հայ դրամներու վերաբերեալ: Սիպիլեանը քսան տարի ճանապարհորդեց Փոքր Ասիան ու Հայաստանը եւ ուղարկեց Վիեննա 3000 դրամներ:

422 GH. Shahekan dasakhōsut'iwn mĕ haykakan patmakan dramneru masin [An Interesting Lecture on Armenian Historical Coins] - *Շահեկան դասախօսութիւն մը հայկական պատմական դրամներու մասին*, գրեց՝ Ղ. *Hairenik* (daily), (? February 1970). In Armenian.

A lecture by Paul Z. Bedoukian on Armenian coins is reported. With a slide picture program the coins of Tigranes the Great, the coins of the Hetoums and Levons (Cilician period), the paper money of the period belonging to the Armenian Republic, and the bank notes of Soviet Armenia are presented.

Դասախօսութիւն մը տեղեկագրուած է հայկական հին դրամներու մասին, տրուած Փոլ Զ. Պտուկեանի կողմէ: Շարժանկարի վրայ ներկայացուած դրամներու մէջ ցուցադրուած են Տիգրան Մեծի դրամները, Հեթումներու եւ Լեւոններու դրամները (Կիլիկեան շրջան), Հայաստանի Հանրապետութեան շրջանի դրամանիշները, ինչպէս նաեւ Խորհրդային Հայաստանի թղթադրամները:

423 GUEVREKIAN, John J. Coinage, by Jack Guevrekian. *Armenia: Crossroads of Cultures,* by Anahid V. Ordjanian. New York: The Armenian Exhibit Committee of the Advisory Council for Armenian Studies at Columbia University in the City of New York, 1980, unnumbered pp. 7, 25, illus.

Mention is made that Armenian national coinage includes the coins issued by the Armenian kings of Sophene (third century B.C.), the Artaxiad dynasty (second through first century B.C.), the barons and kings of Cilician Armenia (1080-1375), and Kiurke (medieval period).

Յիշուած է թէ հայ ազգային դրամագիտութիւնը կը պարունակէ Տոփքի թագաւորներուն (Ն.Ք. Գ դ.), Արտաշէսեան հարստութեան (Ն.Ք. Բ–Ա դդ.), Կիլիկիոյ հայ իշխաններուն ու թագաւորներուն (1080–1375) եւ Կորիկէին (միջնադարեան շրջան) դրամները:

424 HAMBARIAN, A. S. *Agrarayin haraberut'yunnerě Arevmtian Hayastanum* [Agricultural Relations in Western Armenia] - *Ագրարային հարաբերութիւնները Արեւմտեան Հայաստանում, գրեց՝ Ա. Ս. Համբարեան.* Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, 1965, pp. 290-312. Bilingual in Armenian and Russian.

At the end of the monograph, an appendix is added on "The Monetary Series, Measures, and Weights," where the following manuscripts, dedicated to the monetary series, measures, and weights circulated in the few border provinces of Western Armenia, are

summarized: 1. Information collected by Lt. Col. Ts. D. Malama relating to the monetary series, measures, and weights which are utilized in the provinces of Arzarum in the early 1870's (pp. 290-298, in Russian). 2. The communication of Russian Consul N. Timofeev of Kars, relating to the monetary series, measures, and weights, utilized in the early 1870's in Trebizond, in her vicinity, and on the shores of Anatolia (pp. 298-301, in Russian). 3. The research of Col. A. M. Przhevalski (see «Из исследования полковника А. М. Пржевальского о денежных единицах, мерах и весах употребляемых в близлежащих к Закавказью частях Азиатской Турции в 1914 году».) where the two chapters are published on a) coins, b) weights and measures (pp. 301-307, in Russian). 4. Information collected by the author of the monograph on the monetary series, measures, and weights, utilized in the provinces of Karin, Van, Baghesh, Tigranocerta, Kharpert, Sebastia, Trebizond in the second half of the nineteenth century and at the beginning of the twentieth century (pp. 307-312, in Armenian). Henry Sarkissian

Մենագրութեան վերջում, իբրեւ յաւելուած բերուած է «Դրամական միաւորները, չափերն ու կշիռները» գլուխը, որտեղ ամփոփուած են հետեւեալ ձեռագրերը նուիրուած Արեւմտեան Հայաստանում չրջանառութեան մէջ եղած դրամական միաւորների, չափերի ու կշիռների տարածուած Հայաստանի մի քանի մարզերում։ 1· Տեղեկութիւններ, հաւաքուած փոխգնդապետ Ց· Դ· Մալամայի կողմից, դրամական միաւորների, չափերի ու կշիռների վերաբերեալ, որոնք օգտագործուել են Արզրումի վիլայեթում ԺԹ դ· 70-ական թուականների սկզբներին (ռուսերէն լեզուով, էջ 290–298)։ 2· Կարսի ռուսական հիւպատոս Ն· Տիմոֆեեւի հաղորդագրութիւնը դրամական միաւորների, չափերի ու կշիռների վերաբերեալ օգտագործուած ԺԹ դ· 70-ական թուականների սկզբներին Տրապիզոնում, նրա չրջակայքում եւ ողջ անատոլիական ափին (ռուսերէն լեզուով, էջ 298–301)։ 3· Գնդապետ Ա· Մ· Պրժեւալսկու հետազօտութիւնից (տե՛ս «Из исследования полковника А. М. Пржевальского о денежных единицах, мерах и весах употребляемых в близлежащих к Закавказью частях Азиатской Турции в 1914 году».) *երկու գլուխ՝ ա) դրամներ, բ) կշիռներ ու չափեր (ռուսերէն լեզուով, էջ 301–307)։ 4· Տեղեկութիւններ Կարնոյ, Վանի, Բաղեշի, Տիգրանակերտի, Խարբերդի, Սեբաստիայի եւ Տրապիզոնի վիլայեթներում գոր-*

ծածուղ դրամական միաւորների, չափերի ու կշիռների մասին ժԹ դարի երկրորդ կէսին եւ Ի դարի սկզբին, որոնք հաւաքել է մենագրութեան հեղինակը (*Հայերէն լեզուով*, էջ 307–312)։

Հենրի Սարգսեան

425 HANEY, Thomas V. Coins: Armenia, by Thomas V. Haney. *New York Times,* (Sunday, 2 January 1972), p. 26D.
The opening of the Armenian Museum in New York is announced. The exhibition included the coin collection of Paul Z. Bedoukian and the rare books, manuscripts, ceramics, and paintings of Haroutune Hazarian.

Յայտարարուած է Նիւ Եորքի Հայ Թանգարանին բացումը։ Ցուցահանդէսը պարունակած է Զարեհ Պտուկեանի դրամագիտական հաւաքածոն եւ Յարութիւն Հազարեանի հազուագիւտ գրքերը, ձեռագիրները, յախճապակիները եւ նկարչութիւնները։

426 HOOSHARAR. Dr. Bedukian Speaks on Armenian Coins. *Hoosharar,* Vol. LXII (1 October 1975), No. 15, p. 6.
In a lecture delivered on Armenian coins, Bedoukian presents the coins of the Orontid dynasty, the Artaxiad dynasty, and the Roupenian dynasty. The speaker states that the Orontid coins are very rare, not more than 50 in all the world, whereas there exist some 1000 coins from the Artaxiad period and nearly 50,000 from the Roupenian period, that is, the Cilician Barony and Kingdom.

Հայ դրամներու վրայ տրուած դասախօսութեան մը ընթացքին, դոկտ. Պտուկեան կը ներկայացնէ Որոնդեան հարստութեան, Արտաշէսեան հարստութեան եւ Ռուբենեան հարստութեան դրամները։ Բանախօսը կը յայտարարէ թէ Որոնդեաններու դրամները չափազանց հազուագիւտ են, ոչ աւելի քան 50՝ ամբողջ աշխարհի մէջ, մինչդեռ Արտաշէսեաններու դրամները 1000-ի կը հասնին եւ կիլիկիոյ ռուբենեան իշխանական ու արքայական դրամները՝ 50,000-ի մօտ։

427 HOOSHARAR. Paul Bedoukian to Present Lecture on "Armenian Coins" *Hoosharar,* Vol. LIII (1 April 1966), p. 9, illus.
With a published notice it is announced that Paul Bedoukian will present a lecture on Armenian coins during the May meeting of the AGBU.

Հրատարակուած ծանուցումով մը յայտարարուած է թէ Փոլ Պըտուկեան պիտի ներկայացնէ դասախօսութիւն մը հայկական դրամներուն վրայ, ՀԲԸՄ-ի Մայիս ամսուայ ժողովի ընթացքին։

428 KALEMKIARIAN, K. Pr. A. Erits'ian ew H. K. Sipilian [Mr. A. Erits'ian and Fr. C. Sibilian] - *Պր. Ա. Երիցեան եւ Հ. Կ. Սիպիլեան, գրեց՝ Հ. Գրիգորիս Գալէմքեարեան. Ardzagank'*, Vol. XI (Sunday, 9 August 1892), No. 92. In Armenian.

The article was written as a reply against the essay of A. Erits'iants'. Along with the rebuttal, various comments are made on how the numismatic collection of the Vienna Mekhitarist Congregation was formed.

Յօդուածը գրուած է իբր պատասխան Ա. Երիցեանցի չարահիւսութեան։ Ընդդիմախօսութեան հետ միատեղ զանազան մեկնաբանութիւններ եղած են Վիեննայի Մխիթարեան Միաբանութեան դրամագիտական ժովովածոյի կազմուելուն մասին։

429 LRABER. P'ol Ptuk'ian piti khōsi "haykakan dram"neru masin [Paul Bedoukian Will Speak on "Armenian Coin"s]- *Փոլ Պտուքեան պիտի խօսի «Հայկական դրամ»ներու մասին. Lraber*, (30 April 1966), p. 3. In Armenian.

In a press release it is announced that Paul Bedoukian will give a lecture on Armenian coins.

Թերթերու տրուած ծանուցումով մը յայտարարուած է թէ Փոլ Պտուկեան դասախօսութիւն մը պիտի տայ հայկական դրամներու մասին։

430 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Armenia ja ulkopuolinen maailma (numismaattisia tietoja ulkopuolisista suhteista X vuosisataan asti) - [Armenia and the External World (Numismatic Information on External Relations until the Tenth Century)], by Hatshatur Mushegjan. *Numismaatikko, Suomen Numismaatikko-Liitto RY:N Julkaisu*, (March 1980), No. 3, p. 93, No. 13. In Finnish.

A summary of papers read in the Tallinn conference is given. In Armenia, Cretan coins have been found dating back to the fifth century B.C. A recent major find in Armenia comprising of fifteen kilograms of gold coins and other gold objects is reported.

Տալլինի մէջի խորհրդաժողովին կարդացուած զեկուցման ամփոփումը տրուած է։ Հայաստանի մէջ կրետական դրամներ գտնուած են, որոնք կը պատկանին Ն.Ք. ե դ.։ Հայաստանի մէջ նորայայտ գիւտ մը տեղեկագրուած է, բաղկացած տասնհինգ կիլոգրամ ոսկի դրամներէ եւ այլ ոսկեղէն իրերէ։

431 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Feodalakan haraberut'yunneri zargats'umĕ Hayastanum 5-15rd darerum [The Development of Feudal Relationships in Armenia from the Fourth to the Fifteenth Century] - *Ֆեոդալական հարաբերութիւնների զարգացումը Հայաստանում 5–15րդ դարերում, գրեց՝ Խ. Ա. Մուշեղեան. Petakan patmakan t'angarani ughets'uyts'.* Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, 1961, pp. 21-30. In Armenian.

The program for the exhibition in the State Museum of Armenian History, from the fourth to the fifteenth century, is presented. Explanation is given on the following: the origin and development of feudal relationships, the basic branches of the economy, the trades of people, political and social conditions interrelated with archaeological, ethnographical, and numismatic subjects which were placed in the museum halls, Nos. 8-13 of the exhibit. Author

Ներկայացնում է Հայաստանի պատմութեան պետական թանգարանում բացուած ցուցահանդէսի ուղեցոյցը Դ–Ժե դարերի վերաբերեալ։ Տրւում են բացատրութիւններ Հայաստանում ֆեոդալական յարաբերութիւնների ծագման ու զարգացման, երկրի տնտեսութեան հիմնական ճիւղերի, ժողովրդի զբաղմունքների, քաղաքական ու սոցիալական վիճակի մասին, կապուած հնագիտական, ազգագրական, ճարտարապետական, դրամագիտական եւ այլ նիւթերի հետ, որոնք տեղադրուած են թանգարանի թիւ 8–13 ցուցասրահներում։

Հեղինակը

432 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Nshanavor dramagedĕ [The Famous Numismatist] - *Նշանաւոր դրամագետը, գրեց՝ Խ. Ա. Մուշեղեան. Patma-Banasirakan Handes,* Vol. XXIII (1980), No. 3 (90), pp. 169-175, illus. In Armenian with Russian summary.

On the occasion of the 70th birthday of Paul Zareh Bedoukian, Mousheghian presents the scholarly works of the benefactor of Armenian numismatics which in a true sense of universal meaning

is superbly classified with a discriminating standard. His monographs are the following: *Coinage of Cilician Armenia* (1962, 1963, 1979), *Coinage of the Artaxiad Dynasty of Armenia* (1969), *Roman Coins and Medallions Relating to Armenia* (1971), *Coinage of the Artaxiads of Armenia* (1978). He also has numerous articles distributed among many scholarly periodicals. Mousheghian praises Bedoukian's activity in the effort of enlarging the numismatic collection of the State Museum of Armenian History. The coins he donated, more than two thousand, include the coins of Cilician Armenia, Parthia, Byzantium, and Rome.

Զարեհ Պտուկեանի 70-ամեակին առթիւ, Մուշեղեան կը ներկայացնէ հայ դրամագիտութեան երախտաւորին բանասիրութիւնները, որոնք համաչխարհային առումով, կուռ դասակարգումով եւ բարձր մակարդակով օժտեցին հայ դրամագիտութիւնը: Իր մենագրութիւններն են՝ Կիլիկեան Հայաստանի դրամները (1962, 1963, 1979), Արտաշէսեան հարստութեան դրամները (1969), Հայաստանի վերաբերեալ հռոմէական դրամներ եւ մետալիոններ (1971), Հայաստանի Արտաշէսեաններու դրամագիտութիւնը (1978). ունի նաեւ բազմաթիւ յօդուածներ ցրուած զանազան բանասիրական պարբերաթերթերու մէջ: Մուշեղեան կը դրուատէ նաեւ Պտուկեանի գործունէութիւնը՝ Հայաստանի պատմութեան պետական թանգարանի դրամագիտական հաւաքածոյի ճոխացման մէջ: Այս չարքին կը պատկանին իր նուիրած երկու հազարէ աւելի դրամները, որոնք կը պարունակեն Կիլիկեան Հայաստանի, Պարթեւաստանի, Բիւզանդիոնի եւ Հռոմի դրամները:

433 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Okhranîât pamîâtniki numizmatiki [Preserve Numismatic Monuments] - Охранять памятники нумизматики, автор Х. А. Мушегян. *Kommunist,* (Saturday, 24 June 1967), No. 146 (10,067), p. 3. In Russian.

In connection with the problems of numismatic development, it is being proposed to the Armenian SSR population, cultural societies, teachers, students, and to all those who are connected with the history of the motherland to save from loss and to surrender to the museums all those metallic coins and hoards which are being found locally. The study of these coins aids tremendoulsy in explaining the different questions of history. Author

Դրամագիտութեան զարգացման խնդիրների հետ կապուած առա-

ջադրւում է Հայկական ՍՍՀ բնակիչներին, մշակութային հիմնարկներին, ուսուցիչներին, ուսանողութեանը, աշակերտութեանը եւ բոլոր նրանց, ովքեր կապուած են հայրենիքի պատմութեան հետ՝ փրկել կորստից եւ թանգարաններին յանձնել տեղում գտնուած հին մետաղեայ դրամները եւ դրամական գանձերը: Վերջիններիս մասնագիտական ուսումնասիրութիւնը մեծապէս օգնում է պատմութեան տարբեր հարցերի պարզաբանմանը: *Հեղինակը*

434 NERCESSIAN, Y. T. ANAS Elects Karnig Mahakian as President. *Armenian Observer,* Vol. III (4 April 1973), No. 16, p. 7.

In a newspaper announcement on organizational activity, it is revealed that the Armenian Numismatic and Artifact Society is putting together a numismatic slide library.

Թերթերու տրուած կազմակերպչական յայտարարութեամբ մը յայտնուած է թէ Հայ Դրամագիտական եւ Գեղարուեստական Ընկերակցութիւնը կը համախմբէ դրամագիտական լուսապատկերներու գրադարան մը:

435 NERCESSIAN, Y. T. Armenian Numismatic, Artifacts Society Names Officers. *Coin World,* Vol. XIV (9 May 1973), No. 682, p. 33.

See abstract of No. 434.

436 NERCESSIAN, Y. T. Bedoukian: A Man Who Loves Armenian Coins, by Y. T. Nercessian. *World Coin News,* Vol. VII (22 April 1980). No. 17, p. 19.

Comments are made on the earlier numismatic literature of Cilician Armenia. The scholarship of Paul Z. Bedoukian, in studying Cilician Armenian coins, is praised and placed in proper perspective.

Նշումներ կատարուած են Կիլիկեան Հայաստանի նախկին դրամագիտական գրականութեան մասին: Զարեհ Պտուկեանի Կիլիկեան Հայաստանի դրամներուն ուսումնասիրութեան նուիրուած վաստակը դրուատուած ու գնահատուած է:

437 NERCESSIAN, Y. T. Biography of Fr. Clement Sibilian, by Y. T. Nercessian. *Essays on Armenian Numismatics in Mem-*

ory of Father Clement Sibilian on the Centennial of His Death, Editors Dickran Kouymjian and Y. T. Nercessian. *Armenian Numismatic Journal,* Series I, Vol. IV (1978, published in 1980), pp. 11-12.

The biography of Fr. Clement Sibilian is given and the scholarly studies he created are reviewed, which contain eight titles relevant to ancient and Cilician Armenian numismatics, including his classic treatise, *Classification of Roupenian Coins* (in Armenian).

Տրուած է Հ. Կղեմէս Սիպիլեանի կենսագրութիւնը եւ քննուած են իր կերտած աշխատասիրութիւնները, որոնք կը պարունակեն ութ վերնագրեր հին ու կիլիկեան հայ դրամագիտութեան վերաբերեալ, ներառեալ իր դասական երկը՝ Դասաւորութիւն ռուբենեան դրամոց:

438 NERCESSIAN, Y. T. Cilician Armenian Kings Coins to be Subject of Collectors Meeting. *Armenian Observer,* Vol. V (15 January 1975), No. 5, p. 9.

The program of the Armenian Numismatic Society meeting is presented. The presentation includes the royal series of Cilician Armenian coinage to be augmented very extensively with the slides from the society slide library.

Հայ Դրամագիտական Ընկերակցութեան ժողովի յայտագիրը ընծայուած է: Դասախօսութիւնը կը պարունակէ կիլիկիոյ արքայական դրամներու համակարգը, ուր բանախօսը մեծապէս պիտի օգտագործէ ընկերակցութեան գրադարանի լուսապատկերները:

439 NERCESSIAN, Y. T. Dr. Paul Bedoukian Honored by ANAS in L.A. *Armenian Observer,* Vol. IV (9 October 1974), No. 43, p. 8, illus.; *Armenian Reporter,* (3 October 1984), p. 9.

Dr. Paul Bedoukian was honored by the Armenian Numismatic and Artifact Society (later, the Armenian Numismatic Society) of Los Angeles. During the meeting the famous Armenian numismatist was awarded the gold pin-medal of the Armenian Martyrs' Memorial Monument of Montebello, California. During a question and answer session he expressed his desire to prepare a corpus on the coinage of the Artaxiad dynasty. However, he explained that many pieces are still missing to complete the series of numismatics of ancient Armenia. He pointed out that Artavasdes II ruled twenty-

two years and that we have only three types of coins whereas some of his successors reigned less than he did and have more than ten varieties.

Դոկտ. Զարեհ Պտուկեան հիւրասիրուած է Լոս Անճելըսի Հայ Դըրամագիտական եւ Գեղարուեստական Ընկերակցութեան (հետագային՝ Հայ Դրամագիտական Ընկերակցութիւն) կողմէ։ Ժողովի ընթացքին հռչակաւոր հայ դրամագէտին նուիրուած է Մոնթեբելլոյի Հայ Նահատակաց Ցուշարձանի ոսկիէ մեդալ-գնդասեղը։ Հարցազրոյցի մը ընթացքին իր փափաքը յայտնած է պատրաստելու Արտաշէսեան հարըստութեան դրամներու քօրփուսը։ Սակայն, բացատրած է, որ հայ հին դրամներու համակարգը տակաւին լրիւ չէ. օրինակի համար, Արտաւազդ Բ քսաներկու տարի գահակալած է եւ իրմէ ունինք միայն երեք տեսակ դրամներ. մինչդեռ իր յաջորդներէն ոմանք իրմէ չատ աւելի քիչ թագաւորած են եւ ունինք տասը տարբեր տեսակ դրամներ։

440 NERCESSIAN, Y. T. Reader's Scriptum, by Y. T. Nercessian. *SAN,* Vol. VIII (Winter 1977), No. 2, p. 34.

The letter is a response to an article penned by Haji Toros comparing the Nemrud Dagh stone relief sculpture of Antiochus I and a tetradrachm of Tigranes the Great. The writer points out that it would have been better to make the comparison between the two coins.

Պատասխան մըն է Հաճի Թորոսի կողմէ հեղինակուած յօդուածի մը, որ կը բաղդատէ Նեմրուդ Տաղի Անտիոքոս Ա-ի քարէ արձանը եւ Տիգրան Մեծի չորեքդրամեան մը։ Նամակը կը նշէ թէ ընտրութիւնը լաւագոյնս պիտի ըլլար եթէ բաղդատութիւնը կատարուած ըլլար երկու դրամներուն միջեւ։

441 RADET, G. Chroniqes des Études Anciennes, par G. Radet. *Revue des Études Anciennes,* Vol. XIV (1912), p. 114. In French.

The acquisition of a coin with an inscription of Artaxisata by the Cabinet des Médailles of Paris is announced.

Ցայտարարուած է թէ Փարիզի ազգային թանգարանը ձեռք բերած է Արտաշիսատա արձանագրութեամբ դրամ մը։

442 SARKISSIAN, Henry V. Antik ashkharhě ew Arewelk'ě [The Antique World and the East] - *Անտիկ աշխարհը եւ Արեւելքը, գրեց՝ Հենրի Վ. Սարգսեան. Armenian Numismatic Journal,*

Series I, Vol. III (June 1977), No. 2, pp. 21-22. In Armenian with English summary.

The author reports on the *Eyrene* international conference which took place in Yerevan from 18-23 May 1976. Numismatist Khatchadour Mousheghian presented a paper on the Hellenistic coins circulated in Armenia, from the fourth century B.C. to the circulation of Sassanian coins. He concluded that the silver coins had a superior role in monetary circulation; the copper coins, reserved for internal markets, were discovered in limited quantities; on the basis of the data, the barter system was natural for internal markets. Sarkissian delivered a paper on the coins of Augustus in Armenia and stated that with the present numismatic evidence it is not possible to conclude that these coins had a wide circulation in Armenia.

Հեղինակը կը տեղեկագրէ 18–23 Մայիս 1976 թ. Երեւան տեղի ունեցած Էյրենէ կոնֆերանսի մասին։ Դրամագէտ Խաչատուր Մուշեղեան զեկուցած է Հայաստան տարածուած հելլենիստական դրամներու մասին, Ն.Ք. Դ դարէն մինչեւ սասանեան դրամներու սկիզբը։ Ապա եզրակացուցած է թէ հելլենիստական դարաշրջանի մէջ գերակշռած են արծաթեայ դրամները. իսկ ներքին չուկայի համար նախատեսուած պղնձեայ դրամները յայտնաբերուած են քիչ քանակութեամբ, ուրեմն՝ ներքին չուկայի համար բնորոշ էր բնատուր ապրանքափոխանակութիւնը։ Սարգսեան հանդէս եկած է Հայաստանի մէջ Աւգոստոսի դրամներու մասին։ Վերջաւորութեան զեկուցագիրը յայտնած է այն կարծիքը, թէ ներկայ դրամագիտական տուեալներով կարելի չէ եզրակացնել վերջիններուս լայն շրջանառութեան մասին Հայաստանի մէջ։

443 TER HAKOBIAN, A. H. Tntesakan [Financial] - *Տնտեսական, պատրաստեց՝ Ա. Թ. Տէր Յակոբեան. Nor Gyank,* Vol. II (20 November 1980), No. 45, p. 22, illus. In Armenian.

The formation of a complete nine piece ancient Greek dekadrachm collection by Nelson Bunker Hunt is reported, which was purchased for four million dollars.

Տեղեկագրուած է Նելսըն Պանքար Հանդի ինը հելլենիստական տասնդրամեաններէ կազմուած ամբողջական հաւաքածոն, որ գնուած է չորս միլիոն դոլլարի։

GENERAL NUMISMATICS AND WORKS COVERING MULTIPLE PERIODS

444 BABESSIAN, H. K. *Hanragitak* [Encyclopedia] - Հանրագիտակ, *գրեց՝ Ցովհ. Գ. Պապէսեան.* Second printing, Antelias, Lebanon: Catholicosate of Cilicia, 1961, pp. 17-24, 38, 4 pls. In Armenian.

A general description of the following is presented: the coins of the Orontid dynasty, the coins of the Artaxiad dynasty, the coins of Cilician Armenia, and the paper money of the Armenian Republic. The gold seal of King Levon I is also presented.

Համադրուած է հետեւեալներուն ընդհանուր նկարագրութիւնը.- երուանդեան հարստութեան դրամները, Արտաշէսեան հարստութեան դրամները, կիլիկեան Հայաստանի դրամները եւ Հայաստանի Հանրապետութեան դրամանիշները: Ներկայացուած է նաեւ Լեւոն Ա թագաւորի ոսկիէ կնիքը:

445 BABESSIAN, H. K. *Hay atlas* [Atlas of Historical Armenia] - Հայ ատլաս, *գրեց՝ Ցովհ. Գ. Պապէսեան.* Los Angeles and Fresno: 1954, pp. 44, 50-51, 55, 187, 219-224, pl. 221, 225, 227, 229, 231, illus. In Armenian.

A general description of the following is presented: the coins of the Orontid dynasty, the coins of the Artaxiad dynasty, Roman coins relating to Armenia, the coins of Armenian emperors of the Byzantine Empire, the coins of Cilician Armenia, and the paper money of the Armenian Republic. The gold seal of King Levon I is also presented.

Համադրուած է հետեւեալներուն ընդհանուր նկարագրութիւնը.- երուանդեան հարստութեան դրամները, Արտաշէսեան հարստութեան դրամները, Հայաստանի վերաբերեալ հռոմէական դրամները, Բիւզանդիոնի հայ կայսրերուն դրամները, կիլիկեան Հայաստանի դրամները եւ Հայաստանի Հանրապետութեան դրամանիշները: Ներկայացուած է նաեւ Լեւոն Ա թագաւորի ոսկիէ կնիքը:

446* BASMADJIAN, K. J. *Haykakan ĕndhanur dramagitut'iwn ew Hayastani verabereal dramner* [Numismatique générale de l'Arménie (Monnaies arméniennes et autres monnaies frappées en Arménie)] - Հայկական ընդհանուր դրամագիտություն եւ Հայաստանի վերաբերեալ դրամներ, աշխատասիրեց՝ Կ. Յ. Բասմաջեան. St. Lazare, Venice: Mekhitarist Press, 1936, xvi, 226 pp., 2 pls., illus. In Armenian.

This monumental work is dedicated to Armenian coins struck in Armenia and Cilicia, Roman coins relating to Armenia, Byzantine emperors of Armenian descent and their coins, and Islamic coins struck in the cities of historic Armenia. All of these are compiled in thirteen chapters as follows: 1. Pre-Mesropian period (519 B.C.-A.D. 414), where the Armenian coins struck on the soil of Armenia (Orontid and Artaxiad) before the invention of the Armenian alphabet are offered. 2. Mesropian period (414-1187), where the presumptively Armenian coins struck on the soil of Armenia after the invention of the Armenian alphabet until the beginning of the Roupenian period are presented. 3. Roman period (69 B.C. - A.D. 183), where the Roman coins and medallions relating to Armenia with Latin legends struck after the occupation of Armenia are treated. 4. Persian period (273-627), where the Arsacid and Sassanian coins struck after the occupation of Armenia by the Persians are mentioned. 5. Byzantine period (582-1341), where the coins of the Byzantine emperors of Armenian descent are classified. 6. Arab period (661-932), where the arabicized coins of the Arab Caliphate struck in the state of Armīnīyah of the caliphate are introduced. 7. Mongol period (1185-1445), where the coins of Mongols struck after Armenia fell under their occupation are mentioned. 8. Period of small states (879-1508), where the Sājids, Sallārids, Hamdānids, Marwānids, Shaddādids, Dānishmendid, Mangūjakids, Salduqids, Artuqids of Kayfa, Shāh Armāns, Ayyūbids, Artenids, Qaramānids, Qādī Oghlū, Qara Qoyūnlū, and Aq Qoyūnlū struck coins in numerous cities of Armenia. 9. Seljuq period (1192-1291), where the coins of the Seljuq Turks struck in various districts of Armenia are presented. 10. Roupenian period (1187-1489), where all the Armenian inscribed coins of the Roupenian dynasty, two Armenian coins with Latin legend, as well as the coins of the kings of Cyprus men-

tioning Armenia after the downfall of the Cilician Armenian kingdom, are described. 11. Georgian period (1124-1236), forming that period when Armenia was under Georgian occupation. 12. Ottoman period (1512-1823), where the coins of the Ottoman sultans issued in Armenian cities are put forward. 13. New period, those years starting with 1918, when the Transcaucasian Federal Republic as well as the Armenian Republic bank notes were printed. The gold and silver seals of the kings of Cilician Armenia are also described. A section is attached to each chapter, where the bibliographic sources are mentioned.

Այս կոթողական բանասիրութիւնը նուիրուած է Հայաստանի եւ Կիլիկիոյ մէջ հատանուած հայ դրամներուն, Հայաստանի վերաբերեալ հռոմէական դրամներուն, Բիւզանդիոնի հայազգի կայսրերուն եւ անոնց դրամներուն ու պատմական Հայաստանի հողին վրայ թողարկուած այլ ազգերու դրամներուն: Բոլորը համադրուած են տասներեք գլուխներու մէջ հետեւապէս.– 1. Նախամեսրոպեան շրջան (519 Ն.Ք. – 8.Ք. 414), ուր կ'ընծայուին հայ տառերու գիւտէն առաջ Հայաստանի հողին վրայ կոխուած հայադրամները (երուանդեան եւ արտաշէսեան): 2. Մեսրոպեան շրջան (414–1187), ուր կը ներկայացուին հայ գիրերու գիւտէն ետք Հայաստանի մէջ կոխուած ենթադրական հայադրամները, մինչեւ Ռուբենեան հարստութեան սկիզբը: 3. Հռոմէական շրջան (69 Ն.Ք. – 8.Ք. 183), ուր կը մտնեն Հայաստանի վերաբերեալ լատինատառ հռոմէական դրամները եւ չքադրամները: 4. Պարսկական շրջան (273–627), ուր կը յիշուին Արշակունի եւ Սասանեան պարսիկներու կողմէ Հայաստան գրաւուելէ ետք անոնց կոխած դրամները: 5. Բիւզանդական շրջան (582–1341), ուր կը դասաւորուին Բիւզանդիոնի հայազգի կայսրերուն կողմէ կոխուած դրամները: 6. Արաբական շրջան (661–932), ուր մէջ կը բերուին խալիֆայութեան Արմինիա վարչական նահանգին մէջ կոխուած արաբատառ դրամները: 7. Մոնղոլեան շրջան (1185–1445), ուր կը յիշուին Հայաստան մոնղոլներու իշխանութեան տակ անցնելէ ետք հոն կոխուած դրամները: 8. Փոքր իշխանութեանց շրջան (879–1508), ուր Սաջեանները, Սալլարեանները, Համդանեանները, Մարուանեանները, Շեդդադեանները, Դանիշմենդեանները, Մենգուջակեանները, Սալդուկեանները, Կայֆայի Որդոկեանները, Շահ Արմէնները, Այեուբեանները, Արտենեանները, Քարամանները, Քադի Օղլուները, Քարա Քօյունլուներն ու

Ա֊ք Քօյունլուները, Հայաստանի զանազան մասերը գրաւելով դրամ կոխեցին։ 9· Սելջուկեան շրջան (1192–1291), ուր կը խօսուի սելջուկեան թուրքերու կողմէ Հայաստանի այլ եւ այլ քաղաքներուն մէջ կոխուած դրամներու մասին։ 10· Ռուբենեան շրջան (1187–1489), ուր կը նկարագրուին Ռուբենեան հարստութեան ժամանակամիջոցին Կիլիկիոյ մէջ կոխուած բոլոր հայատառ ու երկու լատինատառ դրամները, ինչպէս նաեւ Կիլիկիոյ հայ թագաւորութեան անկումէն ետք՝ Հայաստանի անունով տպուած կիպրական դրամները։ 11· Վրացական շրջան (1124–1236), որ կը կազմէ այն ժամանակը երբ Հայաստան անցաւ վրաց իշխանութեան տակ։ 12· Օսմանեան շրջան (1512–1823), ուր առաջ կը քաչուին հայկական քաղաքներու մէջ կոխուած Օսմանեան սուլթաններու դրամները։ 13· Նոր շրջան կը կոչուի այն տարիները, ուր տպուած են Անդրկովկասեան Դաշնակցային Հանրապետութեան, ինչպէս նաեւ Հայաստանի Հանրապետութեան կողմէ հրապարակուած դրամանիշներն ու գանձային դրամները, 1918 թ· սկսեալ։ Նաեւ նկարագրուած են ոսկիէ ու արծաթէ կնիքները Կիլիկիոյ հայ թագաւորներուն։ Իւրաքանչիւր գլխուն կցուած է բաժին մը, ուր կը յիշուին մատենագրական աղբիւրները։

447 BEDOUKIAN, Paul Z. *Armenian Coins and Medals: An Exhibition from the Collection of Dr. Paul Z. Bedoukian* – Ցուցահանդէս Տ֊ Զարեհ Պտուկեանի հաւաքածոյէն, by Paul and Victoria Bedoukian. New York: Museum of the Diocese of the Armenian Church of America, 1971, [24 pp.], illus. Bilingual in English and Armenian.

Coins of the Orontid and Artaxiad dynasties, the Armenian emperors of Byzantium, the Roman Empire (relating to Armenia), Kiurke, the Ilkhānids of Persia (with multilingual inscription), the Roupenian dynasty (with Armenian legend), and eighteenth to twentieth century medals are described.

Նկարագրուած են Երուանդեան եւ Արտաշէսեան հարստութեանց, Բիւզանդիոնի հայ կայսերաց, Հռոմի կայսրութեան (Հայաստանի վերաբերեալ), Կորիկէի, Պարսկաստանի Իլխանեաններուն (բազմալեզուեան արձանագրութեամբ), Ռուբենեան հարստութեան (հայատառ խորագրութեամբ) դրամները ինչպէս նաեւ ԺԸ֊ի դարու մեդալները։

448 BEDOUKIAN, Paul Z. Hay dramagitut'ian mut' ējerě [Some Obscure Pages in Armenian Numismatics] - *Հայ դրամագիտութեան մութ էջերը, գրեց՝ Զ. Պետուկեան. Bazmavep,* Vol. CXXX (1972), Nos. 2-3, pp. 291-302, 1 pl. In Armenian.

The author discusses some of the obscure pages of the following dynasties in Armenian numismatics: Orontid dynasty, out of 13 rulers, the coins of only 4-5 have reached us; Artaxiad dynasty, only the coins of Artaxias I and Artavasdes I, out of 12 rulers, have not reached us; Cilician Armenia, baronial coins are only partially classified; we do not have gold and half silver trams from all of the kings; some of the gold coins attributed to the contemporary crusaders may have been struck by Venetians in Cilicia; the copper coin of Kiurke is given by different numismatists to Kiurke I and II. Bedoukian believes that new discoveries of coin hoards and/or research of different historical events will shed more light on some of the cloudy issues of Armenian numismatics.

Հեղինակը կը քննարկէ հետեւեալ հարստութեանց դրամներուն չլուսաբանուած էջերը.- Երուանդեան հարստութիւն, 13 թագաւորներէն միայն 4-5 հատին դրամները ծանօթ են մեզի. Արտաշէսեան հարստութիւն, 12 գահակալներէն միայն Արտաշէս Ա-էն եւ Արտաւազդ Ա-էն մեզի դրամներ չեն հասած. Կիլիկիոյ հայ իշխաններու դրամները մասամբ մը դասաւորուած են. Կիլիկիոյ բոլոր հայ թագաւորներու կողմէն չունինք ոսկեդրամներ եւ կիսադրամներ. Կիլիկիոյ ժամանակակից խաչակիրներու վերագրուած ոսկիէ դրամներուն մի մասը կրնայ կոխուած ըլլալ Կիլիկիոյ մէջ վենետիկցիներուն կողմէ. Կորիկէի պղինձէ դրամը տրուած է տարբեր դրամագէտներու կողմէ թէ Կորիկէ Ա-ին եւ թէ Կորիկէ Բ-ին: Պետուկեան կը հաւատայ թէ դրամագիտերու նոր յայտնաբերումներ եւ կամ պատմական դէպքերու ուսումնասիրութիւններ աւելի լոյս պիտի սփռեն հայ դրամագիտութեան մութ էջերուն վրայ:

449 BEDOUKIAN, Paul Z. The 'Pittsburgh Papers' — 1; Numismatic Art of Armenia, by Paul Bedoukian. *Armenian Review,* Vol. XXXIII (December 1980), No. 4 (132), pp. 343-345, illus.

During a symposium on the essence of Armenia and Armenians, Paul Bedoukian presents Armenian art on its coins. Bedoukian concludes that two main issues of coins existed in Ar-

menia: Artaxiad and Roupenian. From the ancient period, the Tigranes coin represents an original contribution to numismatic art. The obverse portrays the bust of Tigranes to right, wearing an Armenian tiara. On the reverse is the Tyche of Antioch (or of Artaxata) seated on a rock with legend in Greek. From the medieval period, the coins of Levon I represent an original contribution to numismatic art. We see the king seated on a throne ornamented with lions. On the reverse of his double tram, the Armenian lion to left is displayed holding a cross; on the reverse of his regular tram, a cross is seen between two lions rampant regardant.

Դասախօսութեան մը ընթացքին Հայաստանի եւ հայեցիութեան իսկութեան մասին, Զարեհ Պտուկեան կը ներկայացնէ հայ արուեստը իր դրամներուն վրայ: Պտուկեան կ'եզրակացնէ թէ դրամներու երկու գլխաւոր թողարկումներ գոյութիւն ունեցան՝ արտաշէսեան եւ ռուբենեան: Հին շրջանէն՝ տիգրանեան դրամը կը ներկայացնէ ինքնատիպ նպաստ մը դրամագիտական արուեստին: Ակողմը կը պատկերացնէ Տիգրանի կիսանդրին, հայկական խոյրը գլխին, դէպի աջ: Բեկողմին վրայ է Անտիոքի (կամ Արտաշատի) Բախտը նստած դէպի աջ ժայռի մը վրայ եւ յունատառ խորագրութիւնը: Միջնադարեան շրջանէն՝ Լեւոն Ա-ի դրամները կը ներկայացնեն իւրայատուկ նպաստ մը դրամագիտական արուեստին: Կը տեսնենք թագաւորը բազմած առիւծազարդ գահին վրայ: Երկդրամի բեկողմին վրայ կը ցուցադրուի հայկական առիւծը դէպի ձախ՝ բռնելով խաչ մը· իր հասարակդրամիբեկողմինվրայկըտեսնուիկրկնառիւծխաչմը:

450* BEDOUKIAN, Paul Z. *Thirty Centuries of Armenian Metal Art: An Exhibition from the Collection of Dr. Paul Z. Bedoukian* – Երեսուն դարու հայ արուեստ մետաղի, ցուցահանդէս Տբ. Փոլ Զ. Պտուկեանի հաւաքածոյէն, by Paul and Victoria Bedoukian. New York: AGBU Gallery, 1978, [24 pp.], illus. Bilingual in English and Armenian.

Coins of the Orontid and Artaxiad dynasties, Kiurke, Abagha Khan, Cilician Armenia as well as Armenian medals, seals, jewelry, religious objects, arms, and metal art work are described. In most cases the inscriptions are published.

Նկարագրուած են Երուանդեան եւ Արտաշէսեան հարստութեանց, Կորիկէի, Աբաղա Խանի, Կիլիկեան Հայաստանի դրամները, ինչպէս

նաեւ հայկական մեդալներ, կնիքներ, գոհարեղէններ, կրօնական առարկաներ, զէնքեր եւ մետաղեայ արուեստի գործեր: Մեծամասնութեանց արձանագրութիւնները հրատարակուած են:

451 CARSON, R. A. G. *Coins; Ancient, Medieval & Modern,* by R. A. G. Carson. London: Hutchinson, 1962, pp. 15-16, 89-90, 93, pl. 11, Nos. 167, 172; 124, pl. 16, No. 234; 127, 146, 152, pl. 19, Nos. 283, 284; 224, pl. 28, No. 431.
See abstract of No. 452.

452 CARSON, R. A. G. *Coins of the World,* by R. A. G. Carson. New York: Harper & Brothers, 1962, pp. 15-16, 89-90, 93, pl. 11, Nos. 167, 172; 124, pl. 16, No. 234; 127, 146, 152, pl. 19, Nos. 283, 284; 224, pl. 28, No. 431.
The coins of the following are mentioned or described in general terms: Tiribazus (385 B.C.), Tigranes the Great (83-69 B.C.), Artavasdes (56-34 B.C.), Roman coins of Mark Anthony, Augustus, Trajan, Marcus Aurelius, and Lucius Verus relating to Armenia, and lastly the Christian kingdom of Cilician Armenia (1080-1375).
Նշուած կամ համառօտ կերպով նկարագրուած են հետեւեալներուն դրամները.- Տիրիբազոս (385 Ն.Ք.), Տիգրան Մեծ (83-69 Ն.Ք.), Արտաւազդ (56-34 Ն.Ք.), Հայաստանի վերաբերեալ հռոմէական դրամները Մարկոս Անտոնիոսի, Աւգոստոսի, Տրայանոսի, Մարկոս Աւրելիոսի եւ Ղուկաս Վերոսի ու վերջինը՝ կիլիկեան Հայաստանի Քրիստոնեայ թագաւորութեանը (1080-1375):

453 LANGLOIS, Victor. *Numismatique générale de l'Arménie,* par Victor Langlois. Vol. I, *Numismatique de l'Arménie dans l'antiquité.* See No. 478; Vol. II, *Numismatique de l'Arménie au moyen âge.* See No. 805.

454 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Dramagitakan tvyalner Erevani patmut'ian veraberyal [Numismatic Data Relative to the History of Yerevan] - Դրամագիտական տվյալներ Երեվանի պատմութեան վերաբերյալ, գրեց՝ Խ. Ա. Մուշեղյան. *Patma-Banasirakan Handes,* Vol. XXI (1968), No. 3 (42), pp. 27-38. In Armenian.
On the occasion of Yerevan's 2750th anniversary, the curator of the

numismatic section of the State Museum of Armenian History studies the coins recently discovered in and around the city of Yerevan. The earliest coin found is an Ionian silver issue from Miletus. The others discovered are as follows: Achaemenid, Hellenistic, Seleucid, Parthian, Roman, Sassanian, Byzantine, 'Abbāsid, Hūlāgū, Ilkhānid, Tīmūrid, Qara Qoyūnlū, Ṣafavid, Ottoman, Venetian, Afshārid, Zengid, and Qājār. In the early fourteenth century, Yerevan became a mint and remained so for the next five centuries. The last part of the article contains chronological tables of coins struck in Yerevan. They are classified as follows: Ilkhānid, Ṣafavid, Ottoman, Afshārid, Zand, Qājār, and some Iranian copper.

Երեւանի 2750-րդ տարեդարձին առթիւ, Հայաստանի պատմութեան պետական թանգարանի դրամագիտական բաժնի վարիչը կ'ուսումնասիրէ Երեւանի մէջ եւ չուրջ գտնուած դրամները: Վաղագոյն դրամը իոնիական արծաթ մըն է Միլեթ քաղաքէն: Միւսերը հետեւալներն են.- աքեմենեան, հելլենիստական, սելեւկեան, պարթեւական, հռոմէական, սասանեան, բիւզանդական, աբբասեան, հուլաղուեան, իլխանեան, թիմուրեան, քարա քօյունլուեան, սեֆեան, օսմանեան, վենետիկեան, աֆշարեան, զենգեան եւ զաքարեան: Ժդ դարու սկիզբը Երեւան հանդիսացած է դրամներու թողարկման փողերանոց եւ չարունակած է դրամ հատանել յաջորդ հինգ դարերու ընթացքին: Յօդուածին վերջին մասը կը պարունակէ Երեւանի մէջ կոխուած դրամներու ժամանակագրական աղիւսակները: Դասաւորուած են հետեւապէս.- իլխանեան, սեֆեան, օսմանեան, աֆշարեան, զանդեան, զաքարեան եւ իրանական պղինձէ դրամներ:

455 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Dramakan shrjanaṛut'ian tsagumn u zargats'umĕ Hayastanum m.t'.a. V-m.t'. XIV darerum [The Origin and Development of the Monetary Circulation in Armenia, Fifth Century B.C. to Fourteenth Century A.D.] - *Դրամական շրջանառութեան ծագումն ու զարգացումը Հայաստանում մ.թ.ա. V-մ.թ. XIV դարերում, գրեց՝ Խ. Ա. Մուշեղեան.* *Armenian Numismatic Journal,* Series I, Vol. II (March, June, December 1976), Nos. 1, 2, 3 & 4, pp. 2-5, 12-15, 28-37, respectively; Vol. III (March 1977), No. 1, pp. 2-5. In Armenian with English summary.

The coins circulated in Armenia for nineteen centuries are discus-

sed. The material outlined is as follows: Macedonian, Seleucid, Parthian, Roman Republican, Roman Imperial, Armenian Artaxiad, Persian Arsacid, coppers of the city of Artaxata, Sassanian, Umayyad and 'Abbāsid Caliphate, Byzantine, Sājid, Salgharid, Shaddādid, Artuqid, Ildeghizid, Georgian, Zengid, Dānishmendid, Mangūjakid, Mongol, and Cilician Armenian.

Տասնինը դարերու ընթացքին Հայաստանի մէջ չրջանառուած ըրած դրամները քննարկուած են: Համառօտ կերպով ուրուագծուած են հետեւեալքս.- մակեդոնական, սելեւկեան, պարթեւական, հանրապետական Հռոմի, կայսերական Հռոմի, Հայաստանի Արտաշէսեան հարստութեան, սասանեան, պարսիկ Արշակունի, Արտաշատ քաղաքի պղինձներ, Օմայեան եւ Աբբասեան խալիֆայութեանց, բիւզանդական, սաջեան, սալլարեան, չեդադեան, որդոկեան, իլդեգիզեան, վրացական, զենգեան, դանիշմենդեան, մենգուջակեան, մոնղոլ եւ կիլիկիոյ հայկական:

456 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Hin ev mijnadarian Hayastanum taratsvats dramneri himnakan khmberě [The Basic Types of Coins Circulated in Ancient and Medieval Armenia] - *Հին եվ միջնադարյան Հայաստանում տարածված դրամների հիմնական խմբերը, գրեց՝ Խ. Ա. Մուշեղյան. Patma-Banasirakan Handes,* Vol. XIX (1976), No. 1 (72), pp. 111-124. In Armenian with Russian summary.

See abstract of No. 455.

457 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Mayr At'oṛi dramagitakan zhoghovatsun [The Numismatic Collection of the Mother See] - *Մայր Աթոռի դրամագիտական ժողովածուն, գրեց՝ Խ. Ա. Մուշեղյան. Etchmiadzin,* Vol. XXXIII (June, July 1976), Nos. 6, 7, pp. 45-55, 37-44, respectively, 4 pls. In Armenian.

The collection belonging to the museum of the Mother See of Holy Etchmiadzin, Armenia is described and 831 gold, silver, and bronze coins are classified as follows: classic and Hellenistic, Seleucid, Roman Republican, Roman Imperial, Parthian, Armenian Artaxiad, Sassanian, Byzantine, those of the Arab Caliphate, Seljuq, Mongol, Cilician Armenian royal series, Iranian, Ottoman, Russian, Georgian, Russo-Georgian, Western European, and American.

Հայաստանի Ս. Էջմիածնի Մայր Աթոռի թանգարանի դրամական ժողովածոն նկարագրուած է եւ 831 ոսկիէ, արծաթէ եւ բրոնզէ դրամները դասաւորուած են հետեւապէս.- դասական եւ հելլենիստական, սելեւկեան, Հռոմի հանրապետական շրջան, Հռոմի կայսրութեան շրջան, պարթեւական, Հայաստանի արտաշէսեան, սասանեան, բիւզանդական, արաբական խալիֆայութեան, սելջուկեան, մոնղոլական, կիլիկեան Հայաստանի թագաւորական համակարգը, իրանական, օսմանեան, ռուսական, վրացական, ռուս-վրացական, արեւմտաեւրոպական եւ ամերիկեան:

458 MOUSHEGHIAN, Kh. A. The Origin and Development of the Monetary Circulation in Armenia, V Century B.C.-XIV Century A.D., by Kh. A. Mousheghian. *Armenian Numismatic Journal,* Series I, Vol. II (March, June, December 1976), Nos. 1, 2, 3 & 4, pp. 4-5, 14-15, 34-37, respectively; Vol. III (March 1977), No. 1, pp. 4-5.

See abstract of No. 455.

459 NERCESSIAN, Y. T. Hayuhin hay dramin vray [Ladies on Armenian Money] - *Հայուհին հայ դրամին վրայ, գրեց՝ Ե. Թ. Ներսէսեան. Asbarez,* Vol. LXXII (Saturday, 10 May 1980), No. 6125, p. 3, illus. In Armenian.

In an article penned to honor "Mother's day," the following are described: Tigranes IV and Queen Erato, in jugate form, are displayed on a bronze coin, where the reverse depicts Fortune seated, holding a cornucopiae; King Tigranes (lately attributed by Paul Z. Bedoukian to Tigranes V) is portrayed on the obverse and Erato on the reverse of a bronze coin, which, until recently, was given to Tigranes IV and Erato by most numismatists; a tram of Hetoum and Zabel where the obverse presents the queen and king standing, and on the reverse, an Armenian lion; the picture of a maiden is printed on a 250 ruble bank note of the Armenian Republic dated 1919 where the virgin is seated behind a spinning wheel, around whose head a gold halo can be seen.

Մայրերու օրուան առիթով գրուած յօդուածի մը մէջ հետեւեալները նկարագրուած են.- Տիգրան Դ եւ Երատոյ թագուհին զուգագլուխ պատկերուած են բրոնզէ դրամի մը վրայ, որու եւրին

Բախտը նստած է եւ կը բռնէ ամաթեղջիւր մը. Տիգրան թագաւորը (վերջերս Զարեհ Պտուկեան վերագրած է այս Տիգրան Ե-ին) պատկերուած է բրոնզէ դրամի մը ակողմին վրայ եւ Երատոյ թագուհին՝ բեկողմին վրայ, որ ցարդ դրամագէտներու կողմէ տրուած էր Տիգրան Դ-ի եւ Երատոյին. Հեթում-Զապէլի դրամ մը, ուր թագուհին ու թագաւորը կանգնած են հանդիպահայեաց եւ ետին՝ հայկական առիւծ մը. գեղանի հայուհիին նկարը տպուած է 1919 թուագրուած Հայաստանի Հանրապետութեան 250 ռուբլինոց դրամանիշին վրայ, ուր ան նստած է ճախարակի մը ետին եւ ոսկիէ պսակ մը կը չրջապատէ իր գլուխը:

The Period of Ancient Numismatics Sixth Century B.C. to Fourth Century A.D.

GENERAL WORKS

460 ALLOTE DE LA FUŸE. Monnaies Arsacides de la collection Petrowicz, par Allote de la Fuÿe. *Revue Numismatique,* Series IV, Vol. IX (1905), pp. 129-169, pl. III. In French.

The relevant history of the ancient period is reviewed, quotations are made from Justin, Moses of Khoren, etc., and based on the attributions of *Arsaciden Münzen* by Petrowicz, the reign of Phraates IV, his coinage and the coins attributed to the following Armenian Arsacid rulers are discussed: Valarsaces (139 and 138 B.C.), Arsaces I (124 B.C.), Artaxias I, Artavasdes I (93 B.C.), and Tigranes I (94-56 B.C.). Various types of monograms, inscribed on the coins of different rulers, played a major role in their attribution. The Persian Arsacids are discussed extensively and the chronology tables of Armenian and Persian Arsacid kings are given.

Հին չրջանի վերաբերեալ պատմութիւնը քննուած է, մէջբերումներ կատարուած են Ցուստինէն, Մովսէս Խորենացիէն եւ այլոցմէ ու հիմնուած Պետրովիչի Արշակունի դրամներ գրքի վերագրութեանց վրայ, քննարկուած են Հրահատ Դ ու իր դրամները եւ հետեւեալ հայ Արշակունիներուն վերագրուած դրամները.– Վաղարշակ Ա (139 եւ 138 Ն.Ք.), Արշակ Ա (124 Ն.Ք.), Արտաշէս Ա, Արտաւազդ Ա (93 Ն.Ք.) եւ Տիգրան Ա (94–56 Ն.Ք.): Բազմատեսակ մենագրեր, արձանագրուած զանազան կառավարիչներու դրամներուն վրայ, կարեւոր դեր խաղցած են անոնց վերագրումին մէջ: Պարսիկ Արշակունիները քննարկուած են մանրամասնութեամբ եւ հայ ու պարսիկ Արշակունի թագաւորներու ժամանակագրութիւնները տրուած են:

461 ATRPET. Hay t'agaworneri dramnerě, het Tigran Metsi [The Coins of Armenian Kings, Post Tigranes the Great] - *Հայ թագաւորների դրամները, յետ Տիգրան Մեծի, գրեց՝ Ատրպետ. Azgagrakan Handēs,* Vol. XXIII (1912), Year XIV, No. 2, pp. 57-67, illus. In Armenian.

The coinage of the following rulers are discussed: Artavasdes I (56-30 B.C.), a drachm and a copper with their reverses portraying a chariot and Nike; Tigranes II copper coin displaying Fortune; a drachm given to Artavasdes-Augustus; Tigranes III, three copper coins depicting Nike, a warrior, and a horse; a drachm to Tigranes-Erato; Vonones (A.D. 16); a drachm given to Germanicus-Artaxias; Tiridates; Achaemenid Sohemus; the kings of Commagene: Antiochus IV, Antiochus IV and Iotape, Epiphanus and Callinicus.

Քննարկուած են հետեւեալ թագաւորներու դրամները.- Արտաւազդ Ա (56-30 Ն.Ք.), դրախմ մը եւ պղինձէ դրամ մը, որոնց բեկողմերը պատկերագրուած են մարտակառքով եւ ցաղթանակով. Տիգրան Բ թագաւորի պղինձէ դրամ մը, բեկողմը պատկերագրուած ոսկեմայրով. Արտաւազդ-Աւգոստոսի վերագրուած դրախմ մը. Տիգրան Գ-ի տրուած երեք պղինձէ դրամներ, որոնց վրայ պատկերուած են ցաղթանակը, հսկայ մը եւ ձի մը. դրախմ մը վերագրուած Տիգրան-Երատոյի. Վոնոն (Ց.Ք. 16). դրախմ մը տրուած Գերմանիկոս-Արտաչէսի. Տրդատ. Աքեմենեան Սոհեմոս. Կոմմագենէի թագաւորներ՝ Անտիոքոս Դ, Անտիոքոս Դ եւ Իոտափէ, Եպիփանոս եւ Կալլինիկոս:

462 BABELON, Ernest. P'arizu azgayin t'angaranin mēj hay-kakan dramk' [Armenian Coins in the Bibliothèque Nationale of Paris] - *Փարիզու ազգային թանգարանին մէջ հայկական դրամք, գրեց՝ Եռն. Պապլոն. Bazmavep,* Vol. XLIX (1891), pp. 109-112, 113-119, 136-141, 153-156. Extracted from *Les Rois de Syrie, d'Arménie et de Commagène* by K. J. Basmadjian. In Armenian.

See abstract of No. 463.

463 BABELON, Ernest. *Les Rois de Syrie, d'Arménie et de Commagène,* par Ernest Babelon. Paris: Bibliothèque Nationale, 1890. Reprint, Bologna: Arnoldo Forni, 1971, Vol. I, pp. CXCI-CCVII, 211-216, 268; Vol. II, pl. XXIX, illus. In French.

The general catalogue is dedicated primarily to the ancient Hellenistic coins of Syria, which is based on the collection of the Bibliothèque Nationale of Paris. The Armenian coins discussed are attributed to the following rulers: Charaspes, an unknown king, bronze (Rev.: eagle); Arsames (230 B.C.), capital city Arsamosata, bronze coin (Rev.: equestrian); Abdissares (200 B.C.), ruled in Arsamosata, bronze coins (Rev.: eagle, head of a horse); Xerxes, son of Abdissares (170 B.C.), king of the section of Sophene which had Arsamosata as its capital city, bronze coin (Rev.: Victory); Zariadres (independent in 190 B.C.), king of Sophene, bronze coin (Rev.: thunderbolt); Artaxias (independent in 190 B.C.), ruled for 20 years, founded Artaxata, but no coins found from him; Morphilik (150-148 B.C.), could be the son of Zariadres, king of Sophene, bronze coin; Tigranes I the Great (97-56 B.C.), tetradrachms (Rev.: Tyche), drachms (Rev.: Tyche), and bronze coins (Rev.: Tyche, palm branch, Nike) have been discovered with his name, also founded Tigranocerta as his capital city; Artavasdes I (56-30 B.C.), son of Tigranes the Great, drachm (Rev.: quadriga) and bronze coin (Rev.: Nike); Tigranes II (20-12 B.C.), bronze coin (Rev.: Fortune); Tigranes III and with his sister Erato (12-6 B.C.), bronze coins (Rev.: Victory); Artavasdes-Augustus, drachm; Tigranes IV; Artaxias-Germanicus; Tigranes V.

Ընդհանուր կատալոգ մըն է, ընծայուած առաւելապէս Սուրիոյ հին հելլենիստական դրամներուն, հիմնուած Փարիզի Ազգային Թանգարանի հաւաքածոյին վրայ։ Քննարկուած հայկական դրամները վերագրուած են հետեւեալ հայ գահակալներուն.– Քարասպէս, անծանօթ թագաւոր մը, բրոնզէ դրամ (Բեկողմ՝ արծիւ). Արշամ (230 Ն.Ք.), արքունի ոստանն Արշամաշատ, բրոնզէ դրամ (Բեկողմ՝ ձիաւոր). Աբդիսարէս (200 Ն.Ք.), թագաւորած է Արշամաշատ, բրոնզէ դրամք (Բեկողմ՝ արծիւ, ձիու գլուխ). Քսերքսէս, որդին Աբդիսարէսի (170 Ն.Ք.), թագաւորած է Ծոփաց այն մասին որոնց գլխաւոր քաղաքն էր Արշամաշատ, բրոնզէ դրամ (Բեկողմ՝ ցաղթանակ). Զարիադրէս (անկախ յամի 190 Ն.Ք.), Ծոփաց թագաւոր, բրոնզէ դրամ (Բեկողմ՝ կայծակ). Արտաշէս (անկախ յամի 190 Ն.Ք.), 20 տարի թագաւորած է, Արտաշատը հիմնած է, բայց իր անուամբ կոխած դրամ չկայ. Մորֆիլիկ (150–148 Ն.Ք.), կրնայ Զարիադեայ որդւոց մէկն ըլլալ, Ծոփաց թագաւոր, բրոնզէ դրամ. Մեծն Տիգրան Ա (97–56 Ն.Ք.), իր անուամբ չորեքդրամեաններ

(Բեկողմ՝ Բախտ), արծաթէ (Բեկողմ՝ Բախտ) եւ բրոնզէ (Բեկողմ՝ Բախտ, արմաւենիի ճիւղ, ցաղիկանակ) դրամք գտնուած են, հիմնած է Հայաստան զՏիգրանակերտ, զոր մայրաքաղաք ըրած է. Արտաւազդ Ա (56–30 Ն.Ք.), որդին Տիգրան Մեծի, արծաթէ (Բեկողմ՝ քառածի մարտակառք) եւ բրոնզէ (Բեկողմ՝ ցաղիկանակ) դրամք. Տիգրան Բ (20–12 Ն.Ք.), բրոնզէ դրամ (Բեկողմ՝ Բախտ). Տիգրան Գ եւ երատոյ քրոջ հետ (12–6 Ն.Ք.), բրոնզէ դրամք (Բեկողմ՝ ցաղիկանակ). Արտաւազդ-Աւգոստոս, արծաթէ դրամ. Տիգրան Դ. Արտաչէս-Գերմանիկոս. Տիգրան Ե:

464 BABELON, Jean. *Catalogue de la collection de Luynes: Monnaies grecques,* par Jean Babelon. Paris: Bibliothèque Nationale, 1930, Vol. III, p. 88, Nos. 2828-2830; 102, No. 2899; 1936, Vol. IV, pp. 38-39, Nos. 3433-3436, pls. CV, CVII, CXXVII. In French.

The silver coins of satrap Tiribazus struck in the cities of Cilicia and inscribed in Aramaic and Greek, and the silver coins of satrap Orontas (362 B.C.) struck in the cities of Asia Minor are catalogued. The coins of Armenian kings Abdissares (200 B.C.) and Tigranes the Great (97-56 B.C.) are also catalogued. In all cases the legends and metrological data are published.

Ցուցակագրուած են Կիլիկիոյ քաղաքներուն մէջ կոխուած սատրապ Տիրիբազոսի արամէատառ եւ յունատառ արծաթէ դրամները եւ Փոքր Ասիոյ մէջ կտրուած սատրապ Որոնդասի (362 Ն.Ք.) արծաթէ դրամները: Ցուցակագրուած են նաեւ Աբդիսարէս (200 Ն.Ք.) եւ Տիգրան Մեծ (97–56 Ն.Ք.) հայ թագաւորներու դրամները: Բոլորին խորագրութիւնները ու չափագիտական տուեալները հրատարակուած են:

465 BASMADJIAN, K. J. Haykakan dramner, I. Nakhamesropian shrjan [Armenian Coins, I. Pre-Mesropian Period] - *Հայկական դրամներ, Ա.- Նախամեսրոպեան շրջան, գրեց՝ Կ. Ց. Բասմաջեան. Gotchnag,* Vol. XIX (5 July 1919), No. 27, pp. 865-866. In Armenian.

Basmadjian states that the following Armenian kings and rulers struck coins with Greek legends: Arsames (230 B.C.), Abdissares (200 B.C.), Xerxes (170 B.C.), Zariadres (190 B.C.), Morphilik (150-148 B.C.), Tigranes II the Great (94-54 B.C.), Artavasdes III (56-34

B.C.), Tigranes III (20-12 B.C.), Tigranes IV (12-5 and 2-1 B.C.), and also Tigranes IV and Erato.

Բասմաջեան կը յայտարարէ թէ հետեւեալ հայ թագաւորներն ու իշխանները կոխած են յունատառ դրամներ.- Արշամ (230 Ն.Ք.), *Արդիսարէս* (200 Ն.Ք.), *Քսերքսէս* (170 Ն.Ք.), *Զարիադրէս կամ Զարեհ կամ Զահրադ* (190 Ն.Ք.), *Մորֆիլիկ* (150–148 Ն.Ք.), *Մեծն Տիգրան Բ* (94–54 Ն.Ք.), *Արտաւազդ Գ* (56–34 Ն.Ք.), *Տիգրան Գ* (20–12 Ն.Ք.), *Տիգրան Դ* (12–5 *եւ* 2–1 Ն.Ք.), *նաեւ Տիգրան Դ եւ Երատոյ*:

466 BRETT, Agnes Baldwin. *Catalogue of Greek Coins*, by Agnes Baldwin Brett. Boston: Museum of Fine Arts, 1955, p. 270, No. 2119, pl. 97; 285, Nos. 2194-2195, pl. 102; *Greek Coins, 1950-1963* (Supplement), by Mary Comstock. 1964, p. 64, No. 294, pl. XXVI.

A silver stater of Satrap Tiribazus (386-380 B.C.), with Ahura Mazda on the reverse, two silver tetradrachms and a drachm of Tigranes of Armenia, king of Syria (83-69 B.C.), with the Antioch Tyche on the reverses, are described. The legends, monograms, and the metrological data are published.

Նկարագրուած են Սատրապ Տիրիբազոսի (386–380 Ն.Ք.) *արծաթէ ստատերը, ունենալով Ահուրամազդան բեկողմին վրայ եւ Հայաստանի ու Սուրիոյ թագաւոր Տիգրանի* (83–69 Ն.Ք.) *երկու չորեքդրամեաններն ու մի դրախման, ունենալով Անտիոքի Բախտը բեկողմերուն վրայ: Խորագրութիւնները, մենագրերն ու չափագիտական տուեալները հրատարակուած են:*

467 D'ENNERY, M. *Catalogue des médailles antiques et modernes, principalement des inédites et des rares, en or, argent, bronze, etc.* du Cabinet de M. d'Ennery, Écuyer. Paris: De l'Imprimerie de Monsieur, 1788, pp. 27-28, Nos. 192-193. In French.

The silver coins of the following Armenian kings are described: Tigranes, where the reverse displays the Antioch Tyche; Xerxes, the ruler of the city of Arsamosata of Armenia Major, where the reverse displays Victory.

Նկարագրուած են հետեւեալ հայ թագաւորներու արծաթէ դրամները.- Տիգրան, ուր բեկողմը կը ներկայացնէ Անտիոքի Բախտը. Քսերքսէս, Մեծ Հայքի Արշամաշատ քաղաքի կառավարիչը, ուր բեկողմը կը պատկերացնէ Յաղթանակը:

468 ECKHEL, Joseph. *Doctrina numorum veterum,* conscripta a Josepho Eckhel. Second edition, Vindobonae [Leipzig]: Sumtibus Friderici Volke, 1828, Part I, Vol. III, pp. 202-208, 247-248; 1796, Part II, Vol. VI, pp. 45-49, 63-65, 82-83, 94-99, 142-143, 208-209, 263, 438-439; 1828, Part II, Vol. VII, pp. 15, 49-53, 57, 72-73, 90-95; etc. In Latin.

The history and the coinage of the following rulers are reviewed: Zariadres; Arsames; Xerxes; Sames or Samus; Mithridates; Tigranes I; Artavasdes I, the son of Tigranes the Great; Antiochus IV and his sons Epiphanus and Callinicus; Minnisaris. Additionally, Roman coins relating to Armenia of the following rulers are reviewed: Marcus Antonius, Octavianus Augustus, Nero, Trajan, Antoninus Pius, Marcus Aurelius, and Lucius Verus. The coins attributed to the cities of Arsamosata, Arxata, and Daranissa are mentioned. The legends inscribed on the coins are published.

Քննուած են հետեւեալ գահակալներու պատմութիւնը եւ դրամները.- Զարեհ, Արշամ, Քսերքսէս, Սամէս կամ Սամոս, Միհրդատ, Տիգրան Ա, Արտաւազդ՝ Տիգրան Մեծի որդին, Անտիոքոս Դ եւ իր որդիները՝ Եպիփանոս եւ Կալլինիկոս, Միննիսար: Ինչպէս նաեւ քննուած են Հայաստանի վերաբերեալ հետեւեալներու հռոմէական դրամները.- Մարկոս Անտոնիոս, Ոկտաւիանոս Աւգոստոս, Ներոն, Տրայանոս, Անտոնինոս Պիոս, Մարկոս Աւրեղիոս եւ Ղուկիոս Վերոս: Նշուած են նաեւ Արշամաշատ, Արքսատա եւ Դարանիսսա քաղաքներու վերագրուած դրամները: Դրամներուն վրայ արձանագրուած խորագրութիւնները հրատարակուած են:

469 HEAD, Barclay V. *Historia Numorum: A Manual of Greek Numismatics,* by Barclay V. Head. Oxford: Clarendon Press, 1887. Reprint, Chicago: Argonaut Inc., 1967, pp. 528, 530, 568, 597-598, 730, 754, 772-773, illus.

The classic treatise is a standard manual on ancient Greek numismatics. In the section of the satraps, coins of Western Asia Minor, the coins of Orontas (362 B.C.) are discussed. In the section on Cilician satraps, the coins of Tiribazus (386-380 B.C.) are listed. In two separate sections, on "Armenia" and "Tigranes," Armenian kings and their coins with full legends are listed as follows: Arsames (230 B.C.), Abdissares (200 B.C.), Xerxes (170 B.C.), Zariadres

(134 B.C.), Morphilik (150-148 B.C.), Tigranes I (95-56 B.C.), Artavasdes I (56-34 B.C.), Tigranes II (20-12 B.C.), Tigranes III (12-6 B.C.), Tigranes and Erato (1 B.C.), Artavasdes III (2-10 A.D.), and Artaxias (A.D. 18-35).

Դասական բանասիրութիւնը ընդհանուր ուղեցոյց մըն է հին հելլենիստական դրամագիտութեան: Արեւմտեան Փոքր Ասիոյ սատրապներու բաժնին մէջ քննարկուած են Որոնդասի դրամները (362 *Ն.Ք.*): *Կիլիկիոյ սատրապներու բաժնին մէջ Տիրիբազոսի* (386–380 *Ն.Ք.*) *դրամները ցուցակագրուած են: Երկու տարբեր վայրերու մէջ, «Արմենիա» եւ «Տիգրան», հետեւեալ հայ թագաւորները եւ իրենց դրամները՝ խորագրերով միատեղ, դասաւորուած են.– Արշամ* (230 *Ն.Ք.*), *Աբդիսարէս* (200 *Ն.Ք.*), *Քսերքսէս* (170 *Ն.Ք.*), *Զարեհ* (134 *Ն.Ք.*), *Մորֆիլիկ* (150–148 *Ն.Ք.*), *Տիգրան Ա* (95–56 *Ն.Ք.*), *Արտաւազդ Ա* (56–34 *Ն.Ք.*), *Տիգրան Բ* (20–12 *Ն.Ք.*), *Տիգրան Գ* (12–6 *Ն.Ք.*), *Տիգրան եւ Երատոյ* (1 *Ն.Ք.*), *Արտաւազդ Գ* (*Ց.Ք.* 2–10) *եւ Արտաշէս* (*Ց.Ք.* 18–35):

470 HENNIN, M. *Manuel de numismatique ancienne, contenant les éléments de cette science et les nomenclatures avec l'indication des divers degrés de rareté des monnaies et des médailles antiques,* par M. Hennin. Paris: Rollin et Feuardent, 1872; Vol. II, pp. 260-261, 267; *Atlas,* pp. 20-21, pls. 57, 61, Nos. 8, 4, respectively. In French.

The copper coins of the following rulers of Armenia are noted: Arsames (245 B.C.), Sames, Pythodoris and Sames, Xerxes (148 B.C.), Abdissares, Mithridates (148 B.C.), Artavasdes (61-34 B.C.), Tigranes IV and Erato, Aristobulus and Salome, and Tigranes I, king of Armenia and Syria (83-66 B.C.), a tetradrachm and a copper coin.

Նշուած են Հայաստանի հետեւեալ գահակալներու պղինձէ դրամները.– Արշամ (245 *Ն.Ք.*), *Սամէս, Պիթոդորիս եւ Սամէս, Քսերքսէս* (148 *Ն.Ք.*), *Աբդիսարէս, Միհրդատ* (148 *Ն.Ք.*), *Արտաւազդ* (61–34 *Ն.Ք.*), *Տիգրան Դ եւ Երատոյ, Արիստոբուլոս եւ Սալոմէ, ինչպէս նաեւ Հայաստանի եւ Սուրիոյ թագաւոր Տիգրան Ա-ի* (83–66 *Ն.Ք.*) *չորեքդրամեան մը եւ պղինձէ դրամ մը:*

471 HOVSĒP'IAN, Garegin. Hin hayots' dramner [Ancient Coins of the Armenians] - *Հին հայոց դրամներ, գրեց՝ Գարե-*

գին Վ. Յովսէփեան, *Taraz,* Vol. XIII (Sunday, 9 June 1902), No. 20, pp. 147-148; Vol. XIII (Sunday, 23 June 1902), No. 22, pp. 163-164, illus. In Armenian.

The value of ancient coins as written monuments is explained and that they are worthy of study as one of the auxiliary sciences of history. Four drachms of Tigranes the Great consisting of a forgery made of lead; four copper coins given to the kings of the Artaxiads of Armenia; and a Roman coin, attributed to Marcus Aurelius, where Armenia is seated on the reverse, are described.

Բացատրուած է թէ ինչպէս հին դրամներ յիշատակարաններ են եւ արժանի են ուսումնասիրութեան իբրեւ պատմութեան օժանդակ գիտութիւններէն մէկը: Նկարագրուած են Տիգրան Մեծի չորս դրամները, որոնցմէ մին կապարէ չինուած կեղծ օրինակ մըն է, չորս պղինձէ դրամներ տրուած Արտաշէսեան հարստութեան գահակալներուն եւ վերջինը՝ հռոմէական դրամ մը վերագրուած Մարկոս Աւրեղիոսի, որու երկրորդ երեսին վրայ նստած է Հայաստանը:

472 IMHOOF-BLUMER, F. *Kleinasiatische Münzen,* von F. Imhoof-Blumer. Vienna: Alfred Hölder, 1902, Vol. II, pp. 450, 466-468, Nos. 3, 3a, pl. XVIII, Nos. 4, 5; 492-493, No. 1; 506, No. 1, pl. XIX, Nos. 6, 11. In German.

Two silver coins of Satrap Tiribazus, struck in the Cilician cities of Issus, Mallus, and Tarsus, are catalogued. The Aramaic legend and metrological data are published. Additionally, a Roman Imperial coin of Augustus relating to Armenia is noted.

Յուցակագրուած են սատրապ Տիրիբազոսի երկու արծաթէ դրամները, հատանուած Կիլիկիոյ Իսսոս, Մալլոս եւ Տարսոն քաղաքներուն մէջ: Արամէատառ խորագրութիւնն ու չափագիտական տուեալները հրատակուած են: Ինչպէս նաեւ նշուած է Հայաստանի վերաբերեալ Հռոմի Աւգոստոս կայսեր մի դրամը:

473 IMHOOF-BLUMER, F. *Monnaies grecques,* par F. Imhoof-Blumer. Amsterdam: Académie Royale Néerlandaise des Sciences, 1883, pp. 245-246, No. 89; 368, No. 59; 437-438, Nos. 122-123. In French.

The silver coins of satrap Orontas, struck in Asia Minor with Greek legend, and the coins of satrap Tiribazus, struck in the cities of Ci-

licia, with Greek and Aramaic inscriptions, are catalogued. Additionnally, two drachms of Tigranes the Great are catalogued. In all cases the legends and the weights of the coins are published.

Ցուցակագրուած են սատրապ Որոնդասի արծաթէ դրամները, հատանուած են Փոքր Ասիոյ մէջ յունական տառերով եւ սատրապ Տիրիբազոսի արծաթէ դրամները հատանուած կիլիկիոյ քաղաքներուն մէջ յունական եւ արամէական տառերով: Ինչպէս նաեւ ցուցակագրուած են Տիգրան Մեծի երկու դրախմաները: Բոլորին ընթացքին՝ դրամներու խորագրութիւնները ու ծանրութիւնները հրատարակուած են:

474 IMHOOF-BLUMER, F. *Porträtköpfe auf antiken Münzen, hellenischer und hellenisierter Völker,* von F. Imhoof-Blumer, Leipzig: Druck und Verlag von B. G. Teubner, 1885, pp. 41-42, pl. IV, No. 13, pl. VI, Nos. 4-8. In German.

The obverse of the coins of the following rulers are presented: the kings of Sophene of Western Armenia, Zariadres (two centuries before Christ); Anisades, a bronze; Ariaos, a bronze; Morphilik, a bronze; Armenian kings, Xerxes (170 B.C.), a bronze; Abdissares (150 B.C.), a bronze; Tigranes I (97-56 B.C.), two silver and two bronze coins; Artavasdes I (56-30 B.C.), son of Tigranes, a silver and a bronze; Tigranes II (20-? B.C.), son of Artavasdes, a bronze; Tigranes III and Erato (12-6 and 3-1 B.C.), a bronze; Artavasdes II (6-3 B.C.), son of Tigranes II, a silver; Artaxias and Germanicus (A.D. 18-35), a silver. The legends of all the coins are published.

Ընծայուած են հետեւեալ զահակալներու դրամներուն ակողմերը.- Արեւմտեան Հայաստանի Ծոփքի թագաւորներ՝ Զարեհ (Քրիստոսէ երկու դար առաջ). Անիսադէս, բրոնզ մը. Արիաուս, բրոնզ մը. Մորֆիլիկ, բրոնզ մը. հայ թագաւորներ՝ Քսերքսէս (170 Ն.Ք.), բրոնզ մը. Աբդիսարէս (150 Ն.Ք.), բրոնզ մը. Տիգրան Ա (97-56 Ն.Ք.), երկու արծաթէ եւ երկու բրոնզէ դրամներ. Արտաւազդ Ա (56-30 Ն.Ք.), Տիգրանի որդին, արծաթ մը եւ բրոնզ մը. Տիգրան Բ (20-? Ն.Ք.), Արտաւազդի որդին, բրոնզ մը. Տիգրան Գ եւ Երատոյ (12-6 եւ 3-1 Ն.Ք.), բրոնզ մը. Արտաւազդ Բ (6-3 Ն.Ք.), Տիգրան Բ-ի որդին, արծաթ մը. Արտաչէս եւ Գերմանիկոս (Ց.Ք. 18-35), արծաթ մը: Բոլոր դրամներուն խորագրութիւնները հրատարակուած են:

475 KLAWANS, Zander H. *An Outline of Ancient Greek Coins,*

by Zander H. Klawans. Racine, Wisconsin: Whitman Publishing Company, 1964, pp. 169, 199, illus.

The manual is an outline of ancient Greek coins where in two separate locations, "Armenia" and "Tigranes," the following Armenian kings are mentioned: Arsames (230 B.C.), Abdissares (200 B.C.), Xerxes (170 B.C.), Zariadres, Morphilik (150-148 B.C.), Tigranes (97-56 B.C.), Artavasdes I (56-34 B.C.), Tigranes II (20-12 B.C.), Tigranes III (12-6 B.C.), Artavasdes III (A.D. 2-10), and Artaxias (A.D. 18-35).

Գրքոյկը հին յունական դրամներու ուրուագիծ մըն է, ուր երկու տարբեր վայրերու մէջ, «Արմենիա» եւ «Տիգրան», հետեւեալ հայ թագաւորները յիշուած են.- Արշամ (230 Ն.Ք.), Աբդիսարէս (200 Ն.Ք.), Քսերքսէս (170 Ն.Ք.), Զարեհ, Մորֆիլիկ (150-148 Ն.Ք.), Տիգրան (97-56 Ն.Ք.), Արտաւազդ Ա (56-34 Ն.Ք.), Տիգրան Բ (20-12 Ն.Ք.), Տիգրան Գ (12-6 Ն.Ք.), Արտաւազդ Գ (Ց.Ք. 2-10) եւ Արտաչէս (Ց.Ք. 18-35):

476 KNIGHT ASSERVAT, Richard Payne. *Nummi veteres civitatum, regum, gentium et provinciarum, Londini in Museo Richardi Payne Knight Asservati.* London: Gulielmus Nicol, 1830, p. 193. In Latin.

The coins of the following rulers are described: Tigranes, five silver coins, displaying the Tyche of Antioch and three bronze coins displaying the Antioch Tyche and Victory; Xerxes, a bronze coin; Artavasdes II, a bronze coin.

Նկարագրուած են հետեւեալ թագաւորներու դրամները.- Տիգրան, հինգ արծաթէ դրամներ դրուագուած Անտիոքի Բախտով եւ երեք բրոնզէ դրամներ պատկերագրուած Անտիոքի Բախտով ու Յաղթանակով. Քսերքսէս, բրոնզէ դրամ մը. Արտաւազդ Բ, բրոնզէ դրամ մը:

477 KRAAY, Colin M. *Greek Coins,* by Colin M. Kraay, photographs by Max Hirmer. New York: Harry N. Abrams, Inc., 1966, p. 371, No. 735, pl. 202; 378, No. 776, pl. 212.

A gold stater of satrap Orontas (362 B.C.) struck in Lampsacus and a tetradrachm of Tigranes (95-55 B.C.) struck in Antioch are presented. The legend and monograms of the latter and metrological data of both are published.

Ընծայուած են սատրապ Որոնդասի (362 Ն.Ք.) *ոսկիէ ստատերը, կոխուած Լամպսակի մէջ եւ Տիգրանի* (95–55 Ն.Ք.) *չորեքդրամեանը, կոխուած Անտիոքի մէջ: Վերջինին խորագրութիւնն ու մենագրերը եւ երկուքին չափագիտական տուեալները հրատարակուած են:*

478* LANGLOIS, Victor. *Numismatique de l'Arménie dans l'antiquité,* par Victor Langlois. Paris: Bibliothèque Historique Arménienne, 1859. Reprint, Bologna: Arnoldo Forni, 1979, xx, 87 pp., 6 pls. In French.

An attempt is made to present a classification of ancient Armenian coins from the ancient days to the third century A.D. The coins of the following are described: Tiribazus (400-384 B.C.), a silver coin with Baal on the obverse and Ahura Mazda on the reverse; Sames (150 B.C.), copper with Victory and the staff of Bacchus; Arsames (245 B.C.), a copper coin with an equestrian design; Xerxes (174-164 B.C.), copper coins with Victory design; Abdissares (150 B.C.), copper coins engraved with an eagle and the head of a horse; Mithridates (170 B.C.), a copper coin with the club of Hercules; Tigranes the Great (89-55 B.C.), tetradrachms and a drachm with the Tyche of Antioch, copper coins where the Tyche is seated toward right and left, a copper coin with draped Fortune holding a cornucopiae to left, a copper coin with Victory to right, a copper coin with a horse to left; Artavasdes (55-34 B.C.), a drachm with a quadriga to left, a copper coin with Victory to left; a Roman coin of Marcus Antonius and Cleopatra struck with a small Armenian tiara; Tigranes II (20 B.C.), a copper with the bust of Tigranes to left where the reverse depicts a standing Armenian to right holding a spear; Tigranes and Erato (12-6 and 3-1 B.C.), a copper coin; Vonones (A.D. 16), a silver tetradrachm with the bust of the king portrayed to left where the reverse displays Victory holding a crown; Artaxias (A.D. 18-34), a silver which portrays the bust of Germanicus to right and the reverse depicts the crowning of Artaxias by Germanicus; Trajan, Roman copper coins relating to Armenia; and from the kingdom of Osroene, numerous copper coins given to Abgarus VIII-XI.

Հայ հին դրամներու վաղ դասաւորումը ներկայացնելու փորձ մը կատարուած է հին օրերէն մինչեւ Ց.Ք. Գ դար: Նկարագրուած են

հետեւեալներուն դրամները.– *Տիրիբազոս* (400–384 Ն.Ք.), արծաթէ դրամ մը, ակողմին վրայ Բահաղի նկարը եւ բեկողմին վրայ՝ Ահուրամազդան. *Սամէս* (150 Ն.Ք.), պղինձէ դրամներ Բակկոսի գլուխզանով եւ ցաղթանակով. *Արշամ* (245 Ն.Ք.), պղինձէ դրամ մը ձիաւորի պատկերատիպով. *Քսերքսէս* (174–164 Ն.Ք.), պղինձէ դրամներ ցաղթանակի պատկերատիպով. *Աբդիսարէս* (150 Ն.Ք.), պղինձէ դրամներ դրուագուած արծիւով եւ ձիու գլուխով. *Միհրդատ* (170 Ն.Ք.), պղինձէ դրամ մը Վահագնի լախտով. *Տիգրան Մեծ* (89–55 Ն.Ք.), չորեքդրամեաններ ու դրախմ մը պատկերագրուած Անտիոքի Բախտով, պղինձէ դրամներ ուր Բախտը նստած է դէպի աջ ու ձախ, պղինձէ դրամ մը ուր ասուեւոր Բախտը կը բռնէ առաւտութեան եղջիւր մը դէպի ձախ, պղինձէ դրամ մը ցաղթանակով դէպի աջ, պղինձէ դրամ մը ձիու պատկերատիպով դէպի ձախ. *Արտաւազդ* (55–34 Ն.Ք.), դրախմ մը քառաձի մարտակառքով դէպի ձախ, պղինձէ դրամ մը ցաղթանակով դէպի ձախ. *Մարկոս Անտոնիոսի* եւ *Կղէոպատրայի* հռոմէական դրամը կոխուած փոքր հայկական խոյրով մը. *Տիգրան Բ* (20 Ն.Ք.), պղինձէ դրամ մը ուր Տիգրանի կիսանդրին դարձած է դէպի ձախ եւ բեկողմին վրայ դրուագուած է դէպի աջ կանգնած հայ մը նիզակ բռնելով. *Տիգրան եւ Երատոյ* (12–6 եւ 3–1 Ն.Ք.), պղինձէ դրամ մը. *Վոնոն* (Ց.Ք. 16), չորեքդրամեան մը ուր թագաւորի կիսանդրին պատկերուած է դէպի ձախ եւ բեկողմին վրայ ներկայացուած է թագ բռնած ցաղթանակը. *Արտաչէս* (Ց.Ք. 18–34), արծաթ մը ուր պատկերուած է Գերմանիկոսի կիսանդրին եւ բեկողմին վրայ դրուագուած է Արտաչէսի թագադրուիլը Գերմանիկոսի կողմէ. *Տրայանոս*, *Հայաստանի վերաբերեալ հռոմէական պղինձէ դրամներ եւ Ոսրոյէնի թագաւորութենէն՝ պղինձէ դրամներ*, տրուած *Արգար Ը–ԺԱ*։

479 LANGLOIS, Victor. *Numismatique des Arabes avant l'islamisme,* par Victor Langlois. Paris, London: 1859. Reprint, Bologna: Arnoldo Forni, 1976, pp. 118-128. In French.

The history of Arabo-Armenian Edessa, contemporary to and following Tigranes the Great, is narrated and, for the coinage of Edessa, the author's treatise, *Numismatique de l'Arménie dans l'antiquité,* is referenced.

Պատմագրուած է Տիգրան Մեծի ժամանակակից եւ յաջորդող արաբա–հայկական Եդեսիոյ պատմութիւնը եւ Եդեսիոյ դրամագիտու-

թեան համար ծանօթագրուած է հեղինակին բանասիրութիւնը՝ Numismatique de l'Arménie dans l'antiquité.

480 LE RIDER, Georges. Monnaies grecques acquises par le Cabinet des Médailles en 1959, par Georges Le Rider. *Revue Numismatique,* Series VI, Vol. II (1959-1960), pp. 21-30, Nos. 28-36, pl. III. In French.

Among many Hellenistic coins presented, Le Rider describes several bronze coins attributed to Armenia. They are as follows: a bronze coin attributed to an uncertain king of Sophene, where the partial legend is available; three coins of Tigranes the Great depicting Victory, the Tyche of Antioch, and Heracles on the reverse sides; a bronze coin having an elephant on the reverse with questionable attribution to Tigranes the Great; a bronze coin portraying Athena on the reverse attributed to Tigranes II (20-? B.C.); and, lastly, a bronze coin displaying a biga toward left on the reverse attributed to an uncertain King Tigranes of Armenia.

Ներկայացուած բազմաթիւ հելլենիստական դրամներու հետ միաստեղ՝ նկարագրուած են Հայաստանի տրուած հետեւեալ բրոնզէ դրամները.- բրոնզէ դրամ մը վերագրուած Մոփքի անորոշ թագաւորի մը, որու խորագրութիւնը կիսովին ընթեռնելի է. Տիգրան Մեծի երեք կտոր բրոնզէ դրամներ՝ ներկայացնելով Ցաղթանակը, Անտիոքի Բախտը եւ Վահագնը դրամներու բեկոզմերուն վրայ. բրոնզէ դրամ մը պատկերացնելով փիղ մը բեկոզմին վրայ, անորոշութեամբ վերագրուած Տիգրան Մեծին. բրոնզէ դրամ մը պատկերացնելով Աթենասը բեկոզմին վրայ, վերագրուած Տիգրան Բ թագաւորին (20-? Ն.Ք.) եւ վերջին բրոնզէ դրամ մը ուր բեկոզմին վրայ երկձի մարտակառք մը կ'արշաւէ դէպի ձախ, վերագրուած Հայաստանի անորոշ Տիգրան թագաւորի մը:

481 MacDONALD, George. *Catalogue of Greek Coins in the Hunterian Collection,* by George MacDonald. Glascow: University of Glascow, 1901, Vol. II, p. 271, Nos. 2-4, pl. XLVIII, Nos. 2, 3; 537, No. 5, pl. LIX, No. 15; 1905, Vol. III, pp. 1-4, pl. LXIII, Nos 1-6; 480, No. 537.

The following coins are catalogued: three gold staters of the satrap Orontas (390-330 B.C.), having the head of Orontas, the head of

Pallas, and the head of Maenad on the obverse sides; Tiribazus (386-380 B.C.), Baal on the obverse; from the coinage of Tigranes the Great (97-56 B.C.), four tetradrachms having the Antioch Tyche on the reverse, two bronze coins with Nike on the reverse, a drachm and two bronze coins with the Antioch Tyche on the reverse, four bronze coins where the Tyche is seated to left; a bronze coin which is attributed to an uncertain king; and the last bronze coin to Tigranes and Erato (12-6 B.C.); a billon of Lucius Verus (A.D. 164-165) with Greek legend. In all cases, the legends, monograms, and the metrological data are published.

Հետեւեալ դրամները ցուցակագրուած են.- սատրապ Որոնդասի (390–330 Ն.Ք.) երեք ոսկիէ ստատերները, ուր իւրաքանչիւր դրամի ակողմին վրայ պատկերուած է Որոնդասի, Պալլասի եւ Մաէնադի կիսանդրիները. Տիրիբազոս (386–380 Ն.Ք.), ունենալով Բահաղը դրամի ակողմին վրայ. Տիգրան Մեծի դրամներէն (97–56 Ն.Ք.) չորս չորեքդրամեաններ՝ նստած Անտիոքի Բախտը բեկողմին վրայ, երկու բրոնզէ դրամներ՝ ցաղթանակը բեկողմին վրայ, դրախմ մը եւ երկու բրոնզէ դրամներ՝ Անտիոքի Բախտը բեկողմին վրայ, չորս բրոնզէ դրամներ ուր Բախտը նստած է դէպի ձախ. բրոնզէ դրամ մը, որ վերագրուած է անորոշ վեհապետի մը. ինչպէս նաեւ վերջին բրոնզ մը, տրուած Տիգրանի եւ Երատոյի (12–6 Ն.Ք.). Ղուկիոս Վերոսի (Ց.Ք. 164–165) բիլլոն մը, յունատառ խորագրութեամբ: Բոլոր նմոյշներու խորագրութիւնները, մենագրերը եւ չափագիտական տուեալները հրատարակուած են:

482 MIONNET, T. E. *Description de médailles antiques, grecques et romaines,* par T. E. Mionnet. Paris: Imprimerie de Testu, 1809, Vol. IV, pp. 454-458; 1829, Vol. IV supplement, p. 349, No. 330; 1833, Vol. VI supplement, p. 697, No. 563; 1835, Vol. VII supplement, pp. 724-728; 1837, Vol. VIII supplement, pp. 77-81, Nos. 394-419, pl. XIV, No. 3, etc. In French.

The price guides and the rarity of the bronze coins of the following rulers are given: Arsames (245 B.C.), Sames, Xerxes (148 B.C.), Abdissares, Mithridates (148 B.C.), Artavasdes (61-34 B.C.), Erato and Tigranes (A.D. 16), Roman Imperial coins of Trajan relating to Armenia, Tigranes I, Tigranes IV, Aristobulus and Salome. Additionally, silver and bronze coins of Tigranes the Great (83 B.C.) are described.

Հետեւեալ գահակալներու բրոնզէ դրամներուն վաճառքի գիները եւ հազուագիւտ դրամներու աստիճանները տրուած են.- Արչամ (245 Ն.Ք.), Սամէս, Քսերքսէս (148 Ն.Ք.), Աբդիսարէս, Միհրդատ (148 Ն.Ք.), Արտաւազդ (61-34 Ն.Ք.), Երատոյ եւ Տիգրան (8.Ք. 16), Հայաստանի վերաբերեալ Հռոմի Տրայանոս կայսեր դրամները, Տիգրան Ա, Տիգրան Դ, Արիստոբուլոս եւ Սալոմէ: Ինչպէս նաեւ նկարագրուած են Տիգրան Մեծի (83 Ն.Ք.) արծաթէ եւ բրոնզէ դրամները:

483 MITCHINER, Michael. *Oriental Coins and Their Values; The Ancient & Classical World, 600 B.C.-A.D. 650,* by Michael Mitchiner. London: Hawkins Publications, 1978, p. 51, No. 119; 101, No. 434, illus.

The silver stater of satrap Tiribazus, as military issues of the Cilician city of Soli, is described. The obverse portrays the head of Hercules, the reverse, Tiribazus. The chronology of the rulers of ancient Armenia is tabulated. A tetradrachm of Tigranes (95-56 B.C.) is described. The obverse portrays the bust of Tigranes, the reverse, the Tyche of Antioch. The legends and metrological data are published.

Նկարագրուած է սատրապ Տիրիբազոսի արծաթէ ստատերը իբրեւ զինուորական թողարկում, կոխուած Կիլիկիոյ Սոլի քաղաքին մէջ: Ակողմը կը պատկերացնէ Հերկուլէսի գլուխը, բեկողմը՝ Տիրիբազոսը: Տրուած է հին Հայաստանի կառավարիչներու ժամանակագրութեան աղիւսակը: Նկարագրուած է Տիգրանի մի չորեքդրամեանը (95-56 Ն.Ք.): Ակողմը կը պատկերացնէ Տիգրանի կիսանդրին, բեկողմը՝ Անտիոքի Բախտը: Մորագրութիւններն ու չափագիտական տուեալները հրատարակուած են:

484 MORGAN, Jacques de. *Manuel de Numismatique orientale de l'Antiquité et du moyen âge,* par J. de Morgan. Publication achevée sous la direction de K. J. Basmadjian. Paris: Librairie Orientaliste Paul Geuthner, 1923-1936, Nos. I-III, pp. 46-47, 52-53, 189-194, illus. In French.

The treatise is a general catalogue of ancient Oriental coins where the coins of the satraps Tiribazus (386-384 B.C.) and Orontas (362 B.C.) are discussed. A brief introduction on the geography of Ar-

menia is given and the chronology of Armenian kings is tabulated. The coins attributed to the following Armenian kings are presented: Charaspes, Arsames (230 B.C.), Abdissares (200 B.C.), Xerxes (170 B.C.), Tigranes the Great (97-56 B.C.), Artavasdes III (56-30 B.C.), Tigranes III (20-12 B.C.), Tigranes IV (12-5 B.C. and 2 B.C.-A.D. 1), Tigranes IV and his sister Erato.

Բանասիրութիւնը ընդհանուր կատալոգ մըն է հին արեւելեան դրամներու, ուր քննարկուած են սատրապ Տիրիբազոսի (386–384 Ն.Ք.) *եւ սատրապ Որոնդասի* (362 Ն.Ք.) *դրամները: Հակիրճ ներածական մը տրուած է Հայաստանի աշխարհագրութեան մասին եւ հայ թագաւորներու ժամանակագրութիւնը աղիւսակաձեւ տպուած է: Հետեւեալ հայ թագաւորներու վերագրուած դրամները ներկայացուած են.- Քարասպէս, Արշամ* (230 Ն.Ք.), *Աբդիսարէս* (200 Ն.Ք.), *Քսերքսէս* (170 Ն.Ք.), *Տիգրան Մեծ* (97–56 Ն.Ք.), *Արտաւազդ Գ* (56–30 Ն.Ք.), *Տիգրան Գ* (20–12 Ն.Ք.), *Տիգրան Դ* (12–5 Ն.Ք. *եւ* 2 Ն.Ք.–Ց.Ք. 1), *Տիգրան Դ եւ իր քոյրը՝ Երատոյ:*

485 MOUSHEGHIAN, Kh. A. *Denezhnoe obrashchenie v antichnoĭ i srednevekovoĭ Armenii po numizmaticheskim dannym (V v. do n.è.-XIV v.n.è.)* [The Monetary Circulation in Ancient and Medieval Armenia Based on Numismatic Evidence (Fifth Century B.C. to Fourteenth Century A.D.)] - *Денаежное обращение в античеной и средневековой Армении по нумизматическим данным (V в. до н.э.-XIV в.н.э.),* автор Хачик Артащесович Мущегян. Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, Institute of History, *Doctor of History Dissertation,* 1975, 56 pp. In Russian.

In chapter one, comments are made on the early coins discovered in Armenia dating from the fifth century B.C. The coins of Tiribazus (386-380 B.C.), the Achaemenid satrap of Western Armenia, issued in the cities of Cilicia, are mentioned, as well as the coins of Orontas (362 B.C.), the satrap of Eastern Armenia, issued in the cities of Asia Minor. The numismatic terms and the metrology of the ancient world are reviewed. The Hellenistic coins circulated in Armenia include the coins of Alexander the Great of Macedon and his successors (and many other Greek kingdoms), the Armenian kingdom of Sophene, the Artaxiad dynasty of Armenia, where the coinage of each king is discussed extensively and the Greek

legends are published. In chapter two, the coins attributed to Armenian Arsacid Vonones, struck in A.D. 12-16, are described as well as Roman Republican and Imperial coins, and the coins issued by the kings of Parthia. Chapter three is devoted to the Sassanian coins circulated in Armenia. It is of interest that the hoards discovered in Armenia indicate the mints outside of Armenia proper. The fourth chapter puts forward the 'Abbāsid and Umayyad Caliphate coins struck in the state of Armīnīyah. In a tabulated format the chronology of more than one hundred dirhams and fulūs inscribed Armīnīyah, Barda'ah, Dabīl, al-Hārūnīyah, Arrān, al-Bāb are given. Chapter five covers the coins circulated in Armenia from the ninth century through the fourteenth century. This includes the coins of the following: Islamic dynasties who struck coins in the cities of historic Armenia, Kiurke Curopalatus of Lori, inscribed in Armenian, the multilingual (including Armenian lettering) coin of Abagha Khan, Georgian coins, and the coinage of the medieval Cilician Armenian barony and kingdom (1079-1375), where gold, silver, and copper coins of each ruler are mentioned. The last pages include the bibliography of the author's eighteen works which reflect the theme of his dissertation.

Առաջին գլխուն մէջ բացատրութիւններ տրուած են Հայաստանի մէջ գտնուած հին դրամներու մասին, Ն.Ք. ե դ. սկսեալ: Ցիշուած են արեւմտեան Հայաստանի սատրապ Տիրիբազոսի (386–380 Ն.Ք.) *դրամները, թողարկուած կիլիկիոյ քաղաքներուն մէջ, ինչպէս նաեւ արեւելեան Հայաստանի սատրապ Որոնդասի* (362 Ն.Ք.) *դրամները, թողարկուած Փոքր Ասիոյ քաղաքներուն մէջ: Ապա անտիկ աչխարհի դրամագիտական բառերն ու չափագիտութիւնը քննուած են: Հայաստանի մէջ չրջանառութիւն ըրած դրամները կը պարունակեն Աղեքսանդր Մակեդոնացիին եւ իր յաջորդներուն դրամները (եւ այլ հելլենիստական թագաւորութիւններ), հայոց Մոփաց թագաւորութիւնը, Հայաստանի Արտաչէսեան հարստութիւնը, ուր իւրաքանչիւր թագաւորի դրամները քննարկուած են մանրամասնութեամբ եւ յունատառ խորագրութիւնները՝ հրատարակուած: Երկրորդ գլխուն մէջ հայ Արչակունի Վոնոնի վերագրուած դրամը, կոխուած Ց.Ք. 12–16 թթ., նկարագրուած է, ինչպէս նաեւ Հռոմի հանրապետական եւ կայսերական դրամները ու Պարթեւաստանի թագաւորներու կտրած դրամները: Երրորդ գլուխը նուիրուած է Հայաստանի*

մէջ շրջանառութիւն ըրած սասանեան դրամներուն: Ուշագրաւ է այն հանգամանքը, որ Հայաստանի մէջ յայտնաբերուած դանձերուն մէջ առկայ են դրամներ կոխուած բուն Հայաստանէն դուրս գտնուած դրամահատարաններուն մէջ: Զորրորդ գլուխը յառջ կը բերէ Օմայեան եւ Աբբասեան խալիֆայութեանց դրամները, կոխուած Արմինիա նահանգի փողերանոցներուն մէջ: Աղիւսակաձեւ ցուցակագրուած են հարիւրէ աւելի դիրհեմներու եւ ֆելսերու ժամանակագրութիւնը, արձանագրուած՝ Արմինիա, Բարդաա, Դաբիլ, ալ-Հարունիա, Առան եւ ալ-Բաբ: Գլուխ հինգերորդը կը գրաւէ Թ-ԺԴ դդ. ընթացքին Հայաստանի մէջ շրջանառութիւն ըրած դրամները: Այս կը պարունակէ հետեւեալները.– իսլամական հարստութեանց դրամները կոխուած պատմական Հայաստանի քաղաքներուն մէջ, Լոռիի Կորիկէ կորապաղատին հայատառ դրամը, Աբաղա Խանի բազմալեզուեան (ներառեալ՝ հայերէն տառեր) դրամը, վրացական դրամները եւ Կիլիկիոյ Միջնադարեան հայկական իշխանութիւնն ու թագաւորութիւնը (1079–1375), ուր իւրաքանչիւր վեհապետի ոսկիէ, արծաթէ եւ պղինձէ դրամները յիշուած են: Վերջին էջերը կը պարունակեն հեղինակին տասնուվեց աշխատութեանց մատենագրութիւնները, որոնք կը ցոլացնեն իր թեզին բնաբանը:

486 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Dramakan shrjanaṛut'iwnĕ Hayastanum I-II darerum [The Monetary Circulation in Armenia, from the First to the Second Century] – *Դրամական շրջանառութիւնը Հայաստանում Ա.–Բ. դարերում*, գրեց՝ Խ. Ա. Մուշեղեան. *Handes Amsorya*, Vol. LXXXIX (July-September 1975), Nos. 7-9, pp. 321-356, illus. In Armenian.

The article discusses the following ancient coins circulated in Armenia, based on unearthed numismatic evidence: the metrology of Roman coins, the coin of Armenian Arsacids Vonones struck in A.D. 8-16 and Arsaces struck in A.D. 35, the coins of Parthian rulers, the coins of the Artaxiads of Armenia, Roman Imperial coins, and, lastly, a coin struck by the city of Artaxata is discussed extensively.

Հիմնուած դրամագիտական վկայութիւններուն վրայ, յօդուածը կը քննարկէ Հայաստանի մէջ շրջանառութիւն ըրած հետեւեալ հին դրամները.– հռոմէական դրամներու չափագիտութիւնը, հայ Արշակունեաց Վոնոնի դրամը կոխուած Ց.Ք. 8–16 թթ. եւ Արշակի

դրամը կոխուած Ց.Ք. 35 թ., պարթեւ գահակալներու դրամները, Հայաստանի Արտաշէսեան հարստութեան դրամները, Հռոմի կայսերական դրամները, եւ վերջինը՝ Արտաշատ քաղաքի դրամը որ մանրամասնութեամբ քննարկուած է։

487 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Dramakan shrjanaṛut'yunĕ Hayastanum I-II darerum ev hṛomeakan shk'adramner [The Monetary Circulation in Armenia, from the First to the Second Century and Roman Commemorative Coins] - *Դրամական շրջանառութիւնը Հայաստանում* I-II *դարերում եվ հռոմեական չքադրամներ, գրեց՝ Խ. Ա. Մուշեղեան. Hay zhoghourdi patmut'yun.* Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, Institute of History, 1971, Vol. I, pp. 813-822, illus. In Armenian.

The author reviews the coins of Armenian kings struck during the Roman era of influence, the coins issued previously by the Armenian kings, and particularly those of Tigranes the Great, the Roman coins and their metrology, the coins of Vonones I, the commemorative coins of Zeno-Artaxias, the coins of Parthia and the Roman Empire, and, lastly, the copper coin of Artaxata.

Հեղինակը կը քննարկէ հռոմէական ծիրին ենթակայ հայ թագաւորներու հատանած դրամներու շրջանառութիւնը, Արտաշէսեան հարստութեան գահակալներուն նախապէս թողարկած եւ յատկապէս Տիգրան Մեծի դրամները, հռոմէական դրամներն ու անոնց չափագիտութիւնը, Վոնոն Ա-ի դրամները, Զենոն-Արտաշէսի գահակալութեան առիթով թողարկուած չքադրամները, պարթեւական ու կայսերական Հռոմի դրամները, ինչպէս նաեւ վերջինը՝ Արտաշատի պղինձէ դրամը։

488* MOUSHEGHIAN, Kh. A. *Dramakan shrjanaṛut'iwnĕ Hayastanum skzbits' minch'ew X dar H.K'.-i* [The Monetary Circulation in Armenia from the Beginning to the Tenth Century A.D.] - Դրամական շրջանառութիւնը Հայաստանում սկզբից մինչեւ ժ. դար Ց.Ք.-ի, *գրեց՝ Խ. Ա. Մուշեղեան.* Vienna: Mekhitarist Press, *Nationalbibliothek,* Vol. CCXXIV, 1979, viii, 280 pp., illus. Reprinted from *Handes Amsorya,* Vol. LXXXVIII (July-September, October-December 1974), Nos. 7-9, 10-12, pp. 335-350, 505-520, respectively; Vol. LXXXIX (July-September, October-

December 1975), Nos. 7-9, 10-12, pp. 321-356, 423-448, respectively; Vol. XC (January-December 1976), Nos. 1-12, pp. 441-470; Vol. XCI (January-December 1977), Nos. 1-12, pp. 149-204; illus. In Armenian.

The author describes the earliest coins discovered in Armenia, dating from the sixth to the fifth century B.C. The coins of Tiribazus, the Achaemenid satrap of Western Armenia, issued in the Cilician cities of Issus, Mallus, Soli, and Tarsus (386-380 B.C.), as well as the coins of Orontas, the satrap of Eastern Armenia, issued in the cities of Lampsacus, Cisthene, and Clazomenae of Asia Minor (362 B.C.), are discussed extensively. The second chapter presents the Hellenistic coins circulated in Armenia starting from the fourth century B.C. The coins discussed are given to the following: Alexander the Great of Macedon and his successors, the Armenian kingdom of Sophene, the Artaxiads of Armenia, Cappadocia, Phoenicia, Parthia, and the Roman Republic. In the third chapter, the author discusses the coins circulated in Armenia during the first and second centuries based on numismatic evidence unearthed in Armenia. The coins of the following are discussed: the coin of the Armenian Arsacid Vonones struck in A.D. 8-16 and the coin of Arsaces struck in A.D. 35, the coins of Parthian rulers, the Artaxiads of Armenia, Roman Imperial coins, and lastly the coin struck by the city of Artaxata is discussed extensively. The fourth chapter treats the Sassanian and Byzantine coins circulated and unearthed in Armenia from the third century (Ardashir I, 224-241) to the seventh century (Yazgard III, 632-651) and early Byzantine gold and silver coins from the fourth century (Theodosius I, 379-395) to the seventh century (Constans II, 643-668). The last chapter presents a detailed analysis of 'Abbāsid coin hoards of the Armīnīyah state of the caliphate which linked Armenia to the markets of Mesopotamia, Iraq, Mediterranean Africa, and also to the commercial states of Iran. The Arabicized dirhams issued in Armenia have been discovered in numerous European coin hoards. They have been unearthed in Eastern Europe as well as in the Baltic states. The examinations reveal that the coins have the names of the mints of Amīnīyah, Arrān, Barda'ah occasionally Ma'din Bājunais, Hārūnīyah, Hārūnābād, al-Bāb, Dabīl, Tiflīs, Ganja, Bitlīs, Niṣībīn, etc., inscribed with Arabic letters.

Հեղինակը կը նկարագրէ Հայաստան գտնուած ամենահին դրամները, Ն.Ք. 2-ե դարերուն մէջ: Մանրամասնութեամբ քննարկուած են արեւմտեան Հայաստանի սատրապ Տիրիբազոսի դրամները, թողարկուած Կիլիկիոյ Իսոս, Մալլոս, Սոլի եւ Տարսոն քաղաքներուն մէջ (386–380 Ն.Ք.), ինչպէս նաեւ արեւելեան Հայաստանի սատրապ Որոնդասի դրամները, թողարկուած Փոքր Ասիոյ Լամպսակ, Կիսթենէ եւ Կլազոմէն քաղաքներուն մէջ (362 Ն.Ք.): Երկրորդ գլուխը կը ներկայացնէ հին հելլենիստական դրամները չրջանառութիւն ըրած Հայաստանի մէջ սկսելով Ն.Ք. Դ դարէն: Քննարկուած դրամները տրուած են հետեւեալներուն.– Աղեքսանդր Մակեդոնացին եւ իր յաջորդները, հայոց Ծոփաց թագաւորութիւնը, հայոց Արտաշէսեան թագաւորութիւնը, Կապադովկիա, Փիւնիկէ, Պարթեւստան եւ Հռոմի հանրապետութիւն: Երրորդ գլխուն մէջ հեղինակը կը քննարկէ Ա եւ Բ դարերու ընթացքին Հայաստանի մէջ չրջանառութիւն կատարած դրամները, հիմնուած դրամագիտական տուեալներու վրայ: Հետեւեալներու դրամները քննարկուած են.– Հայ Արշակունի Վոնոնի դրամը կոխուած Ց.Ք. 8–16 թթ. եւ Արշակի դրամը կոխուած Ց.Ք. 35 թ., պարթեւ գահակալներուն դրամները, հայ Արշակունիները, Հռոմի կայսերական դրամները եւ վերջինը՝ Արտաշատ քաղաքի կողմէ կոխուած դրամը մանրամասնութեամբ քննարկուած է: Չորրորդ գլխուն մէջ կը քննարկուին Հայաստանի մէջ չրջանառութիւն ըրած ու յայտնաբերուած սասանեան եւ բիւզանդական դրամները Գ դարէն (Արտաչիր Ա, 224–241) մինչեւ է դար (Յազկերտ Գ, 632–651) եւ վաղ բիւզանդական ոսկիէ ու արծաթէ դրամները Դ դարէն (Թէոդորոս Ա, 379–395) մինչեւ է դար (Կոստաս Բ, 643–668): Վերջին գլուխը կ'ընծայէ մանրամասն ուսումնասիրութիւն մը արաբական խալիֆայութեան Արմինիա վարչական նահանգի աբբասեան դրամական դանձերու վերաբերեալ, որոնք կապած են Հայաստանը Միջագետքի, Իրաքի, Միջերկրականի աֆրիկեան չուկաներու հետ, ինչպէս նաեւ իրանական նահանգներու ապրանքա-փոխանակութեան կեդրոններուն հետ: Հայաստանի մէջ թողարկուած արաբատառ դիրհեմներու բազմաթիւ օրինակները յայտնաբերուած են եւրոպական դանձերու կազմին մէջ: Անոնք ի յայտ եկած են ոչ միայն արեւելեան Եւրոպայի մէջ այլեւ Մերձբալթեան երկիրներու մէջ: Քննութիւնները ցոյց կու տան որ Արմինիա, Առան, Բարդաա, երբեմն-երբեմն նոյնիսկ Մասդին Բալունայա, Հարունիա, Հարունաբադ, ալ-Բաբ, Դաբիլ, Թիֆլիս, Գանձակ,

Բիթլիս, Նիսիբին եւ այլ փողերանոցներու արաբատառ անուններըյիշատակուած են դրամներուն վրայ:

489 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Dramakan shrjanaṛut'yunĕ hin Hayastanum; Haykakan dramner [The Monetary Circulation in Ancient Armenia; Armenian Coins] - *Դրամական շրջանառութիւնը հին Հայաստանում. Հայկական դրամներ, գրեց՝ Խ. Ա. Մուշեղեան. Hay zhoghourdi patmut'yun.* Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, Institute of History, 1971, Vol. I, pp. 689-699. In Armenian.

The pre-Hellenistic and late Hellenistic monetary economy of Armenia is reviewed. The metrology, names, and origins of the ancient coins are explained in detail. The coins of the following are discussed: the satraps Tiribazus (386-380 B.C.) and Orontas (362 B.C.); the first Armenian coins of Armenia Minor and Sophene; the coins of the rulers of Artaxiad dynasty as follows: Tigranes I (?-95 B.C.), Tigranes the Great (95-55 B.C.), Artavasdes II (55-34 B.C.), Artaxias II (30-20 B.C.), Tigranes III (20-8 B.C.), Tigranes IV (8-5 B.C.), Artavasdes IV (A.D. 4-6), Tigranes V (A.D. 6). The Roman commemorative coins relating to Armenia also are mentioned.

Քննուած են Հայաստանի նախահելլենիստական եւ վաղ հելլենիստական շրջաններու դրամական տնտեսութիւնը: Մանրամասնութեամբ բացատրուած են հին դրամներու չափագիտութիւնը եւ անոնց անուններն ու ծագումը: Ապա քննարկուած են սատրապ Տիրիբազոսի (386–380 Ն.Ք.) եւ Որոնդասի (362 Ն.Ք.) դրամները, Փոքր Ասիոյ եւ Ծոփքի առաջին հայկական դրամները, Արտաշէսեան հարըստութեան արքաներէն հետեւեալներուն դրամները.- Տիգրան Ա (?–95 Ն.Ք.), Տիգրան Մեծ (95–55 Ն.Ք.), Արտաւազդ Բ (55–34 Ն.Ք.), Արտաշէս Բ (30–20 Ն.Ք.), Տիգրան Գ (20–8 Ն.Ք.), Տիգրան Դ (8–5 Ն.Ք.), Արտաւազդ Դ (Ց.Ք. 4–6), Տիգրան Ե (Ց.Ք. 6): Ցիշուած են նաեւ Հայաստանի վերաբերեալ հռոմէական չքաղրամները:

490 MOUSHEGHIAN, Kh. A. *Les effigies des rois arméniens de l'époque hellénistique,* par Khatchatour Mouchéghian. Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, Institute of Arts, II International Symposium on Armenian Art, 1978, 10 pp. In French.

The portraits of Armenian kings of the Hellenistic era are discussed. The portraits of ancient Armenian monarchs are preserved only on their coins. The coins of Arsames, Xerxes, and Abdissares were struck in Arsamosata, Sophene. The coins of Tigranes the Great were struck in Artaxata, Tigranocerta, Antioch, and Damascus. During the forty-year reign of Tigranes the Great divers portraits of his effigy were engraved. Generally, he looks young, shaved, with a prominent nose, and seriously thoughtful. Mousheghian thinks this realistic expression on the coin was due to Roman influence, which was developed during the late Roman Republican and early Imperial period. During the reign of Artavasdes II the style of engraving made a departure toward traditional idealised portraits. Their successors used the traditional Armenian Tiara on their coins. During the reign of Tigranes III we see his complete effigy on the coin. The coins of the last rulers of the Artaxiad dynasty of Armenia do not display the traditional Armenian tiara and indicate that they were totally under Roman influence.

Ուսումնասիրուած են հելլենիստական շրջանի հայ թագաւորներու դիմանկարները: Հայ միապետներու նկարները պահպանուած են մի միայն իրենց դրամներուն վրայ: Արշամի, Քսերքսէսի եւ Աբդիսարէսի դրամները կոխուած են Արշամաշատ, Սոփք: Տիգրան Մեծի դրամները կոխուած են Արտաշատ, Տիգրանակերտ, Անտիոք եւ Դամասկոս: Իր քառասուն տարուայ գահակալութեան շրջանին իր դիմանկարին բազմատեսակ օրինակները քանդակուած են: Ընդհանրապէս ինք կ'երեւի երիտասարդ, ածիլուած, ուշագրաւ քիթով եւ լրջօրէն մտածկոտ: Մուշեղեան կը խորհի թէ դիմաքանդակներու այս իրապաշտ արտայայտութիւնը արդիւնքն է հռոմէական ազդեցութեան, որ զարգացած էր ուշ հռոմէական հանրապետական եւ վաղ կայսերական շրջանին: Արտաւազդ Բ-ի գահակալութեան շրջանին դիմաքանդակելու արուեստը կատարեց փոփոխութիւն դէպի գաղափարապաշտ արուեստի դիմաքանդակները: Իրենց յաջորդները գործածեցին աւանդական հայկական խոյրը իրենց դրամներուն վրայ: Տիգրան Գ-ի գահակալութեան շրջանին կը տեսնենք իր ողջ հասակը, քանդակուած դրամին վրայ: Արտաշէսեան հարստութեան վերջին միապետներու դրամները չեն ցուցաբերեր աւանդական հայկական խոյրը եւ կը յայտնեն թէ իրենք հռոմէական ազդեցութեան ներքեւ էին:

491* MOUSHEGHIAN, Kh. A. *Hayastani dramakan gandzerě* [The Coin Hoards of Armenia] - Հայաստանի դրամական գանձերը, գրեց՝ Խ. Ա. Մուշեղյան. Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, State Museum of Armenian History, 1973, Vol. I, 184 pp., 70 pls., 1 map, 1 table of monograms, illus. In Armenian with Russian and English summaries.

A hoard of 373 ancient silver coins dating 330-331 B.C. was found in the village of Saṛnakounk' in the Sissian region of Soviet Armenia in 1945. The hoard consisted of the following coins: 225 Roman coins (138 struck in Rome, 46 in Asia Minor, 18 in Gaul, 12 in Italy, 8 in Africa, 5 in Greece, 3 in Sicily, 2 in the East, and 1 in Spain), 58 Seleucid tetradrachms, 39 Phoenician tetradrachms, 22 Parthian drachms, 2 tetradrachms and 8 drachms of Armenia, 10 Cappadocian drachms, 8 cistophores of Asia Minor, a single tetradrachm and a drachm of Alexander the Great, and 1 tetradrachm of Pontus. The author discusses in detail the coins, metrology, epigraphy, and iconography along with monetary circulation. Mousheghian concludes that the hoard could have been accumulated in the ancient Armenian capital, Artaxata, buried probably to save them from the legions of Mark Anthony.

Դրամագիւտ մը, 1945 թ., 373 արծաթէ դրամներէ բաղկացած, 330-331 Ն.Ք. թթ. վերաբերող, գտնուած է Սառնակունք գիւղը, Խորհրդային Հայաստանի Սիսիան շրջանը: Գանձը բաղկացած է հետեւեալ դրամներէ.- 225 հռոմէական դրամներ (138 հատ կոխուած Հռոմի մէջ, 46 հատ Փոքր Ասիոյ մէջ, 18 հատ Գալլիոյ մէջ, 12 հատ Իտալիոյ մէջ, 8 հատ Աֆրիկայի մէջ, 5 հատ Յունաստանի մէջ, 3 հատ Սիկիլիոյ մէջ, 2 հատ Արեւելքի եւ հատ մը Սպանիոյ մէջ), 58 սելեւկեան չորեքդրամեաններ, 39 փիւնիկեան չորեքդրամեաններ, 22 պարթեւական դրախմաներ, հայկական 2 չորեքդրամեաններ եւ 8 դրախմաներ, 10 կապադովկիական դրախմաներ, Փոքր Ասիոյ 8 կիսթոֆորներ, Աղեքսանդր Մեծի մի չորեքդրամեան ու մի դրախմ եւ մի պոնտական չորեքդրամեան: Հեղինակը մանրամասնութեամբ կ'ուսումնասիրէ դրամները, չափագիտութիւնը, արձանագրութիւնը եւ պատկերագիտութիւնը դրամական շրջանառութեան հետ միասին: Մուշեղեան կ'եզրակացնէ թէ գանձը կրնար միայն հաւաքուած ըլլալ հին

Հայաստանի Արտաշատ մայրաքաղաքին մէջ եւ հաւանաբար հողին մէջ պահուած ըլլար փրկելու համար Մարկոս Անտոնիոսի հռոմէական լէգէոններէն։

492 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Hellenistakan dramneri shrjanaṛut'iwnĕ Hayastanum [The Circulation of Hellenistic Coins in Armenia] - *Հելլենիստական դրամների շրջանառութիւնը Հայաստանում, գրեց՝ Խ. Ա. Մուշեղեան. Handes Amsorya,* Vol. LXXXIX (October-December 1975), Nos. 10-12, pp. 423-448, illus. In Armenian.

The ancient Hellenistic coins circulated in Armenia, starting from the fourth century B.C., are presented with an introduction on the metrology of the Attic system and the manufacture of ancient Greek coins. The discussion includes the coins unearthed in Armenia as follows: Alexander the Great of Macedon and his successors, the Armenian kingdom of Sophene, the Artaxiads of Armenia, Cappadocia, Phoenicia, Parthia, and the Roman Republic. The significance of all non-Armenian coins with respect to international trade routes through Armenia is discussed.

Հին հելլենիստական դրամները, թողարկուած Ն.Ք. Դ դ. եւ շրջանառութիւն ըրած Հայաստանի ապրանքա-դրամական գործարքներու մէջ, ներկայացուած են հակիրճ ներածականով մը ատտիկեան սիստեմի եւ այդ դարաշրջանի դրամագործութեանը հետ։ Հայաստան գտնուած հելլենիստական դրամները, որոնց մասին հեղինակը կը խօսի հետեւեալներուն են.- Աղեքսանդր Մակեդոնացին եւ իր յաջորդները, հայոց Ծոփաց թագաւորութիւնը, հայոց Արտաշէսեան թագաւորութիւնը, Կապադովկիա, Փիւնիկէ, Պարթեւստան եւ Հռոմի հանրապետութիւն։ Ուսումնասիրուած է նաեւ ոչ-հայկական դրամներու շրջանառութեան իմաստը եւ անոնց ապրանքա-դրամական յարաբերութիւնը միջազգային առեւտուրի ճամբաներուն հետ։

493 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Hin Hayastani dramayin shrjanaṛut'ian patmut'yunits' (M.t'.a V dari verjerits' minch'ev m.t'. III dari skizbĕ [From the History of Monetary Circulation of Ancient Armenia (From the Latter Part of the Fifth Century B.C. to the Beginning of the Third Century A.D.)] - *Հին Հայաստանի դրամային շրջանառութեան պատմութիւնից (Մ.թ.ա. V դարի վեր-*

ջերից մինչեւ մ.թ. III *դարի սկիզբը*), *գրեց՝ Խ. Ա. Մուշեղյան. Patma-Banasirakan Handes,* Vol. XIII (1970), No. 3 (50), pp. 65-94, 6 pls., illus. In Armenian with Russian summary.

Based on numismatic evidence the eight century history of monetary circulation in Armenia is studied. The monetary development of Armenia in the sixth to the fifth century B.C. was based on the Achaemenid monetary system and coins issued by the satraps. At the end of the fourth century, Armenia came within the sphere of Greek monetary circulation. Due to international trade, Seleucid, Parthian, and Roman Imperial coins entered Armenia. The first Armenian national coins were struck in Sophene and Armenia Minor from the third to the second century B.C. Armenian coins were struck extensively during the reign of the Artaxiads, from the second to the first century B.C. The coins of latter Artaxiads are classified as Armeno-Roman. With the decline of the Artaxiads, Roman Imperial coins entered Armenia. During the reign of the Armenian Arsacids, along with early Roman Imperial coins, Parthian coins started penetrating into Armenia. The city of Artaxata struck her own copper coins as well.

Հայաստան յայտնաբերուած դրամներուն վրայ հիմնուած, ութ դարաշրջանի դրամային շրջանառութիւնը ուսումնասիրուած է: Հայաստանի դրամական տնտեսութիւնը Ն.Ք. Զ-ե դարերու մէջ զարգացած է աքեմենեան դրամա-կշռային սիստեմով եւ սատրապներու թողարկած դրամներով: Դ դարու վերջերուն Հայաստան ընդգրկուած է հելլենիստական դրամներու շրջանառութեան ոլորտին մէջ: Միջազգային առեւտուրի բերումով Հայաստան թափանցած են սելեւկեան, պարթեւական եւ Հռոմի կայսերական դրամները: Հայ ազգային առաջին դրամները թողարկուած են Մոփքի եւ Փոքր Հայքի մէջ Ն.Ք. Գ-Բ դդ. ընթացքին: Հայաստանի հզօրացումով՝ Բ-Ա դարերու ընթացքը պայմանաւորուած է հայկական դրամներու ծաւալուն թողարկումով Արտաշէսեաններու օրով: Արտաշէսեան վերջին գահակալներուն հատանածները դասաւորուած են իբրեւ հայ-հռոմէական դրամներ: Այդ տարիներուն Հայաստան թեւակոխած են Հռոմի կայսերական դրամները: Վաղ կայսերական դրամներու հետ, հայ Արշակունիներու թագաւորութեան շրջանին, Հայաստան թափանցած են նաեւ պարթեւական դրամները: Արտաշատ քաղաքն ալ կոխած է իր պղինձէ դրամները:

494 MOUSHEGHIAN, Kh. A. K istorii denezhnogo obrashcheniiā antichnoĭ Armenii [Monetary Circulation in Ancient Armenia] - К истории денежного обращения античной Армении, автор Х. А. Мушегян. *Tezisy doklatov, III vsesoīūznaiā konferentsiiā po problemam iskusstva narodov Zakavkaziā, Sredneĭ Azii, Kazakhstana i vostochnykh respublik RSFSR. Antichnost i antichnye traditsii v kulture i iskusstve narodov Sovetskogo Vostoka.* Moscow: Gosudarstvennyĭ muzeĭ iskusstva narodov Vostoka, 1974, pp. 25-27. The complete and expanded text is printed in the same publication, 1978, pp. 135-141. In Russian.

The author's views are presented on the coins circulated in ancient Armenia. Based on the data of numismatic evidence of coins examined and the coin hoards discovered in the highlands of Armenia, it is indicated that the silver coins, starting from the fifth century B.C. depending on their weight and guarantees by the government, have had practical value in the centers of economy of Armenia. However, the coins of that early period have not had wide circulation. Generally, the exchange of goods has taken place in a natural way. Later, when the country had entered the Hellenistic period of her history, fourth to first century B.C., the coins issued according to the principles of the Attic monetary weight system circulated in Armenia. The coins of Alexander of Macedon and his successors, Seleucids, Parthians, Cappadocians, and the monetary denominations of the Armenian kings belong to this period. The coins of the Armenian kings of Sophene and Armenia Major are emphasized as an internal economic attribute, and the Roman coin denominations are noted for their superior role within the Armenian economy starting from the end of the second century B.C. The wide circulation of Roman Imperial denarii of the first and second centuries in the Armenian markets during the early reign of the Armenian Arsacid dynasty is underlined. Author

Ներկայացնում է հեղինակի դիտողութիւնները հին Հայաստանում տարածուած դրամների մասին: Հիմք ընդունելով հայկական լեռնաշխարհում յայտնաբերուած հին դրամների ու դրամական գանձերի քննութեան տուեալները, ցոյց է տրւում, որ Ն.Ք. ե դարից սկսած հայկական տնտեսութեան կարեւոր կենտրոններում ապրանքային փոխանակութեան պրոցեսում գործառական նշանակութիւն

են ունեցել որոշակի կշռային չափերով եւ պետականօրէն երաչխաւորուած արծաթէ դրամները: Սակայն այդ վաղ շրջանի մետաղեայ դրամներ լայն տարածում չեն ունեցել: Փոխանակութիւնը կատարւել է առաւելապէս բնատուր ճեւով: Հետագայում, երբ երկիրը թեւակոխել էր արդէն իր պատմութեան հելլենիստական դարաշրջանը, հայկական չուկաներում, Ն.Ք. Դ–Ա դարերում լայն տարածում են ստանում ատտիկեան դրամա–կշռային սիստեմի սկզբունքներով թողարկուած արծաթէ դրամները, որոնցից յիշատակւում են Աղեքսանդր Մակեդոնացու, նրա յաջորդների, սելեւկեան, պարթեւական, կապադովկիական, ինչպէս նաեւ բուն հայկական թագաւորութիւնների դրամական միաւորները: Ցատուկ խօսւում է Ծոփքի եւ Մեծ Հայքի դրամների մասին, որպէս դրամական տնտեսութեան ներքին առանձնայատկութիւնը, ինչպէս նաեւ միջազգային առեւտրում Ն.Ք. Բ դ. վերջերից գերիշխող հռոմէական ծագում ունեցող դրամական միաւորների մասին: Ընդգծւում է, որ Հայաստանում Արշակունեաց թագաւորութեան վաղ շրջանում հայկական չուկաներում լայն տարածում են ունեցել Հռոմի կայսրութեան Ա–Բ դարերի արծաթէ դրամները: *Հեղինակը*

495 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Numismatic Witness: Armenia Through Centuries, by Khachatour Mousheghian. *Armenia Today,* Vol. IV (1971), No. 2 (14), pp. 37-39; *Armenian Digest,* Vol. II (March 1972), No. 9, pp. 206-208; illus.

Monetary hoards and numismatic evidence shed more accurate information on ancient history and increase our knowledge in Armenian history. The earliest Armenian numismatic coin discovery dates back to the fifth century B.C., unearthed in the fortress of Erebouni. Four basic monetary groups were in circulation in Armenian cities until the end of first century B.C.: Seleucid, Parthian, Roman, and Armenian.

Դրամական գանձեր եւ դրամագիտական վկայութիւններ չատ աւելի յստակօրէն եւ ճշգրտօրէն տեղեկութիւն կը հայթայթեն հին պատմութեան մասին եւ կը խորացնեն մեր հմտութիւնը հայոց պատմութեան մէջ: Ամենէն հին հայ դրամագիտական գանձը թուագրուած է Ն.Ք. ե դար, յայտնաբերուած Էրէբունիի բերդին մէջ: Զորս տեսակ դրամներու շրջանառութիւն տեղի ունեցած է Ն.Ք. Ա դարու վերջաւորութեան հայ քաղաքներու մէջ՝ սելեւկեան, պարթեւական, հռոմէական եւ հայկական:

496 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Numizmaticheskie dannye o vneshnikh svi͡azi͡akh Armenii (S antichnogo vremeni do X v.) [Numismatic Evidence on the External Relations of Armenia (From Ancient Times to the Tenth Century)] - Нумизматические данные о внешних связях Армении (С античного времени до X в.), автор Х. А. Мушегян. *Patma-Banasirakan Handes,* Vol. XXIII (1980), No. 4 (91), pp. 107-112. In Russian with Armenian summary.

Ancient and medieval coins discovered in Armenia present opportunities to study its international relations with the origin and development of the monetary circulation in Armenia. According to numismatic evidence, the coins found in Armenia are given to the following: Alexander the Great and his successors, the Artaxiads of Armenia, Cappadocia, the Roman Republic, the Roman Empire, the Sassanian dynasty, the Umayyad and 'Abbāsid Caliphates, and the Byzantine Empire.

Հայաստանի մէջ յայտնաբերուած հին ու միջնադարեան դրամները հնարաւորութիւն կ'ընձեռնեն ուսումնասիրելու Հայաստանի միջազգային կապերը դրամական շրջանառութեան ծագման ու զարգացման ուղիով: Ըստ դրամագիտական տուեալներու, Հայաստանի մէջ գտնուած դրամները տրուած են հետեւեալներուն.- Աղեքսանդր Մակեդոնացին եւ իր յաջորդները, հայոց Արտաշէսեան թագաւորութիւնը, Կապադովկիա, Հռոմի հանրապետութիւն, Հռոմի կայսրութիւն, Սասանեան հարստութիւն, Օմայեան ու Աբբասեան խալիֆայութիւններ եւ Բիւզանդական կայսրութիւն:

497 MOUSHEGHIAN, Kh. A. O rasprostranenii ėllinisticheskikh monet v Armenii [Concerning the Circulation of Hellenistic Coins in Armenia] - О распространении эллинистических монет в Армении, автор Х. А. Мущегян. *Problemy antichnoĭ istorii i kultury* (Doklady XIV mezhdunarodnoĭ konferent͡sii antichnikov sot͡sialisticheskikh stran "Ėĭrene," [18-23 Maĭa 1976 g.]). Yerevan: Academy of Sciences of USSR, Department of History; Academy of Sciences of Armenian SSR, Department of History and Economics, 1979, Vol. I, pp. 191-197. In Russian.

The author's paper concerning the Hellenistic and Roman coins circulated in Armenia is presented. First, a few Athenian tetradrachms found in the Sissian region are mentioned and also the obols of Miletus

unearthed from the archaeological digs of the Erebouni fortress, which constitute the singular specimens of monetary denominations of the pre-Hellenistic period which entered Armenia from ancient Greek settlements. The coins from the administrative centers of Asia Minor and Mesopotamia, Kardia, Abidus, Colophon, Ephesus, and Babylon, silver coins of Alexander of Macedon and Phillipus of Aridaeus are enumerated, which due to international commerce, penetrated the markets of Armenia, where they had practical value and served the trade requirements of Armenia along with Seleucid, Parthian, Armenian, Cappadocian, and Roman Republican coins which were and remained in circulation until the ascendancy of the Armenian Arsacids. The economic relations of Armenia are outlined based on the data of monetary spreading within the sphere of monetary circulation of Syrian and Phoenician Mediterranean cities as well as with the centers of Mesopotamia and Asia Minor during the late Hellenistic period. Author

Շարադրուած են հեղինակի զեկուցման դրոյթները Հայաստանում տարածուած հելլենիստական եւ հռոմէական դրամների մասին: Նախապէս յիշատակւում են Սիսիանի շրջանում գտնուած հին աթենական մի քանի չորեքդրամեանների, ինչպէս նաեւ էրեբունի ամրոցի պեղումներից ի յայտ եկած միլեթեան արծաթէ օբողոսները, որոնք հանդիսանում են նախահելլենիստական ժամանակներում քաղաքակրթութեան յունական օջախներից Հայաստան մտած դրամական միաւորների բացառիկ նմոյշներ: Այնուհետեւ վկայակոչւում են Փոքր Ասիայի եւ Միջագետքի տնտեսական կենտրոններից կարդիա, Աբիդոս, Կոլոֆոն, Եփեսոս, Բաբելոն միջազգային առեւտրի մղումով հայկական չուկաները թափանցած Աղեքսանդր Մակեդոնացու եւ Փիլիպոս Արիդայոսի արծաթէ դրամները, որոնք գործառական նշանակութիւն են ունեցել Հայաստանում եւ սպասարկել են նրա առեւտրի պահանջները, արդէն հետագայում չրջանառութեան մէջ մտած սելեւկեան, պարթեւական, հայկական, կապադովկիական եւ Հռոմի հանրապետական արծաթէ դրամների հետ միասին մինչեւ Արշակունիների հաստատումը: Դրամների տարածման տուեալներով ուրուագծւում են Հայաստանի տնտեսական կապերը դրամական շրջանառութեան ոլորտում՝ Միջերկրականի սիրիական ու փիւնիկեան քաղաքների, ինչպէս նաեւ Միջագետքի ու Փոքր Ասիայի կենտրոնների հետ ուշ հելլենիստական ժամանակներում: *Հեղինակը*

498 MOUSHEGHIAN, Kh. A. O sostave denezhnogo obrashcheniĭa Armenii v IV-I vekakh do n.ė. [Concerning the Monetary Circulation of Armenia from the Fourth to the First Century B.C.] - О составе денежного обращения Армении в IV-I веках до н.э., автор Х. А. Мушегян. *Tezisi dokladov, posvīashchennaīa pamīati professora D. G. Kapanadze.* Tbilisi: Academy of Sciences of Georgian SSR, 1972, p. 4. In Russian.

The paper read by the author on 17 March 1972, in Tbilisi is dedicated to the memory of David Kapanadze. It is being assumed that the coins of Miletus are the earliest monetary issues circulated in Armenia in the fifth century B.C. However, the pre-Hellenistic era coins are rare in the highlands of Armenia and a few discovered specimens or denominations do not present the opportunity to judge their practical value. In Western Armenia, at the conclusion of the third century B.C., the first specimens of Armenian coins started to appear with the portraits of Armenian kings of Sophene, with their names inscribed in Greek as well as the symbols of their religious worship. The extensive coin issues of ancient Armenia and the meaningful circulation are noted during the reign of Tigranes the Great (95-55 B.C.). Subsequently, the issuance of Armenian coins decreases and eventually comes to a halt. According to the iconographic evidence, the coins of the latter Artaxiad kings were Armeno-Roman; with their existence the elimination of the independence of Armenia is being noted. Author

Ներկայացնում է հեղինակի 1972 թուի Մարտի 17-ին, Թբիլիսում կարդացած զեկուցման դրոյթները, նուիրուած վրաց Դաւիթ Կապանադէի յիշատակին: Միլեթեան կերտուածքի պեղածոյ դրամների վրայ հաստատւում է այն ենթադրութիւնը, որ Հայաստանի դրամական շրջանառութեան վաղագոյն տուեալները վերաբերում են Ն.Ք. 6 դարին: Սակայն նախահելլենիստական շրջանի այդ դրամները հազուագիւտ են հայկական լեռնաշխարհում եւ հատ ու կենտ նմոյշներով ի յայտ եկած դրամական միաւորները դեռեւս հնարաւորութիւն չեն ընձեռում դատելու այդպիսիների ունեցած գործառական նշանակութեան մասին: Հայաստանի արեւմտեան մասում, Ն.Ք. 4 դարի վերջերից արդէն երեւան են գալիս բուն հայկական դրամների անդրանիկ օրինակները, թողարկուած Սոփքի հայոց թագաւորների պատկերներով, նրանց անունների յունարէն արձանագրութիւններով, ինչպէս նաեւ պաշտամունքային իմաստի նշան-

ներով: Հին հայկական դրամների զանգուածային թողարկումը եւ նշանակալից տարածումը դիտւում է հիմնականում Մեծն Տիգրանի գահակալութեան տարիներին (95–55 Ն.Ք.): Հետագայում հայկական դրամների թողարկումը զգալի չափով պակասում է եւ աստիճանաբար կանգ է առնում: Արտաչէսեան վերջին գահակալների դրամները իրենց պատկերագրութեան տուեալներով ըստ էութեան հայ-հռոմէական իմաստի դրամներ են, որոնց թողարկմամբ ընդգծւում էր Հայաստանի քաղաքական անկախութեան վերացումը:

Հեղինակը

499 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Otnositelno armi͡anskikh monet Tigrana Vtorogo [Concerning the Armenian Coins of Tigranes II] - Относительно армянских монет Тиграна Второго, автор Х. А. Мушегян. *Tezisi dokladov k konferent͡sii Blizhniĭ Vostok, Kavkaz, Srednīāā Aziā: problemy vzaimosvīāzi kultur v ėpokhu srednevekovīā.* Leningrad: Gosudarstvennyĭ Ordena Lenina Ėrmitazh, published in memory of Hovsep' Ōrbeli, 1972, pp. 30-31. In Russian.

The paper read by the author is dedicated to the question of iconography of the coins issued in Armenia during the reign of Tigranes the Great. The paper notes that from the early period of Hellenism, the Attic monetary-weight series had rooted and the monetary denominations of issued coins with the data of their metrology correspond to the principles of that system. The examination reveals that the denominations of the coins of Tigranes the Great which are inscribed with the title of "King of Kings" (in Greek) were struck in Tigranocerta and thereafter in Artaxata. It is being underlined that the coins of Tigranocerta were issued in 77-72 B.C. Accordingly, the monograms relating to the dates noted on the coins, struck in the new capital of the Armenians, belong to the late Hellenistic period. The method of reckoning is based on the annals of Sidon, a notable method in the East, where the starting date falls on 111 B.C. The varieties of portraits struck on the coins issued during the reigns of Tigranes the Great are noted. The author underlines the fact that the monetary denominations with the effigy of Tigranes the Great remained in circulation for a long time, even after the reign of the first Armenian Arsacid kings. Author

Ներկայացնում է զեկուցման դրոյթները, նուիրուած Մեծն Տիգրանի գահակալութեան տարիներին Հայաստանում թողարկուած հայկական դրամների պատկերագրութեան հարցերին: Նչւում է, որ հելլենիզմի վաղ ժամանակներից Հայաստանում արմատաւորուել էր ատտիկեան դրամակշռային համակարգը եւ թողարկուող դրամական միաւորները իրենց կշռային չափերի պահպանուած տուեալներով համապատասխանում են այդ սիստեմի սկզբունքներին: Քննութիւնը ցոյց է տալիս, որ Տիգրան Մեծի դրամներից այն միաւորները, որոնց վրայ յիշատակուած է նրա «արքայից արքայ» տիտղոսը (յունարէնով) դրուագուել են բուն Հայաստանում, մասնաւորապէս Տիգրանակերտում եւ այնուհետեւ Արտաշատում: Ընդգծւում է, որ Տիգրանակերտում դրամների թողարկումը կատարուել է Ն.Ք. 77–72 թուերին, ըստ որում հայոց այդ նոր մայրաքաղաքում դրուագուող դրամների վրայ տարեթուերի վերաբերող նչումները կատարուել են ուչ հելլենիստական ժամանակներում՝ Արեւելքում նչանակալից տարածում գտած Սիդոնի տարեգրութեան հաչուով, որի հիմքում ընկած էր Ն.Ք. 111 թիւը: Դիտւում են պատկերագրական այն փոփոխութիւնները, որոնք կատարուել են Մեծն Տիգրանի օրօք թողարկուած դրամների վրայ: Ընդգծւում է այն իրողութիւնը, որ Տիգրան Մեծի պատկերով դրամական միաւորները Հայաստանում չրջանառութեան մէջ են եղել չատ երկար ժամանակ, անգամ Արչակունեաց հարստութեան առաջին գահակալների տարիներին: Հեղինակը

500 MOUSHEGHIAN, Kh. A. *Portrety armānskikh tsareĭ ėpokhi ėllinizma* [The Portraits of the Armenian Kings of Hellenistic Era] - *Портреты Армянских царей эпохи эллинизма,* автор Хачатур Мушегян. Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, Institute of Arts, II International Symposium on Armenian Art, 1978, 10 pp. In Russian.

See abstract of No. 490.

501 NASTER, Paul. *Catalogue des monnaies grecques, la collection Lucien de Hirsch,* par Paul Naster. Brussels: Bibliotèque Royale de Belgique Cabinet des Médailles, 1959, p. 267, No. 1601; 273-274, Nos. 1630-1632; pls. LXXXV, LXXXVII. In French.

The coins attributed to the following rulers are catalogued: satrap Tiribazus (385 B.C.), silver stater; Zariadres (190 B.C.), king of

Armenia, bronze; Tigranes the Great (97-56 B.C.), two tetradrachms. The legends, monograms, and the metrological data are published.

Հետեւեալ վեհապետներու վերագրուած դրամները ցուցակագրուած են.– սատրապ Տիրիբազոս (385 Ն.Ք.), արծաթէ ստատեր. Հայաստանի թագաւոր Զարեհ (190 Ն.Ք.), բրոնզ. Տիգրան Մեծ (97–56 Ն.Ք.), երկու չորեքդրամեաններ: Խորագրութիւնները, մենագրերը եւ չափագիտական տուեալները հրատարակուած են:

502 PELLERIN, Joseph. *Lettre II. Lettres de l'auteur des recueils de médailles de Rois, de Peuples et de Villes,* par Jos. Pellerin. Paris: L. F. Delatour, 1770, pp. 79-110, 112-147, pl. I, Nos. 4, 6-8. In French.

In the first part, Pellerin presents a bronze coin of Arsames. The obverse portrays the bust of the king to right wearing a conical tiara. The reverse depicts the king as an equestrian galloping toward right, wearing a cap and holding a spear. Above appears the Greek legend. In a lengthy discussion, the relevant history of this period is given. In the second part, Pellerin presents two large bronze coins of King Levon with a crowned leonine head on the obverse and a double bar cross on the reverse; a large bronze of King Hetoum, where the king is seated on a throne ornamented with lions, and, on the reverse, a cross. The Armenian legends are published. In a lengthy discussion, the relevant history of Cilician Armenia is given.

Առաջին բաժնին մէջ՝ Պելլեռին կը ներկայացնէ Արշամի մի բրոնզէ դրամը: Ակողմը կը պատկերացնէ թագաւորի կիսանդրին դէպի աջ, ծածկուած կոնաձեւ խոյրով մը: Բեկողմը կը ներկայացնէ թագաւորը, որ կը ձիավարէ դէպի աջ, գլխին ունենալով գդակ մը ու ձեռքին՝ նիզակ մը: Վերը կ'երեւի յունատառ խորագրութիւնը: Երկար քննութեամբ մը այս շրջանի պատմութիւնը տրուած է: Երկրորդ բաժնին մէջ՝ Պելլեռին կ'ընծայէ Լեւոն թագաւորի երկու խոշոր բրոնզէ դրամները, ուր կը տեսնուի թագադրուած Լեւոնի առիւծանման գլուխը եւ դրամին ետեւը՝ երկու թեւերով խաչ մը. Հեթում թագաւորի մի խոշոր բրոնզէ դրամը ուր թագաւորը բազմած է առիւծազարդ գահին վրայ եւ դրամին ետեւը՝ խաչ մը: Հայերէն խորագրութիւնները հրատարակուած են: Երկար քննութեամբ մը Կիլիկեան Հայաստանի վերաբերեալ պատմութիւնը տրուած է:

503 PETROWICZ, Alexander von. *Arsaciden-Münzen; Sammlung Petrowicz,* bei Alexander von Petrowicz. Vienna: Mekhitarist Press, 1904. Reprint, Graz: Akademische Druck- u Verlagsanstalt, 1968, pp. 181-191, pl. XXIV, Nos. 5-13, XXV, Nos. 1-6. In German.

Arsacid coins attributed to the following rulers are discussed: Valarsaces (139, 138 B.C.), four tetradrachms, three drachms, six obols, and thirteen bronzes where the reverse sides depict Heracles, Zeus, an elephant; Arsaces I (124 B.C.), a tetradrachm and an obol where the goddess Demeter and Nike are on the reverse sides; Artaxias I, a drachm and a bronze where Nike and an elephant are on the reverse sides; Artavasdes I (93 B.C.); Tigranes I (94-56 B.C.), a tetradrachm, a drachm, and a bronze where the reverse sides depict the Tyche of Antioch and Nike.

Քննարկուած են հետեւեալ հայ Արշակունի գահակալներուն դրամները.- Վաղարշակ (139, 138 *Ն.Ք.*), *չորս չորեքդրամեաններ, երեք դրախմաներ, վեց օբողոսներ եւ տասներեք բրոնզէ դրամներ, որոնց բեկոդմերը կը պատկերացնեն Վահագնը, Զեւսը, փիղ մը. Արշակ Ա*(124 *Ն.Ք.*), *մի չորեքդրամեան եւ մի օբողոս ուր Դեմետեր դիցուհին եւ ցաղիկանակը կ'երեւին բեկոդմերուն վրայ. Արտաչէս Ա, մի դրախմ եւ մի բրոնզէ դրամ ուր ցաղիկանակը եւ փիղ մը կ'երեւին բեկոդմերուն վրայ. Արտաւազդ Ա* (93 *Ն.Ք.*). *Տիգրան Ա* (94–56 *Ն.Ք.*), *մի չորեքդրամեան, մի դրախմ եւ մի բրոնզէ դրամ, որոնց բեկոդմերը կը պատկերացնեն Անտիոքի Բախտը եւ ցաղիկանակը:*

504 PLANT, Richard. *Greek Coin Types and Their Identification,* by Richard Plant. London: Seaby Publications Ltd., 1979, p. 42, No. 541; 45, No. 599; 57, Nos. 809-810; 80, No. 1300; 81, No. 1324, plates.

The following coin types are presented: three staters of satrap Tiribazus (386-382 B.C.) where Ahura Mazda and Heracles are displayed, a tetrobol of satrap Orontas (362 B.C.) where the head of Athena is portrayed, a tetradrachm of Tigranes (83-69 B.C.) where the Tyche of Antioch is depicted, and a bronze coin given to Antiochus I of Cammagene issued under the suzerainty of Tigranes.

Ներկայացուած են հետեւեալ տիպի դրամները.- սատրապ Տիրիբազոսի (386–382 *Ն.Ք.*) *երեք ստատերները ուր պատկերուած են*

Ահուրամազդան եւ Վահագնը, սատրապ Որոնդասի (362 Ն.Ք.) չորեք-օբողոսեան մը ուր պատկերուած է Աթենասը, Տիգրանի (83–69 Ն.Ք.) չորեքդրամեան մը ուր դրուագուած է Անտիոքի Բախտը եւ Կոմմագենէի Անտիոքոս Ա.-ին տրուած բրոնզէ դրամ մը, կտրուած՝ Տիգրանի գերիշխանութեան ներքեւ։

505 ROUBIER, J. *Great Coins and Medals,* photographs by J. Roubier and text by Jean Babelon. Translated from the French by Stuart Hood. London: Thomas and Hudson, 1959, p. 14, pl. 12, 34.

Babelon states that Tigranes, king of Armenia, also employed Greek engravers but that he made them conform to the model of an Oriental monarch adorned with a heavily jewelled tiara. The enlarged obverse of the coins of satrap Orontas and Tigranes are portrayed.

Բաբելոն կը յայտարարէ թէ Հայաստանի թագաւոր Տիգրան Մեծն ալ գործածեց յոյն քանդակագործներ բայց անոնց համակերպեցուց արեւելեան միապետի ճեւին եւ չռայլութեամբ զոհարներով զարդարեց իր խոյրը։ Պատկերուած են նաեւ սատրապ Որոնդասի եւ Տիգրանի դրամներու մեծցուած ակողմերը։

506 SEABY, H. A. *Greek Coins and Their Values,* by H. A. Seaby. Second edition, London: Seaby's Numismatic Publications Ltd., 1975, pp. 166, 183, 185, Nos. 2127, 2540a, 2610-2612, respectively.

The catalogue is a representative listing of the coins of the Hellenistic world where the coins of the following Armenian kings are listed: Tigranes the Great (83-69 B.C.), a tetradrachm with the Antioch Tyche seated on the reverse; Mithridates (171-138 B.C.), a tetradrachm with Heracles standing; Valarsaces (139 B.C.), a silver obol and a bronze; Arsaces I (124 B.C.), a bronze.

Կատալոգ մըն է հելլենիստական ամենաբնորոշ դրամներու, ուր հետեւեալ հայ թագաւորներու դրամները ցուցակագրուած են.– Տիգրան Մեծի (83–69 Ն.Ք.) չորեքդրամեան մը բեկողմին վրայ նստած Անտիոքի Բախտով, Միհրդատի (171–138 Ն.Ք.) չորեքդրամեան մը ոտքի կանգնած Վահագնով, Վաղարշակի (139 Ն.Ք.) արծաթէ օբողոս մը եւ բրոնզէ դրամ մը, Արշակ Ա.-ի (124 Ն.Ք.) բրոնզէ դրամ մը։

507 SELTMAN, Charles. *Greek Coins; A History of Metallic Currency and Coinage Down to the Fall of the Hellenistic Kingdoms,* by Charles Seltman. London: Methuen & Co. Ltd., 1933, pp. 184-185, pl. XLII, Nos. 10, 12; 233, pl. LIV, No. 6.

The coins of satrap Tiribazus are said to have been struck in Cilician cities as a military issue for the payment of troops. Also, mention is made of the invitation of the Syrians to Tigranes of Armenia to free them from Queen Cleopatra Thea and from Seleucid rule of that state to 69 B.C., and the description of his tetradrachm is given.

Նշուած են սատրապ Տիրիբազոսի դրամները, հատանուած Կիլիկիոյ քաղաքներուն մէջ, իբրեւ պատերազմական դրամ զինուորներուն վճարելու համար: Ինչպէս նաեւ յիշուած է սուրիացիներու հրաւէրը Տիգրանին՝ զիրենք ազատագրելու համար Կղէոպատրա Թէա թագուհիէն ու այդ երկրի սելեւկեան կառավարութենէն մինչեւ 69 Ն.Ք., տրուած է նաեւ իր չորեքդրամեանին նկարագրութիւնը:

508 SESTINI, Domenico. *Descrizione delle medaglie antiche Greche, del Museo Hedervariano dal Bosforo Cimmerio fino all'Armenia Romana,* per Domenico Sestini. Firenze: Guglielmo Piatti, 1828, Part II, p. 380, pl. XXIX, Nos. 14-15. Text in Latin.

The bronze coins of the following kings of Armenia are described: Mithridates, where an eagle toward right is displayed; Tigranes IV, where the obverse portrays the crowned king toward left, the reverse, a standing figure; Tigranes IV and Erato. Additionally, a Roman bronze coin with Greek legend attributed to Trajan is given where Armenia is shown humbled. The legends of all coins are published.

Նկարագրուած են Հայաստանի հետեւեալ թագաւորներու բրոնզէ դրամները.– Միհրդատ, ուր աջ դարձած արծիւ մը պատկերուած է. Տիգրան Դ, ուր ակողմը կը ներկայացնէ թագադրուած արքայ մը դէպի ձախ, բեկողմը՝ ոտքի կանգնած անձ մը. Տիգրան Դ եւ Երատոյ: Ինչպէս նաեւ նկարագրուած է Տրայանոսի յունատառ բրոնզէ դրամը, ուր Հայաստանը նուաստացուած է: Բոլոր դրամներուն խորագրութիւնները տրուած են:

509 SHAHNAZARIAN, Aslan. Sisiani shrjani Saṛnakunk' gyughi mot haytnabervats gandzě [The Coin Hoard Discovered

Near Saṛnakounk' Village of Sissian District] - *Սիսիանի շրջանի Սառնակունք գյուղի մոտ հայտնաբերված գանձը*, գրեց՝ *Ասլան Շահնազարյան. Ashkhatut'yunner Hayastani Patmut'ian Petakan T'angarani,* Vol. II (1949), pp. 7-35, 1 table of monograms. In Armenian.

A hoard of 178 ancient silver coins, dating as late as 30 B.C., was discovered near the village of Saṛnakounk', Sissian district of Soviet Armenia in 1945. The hoard consisted of coins attributed to the following: 105 Roman coins, 30 Seleucid, 24 Phoenician, 8 Parthian, 4 of Asia Minor, 3 Armenian (a tetradrachm and a drachm of Tigranes the Great and a drachm of Artavasdes II), 3 Cappadocian, 1 of Pontus. The legends, metrological data, and monograms are published.

Գանձ մը, 178 հին արծաթէ դրամներէ բաղկացած, ամենաուշ 30 Ն.Ք. թ. վերաբերող, յայտնաբերուած է Սառնակունք գիւղի մօտ, Սիսիանի շրջանի մէջ, Խորհրդային Հայաստան: Գանձը բաղկացած է դրամներէ որոնք վերագրուած են հետեւեալներուն.– 105 կտոր հռոմէական, 30 սելեւկեան, 24 փիւնիկեան, 8 պարթեւական, 4 փոքր ասիական, 3 հայկական (չորեքդրամեան մը ու դրախմ մը Տիգրան Մեծի եւ դրախմ մը Արտաւազդ Բ-ի), 3 կապադովկիական, 1 պոնտական: Խորագրութիւնները, չափագիտական տուեալները եւ մենագրերը հրատարակուած են:

510 SPANHEM, Ezechiel. *Dissertationes de praestantia et usu numismatum antiquorum,* illustrissimi viri Ezechielis Spanhemii. Second edition, Amsterdam: Danielem Elsevirium, 1671, Vol. I, pp. 454-457, 459-460; Vol. II, 831-832; New edition, London: Richard Smith; Amsterdam: Rudolph. & Gerhard. Wetsenios; 1717, Vol. I, pp. 468-465 [469], 466 [470], 467 [471], 468 [472]; Vol. alterum [II], pp. 502, 581, 637, 831-832; illus. In Latin.

A tetradrachm of Tigranes the Great is presented. Obv.: the bust of Tigranes, wearing a five pointed tiara. Rev.: ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΤΙΓΡΑΝΟΥ, Antioch Tyche seated holding a palm branch; river god Orontes swimming in river. Roman coins of Marcus Antonius, Octavianus Augustus, Trajan, Antoninus Pius, Marcus Aurelius, Lucius Verus, relating to Armenia are also examined. The historical events of this period are reviewed by Spanhem.

Տիգրան Մեծի չորեքդրամեան մը ընծայուած է։ Ակողմը՝ Տիգրանի կիսանդրին, հինգ ծոպաւոր խոյրով։ Բեկողմը՝ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΤΙΓΡΑΝΟΥ, *Անտիոքի Բախտը նստած, ձեռքին արմաւենիի ճիւղ մը բռնած. Որոնդէս չաստուածուհին կը լողայ գետին մէջ։ Ինչպէս նաեւ քննուած են Հայաստանի վերաբերեալ հռոմէական դրամները Մարկոս Անտոնիոսի, Ոկտաւիանոս Աւգոստոսի, Տրայանոսի, Անտոնինոս Պիոսի, Մարկոս Աւրեղիոսի եւ Ղուկիոս Վերոսի։ Սպանհէմ նշած է այս չրջանի վերաբերեալ պատմական դէպքերը։*

511 THOMAS, Edward. Early Armenian Coins, by Edward Thomas. *Numismatic Chronicle,* New Series, Vol. VII (1867), pp. 141-156, 216-244; Vol. VIII (1868), pp. 214-222, 284-304; Vol. XI (1871), pp. 202-226, pl. VII; illus.

Thomas offers the early history of Armenia based on Moses of Khoren. Then an explanation and construction of the alphabet in which the legends are couched is offered. The medals of Tiribazus and the silver coins attributed to Artaxias are discussed: Obv.: head of king to right, wearing the Armenian turban or bonnet. Rev.: a fire temple, to the left is the standing figure of the king; to the right is a standard exhibiting the device of the ancient cuneiform symbol for an altar. On some coins the style of the headdress as well as the reverse emblem vary. After transliterating some of the Achaemenid royal titles and discussing them, a résumé of the legends of ten coins is offered. This is followed by the list of Armenian kings starting with Artaxias (189 B.C.) and ending with Zeno (A.D. 18). Some silver coins without legend similar to the others in basic design are attributed to Armenia. Those possessing a legend are attributed to Iturdat and Tiridates. Additionally, coins attributed to the following rulers are discussed: Sanabares, Arsaces, Vologases I, Vologases III, Mithridates, Vologases IV, Vologases V, Artabanus V, and Artavasdes.

Թոմաս կը ներկայացնէ Հայաստանի վաղ պատմութիւնը քաղուած Մովսէս Խորենացիէն։ Քննարկուած է բացատրութիւնը եւ կառուցումը այբուբենին, որով արձանագրութիւնները արտայայտուած են։ Քննարկուած են Տիրիբազոսի մեդալները եւ արծաթէ դրամներ վերագրուած Արտաշէսին։ Ակողմը՝ թագաւորի կիսանդրին դէպի աջ, գլխուն կրելով հայկական ապարօչ կամ գդակ։ Բեկողմը՝ հուրի

մեհեանը, ձախին՝ թագաւորի կանգնած նկարը· աջին՝ դրօշ, խորանը պատկերացնող սեպագիր խորհրդանշան: Կարգ մը դրամներու վրայ ապարօշի ձեւը եւ բեկողմի խորհրդանշանը կը փոփոխուին: Աքեմենեան արքայական տիտղոսները տառափոխելէ եւ իրենց արձանագրութիւնը ուսումնասիրելէ ետք, տրուած է տասը դրամներու խորագրութեանց ամփոփումը: Ասոնց յաջորդած է հայ արքայացանկը, սկսելով Արտաշէսէն (189 Ն.Ք.) եւ վերջանալով Զենոնով (8.Ք. 18): Նկարագրուած են կարգ մը արծաթէ դրամներ առանց արձանագրութեանց, նման նախկիններու պատկերատիպին, որոնք վերագրուած են Հայաստանին: Իսկ անոնք որ ունին խորագրեր վերագրուած են Խոսրդատին եւ Տրդատին: Նկարագրուած այլ դրամները վերագրուած են հետեւեալներուն.– Սանաբար, Արշակ, Վաղարշ Ա, Վաղարշ Գ, Միհրդատ, Վաղարշ Դ, Վաղարշ Ե, Արտաւան Ե եւ Արտաւազդ:

512 VOIGT, W. v. Die Seleucidenmünzen der Kaiserlichen Eremitage zu St.-Petersburg, von W. v. Voigt. *Journal International d'Archéologie Numismatique,* Vol. XIII (1911), pp. 172-174, Nos. 1-17. In German.

The coins attributed to the following kings of Armenia are catalogued: Arsames, a bronze, Nike on the reverse; Arsaces, a tetradrachm; Tigranes the Great, five tetradrachms, five drachms, and a bronze issued in Antioch, a bronze with Nike on the reverse, a bronze given to King Tigranes and his queen (?); Artavasdes I, a drachm with charioteer and quadriga on the reverse.

Ցուցակագրուած են հետեւեալ հայ թագաւորներու վերագրուած դրամները.– Արշամ, բրոնզ մը, ցաղթանակը բեկողմին վրայ· Արշակ, չորեքդրամեան մը· Տիգրան Մեծ, հինգ չորեքդրամեաններ, հինգ դրախմաներ եւ բրոնզ մը հատանուած Անտիոքի մէջ, բրոնզ մը որու ետին դրուագուած է ցաղթանակը, այլ բրոնզ մը տրուած Տիգրան թագաւորի եւ իր թագուհիին (?)· Արտաւազդ Ա, դրախմ մը ունենալով կառավար ու քառաձի մարտակառք բեկողմին վրայ:

513 WROTH, Warwick. *Catalogue of the Greek Coins of Galatia, Cappadocia, and Syria,* by Warwick Wroth. London: British Museum, 1899. Reprint, Bologna: Arnoldo Forni, 1964, pp. 100-102, pl. XIV, Nos. 1-5.

The section on Armenia includes the following: Xerxes (170 B.C.), a bronze where the reverse displays Athena; Artavasdes I (56-34 B.C.), a drachm where the reverse displays the king in a chariot; a silver coin of Artavasdes III and Augustus (A.D. 2-10); a bronze coin of Trajan (A.D. 115) where Armenia is shown as a captive. Additionally, an uncertain copper of Mithridates is listed where the reverse displays a club. The legends, metrological data, and monograms are published.

Հայաստանի բաժինը կը պարունակէ հետեւեալները.- Քսերքսէս (170 Ն.Ք.), բրոնզ մը, ուր բեկողմը կը պատկերացնէ Աթենասը. Արտաւազդ Ա (56-34 Ն.Ք.), դրախմ մը, ուր բեկողմը կը պատկերացնէ թագաւորը մարտակառքի մը մէջ. արծաթէ դրամ մը Արտաւազդ Գ-ի եւ Աւգոստոսի (Ց.Ք. 2-10). Տրայանոս (Ց.Ք. 115), բրոնզէ դրամ մը, ուր Հայաստանը ներկայացուած է իբրեւ գերի: Ինչպէս նաեւ Միհրդատի անորոշ բրոնզէ դրամ մը, ուր բեկողմը կը պատկերացնէ լախտ մը: Խորագրութիւնները, չափագիտական տուեալները ու մենագրերը հրատարակուած են:

SATRAPS

514 ATRPET. Hay t'agaworneri dramnerě, nakhnakan zhamanaknerits' minch'ew Trdat, nakh-aghēk'sandrian shrjan [The Coins of Armenian Kings, from Primitive Times to Tiridates, Pre-Alexandrian Period] - *Հայ թագաւորների դրամները, նախնական ժամանակներից մինչեւ Տրդատ, նախ-աղէքսանդրեան շրջան, գրեց՝ Ատրպետ. Azgagrakan Handēs,* Vol. XXII (1912), Year XIV, No. 1, pp. 212-231, illus. In Armenian.

The coins attributed to the following rulers are discussed: Tiribazus (387-380 B.C.), two didrachms, five tridrachms, and two silver obols; Datames (378-372 B.C.), two tridrachms; Mazaeus (361-331 B.C.), ten tridrachms. The coin designs of satrap Tiribazus present him and Ahura Mazda, Heracles, Anahit, etc. In all cases, the legends, in Greek and Aramaic, and metrological data are published.

Ցուցակագրուած են հետեւեալ գահակալներու վերագրուած դրամները.- Տիրիբազոս (387-380 Ն.Ք.), երկու երկդրամեաններ, հինգ

երեքդրամեաններ եւ երկու լումաններ· Դատամէս (378–372 Ն·Ք·), *երկու երեքդրամեաններ· Մազայոս* (361–331 Ն·Ք·), *տասը երեքդրամեաններ: Սատրապ Տիրիբազոսի դրամներուն պատկերատիպերը կը ներկայացնեն զինք եւ Ահուրամազդան, Վահագնը, Անահիտը եւն·: Բոլորին ընթացքին՝ յունատառ եւ արամէատառ խորագրութիւններն ու չափագիտական տուեալները հրատարակուած են:*

515 BABELON, Ernest. La collection Waddington au Cabinet des Médailles. Inventaire sommaire, par E. Babelon. *Revue Numismatique,* Series IV, Vol. II (1898), p. 168, Nos. 4333-4335, pl. V, Nos. 14, 15; 170, Nos. 4359-4363, pl. V, Nos. 20-22; 179, Nos. 4492-4498. In French.

The silver coins of satrap Tiribazus (386-380 B.C.), struck in the Cilician cities of Issus, Mallus, and Soli, are catalogued. The coin designs present Baal-Ahura Mazda, Heracles-Tiribazus, Aphrodite-Tiribazus, etc. The Aramaic and Greek legends and metrological data are published.

Ցուցակագրուած են սատրապ Տիրիբազոսի (386–380 Ն·Ք·) *արծաթէ դրամները, կոխուած՝ Կիլիկիոյ Իսսոս, Մալլոս եւ Սոլի քաղաքներուն մէջ: Դրամներու պատկերատիպերը կը ներկայացնեն Բահաղ-Ահուրամազդա, Հերակլէս-Տիրիբազոս, Աֆրոդիտէ-Տիրիբազոս եւն·: Արամէատառ եւ յունատառ խորագրութիւնները ու չափագիտական տուեալները հրատարակուած են:*

516 BABELON, Ernest. *Inventaire sommaire de la collection Waddington acquises par l'état en 1897,* par Ernest Babelon. Paris: Bibliothèque Nationale, 1898, pp. 75-76, Nos. 1361-1363, pl. III, Nos. 1-2; 241, Nos. 4333-4335; 243, Nos. 4359-4363; 252, No. 4492, pl. X, Nos. 14-16, 20-22. In French.

The coins of the following are catalogued: satrap Orontas (362 B.C.), struck in the cities of Clazomenae and Lampsacus of Asia Minor with Greek legend; satrap Tiribazus (386-380 B.C.), struck in the cities of Issus, Mallus, and Soli with Aramaic and Greek legends. In all cases the legends and metrological data are published.

Ցուցակագրուած են հետեւեալներուն դրամները·– սատրապ Որոնդաս (362 Ն·Ք·), *հատանուած՝ Փոքր Ասիոյ Կլազոմէն եւ Լամպսակ քաղաքներուն մէջ, յունատառ խորագրութեամբ· սատրապ Տիրի-*

բազոս (386–380 Ն.Ք.), *հատանուած՝ կիլիկիոյ Իսսոս, Մալլոս եւ Սոլի քաղաքներուն մէջ, յունատառ եւ արամէատառ խորագրութեամբ: Բոլորին ալ ընթացքին՝ խորագրութիւնները ու չափագիտական տուեալները հրատարակուած են:*

517 BABELON, Ernest. Les monnaies des satrapes dans l'empire des Perses Achéménides, par Ernest Babelon. *Revue Numismatique,* Series III, Vol. X (1892), pp. 432-438, 450-458, illus. In French.

The coins of Tiribazus, satrap of Western Armenia (386-384 B.C.), are discussed. Babelon reviews the specimens found in major museums, struck in the Cilician cities of Issus, Mallus, Soli, Tarsus, and perhaps Nagidus with legends in Aramaic and Greek. The coins of Orontas (362 B.C.), satrap of Eastern Armenia, are discussed; they were issued in the Asia Minor cities of Lampsacus, Clazomenae, and perhaps Cisthene with Greek legend.

Քննարկուած են արեւմտեան Հայաստանի սատրապ Տիրիբազոսի (386–384 Ն.Ք.) *դրամները: Բաբելոն կը քննէ հռչակաւոր թանգարաններու մէջ գտնուած նմոյշները, հատանուած՝ կիլիկիոյ Իսսոս, Մալլոս, Սոլի, Տարսոն եւ թերեւս Նագիդոս քաղաքներուն մէջ ունենալով արամէատառ եւ յունատառ խորագրութիւններ: Ապա կը քննարկուին արեւելեան Հայաստանի սատրապ Որոնդասի* (362 Ն.Ք.) *դրամները, հատանուած՝ Փոքր Ասիոյ Լամպսակ, Կլազոմէն եւ թերեւս Կիսթենէ քաղաքներուն մէջ ունենալով յունատառ խորագրութիւն:*

518 BABELON, Ernest. *Les Perses Achéménides, les satrapes et les dynastes tributaires de leur empire Cypre & Phénicie,* par Ernest Babelon. Paris: Bibliothèque Nationale, 1893, pp. xxix-xxxi, lxxii-lxxv; 21-22, Nos. 156-166, pl. III, Nos. 16-22, pl. IV, Nos. 1-3; 56, Nos. 376-379, pl. IX, Nos. 12-15. In French.

The coins of satraps Tiribazus (386-380 B.C.) and Orontas (362 B.C.) are discussed. The section on Tiribazus, satrap of Western Armenia, includes his coins struck in the Cilician cities of Issus, Soli, Mallus, and Tarsus. The section on Orontas, the satrap of Eastern Armenia, discusses the coins struck in the Lampsacus, Clazomenae, and Cisthene mints of Asia Minor. In both cases of

satraps the legends and metrological data of coins are published.

Քննարկուած են սատրապ Տիրիբազոսի (386–380 Ն.Ք.) *եւ Որոնդասի* (362 Ն.Ք.) *դրամները: Արեւմտեան Հայաստանի սատրապ Տիրիբազոսի բաժինը կը պարունակէ իր դրամները, հատանուած՝ Կիլիկիոյ Իսոսս, Սոլի, Մալլոս եւ Տարսոն քաղաքներուն մէջ: Իսկ արեւելեան Հայաստանի սատրապ Որոնդասի բաժինը կը քննարկէ իր դրամները, հատանուած՝ Փոքր Ասիոյ Լամպսակ, Կիսթենէ եւ Կլազոմէն քաղաքներու փողերանոցներուն մէջ: Երկու սատրապներու կարգին ալ դրամներու խորագրութիւնները ու չափագիտական տուեալները հրատարակուած են:*

519 BABELON, Ernest. *Traité des monnaies grecques et romaines,* par Ernest Babelon, Paris: 1901, 1907-1932. Reprint, Bologna: Arnoldo Forni, 1967, Part II, Vol. II, pp. 105-124, Nos. 55-67; Part III, pl. LXXXVIII, Nos. 14-28; pp. 1377-1378, No. 2563, pl. CLXXII, No. 7. In French.

The gold, electrum, silver, and bronze coins of Orontas (362 B.C.), satrap of Eastern Armenia, are discussed. The presented coins are struck in the cities of Lampsacus, Cisthene, Colophon, Clazomenae, and Phocas. In all cases the Greek legend OPONTA and the metrological data are published.

Քննարկուած են արեւելեան Հայաստանի սատրապ Որոնդասի (362 Ն.Ք.) *ոսկիէ, էլէկտրումէ, արծաթէ եւ բրոնզէ դրամները: Ընծայուած դրամները հատանուած են Լամպսակ, Կիսթենէ, Կոլոֆոն, Կլազոմէն եւ Ֆոկաս քաղաքներուն մէջ: Բոլորին ընթացքին՝* OPONTA *յունատառ խորագրութիւնը եւ չափագիտական տուեալները հրատարակուած են:*

520 BELLINGER, Alfred R. The Coins from the Treasure of the Oxus, by Alfred R. Bellinger. *Museum Notes,* Vol. X (1962), p. 55.

Among other coins of the treasure, a silver stater of satrap Tiribazus (386-380 B.C.) struck in Tarsus displaying Baal-Ahura Mazda is catalogued.

Գանձի այլ դրամներուն հետ միասին՝ ցուցակագրուած է սատրապ Տիրիբազոսի (386–380 Ն.Ք.) *Տարսոն կոխուած արծաթէ ստատեր մը, որ կը պատկերացնէ Բահաղ-Ահուրամազդան:*

521 BLAU, Otto. Die achaemenidischen Feldzeugmeister und ihre Münzen, von Otto Blau. *Numismatische Zeitschrift,* Vol. XI (1879), pp. 23-24. In German.

A silver coin of Tadarschu I Armenus (520 B.C.) with Aramaic legend is described. One side of the coin displays the heraldic figure of a patriarch seated on a throne. A fire altar and two standing figures on each side are displayed on the reverse.

Նկարագրուած է Տադարսխու Ա. Արմենուսի (520 Ն.Ք.) արամէատառ արծաթէ դրամը: Մի կողմը կը պատկերացնէ նահապետական կերպար մը, նստած գահի մը վրայ: Միւս կողմը կը ցուցնէ հուրի մեհեան մը եւ երկու անձեր ոտքի կանգնած՝ ձախին ու աջին:

522 BLAU, Otto. Satrap Orontas, von Otto Blau. *Numismatische Zeitschrift,* Vol. VIII (1876, published in 1877), p. 233. In German.

The silver coin of satrap Orontas is described. The obverse portrays the bust of Pallas, the reverse, a sea horse. The author thinks the coin might be from a sea port.

Նկարագրուած է սատրապ Որոնդասի արծաթէ դրամը: Ակողմը կը պատկերացնէ Պալլասի կիսանդրին, բեկողմը՝ ծովաձի մը: Հեղինակը կը մտածէ թէ դրամը կրնայ ըլլալ նաւահանգիստէ մը:

523 BRETT, Agnes Baldwin. Lampsakos; The Gold Staters, Silver and Bronze Coinages, by Agnes Baldwin. *American Journal of Numismatics,* Volume LIII (1924), Part III (final), pp. 16-19, 25-26, pl. II, Nos. 15-17.

The coins of Orontas (362-345 B.C.) are discussed. The occasion of the issuance of these satrapal coins at Lampsacus was the revolt of the satraps against Artaxerxes II Mnemon (362 B.C.). Further it is noted that he struck silver coins and gold staters at Lampsacus bearing the head of Athena, and having on the reverse the Lampsacene arms, a forepart of Pegasus, and his name inscribed in Greek.

Քննարկուած են Որոնդասի (362–345 Ն.Ք.) դրամները: Լամպսակի սատրապական այս դրամներու դրդապատճառը եղած է սատրապներու յեղափոխութիւնը Արտաքսերքսէս Բ Մնեմոնի դէմ (362 Ն.Ք.): Ինչպէս նաեւ նշուած է թէ Որոնդաս կոխեց արծաթէ դրամներ եւ ոսկիէ ստատերներ Լամպսակի մէջ Աթենասի կիսանդրիով եւ

բեկողմին վրայ ուենենալով Լամպսակի զինանշանը, Պեգասոսի առաջամասը եւ իր անունը, արձանագրուած՝ յունարէնով։

524 BRETT, Agnes Baldwin. Symbolism on Greek coins, by Agnes Baldwin. *American Journal of Numismatics,* Vol. XLIX (1915), p. 189, pl. XX, No. 23. Reprint, New York: Sanford J. Durst, 1977.

The silver stater of satrap Tiribazus (386-380 B.C.) struck in Issus is described where the reverse displays Ahura Mazda.

Նկարագրուած է սատրապ Տիրիբազոսի Իսսոս քաղաքին մէջ կոխուած արծաթէ ստատերը (386–380 Ն.Ք.) *որուն բեկողմը կը պատկերացնէ Ահուրամազդան։*

525 BRETT, Agnes Baldwin. An Unedited Gold Stater of Lampsakos, by Agnes Baldwin. *Zeitschrift für Numismatik,* Vol. XXXII (1920), pp. 6-7.

While discussing an unpublished gold stater of Lampsacus, mention is made that satrap Orontas struck coins in Mysia and Ionia (362-345 B.C.).

Լամպսակ քաղաքի մի անտիպ ոսկիէ ստատերի քննարկման առթիւ, կը յիշուի թէ սատրապ Որոնդաս դրամներ կոխեց Միսիա եւ Իոնիա քաղաքներուն մէջ (362–345 Ն.Ք.)։

526 COMBE, Caroli. *Nummorum veterum populorum et urbium, qui in Museo Gulielmi Hunter,* opera et studio Caroli Combe. London: T. Cadell; P. Elmsly; G. Nicol; et J. Murray, 1782, p. 165, No. 1, pl. XXXI, No. 22. In Latin.

A gold coin of satrap Orontas struck in Lampsacus is presented. The obverse portrays the bust of Orontas to left and the reverse displays the forepart of Pegasus.

Ընծայուած է սատրապ Որոնդասի ոսկիէ դրամը, կոխուած Լամպսակի մէջ։ Ակողմը կը պատկերացնէ Որոնդասի կիսանդրին դէպի ձախ եւ բեկողմը՝ Պեգասոսի առաջամասը։

527 DRESSEL, Heinrich. Erwerbungen des Königlichen Münzcabinets in den Jahren 1898-1900 (antike Münzen), von H. Dressel. *Zeitschrift für Numismatik,* Vol. XXIV (1904), pp. 82-83, pl. IV, No. 2. In German.

A silver stater of satrap Tiribazus struck in the Cilician city of Mallus is described. The obverse portrays the bearded head of Heracles to right. The reverse depicts the bearded bust of Tiribazus to right, covered with an ornamented tiara. The legend and metrological data are published.

Նկարագրուած է սատրապ Տիրիբազոսի արծաթէ ստատերը, կոխուած Կիլիկիոյ Մալլոս քաղաքին մէջ: Ակողմը կը պատկերացնէ Վահագնի մօրուսաւոր գլուխը դէպի աջ: Բեկողմը կը ներկայացնէ Տիրիբազոսի մօրուսաւոր կիսանդրին դէպի աջ, ծածկուած զարդարուած խոյրով մը: Մորագրութիւնն ու չափագիտական տուեալները հրատարակուած են:

528 DROYSEN, H. Die Münzen der persischen Satrapen in Kleinasien, von H. Droysen. *Zeitschrift für Numismatik,* Vol. II (1875), pp. 309-319. In German.

The coins of Tiribazus, satrap of Western Armenia and Orontas, satrap of Eastern Armenia, are discussed. The silver coins of Tiribazus bear Aramaic legend and were struck in Cilician cities for circulation in Armenia. The gold, silver, and bronze coins of Orontas bear Greek legend and were struck in the Asia Minor cities of Lampsacus and Clazomenae.

Նկարագրուած են արեւմտեան Հայաստանի սատրապ Տիրիբազոսի եւ արեւելեան Հայաստանի սատրապ Որոնդասի դրամները: Տիրիբազոսի արծաթէ դրամները ունին արամէատառ խորագրութիւն եւ կոխուած են Կիլիկիոյ քաղաքներուն մէջ Հայաստանի մէջ շրջանառութեան համար: Որոնդասի ոսկիէ, արծաթէ եւ բրոնզէ դրամները կոխուած են Փոքր Ասիոյ Լամպսակ եւ Կլազոմէն քաղաքներուն մէջ:

529 FRIEDLAENDER, Julius. Satrapenmünzen, von J. Friedlaender. *Zeitschrift für Numismatik,* Vol. IV (1877), pp. 266-272, illus. In German.

The author describes Cappadocian bronze coins which may have been struck in Armenia or Georgia. Additionally, he discusses the silver coins of Datames, with Aramaic inscription; a copper coin of Ariarathes I, where the king is portrayed with a Phrygian styled hat similar to the hats of Xerxes, Abdissares, and Tigranes the

Great, with Aramaic inscriptions; lastly, silver and bronze coins of Ariarathes I, where coin types exist with both Aramaic and Greek inscriptions, and with hats very similar to the Armenian styled hats.

Հեղինակը կը նկարագրէ կապաթովկիական բրոնզէ դրամներ, որոնք կրնան հատանուած ըլլալ Հայաստան կամ Վրաստան: Ինչպէս նաեւ կը քննարկէ Դատամէսի արծաթէ դրամը արամէատառ արձանագրութեամբ. Արիարաթէս Ա-ի պղինձէ դրամը, ուր թագաւորը պատկերուած է փռիւգիական ոճի խոյրով, նման՝ Քսերքսէսի, Աբդիսարէսի եւ Տիգրան Մեծի հայկական խոյրերուն եւ վերջինը՝ Արիարաթէս Ա-ի արծաթէ ու բրոնզէ դրամները, ուր երկու տեսակ դրամներ գոյութիւն ունին՝ արամէական եւ յունական տառերով ու գլխանոցներով՝ չատ նման հայկական ոճով խոյրերուն:

530 GARDNER, Percy. *The Gold Coinage of Asia before Alexander the Great,* by Percy Gardner. London: The British Academy, 1908, pp. 25-27, pl. II, No. 12.

The author expresses his uncertainty about the attribution of a gold coin with the head of a Persian satrap that Babelon and Six had given to Orontas. He makes additional comments about Tiribazus, satrap of Western Armenia, striking silver money in the Cilician cities of Issus and Mallus on the occasion of the war with Evagoras. He comments also on Orontas, satrap of Eastern Armenia and later ruler of Mysia, issuing silver coins in Lampsacus or Adramyttium, having the assignment in considerable doubt.

Հեղինակը կը յայտնէ իր անորոշութիւնը հանդէպ այն ոսկի դրամի վերագրումին, զոր Բաբելոն եւ Սիքս տուած էին Որոնդասին: Յաւելեալ կերպով կը յիշէ արեւմտեան Հայաստանի սատրապ Տիրիբազոսի արծաթէ դրամ կոխելը Կիլիկիոյ Իսսոս եւ Մալլոս քաղաքներուն մէջ, Եւագորասի հետ պատերազմելու առիթով: Ինչպէս նաեւ կը յիշէ արեւմտեան Հայաստանի սատրապ Որոնդասի, ապա կառավարիչ Միսիոյ, արծաթէ դրամ թողարկելը Լամպսակի կամ Ադրամիտիումի մէջ, տարակուսելով քաղաքներու սահմանումը:

531 GARDNER, Percy. *A History of Ancient Coinage, 700-300 B.C.,* by Percy Gardner. Oxford: Clarendon Press, 1918, pp. 313, 316, 333, pl. IX, Nos. 1, 5.

The coins of satrap Tiribazus and Orontas are mentioned. The coins of Tiribazus (386-384 B.C.) were struck in the Cilician cities of Issus, Mallus, Soli, and Tarsus. The coins of Orontas (362 B.C.) were struck in the Asia Minor cities of Lampsacus and Colophon.

Յիշուած են սատրապ Տիրիբազոսի եւ Որոնդասի դրամները: Տիրիբազոսի (386–384 Ն.Ք.) դրամները կոխուած են Կիլիկիոյ Իսսոս, Մալլոս, Սոլի եւ Տարսոն քաղաքներուն մէջ: Որոնդասի (362 Ն.Ք.) դրամները կոխուած են Փոքր Ասիոյ Լամպսակ եւ Կոլոֆոն քաղաքներուն մէջ:

532 HEAD, Barclay V. *Catalogue of the Greek Coins of Ionia*, by Barclay V. Head. London: British Museum, 1892. Reprint, Bologna: Arnoldo Forni, 1964, pp. lvi, 326, Nos. 15-17, pl. XXXI, Nos. 8-10.

The three coins of satrap Orontas (362-348 B.C.) struck in Lampsacus and Clazomenae, cities of Asia Minor, are catalogued. The Greek legend and metrological data are published.

Ցուցակագրուած են սատրապ Որոնդասի երեք դրամները (362–348 Ն.Ք.), հատանուած Փոքր Ասիոյ Լամպսակ եւ Կլազոմէն քաղաքներուն մէջ: Ցունատառ խորագրութիւնը եւ չափագիտական տուեալները հրատարակուած են:

533 HEAD, Barclay V. *The Coinage of Lydia and Persia*, by Barclay V. Head. London: 1877. Reprint, San Diego: Pegasus Publishing Co., c. 1967, p. 50, pl. III, No. 24.

A tetradrachm of Orontas is presented, attributed to a Persian satrap, where the reverse displays a lyre.

Ընծայուած է Որոնդասի չորեքդրամեան մը, վերագրուած պարսիկ սատրապի մը, ուր բեկոդմը կը պատկերացնէ քնար մը:

534 HILL, G. F. *Ancient Greek and Roman Coins*, by G. F. Hill. London: 1899. Reprint, Chicago: Argonaut, Inc., 1964, p. 164, pl. V, No. 9.

The coin of Orontas is offered as a portrait of a Persian satrap on a coin struck in 390 B.C., ranking among the finest Greek coins.

Ընծայուած է Որոնդասի դրամը իբրեւ պարսիկ սատրապի մը դիմանկարը, կոխուած դրամի մը վրայ 390 Ն.Ք. թ., դասաւորուելով հելլենիստական լաւագոյն դրամներու միջեւ:

535 HILL, G. F. *Catalogue of the Greek Coins of Lycaonia, Isauria, and Cilicia,* by George Francis Hill. London: British Museum, 1900, p. 90, No. 3, pl. XV, No. 3; 148-149, Nos. 26-27, pl. XXVI, Nos. 2-3; 164, No. 12, pl. XXIX, No. 1.

The above mentioned pages include coins attributed to satrap Tiribazus (386-380 B.C.), struck in the Cilician cities of Issus, Soli, and Tarsus. Rev.: Ahura Mazda, whose body is terminated by a winged solar disk of Persian form, holding a wreath and lotus flower. The metrological data are published.

Վերոյիշեալ էջերը կը պարունակեն դրամներ վերագրուած սատրապ Տիրիբազոսի (386–380 Ն.Ք.), կոխուած՝ Կիլիկիոյ Իսսոս, Սոլի եւ Տարսոն քաղաքներուն մէջ: Բեկորդը՝ Ահուրամազդան, որու մարմինը կերպարանափոխուած է պարսկական ձեւով թեւաւոր արեգակնային շրջանակով մը, բռնելով պսակ եւ չուչան: Զափագիտական տուեալները հրատարակուած են:

536 HOFFMAN, Georg. Zwei Münzen von Aschdod, von Georg Hoffman. *Zeitschrift für Numismatik,* Vol. IX (1882), pp. 96-97. In German.

Ancient coins with Greek and Aramaic legends similar to the coins of satraps are described. The figures on the coin wear Persian style headdresses and the coins are given to Aschdod.

Նկարագրուած են յունատառ եւ արամէատառ հին դրամներ, նման սատրապներու դրամներուն: Դրամներուն վրայի անձերը ունին պարսկական ձեւով գդակներ եւ դրամները կը տրուին Ասխըդոդին:

537 IMHOOF-BLUMER, F. *Griechishe Münzen. Neue Beiträge und Untersuchungen,* von F. Imhoof-Blumer. Munich: *Abhandlungen der philosophisch-philologischen Classe der königlich bayerischen Akademie der Wissenschaften,* 1890, Vol. XVIII, p. 613, pl. VI, No. 27. In German.

A bronze coin of a satrap struck in Cisthene is described. The reverse displays an equestrian galloping to right.

Նկարագրուած է սատրապի մը բրոնզէ մի դրամը, կոխուած Կիսթենէի մէջ: Բեկորդը կը պատկերացնէ ձիի աջ արշաւող ձիաւոր մը:

538 IMHOOF-BLUMER, F. Mallos, Mégarsos, Antioche du Pyramos, étude géographique, historique et numismatique, par F. Imhoof-Blumer. *Annuaire de la Société Française de Numismatique et d'Archéologie,* Vol. VII (1883), p. 110, Nos. 39-40, pl. VI, Nos. 25-26; reprint, Chicago: Obol International, 1979, p. 22, Nos. 39-40, pl. VI, Nos. 25-26. In French.

Two satrapal silver coins struck in Mallus are described. The obverse portrays the figure of Aphrodite, the Greek goddess of love and beauty, toward right. The reverse displays a bearded Cilician satrap to right. The legend and metrological data are published.

Նկարագրուած են երկու սատրապական արծաթէ դրամներ, կոխած Մալլոսի մէջ: Ակողմը կը պատկերացնէ գեղեցկութեան ու սիրոյ դիցուհի՝ Աֆրոդիտէի նկարը դէպի աջ: Բեկողմը կը պատկերացնէ մօրուսաւոր կիլիկեան սատրապ մը դէպի աջ: Խորագրութիւնը եւ չափագիտական տուեալները հրատարակուած են:

539 JAMESON, R. *Monnaies grecques antiques,* collection R. Jameson. Paris: Feuardent Frères, 1913, Vol. I, p. 345, No. 1443a, pl. XCV. In French.

A gold stater of satrap Orontas is catalogued where the reverse displays the forepart of Pegasus.

Ցուցակագրուած է սատրապ Որոնդասի ոսկիէ ստատերը, որու բեկողմին վրայ դրուագուած է Պեգասոսի առաջամասը:

540 KÖHNE, B. von. Beiträge zur Geschichte und Archäologie von Cherronesos in Taurien, bei B. von Köhne. *Mémoires de la Société d'Archéologie et de Numismatique de St. Pétersbourg,* Vol. II (1848), pp. 197-198, Nos. 67-69, pl. XII, No. 30. In German.

The silver coins of satrap Orontas are described. The obverse design depicts a warrior with shield and spear, in a kneeling position. The reverse displays the forepart of a winged boar.

Նկարագրուած են սատրապ Որոնդասի արծաթէ դրամները: Ակողմին վրայ դրուագուած է ծնկաչոք ռազմիկ մը, վահանով եւ նիզակով, պաշտպանողական դիրքի մը մէջ: Բեկողմը կը պատկերացնէ թեւաւոր կինճի մը առաջամասը:

541 KRAAY, Colin M. *Archaic and Classical Greek Coins,* by Colin M. Kraay. Berkeley and Los Angeles: University of Califor-

nia Press, 1976, pp. 253, 260, pl. 54, No. 925; 281, pl. 59, No. 1030. The bronze coin of satrap Orontas with Pegasus on the reverse, probably minted at Lampsacus in 362 B.C., is noted. Additionally, the coinage of Tiribazus with Ahura Mazda on the reverse, struck to finance the war against Evagoras of Salamis, issued in Tarsus, Soli, Mallus, and Issus bearing Aramaic and/or Greek legends, is mentioned.

Ցիչուած է սատրապ Որոնդասի բրոնզէ դրամը, Պեգասոսը բեկողմին վրայ, թողարկուած Լամպսակի մէջ 362 Ն.Ք. թ.: Ցիչուած են նաեւ Տիրիբազոսի դրամները, Ահուրամազդան բեկողմին վրայ, կոխուած մատակարարելու համար պատերազմը Սալամիսցի Եւագորասին դէմ, թողարկուած՝ Տարսոն, Սոլի, Մալլոս եւ Իսսոս քաղաքներուն մէջ, արամէատառ եւ կամ յունատառ խորագրութիւններով:

542 LENORMANT, François. *La monnaie dans l'antiquité,* par François Lenormant. Paris: 1878-1879. Reprint, Bologna: Arnoldo Forni, 1969, pp. 17, 261. In French.

Mention is made that the coins of Tiribazus, satrap of Armenia, were struck in the Cilician city of Issus as payment for the services of military personnel.

Ցիչուած է Հայաստանի սատրապ Տիրիբազոսի դրամ հատանելը Կիլիկիոյ Իսսոս քաղաքին մէջ, զինուորներու ծառայութեան վճարման համար:

543 LOEBBECKE, Arthur. Griechische Münzen aus meiner Sammlung II, von Arthur Loebbecke. *Zeitschrift für Numismatic,* Vol. XII (1885), p. 333, pl. XIII, No. 12. In German.

A silver coin of satrap Orontas struck in the city of Mallus is described. The opposite side portrays Heracles. The metrological data are 22 mm and 10.21 gm.

Նկարագրուած է Մալլոս քաղաքին մէջ կոխուած սատրապ Որոնդասի արծաթէ մի դրամը: Հակառակ կողմը կը պատկերացնէ Վահագնը: Չափագիտական տուեալներն են՝ 22 մմ եւ 10·21 գր:

544 LUYNES, H. D. de. *Choix de médailles grecques,* par H. D. de Luynes. Paris: Firmin Didot Frères, 1840, p. 3, pl. XI, No. 8. In French.

A satrapal silver coin struck in Mallus is presented. Obv.: the bust of satrap to right. Rev.: Aphrodite to right.

Ընծայուած է սատրապական արծաթէ դրամ մը, կոխուած Մալլոսի մէջ։ Ակողմը՝ սատրապի կիսանդրին դէպի աջ։ Բեկողմը՝ Աֆրոդիտէի կիսանդրին դէպի աջ։

545 LUYNES, H. D. de. *Essai sur la numismatique des Satrapies et de la Phénicie sous les rois Achaeménides,* par H. de Luynes. Paris: Firmin Didot Frères, 1846, pp. 1-3, 11-16, 50, pls. I, II, VI. In French.

The coins of Tiribazus, the satrap of Western Armenia (386-380 B.C.), are discussed. The obverse displays the standing figure of Baal and the reverse, Ahura Mazda. Luynes thinks the coins were issued to finance the war against Evagoras. Also, as a part of ancient satrapal coinage, coins displaying bees are presented. Lastly, a coin of an unknown satrap is discussed portraying the bust of satrap Orontas on the obverse and a harp on the reverse.

Քննարկուած են արեւմտեան Հայաստանի սատրապ Տիրիբազոսի (386-380 Ն.Ք.) դրամները։ Ակողմը կը պատկերացնէ ոտքի կանգնած Բահաղը եւ բեկողմը՝ Ահուրա Մազդան։ Լունէս կը մտածէ թէ դրամները թողարկուած են Եւագորասի դէմ մղուած պատերազմի ծախսերուն մատակարարման համար։ Սատրապական դրամներու իբրեւ մի մաս, կ'ընծայուին նաեւ դրամներ, որոնց վրայ պատկերուած են մեղուներ։ Ապա, անծանօթ սատրապի մը դրամը քննարկուած է, որու ակողմին վրայ մանրաքանդակուած է սատրապ Որոնդասի կիսանդրին եւ բեկողմին վրայ՝ տաւիղ մը։

546 MERZBACHER, Eugen. Satrapenmünze mit aramaeischer Schrift, von Eugen Merzbacher. *Numismatische Zeitschrift,* Vol. III (1871, published in 1872), pp. 427-429, illus. In German.

In discussing the ancient coins of satraps with Aramaic inscription, along with the copper coin of Ariarathes, the coin of Tiribazus (386-380 B.C.), the satrap of Western Armenia, is mentioned. The author thinks that the coin probably was struck in Nagidus for the purpose of paying the troops to finance a war against Evagoras.

Արամէատառ սատրապներու դրամներուն քննարկման առթիւ, Արիարաթէսի պղինձէ դրամին հետ միատեղ, կը յիշուի արեւմտեան

Հայաստանի սատրապ Տիրիբազոսի (386–380 Ն.Ք.) *դրամը: Հեղինակը կը մտածէ թէ դրամը չատ հաւանաբար կոխուած է Նագիդոսի մէջ, եւագորասի դէմ մղուած պատերազմին մասնակցող զինուորներուն վճարելու համար:*

547 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Dramakan shrjanaṛut'ian skzbnaworumĕ Hayastanum [The Beginning of Monetary Circulation in Armenia] - *Դրամական շրջանառութեան սկզբնաւորումը Հայաստանում*, գրեց՝ Խ. Ա. *Մուշեղեան. Handes Amsorya*, Vol. XC (January-December 1976), Nos. 1-12, pp. 441-470, illus. In Armenian.

A few specimens of the earliest coins discovered in Armenia, dating from the sixth through the fifth century B.C., were found in the Ayrarat and Siwniq districts of Armenia. Mousheghian concludes that these were not incidental, but are evidence pertaining to economic life. The coins of the Achaemenid satrap of Western Armenia, Tiribazus, were issued in the Cilician cities of Issus, Mallus, Soli, and Tarsus (386-380 B.C.). The names of Tiribazus and the cities are inscribed in Greek and also bilingually, in Greek and Aramaic. The coins of the Eastern Armenian satrap Orontas (Eruand) were issued in the cities of Lampsacus, Cisthene, and Clazomenae of Asia Minor (362 B.C.). The portraits on the coins of Orontas are the only official testimony for the Armenian viceroy (Eruand) in Armenian political history at the decline of Achaemenid domination.

Հայաստան գտնուած ամենահին դրամները յայտնաբերուած են հատ ու կենտ նմոյշներով, դրուագուած Ն.Ք. Զ-ե դարերուն, գտնուած Այրարատի եւ Սիւնիքի մէջ: Մուշեղեան կ'եզրակացնէ թէ ասոնք պատահականութիւններ չեն, այլ տնտեսական կեանքի վերաբերեալ վկայութիւններ: Արեւմտեան Հայաստանի աքեմենեան սատրապ Տիրիբազոսի դրամները թողարկուած են Կիլիկիոյ Իսսոս, Մալլոս, Սոլի եւ Տարսոն քաղաքներուն մէջ (386–380 Ն.Ք.): *Դրամներուն վրայ արձանագրուած են Տիրիբազոսի եւ քաղաքներու անունները, թէ' յունարէն եւ թէ' երկլեզուեան՝ յունարէն ու արամերէն արձանագրութիւններով: Արեւելեան Հայաստանի սատրապ Որոնդասի (Երուանդ) դրամները թողարկուած են Փոքր Ասիոյ Լամպսակ, Կիսթենէ եւ Կլազոմէն քաղաքներուն մէջ* (362 Ն.Ք.):

Որոնդասի դրամներուն վրայի դիմանկարները միակ պաշտօնական վկայութիւնը եղած են աքեմենեան տիրապետութեան վերջաւորութեան յիշատակուած հայերու փոխարքայ՝ Երուանդի համար։

548 REGLING, Kurt. *Die griechischen Münzen der Sammlung Warren,* beschrieben von Kurt Regling. Berlin: Druck und Verlag von Georg Reimer, 1906, p. 194, No. 1257, pl. XXIX. In German.
The silver coin of satrap Tiribazus is described. The obverse displays Baal, the reverse, Ahura Mazda. The legend and metrological data are published.

Նկարագրուած է սատրապ Տիրիբազոսի արծաթէ դրամը։ Ակողմը կը պատկերացնէ Բահաղը, բեկողմը՝ Ահուրա Մազդան։ Խորագրութիւնը եւ չափագիտական տուեալները հրատարակուած են։

549 SALLET, Alfred v. Beiträge zur antiken Münz- und Alterthumskunde, von A. v. Sallet. *Zeitschrift für Numismatik,* Vol. X (1883), pp. 165-168, illus. In German.
Comments are made on Georg Hoffman's article and the ancient coins of Cilician satraps are discussed. The obverse of one displays the effigy of a goddess facing left, and the other, a likeness of Cybel. All the coins include the figures of sphinxes.

Ծիչուած է Գէորգ Հօֆմանի յօդուածը եւ քննարկուած են կիլիկեան սատրապներու հին դրամները։ Մէկուն ակողմը կը պատկերացնէ հանդիպահայեաց դիցուհին դէպի ձախ, միւսը՝ Կիբելի նկարը։ Բոլոր դրամներն ալ կը պարունակեն սֆինքսներ։

550 SALLET, Alfred v. Satrapenmünzen mit griechischer Inschrift, von Alfred v. Sallet. *Numismatische Zeitschrift,* Vol. III (1871, published in 1872), pp. 419-426, illus. In German.
The coins of satrap Orontas, struck in gold, silver, and copper, are discussed. They were issued in the cities of Lampsacus and Clazomenae of Asia Minor. The types of coins discussed display the forepart of a winged horse on the reverse and the second type displays a kneeling warrior in a defending position with shield and spear. The reverse of the latter type displays a winged boar.

Քննարկուած են սատրապ Որոնդասի ոսկիէ, արծաթէ եւ պղինձէ դրամները։ Անոնք թողարկուած են Փոքր Ասիոյ Լամպսակ եւ Կլա-

զոմէն քաղաքներուն մէջ։ Քննարկուած դրամներու տիպերը կը պատկերացնեն Թեւաւոր ձիու մը առաջամասը եւ երկրորդ տիպը՝ ծընկաչոք ռազմիկ մը, վահանով եւ նիզակով, պաշտպանողական դիրքի մը մէջ։ Վերջին տիպի բեկողմը կը պատկերացնէ Թեւաւոր կինճ մը։

551 SALLET, Alfred v. Silbermünze von Issus in Cilicien, von A. v. Sallet. *Zeitschrift für Numismatik,* Vol. IV (1877), pp. 145-146, illus. In German.

A silver stater of Tiribazus, the satrap of Western Armenia, struck in the Cilician city of Issus (386-380 B.C.), is described. The obverse displays the standing figure of Baal and the reverse, Ahura Mazda.

Նկարագրուած է արեւմտեան Հայաստանի սատրապ Տիրիբազոսի արծաթէ ստատերը, կոխուած Կիլիկիոյ Իսսոս քաղաքին մէջ (386-380 Ն.Ք.)։ *Ակողմը կը պատկերացնէ ոտքի կանգնած Բահաղը եւ բեկողմը՝ Ահուրա Մազդան։*

552 SESTINI, Domenico. *Descrizione degli stateri antichi,* per Domenico Sestini. Firenze: Stamperia Piatti, 1817, p. 63, No. 5, pl. VI, No. 4. In Italian.

A gold coin of satrap Orontas struck in Lampsacus is presented. The obverse portrays the bust of a bearded figure to left and the reverse displays the forepart of a sea horse.

Ընծայուած է սատրապ Որոնդասի ոսկիէ դրամը, կոխուած Լամպսակի մէջ։ Ակողմը կը պատկերացնէ մօրուսաւոր անձի մը կիսանդրին դէպի ձախ եւ բեկողմը՝ ծովաձիու մը առաջամասը։

553 SIBILIAN, Clement. A. Nachrichten über Münzfundorte in Persien; B. Drei sehr seltene Münzen armenischer Dynasten, von P. Clemens Sibilian. *Numismatische Zeitschrift,* Vol. II (July-December 1870, published in 1871), Nos. III-IV, pp. 329-345, pl. VIII, Nos. 1-3. Also published as a booklet, Vienna: 1871, pp. 33-49, 1 pl. In German.

In the first section of the article, Sibilian reports on his journey to Persia, the Caucasus, and Asia Minor; he gives general information on ancient coin finds and their provenance. In the second section, three ancient coins are discussed: 1. a silver coin of Tiribazus, satrap of Western Armenia, inscribed with Aramaic legend; 2. a bronze

coin of Oisames, King of Edessa and father of Abgarus (Abgarus was a nephew of Tigranes the Great and contemporary of Jesus Christ), with Greek inscription; 3. a bronze coin of Arsaces, king of Armenia, with Greek inscription.

Առաջին բաժնին մէջ՝ Սիպիլեան կը տեղեկագրէ իր ուղեւորութիւնը դէպի Պարսկաստան, Կովկաս եւ Փոքր Ասիա· կու տայ ընդհանուր ծանօթութիւն հին դրամագիւտերու եւ իրենց վայրերու մասին: Երկրորդ բաժնին մէջ կը քննարկուին երեք հնագիտական դրամներ·– 1· արծաթէ դրամ մը արամէատառ արձանագրութեամբ, վերագրուած արեւմտեան Հայաստանի սատրապ Տիրիբազոսին, 2· բրոնզէ դրամ մը յունատառ արձանագրութեամբ, վերագրուած եդեսիոյ Ոչամ թագաւորին որ նաեւ Աբգարի հայրն էր (Աբգարը Տիգրան Մեծի եղբօրորդիներէն մին էր եւ ժամանակակից՝ Յիսուս Քրիստոսի), 3· բրոնզէ դրամ մը յունատառ արձանագրութեամբ, վերագրուած Հայաստանի Արշակ թագաւորին:

554 SIX, J. P. Monnaies grecques, inédites et incertaines, par J. P. Six. *Numismatic Chronicle,* Series III, Vol. VIII (1888), pp. 106-121, pl. V, Nos. 8-10. In French.

Satrapal coins issued in Lampsacus and Issus, among other Greek coins, are discussed. The satrap Orontas is considered a good candidate to whom the coins can be attributed due to the date the coins were struck.

Քննարկուած են, այլ դրամներու հետ միատեղ, Լամպսակի եւ Իսսոսի մէջ հատանուած յունատառ սատրապական դրամներ: Հիմնուելով դրամներու կոխուած թուականին վրայ, սատրապ Որոնդասը նկատուած է հաւանական թեկնածու մը, որու կրնան վերագրուիլ դրամները:

555 SIX, J. P. Monnaies grecques, inédites et incertaines, par J. P. Six. *Numismatic Chronicle,* Series III, Vol. XIV (1894), pp. 309-310, pl. XIII, No. 5; 331, pl. XIII, No. 17. In French.

The coins of satrap Orontas are discussed. The mints of Asia Minor and previous numismatic literature are reviewed.

Քննարկուած են սատրապ Որոնդասի դրամները: Ինչպէս նաեւ քննուած են Փոքր Ասիոյ փողերանոցները եւ նախկին դրամագիտական գրականութիւնը:

556 SIX, J. P. Zur Münzkunde Pisidiens und angrenzender Länder, von J. P. Six. *Zeitschrift für Numismatik,* Vol. VI (1879), p. 84, No. 13. In German.

A satrapal silver coin struck in Mallus is described. The obverse portrays the figure of Aphrodite toward right. The reverse displays a satrap toward right. The legend and metrological data are published.

Նկարագրուած է սատրապական արծաթէ դրամ մը, կոխուած Մալլոսի մէջ: Ակողմը կը պատկերացնէ Աֆրոդիտէի նկարը դէպի աջ: Բեկողմը կը պատկերացնէ սատրապ մը դէպի աջ: Նորագրութիւնը եւ չափագիտական տուեալները հրատարակուած են:

557 WADDINGTON, W. H. *Mélanges de numismatique,* par W. H. Waddington. Paris: Rollin et Feuardent, 1867, Series II, pp. 19-23, pl. III, Nos. 4-5. In French.

Two silver coins of Orontas, satrap of Eastern Armenia (362 B.C.), are described. The relevant historical events of this period are presented. The obverse of the first coin portrays the head of Pallas and the reverse, the forepart of Pegasus. The obverse of the second coin displays a warrior kneeling, defending himself and the reverse, the forepart of a winged boar.

Նկարագրուած են արեւելեան Հայաստանի սատրապ Որոնդասի (362 Ն.Ք.) երկու արծաթէ դրամները: Ապա կը ներկայացուին այս շրջանի վերաբերեալ պատմական դէպքերը: Առաջին դրամի ակողմը կը պատկերացնէ Պալլասը եւ բեկողմը՝ Պեգասոսի առաջամասը: Երկրորդ դրամի ակողմը կը պատկերացնէ ծնկաչոք ռազմիկ մը, պաշտպանողական դիրքով, բեկողմը՝ թեւաւոր կինճի մը առաջամասը:

558 WADDINGTON, W. H. Mémoires et dissertations. Études de numismatique asiatique, par W. H. Waddington. *Revue Numismatique,* New Series, Vol. V (1860), pp. 433-435, pl. XVIII, Nos. 1, 2. In French.

The silver coins of Tiribazus, satrap of Western Armenia, are discussed. Obv.: Baal standing, Tiribazus is inscribed in Aramaic. Rev.: Ahura Mazda, body terminated by Mihr, holding a wreath and lotus flower. The metrological data are published.

Քննարկուած են արեւմտեան Հայաստանի սատրապ Տիրիբազոսի արծաթէ դրամները: Ակողմը՝ կանգնած բահաղը, արամէատառ արձանագրութիւնն է Տիրիբազոս: Բեկողմը՝ Ահուրամազդան, որու մարմինը կերպարանափոխուած է Միհրի դիցաբանական երեւոյթին, բռնելով պսակ եւ չուչան: Ձափագիտական տուեալները հրատարակուած են:

559 WADDINGTON, W. H. Mémoires et dissertations. Études de numismatique asiatique, par W. H. Waddington. *Revue Numismatique,* New Series, Vol. VI (1861), pp. 15-22, pl. II, No. 3. In French.

Among a few other coins of Artaxerxes, a gold stater is discussed, executed in the fourth century B.C., in Asia Minor. Obv.: the bearded head of a king [satrap Orontas?] to left. Rev.: forepart of Pegasus.

Արտաքսերքսէսի մի քանի դրամներուն հետ միատեղ, քննարկուած է ոսկիէ սատեր մը, թողարկուած Ն.Ք. Դ դարուն, Փոքր Ասիոյ մէջ: Ակողմը՝ թագաւորի մօրուսաւոր կիսանդրին [Որոնդասի արդե՞օք] դէպի ձախ: Բեկողմը՝ Պեգասոսի առաջամասը:

560 WADDINGTON, W. H. Mémoires et dissertations. Monnaies des rois du Pont. Trouvaille d'Amasia, par W. H. Waddington. *Revue Numismatique,* New Series, Vol. VIII (1863), pp. 235-239, pl. XI, Nos. 4, 5. In French.

The coins of Orontas, satrap of Eastern Armenia (362 B.C.), are discussed. Obv.: head of Athena to left. The second specimen has a warrior kneeling on one knee, protecting himself with a shield, and holding a spear with his right arm. Rev.: in both cases, OPONTA legend and forepart of a winged boar to right.

Քննարկուած են արեւելեան Հայաստանի սատրապ Որոնդասի դրամները (362 Ն.Ք.): Ակողմը՝ Աթենասի գլուխը սաղաւարտով դէպի ձախ: Երկրորդ նմոյշը՝ ծնկաչոք ռազմիկ մը դէպի ձախ, վահանով կը պաշտպանէ ինքզինքը եւ աջ ձեռքով կը բռնէ նիզակ մը: Բեկողմը՝ երկու նմոյշներն ալ, OPONTA խորագրութիւնը եւ թեւաւոր կինճի մարմնին առաջամասը դէպի աջ:

561 WITTE, J. de. Bulletin bibliographique, par J. de Witte. *Revue Numismatique,* Vol. XI (1846), p. 65. In French.

A didrachm struck in Mallus is described. Obv.: the head of Venus to right. Rev.: a bearded head covered with a Phrygian styled hat to right.

Նկարագրուած է Մալլոսի մէջ հատանուած երկդրախմ մը։ Ակողմը՝ Աստղիկի գլուխը դէպի աջ։ Բեկողմը՝ փռիւգիական ոճի գդակով ծածկուած մօրուսաւոր գլուխ մը։

562 WROTH, Warwick. *Catalogue of the Greek Coins of Mysia*, by Warwick Wroth. London: British Museum, 1892. Reprint, Bologna: Arnoldo Forni, 1964, pp. xxiv-xxv, 77, Nos. 1-3; pl. XVIII, No. 2.

Bronze coins belonging to satrap Orontas, displaying the forepart of a winged horse, struck in the city of Iolla, are catalogued. The legend and metrological data are published.

Ցուցակագրուած են սատրապ Որոնդասի պատկանող, թեւաւոր ձիու մը առաջամասը պատկերացնող եւ Իոլլա քաղաքին մէջ կոխուած բրոնզէ դրամներ։ Խորագրութիւնը եւ չափագիտական տուեալները հրատարակուած են։

563 WROTH, Warwick. Greek Coins Acquired by the British Museum in 1888, by Warwick Wroth. *Numismatic Chronicle*, Series III, Vol. IX (1889), pp. 257-258, pl. XII, No. 12; 265, No. 45, pl. XII, No. 20.

Gold and silver satrapal coins, attributed to the cities of Lampsacus and Mallus respectively, are described. The Lampsacus issue portrays Zeus on the obverse and a half sea horse on the reverse. The Mallus issue portrays bearded Heracles on the obverse and a bearded satrap on the reverse. The legend and metrological data are published.

Նկարագրուած են ոսկիէ եւ արծաթէ սատրապական դրամներ, վերագրուած Լամպսակ եւ Մալլոս քաղաքներուն։ Լամպսակի թողարկումի ակողմին վրայ պատկերուած է Զեւսը եւ բեկողմին վրայ՝ կէս ծովաձի մը։ Մալլոսի թողարկումի ակողմին վրայ դրուագուած է մօրուսաւոր Վահագնը եւ բեկողմին վրայ՝ մօրուսաւոր սատրապ մը։ Խորագրութիւնը եւ չափագիտական տուեալները հրատարակուած են։

ORONTIDS

564 ALISHAN, Ghewond M. Dram Zahratay t'agawori p'ok'r Hayots' [Coin of King Zariadres of Armenia Minor] - *Դրամ Զահրատայ թագաւորի փոքր Հայոց, գրեց՝ Ղ. Մ. Bazmavep,* Vol. VIII (1849), pp. 248-249. In Armenian.

An ancient coin of Zariadres is described. Obverse: the portrait of an Armenian king who is called Zariadres in Greek. Reverse: inscription "King of Kings" in Greek and lightning. The author concludes that this Zariadres fought in alliance with Artaxias against the Seleucids. They founded two kingdoms and Zariadres ruled in Sophene.

Նկարագրուած է Զարեհի (Զահրադի) մի հին դրամը: Ակողմը՝ հայոց թագաւորներէն մին, անունն ալ է Զարեհ: Բեկողմը՝ իր պատուանունը նշանակուած է յունարէն գրով եւ «թագաւոր թագաւորաց». այս բառերուն մէջ կը տեսնուի կայծակներու խուրձ մը: Հեղինակը կ'եզրակացնէ թէ այս Զարեհը Արտաշէսի հետ միատեղ ապստամբեցան սելեւկիացւոց դէմ եւ երկու թագաւորութիւն հիմնեցին: Զարեհ տիրեց Մոփաց աշխարհ:

565 ATRPET. Hay t'agaworneri dramnerě, het aghēk'sandrian shrjan [The Coins of Armenian Kings, Post Alexandrian Period] - *Հայ թագաւորների դրամները, յետ Ազէքսանդրեան շրջան,* գրեց՝ *Ատրպետ. Azgagrakan Handēs,* Vol. XXIII (1912), Year XIV, No. 2, pp. 27-38, illus. In Armenian.

The copper coins of the following Armenian kings are discussed: Mithridates (330-320 B.C.), Charaspes (316 B.C.), Arsames (230 B.C.), Abdissares (200 B.C.), Xerxes (170 B.C.), Zariadres (190 B.C.), Morphilik (150-148 B.C.), Sames (140 B.C.), Mithridates I Callinicus (96-70 B.C.), and Antiochus I Theos (69-34 B.C.).

Քննարկուած են հետեւեալ հայ թագաւորներու պղինձէ դրամները.- Միհրդատ (330–320 Ն.Ք.), Քարասպէս (316 Ն.Ք.), Արշամ (230 Ն.Ք.), Աբդիսարէս (200 Ն.Ք.), Քսերքսէս (170 Ն.Ք.), Զարեհ (190 Ն.Ք.), Մորֆիլիկ (150–148 Ն.Ք.), Սամէս (140 Ն.Ք.), Միհրդատ Ա Կալլինիկոս (96–70 Ն.Ք.) եւ Անտիոքոս Ա Թէոս (69–34 Ն.Ք.):

566 BASMADJIAN, K. J. Arshami dramĕ [The Coin of Arsames] - *Արշամի դրամը, գրեց՝ Կ. Ց. Բասմաջեան. Sion,* New Series, Vol. VIII (October 1934), No. 10, p. 309. In Armenian.
A coin of Arsames is described. Obverse: Arsames with a conical tiara. Reverse: a horseman to right wearing a conical cap and holding a spear. Legend: ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΡΣΑΜΟΥ. Basmadjian concludes that the coin of Arsames does not belong to the Armenians, but should be attributed to Cappadocia or perhaps to one of the kings of Commagene.

Նկարագրուած է Արշամի դրամը: Ակողմը՝ Արշամի ալ դարձած կիսանդրին, գլխին սրածայր գդակ մը արքայական ապարօշով: Բեկողմը՝ ձիպի ալ վազող նիզակակիր ձիաւոր մը: Ցունարէնով տրուած խորագրութիւնն է՝ «արքայի Արշամայ»: Բասմաջեան կ'եզրակացնէ թէ Արշամի ընծայուած այս դրամը չի պատկանիր հայոց, այլ պէտք է վերագրուի Կապադովկիոյ, կամ աւելի հաւանականօրէն՝ Կոմմագենէին վրայ իշխող թագաւորներէն մէկուն:

567 BLAU, Otto. Die Herren von Sophene und deren Münzen, von Otto Blau. *Numismatische Zeitschrift,* Vol. IX (1877), pp. 90-114, illus. In German.
The author reviews the history of the satrapal period and discusses the coins of the following rulers belonging to ancient Sophene, Western Armenia: Mithridates, a silver coin; the coins of unknown satraps with Phrygian styled hats, which may have been struck in Armenia or Georgia, are attributed to Anisa; a coin of Zariadres, as king of Sophene; and, lastly, a coin of Arsaces.

Հեղինակը կը քննէ սատրապներու շրջանի պատմութիւնը եւ կը քննարկէ հետեւեալ գահակալներու դրամները որոնք կը պատկանին արեւմտեան Հայաստանի Ծոփքի շրջանին.- Միհրդատի արծաթէ դրամը. անորոշ սատրապներու դրամներ, պատկերուած փռիւգիական ոճի խոյրերով, որոնք կրնային հատանուած ըլլալ Հայաստան կամ Վրաստան, վերագրուած են Անիսային. Զարեհի դրամը իբրեւ Ծոփքի թագաւոր եւ վերջինը՝ Արշակի դրամը:

568 BLAU, Otto. Zwei Mithridate von Armenian, von O. Blau. *Zeitschrift für Numismatik,* Vol. VII (1880), pp. 33-39. In German.
The author references the coins of Mithridates Callinicus and Mith-

ridates Philipator, described in the articles penned by Friedlaender and discusses the history of this period and their contemporaries. Based on new material discovered, he concludes that the coins of Xerxes, Abdissares, and Sames were not struck in northern Armenia, but struck in Mūṣul and Hamadan.

Հեղինակը կը նչէ Միհրդատ Կալլինիկոսի եւ Միհրդատ Փիլիպատորի դրամները, նկարագրուած Ֆրիդլանդէրի գրչէն ելած յօդուածներուն մէջ ու կը քննարկէ այս չրջանի եւ իրենց ժամանակակիցներու պատմութիւնը: Հիմնուած նորայայտ դրամներու վրայ, ինք կ'եզրակացնէ թէ Քսերքսէսի, Աբդիսարէսի եւ Սամէսի դրամները չեն կոխուած հիւսիսային Հայաստանի մէջ, այլ՝ Մուսուլ եւ Համադան:

569 JAMGOCHIAN, Nicholas V. The Orontids of Armenia, by Nicholas Jamgochian. *SAN,* Vol. VII (Summer 1976), No. 4, pp. 68-69, illus.

In a very condensed format, the chronology of the Orontids of Armenia is presented. A brief discussion of the coin of the first Armenian Orontid king, Arsames (260-228 B.C.) is followed by historical sketches of Xerxes, Abdissares, and Orontas IV (Hrand). The obverse of the coin portrays the head of Arsames to right wearing a conical tiara. The reverse displays a horseman to right wearing a cap and holding a spear. Above is the legend in Greek.

Համառօտ ձեւով տրուած է Հայաստանի երուանդեաններուն ժամանակագրութիւնը: Հակիրճ քննարկումով ներկայացուած է երուանդեան առաջին թագաւոր՝ Արչամի (260-228 Ն.Ք.) դրամը. ապա պատմական ակնարկներով յիչուած են Քսերքսէս, Աբդիսարէս եւ Որոնդաս Դ (Հրանդ): Դրամին ակողմը կը պատկերացնէ Արչամի գլուխը դէպի աջ, ծածկուած կոնաձեւ խոյրով: Բեկողմը կը ներկայացնէ գրակը գլխին ձիաւոր մը դէպի աջ, որ կը բռնէ նիզակ մը: Վերը՝ յունատառ խորագրութիւնը:

570 MISKJIAN, H. Zahraday ew iwr ts'eghin patmut'iwnĕ [The History of Zariadres and His Race] - *Զահրադայ եւ իւր ցեղին պատմութիւնը, լատիներէնէ թարգմանեց՝ Ց. Վ. Մ. Banasēr,* Vol. VI (1904), pp. 14-16, illus. In Armenian.

The ancient history of Armenia is presented starting from Antiochus the Great and the two governors he chose, Artaxias and

Zariadres of Armenia Major and Minor respectively. A copper coin of Zariadres is presented without comments. Obverse: king facing right, legend: ΖΑΔΡΙ-ΑΔΟΥ. Reverse: lightning, legend: ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΒΑΣΙΛΕΩΝ.

Հայոց հին պատմութիւնը ներկայացուած է, սկսելով Մեծն Անտիոքոսի ընտրած երկու կուսակալներով, Արտաչէս եւ Զարեհ (Զահրադ), Մեծ ու Փոքր Հայոց վրայ: Ներկայացուած է Զարեհի մի հին պղինձէ դրամը առանց մեկնաբանութեան: Ակողմը՝ Զարեհի կիսանդրին եւ թագաւորին անունը յունարէն: Բեկողմը՝ կայծակներու խուրձ մը եւ «թագաւոր թագաւորաց» տիտղոսը յունարէն:

571 REGLING, Kurt. Dynastenmünzen von Tyana, Morima und Anisa in Kappadokien, von K. Regling. *Zeitschrift für Numismatik,* Vol. XLII (1935), pp. 9-14, pl. I, No. 3. In German.

A bronze coin of Zariadres is discussed, which may have been struck in Armenia or Georgia, and was given to King Zariadres of Sophene, Western Armenia. The author attributes this coin to Anisa Zarades of Cappadocia and publishes the metrological data, monograms, and the legend.

Քննարկուած է Զարեհի բրոնզէ դրամը, որ կրնար կտրուած ըլլալ Հայաստան կամ Վրաստան եւ տրուած էր Ծոփքի, արեւմտեան Հայաստանի Զարեհ թագաւորին: Հեղինակը կը վերագրէ այս դրամը Կապաթովկիոյ Անիսա Զարադէսին ու կը հրատարակէ չափագիտական տուեալները, մենագրերը եւ խորագրութիւնը:

572 ROBERT, Jeanne. Bulletin Épigraphique; Syrie, Phénicie, Palestine, Iran, Arménie, par Jeanne Robert et Louis Robert. *Revue des Études Grecques,* Vol. LXV (January-June 1952), Nos. 304-305, pp. 181-185, No. 176. In French.

The authors discuss the epigraphy of a second rock found in ancient Armavir, Armenia in 1927. They examine the history of the Orontids and Zariadres. The coins, which were previously attributed to Zariadres, now are given to Anisa of Cappadocia.

Հեղինակները կը քննեն երկրորդ քարի մը արձանագրութիւնները, յայտնաբերուած Հայաստանի հին Արմաւիր քաղաքին մէջ, 1927 թ.: Ապա Որոնդեաններու եւ Զարեհի պատմութիւնը կը քննուի: Դրամները, որոնք նախապէս Զարեհին վերագրուած էին, հիմա կը տրուին Կապաթովկիոյ Անիսայի:

573 SANDBERGER, Guido. *De Zadriade, Armeniae Minoris rege primo, ejusque de stirpe, ad numi inedite et scriptorum antiquorum fidem,* exposuit Guido Sandberger. Francfurt A. M.: Jaegeri, 1840, viii, 35 pp., illus. In Latin.

The relevant history of this period is given and a bronze coin of Zariadres is presented. The obverse portrays the bust of the king and his name in Greek. The reverse has an inscription of "King of Kings" in Greek and lightning between the two words. The relations of Zariadres and Artaxias with the Seleucids and the founding of their two separate kingdoms are mentioned.

Այս չրջանի պատմութիւնը տրուած է եւ Զարեհի բրոնզէ դրամը ընծայուած է։ Ակողմին վրայ թագաւորի կիսանդրին պատկերուած է եւ իր անունը՝ յունարէն տառերով։ Բեկողմին վրայ արձանագրուած է «թագաւոր թագաւորաց» տիտղոսը յունարէնով եւ կայծակներու փունջ մը՝ այս երկու բառերուն միջեւ։ Նշուած է նաեւ Զարեհի եւ Արտաշէսի յարաբերութիւնը սելեւկեացիներուն հետ եւ անոնց երկու տարբեր թագաւորութիւններ հիմնելը։

ARTAXIADS

574 ABGARIANS, Mesrop T. Armenian Coins of Ancient History, by Mesrop Abgarians. *Asbarez,* Weekly English Language Edition, Vol. LXX (Wednesday, 19 July 1978), No. 5695, p. 4, illus.

The main types of coins of Tigranes II and Artavasdes II are mentioned and the rulers succeeding them are listed. Abgarians opines on latter Artaxiads by adding that the determined kings continued to strike coins in their names, though on a very limited scale.

Նշուած են Տիգրան Բ-ի եւ Արտաւազդ Բ-ի դրամներու բնորոշ օրինակները եւ ցուցակագրուած է իրենց յաջորդող գահակալներու ժամանակագրութիւնը։ Արտաշէսեան հարստութեան վերջին թագաւորներու մասին Աբգարեանց իր կարծիքը յայտնելով կ'աւելցնէ, թէ վճռակամ հայ արքաները չարունակեցին կոխել դրամ իրենց անուններով՝ թէեւ սահմանուած չափով մը։

575 ABGARIANS, Mesrop T. Tigran Metsi ew Artawazd III-i dramnerě [The Coins of Tigranes the Great and Artavasdes III] – *Տիգրան Մեծի եւ Արտաւազդ Գ-ի դրամները*, գրեց՝ *Մեսրովբ Տ. Աբգարեանց*. *Alik*, Vol. XXXIII (Tuesday, 29 January 1963), No. 21 (7396), p. 2, illus. In Armenian.

A copper coin of Artavasdes III and a tetradrachm of Tigranes the Great are described. The obverse of Artavasdes' coin displays the bust of the king to right with an Armenian tiara; behind the tiara is Nike holding a wreath to crown him. The obverse of the tetradrachm of Tigranes the Great displays the bust of a young king to right with an Armenian tiara, where only a star is sculpted without having the falcons to the left and right.

Նկարագրուած են Արտաւազդ Գ-ի պղնձեայ դրամը եւ Տիգրան Մեծի չորեքդրամեանը: Արտաւազդի դրամին ակողմը ներկայացուցած է թագաւորի կիսանդրին դէպի աջ դարձած, հայկական ժանեկաւոր թագով, ուր խոյրին ետեւի ցաղթանակը կը բռնէ ծաղկեպսակ մը զինք թագադրելու համար: Տիգրան Մեծի չորեքդրամեանին ակողմը պատկերացուցած է երիտասարդ թագաւորի կիսանդրին դէպի աջ, հայկական խոյրով, ուր քանդակուած է մի աստղ միայն, առանց ունենալու ձախ ու աջ կողմի բազէները:

576 ALISHAN, Ghewond M. Dramk' II Tigranay, ew T'ag haykakan [Coins of Tigranes II and the Armenian Crown] – *Դրամք Բ Տիգրանայ, եւ Թագ հայկական*, գրեց՝ *Հ. Ղ. Մ. Bazmavep*, Vol. VI (1848), pp. 275-280, 1 pl. In Armenian.

The coins of Tigranes II are described; their legends and monograms are given. All of them depict the bust of the king on their obverse sides. The reverse, on the tetradrachm and a copper, has the Tyche of Antioch; on the second copper, Nike. The tiaras on all these coins are described in full detail. Alishan concludes that the original and unique decorations of Armenian tiaras were the birds and the star. These were not simple decorations, but mysterious symbols as old as the style of the crown. The crowns of Roupenians, however, were the crowns used by their contemporary Greeks and Latins.

Տիգրան Բ-ի դրամները նկարագրուած են ու տրուած՝ անոնց խո-

րագրերն ու մենագրերը: Բոլորին ակողմերը կը պատկերացնեն թագաւորի կիսանդրին: Ջորեքդրամեանի եւ մի պղինձի բեկողմերուն վրայ կ'երեւի Անտիոքի Բախտը. երկրորդ պղինձի վրայ՝ ցաղթանակը: Այս թագերուն վրայի հայկական խոյրերը նկարագրուած են մանրամասնութեամբ: Ապա Ալիշան կ'եզրակացնէ թէ հայոց սեփական եւ գլխաւոր զարդն էր թագին վրայի այն թռչունները եւ աստղը զոր կը տեսնենք. ասոնք պարզ զարդ չէին, այլ խորհրդաւոր նշաններ էին թագին ձեւին պէս հին: Իսկ Ռուբենեանց թագը իրենց ատենի յունաց եւ լատինացւոց գործածած թագերն էին:

577 ALLOTE DE LA FUŸE. Une monnaie incertaine au nom d'Artavasde, par Allote de la Fuÿe. *Revue Numismatique,* Series IV, Vol. XVIII (1914), pp. 153-169, illus. In French.

Hill's article is examined, and a better preserved copper coin is discussed and attributed to Artavasdes III. Obverse: Artavasdes, behind the tiara is Nike, flying right, holding a wreath to crown him. Reverse: the legend in Greek is given, the king is standing and the city-goddess is kneeling before him. The relevant history of this period is reviewed, the chronology of Armenian kings is tabulated. The author concludes that the coins with a quadriga and the Victory reverse should be attributed to Artavasdes I, the son of Tigranes the Great; the coins with Artavasdes-Augustus to Artavasdes II; and the coin discussed above to Artavasdes III, the son of Median Ariobarzanes.

Հիլի յօդուածը քննուած է եւ աւելի լաւ պահպանուած պղինձէ դրամ մը քննարկուած եւ վերագրուած է Արտաւազդ Գ-ի: Ակողմը՝ Արտաւազդի կիսանդրին, ցաղթանակը՝ խոյրի ետին, աջ կը թռչի, ծաղկեպսակ մը բռնելով՝ զինք թագադրելու համար: Բեկողմը՝ խորագրութիւնը տրուած է յունարէնով. թագաւորը ոտքի կանգնած է ու քաղաքի դիցուհին ծունկի եկած իր առջեւ: Այս չրջանի վերաբերեալ պատմութիւնը ուրուագծուած եւ հայ թագաւորներու արքայացանկը ժամանակագրուած է: Հեղինակը կ'եզրակացնէ թէ իրենց բեկողմերուն վրայ քառաձի մարտակառք եւ յաղթանակ ունեցող դրամները պէտք է տրուին Արտաւազդ Ա-ին, Տիգրան Մեծի որդիին. Արտաւազդ-Աւգոստոսով դրամները՝ Արտաւազդ Բ-ին. իսկ վերը քննարկուած դրամը՝ վերագրելու է Արտաւազդ Գ-ին, Մեդիոյ Արիոբարզանէսի որդիին:

578 ANSON, L. *Numismata Graeca, Greek Coin-Types, Classifed for Immediate Identification,* by L. Anson. London: 1911, Part VI, pp. 93-94, Nos. 1040-1043; Part V, pl. XIV, No. 595; Part VI, pl. XIX, Nos. 1040, 1042.

Coin types displaying the "Armenian tiara" are catalogued.

Ցուցակագրուած են «հայկական խոյր»ը պատկերացնող դրամներու տեսակները։

579 ARAKELIAN, B. N. *Hin Artashat* [Ancient Artaxata] - Հին Արտաշատ, *գրեց՝ Բ. Ն. Առաքելյան.* Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, Institute of Archaeology and Ethnography, 1975, pp. 44-49, pls. 1, 24-25. In Armenian.

During the 1971 excavation of Artaxata, a few hoards were unearthed, which include a tetradrachm, drachms, and copper coins of Tigranes the Great. The hoard also includes copper coins of Artavasdes II. One of the hoards contains 39 pieces of silver and copper coins belonging to the Roman Empire, Parthia, Pontus, Cappadocia, the Seleucid Kingdom, Alexander the Great, etc.

Արտաշատի 1971-ի պեղումներուն ընթացքին, մի քանի դրամական գանձեր գտնուած են, որոնք կը պարունակեն Տիգրան Մեծի չորեքդրամեան մը, դրախմաներ եւ պղինձէ դրամներ։ Գանձը կը պարունակէ նաեւ Արտաւազդ Բ-ի պղինձէ դրամները։ Գանձերէն մին բաղկացած է 39 կտոր արծաթ եւ պղինձ դրամներէ, որոնք կը պատկանին Հռոմէական վաղ կայսրութեան, Իրանի պարթեւական թագաւորներուն, Պոնտոսի, Կապադովկիոյ, սելեւկեան թագաւորութեան, Աղեքսանդր Մեծի եւն.։

580 ARMENIAN NUMISMATIC JOURNAL. Bibliography on the Coins of Artaxias I - *Մատենագրութիւն Արտաշէս Ա. դրամներուն մասին. Armenian Numismatic Journal,* Series I, Vol. III (September 1977), No. 3, pp. 32-34. Bilingual in English and Armenian.

The literature relevant to the coin issued by Artaxias I of ancient Armenia is reprinted. The quotations are from the following sources: Moses of Khoren, H. Manandian, and Jacques de Morgan.

Հին Հայաստանի Արտաշէս Ա-ի թողարկած դրամին վերաբերեալ գրականութիւնը վերահրատարակուած է։ Մէջբերումները կատար-

ւած են հետեւեալ աղբիւրներէն.– Մովսէս Խորենացի, Յ. Մանանդեան եւ ժագ. դը Մորգան։

581 ATRPET. Hay t'agaworneri dramnerě, nakhnakan zhamanaknerits' minch'ew Trdat, Mets ew P'ok'r Armeniayi ishkhanneri ew k'aghak'neri dramnerě: Nakhaban [The Coins of Armenian Kings, from Ancient Times to Tiridates, the Coins of Princes and Cities of Armenia Major and Minor: Foreword] - *Հայ թագաւորների դրամները, նախնական ժամանակներից մինչեւ Տրդատ, Մեծ եւ Փոքր Արմենիայի իշխանների եւ քաղաքների դրամները. Նախաբան, գրեց՝ Ատրպետ. Azgagrakan Handēs,* Vol. XXII (1912), Year XIV, No. 1, pp. 198-211, illus. In Armenian.

Ancient Armenian kingdoms are introduced and mention is made of those who struck coins. The dating system of ancient coins and forty-two types of monograms are presented. Some of these are discussed in detail and shown how they represent historical Armenian cities like Tigranocerta (ΤΓΡ) and Artaxata (ΑΡΤΞ, ΑΡΤΣ, ΑΡΤ, etc.).

Նախաբանով մը ուրուագծուած են հայ թագաւորութիւնները եւ այդ հարստութիւնները որոնք դրամ կտրած են։ Ապա ընծայուած են դրամներու թուագրութիւնն ու հին մենագրերու քառասուներկու տեսակները։ Ասոնցմէ ոմանք մանրամասնութեամբ քննարկուած են եւ ցուցակագրուած՝ թէ ինչպէս համապատասխան են պատմական հին Տիգրանակերտ (ΤΓΡ) եւ Արտաշատ (ΑΡΤΞ, ΑΡΤΣ, ΑΡΤ եւն.) քաղաքներուն։

582 ATRPET. Tigran Metsi dramnerě [The Coins of Tigranes the Great] - *Տիգրան Մեծի դրամները, գրեց՝ Ատրպետ. Azgagrakan Handēs,* Vol. XXI (1911, published in 1912). Year XIII, pp. 200-222, illus. In Armenian.

The following types of coins of Tigranes the Great are discussed: 1. gold stater, 8.6 gm, from the museum of Etchmiadzin; 2. a dekadrachm; 3. a tetradrachm with "King of Kings" inscription in Greek, Nos. 3 and 4; 4. ordinary tetradrachms with many types of monograms, Nos. 5-11 and 15-17; 5. a different type of tetradrachm with Armenian goddess Astghik or another goddess other than An-

tioch Tyche, Nos. 12-14; 6. drachms, Nos. 18-26; 7. a drachm with the "King Arsaces" inscription in Greek and Heracles standing, No. 27; 8. copper coins having on their reverse sides Antioch Tyche, Nike, Astghik, a cornucopiae, and four chalci with Heracles, Nos. 28-35; also, numerous monograms are discussed in an effort to establish their correct dates.

Քննարկուած են Տիգրան Մեծի հետեւեալ դրամներու տեսակները.- 1. ոսկիէ ստատեր, 8.6 գմ, էջմիածնի թանգարանէն. 2. տասնդրամեան. 3. չորեքդրամեան «թագաւորաց թագաւորին Տիգրանի» յունարէն արձանագրութեամբ, թիւ 3 եւ 4. 4. սովորական չորեքդրամեաններ զանազան թուագրական մեներով, թիւ 5-11 եւ 15-17. 5. ուրիշ տեսակ չորեքդրամեան մը, Աստղիկով կամ մի ուրիշ աստուածուհիով՝ փոխան Անտիոքի դիցուհիին, թիւ 12-14. 6. դրախմաներ, թիւ 18-26. 7. դրախմ մը «թագաւորին Արշակի» արձանագրութեամբ յունարէնով եւ Վահագնի պատկերատիպով, թիւ 27. 8. պղինձէ լումաներ բեկորմի վրայ ունենալով Անտիոքի դիցուհին, Ցաղթանակը, Աստղիկը, ամաթեղջիւրը եւ պղինձէ չորեքլումայ Վահագնի պատկերատիպով, թիւ 28-35. ինչպէս նաեւ բազմաթիւ մենագրեր քննարկուած են դրամներու թուարկումը ճչդելու նպատակաւ:

583 BARTHOLOMAEI, J. de. Drachme inédite d'Artavasde, roi d'Arménie (61-34 av. J.C.), par J. de Bartholomaei. *Zeitschrift für Münz-, Siegel- und Wappenkunde,* Vol. III (1849), pp. 179-181; *Mémoires de la Société d'Archéologie et de Numismatique de St. Pétersbourg,* Vol. VII (1849), pp. 179-181; illus. In French.

An unpublished drachm of Artavasdes II is described. Obverse: bust of Artavasdes to right wearing earrings and a five pointed Armenian tiara. Reverse: ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΒΑΣΙΛΕΩΝ ΑΡΤΑΥΑΣΔΟΥ, quadriga to left, Victory presenting crown, holding reins, monogram to left. The author divides the monogram to its component letters and concludes that the letter "Z" component falls within the regnal period of this king and the rest of the letters of the monogram, ΞΕΡ might stand for the province of Xerxene, where the coin may have been struck. Also, the relevant history of this period is summarized.

Արտաւազդ Բ-ի անտիպ դրախմ մը նկարագրուած է: Ակողմը՝ Արտաւազդի կիսանդրին աջ դարձած, ականջի օղերով եւ հայկական

հինգ ծոպաւոր խոյրով։ Բեկողմը՝ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΒΑΣΙΛΕΩΝ ΑΡΤΑΥΑΣΔΟΥ, *քառաճի մարտակառքի վրայի ցաղթանակը թագ կը ներկայացնէ եւ սանձը կը բռնէ, ձախ կողմը՝ մենագիր մը։ Հեղինակը կը բաժնէ այս մենագիրը իր ստորոգելի գրերուն եւ կ'եզրակացնէ թէ «Z» գիրը այս արքայի գահակալութեան չրջանին մէջ կ'իյնայ եւ մենագրին միւս* ΞΕΡ *տառերը կրնան ներկայացնել Քսերքսէն չրջանը, ուր դրամը կրնար կոխուած ըլլալ։ Ինչպէս նաեւ հակիրճօրէն ներկայացուած է այս չրջանի վերաբերեալ պատմութիւնը։*

584 BARTHOLOMAEI, J. de. Lettre; Au rédacteur des mémoires, sur deux monnaies inédites de Syrie et d'Arménie, par J. de Bartholomaei. *Mémoires de la Société Impériale d'Archéologie,* Vol. VI (1852), pp. 173-175, pl. XXI, Nos. 1, 2. In French.

A small chalcus of King Tigranes of Armenia is described along with a Syrian tetradrachm. The obverse portrays the bust of the helmeted king to right, the reverse, an eagle to right and the legend ΒΑΣΙΛΕ..ΤΙΓΡΑΝ. The Syrian tetradrachm belongs to Antiochus IV.

Նկարագրուած է Հայաստանի թագաւոր Տիգրանի քաղկոսը եւ սուրիական չորեքդրամեան մը։ Ակողմը կը պատկերացնէ թագաւորի մը սաղաւարտակիր կիսանդրին դէպի աջ, բեկողմը՝ արծիւ մը դէպի աջ եւ ΒΑΣΙΛΕ..ΤΙΓΡΑΝ *խորագրութիւնը։ Սուրիական չորեքդրամեանը կը պատկանի Անտիոքոս Դ-ին։*

585 BEDOUKIAN, Paul Z. Artashēsian dramner [Coinage of Artaxiads] - *Արտաշէսեան դրամները, գրեց՝ Զարեհ Պտուկեան։ Handes Amsorya,* Vol. LXXXIII (January-March 1969), Nos. 1-3, pp. 41-70, illus. In Armenian.

The article covers the following: 1. the study of the Artaxiad coins in the past, where the author discusses, in addition, some unpublished coins; 2. a copper coin of Tigranes the Great struck in Commagene, where on the obverse we see Tigranes the Great and on the reverse, the lion of Commagene; 3. gold coins of Tigranes the Great, where the author concludes that all of the gold coins attributed to Tigranes are forgeries; 4. the important collections of Artaxiad coins, where they are, and how many in each collection.

Ծօդուածը կը պարունակէ հետեւեալները։- 1։ արտաշէսեան դրամ-

ներու ուսումնասիրութիւնը անցեալին մէջ, ուր հեղինակը կը քննէ նաեւ անտիպ դրամները. 2. Տիգրան Մեծի պղնձեայ դրամ մը կոխուած Կոմմագենէի մէջ, ուր ակողմին վրայ կը տեսնենք Տիգրանի կիսանդրին եւ բեկողմին վրայ՝ Կոմմագենէի առիւծը. 3. Տիգրան Մեծի ոսկեդրամները, ուր հեղինակը կ'եզրակացնէ թէ բոլոր ոսկիէ դրամները, վերագրուած Տիգրան Մեծին, կեղծ են. 4. Արտաշէսեան հարստութեան դրամներու կարեւոր հաւաքածոներու ուր ըլլալը եւ իւրաքանչիւր հաւաքածոյի մէջ քանի հատ ըլլալը:

586* BEDOUKIAN, Paul Z. *Artashēsian harstut'ian dramnerĕ* [Coinage of the Artaxiad Dynasty of Armenia] - Արտաշէսեան հարստութեան դրամները, *գրեց՝ Զարեհ Պեդուկեան*. Vienna: Mekhitarist Press, *Nationalbibliothek*, Vol. CCX, 1969, 118 pp., 8 pls. In Armenian with English summary.

The coinage of the Artaxiad dynasty of Armenia (189 B.C.-A.D. 6) is reclassified. Based mostly on hitherto unpublished coins and historical factors which influenced the coinage and its design, the gold forgeries of Tigranes II as well as the coins of Tigranes II and Antiochus I Theos, struck in Commagene, are discussed. Some new attributions vary from the established classical system. A brief historical background of the period is given and the coin types of the following kings are discussed: Zariadres (?-189 B.C.), 1 copper (Rev.: thunderbolt); Tigranes I (123-96 B.C.), 5 coppers (Rev.: tree, Zeus, standing figure, Nike); Tigranes II the Great (95-56 B.C.), 3 tetradrachms (Rev.: Tigranocerta, Antioch and Damascus Tyches), 1 drachm (Rev.: Tyche), 4 coppers from the mint of Tigranocerta, 3 coppers from the mint of Damascus, 4 coppers from uncertain mints (Rev.: Nike), 3 coppers with Heracles on their reverse sides, 4 coppers with palm branch, uncertain objects, a figure seated, etc.; Tigranes II and Antiochus I of Commagene, 2 coppers (Rev.: lion of Commagene); Artavasdes II (56-34 B.C.), 1 tetradrachm (Rev.: quadriga), 1 drachm (Rev.: quadriga), and 1 copper (Rev.: Nike); Artaxias II (30-20 B.C.), 1 copper (Rev.: Nike); Tigranes III (20-8/6 B.C.), 1 drachm (Rev.: standing figure) and 5 coppers (Rev.: elephant, Nike, lion's head, horse); Tigranes IV (8-5 B.C.), 8 coppers (Rev.: Fortune, Nike, lion's head, Athena, Heracles, elephant, eagle); Tigranes IV and Erato (2 B.C.-A.D. 1), 2 coppers; Tigranes IV and

Augustus, 1 copper; Augustus and Artavasdes IV (A.D. 4-6), 1 drachm; Tigranes V (A.D. 6), 1 copper (Rev.: biga).

Հիմնուած նորագիւտ դրամներու ու պատմական տուեալներու վրայ, որոնք ազդած են դրամագիտութեան եւ պատկերատիպին վրայ, Հայաստանի Արտաշէսեան հարստութեան (189 Ն.Ք.–Ց.Ք. 6) *դրամները վերստին կը դասաւորուին: Տիգրան Բ–ի կեղծ ոսկիները ու Տիգրան Բ–ի եւ Անտիոքոս Ա Թէոսի դրամները, կոխուած կոմմագենէի մէջ, կը քննուին: Կարգ մը նոր վերագրումներ կը չեղին դասական հիմնուած սկզբունքէն: Հակիրճ պատմական ակնարկով մը այս շրջանի պատմութիւնը կը ծանօթացուի եւ կը քննարկուին հետեւեալ թագաւորներու դրամներուն տեսակները.– Զարեհ Ա* (?–189 Ն.Ք.), 1 *պղինձ* (*Բեկորմ՝ կայծակ*). *Տիգրան Ա* (123–96 Ն.Ք.), 5 *պղինձներ* (*Բեկորմ՝ ծառ, Զեւս, կանգնած անձ, ցաղթանակ*), *Տիգրան Բ Մեծն* (96–56 Ն.Ք.), 3 *չորեքդրամեաններ* (*Բեկորմ՝ Տիգրանակերտի, Անտիոքի եւ Դամասկոսի Բախտեր*), 1 *դրախմ* (*Բեկորմ՝ Բախտ*), 4 *պղինձներ հատանուած Տիգրանակերտի փողերանոցը*, 3 *պղինձներ հատանուած Դամասկոսի փողերանոցը*, 4 *պղինձներ անորոշ փողերանոցներէն* (*Բեկորմ՝ ցաղթանակ*), 3 *պղինձներ ուր Վահագնը պատկերուած է բեկորմերուն վրայ*, 4 *պղինձներ արմաւենիի ճիւղով, անորոշ առարկայով, նստած անձով մը եւ այլն. Տիգրան Բ եւ Կոմմագենէի Անտիոքոս Ա*, 2 *պղինձներ* (*Բեկորմ՝ Կոմմագենէի առիւծը*). *Արտաւազդ Բ* (56–34 Ն.Ք.), 1 *չորեքդրամեան* (*Բեկորմ՝ քառաձի մարտակառք*), 1 *դրախմ* (*Բեկորմ՝ քառաձի մարտակառք*) *եւ* 1 *պղինձ* (*Բեկորմ՝ ցաղթանակ*). *Արտաշէս Բ* (30–20 Ն.Ք.), 1 *պղինձ* (*Բեկորմ՝ ցաղթանակ*). *Տիգրան Գ* (20–8/6 Ն.Ք.), 1 *դրախմ* (*Բեկորմ՝ կանգնած անձ*) *եւ* 5 *պղինձներ* (*Բեկորմ՝ փիղ, ցաղթանակ, առիւծի գլուխ, ձի*). *Տիգրան Դ* (8–5 Ն.Ք.), 8 *պղինձներ* (*Բեկորմ՝ Բախտ, ցաղթանակ, առիւծի գլուխ, Աթենաս, Վահագն, փիղ, արծիւ*). *Տիգրան Դ եւ Երատոյ* (2 Ն.Ք.–Ց.Ք. 1), 2 *պղինձներ. Տիգրան Դ եւ Աւգոստոս*, 1 *պղինձ. Աւգոստոս եւ Արտաւազդ Դ* (Ց.Ք. 4–6), 1 *դրախմ. Տիգրան Ե* (Ց.Ք. 6), 1 *պղինձ* (*Բեկորմ՝ երկձի մարտակառք*):

587 BEDOUKIAN, Paul Z. Artashēsian verjin t'agaworneru patmut'iwnĕ himnuats anonts' noragiwt dramneru usumnasirut'ian vray [The History of Later Artaxiad Kings Based on the Study of Their Newly Discovered Coins] - *Արտաշէսեան վերջին*

Թագաւորներու պատմութիւնը հիմնուած անոնց նորագիւտ դրամներու ուսումնասիրութեան վրայ, գրեց՝ Զարեհ Պտուկեան· Handes Amsorya, Vol. LXXXVI (April-June 1972), Nos. 4-6, pp. 213-224, illus. In Armenian.

See abstract of No. 591.

588 BEDOUKIAN, Paul Z. A Classification of the Coins of the Artaxiad Dynasty of Armenia, by Paul Z. Bedoukian. *Museum Notes,* Vol. XIV (1968), pp. 41-66, pls. IX-XI.

The coinage of the Artaxiad dynasty of Armenia (189 B.C.-A.D. 6) is reclassified based mostly on hitherto unpublished coins and historical factors which influenced the coinage and its design. Some new attributions vary from the established classical system. A brief historical background of the period is given and the coin types of the following kings are discussed: Zariadres (?-189 B.C.), 1 copper (Rev.: thunderbolt); Tigranes I (123-96 B.C.), 5 coppers (Rev.: tree, Zeus, Nike, standing figure); Tigranes II (95-56 B.C.), 3 tetradrachms (Rev.: Tigranocerta, Antioch, and Damascus Tyches), 1 drachm and 2 coppers from the mint of Tigranocerta, 3 coppers from the mint of Damascus, 3 coppers from uncertain mints (Rev.: Nike), 1 copper with Heracles reverse, and 2 coppers with palm branch; Artavasdes II (56-34 B.C.), 1 tetradrachm (Rev.: quadriga), 1 drachm (Rev.: quadriga), and 1 copper (Rev.: Nike); Artaxias II (30-20 B.C.), 1 copper (Rev.: Nike); Tigranes III (20-8/6 B.C.), 1 drachm (Rev.: standing figure) and 4 coppers (Rev.: elephant, Nike, lion's head, horse); Tigranes IV (8-5 B.C.), 7 coppers (Rev.: Fortune, Victory, Athena, Heracles, elephant, eagle); Tigranes IV and Erato (2 B.C.-A.D. 1), 1 copper; Artavasdes IV-Augustus (A.D. 4-6), 1 drachm; Tigranes V (A.D. 6), 1 copper (Rev.: biga).

Հիմնուած նորագիւտ դրամներու ու պատմական տուեալներու վրայ, որոնք ազդած են դրամագիտութեան եւ պատկերատիպին վրայ, Հայաստանի Արտաշէսեան հարստութեան (189 Ն·Ք·–Ց·Ք· 6) *դրամները վերստին կը դասաւորուին: Կարգ մը նոր վերագրումներ կը չեղին դասական հիմնուած սկզբունքէն: Հակիրճ պատմական ակնարկով մը այս չրջանի պատմութիւնը կը ծանօթացուի եւ կը քննարկուին հետեւեալ թագաւորներու դրամներուն տեսակները·– Զարեհ* (?–189 Ն·Ք·), 1 *պղինձ* (*Բեկորմ՝ կայծակ*)· *Տիգրան Ա* (123–96

Ն·Ք·), 5 պղինձներ (Բեկողմ՝ ծառ, Զեւս, ցաղթանակ, կանգնած անձ)· Տիգրան Բ (95–56 Ն·Ք·), 3 չորեքդրամեաններ (Բեկողմ՝ Տիգրանակերտի, Անտիոքի եւ Դամասկոսի Բախտեր), 1 դրախմ եւ 2 պղինձներ հատանուած Տիգրանակերտի փողերանոցը, 3 պղինձներ հատանուած Դամասկոսի փողերանոցը, 3 պղինձներ անորոշ փողերանոցներէ (Բեկողմ՝ ցաղթանակ), 1 պղինձ Վահագնի պատկերատիպով եւ 2 պղինձներ արմաւենիի ճիւղով· Արտաւազդ Բ (56–34 Ն·Ք·), 1 չորեքդրամեան (Բեկողմ՝ քառածի մարտակառք), 1 դրախմ (Բեկողմ՝ քառածի մարտակառք) եւ 1 պղինձ (Բեկողմ՝ ցաղթանակ)· Արտաշէս Բ (30–20 Ն·Ք·), 1 պղինձ (Բեկողմ՝ ցաղթանակ)· Տիգրան Գ (20–8/6 Ն·Ք·), 1 դրախմ (Բեկողմ՝ կանգնած անձ) եւ 4 պղինձներ (Բեկողմ՝ փիղ, ցաղթանակ, առիւծի գլուխ, ձի)· Տիգրան Դ (8–5 Ն·Ք·), 7 պղինձներ (Բեկողմ՝ Բախտ, ցաղթանակ, Աթենաս, Վահագն, փիղ, արծիւ)· Տիգրան Դ եւ Երատոյ (2 Ն·Ք·–Ց·Ք· 1), 1 պղինձ· Արտաւազդ Դ–Աւգոստոս (Ց·Ք· 4–6), 1 դրախմ· Տիգրան Ե (Ց·Ք· 6), 1 պղինձ (Բեկողմ՝ երկձի մարտակառք)։

589 BEDOUKIAN, Paul Z. A Coin of Tigranes the Great of Armenia, Struck in Commagene, by Paul Bedoukian. *Numismatic Chronicle,* Series VII, Vol. X (1970), pp. 19-22, illus.

A copper coin of Tigranes the Great of Armenia struck in Commagene is discussed. The obverse depicts the crowned image of Tigranes. The reverse is inscribed ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΝΤΙΟΧΟΥ and the lion of Commagene is walking toward right. Bedoukian attributes this coin to Tigranes and concludes that it was struck most likely in 83-69 B.C. when Commagene became part of Armenia.

Քննարկուած է Տիգրան Մեծի պղինձէ դրամ մը, կոխուած Կոմմագենէի մէջ։ Ակողմը կը ներկայացնէ Տիգրանի թագադրուած կիսանդրին։ Բեկողմը արձանագրուած է ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΝΤΙΟΧΟΥ *եւ Կոմմագենէի առիւծը աջ կը քալէ։ Պոուկեան այս դրամը կը վերագրէ Տիգրանին եւ կ'եզրակացնէ, թէ չատ հաւանաբար այդ կոխուած է 83–69 Ն·Ք· թ·, երբ Կոմմագենէ մաս կազմեց Հայաստանին։*

590* BEDOUKIAN, Paul Z. *Coinage of the Artaxiads of Armenia,* by Paul Z. Bedoukian. London: Royal Numismatic Society, *Special Publication,* No. 10, 1978, xi, 81 pp., 1 map, 8 pls.

The author reviews the relevant history of this period, examines all

the numismatic literature related to ancient Armenia, and devotes an extensive discussion to the coinage of each ruler according to the mint, type, metrology, etc. In the catalogue he describes 171 types of coins where the Greek legend, monograms, metrology, and location of each coin are published. The material presented is attributed to the following rulers: Zariadres (?-189 B.C.), 1 copper (Rev.: thunderbolt); Artaxias I (189-163 B.C.), 1 copper (Rev.: eagle on the top of a mountain); Tigranes I (123-96 B.C.), 4 coppers (Rev.: tree, Zeus, standing figure, Nike); Tigranes II (95-56 B.C.), 44 silver and fourrée tetradrachms (Rev.: Artaxata, Antioch, and Damascus Tyches), 43 drachms (Rev.: Tyche, elephant, horse), 38 coppers (Rev.: Antioch and Damascus Tyches, Heracles, cornucopiae, head of wheat, Nike, palm branch, tripod, elephant, the lion of Commagene, Mt. Argaeus); Artavasdes II (56-34 B.C.), 1 tetradrachm (Rev.: quadriga), 2 drachms (Rev.: quadriga), 4 coppers (Rev.: Nike, king's figure standing, head of wheat); Artaxias II (30-20 B.C.), 1 copper (Rev.: Nike); Tigranes III (20-8/6 B.C.), 1 drachm (Rev.: figure standing), 10 coppers (Rev.: eagle, warrior, front part of a horse, biga, thunderbolt, elephant, horse, Nike, lion's head); Tigranes IV (8-5 B.C.), 12 coppers (Rev.: Victory, elephant, Heracles, eagle, tree, club, Zeus); Artavasdes III (5-2 B.C.), 1 copper (Rev.: standing figure); Tigranes IV and Erato jugate (2 B.C.-A.D. 1), 2 coppers (Rev.: Fortune, front part of a horse); Artavasdes IV and Augustus (A.D. 4-6), 1 denarius and 1 bronze; Tigranes V and Erato (A.D. 6), 2 coppers; Tigranes V and Augustus (A.D. 6), 1 copper; Germanicus and Artaxias III (A.D. 18-34), 1 Romanized denarius. Bedoukian believes that in the not too distant future archaeological research in historic Armenia will clarify many of the cloudy issues and complete the missing links of the series of coinage.

Հեղինակը կ'ուրուագծէ այս շրջանի վերաբերեալ պատմութիւնը, կը քննէ հին Հայաստանի վերաբերեալ դրամագիտական գրականութիւնը եւ մանրամասնօրէն կը քննարկէ իւրաքանչիւր միապետի դրամը ըստ իր փողերանոցին, տիպին, չափագիտութեան եւն.: Կատալոգին մէջ ան կը դասաւորէ ու կը նկարագրէ 171 տեսակ դրամներու տիպեր, ուր հրատարակուած են յունատառ խորագրութիւնները, մենագրերը, չափագիտութիւնը եւ դրամին ուր ըլլալը: Ընծայուած դրամները կը պատկանին հետեւեալ գահակալներուն.–

Զարեհ (?–189 Ն.Ք.), 1 պղինձ (Բեկողմ՝ կայծակ)· Արտաշէս Ա (189–163 Ն.Ք.), 1 պղինձ (Բեկողմ՝ արծիւ լեռան կատարը)· Տիգրան Ա (123–96 Ն.Ք.), 4 պղինձներ (Բեկողմ՝ ծառ, Զեւս, կանգնած անձ, ցաղթանակ)· Տիգրան Բ (95–56 Ն.Ք.), 44 արծաթ եւ ֆուրրէ չորեքդրամեաններ (Բեկողմ՝ Արտաշատի, Անտիոքի եւ Դամասկոսի Բախտեր), 43 դրախմաներ (Բեկողմ՝ Բախտ, փիղ, ձի), 38 պղինձներ (Բեկողմ՝ Անտիոքի եւ Դամասկոսի Բախտեր, Վահագն, ամաթեղջիւր, ցորենի հատիկ, ցաղթանակ, արմաւենիի ճիւղ, եռոտանի, փիղ, կոմմագենէի առիւծը, Արգէոս լեռը), Արտաւազդ Բ (56–34 Ն.Ք.), 1 չորեքդրամեան (Բեկողմ՝ քառաձի մարտակառք), 2 դրախմաներ (Բեկողմ՝ քառաձի մարտակառք), 4 պղինձներ (Բեկողմ՝ ցաղթանակ, թագաւորին կանգնած հասակը, ցորենի հատիկ)· Արտաշէս Բ (30–20 Ն.Ք.), 1 պղինձ (Բեկողմ՝ ցաղթանակ)· Տիգրան Գ (20–8/6 Ն.Ք.), 1 դրախմ (Բեկողմ՝ կանգնած անձ), 10 պղինձներ (Բեկողմ՝ արծիւ, ռազմիկ, ձիու առաջամասը, երկձի մարտակառք, կայծակ, փիղ, ձի, ցաղթանակ, առիւծի գլուխ)· Տիգրան Դ (8–5 Ն.Ք.), 12 պղինձներ (Բեկողմ՝ ցաղթանակ, փիղ, Վահագն, արծիւ, ծառ, լախտ, Զեւս)· Արտաւազդ Գ (5–2 Ն.Ք.), 1 պղինձ (Բեկողմ՝ կանգնած անձ)· Տիգրան Դ եւ Երատոյ՝ զուգագլուխ (2 Ն.Ք.–Ց.Ք. 1), 2 պղինձներ (Բեկողմ՝ Բախտ, ձիու առաջամասը)· Արտաւազդ Դ եւ Աւգոստոս (Ց.Ք. 4–6), 1 դենարիուս եւ 1 պղինձ· Տիգրան Ե եւ Երատոյ (Ց.Ք. 6), 2 պղինձներ· Տիգրան Ե եւ Աւգոստոս (Ց.Ք. 6), 1 պղինձ· Գերմանիկոս եւ Արտաշէս Գ (Ց.Ք. 18–34), 1 հռոմէականացած դենարիուս: Պտուկեան կը հաւատայ թէ ոչ շատ հեռաւոր ապագային պատմական Հայաստանի մէջ, հնագիտական պեղումներ պիտի յայտնաբերեն նորութիւններ, որոնք մեծ լոյս պիտի սփռեն մութ կէտերուն վրայ ու պիտի ամբողջացնեն այս հարստութեան դրամներու համակարգը:

591 BEDOUKIAN, Paul Z. Coinage of the Later Artaxiads, by Paul Z. Bedoukian. *Museum Notes,* Vol. XVII (1971), pp. 137-139, pl. XXXV.

Unpublished coins of Tigranes IV (Rev.: Victory) and Tigranes IV-Erato (Rev.: Fortune, front part of a horse), Artavasdes III (Rev.: standing figure), Tigranes V-Erato, and Tigranes V-Augustus are discussed. Old attributions in some cases are changed and some coins are reattributed to Tigranes V on the basis of the study of

the style and evidence elicited from a critical review of historical material. The complete legends, monograms, and metrological data are published.

Ուսումնասիրուած են անտիպ դրամները Տիգրան Դ-ի (Բեկողմ՝ ծաղթանակ) ու Տիգրան Դ-երատոյի (Բեկողմ՝ Բախտ, ճիու առաջամասը), Արտաւազդ Գ-ի (Բեկողմ՝ կանգնած անձ), Տիգրան Ե-երատոյի ու Տիգրան Ե-Աւգոստոսի: Կարգ մը հին վերագրումներ, հիմնուած դրամներու ոճի ու պատմական տուեալներու քննադատական գրախօսականի մը վրայ, փոխուած ու կրկին վերագրուած են Տիգրան Ե-ին: Լրիւ խորագրութիւնները, մենագրերը եւ չափագիտական տուեալները հրատարակուած են:

592 BEDOUKIAN, Paul Z. Five Hoards Containing Coins of the Artaxiads of Armenia, by Paul Z. Bedoukian. *Revue des Études Arméniennes,* New Series, Vol. V (1968), pp. 421-433.

In Turkish Armenia five coin hoards were found in 1966 and 1967. Four of the hoards were near Nisibis (Mtsbin) and one near Derik. The coins represent a period from 278 B.C.-A.D. 220. However, particular emphasis is placed on 13 pieces belonging to the following rulers of the Artaxiad dynasty of Armenia: Tigranes II the Great (95-55 B.C.), 10 pieces; Artaxias II (30-20 B.C.), 1; Tigranes IV (8-5 B.C.), 2. The author concludes that Armenian money was freely circulated, along with Seleucid and Mesopotamian currency, following the conquest of Tigranes the Great.

Հայաստանի Թրքական բաժնին մէջ հինգ դրամական գիւտեր կատարուած են 1966 եւ 1967 տարիներուն: Այս դրամական գանձերէն չորսը Նիսիբիս (Մծբին) քաղաքին մօտ գտնուած են, իսկ միւսը՝ Դերիք: Դրամները կը ներկայացնեն 278 Ն.Ք.-Ց.Ք. 220 տարիներու ժամանակաշրջան մը: Սակայն, մասնաւորապէս չեչտուած է 13 կտոր դրամներու քննութիւնը, որոնք կը պատկանին Հայաստանի Արտաշէսեան հարստութեան հետեւեալ գահակալներուն.– Տիգրան Բ Մեծն (95–55 Ն.Ք.), 10 կտորներ· Արտաշէս Բ (30–20 Ն.Ք.), 1· Տիգրան Դ (8–5 Ն.Ք.), 2: Հեղինակը կ'եզրակացնէ թէ Տիգրան Մեծի նուաճումներէն ետք, հայկական դրամները ազատօրէն շրջանառութիւն ունեցան սելեւկեան եւ միջագետքեան դրամներու հետ միասին:

593 BEDOUKIAN, Paul Z. Gold Forgeries of Tigranes the

Great of Armenia, by Paul Bedoukian. *Museum Notes,* Vol. XI (1964), pp. 303-306, pl. XLIX.

The existing six gold pieces of Tigranes the Great are described. The specimens discussed belong to the following: Etchmiadzin Monastery in Armenia, two specimens from the British Museum, the author's collection, the American Numismatic Society collection, and, lastly, the Khantamour collection. According to the author, all existing gold pieces of the Artaxiad dynasty of Armenia are forgeries.

Տիգրան Մեծի գոյութիւն ունեցող վեց ոսկիէ դրամները նկարագրուած են: Քննարկուած նմոյշները կը պատկանին հետեւեալներուն.- Էջմիածնի վանք, Բրիտանական թանգարանի երկու նմոյշները, հեղինակի հաւաքածոն, Ամերիկեան Դրամագիտական Ընկերակցութեան հաւաքածոն եւ վերջինը՝ Խանդամուրի հաւաքածոն: Ըստ հեղինակին, Հայաստանի Արտաշէսեան հարստութեան գոյութիւն ունեցող բոլոր ոսկիէ դրամները կեղծ են:

594 BEDOUKIAN, Paul Z. Hayastani Artashēsian harstut'ian t'agaworneru dramneru dasaworumĕ [A Classification of the Coins of the Kings of the Artaxiad Dynasty of Armenia] - *Հայաստանի Արտաշէսեան հարստութեան թագաւորներու դրամներու դասաւորումը, գրեց՝ Զարեհ Պտուկեան. Handes Amsorya,* Vol. LXXXII (July-September 1968), Nos. 7-9, pp. 319-354, 5 pls. In Armenian.

See abstract of No. 588.

595 BEDOUKIAN, Paul Z. Some Unpublished Coins of the Artaxiads of Armenia, by Paul Z. Bedoukian. *Near Eastern Numismatics, Iconography, Epigraphy and History; Studies in Honor of George C. Miles,* edited by Dickran K. Kouymjian. Beirut: American University of Beirut, 1974, pp. 27-35, 1 pl.

An historical review is given and seventeen unpublished copper coins of the Artaxiad dynasty of Armenia are reported. The full legends of three known coins are published for the first time. The coins are attributed to the following kings: Tigranes II the Great (95-56 B.C.), 5 pieces (Rev.: copper tetradrachm with Antioch Tyche, cornucopiae, ear of corn, tripod, Victory); Tigranes III

(20-8/6 B.C.), 4 (Rev.: warrior, eagle, elephant); Tigranes IV (8-5 B.C.), 8 (Rev.: Victory, Nike, Heracles, elephant, eagle). Some of these attributions might necessitate reassessment of the reign of the latter two monarchs.

Այս չրջանի պատմութիւնը ուրուագծուած է եւ նկարագրուած են Հայաստանի Արտաշէսեան հարստութեան տասնեօթ անտիպ պղինձէ դրամները: Մանօթ երեք դրամներու լրիւ մակագրութիւնները հրատարակուած են առաջին անգամ: Դրամները վերագրուած են հետեւեալ թագաւորներուն.– Տիգրան Բ Մեծն (95–56 Ն.Ք.), 5 կտոր դրամներ (Բեկողմ՝ պղնձեայ չորեքդրամեան Անտիոքի Բախտով, ամաթեղջիւր, եգիպտացորեն, եռոտանի, ցաղթանակ). Տիգրան Գ (20–8/6 Ն.Ք.), 4 (Բեկողմ՝ ռազմիկ, արծիւ, փիղ). Տիգրան Դ (8–5 Ն.Ք.), 8 (Բեկողմ՝ երկու տեսակ ցաղթանակ, Վահագն, փիղ, արծիւ): Այս վերագրումներէն ոմանք թերեւս պարտադրեն վերաքննելու վերջին երկու միապետներու իշխանութեան չրջանը:

596 BERNHART, Max. *Antike Münzbilder im humanistischen Unterricht,* von Max Bernhart. Munich: Verlag Deschler & Sohn, 1912, p. 67, No. 131.

See abstract of No. 608.

597 COMBE, Taylor. *Veterum populorum et regum numi qui in Museo Britannico adservantur,* auctore Taylor Combe. London: Ricardi et Arthuri Taylor, 1814, pp. 215, Nos. 1-4, pl. XII, No. 15. In Latin.

The following coins of Tigranes, as king of Syria, are described: two tetradrachms and a bronze coin where the reverse sides display the Tyche of Antioch, a bronze coin where the reverse displays Hercules. The last two bronze coins bear the legend "King of Kings" in Greek.

Նկարագրուած են իբրեւ Սուրիոյ թագաւոր Տիգրանի հետեւեալ դրամները.– երկու չորեքդրամեաններ եւ բրոնզէ դրամ մը, ուր բեկողմերը կը պատկերացնեն Անտիոքի Բախտը. բրոնզէ դրամ մը, ուր բեկողմը կը պատկերացնէ Վահագնը: Վերջին երկու բրոնզէ դրամները ունին «արքայից արքայ» յունատառ խորագրութիւնը:

598 DADASHEVA, S. A. Osnovnye cherty denezhnogo obrashcheniia Kavkazskoĭ Albanii [The Fundamental Lines of the Mon-

etary Circulation of Caucasian Albania] - *Основные черты денежного обращения Кавказской Албании,* автор С. А. Дадашева. *Vestnik Drevneĭ Istorii,* (1976), No. 4 (138), pp. 79-88. pls. I-III. In Russian with English summary.

In a summarized form, the author has tried to represent the history of the monetary circulation in Caucasian Albania from the fourth to the third century B.C. in six different phases. According to the author, the coins circulated are as follows: Alexander the Great tetradrachms and drachms, coins of Babylon and Lysimachus, Seleucid tetradrachms, Parthian tetradrachms, and Tigranes II tetradrachms struck in (pl. III, Nos. 28 and 29) Antioch.

Henry Sarkissian

Հեղինակը փորձել է ամփոփ ներկայացնել Կովկասեան Ալբանիայի դրամաշրջանառութեան պատմութիւնը, ստորաբաժանուել վեց ժամանակահատուածների: Առաջինը սկսում է Ն.Ք. Դ դ. վերջից եւ վերջինը աւարտւում է Ն.Ք. Գ դ.: Ըստ հեղինակին, շրջանառութեան մէջ են գործածուել հետեւեալ դրամները՝ Ալեքսանդր Մակեդոնացու չորեքդրամեաններն ու դրախմաները, Բաբելոնի եւ Լիսիմախի դրամները, սելեւկեան չորեքդրամեանները, պարթեւական դրախմաները եւ Անտիոքում կտրուած Տիգրան Բ-ի դրամները (աղիւսակ Գ, թիւ 28 եւ 29): *Հենրի Սարգսեան*

599 DONABEDIAN, A. H. M. Aknark mĕ Tigran III-i ch'hratarakuats dramnerun vray [A Glance at the Unpublished Coins of Tigranes III] - *Ակնարկ մը՝ Տիգրան Գ-ի չհրատարակուած դրամներուն վրայ, գրեց՝ Ասպետ Ց. Մ. Տօնապետեան. Janasēr,* Vol. XXXI (1 January 1968), No. 1, pp. 10-12, illus. In Armenian.

Donabedian emphasizes the importance of studying archaeological objects in regard to ancient history and mentions some problem areas in attributing *Tigranian* coins while offering the chronology of Armenian kings of the Artaxiad dynasty. Then, he discusses the following seven coins: 1. a tetradrachm of Tigranes the Great struck in the Antioch mint; one silver and five bronze coins attributed to King Tigranes III having the following reverses: 2. Tigranes III, 3. elephant, 4. horse, 5. horse, 6. Nike, 7. lion's head.

Տօնապետեան կը չեշտէ հնագիտական առարկաներու ուսումնասիրութեան կարեւոր դերը պատմութեան նկատմամբ, կը յիշէ կարգ

մը դժուարութիւններ տիգրանեան դրամներու վերագրումի ընթացքին եւ կու տայ Արտաշէսեան հարստութեան արքայացանկը: Ապա կը քննէ հետեւեալ եօթ կտոր դրամները.- 1· Տիգրան Մեծի չորեքդրամեան մը կոխուած Անտիոքի փողերանոցին մէջ, մէկ հատ արծաթէ եւ հինգ հատ բրոնզէ դրամներ վերապահութեամբ վերագրուած Տիգրան Գ թագաւորին հետեւեալ բեկորմերով՝ 2· Տիգրան Գ, 3· փիղ, 4· ձի, 5· ձի, 6· ցաղթանակ, 7· առիւծի գլուխ:

600 DONABEDIAN, A. H. M. Artashēsian harstut'ian himnadir Artashēs I-i pghindzē dramě [A Copper Coin of Artaxias I: The Founder of the Artaxiad Dynasty] - *Արտաշէսեան հարստութեան հիմնադիր՝ Արտաշէս Ա.ի պղինձէ դրամը, գրեց՝ Ասպետ Յ. Տօնապետեան. Haigazian Armenological Review,* Vol. II (1971), pp. 135-143, 2 pls. In Armenian with English summary.

After a brief historical background, the author discusses the copper coin in question. The attribution of this coin to Artaxias I is based on the style of the coin and the border stone monument found in Teghut, Armenia, bearing Artaxiad inscriptions. This border stone has decoration similar to a royal crown with three teeth. The reverse of the coin has high relief dots sculpted like a high peaked mountain with a grand eagle perched on it, facing left. The reverse inscription gives the first letters of the king's name in Greek, APTA. Because of this shortcoming the author does not reach an absolute conclusion in attributing the coin to Artaxias I.

Հակիրճ պատմական ծանօթութենէ մը ետք, հեղինակը կը քննարկէ խնդրոյ առարկայ պղինձէ դրամը: Այս դրամի Արտաշէս Ա-ին վերագրումը կը հիմնուի դրամի ոճին եւ Թեղուտի սահմանաքար կոթողին վրայ, որու վերեւի մասը վերջաւորուած է արքայական թագ յիշեցնող երեք ատամներով: Դրամի բեկորմը ունի ուռուցիկ կէտերով քանդակուած բարձր, սրագագաթ լեռ մը, գագաթին՝ խոչոր արծիւ մը թառած է ձախ դարձած դիրքով: Բեկորմի խորագիրը կը պարունակէ թագաւորի անուան առաջին APTA յունարէն գիրերը: Այս անորոշութեան պատճառաւ, հեղինակը մի քիչ վերապահութեամբ դրամը կը վերագրէ Արտաշէս Ա-ին:

601 DONABEDIAN, A. H. M. Artashēsian harstut'ian verjin gahakalnerun dramnerě [The Coins of the Last Rulers of the Ar-

taxiad Dynasty of Armenia] - *Արտաշէսեան հարստութեան վերջին գահակալներուն դրամները, գրեց՝ Ասպետ Յ. Մ. Տօնապետեան. Haigazian Armenological Review,* Vol. I (1970), pp. 74-92, 2 pls. In Armenian with English summary.

After a brief historical background, the author discusses the coinage of the following kings of the Artaxiad dynasty of Armenia: Tigranes I (123-96 B.C.), Tigranes II the Great (95-55 B.C.), Tigranes III (20-8/6 B.C.), Tigranes IV and Erato (8-5 B.C. and 2 B.C.-A.D. 1), Tigranes V (A.D. 6). Donabedian presents seventeen copper pieces of the latter Artaxiads. They are attributed to the following rulers: Tigranes IV, 6 pieces (Rev.: Victory, Athena, Heracles, eagle, elephant); Tigranes IV and Erato, 8 (Rev.: forepart of a horse, Fortune); Tigranes IV and Augustus (2 B.C.), 1; Tigranes V, 2 (Rev.: biga, eagle).

Հակիրճ պատմական ծանօթութենէ մը ետք, հեղինակը կը քննարկէ Արտաշէսեան հարստութեան հետեւեալ թագաւորներու դրամները.- Տիգրան Ա (123-96 Ն.Ք.), Տիգրան Բ Մեծն (95-55 Ն.Ք.), Տիգրան Գ (20-8/6 Ն.Ք.), Տիգրան Դ եւ Երատոյ (8-5 Ն.Ք. եւ 2 Ն.Ք.-Ց.Ք. 1), Տիգրան Ե (Ց.Ք. 6): Տօնապետեան կը ներկայացնէ տասնեօթ կտոր պղինձէ դրամները Արտաշէսեան հարստութեան վերջին գահակալներուն: Անոնք վերագրուած են հետեւեալ արքաներուն.- Տիգրան Դ, 6 կտորներ (Բեկորմ՝ Յաղթանակ, Աթենաս, վահագն, արծիւ, փիղ). Տիգրան Դ եւ Երատոյ, 8 (Բեկորմ՝ ձիու առաջամասը, Բախտ). Տիգրան Դ եւ Աւգոստոս (2 Ն.Ք.), 1. Տիգրան Ե, 2 (Բեկորմ՝ երկձի մարտակառք, արծիւ):

602 DONABEDIAN, A. H. M. Dram, dramagitut'iwn ew Metsn Tigrani dramnerě [Money, Numismatics, and the Coinage of Tigranes the Great] - *Դրամ, դրամագիտութիւն եւ Մեծն Տիգրանի դրամները, գրեց՝ Ասպետ Յ. Մ. Տօնապետեան. Shirak,* Vol. XI (July 1967), No. 7, pp. 346-355, 2 pls. In Armenian.

The article is divided into two sections. The first section covers the following general topics: numismatics, the metals of coins, at what date the coin hoards were found, the characteristics of coins, the purchasing power of money, the script of the legend on Armenian coins, the value of numismatics to science, the periods of Armenian numismatics, and the numismatics of the Armenian nation.

The second section gives certain brief information on the kings of the Artaxiad dynasty of Armenia. Comments are made on the numismatists who studied the coinage of this period. Later, he describes twenty pieces of coins of Tigranes the Great in detail consisting of tetradrachms, drachms, and bronze coins.

Ցօդուածը բաժնուած է երկու մասի։ Ա մասը կու տայ ընդհանուր ծանօթութիւն հետեւեալներուն վրայ.– դրամագիտութիւն, դրամներու մետաղները, դրամագիտերու ո՛ր թուականին տեղի ունենալը, դրամին յատկութիւնները, դրամին գնողական կարեւորութիւնը, հայ դրամներու մակագրութեան լեզուն, դրամագիտութեան սատարումը գիտութեանց, հայկական դրամներու չրջանները եւ հայ ազգին դրամագիտութիւնը։ Բ մասը որոչ ծանօթագրութիւն կու տայ Արտաչէսեան հարստութեան գահակալներու մասին։ Ցետոյ կը յիշուին դրամագէտները որոնք ուսումնասիրած են այս չրջանի դրամները։ Ապա մանրամասնութեամբ կը նկարագրուին Մեծն Տիգրանի քսան կտոր չորեքդրամեանները, դրախմաները եւ բրոնզէ դրամները։

603 DONABEDIAN, A. H. M. Tigran II-i ew Tigran III-i mēk k'ani antip, miakan dramner [Unique and Unpublished Coins of Tigranes II and Tigranes III] – *Տիգրան Բ.ի եւ Տիգրան Գ.ի մէկ քանի անտիպ, միական դրամներ*, գրեց՝ Ասպետ Տօնապետեան. *Haigazian Armenological Review,* Vol. VII (1979), pp. 131-140, 2 pls. In Armenian with English summary.

The coinage of Tigranes II (95-56 B.C.) and Tigranes III (20-8/6 B.C.) is reviewed and five unpublished specimens are discussed. Three of the coins are copper, attributed to Tigranes II, and portray the bust of Tigranes to right on their obverse; the reverse sides display the club of Heracles (Vahagn) and a double edged ax; the second and third, a horse toward right. The fourth coin, attributed to Tigranes III, is a very light silver coin (0.93 gm and 13 mm), where the obverse portrays the bust of Tigranes III to right, the reverse, Victory to left. The last coin of Tigranes III is a copper, where on the obverse Tigranes is depicted standing to left and the reverse displays Victory to right. The legends and metrological data are published.

Վերաքննուած են Տիգրան Բ–ի (95–56 Ն.Ք.) *եւ Տիգրան Գ–ի* (20–

8/6 Ն.Ք.) դրամագիտութիւնը եւ քննարկուած են հինգ անտիպ դրամները: Դրամներու երեքը պղինձ են, վերագրուած Տիգրան Բ-ի եւ կը պատկերացնեն Տիգրանի կիսանդրին դէպի աջ դարձած. կռնակներուն վրայ ներկայացուած է Վահագնի լախտը եւ երկասյրի տապար մը, երկրորդը եւ երրորդը՝ ձի մը դէպի աջ դարձած: Չորրորդ դրամը, վերագրուած Տիգրան Գ-ի, թեթեւ ծանրութեամբ արծաթ մըն է (0·93 գր եւ 13 մմ), որու առաջին երեսին վրայ կը պատկերացուի Տիգրան Գ-ի կիսանդրին դէպի աջ դարձած, կռնակը՝ ցաղթանակը դէպի ձախ: Տիգրան Գ-ի վերջին դրամը պղինձ մըն է, որու առաջին երեսին վրայ կ'ընծայուի Տիգրանի կանգնած ու ձախ դարձած պատկերը, կռնակը՝ ցաղթանակը դէպի աջ: Խորագրութիւններն ու չափագիտական տուեալները հրատարակուած են:

604 DONABEDIAN, A. H. M. Tigran II-i ew Tigran IV-i mēk k'ani antip, miakan dramner [Unique and Unpublished Coins of Tigranes II and Tigranes IV] - *Տիգրան Բ-ի եւ Տիգրան Դ-ի մէկ քանի անտիպ, միական դրամներ*, գրեց՝ Ասպետ Տօնապետեան. *Haigazian Armenological Review,* Vol. VIII (1980), pp. 249-258, 2 pls. In Armenian with English summary.

Unpublished copper coins of Tigranes II (95-55 B.C.) and Tigranes IV (8-5 B.C. and 2 B.C.-A.D. 1), from the author's collection, are described. Nineteen of the coins are attributed to Tigranes II. On the reverse sides they display Tyche (4 coins), Faithfulness (3), Nike (2), cornucopiae (3), tripod (3), stalk (2), elephant (1), and horse (1). Three of the coins are attributed to Tigranes IV. On the reverse sides they display Aramazd (Zeus) (2) and Tyche (1). Some of the coins are variants of previously published specimens. In all cases the Greek legends, monograms, and metrological data are published.

Նկարագրուած են, հեղինակի հաւաքածոյէն, Տիգրան Բ-ի (95–55 Ն.Ք.) եւ Տիգրան Դ-ի (8–5 Ն.Ք. եւ 2 Ն.Ք.–Ց.Ք. 1) անտիպ պղինձէ դրամները: Դրամներու տասնինը հատը վերագրուած են Տիգրան Բ-ի: Դրամներու կռնակներուն վրայ պատկերուած են Բախտ (4 միաւորներ), Հաւատարմութիւն (3), ցաղթանակ (2), ամաթեղջիւր (3), եռոտանի (3), ցօղուն (2), փիղ (1) եւ ձի (1): Դրամներու երեքը վերագրուած են Տիգրան Դ-ի: Կռնակներուն վրայ պատկերուած են Արամազդ (Զեւս) (2) եւ Բախտ (1): Դրամներէն ոմանք նախապէս հրատարակուած նմոյշներու տարբերակներն են: Բոլորին ըն-

Թագքին՝ յունատառ խորագրութիւնները, մենագրերն ու չափագիտական տուեալները հրատարակուած են։

605 DONABEDIAN, A. H. M. Tigran III-i dramnerě [The Coinage of Tigranes III] - *Տիգրան Գ-ի դրամները։ Jahakir,* No. 4 (1968), pp. 12-17. In Armenian. Bibliography source: American Numismatic Society. *Numismatic Literature,* No. 86 (September 1971), p. 11, No. 70. Unable to confirm the existence.

606 DÖRNER, F. K. *Arsameia am Nymphaios,* von Friedrich Karl Dörner / Theresa Goell. Berlin: Verlag Gebr. Mann., 1963, pp. 215-216, pls. 48-50. In German.

The monumental work is dedicated to Commagene and Arsameia. The description of the Armenian tiara appearing on the coin and sculpture of Antiochus is given. Mention is made that the coins of Tigranes the Great also display the Armenian tiara.

Կոթողային աշխատանքը նուիրուած է Կոմմագենէի եւ Արշամիայի։ Հայկական խոյրը նկարագրուած է այնպէս ինչպէս որ երեւցած է Անտիոքոսի դրամին եւ արձանին վրայ։ Ցիշուած է նաեւ թէ Տիգրան Մեծի դրամը կը պատկերացնէ հայկական խոյրը։

607 FORRER, Leonard. *Portraits of Royal Ladies on Greek Coins,* by Leonard Forrer. London: 1938. Reprint, Chicago: Argonaut Inc., 1969, p. 47, No. 161, illus.

An ancient Armenian bronze coin is described. The obverse displays the bust of King Tigranes III (6 B.C.) to right. The reverse bears the portrait of Queen Erato to left.

Հին հայկական բրոնզէ դրամ մը նկարագրուած է։ Ակողմը կը ներկայացնէ Տիգրան Գ թագաւորի կիսանդրին (6 Ն.Ք.) դէպի աջ։ Բեկողմը կը պատկերացնէ երատոյ թագուհիին կիսանդրին դէպի ձախ։

608 FORRER, Leonard. *The Weber Collection,* by L. Forrer. London: Spink & Son Limited, 1929, Vol. III, Part II, p. 746, No. 7937, pl. 291.

A tetradrachm of Tigranes the Great is described, where the obverse portrays his bust to right. The reverse displays the Antioch Tyche to right seated on a rock. Orontes is swimming in the river. The monograms and metrological data are published.

Նկարագրուած է Տիգրան Մեծի չորեքդրամեան մը, ուր ակողմը կը պատկերացնէ իր կիսանդրին դէպի աջ: Բեկողմը կը ներկայացնէ դէպի աջ նստած Անտիոքի Բախտը: Որոնդէս կը լողայ գետին մէջ: Մենագրերն ու չափագիտական տուեալները հրատարակուած են:

609 FOVILLE, Jean de. Les monnaies grecques et romaines de la collection Valton, par Jean de Foville. *Revue Numismatique,* Series IV, Vol. XIV (1910), pp. 143, 145. In French.
See abstract of No. 608.

610 FOY-VAILLANT, J. *Seleucidarum Imperium sive Historia regum Syriae, ad fidem numismatum accommodata,* per J. Foy-Vaillant. Second edition, The Hague: P. Gosse & J. Neaulme, 1732, pp. 227-235, illus. In Latin.
A tetradrachm and a bronze coin of Tigranes the Great are described and their Greek legends are published. Also, the relevant historical events of this period, related with his rule of Syria and conflicts with Rome, are narrated.

Նկարագրուած են Տիգրան Մեծի մի չորեքդրամեանն ու պղինձէ դրամը: Երկուքին ալ յունարէն խորագրութիւնները հրատարակուած են: Ինչպէս նաեւ պատմագրուած է այս շրջանի պատմական դէպքերը՝ Սուրիոյ իրեն հպատակեցնելու եւ Հռոմի հետ իր ունեցած պատերազմներու կապակցութեամբ:

611 FRANKE, Peter R. *Die griechische Münze,* von Peter R. Franke, aufnahmen von Max Hirmer. Munich: Hirmer Verlag, 1964, p. 154, pl. 212. In German.
See abstract of No. 608.

612 FROELICH, Erasmo. *Ad Numismata Regum veterum anecdota aut rariora accessio nova,* conscripta ab Erasmo Froelich. Vienna: Joannis Thomae Trattner, 1755, pp. 34, 96-97. In Latin.
A brief historical comment is made and the coins of Tigranes are mentioned.

Հակիրճ պատմական բացատրութիւն մը տրուած է եւ նշուած են Տիգրանի դրամները:

613 FROELICH, Erasmo. *Annales compendiarii regum, & rerum Syriae, numis veteribus illustrati, deducti ab obitu Alexandri Magni, ad Cn. Pompeji in Syriam adventum, cum amplis prolegomenis,* conscripta ab Erasmo Froelich. Vienna: Kaliwodiana, 1744, pp. 112-113, Nos. 1-6, pl. XVI. In Latin.

A brief historical background is given and six coins of Tigranes, king of Syria and Armenia, are described. The list includes a tetradrachm and five bronze coins with Antioch Tyche and Nike.

Տրուած է այս չրջանի վերաբերեալ ամփոփ պատմութիւնը եւ նկարագրուած են Տիգրանի, թագաւոր Սուրիոյ եւ Հայաստանի, վեց դրամները: Ցանկը կը պարունակէ չորեքդրամեան մը եւ հինգ բրոնզէ դրամներ Անտիոքի Բախտով եւ Ցաղթանակով:

614 GARABETIAN, Berj M. Metsn Tigrani dramnerě [The Coins of Tigranes the Great] - *Մեծն Տիգրանի դրամները, գրեց՝ Պերճ Մ. Կարապետեան. Armenian Numismatic Journal,* Series I, Vol. III (June 1977), No. 2, pp. 13-16. In Armenian with English summary. The Armenian text is reprinted from *Bazmavep,* Vol. CX (May-June 1952), Nos. 5-6, pp. 102-109, illus.

The coins (40 pieces) of Tigranes II the Great, collected in the Mekhitarist Congregation Museum of St. Lazare, Venice, are discussed according to their mint marks and tiaras. They are presented on a comparative scale with respect to other great museums of Western Europe. The coins include 33 tetradrachms (Rev.: Antioch Tyche) classified into six groups (including a fourrée) according to the tiara construction, 1 drachm and 2 bronze coins with the Antioch Tyche, 2 bronze coins with Heracles, and 1 bronze coin with Nike.

Տիգրան Բ Մեծի դրամները (40 կտոր), հաւաքուած Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան Ս. Ղազարու թանգարանին մէջ, ուսումնասիրուած են ըստ իրենց մենագրերուն եւ խոյրերուն: Անոնց ներկայացումը եղած է համեմատական աստիճանի մը վրայ բաղդատելով արեւմտեան Եւրոպայի մեծ թանգարաններուն հետ: Դրամները կը պարունակեն 33 չորեքդրամեաններ (Բեկորմ՝ Անտիոքի Բախտ) դասաւորուած խոյրի կառոյցին համաձայն վեց խումբերու (պարունակելով հին կեղծ մը), 1 դրախմ եւ 2 բրոնզէ դրամներ Անտիոքի Բախտով, 2 բրոնզէ դրամներ Վահագնով եւ 1 բրոնզէ դրամ Ցաղթանակով:

615 GARABETIAN, Berj M. Monnaie de bronze inédite de Tigrane le Grand, frappée à Démétrias, par Berj M. Garabetian. *Actes du Congrès International de Numismatique,* Vol. II (6-11 July 1953, published in 1957), pp. 133-136, illus. In French.

Tigranes the Great struck a bronze coin whose reverse bears the monogram ΔHM in addition to the regular legend. According to Garabetian, this coin was struck at Demetrias-Damas before 68 B.C. when Tigranes evacuated all Syria. The symbols in exergue cannot represent a date; therefore, the solution is that the letters represent the name of the city Demetrias. The legend of the Demetrias city coin starts with the letters ΔHM (95-88 B.C.). The author concludes that this represents the first coinage of Tigranes where one can read the name of the place of minting: Demetrias.

Տիգրան Մեծ կոխած է բրոնզէ դրամ մը· բեկողմը, սովորական արձանագրութիւնէ զատ, ունի նաեւ ΔHM *մենագրերը: Կարապետեանի համաձայն, այս դրամը հատանուած է Դեմետրիաս-Դամաս 68 Ն·Ք· թուականէն առաջ երբ Տիգրան ետ քաշուեցաւ ամբողջ Սուրիայէն: Նշանագրերը, դրամի բեկողմի ստորաբաժնին վրայ, չեն կրնար ներկայացնել թուական մը· ուրեմն լուծումը Դեմետրիաս քաղաքի անուան մէջն է: Դեմետրիաս քաղաքի դրամին* (95–88 Ն·Ք·) *խորագիրը կը սկսի* ΔHM *գիրերով: Հեղինակը կ'եզրակացնէ թէ այս կը ներկայացնէ Տիգրանի առաջին դրամը, ուր անձ մը կարող է կարդալ դրամահատութեան վայրը՝ Դեմետրիաս:*

616 GARABETIAN, Berj M. Venetiki Mkhit'arian Miabanut'ian S. Ghazaru t'angaranin haykakan hin dramneru hawak'atsonerě: Metsn Tigrani dramnerě [The Ancient Armenian Coin Collection of the St. Lazare Museum of the Venice Mekhitarist Congregation: The Coins of Tigranes the Great] - *Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան Ս· Ղազարու թանգարանին հայկական հին դրամներու հաւաքածոները· Մեծն Տիգրանի դրամները, գրեց՝ Պերճ Մ· Կարապետեան· Bazmavep,* Vol. CX (May-June 1952), Nos. 5-6, pp. 102-109, illus. In Armenian. The article is basically similar to its reprint (referenced below), except for the description of a gold signet ring of a successor of Tigranes the Great.

See abstract of No. 614.

617 GARDNER, Percy. *Catalogue of Greek Coins: The Seleucid Kings of Syria,* by Percy Gardner. London: British Museum, 1878. Reprint, Bologna: Arnoldo Forni, 1963, pp. 103-105, pl. XXVII, Nos. 5-11.

It is a general catalogue of the Hellenistic coins of the Seleucid kings of Syria where in the section on Tigranes of Armenia the following coins are catalogued: 7 tetradrachms, Tyche seated to right; 1 tetradrachm, Tyche seated to left; 1 drachm; 9 copper coins where the reverse sides display Tyche to left, Nike to left, Tyche to right, Heracles standing. The legends, metrological data, and monograms are included in the catalogue.

Ընդհանուր կատալոգ մըն է Սուրիոյ սելեւկեան թագաւորներու հելլենիստական դրամներուն, ուր Հայաստանի Տիգրան Մեծի բաժնին մէջ հետեւեալ դրամները ցուցակագրուած են.- 7 չորեքդրամեաններ, Բախտը նստած դէպի աջ· 1 չորեքդրամեան, Բախտը նստած դէպի ձախ· 1 դրախմ· 9 պղինձէ դրամներ, ուր բեկորմերը կը ցուցադրեն Բախտը դէպի ձախ, Յաղթանակը դէպի ձախ, Բախտը դէպի աջ, Վահագնը ոտքի կանգնած: Մորագրութիւնները, չափագիտական տուեալները եւ մենագրերը զետեղուած են կատալոգին մէջ:

618 GARDNER, Percy. On an Unpublished Coin of Artavasdes II., King of Armenia, by Percy Gardner. *Numismatic Chronicle,* New Series, Vol. XII (1872), pp. 9-15, pl. I.

According to the author, all the important evidence bearing on the history of Armenia at this period is based on the European historical sources, which the author does not consider very reliable. After this historical introduction, Gardner discusses a silver coin of Artavasdes-Augustus framed on the model of a denarius. The author speculates that it was struck between 10 B.C. and A.D. 14 and that the Roman generals in Asia Minor set up a prince of royal blood, named Artavasdes, and coined money with his name and with his effigy, at some town of Syria, wherewith to pay the troops with which they supported his pretensions to the throne of Armenia. He concludes that the style of the coin, and its unlikeness to all the money of Armenia, render it probable that it was not meant for circulation in Armenia so much as among Roman legionaries.

Ըստ հեղինակին, բոլոր պատմական աղբիւրներու գլխաւոր կէտերը որոնք լոյս կը սփռեն Հայաստանի այս ժամանակաշրջանի պատմութեան վրայ, հիմնուած են եւրոպական աղբիւրներու վրայ, զոր հեղինակը չատ վստահելի չի նկատեր: Այս ներածականէն ետք, Գարդնըր կը քննարկէ Արտաւազդ-Աւգոստոսի արծաթէ դրամը ձեւաւորուած դենարիուսի նմանողութեամբ: Հեղինակը կ'ենթադրէ թէ դրամը կոխուած է 10 Ն.Ք. եւ 6.Ք. 14 թուականներուն միջեւ: Ապա կը շարունակէ թէ Փոքր Ասիոյ հռոմէական զօրավարները թագադրեցին արքայական արիւնով եւ Արտաւազդ անունով իշխան մը ու իր անունով եւ պատկերով դրամ կոխեցին Սուրիոյ մի քաղաքին մէջ, վճարելու համար զինուորներուն որոնք Հայաստանի գահին իր յաւակնոտութեան զօրաւիգ եղան: Հիմնուած դրամի ոճին եւ Հայաստանի դրամներու տարբերութեան վրայ, հեղինակը կ'եզրակացնէ, թէ հաւանականօրէն այդ դրամը կոխուած է ոչ թէ Հայաստանի մէջ չրջանառութիւն ընելու, այլ Հռոմի լէգէոնականներուն միջեւ գործածուելու համար:

619 GESSNER, J. J. *Specimen rei numariae; Numismata Regum Syriae, Aegypti et Arsacidarum,* digessit et edidit Joh. Jacobus Gessnerus. Tiguri: Casparum Fues slinum Pictorem, 1735 and 1738 respectively, p. 56, Nos. 3-6, pl. VII. In Latin.

The following coins of Tigranes the Great are described: a tetradrachm displaying the Antioch Tyche, a copper with Nike, a copper with Antioch Tyche, and a last copper with Tyche toward left. The line drawings of four coins and their legends are given.

Նկարագրուած են Տիգրան Մեծի հետեւեալ դրամները.- չորեքդրամեան մը ուր կը պատկերացուի Անտիոքի Բախտը, պղինձ մը ցաղթանակով, պղինձ մը Անտիոքի Բախտով եւ վերջին պղինձ մը ուր Բախտը դարձած է դէպի ձախ: Չորս դրամներու գծագրութիւնները եւ խորագրութիւնները տրուած են:

620 GHARAGYOZIAN, H. Artashes I-i het'anosakan ashtarakmehianĕ [The Pagan Tower-temple of Artaxias I] - *Արտաշես I-ի հեթանոսական աշտարակ-մեհեանը,* գրեց՝ Հովհ. Ղարագյոզյան. *Erevan,* (17 May 1959), No. 97, illus. In Armenian.

The singular tetradrachm of the Armenian king Artavasdes II (55-34 B.C.), discovered within the vicinity of P'arak'ar, Soviet Armenia, on 27 April 1959, is described. The obverse portrays the

crowned bust of Artavasdes to right. The reverse displays a quadriga to left, where the charioteer is standing. The diameter is 28 mm and the weight 14.95 gm. The second part of the article reports on a pagan tower shaped temple of Artaxias I and the Aramaic inscription discovered on the site.

Նկարագրուած է հայոց թագաւոր՝ Արտաւազդ Բ-ի (55-34 Ն.Ք.) եզակի չորեքդրամեանը, յայտնաբերուած Փարաքարի չրջակայքը, Խորհրդային Հայաստան, 27 Ապրիլ 1959 թ.: Դրամի առաջին երեսին վրայ պատկերուած է Արտաւազդի թագակիր կիսանդրին դէպի աջ: Երկրորդ երեսին վրայ պատկերուած է ձախ սլացող քառաձի մի մարտակառք, որուն վրայ կանգնած է կառավարը: Տրամագիծը 28 մմ է, քաշը՝ 14.95 գր: Յօդուածին երկրորդ մասը կը տեղեկագրէ Արտաշէս Ա-ի հեթանոսական աշտարակ-մեհեանի վրայ ու հոն գտնուած արամէատառ արձանագրութեան մասին:

621 GOLENKO, K. V. The Gold Coinage of King Pharnaces of the Bosporus, by K. V. Golenko and P. J. Karyszkowski. *Numismatic Chronicle,* Series VII, Vol. XII (1972), pp. 30-33.

While discussing the gold coinage of Pharnaces, mention is made that Tigranes the Great (95-55 B.C.) minted silver and bronze coins with the legend "King of Kings Tigranes" in Greek.

Ֆարնակէսի ոսկիէ դրամներուն քննարկման առթիւ, նշուած է թէ Տիգրան Մեծ (95-55 Ն.Ք.) թողարկած է արծաթէ եւ բրոնզէ դրամներ «Թագաւոր թագաւորաց Տիգրանի» յունարէն արձանագրութեամբ:

622 GOLTSIUS, E. *Josephus Scaliger,* p. CXXXIX. Bibliography sources: Paul Z. Bedoukian. *Artashēsian harstut'ian dramnerĕ* [Coinage of the Artaxiad Dynasty of Armenia] - Արտաշէսեան հարստութեան դրամները· Vienna: Mekhitarist Press, *Nationalbibliothek,* Vol. CCX 1969, p. 64; Ezechielis Spanhemii. *Dissertatio de praestantia et usu numismatum antiquorum.* Rome: Blasium Deuersin & Felicem Cesarettum, 1664, p. 137. Unable to confirm the existence.

623 GREEN, Benjamin Richard. *Atlas numismatique de l'histoire ancienne,* par Benjamin Richard Green. Paris: Treuttel et Würts, 1829, p. 23, pl. XII. In French.

A few words are mentioned on Armenia and Tigranes. The line

drawings of two coins of Tigranes are presented where the reverse of one of them displays the Tyche of Antioch seated to right and Orontes swimming in the river. On the second specimen the Tyche is seated to left and is holding a cornucopiae.

Մի քանի բառ յիշուած է Հայաստանի եւ Տիգրանի մասին։ Ընծայուած են Տիգրանի երկու դրամներու գծագրութիւնները, որոնց մէկուն ետին պատկերուած է Անտիոքի Բախտը եւ Որոնդէս կը լողայ գետին մէջ։ Երկրորդ նմոյշին վրայ Բախտը նստած է դէպի ձախ եւ կը բռնէ ամաթեղջիւր մը։

624 GROSE, S. W. *Catalogue of the McClean Collection of Greek Coins,* by S. W. Grose. Cambridge, England: Fitzwilliam Museum, University Press, 1929, Vol. III, p. 347, No. 9360.

See abstract of No. 608.

625 HAYKAKAN SOVETAKAN HANRAGITARAN. Ērato [Erato] - Էրատո. *Haykakan sovetakan hanragitaran.* Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, 1978, Vol. IV, pp. 89-90, illus. In Armenian.

Mention is made that Queen Erato, with her brother Tigranes IV, inherited the throne of her father Tigranes III and that her bronze coins are inscribed in Greek "Erato, sister of King Tigranes."

Յիշուած է թէ Երատոյ թագուհին իր եղբօր՝ Տիգրան Դ-ի հետ ժառանգեց իր հօր՝ Տիգրան Գ-ի գահը եւ իր բրոնզէ դրամներուն վրայ յունարէն արձանագրուած են «Երատոյ, Տիգրան արքայի քոյրը»։

626 HAYM ROMANO, N. F. *Del Tesoro Britannico,* delineate e descritte da Nicola Francesco Haym Romano. London: Giacob Tonson, 1719, Part I, Vol. I, pp. 102-103, illus. In Latin.

A bronze coin of Tigranes is described, where the obverse portrays the bust of Tigranes (84 B.C.), king of Armenia and Syria, wearing the Armenian tiara. The reverse presents Victory and the epigraphy of ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΤΙΓΡΑΝΟΥ.

Նկարագրուած է Տիգրանի բրոնզէ մի դրամը, որու ակողմը կը պատկերացնէ հայկական խոյրով Տիգրանի կիսանդրին (84 Ն.Ք.), թագաւոր Հայաստանի եւ Սուրիոյ։ Բեկողմը կը ներկայացնէ յաղթանակը եւ հետեւեալ խորագրութիւնը՝ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΤΙΓΡΑΝΟΥ։

627 HEAD, Barclay V. *A Guide to the Principal Coins of the Greeks, from Circ. 700 B.C. to A.D. 270,* based on the work of Barclay V. Head. London: British Museum, Department of Coins and Medals, 1932, p. 80, No. 15, pl. 44.
See abstract of No. 608.

628 HEAD, Barclay V. *Guide to the Principal Gold & Silver Coins of the Ancients, from Circa B.C. 700 to A.D. 1,* by Barclay V. Head. London: British Museum, 1881. Reprint, Chicago: Argonaut, Inc., 1968, p. 108, No. 13, pl. 61.
See abstract of No. 608.

629 HEAD, Barclay V. *A Guide to the Select Greek and Roman Coins Exhibited in Electrotype,* by Barclay V. Head. London: British Museum, Department of Coins and Medals, 1880, p. 108, No. 13.
See abstract of No. 608.

630 HEAD, Barclay V. *The Illustrations of the Historia Numorum, an Atlas of Greek Numismatics,* by John N. Svoronos and Barclay V. Head. Reprint, Chicago: Ares Publishers Inc., 1976, p. 53, pl. XXIX, No. 7.
See abstract of No. 608.

631 HILL, G. F. *Descriptive Catalogue of Ancient Greek Coins,* by G. F. Hill. London: John Murray, 1902. Reprint, San Diego: Pegasus Publishing Co., 1967, p. 131, No. 805, pl. XX.
See abstract of No. 608.

632 HILL, G. F. Greek Coins Acquired by the British Museum, 1911-1912. Armenia: Artavasdes III (?), by G. F. Hill. *Numismatic Chronicle,* Series IV, Vol. XIII (1913), pp. 273-274, pl. XIII, No. 15.
A copper coin attributed to Artavasdes is described, where behind the tiara is Nike, holding a wreath to crown him. On the reverse, the legend is given, the king is standing and the city-goddess is kneeling before him. Hill concludes that the reverse type is a modification of one used by the Parthian kings in the first century B.C.

Նկարագրուած է Արտաւազդի վերագրուած պղինձէ դրամ մը, ուր խոյրին ետեւի ծաղթանակը, բռնելով ծաղկեպսակ մը, կը թռչի աջ գինք թագադրելու համար: Բեկողմին վրայի խորագրութիւնը տըրուած է, թագաւորը ոտքի կանգնած է ու քաղաքի դիցուհին ծունկի եկած է իր առջեւ: Հիլ կ'եզրակացնէ թէ բեկողմը՝ Ն.Ք. Ա դարուն պարթեւ թագաւորներու գործածած պատկերատիպի մի փոփոխութիւնն է:

633 HILL, G. F. *Historical Greek Coins,* by G. F. Hill. London: 1906. Reprint, Chicago: Ares Publishers Inc., 1976, pp. 163-165, pl. XIII, No. 96.

A tetradrachm of Tigranes is presented. The statue of Tyche of Antioch, sculpted by Eutychides of Sicyon is on the reverse side. The rise of Tigranes the Great to power is described briefly.

Ընծայուած է Տիգրանի չորեքդրամեան մը: Բեկողմը կը պատկերացնէ Անտիոքի Բախտին արձանը, քանդակուած Սիկիոնի Եուտիչիդէսին կողմէ: Հակիրճօրէն նկարագրուած է Մեծն Տիգրանի աչխարհակալութեան բարձրանալը:

634 HÜBL, Albert. *Die Münzensammlung des Stiftes Schotten in Wien,* von Albert Hübl. Vienna, Leipzig: Carle Fromme, 1920, Vol. II, p. 328, Nos. 3649-3650. In German.

A silver and a copper coin of Tigranes the Great (97-56 B.C.), bearing Antioch Tyche on the reverse, are described. The legends and metrological data are published.

Նկարագրուած են Տիգրան Մեծի (97-56 Ն.Ք.) մի արծաթէ եւ մի պղինձէ դրամները, որոնց ետին դրուագուած է Անտիոքի Բախտը: Խորագրութիւններն ու չափագիտական տուեալները հրատարակուած են:

635 IMHOOF-BLUMER, F. *Zur Griechischen und Römischen Münzkunde,* von F. Imhoof-Blumer. Geneva: GENF Verlag der Schweiz. Numismat. Gesellschaft, 1908, p. 233, pl. VIII, Nos. 19-20. In German.

Three coins are described whose illegible inscriptions do not permit correct attribution. The obverses of the coins present the crowned bust of a king to right and the reverses, the crowned bust of a queen

to left. On the third specimen the reverse displays a standing king and a figure. The style of these coins remind the author of the coins of Tigranes, Antiochus of Commagene, etc.

Նկարագրուած են երեք դրամներ, որոնց անընթեռնելի արձանագրութիւնները չեն թոյլատրեր ճշգրիտ վերագրութիւն: Ակողմերը կը ներկայացնեն արքայի մը թագադրուած կիսանդրին դէպի աջ եւ բեկողմերը՝ թագուհիի մը պսակաւոր կիսանդրին դէպի ձախ: Երրորդ նմոյշին բեկողմը կը պատկերացնէ կանգնած թագաւորը եւ անձ մը: Այս դրամներու ոճը հեղինակին կը յիշեցնեն Տիգրան Մեծի, Կոմմագենէի Անտիոքոսին եւ ուրիշներուն դրամները:

636 JENKINS, G. K. *Ancient Greek Coins,* by G. K. Jenkins. New York: G. P. Putnam's Sons, 1972, pp. 271-272, 276, Nos. 663-664, illus.

See abstract of No. 608.

637 JENKINS, G. K. *Münzen der Griechen,* von G. K. Jenkins and Harald Küthmann. Munich: Ernst Battenberg Verlag, 1972, pp. 296, 300, Nos. 663-664, illus. In German.

See abstract of No. 608.

638 KHACH'ATRIAN, Hayk. Gharabaghum gtnvats hin drami masin [Concerning an Ancient Coin Found in Qarabagh] - *Ղարաբաղում գտնված հին դրամի մասին, գրեց՝ Հայկ Խաչատրյան. Sovetakan Gharabagh,* Vol. XXVI (28 March 1965), No. 73, p. 4. In Armenian.

Tigranes the Great founded four cities in his name. The city of Tigranocerta in Qarabagh (historic Arts'akh) was constructed in 94 B.C. In a letter written from Yerevan, the author describes the silver coin discovered by Petia Ghulian. On the obverse of the coin the bust of Tigranes is engraved; a falcon and an eight pointed star can be seen on the tiara. On the reverse side of the coin, the Armenian goddess of love, Astghik, is presented; with her right hand she holds a cornucopiae. Khach'atrian mentions that the coin was not struck in Qarabagh, since the Tigranocerta of Qarabagh did not have a mint.

Տիգրան Մեծ իր անունով հիմնած է չորս քաղաքներ: Ղարաբաղի Տիգրանակերտ քաղաքը (պատմական Արցախի) չինուած է 94 Ն.Ք.

Թ.: Երեւանէն գրուած նամակով մը հեղինակը կը նկարագրէ նորայայտ արծաթեայ դրամը, որ գտնուած է Պետիա Ղուլեանի կողմէ: Դրամի առաջին երեսին վրայ դրոշմուած է Տիգրան Մեծի պատկերը. թագին վրայ պատկերուած է մի բազէ եւ անոր կողքին՝ ութթեւ աստղ: Դրամի միւս երեսին վրայ պատկերուած է հայոց սիրոյ աստուածուհին՝ Աստղիկը, աջ ձեռքով ան կը բռնէ առատութեան եղջիւր մը: Խաչատրեան կը յիշէ թէ դրամը Ղարաբաղ չէ կտրուած, քանի Ղարաբաղի Տիգրանակերտին մէջ դրամահատարան գոյութիւն չունէր:

639 KURDIAN, H. Tigran Errordi noragiwt artsat' dram mĕ [A Newly Discovered Silver Coin of Tigranes III] – *Տիգրան երրորդի նորագիւտ արծաթ դրամ մը, թարգմանեց՝ Յ. Քիւրտեան. Gotchnag,* Vol. XLVI (2 February 1946), No. 5, pp. 112-113, illus. The publication is a translation of Newell's article, *Some Unpublished Coins of Eastern Dynasts* (referenced below), into Armenian with a few additional comments and footnotes.

See abstract of No. 659.

640 LE RIDER, Georges. Monnaies grecques récemment acquises par le Cabinet de Paris, par Georges Le Rider. *Revue Numismatique,* Series VI, Vol. XI (1969), pp. 16-18, pl. I, No. 9, illus. In French.

A recently acquired tetradrachm of Tigranes the Great struck at the Antioch mint is described. The author theorizes about the probable meaning of the monograms of this coin. One of the unique features of this tetradrachm is the Armenian tiara, on which there is an eight pointed star without the eagle on either side.

Նկարագրուած է վերջերս ստացուած Տիգրան Մեծի չորեքդրամեան մը, կոխուած Անտիոքի փողերանոցին մէջ: Հեղինակը կ'արտայայտէ իր տեսութիւնը դրամի մենագրերուն հաւանական իմաստի մասին: Այս չորեքդրամեանի եզակի կէտերէն մին է հայկական խոյրը, որուն վրայ գոյութիւն ունի ութնատամեան աստղ մը առանց իւրաքանչիւր կողմի արծուին:

641 LEAKE, William M. *Numismatica Hellenica: A Catalogue of Greek Coins,* by William Martin Leake. London: John Murray, 1856, p. 38.

The coins of Tigranes (83 B.C.) are discussed, which include a tetradrachm and three bronze coins. The reverses of the first three display Antiocheia, and the last bronze, Victory. A bronze coin of Antiochus I of Commagene is described where the bust of the king is engraved with the Armenian tiara (as on the coins of Tigranes), and on the reverse, a lion. The legends and metrological data are published.

Նկարագրուած են Տիգրանի (83 Ն.Ք.) *դրամները, որոնք կը պարունակեն մի չորեքդրամեան եւ երեք բրոնզէ դրամներ: Առաջին երեքին բեկորմերը կը պատկերացնեն Անտիոքիան եւ վերջին բրոնզը՝ ցաղիկանակը: Անտիոքոս Ա-ի բրոնզէ դրամը նկարագրուած է, ուր դրոշմուած է թագաւորի կիսանդրին հայկական խոյրով, ինչպէս որ կ'երեւին Տիգրանի դրամներուն վրայ եւ բեկորմին վրայ՝ առիւծ մը: Խորագրութիւնները ու չափագիտական տուեալները հրատարակուած են:*

642 LEDERER, Ph. Einige Seleukidenmünzen, von Ph. Lederer. *Berliner Münzblätter,* New Series, Vol. X (1930-1932), pp. 395-397, pl. 124, Nos. 9-13. In German.

Copper coins attributed to the following Armenian kings are discussed: Tigranes I (97-56 B.C.), where the reverse displays a cornucopiae; another copper coin, attributed to the same monarch, displays the Antioch Tyche on the reverse; Tigranes III (12-6 B.C.), where the reverse displays the king and a biga; an unknown Armenian king; Tigranes III, where an eagle is displayed on the reverse.

Հետեւեալ հայ թագաւորներուն վերագրուած պղինձէ դրամները քննարկուած են.– Տիգրան Ա (97–56 Ն.Ք.)*, ուր բեկորմին վրայ դրուագուած է առատութեան եղջիւր մը. ուրիշ մը վերագրուած նոյն վեհապետին, ուր դրուագուած է Անտիոքի Բախտը. Տիգրան Գ* (12–6 Ն.Ք.)*, որու բեկորմին վրայ դրուագուած է թագաւորը եւ երկձի մարտակառք մը. անծանօթ հայ թագաւոր մը. Տիգրան Գ, պատկերացնելով բեկորմին վրայ արծիւ մը:*

643 LIEBE, Ch. S. *Gotha numaria, sistens thesauri Fridericiani numismata antiqua,* auctore Christiano Sigismundo Liebe. Amsterdam: R & J. Wetstenios & G. Smith, 1730, pp. 132-133, illus. In Latin.

The relevant history of this period is examined, the legends inscribed on the coins of Tigranes are discussed, and a bronze coin of Tigranes the Great is presented. The reverse displays a turreted crowned Tyche seated to left. Her extended right hand holds a wreath and the left hand holds a cornucopiae.

Այս չրջանի վերաբերեալ պատմութիւնը քննուած է, Տիգրանի դրամներուն վրայ արձանագրուած խորագրութիւնները քննարկուած են եւ Տիգրան Մեծի բրոնզէ դրամ մը ընծայուած է: Բեկողմը կը պատկերացնէ աչտարակաձեւ խոյրով Բախտը նստած դէպի ձախ: Իր երկարած ալ ձեռքը կը բռնէ ծաղկեպսակ մը եւ ձախ ձեռքը կը բռնէ առատութեան եղջիւր մը:

644 LISITS'IAN, S. D. Tigran Velikiĭ po monetam [Tigranes the Great According to His Coins] - Тигран Великий по монетам, автор С. Д. Лисицян. *Nauchnyĭ sbornik, posvīashch. 20-letia ustanovleniīa Sovetskoĭ vlasti v Armenii.* Yerevan: 1941, pp. 107-123. In Russian.

A series of notable observations relating to the iconography of the coins struck during the reign of Tigranes the Great are discussed. The author discovers that Tigranes the Great was a descendent of the Arsacid dynasty; accordingly, the author draws his conclusion based on the testimony of a bronze chalcus found in Hakovbos Dashian's *Arsacid Coins* (in Armenian), where the reverse side of the portrait of Tigranes the Great reads *Arsaces* in Greek.

Kh. A. Mousheghian

Առաջ են քաչուած մի չարք ուչագրաւ դիտողութիւններ Տիգրան Մեծի օրօք թողարկուած դրամներրի պատկերագրութեան վերաբերեալ: Հեղինակը գտնում է, որ Մեծն Տիգրանը սերուած է Արչակունեաց տոհմից, ըստ որում իբրեւ հիմք վկայակոչուած է Յակովբոս Տաչեանի Արշակունի դրամներ աչխատութեան մէջ ներկայացուած այն պղնձէ քաղկոսը, որի վրայ Տիգրան Մեծի պատկերի հակառակ կողմին յունարէն լեզուով նչուած է Արշակի անունը:

Խ. Ա. Մուչեղեան

645 MacDONALD, George. The Coinage of Tigranes I, by George MacDonald. *Numismatic Chronicle,* Series IV, Vol. II (1902), pp. 193-201; reprint, *Armenian Numismatic Journal,*

Series I, Vol. V (January 1979), No. 2, pp. 13-22. Armenian summary.

The author assumes that the coinage of Tigranes the Great commenced after the occupation of Syria in 83 B.C. and the Tyche of Antioch upon his coins shows plainly that it was as a Seleucid king rather than as a ruler of Armenia that he struck money. Further, it is intrinsically improbable that he was allowed to retain any right of mintage after he had been humbled by Lucullus in 69 B.C. MacDonald proposes to divide these fourteen years into three periods. I. The majority of undated (style very fair) tetradrachms with ΒΑΣΙΛΕΩΣ are placed in this category. The author concludes that the monograms represent magistrates' names. Three variations of copper coins with Nike reverse are discussed. II. Dated (style fair) coins with ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΒΑΣΙΛΕΩΝ are discussed. With regard to silver coins, the question of recording the month of striking is raised and the dating system discussed. On monograms of this type of copper, an explanation is not found. III. Dated (style poor) coins with ΒΑΣΙΛΕΩΣ are discussed. The coarse style, with the Tyche on the reverse (looking to left and holding a cornucopiae), and certain dates struck on the coins are elaborated on. The coppers are also treated and due to their design similarity, they are classified in this category.

Հեղինակը կ'ենթադրէ թէ Տիգրան Մեծի դրամներու թողարկումը սկսաւ Սուրիոյ գրաւումէն ետքը, 83 Ն.Ք., եւ իր դրամներուն վրայի Անտիոքի Բախտը կը ցուցադրէ՝ թէ ինք հատանած է դրամ իբրեւ սելեւկեան թագաւոր քան թէ հայոց արքայ: Խականօրէն անհաւանական է, որ Լուկուլլոսի կողմէ պարտուելէ ետք, 69 Ն.Ք, ան դրամ կոխելու որեւէ իրաւունք պահելու արտօնուած ըլլայ: Մակդոնալդ կ'առաջադրէ բաժնել տասնչորս տարիները երեք չրջաններու: Ա. Զթուարկուած չորեքդրամեաններու (չատ գեղեցիկ ոճով) մեծամասնութիւնը ΒΑΣΙΛΕΩΣ-ով զետեղուած են այս բաժնին մէջ: Հեղինակը կ'եզրակացնէ թէ մենագրերը կը ներկայացնեն փողերանոցի իշխաններու անունները: Քննարկուած են բեկղմին վրայ ցաղթանակ ունեցող երեք պղինձներու տարբերակները: Բ. Քննարկուած են թուագրուած (գեղեցիկ ոճով) ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΒΑΣΙΛΕΩΝ-ով դրամները: Արծաթէ դրամներու ակնարկելով՝ հատանման թուագրութիւնը եւ տարեթիւերու սիստեմի հարցը քննութեան կ'են-

թարկուին: Այս տեսակ պղինձներու մենագրերուն համար բացատրութիւն չէ գտնուած: Գ. Քննարկուած են թուարկուած (ոչ-գեղեցիկ ոճով) ΒΑΣΙΛΕΩΣ-ով դրամները: Կոչտ ոճը, բեկորմի Բախտը (ձախ հայող եւ ամաթեղջիւր բռնող) եւ դրամներուն վրայ կոխուած կարգ մը թուականները մանրամասնութեամբ նչուած են: Պղինձներն ալ քննուած են եւ իրենց պատկերատիպին նմանութեան պատճառաւ հոս դասակարգուած են:

646 MacDONALD, George. Tigran I-i dramnerě [The Coinage of Tigranes I] - *Տիգրան Ա-ի դրամները, գրեց՝* George MacDonald. *Armenian Numismatic Journal,* Series I, Vol. V (January 1979), No. 2, pp. 18-22. In Armenian.
See abstract of No. 645.

647 MATHEWS, Geo. D. *The Coinage of the World; Ancient and Modern,* by Geo. D. Mathews. New York: Scott & Co., 1876, p. 19, illus.
The author mentions that the throne of Syria was offered to Tigranes, King of Armenia, 80 B.C. This monarch reigned for fifteen years and was defeated in 65 B.C. by Pompey the Great.
Հեղինակը կը յիչէ թէ Սուրիոյ գահը առաջարկուած էր Հայաստանի թագաւոր՝ Տիգրանին, 80 Ն.Ք.: Այս միապետը գահակալեց տասնհինգ տարի եւ պարտուեցաւ Պոմպէոս Մեծի կողմէ, 65 Ն.Ք.:

648 MAXOUDIAN, Noubar. Early Armenia as an Empire: The Career of Tigranes III, by Noubar Maxoudian. *Armenian Review,* Vol. VI (March 1953), No. 1 (21), p. 91, Note 2.
See abstract of No. 649.

649 MAXOUDIAN, Noubar. Tigran Metsi dramnerě [The Coins of Tigranes the Great] - *Տիգրան Մեծի դրամները, գրեց՝ Նուպար Մաքսուտեան. Hayun Tarets'oyts'ě,* Vol. III (1952), pp. 121-123. In Armenian.
The following three groups of the coins of Tigranes the Great are described: 1. The coins struck in Antioch which have no date. On the reverse the statue symbolizing the Tyche of Antioch can be seen and the legend reads, in Greek, "Vasileos Tighranou." 2. Coins

which bear the date 77-73 B.C. They have the same ornaments which appear on the coins of Antioch. The mint is unknown. The legend reads, in Greek, "Vasileos Vasileon Tighranou." 3. Damascus coins which bear the date 71-69 B.C. On the reverse the statue symbolizing the Tyche of Damascus can be seen. The legend reads, in Greek, "Vasileos Teon Tighranou."

Նկարագրուած են Տիգրան Մեծի դրամներուն հետեւեալ երեք խմբաւորումները.– 1. Անտիոքի մէջ կտրուած դրամները, որոնք թուական չունին: Ետեւի մասին վրայ կը նշմարուի Անտիոքի Բախտը խորհրդանշող արձան մը: Կը կրէ «վասիլէոս Տիգրանու» յունարէն արձանագրութիւնը: 2. Դրամներ որոնք ունին 77–73 Ն.Ք. թուականները եւ ուր կտրուած ըլլալը յայտնի չէ: Այս դրամները նոյն գարդերը ունին որ կ'երեւին Անտիոքեան դրամներուն վրայ: Կը կրէ «վասիլէոս վասիլէոն Տիգրանու» յունարէն արձանագրութիւնը: 3. Դամասկոսեան դրամներ, որոնց վրայի թուականն է 71–69 Ն.Ք.: Ետեւի մասին վրայ կը նշմարուի Դամասկոսի Բախտը խորհրդանշող արձանը: Կը կրէ «վասիլէոս թէոն Տիգրանու» յունարէն արձանագրութիւնը:

650 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Artashati haykakan gandzě [The Armenian Hoard of Artaxata] - *Արտաշատի հայկական գանձը, գրեց՝ Խ. Ա. Մուշեղեան. Essays on Armenian Numismatics in Memory of Father Clement Sibilian on the Centennial of His Death,* Editors Dickran Kouymjian and Y. T. Nercessian. *Armenian Numismatic Journal,* Series I, Vol. IV (1978, published in 1980), pp. 105-124, pls. XII-XIV. In Armenian with English summary.

A small hoard of Armenian coins, as a result of archaeological discoveries, was found in the ancient Armenian capital of Artaxata in 1971. The hoard consists of twenty-eight silver coins: one tetradrachm and twenty-seven drachms. All the coins in the hoard are attributed to Tigranes the Great (95-56 B.C.). The tetradrachm and twenty-six drachms bear the inscription of "King of Kings Tigranes" in Greek. Only one drachm bears the legend "King Tigranes" in Greek. The author classifies the monograms in the following three categories: in front of the face of Tyche, underneath the branch held by Tyche, and below the river god. He further

divides the monograms into two basic types: alterable and fixed. In a tabulated format each coin is described, the metrological data are given, the legends and monograms are published. According to Mousheghian, the single drachm with the "King Tigranes" title indicates that commerce was widespread in the empire of the Armenian monarch and that the coin iconography and epigraphy are indicative of the coinage struck outside of Armenia proper. The style is different from those struck in Antioch and Damascus. It is possible that it may have been issued in a Mesopotamian city close to Armenia.

Հնագիտական պեղումներու չնորհիւ, գտնուած է հայկական դրամներէ բաղկացած մի փոքր գանձ, հայոց հին մայրաքաղաք Արտաշատի աւերակներուն մէջ 1971 թ.: Գանձը կը բաղկանայ քսանութ արծաթէ դրամներէ՝ մին չորեքդրամեան եւ քսանեօթը՝ դրախմ: Գանձին մէջի դրամներու բոլորն ալ վերագրուած են Տիգրան Մեծին (95–56 Ն.Ք.): Չորեքդրամեանի եւ քսանվեց դրախմաներու յունարէն խորագրութիւնն է «արքայից արքայ Տիգրանի»: Մի դրախմի յունարէն խորագրութիւնն է «արքայի Տիգրանի»: Հեղինակը կը դասաւորէ մենագրերը հետեւեալ երեք տեսակի՝ քաղաքամայր դիցուհիի հայեացքին առջեւ, քաղաքամայր դիցուհիի բռնած ճիւղին տակ, ջուրի աստուածութեան կերպարանքին ներքեւ: Ապա մենագրերը կը բաժնէ երկու հիմնական մասի՝ փոփոխական կարգի մենագրերու եւ անփոփոխ, գրեթէ միչտ նոյն գիրերով արտայայտուած մենագրերու: Աղիւսակի ձեւով նկարագրուած է իւրաքանչիւր դրամը, արձանագրուած են չափագիտական տուեալները, հրատարակուած են խորագրութիւններն ու մենագրերը: Ըստ Մուչեղեանի, հազուագիւտ դրախմը «արքայի Տիգրանի» տիտղոսով կը յայտնաբերէ, թէ ապրանքափոխանակութիւնը լայնօրէն տարածուած էր հայ միապետի կայսրութեան մէջ եւ թէ դրամի պատկերագրութիւնն ու արձանագրութիւնը կը բնորոչեն դրամին Հայաստանէն դուրս թողարկուած ըլլալը: Դիցական պատկերները որոչակի կը տարբերուին Դամասկոս եւ Անտիոք թողարկուած դրամներու պատկերներէն: Հաւանականօրէն, կրնայ թողարկուած ըլլալ Միջագետքի այլ քաղաքի մը մէջ, Հայաստանի մօտ:

651 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Artavazd II-i ch'orek'dramianě [The Tetradrachm of Artavasdes II] - *Արտավազդ II-ի չորեք-*

դրամյանը, գրեց՝ Խ. Ա. Մուշեղյան. Patma-Banasirakan Handes, Vol. XVII (1964), No. 2 (25), pp. 317-323, 2 pls. In Armenian. A unique tetradrachm of Artavasdes II was found near the village of P'arak'ar, Soviet Armenia, on 27 April 1959, within the ruins of an ancient building. Obverse: head of Artavasdes to right, wearing the Armenian tiara. Reverse: quadriga to left, charioteer wearing crown and holding reins. Greek legend: ΒΑΣΙΛΕΩΣ/ΒΑΣΙΛΕΩΝ, ΑΡΤΑΥΑΖΔΕΩ/ΘΕΙΟΥ. Weight, 14.85 gm; diameter, 27-28 mm; thickness, 2-2.5 mm. The author discusses the monograms in detail and concludes that, probably, they stand for ARTAXATA, the capital city of Armenia. Special attention is paid to the paleography of the legend which distinguishes the tetradrachm from the familiar drachms of King Artavasdes II of Armenia.

Արտաւազդ Բ թագաւորի նորայայտ եւ եզակի չորեքդրամեան մը գտնուած է Փարաքար գիւղի մօտ, Խորհրդային Հայաստան, 27 Ապրիլ 1959*-ին, հնամեայ շինութեան փլատակներուն մէջ: Ակողմ՝ պատկերուած է թագաւորի կիսանդրին, գլխուն՝ հայկական խոյրը: Բեկողմ՝ պատկերուած է դէպի ձախ արշաւող քառաձի մարտակառք մը, որուն վրայ կանգնած է մարդկային մի կերպարանք, գլխուն՝ ճառագայթաձեւ պսակ, բռնած ձիերու սանձը: Ցուներէն խորագրութիւն՝* ΒΑΣΙΛΕΩΣ/ΒΑΣΙΛΕΩΝ, ΑΡΤΑΥΑΖΔΕΩ/ΘΕΙΟΥ: *Կշիռ՝* 14·85 *գր, տրամագիծ՝* 27–28 *մմ, հաստութիւն՝* 2–2·5 *մմ: Հեղինակը կը քննարկէ մենագրերը եւ մաս առ մաս տարրալուծելէ ետք, կ'եզրակացնէ թէ հաւանաբար, մայրաքաղաք Արտաշատի յունատառ անուան բաղաձայն հնչիւններուն համապատասխանող նշանագրերն են: Ցատուկ ուշադրութեան առարկայ կ'ըլլայ արձանագրութեան հնագրութիւնը, որ կը զանազանէ չորեքդրամեանը Արտաւազդ Բ արքայի դրախմաներէն:*

652 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Eine Tetradrachme Artavasdes' II, von Ch. Mušegjan. *Bibliotheca Classica Orientalis,* Vol. XI (1966), No. 4, pp. 208-209. In German.
See abstract of No. 651.

653 NATIONALMUSEETS VEJLEDNINGER. *Orientalske, Graeske og Romerske Mønter.* Copenhagen: 1940, p. 79, illus. In Danish.
See abstract of No. 608.

654 NERCESSIAN, Y. T. In Search of an Armenian Monogram, by Y. T. Nercessian. *Armenian Numismatic Journal,* Series I, Vol. III (September 1977), No. 3, pp. 29-31, 35, illus. Armenian summary.

An unpublished monogram or a mint mark, a mirror image of the Greek letter "Nu," on the reverse of a bronze coin of Tigranes with the Heracles design, is discussed. The possibility of the city of Nisibis is considered as an Armenian mint of Tigranes before Tigranocerta was established as a capital city and mint.

Քննարկուած է Տիգրան Մեծի անտիպ մենագիր մը կամ փողերանոցի նշանագիր մը, յունական այբուբենի չրջուած «Նիւ» տառը, բրոնզէ դրամի մը բեկոդմին վրայ, որ ունի նաեւ Վահագնի պատկերատիպը: Նիսիբիս (Մծբին) քաղաքը առաջադրուած է իբրեւ հաւանական հայկական փողերանոց, Տիգրանակերտի իբրեւ մայրաքաղաք ու փողերանոց հիմնադրուելէն առաջ:

655 NERCESSIAN, Y. T. *Outline and Rarity, Coinage of Artaxiad Dynasty of Armenia.* Los Angeles: Armenian Numismatic Society, 20 September 1974, 1 p.

The published coin types and the chronology of all rulers of the Artaxiad dynasty of Armenia (189 B.C.-A.D. 6) are outlined and the rarity for each type of coin, on a scale of 1 to 10, is offered.

Հայաստանի Արտաշէսեան հարստութեան գահակալներու (189 Ն.Ք.–Ց.Ք. 6) ժամանակագրութիւնն ու հրատարակուած դրամներու տիպերը ուրուագծուած են եւ ընծայուած է հազուագիւտ դրամի աստիճանը իւրաքանչիւր տեսակ դրամի համար՝ 1–10 չափանիչի վրայ:

656 NEWELL, Edward T. *Late Seleucid Mints in Ake-Ptolemais and Damascus,* by Edward T. Newell. New York: American Numismatic Society, *Numismatic Notes and Monographs,* No. 84, 1939, pp. 95-100, 107, pls. XVI-XVII, Nos. 147-152, illus.

The author studies the coins issued by the late Seleucid mints of Ake-Ptolemais and Damascus, which were active during the last half century of Seleucid domination. In the section on Tigranes, Newell discusses three tetradrachms, two bronze units, and two bronze half units. Additionally, Newell examines G. MacDonald's

article and expresses his opinion on the possible mints: period I, Antioch; period II, the Armenian capital Tigranocerta or Arsamosata; period III, where the seated Tyche to left unmistakably points to the only possible mint, namely, Damascus.

Հեղինակը կ'ուսումնասիրէ վերջին սելեւկեան փողերանոցներէն Աք-Պողմէոսի եւ Դամասկոսի դրամները: Սոյն փողերանոցները գործօն էին սելեւկեան տիրակալութեան վերջին դարու կիսուն: Տիգրանի բաժնին մէջ Նիւուէլ կը քննարկէ երեք չորեքդրամեաններ, երկու բրոնզէ միաւորներ եւ երկու բրոնզէ կէս միաւորներ: Նիւուէլ կը քննէ նաեւ Գ. Մակդոնալդի յօդուածը եւ կ'արտայայտէ իր գաղափարը հաւանական փողերանոցներու մասին.– Ա. չրջան՝ Անտիոք, Բ չրջան՝ հայ մայրաքաղաք Տիգրանակերտ կամ Արշամաշատ, Գ չրջան՝ ուր դէպի ձախ նստած Բախտը յատակօրէն կը մատնանշէ միակ կարելի փողերանոցը, այսինքն Դամասկոսը:

657 NEWELL, Edward T. *Royal Greek Portrait Coins,* by Edward T. Newell. New York: Wayte Raymond, Inc., 1937, pp. 48-50. Reprint, Racine, Wisconsin: Whitman Publishing Company, [no date], pp. 56-59, illus.

The ancient history of Armenia is sketched with major emphasis on Tigranes the Great. The coin types of Tigranes and his successors are reviewed. Newell points out that the coins struck in Damascus bear dates according to the Seleucid era (72/1 B.C., 71/0 B.C. 70/69 B.C.). The third series of silver coinage, probably struck at Tigranocerta, is dated with his regnal years (35, 36, 37, and 38) showing that it was minted towards the very end of his reign.

Ուրուագծուած է հին Հայաստանի պատմութիւնը, չեչտելով Տիգրան Մեծը: Տիգրան Մեծի դրամներուն բնորոշ տեսակները եւ իր յաջորդներուինը քննուած են: Հեղինակը կը մատնանշէ թէ Դամասկոսի մէջ հատանուած դրամները հետեւած են սելեւկեան թուագրութեան (72/1 Ն.Ք., 71/0 Ն.Ք., 70/69 Ն.Ք.): Դրամներու երրորդ համակարգը, հաւանաբար կոխուած Տիգրանակերտ, թուագրուած է իր գահակալութեան տարիներով (35, 36, 37 եւ 38), յայտնելով թէ անոնք կոխուած են իր միապետութեան վերջաւորութեան:

658 NEWELL, Edward T. *The Seleucid Mint of Antioch,* by Edward T. Newell. New York: American Numismatic Society,

1918. Reprint, Chicago: Obol International, 1978, p. 125, pl. XIII, No. A.

See abstract of No. 608.

659 NEWELL, Edward T. *Some Unpublished Coins of Eastern Dynasts,* by Edward T. Newell. New York: American Numismatic Society, *Numismatic Notes and Monographs,* No. 30, 1926, pp. 13-15, 21, pl. II, No. 10.

Among some unpublished coins of Eastern dynasties, the silver drachm of Tigranes II (20-12 B.C.) is discussed. The bust of Tigranes is portrayed on the obverse. The reverse depicts a bearded figure wearing a three pointed tiara, right hand holding a thunderbolt (?) and left hand resting on a tall scepter. The author reattributes the copper piece described by Babelon on p. 216, No. 18, to the above discussed Tigranes.

Քննարկուած է, Արեւելքի հարստութեանց անտիպ դրամներու չարքին, Տիգրան Բ (20–12 Ն.Ք.) թագաւորի մի դրախման: Դրամի ակողմին վրայ պատկերուած է Տիգրանի կիսանդրին: Բեկողմը կը ներկայացնէ մօրուսաւոր անձ մը, որ կը կրէ երեք ծոպով խոյր մը: Երկարած ալ ձեռքին մէջ կը բռնէ չանթ (?) մը, իսկ ձախ ձեռքը կը հանգչի երկար մականի մը վրայ: Ինչպէս նաեւ վերագրուած է Բաբելոնի նկարագրած պղինձէ կտորը, էջ 216, թիւ 18, վերոյիշեալ Տիգրանին:

660 OTTO, Walter. *Handbuch der Archäologie,* von Walter Otto. Munich: C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1939, p. x, No. 7, pl. 12. In German.

See abstract of No. 608.

661 PANI, Mario. Documenti sulle relazioni tra Augusta e i Re d'Armenia, di Mario Pani. *Miscellanea di studi classici in onore di Eugenio Manni.* Rome: Giorgio Bretschneider, 1980, Vol. V, pp. 1677-1684. In Italian.

Historical events of this period, between Armenia and Rome, are reviewed. Based on P. Z. Bedoukian's "A Classification of the Coins of the Artaxiad Dynasty of Armenia" article, the coinage of Artavasdes III, Tigranes IV and Erato, Artavasdes IV, and Tigranes V

are reclassified by varying from the established classical attributions.

Քննուած են այս շրջանի պատմական դէպքերը, Հայաստանի ու Հռոմի միջեւ: Հիմնուած Պ. Զ. Պտուկեանի «Դասաւորութիւն Հայաստանի Արտաշէսեան հարստութեան դրամներուն» (անգլերէնով) յօդուածին վրայ, Արտաւազդ Գ-ի, Տիգրան Դ եւ երատոյի, Արտաւազդ Դ-ի եւ Տիգրան Ե-ի դրամները կրկին դասաւորուած են չեղելով հիմնուած դասական վերագրումներէն:

662 PELLERIN, Joseph. *Recueil de Médailles de Rois, qui n'ont point encore été publiées ou qui sont peu connues,* par Jos. Pellerin. Paris: H. L. Guerin & L. F. Delatour, 1762, Vol. I, pp. 114-116, pl. XIII, Nos. 8-14; 127-129, pl. XV, No. 1. In French.

The coins of ancient Armenia are described. The following coins are attributed to Tigranes: two tetradrachms and a drachm where the reverse sides display the Antioch Tyche to right, a tetradrachm and a bronze coin where the reverse sides display the Tyche to left, a bronze coin where the reverse displays a horse to left, a bronze coin where the king on the obverse is to left and the reverse displays Nike to right. A bronze coin attributed to Artavasdes is described, where the reverse depicts Nike to left.

Նկարագրուած են հին Հայաստանի դրամները: Հետեւեալ դրամները վերագրուած են Տիգրանին.- երկու չորեքդրամեաններ ու դրախմ մը ուր բեկողմերը կը պատկերացնեն Անտիոքի Բախտը նըստած դէպի աջ, չորեքդրամեան մը եւ բրոնզէ դրամ մը ուր բեկողմերը կը պատկերացնեն Բախտը նստած դէպի ձախ, բրոնզէ դրամ մը ուր բեկողմը կը պատկերացնէ ձի մը դէպի ձախ, բրոնզէ դրամ մը ուր թագաւորը ակողմին վրայ կը նայի դէպի ձախ եւ բեկողմը կը պատկերացնէ ցաղթանակը դէպի աջ: Արտաւազդի վերագրուած բրոնզէ դրամ մը նկարագրուած է ուր բեկողմը կը ներկայացնէ ցաղթանակը դէպի ձախ:

663 PEMBROKE, Thomas. *Numismata antiqua in tres partes divisa,* collegit olim et oeri incidi vivens curavit Thomas Pembrochiae et Montis Gomerici Comes. London: 1746, Vol. IV; Part 2, pl. 63, No. 244, pl. 96, No. 11; Part 4, pl. 40, No. 9. In Latin.

The line drawings of the tetradrachms of King Tigranes of Ar-

menia issued in Antioch are presented. Additionally, the line drawings of a tank of King Levon I (1196-1219) of Cilician Armenia is published as a "Runic coin," a coin of the northern European people. The obverse portrays the crowned leonine head, the reverse, a two-armed cross with two stars. Armenian inscription appears on both sides.

Ընծայուած են հայոց Տիգրան թագաւորի չորեքդրամեաններու գրծագրութիւնները, կոխուած Անտիոք: Ինչպէս նաեւ հրատարակուած է Կիլիկեան Հայաստանի Լեւոն Ա թագաւորի (1196–1219) դանգին գծագրութիւնը իբրեւ հիւսիսային Եւրոպայի ժողովուրդին մի դրամը: Ակողմը կը պատկերացնէ թագադրուած առիւծի գլուխ մը, բեկողմը՝ երկու թեւերով խաչ մը եւ երկու աստղեր: Հայերէն արձանագրութիւն կ'երեւի երկու կողմերուն վրայ:

664 PINKERTON, John. *An Essay on Medals: or, an Introduction to the Knowledge of Ancient and Modern Coins and Medals; Especially those of Greece, Rome, and Britain,* by John Pinkerton. London: T. Cadell and W. Davies, Strand; and Longman, Hurst, Rees, and Orme, 1808, Vol. II, p. 308.

The coins of Tigranes, King of Armenia, Tigranes the son and his sister are noted with their rarities.

Նշուած են Հայաստանի թագաւոր Տիգրանի, Տիգրան որդիին եւ իր քրոջ դրամները, ինչպէս նաեւ իրենց թանկութեան աստիճանը:

665 PROKESCH-OSTEN, Anton Grafen von. Mémoires et dissertations. Description de quelques médailles grecques, par Prokesch-Osten. *Revue Numismatique,* New Series, Vol. V (1860), p. 279. In French.

A bronze coin of an uncertain Tigranes is mentioned where the reverse bears a standing eagle. The partial legend is given.

Յիշուած է անորոշ Տիգրանի մը բրոնզէ դրամը, որու բեկողմին վրայ դրուագուած է կանգնած արծիւ մը: Մասնակի խորագրութիւնը տրուած է:

666 PROWE, Théodore. Monnaies inédites ou rare de ma collection, par Théodore Prowe. *Trudy Moskovskago Numizmaticheskago Obshchestva,* Vol. III (1905), p. 155, Nos. 18-20, pl. IV, Nos. 19-21. In French.

The following coins of ancient Armenia are described: a bronze coin of Tigranes I, which displays a cornucopiae on the reverse; a drachm of Artavasdes I, which presents a quadriga and charioteer on the reverse; a bronze coin of Tigranes III and Augustus. The legends and metrological data are published.

Հին Հայաստանի հետեւեալ դրամները նկարագրուած են.– Տիգրան Ա.-ի բրոնզէ դրամ մը, որ կը ներկայացնէ առատեղջիւր մը բեկորմին վրայ. Արտաւազդ Ա.-ի դրախմ մը, որու բեկորմին վրայ դրուագուած է քառաձի մարտակառք մը եւ կառավարը. բրոնզէ դրամ մը վերագրուած Տիգրան Գ.-ի եւ Աւգոստոսի: Մորագրութիւններն ու չափագիտական տուեալները հրատարակուած են:

667 REGLING, Kurt. *Die antiken Münzen,* von Kurt Regling. Berlin, Leipzig: Staatlichen Museen zu Berlin, 1929, p. 53, illus. In German.

See abstract of No. 608.

668 REINFELD, Fred. *Picture Book of Ancient Coins,* by Fred Reinfeld and Burton Hobson. New York: Sterling Pubishing Co., Inc., 1963, p. 29, pl. 63.

See abstract of No. 608.

669 REINFELD, Fred. *Treasury of the World's Coins,* by Fred Reinfeld. New York: Sterling Publishing Co., Inc., 1953, p. 35, illus.

See abstract of No. 608.

670 ROBINSON, E. S. G. British Museum Acquisitions for 1935-1936; Armenia, by E. S. G. Robinson. *Numismatic Chronicle,* Series V, Vol. XVII (1937), pp. 250-254, pl. XXXII, Nos. 29-31.

A copper coin attributed to Artavasdes is described, on which, behind the tiara, is Nike holding a wreath, flying to right to crown him. Two other copper coins in poorer condition also are discussed. Comments are made on the historical background of this period. Robinson concludes that these coins can be attributed to 1. Artavasdes of Armenia, son of Tigranes the Great, 2. Artavasdes of

Media who ruled Armenia till he was ejected by Artaxias, grandson of Tigranes the Great, 3. Artavasdes II, grandson of Artavasdes I, or 4. Artavasdes III, grandson of Artavasdes of Media.

Նկարագրուած է պղինձէ դրամ մը վերագրուած Արտաւազդի, ուր խոյրին ետեւի ցաղթանակը, բռնելով ծաղկեպսակ մը, կը թռչի աջ գինդ թագադրելու համար: Երկու ուրիշ վատորակ օրինակներ եւս քննարկուած են: Ցիչատակագրութիւններ ալ եղած են այս ժամանակաշրջանի պատմութեան վերաբերեալ: Ռոբինսոն կ'եզրակացնէ թէ այս դրամները կրնան վերագրուիլ 1· Արտաւազդի, որդին Տիգրան Մեծի, 2· Մեդիոյ Արտաւազդին, որ Հայաստանը կառավարեց մինչեւ որ Տիգրան Մեծի թոռը՝ Արտաչէս, գինք դուրս նետեց Հայաստանէն, 3· Արտաւազդ Բ-ի, թոռը Արտաւազդ Ա-ի, կամ 4· Արտաւազդ Գ-ի, թոռը Մեդիոյ Արտաւազդին:

671 ROBINSON, E. S. G. *Catalogue of Ancient Greek Coins Collected by Godfrey Locker Lampson,* compiled by E. S. G. Robinson. London: Arthur L. Humphreys, 1923, p. 123, No. 349, pl. XXVI.

See abstract of No. 608.

672 SABBAGHIAN, Berj. Lukullosi zinuornerun t'iwĕ Tigranakerti chakatamartin (Ĕst dramagitakan duealneru) [The Number of Soldiers of Lucullus at the Battle of Tigranocerta (According to Numismatic Data)] - *Լուկուլլոսի զինուորներուն թիւը Տիգրանակերտի ճակատամարտին (Ըստ դրամագիտական տուեալներու)*, գրեց՝ Պերճ Սապպաղեան· *Haigazian Armenological Review,* Vol. IV (1973), pp. 97-102, illus. In Armenian with English summary.

In 69 B.C. Lucullus attacked Armenia with 15,000 legionaries. The Roman historians place the strength of Tigranes at 300,000 troops. This great disparity has been questioned by several scholars who propose 70,000-80,000 as the number of the Armenian army. Sabbaghian evaluates the number of the soldiers of Lucullus to be 63,892 based on numismatic and metrological data and on the 800 drachms that each Roman soldier received as his share of the spoil from the 8,000 talent booty of Tigranocerta.

Լուկուլլոս 15,000 լեգէոնականներով ներխուժեց Հայաստանի

սահմաններէն ներս 69 Ն.Ք. թ.: Հռոմէական պատմագիրներ Տիգրանի զօրքին թիւը կը սահմանեն 300,000: Այս անհեթեթ չափազանցութիւնը քննուած է արդի պատմաբաններու կողմէ, որոնք կ'առաջադրեն, թէ հայոց բանակի թիւը չէր կրնար 70,000–80,000-է աւելի ըլլալ: Հիմնուելով դրամագիտական եւ չափագիտական տուեալներու ու իւրաքանչիւր զինուորի ստացած 800 դրախմ աւարի վրայ, 8,000 տաղանդ Տիգրանակերտի կողոպուտէն, Սապպաղեան կ'եզրակացնէ թէ Լուկուլլոսի զինուորներուն թիւը ըլլալու է 63,892 հոգի:

673 SABBAGHIAN, Berj. Tigran IV-i ew Eratoyi ariwnakts'akan kaperu harts'in shurj [Notes on the Question of the Blood Relationship between Tigranes IV and Erato] - *Տիգրան Դ.ի եւ Երատոյի արիւնակցական կապերու հարցին չուրջ, գրեց՝ Պերճ Սապպաղեան. Haigazian Armenological Review,* Vol. VII (1979), pp. 121-130, illus. In Armenian with English summary.

Historians have suggested that King Tigranes IV and Queen Erato, corulers of Artaxiad dynasty (8-5 B.C. and 2 B.C.-A.D. 1), were blood relatives as well as husband and wife. Based on the inscriptions of two copper coins of Tigranes and Erato, the brother-sister and husband-wife relationships are examined. The author points out in a persuasive manner that Erato represents a neutral noble family and that the coins were struck according to the Seleucid tradition, where the queen was called "the sister of king" instead of "queen."

Պատմաբաններ թելադրած են թէ Տիգրան Դ թագաւորը եւ Երատոյ թագուհին, զոյգ գահակալները (8–5 Ն.Ք. եւ 2 Ն.Ք.–Յ.Ք. 1) Արտաշէսեան հարստութեան, եղած են արիւնակից ազգականներ եւ ամուսիններ: Հիմնուած երկու պղինձէ դրամներու արձանագրութեանց վրայ, քննուած է եղբայր-քոյր եւ ամուսին յարաբերութիւնները: Հեղինակը համոզիչ կերպով ցոյց կու տայ, թէ Երատոն կը ներկայացնէ չէզոք նախարարական տոհմ մը եւ դրամները կոխուած են ըստ սելեւկեան բարքերուն, ուր թագուհին կը նախընտրէր կոչիլ «քոյր թագաւորին» փոխան «թագուհի» տիտղոսին:

674 SARKISSIAN, Henry V. Bronzovaîâ moneta armîânskogo tsarîâ Artavazda IV [The Bronze Coin of Armenian King Ar-

tavasdes IV] - Бронзовая монета армянского царя Артавазда IV, автор Г. В. Саркисян. *Numizmatika i Ėpigrafika*, Vol. XII (1978), pp. 7-9, illus. In Russian.

The bronze coin of Artavasdes IV (A.D. 4-6) is discussed, which was recently discovered during routine field work in the village of Dalar, Armenia, in 1965. The only bronze coin of this Armenian monarch, 20 mm and 6.65 gm, portrays the diademed head of Artavasdes on the obverse and Augustus on the reverse. Additionally, the author presents a brief survey of the existing four silver coins of this king.

Քննարկուած է Արտաւազդ Դ-ի (Ց.Ք. 4-6) բրոնզէ դրամը, որ գտնուած է 1965 թ. Հայաստանի Դալար գիւղին մէջ, պատահական հողային աշխատանքի ժամանակ: Հայոց այս միապետի միակ բրոնզէ դրամը, 20 մմ եւ 6.65 գր, կը պատկերացնէ Արտաւազդի դիմաքանդակը ապարօշով՝ դրամի ակողմին վրայ եւ Աւգոստոսի դիմաքանդակը՝ բեկողմին վրայ: Համառօտ քաղուածքով մը, հեղինակը կը ներկայացնէ նաեւ այս թագաւորին գոյութիւն ունեցող չորս արծաթէ դրամները:

675 SARKISSIAN, Henry V. Chetyre monety Artavasda IV [Four Coins of Artavasdes IV] - Четыре монеты Артавазда IV, автор Г. Саркисян. *Komsomolets*, (11 December 1976), No. 147 (4876), p. 4, illus. In Russian.

See abstract of No. 676.

676 SARKISSIAN, Henry V. Hayots' t'agavor Artavazd IV-i dramnerě (4-6 t't'. m.t'.) [The Coins of Artavasdes IV, King of Armenians, A.D. 4-6] - *Հայոց թագաւոր Արտավազդ* IV-ի *դրամները* (4-6 *թթ. մ.թ.*), *գրեց՝ Հենրի Սարգսյան. Banber Hayastani Arkhivneri*, Vol. XVI (1975), No. 3 (41), pp. 183-190, illus. In Armenian with Russian summary.

The author presents all the coins of Artavasdes IV of the Artaxiad dynasty of Armenia (A.D. 4-6) as follows: 1. silver of British Museum, 3.53 gm; 2. silver, private collection, Leninakan, Armenia, 20 mm, 3.70 gm; 3. silver, private collection, New York, 20 mm, 3.54 gm; 4. silver, private collection, New York, 20 mm, 3.50 gm; 5. bronze, State Museum of Armenian History, 20 mm, 6.65 gm. The last four are published for the first time.

Հեղինակը կը ներկայացնէ Հայաստանի Արտաշէսեան հարստութեան թագաւոր՝ Արտաւազդ Դ-ի (4-6 ց.Ք.) դրամները, հետեւեալ կերպով.- 1. Բրիտանական թանգարան, Լոնդոն, արծաթ, 3.53 գր, 2. անձնական հաւաքածոյ, Լենինական, արծաթ, 20 մմ, 3.70 գր, 3. անձնական հաւաքածոյ, Նիւ Եորք, արծաթ, 20 մմ, 3.54 գր, 4. անձնական հաւաքածոյ, Նիւ Եորք, արծաթ, 20 մմ, 3.50 գր, 5. Հայաստանի պատմութեան պետական թանգարան, բրոնզ, 20 մմ, 6.65 գր: Վերջին չորս դրամները հրատարակուած են առաջին անգամ:

677 SARKISSIAN, Henry V. Monety Artavazda IV [The Coins of Artavasdes IV] - Монеты Артавазда IV, автор Генрих Саркисян. *Armeniiā Segodniiā*, (1977), No. 1 (39), pp. 33-34, illus. In Russian.

The author describes the three silver coins of Artavasdes IV found in private collections: two in New York and one in Armenia. The bust of Artavasdes toward right is engraved on the obverse and Augustus toward right on the reverse. All of them have 20 mm diameter and more than 3.5 gm weight. Also, a bronze coin of Artavasdes, found in the village of Dalar, Armenia, is described. The bust of Artavasdes toward right is portrayed on the obverse and Augustus toward left on the reverse. The diameter is 20 mm and the weight is 6.65 gm. The Greek legends of all coins are published.

Հեղինակը կը նկարագրէ Արտաւազդ Դ-ի երեք արծաթեայ դրամները, որոնք կը գտնուին սեփական հաւաքածոներու մէջ, երկուքը Նիւ Եորքի մէջ իսկ միւսը՝ Հայաստան: Ակողմին վրայ պատկերուած է Արտաւազդի կիսանդրին դէպի աջ, բեկողմին վրայ՝ Աւգոստոս կայսրը դէպի աջ: Բոլորին ալ տրամագիծն է 20 մմ. եւ ծանրութիւնը՝ 3.5 գրամէն աւելի: Ապա նկարագրուած է Արտաւազդ Դ-ի մի բրոնզէ դրամը, գտնուած Դալար գիւղին մէջ, Հայաստան: Ակողմին վրայ պատկերուած է Արտաւազդի կիսանդրին դէպի աջ, բեկողմին վրայ՝ Աւգոստոսի կիսանդրին դէպի ձախ: Տրամագիծն է 20 մմ եւ ծանրութիւնը՝ 6.65 գր: Բոլոր դրամներու յունատառ խորագրութիւնները հրատարակուած են:

678 SARKISSIAN, Henry V. Monety s izobrazheniem Avgusta i Armeniiā [Coins with the Portraits of Augustus and Armenia] - Монеты с изображением Августа и Армения, автор Г. В. Саркисян. *Problemy antichnoĭ istorii i kultury* (Doklady XIV mezhdunarod-

noĭ konferentsii antichnikov sotsialisticheskikh stran "Ėĭrene," [18-23 Maĭa 1976 g.]). Yerevan: Academy of Sciences of USSR, Department of History; Academy of Sciences of Armenian SSR, Departments of History and Economics, 1979, Vol. I, pp. 249-253. In Russian.

All the coins issued by Augustus relating to Armenia are examined as well as the coins of Augustus-Tigranes IV and Augustus-Artavasdes IV. The coins issued by Augustus bearing the effigies of Caius and Lucius are discussed in detail as well as the questions of circulation, according to the coins discovered on the territory of the Armenian SSR. The author concludes that the silver and bronze coins played a major role in Armenia. The gold coins of Augustus were not discovered in Armenia. Author

Քննւում են այն բոլոր դրամները, որոնք թողարկուել են Աւգոստոսի կողմից կապուած Հայաստանի հետ, ինչպէս եւ Աւգոստոս-Տիգրան Դ-ի ու Աւգոստոս-Արտաւազդ Դ-ի դրամները: Մանրամասն քննարկւում են Աւգոստոսի կողմից թողարկուած այն դրամները, որոնց վրայ պատկերուած են Գաիոսը եւ Ղուկիոսը, ինչպէս եւ նրանց չրջանառութեան հարցերը, ըստ հայկական ՍՍՀ հողամասից յայտնաբերուած դրամների: Հեղինակը եզրակացնում է, որ Հայաստանի դրամային տնտեսութիւնում առաջնակարգ դեր են ունեցել արծաթեայ եւ բրոնզեայ դրամները: Աւգոստոսի պատկերով ոսկեայ դրամները հայկական ՍՍՀ հողամասում չի յայտնաբերուել: *Հեղինակը*

679 SCHRÖTTER, Friedrich Freiherr v. *Wörterbuch der Münzkunde,* von Friedrich Frhr. v. Schrötter. Berlin, Leipzig: 1930. Reprint, Chicago: Argonaut, Inc., 1967, pp. 37, 674-675, 692, 700, 769, No. 55, pl. IV. In German.

The following terms pertaining to Armenian numismatics are explained: Armeniacus, tahegan, tiara, tram, and pogh. A tetradrachm of Tigranes (83-69 B.C.) struck in Antioch is presented.

Հայ դրամագիտութեան վերաբերեալ հետեւեալ բառերը բացատրուած են.– Armeniacus, *դահեկան, խոյր, դրամ եւ փող: Ընծայուած է Տիգրանի* (83–69 Ն.Ք.) *Անտիոք հատանուած չորեքդրամեան մը:*

680 SESTINI, Domenico. *Descriptio Numorum veterum ex*

Museis Ainslie, Bellini, Bondacca, Borgia, Casali, Cousinery, Gradenigo, Sanclemente, de Schellersheim, Verit à etc., per Domenico Sestini. Leipzig: Fried. Gleditschii, 1796, pp. 502-503, Nos. 1-15. Text in Latin.

Ten silver and five bronze coins of Tigranes are described. Nine of the coins are tetradrachms and one is a drachm; the Antioch Tyche is engraved on the reverse of all ten of them. The bronze coins display the Antioch Tyche and Victory. The legends and monograms are published.

Նկարագրուած են Տիգրանի տասը արծաթէ եւ հինգ բրոնզէ դրամները։ Դրամներէն ինը հատը չորեքդրամեաններ են եւ մին դրախմ մըն է։ Անտիոքի Բախտը պատկերուած է տասին ալ ետին։ Մնացեալը բրոնզէ դրամներ են որոնք կը պատկերացնեն Անտիոքի Բախտն ու Յաղթանակը։ Նորագրութիւնները ու մենագրերը հրատարակուած են։

681 SESTINI, Domenico. *Lettere e Dissertazioni numismatiche, sopra alcune medaglie rare della collezione Ainslieana*, per Domenico Sestini. Second edition, Firenze: Guglielmo Piatti, 1821, Vol. V, pp. II-III, pl. I, No. 3. In Italian.

A bronze coin of Tigranes IV and his sister Erato, the jugate monarchs of Armenia, is described. The obverse and reverse Greek legends are published.

Տիգրան Դ-ի եւ իր քրոջ Երատոյի, Հայաստանի զոյգ թագակիրներու, բրոնզէ դրամը նկարագրուած է։ Դրամի երկու կողմերուն յունատառ նորագրութիւնները հրատարակուած են։

682 SEYRIG, Henri. Antiquités syriennes, par Henri Seyrig. *Syria*, Vol. XXVII (1950), pp. 11, 18-19, 28-29. In French.

The antiquities of Syrian cities in the first century B.C. are described. The relevant history of this period is reviewed. The author mentions that Tigranes abundantly struck tetradrachms in the mints of Antioch (83 B.C.).

Նկարագրուած են Ն.Ք. Ա դարու Սուրիոյ քաղաքներու հնութիւնները։ Քննուած է այս շրջանի վերաբերեալ պատմութիւնը։ Հեղինակը կը յիշէ թէ Անտիոք քաղաքի փողերանոցներուն մէջ Տիգրան առատութեամբ կոխեց չորեքդրամեաններ (83 Ն.Ք.)։

683 SEYRIG, Henri. Trésor Monétaires de Nisibe, par H. Seyrig. *Revue Numismatique,* Series V, Vol. XVII (1955), pp. 87-88, 111-128, pl. I, Nos. 1-5, A-E, illus. In French.

From a hoard of 624 coins (all bronze except for one), eleven are those of King Tigranes of Armenia (Obverse: king looking left). They are classified as follows: one bronze coin depicting a "Sosi" tree branch on the reverse; two bronze coins portraying Zeus Nicephorus on the reverse, but having different legends; six bronze coins with Nike on their reverse sides; and, lastly, two bronze coins with their reverse sides displaying a standing figure holding an eagle and a long spear. Additionally, the history of the Artaxiad period of Armenia is reviewed and the coinage of Tigranes the Great, Artavasdes I (55-34 B.C.) and some uncertain kings are discussed. Comments are expressed on certain monograms of Armenian coins and their possible significance.

Գանձի մը, բաղկացած 624 կտոր դրամներէ (բոլորը բրոնզէ ի բացառեալ մէկ հատէն), տասնմէկ կտորները տրուած են Հայաստանի Տիգրան թագաւորին (Ակողմ՝ թագաւորի կիսանդրին ձախ հայող): Դասաւորուած են հետեւապէս.- բրոնզէ դրամ մը ունենալով «Սօսի» ծառի ճիւղ մը բեկողմին վրայ· երկու դրամներ պատկերացնելով Զեւս Նիկեփորոսը բեկողմին վրայ, սակայն ունենալով տարբեր խորագրութիւններ· վեց բրոնզէ դրամներ կոխուած ցաղթանակի պատկերով դրամներու բեկողմերուն վրայ· եւ վերջին երկու բրոնզէ դրամները՝ բեկողմերուն վրայ պատկերուած է կանգնած անձ մը բռնելով արծիւ մը ու երկար նիզակ մը: Ինչպէս նաեւ արտաչէսեան չրջանի պատմութիւնը ներկայացուած է եւ Տիգրան Մեծի, Արտաւազդ Ա թագաւորի (55-34 Ն.Ք.) եւ անորոշ թագաւորներու դրամները քննուած են: Բացատրութիւնները տրուած են հայ դրամներու որոշ մենագրերու եւ անոնց հաւանական իմաստի մասին:

684 SEYRIG, Henri. Un tétradrachme d'Artavazde I, par Henri Seyrig. *Revue Numismatique,* Series VI, Vol. VI (1964), pp. 139-140, illus. In French.

See abstract of No. 651.

685 SPANHEM, Ezechiel. *Dissertatio de praestantia et usu numismatum antiquorum,* illustrissimi viri Ezechielis Spanhemii.

Rome: Blasium Deuersin, & Felicem Cesarettum, 1664, pp. 115, 132, 137. In Latin.

Among the titles appearing on ancient coins, Spanhem mentions the title of King Tigranes of Armenia.

Հին դրամներու վրայ երեւցած տիտղոսներու կարգին, Սպանհէմ կը յիշէ նաեւ հայոց Տիգրան արքային տիտղոսը։

686 SUBHY PACHA. *Collection des médailles grecques autonomes de Son Excellence Subhy Pacha,* par P. Clément Sibilian. Constantinople: H. A. Boyadjian Press, 1874, p. 226, Nos. 3833-3835. In French.

See abstract of No. 608.

687 SULLIVAN, Richard D. Diadochic Coinage in Commagene After Tigranes the Great, by R. D. Sullivan. *Numismatic Chronicle,* Series VII, Vol. XIII (1973), pp. 18-39, 1 pl., illus.

The coinage of Antiochus I of Commagene, depicting the king on the obverse wearing a crown, is similar to the coinage of Tigranes the Great of Armenia. According to the author, it formed a part of his general program of dynastic monuments. His legacy declares that the succession of Antiochus to the throne of Mithridates (Commagene) has been correct. Sullivan further concludes that Antiochus' reign was recognized by Armenians, Greeks, Parthians, and Romans. The coinage of Commagene reflects the fact that succession and political independence continued for over a century after Antiochus I.

Կոմմագենէի Անտիոքոս Ա-ի դրամները, ներկայացնելով թագակիր արքան դրամի ակողմին վրայ, նման են Հայաստանի Տիգրան Մեծի դրամներուն։ Ըստ հեղինակին, այս դրամները կազմած են մի մասը իր արքայական յուշարձաններու, արձաններու եւ արձանագրութեան ընդհանուր ծրագրին։ Իր աւանդը կը ծանուցանէ թէ Անտիոքոսի յաջորդութիւնը Միհրդատի գահին (Կոմմագենէ) ուղիղ եղած է։ Սուլլիվան կ'եզրակացնէ թէ Անտիոքոսի գահակալութիւնը ճանչցուած է հայերու, յոյներու, պարթեւներու եւ հռոմէացիներու կողմէ։ Կոմմագենէի դրամները կը յայտնեն թէ յաջորդականութիւնը եւ քաղաքական անկախութիւնը չարունակուած է դարէ մը աւելի, Անտիոքոս Ա-էն ետք։

688 TIRATSIAN, G. A. P'arak'ari ashtarakadzev dambaranĕ ev nman hushardzanner Hayastanum ev Aṛajavor Asiayum [The Tower Shaped Tomb of P'arak'ar and Similar Monuments in Armenia and the Near East] - *Փարաքարի աշտարակաձեվ դամբարանը եվ նման հուշարձաններ Հայաստանում եվ Առաջաւոր Ասիայում, գրեց՝ Գ. Տիրացյան. Banber Yerevani Hamalsarani,* Vol. IV (1970), No. 1 (10), pp. 229-239, illus. In Armenian with Russian summary.

The ruins of tower shaped tombs of P'arak'ar, located on the right side of the main highway from Yerevan to Etchmiadzin, were excavated in 1961. Previously, the tetradrachm of Artavasdes II, unearthed here in 1958, was described by Mousheghian. During these latest excavations seven new silver coins were discovered. They are classified as follows: three Armenian, one Parthian, and three Roman Republican. The Armenian coins are the tetradrachms of Tigranes II. All were struck in the mint of Antioch, but with different dies. On the obverse we see Tigranes and on the reverse, the Antioch Tyche with the appropriate Greek legend. During the examination of the coins, Tiratsian discusses also the Greek monograms of the coins and their probable significance. The Parthian coins are attributed to Orodes II. The Roman coins, two silver and one silver-plated, are attributed to C. Considius Paetus, C. Vibius Varus (silver-plated), and Marcus Volteius Marci filius. Then, a lengthy discussion on the tombs and architecture of Armenia follows. According to Tiratsian, the scientists think that it might be a tomb or a holy fire temple. Based on numismatic evidence, the building can be dated to the second half of the first century B.C.

Փարաքարի աշտարակաձեւ դամբարանի աւերակներուն մէջ, Երեւանէն Էջմիածին տանող մայրուղիին աջ կողմը, պեղումներ կատարւած են 1961 թուին: Նախապէս, 1958 թուին հոս գտնուած Արտաւազդ Բ արքայի չորեքդրամեանը նկարագրուած է Մուշեղեանի կողմէ: Այս վերջին պեղումներու ընթացքին գտնուած են եօթ արծաթէ դրամներ: Վերագրուած են հետեւապէս.- երեք հատ հայկական, հատ մը պարթեւական եւ երեք հատ հանրապետական Հռոմի: Հայկական դրամները Տիգրան Բ-ի չորեքդրամեաններն են: Բոլորն ալ հատանուած են Անտիոքի փողերանոցը, սակայն տարբեր կնիքնե-

րով: Ակողմին վրայ ունին Տիգրանի կիսանդրին, բեկողմին վրայ՝ Անտիոքի Բախտը եւ յունարէն համապատասխան արձանագրութիւնները: Դրամներու վերաքննութեան առթիւ, Տիրացեան կը քննարկէ նաեւ իրենց մենագրերուն հաւանական իմաստը: Պարթեւական դրամը վերագրուած է Օրոդ Բ-ին: Հռոմէական դրամներէն երկուքը արծաթ ու մին արծաթաջրուած՝ վերագրուած են C. Considius Paetus-*ի*, C. Vibius Varus-*ի* (*արծաթաջրուած*) *եւ* Marcus Volteius Marci filius-*ի*: *Ապա քննուած են դամբարանային կառոյցներն ու ճարտարապետութիւնները հին Հայաստանի մէջ: Ըստ Տիրացեանի, այս չէնքերու մասին գիտնականներ կը կարծեն, թէ եղած են դամբարաններ կամ հին սրբազան կրակի մեհեաններ: Հիմնուած դրամագիտական տուեալներու վրայ, Տիրացեան կ'եզրակացնէ թէ չէնքը կարելի է թուագրել Ն.Ք. Ա դարու երկրորդ կէսին:*

689 TOROS, Haji. Tigran's Crown, by Haji Toros. *SAN,* Vol. I (July 1969), No. 1, pp. 13-14, illus., front and back cover.

"Art Treasures of Turkey," an exhibit by the Smithsonian Institution in Los Angeles from 1966 to 1968, has inspired the author to attempt — and thereby speculate — to establish a linkage between the tiara of Tigranes the Great and that of the goddess Kubaba of the neo-Hittite period at Carchemish.

«Թուրքիոյ արուեստի գանձեր» խորագրով ցուցահանդէս մը, ցուցադրուած Լոս Անճելըսի մէջ, Սմիթսոնեան ինստիտուտի կողմէ, 1966–1968 թթ., ներշնչած է հեղինակը ներկայացնելու իր տեսութիւնը եւ կապակցութիւն մը գտնելու նպատակաւ Տիգրան Մեծի խոյրին ու Քարչեմիշի նոր-հիթիթեան չրջանի Քուբաբա չաստուածուհիի խոյրին միջեւ:

690 TOROS, Haji. Tigran's Crown in Commagene, by Haji Toros. *SAN,* Vol. VII (Summer 1976), No. 4, pp. 65-66, illus.

A comparison is made between the crowns of Tigranes the Great of Armenia (from a coin) and the crown of Antiochus I of Commagene (from a stone relief sculpture on the west terrace of Nemrud Dagh). In mysterious symbolism, the eagle on the Armenian tiara represents the western (Hellenistic and Roman) Armenian mentality whereas the lion of the Commagene crown represents the eastern Commagenian (Babylonian and Persian) mentality.

Բաղդատութիւն մը կատարուած է Տիգրան Մեծի թագին (դրամէ մը) եւ Անտիոքոս Ա-ի թագին (Նեմրուդ Տաղի արեւմտեան կողմի քարէ արձանէ մը) միջեւ: Թաքուն խորհրդապաշտութեամբ հայկական խոյրին վրայի արծիւը կը ներկայացնէ արեւմտահայեաց (հելլենիստական եւ հռոմէական) մտայնութիւնը. մինչդեռ Կոմմագենէի խոյրին վրայի առիւծը կը ներկայացնէ արեւելահայեաց կոմմագենեան (բաբելոնական եւ պարսկական) մտայնութիւնը:

691 TOROS, Haji. Tigran's Fantasy, by Haji Toros. *SAN,* Vol. I (April 1970), No. 4, pp. 68-69, 73, illus.

A newly discovered tetradrachm of Tigranes the Great is reported. The reverse of this coin presents the head of river-god Orontes separated from the body, Tigranes seated in place of Tyche, holding the head of river-god Orontes in his hands. The author, during his visit to the museum of the Venice Mekhitarist Congregation, lacked the proper means to perform detailed analysis on the coin. However, he questions the authenticity and presents his speculation on its possible significance.

Տեղեկագրուած է Տիգրան Մեծի նոր յայտնաբերուած չորեքդրամեանի մը մասին: Բեկորմը կը ներկայացնէ Որոնդէս գետի դիցուհիին գլուխը բաժնուած մարմնէն եւ Տիգրան բազմած Անտիոքի Բախտին տեղը, բռնելով Որոնդէս գետի դիցուհիին գլուխը իր ձեռքերուն միջեւ: Վենետիկի Մխիթարեան Թանգարանի այցելութեան առթիւ, անհրաժեշտ միջոցներու բացակայութեան պատճառաւ, հեղինակը չէ կրցած կատարել մանրամասն քննութիւն դրամին վրայ: Այսուհանդերձ, դրամին հարազատութիւնը կասկածի կ'ենթարկէ հեղինակը եւ կու տայ իր տեսութիւնը հաւանական իմաստին վերաբերեալ:

692 TOROS, Haji. Tigran's Fantasy Enhanced, by Haji Toros. *Essays on Armenian Numismatics in Memory of Father Clement Sibilian on the Centennial of His Death,* Editors Dickran Kouymjian and Y. T. Nercessian. *Armenian Numismatic Journal,* Series I, Vol. IV (1978, published in 1980), pp. 125-128, illus.

A recently discovered tetradrachm of Tigranes II is discussed, where the reverse depicts Tyche seated on a rock, holding the decapitated head of Orontes. The author speculates that this gold

issue was the last that Tigranes struck while ruling both Syria and Armenia combined, and that this piece commemorates the death of Cleopatra Selene in the city of Seleucia, where the coin was minted.

Քննարկուած է վերջերս յայտնաբերուած Տիգրան Բ-ի չորեքդրամեան մը, որու բեկորմը կը ներկայացնէ Բախտը, նստած ժայռի մը վրայ, բռնելով Որոնդէսի գլխատուած գլուխը: Հեղինակը կ'ենթադրէ թէ այս ոսկիէ թողարկումը վերջինն է, որ Տիգրան հատանեց երբ իր իշխանութեան ներքեւ էին միացեալ Սուրիան ու Հայաստանը, ինչպէս նաեւ այս կտորը կը նչէ կղէոպատրա Սելենէի մահը Սելեւկիա քաղաքին մէջ, ուր դրամը թողարկուած է:

693 TOROS, Haji. Tigran's Hoax, by Haji Toros. *SAN,* Vol. I (October 1969), No. 2, pp. 29-31, illus.

Speculation is made by the author that Tigranes was not beyond compromising religious symbols to gain political objectives. He probably did more than any one else in confusing Tyche of Antioch with the Phrygian goddess Cybel and Armenian goddess Anahit.

Ըստ հեղինակի տեսութեան, Տիգրան կրօնական խորհրդանշանները չզիջող մը չէր իր քաղաքական նպատակներուն համար: Ինք թերեւս ամենէն շատ իր կարելին ըրաւ, իրարու հետ չփոթելու համար Անտիոքի Բախտը, Փռիւգիոյ կիբել չաստուածուհին եւ Հայաստանի Անահիտ չաստուածուհին:

694 TOROS, Haji. Tigran's Tetradrachms, by Haji Toros. *SAN,* Vol. II (July 1970), No. 1, pp. 17-18. Reprint, *Armenian Numismatic Journal,* Series I, Vol. II (March 1976), No. 1, pp. 5-8, illus. Armenian summary.

A preliminary classification for the mint marks of tetradrachms of Tigranes II the Great is reported. The monograms are also divided into four: Tetrapolis and undetermined mints, presumptive mints of Damascus, Artaxata, and Seleuceia-on-Tigris.

Տիգրան Մեծի չորեքդրամեաններու փողերանոցներուն նախնական դասաւորում մը արձանագրուած է: Ըստ հեղինակին, մենագրերը բաժնուած են չորսի՝ Թեթրապոլիսի ու չորոչուած փողերանոցներ, Դամասկոսի, Արտաչատի եւ Սելեւկիա-Տիգրիսի-վրայ ենթադրեալ փողերանոցներ:

695 TOYNBEE, J. M. C. *Roman Historical Portraits,* by J. M. C. Toynbee. Ithaca, N. Y.: Cornell University Press, 1978, pp. 131-133, illus.

The relevant history of the Armenian Artaxiads is reviewed and the main types of coins of the following rulers are described to depict their portraits and place in Roman history: Tigranes I [II] (94-56 B.C.), Artavasdes I [II] (56-30 B.C.), Tigranes II [III] (20-6 B.C.), Tigranes III [IV] and his sister Erato (6-2 B.C.), and Artavasdes II [III] (6-2 B.C.).

Քննուած է հայ Արտաշէսեաններու պատմութիւնը եւ նկարագրուած են հետեւեալ թագաւորներու դրամներուն բնորոշ տիպերը, ներկայացնելու համար իրենց նկարներն ու տեղը հռոմէական պատմութեան մէջ.– Տիգրան Ա [Բ] (94–56 Ն.Ք.), Արտաւազդ Ա [Բ] (56–30 Ն.Ք.), Տիգրան Բ [Գ] (20–6 Ն.Ք.), Տիգրան Գ [Դ] եւ իր քոյրը Երատոյ (6–2 Ն.Ք.), Արտաւազդ Բ [Գ] (6–2 Ն.Ք.):

696 TURIN. *Museo di Antichita. Regio Museo di Torino,* ordinato e descritto de A. Fabretti, F. Rossi e R. V. Lanzone... Turin: Stamparia reale della ditta G. B. Paravia e c. 1881, Vol. III, p. 325, No. 4529; 347, Nos. 4839-4844. In Italian.

The coins of the following kings of Armenia are catalogued: Artavasdes? a bronze coin; Tigranes, five tetradrachms, on the reverse, Tyche of Antioch is seated to right and Orontes is swimming in river, a bronze similar to the tetradrachms in design.

Ցուցակագրուած են Հայաստանի հետեւեալ թագաւորներու դրամները.– Արտաւա՞զդ, բրոնզէ դրամ մը· Տիգրան, հինգ չորեքդրամեաններ, բեկորմին վրայ՝ Անտիոքի Բախտը նստած դէպի աջ եւ Որոնդէս կը լողայ գետին մէջ, բրոնզէ դրամ մը, չորեքդրամեաններու պատկերատիպին նման:

697 WALCHER DE MOLTHEIN, Léopold. *Catalogue de la collection des médailles grecques de M. Le Chevalier,* par Léopold Walcher de Molthein. Paris: Rollin et Feuardent; Vienna: Adolphe Holzhausen, 1895, p. 236, No. 2853; 260, No. 3080, pl. XXIX. In French.

Under the name of Armenia, a coin of Sames is listed. Under the name of Syria, a tetradrachm of Tigranes (83-69 B.C.) struck in Antioch is described.

Յուցակագրուած է Սամէսի դրամը Հայաստանի անուան ներքեւ։ Սուրիոյ անուան ներքեւ նկարագրուած է Տիգրանի (83–69 Ն.Ք.) չորեքդրամեան մը, կոխուած Անտիոքի մէջ։

698 WARD, John. *Greek Coins and Their Parent Cities,* by John Ward, accompanied by a catalogue of the author's collection, by G. F. Hill. London: John Murray, 1902, p. 131, No. 805, pl. XX; 403-404.

See abstract of No. 608.

699 YOUNG, John H. Commagenian Tiaras: Royal and Divine, by John H. Young. *American Journal of Archaeology,* Vol. LXVIII (January 1964), No. 1, pp. 29-34, pls. 11-12.

The stone relief sculptures of Nemrud Dagh are described and the four types of tiaras used are discussed. The author thinks that the "Persian Tiara" was worn by the earliest Iranian ancestors of Antiochus as they are represented at Nemrud Dagh; the "Pointed Tiara" was worn by the later Iranian ancestors of Antiochus, including his father and grandfather; the "Satrapal Tiara" was apparently worn by at least two of the Iranian ancestors of Antiochus; the "Armenian Tiara" was worn by Antiochus I of Commagene, wherever he is surely identifiable, and, as far as a direct epigraphical evidence attests, by him alone; it is his only headdress. Later, Young turns his attention to the seated stone figures of the gods and discusses their sculptures as well as the headdresses.

Նեմրուդ Տաղի արձանները նկարագրուած են եւ գործածուած չորս տեսակ խոյրերը քննարկուած են։ Հեղինակը կը մտածէ թէ «պարսկական խոյրը» գործածուած է Անտիոքոսի իրանեան վաղ նախահայրերուն կողմէ, ինչպէս որ ներկայացուած են Նեմրուդ Տաղին վրայ։ «սրածայր խոյրը» գործածուած է Անտիոքոսի աւելի ուշ նախահայրերուն կողմէ ընդգրկելով իր հայրն ու մեծ հայրը։ «սատրապական խոյրը» հաւանաբար գործածուած է գէթ Անտիոքոսի երկու նախահայրերուն կողմէ։ «հայկական խոյրը» գործածուած է մի միայն Կոմմագենէի Անտիոքոս Ա–ի կողմէ, ինչպէս որ արձանագրութիւնները կը վկայեն, իր միակ ապարօշն է։ Ապա Երնգ դարձուցած է իր ուշադրութիւնը նստած քարակոփ աստուածներուն ու քննարկած է անոնց արձանները ինչպէս նաեւ գդակները։

700 ZARDARIAN, Mkrtich'. Artashatum kdrvats dramneri mi tipi masin [Concerning a Type of Coin Struck in Artaxata] - *Արտաշատում կտրված դրամների մի տիպի մասին, գրեց՝ Մկրտիչ Զարդարյան. Lraber Hasarakakan Gitut'yunneri,* Vol. XXXVIII (February 1977), No. 2 (410), pp. 80-85, illus. In Armenian with Russian summary.

The excavation of Artaxata revealed rich ancient material where the Armenian coins of the Hellenistic period are a significant number. Two of the coins in question were found during the excavations of Artaxata, the other from the area of the fortress of Hats'avan and were given to Tigranes II and Artavasdes II. On the coin of Tigranes II, found in Artaxata in 1975, the obverse bears the letter "A" to the left of the head of Tigranes, the reverse, the figure of the winged goddess Nike. The bronze coin found in Hats'avan in 1953, is basically similar to the previous coin of Tigranes found in Artaxata. A bronze coin of Artavasdes, found during the excavations of Artaxata in 1973, is similar to the coin of Tigranes, the obverse displaying the letter "A," the reverse, Nike. The author concludes that the coins inscribed with the letter "A" were issued in the mint of Artaxata to differentiate from coins issued by other mints.

Արտաշատի պեղումները ի յայտ կը բերեն հարուստ հնագիտական նիւթեր, որոնց մէջ զգալի թիւ մը կազմէ հայկական հելլենիստական դրամները: Խնդրոյ առարկայ դրամներու չարքէն երկուքը գտնուած են Արտաշատի պեղումներէն, իսկ միւսը՝ Հացաւան ամրոցի տարածքէն եւ կը տրուին Տիգրան Բ-ին եւ Արտաւազդ Բ-ին: 1975 թ. գտնուած Տիգրան Բ-ի վերագրուող դրամի ակողմը կը պատկերացնէ ձախէն՝ Տիգրանի գլխու ետին, դրոշմուած «A» տառը, բեկողմին վրայ՝ յաղթուհեան թեւաւոր աստուածուհի Նիկէի պատկերը: Հացաւանի մէջ 1953 թ. գտնուած Տիգրանի բրոնզէ դրամը, հիմնականօրէն, նման է Արտաշատի մէջ գտնուած Տիգրանի բրոնզէ դրամին: Հին Արտաշատի պեղումներէն 1973 թ. գտնուած Արտաւազդ Բ-ի բրոնզէ մի դրամը, Տիգրանի դրամին նման ունի «A» տառը ակողմին վրայ եւ Նիկէն՝ բեկողմին վրայ: Հեղինակը կ'եզրակացնէ թէ «A» տառով դրոշմուած դրամները թողարկուած են Արտաշատի դրամահատարանը միւս կենտրոններու թողարկած դրամներէն զատելու նպատակով:

701 ZOGRAPH, A. N. *Ancient Coinage,* by A. N. Zograph. Translated from Russian by H. Bartlett Wells. Oxford: B. A. R., *Supplementary Series,* No. 33, British Archaeological Reports, 1977, Part I, pp. 100-101; Part II, p. 397, pl. XIV, No. 14.
See abstract of No. 608.

702 ZOGRAPH, A. N. *Antichnye monety* [Ancient Coinage] - *Античные монеты,* автор А. Н. Зограф. Moscow, Leningrad: Academy of Sciences of USSR, Institute of History and Cultural Material, *Materialy i issledovaniā po arkheologii SSSR,* No. 16, 1951, pp. 69, 235, pl. XIV, No. 14. In Russian.
See abstract of No. 608.

ROMAN COINS AND MEDALLIONS RELATING TO ARMENIA

703 AMERICAN NUMISMATIC SOCIETY. *Annual Report of the American Numismatic Society for the Period Ending September 30, 1978,* p. 16, fig. 12.
A Pergamene denarius of Augustus is mentioned. The reverse displays the ARMENIA RECEPTA legend, the Armenian tiara, bowcase with bow and quiver with arrows.

Յիշուած է Աւգոստոս կայսեր Պերգամոնի դէնարիուսը։ Բեկողմին վրայ պատկերուած են ARMENIA RECEPTA *խորագրութիւնը, հայկական խոյրը, պատեանով աղեղը եւ կապարճով նետերը։*

704 ATRPET. Hay t'agaworneri ew k'aghak'neri dramnerĕ [The Coins of Armenian Kings and Cities] - *Հայ թագաւորների եւ քաղաքների դրամները, գրեց՝ Ատրպետ. Azgagrakan Handēs,* Vol. XXIV (1913), Year XV, No. 1, pp. 83-89, illus. In Armenian.
The author discusses a copper coin attributed to the city of Artaxata. This coin was described by Babelon in 1911. Obverse: the goddess Anahit. Reverse: Nike flying left. Atrpet disagrees with Babelon's dating. Instead, based on the style and historical assumptions, he considers it struck in 252 B.C. Later, a copper coin of

the city of Samosata is also discussed. Obverse: lion to right. Reverse: goddess Anahit sitting. Atrpet, based on the style, classifies this coin at at least three centuries before Christ.

Հեղինակը կը քննարկէ Արտաչատ քաղաքի վերագրուած պղինձէ դրամ մը։ Այս դրամը նկարագրուած է Բաբելոնի կողմէ 1911 թուականին։ Ակողմը՝ Անահիտ դիցուհին։ Բեկողմը՝ ձախ սաւառնող ցաղթանակը։ Ատրպետ չի համաձայնիր Բաբելոնի թուագրութեան հետ։ Հիմնուած դրամի գեղարուեստին եւ պատմական ենթադրութեանց վրայ, Ատրպետ կը համարէ զայն կտրուած 252 Ն.Ք. թուականին։ Ապա կը քննարկէ Շամուչատ քաղաքի մի պղինձէ դրամը։ Ակողմը՝ աջ դարձած առիւծ մը։ Բեկողմը՝ նստած Անահիտ դիցուհին։ Ատրպետ, հիմնուած դրամի գեղարուեստին վրայ, կը դասէ այս դրամը նուազագոյն երեք դար վաղ նախ քան զՔրիստոս։

705 BABELON, Ernest. Artaxisata, par E. Babelon. Académie des Inscriptions & Belles-Lettres, *Comptes rendues des séances.* Paris: 1911, pp. 363-374. Reprint, *Mélanges Numismatiques.* Paris: 1912, pp. 293-303, illus. In French.

A bronze coin, 26 mm in diameter, attributed to the city of Artaxata, is described. Obv.: ΑΡΤΑΞΙCΑΤΩΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩC, Tyche to right. Rev.: Nike to left, IB and ΘΞ in the field. Babelon reviews the historical events of this period, and computes that the monograms in the field represent the twelfth month of the year A.D. 69 + 114 = 183. After examining the style and epigraphy of the coin, the author concludes that the coin must be assigned to the era of Commodus, and to the city of Artaxisata which was the capital of Greater Armenia.

Նկարագրուած է 26 մմ տրամագիծով բրոնզէ դրամ մը, վերագրուած Արտաչատ քաղաքին։ Ակողմը՝ ΑΡΤΑΞΙCΑΤΩΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩC *եւ Բախտի կիսանդրին դէպի աջ։ Բեկողմը՝ ցաղթանակը դէպի ձախ,* IB *եւ* ΘΞ *մենագրերը դաշրին մէջ։ Ըստ Բաբելոնին, դաշտին մէջի ծածկագրերը կը ներկայացնեն տասներկուերորդ ամիսը Ք.Ք. 69 + 114 = 183-րդ տարուան։ Քննելէ ետք դրամի չինուածքը եւ արձանագրութեան արուեստը, հեղինակը կ'եզրակացնէ թէ դրամը պէտք է դասաւորուի Կոմմոդոսի շրջանին եւ տրուի Արտաչիսատա քաղաքին, որ մեծագոյն Հայաստանի քաղաքամայրն էր։*

706 BABELON, Ernest. *Description historique et chronologique des monnaies de la république romaine vulgairement appelées monnaies consulaires,* par Ernest Babelon. Paris: 1885-1886. Reprint, Bologna: Arnoldo Forni, 1963, Vol. I, pp. 195-196; Vol. II, pp. 61, 70, 77, 298-299; illus. In French.

Roman Republican coins of Mark Anthony (43-30 B.C.) and Octavianus Augustus (27 B.C.-A.D. 14) relating to Armenia are catalogued and their legends are published.

Հայաստանի վերաբերեալ Մարկոս Անտոնիոսի (43–30 Ն.Ք.) *եւ Ոկտաւիանոս Աւգոստոսի հանրապետական Հռոմի դրամները* (27 Ն.Ք.–Ց.Ք. 14) *ցուցակագրուած են եւ խորագրութիւնները՝ հրատարակուած:*

707 BABELON, Ernest. Mélanges & Documents; Artaxisata, par E. Babelon, *Revue Numismatique,* Series IV, Vol. XV (1911), pp. 459-461, illus. In French.

See abstract of No. 705.

708 BAHRFELDT, Max von. *Sammlung römischer Münzen der Republik u. des West=Kaiserreichs,* von Max von Bahrfeldt. Darmstadt: Scientia Verlag Aalen, 1972, p. 24, No. 373, pl. VI; 53-54, Nos. 699, 708-710, pl. XVII; 56-57, Nos. 743-747, pl. XVIII. In German.

Roman Republican and Imperial coins of Marcus Antonius, Marcus Aurelius, and Lucius Verus relating to Armenia are included in the catalogue. The legends and metrological data are published.

Հայաստանի վերաբերեալ Մարկոս Անտոնիոսի, Մարկոս Աւրեղիոսի եւ Ղուկիոս Վերոսի հանրապետական եւ կայսերական Հռոմի դրամները ցուցակագրուած են: Խորագրութիւններն ու չափագիտական տուեալները հրատարակուած են:

709 BEDOUKIAN, Paul Z. Hayastani verabereal hṛomēakan dramner [Roman Coins Relating to Armenia] - *Հայաստանի վերաբերեալ հռոմէական դրամներ, գրեց՝ Զարեհ Պտուկեան. Handes Amsorya,* Vol. LXXXIII (October-December 1969), Nos. 10-12, pp. 487-504; Vol. LXXXIV (January-March, April-June, July-September, October-December 1970), Nos. 1-3, 4-6, 7-9, 10-

12, pp. 83-98, 183-208, 339-364, 451-476, respectively; Vol. LXXXV (January-March 1971), Nos. 1-3, pp. 61-74, 38 pls., illus. In Armenian.

The text brings together all the information known about Roman coins and medallions relating to Armenia. The Roman and Roman-Armenian coins covered in this monograph are attributed to the following: 1. Tigranes IV and Augustus, Artavasdes IV and Augustus, Artaxias and Germanicus [Roman-Armenian (A.D. 2-19)]; 2. Marcus Antonius (43-30 B.C.); 3. Octavianus Augustus (27 B.C.-A.D. 14); 4. Nero (A.D. 54-68); 5. Trajan (A.D. 98-118); 6. Antoninus Pius (A.D. 138-161); 7. Marcus Aurelius and Lucius Verus, Lucius Verus (A.D. 161-169); 8. Marcus Aurelius (A.D. 161-180); 9. Commodus [city of Artaxata (A.D. 177-192)]; 10. Roman medallions of Marcus Aurelius and Lucius Verus. To symbolize the Roman victories over Armenia, the coin design types depict an Armenian tiara by itself in front of a bow and arrow and behind the head of Marcus Antonius, Armenia kneeling down, Armenia seated on the ground, Victory, a tiara being placed on the head of an Armenian king by the emperor, the Armenian king standing in front of the emperor, an Armenian soldier standing, etc. The legends include the following: ARMEN, ARMENIA, ARMENIA DEVICTA, ARMENIA CAPTA, ARMENIA RECEPTA, ARMENIAC, ARMENIACVS, ARMENIA ET MESOPOTAMIA IN POTESTATEM P R REDACTAE, ARTAXIAS-GERMANICVS, REX ARMENIIS DATVS, ARM PARTH MAX, ΑΡΜΕΝΙΑ, ΑΡΤΑΞΙCΑΤωΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕωC.

Գիրքը կը համախմբէ մի հատորի մէջ բոլոր ծանօթագրուած տեղեկութիւնները Հայաստանի վերաբերեալ հռոմէական դրամներու եւ չքադրամներու մասին: Մենագրութեան մէջ ուսումնասիրուած հռոմէական եւ հռոմէահայկական դրամները վերագրուած են հետեւեալներուն.– 1· Տիգրան Դ եւ Աւգոստոս, Արտաւազդ Դ եւ Աւգոստոս, Արտաչէս եւ Գերմանիկոս [հռոմէահայկական (Ց·Ք· 2-19)], 2· Մարկոս Անտոնիոս (43–30 Ն·Ք·), 3· Ոկտաւիանոս Աւգոստոս (27 Ն·Ք·–Ց·Ք· 14), 4· Ներոն (Ց·Ք· 54–68), 5· Տրայանոս (Ց·Ք· 98–118), 6· Անտոնինոս Պիոս (Ց·Ք· 138–161), 7· Մարկոս Աւրեղիոս եւ Ղուկիոս Վերոս, Ղուկիոս Վերոս (Ց·Ք· 161–169), 8· Մարկոս Աւրեղիոս (Ց·Ք· 161–180), 9· Կոմմոդոս [Արտաշատ քաղաքը (Ց·Ք·

177–192)], 10· *Մարկոս Աւրեղիոսի եւ Ղուկիոս Վերոսի հռոմէական չքադրամները: Պատկերացնելու համար հռոմէական յաղթանակները Հայաստանի վրայ, դրամներու պատկերատիպերը կը ներկայացնեն հայկական խոյրը առանձին նետ ու աղեղի առջեւ եւ Մարկոս Անտոնիոսի կիսանդրիին ետին, ծնկաչոք Հայաստանը, Հայաստանը նստած գետնին վրայ, ցաղթանակը, խոյրի մը գետեղուիլը հայ թագաւորի գլխուն, հայ թագաւորը կանգնած կայսրին առջեւ, հայ զինուորը ոտքի կանգնած եւն.: Արձանագրուած խորագրութիւնները կը պարունակեն հետեւեալները·–* ARMEN, ARMENIA, ARMENIA DEVICTA, ARMENIA CAPTA, ARMENIA RECEPTA, ARMENIAC, ARMENIACVS, ARMENIA ET MESOPOTAMIA IN POTESTATEM P R REDACTAE, ARTAXIAS-GERMANICVS, REX ARMENIIS DATVS, ARM PARTH MAX, APMENIA, ΑΡΤΑΞΙCΑΤΩΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩC:

710 BEDOUKIAN, Paul Z. *Hayastani verabereal hṛomēakan dramner ew medalionner* [Roman Coins and Medallions Relating to Armenia] – *Հայաստանի վերաբերեալ հռոմէական դրամներ եւ մեդալիոններ, գրեց՝ Զարեհ Պտուկեան·* Vienna: Mekhitarist Press, *Nationalbibliothek,* Vol. CCXV, 1971, 212 pp., illus., 38 pls. In Armenian. Except for the addition of a word in the title and a preface and summary in English, this is a reprint of the material referenced above.

See abstract of No. 709.

711 BEDOUKIAN, Paul Z. Hṛomēakan shk'adramner (Medallion) [Roman Medallions] – *Հռոմէական չքադրամներ* (Medallion), *գրեց՝ Զարեհ Պտուկեան· Handes Amsorya,* Vol. LXXXV (January-March 1971), Nos. 1-3, pp. 63-74, pls. 26-38. Reprinted as a part of the book *Hayastani verabereal hṛomēakan dramner ew medalionner.* Vienna: Mekhitarist Press, *Nationalbibliothek,* Vol. CCXV, 1971, pp. 195-212, pls. 26-38. In Armenian.

The text brings together, under one cover, Roman medallions relating to Armenia attributed to L. Verus and M. Aurelius. To portray the Roman victories over Armenia, the design types depict Armenia seated on her knee in front of the emperor, Armenia seated in front of Victory, Roman mythological figures, etc. The legends in-

clude the following: ARMENIA, ARMENIACVS, ARM PARTH MAX. Most of the medallions are made of copper and some of silver. Bedoukian concludes that the medallions were struck on special occasions and distributed as souvenirs to certain individuals.

Շարահիւսութիւնը ի մի կը համախմբէ, մի կազմի ներքեւ, Հայաստանի վերաբերեալ հռոմէական չքադրամները, վերագրուած Ղ. Վերոսի եւ Մ. Աւրեղիոսի: Պատկերացնելու համար հռոմէական յաղթանակները Հայաստանի վրայ, պատկերատիպերը կը ներկայացնեն Հայաստանը ծնկաչոք կայսրի ոտքերուն առջեւ, Հայաստանը նստած ցաղթանակին առջեւ, հռոմէական դիցաբանութիւններ եւն.: Արձանագրուած խորագրութիւնները կը պարունակեն հետեւեալները.- ARMENIA, ARMENIACVS, ARM PARTH MAX: *Շքադրամներու մեծամասնութիւնը չինուած է պղինձէ եւ մի մասը արծաթէ: Պտուկեան կ'եզրակացնէ թէ այս չքադրամները հատանուած են բացառիկ առիթներով եւ բաժնուած՝ որոչ անձերու իբրեւ նուէր:*

712 BELLINGER, R. Alfred. *Victory as a Coin Type,* by Alfred R. Bellinger and Marjorie Alkins Berlincourt. New York: American Numismatic Society, *Numismatic Notes and Monographs,* No. 149, 1962, pp. 55-56, pl. XI, No. 1.

A gold piece of Augustus is mentioned. It was struck in the East and borrowed from a famous eastern design: Victory kneeling on a bull's back and cutting its throat with a knife. Legend: ARMENIA CAPTA.

Յիշուած է Աւգոստոսի մի ոսկիէ դրամը, որ կոխուած է Արեւելքի մէջ եւ փոխ առնուած հռչակաւոր արեւելեան պատկերատիպէ մը՝ ցաղթանակը ծնկաչոք կը նստի ցուլի մը կռնակին վրայ եւ անոր կոկորդը կը կտրէ դանակով մը: Խորագրութիւն՝ ARMENIA CAPTA:

713 BELLONI, Gian Guido. *Le monete romane dell' età repubblicana,* di Gian Guido Belloni. Milan: Comune di Milano, 1960, pp. 281-282, Nos. 2301, 2305-2307, pls. 58-59. In Italian.

The coins of Mark Anthony relating to Armenia are described. The obverse legend on some coins include ARMENIA DEVICTA. The design depicts the Armenian tiara in front of a bow and arrow

or a small Armenian tiara to the left of Mark Anthony's bust.

Նկարագրուած են Հայաստանի վերաբերեալ Մարկոս Անտոնիոսի դրամները: Դրամներու ոմանց ակողմի խորագրութիւնը կը պարունակէ ARMENIA DEVICTA: *Ակողմը կը պատկերացնէ հայկական խոյրը, նետին ու աղեղին առջեւ կամ փոքր հայկական խոյր մը, Մարկոս Անտոնիոսի կիսանդրիին ձախին:*

714 BERNHART, Max. *Handbuch zur Münzkunde der römischen Kaiserzeit,* von Max Bernhart. Halle (Saale): A. Riechmann & Co., 1926, pp. 44, 105, 148, pl. 84, Nos. 4-7. In German.

Roman coins relating to Armenia are offered and their legends are published. The coins are attributed to L. Verus, M. Aurelius, and Trajan.

Հայաստանի վերաբերեալ հռոմէական դրամները ընծայուած են եւ խորագրութիւնները՝ հրատարակուած: Դրամները վերագրուած են Ղ. Վերոսի, Մ. Աւրեղիոսի եւ Տրայանոսի:

715 BORRELL, H. P. Coin of Artaxias, King of Armenia, by H. P. Borrell. *Numismatic Chronicle,* Vol. II (June 1839-April 1840), pp. 4-6, pl. I, No. 1 [3].

In a letter addressed to the editor, a Roman silver coin struck in Caesarea of Cappadocia is described. Obv.: naked head of Germanicus to right. Rev.: Germanicus placing a tiara on the head of Artaxias. Also, a passage from Tacitus, an historian, is quoted.

Խմբագրին ուղղուած նամակով մը նկարագրուած է հռոմէական արծաթէ դրամ մը, կոխուած Կապադովկիոյ Կեսարիա քաղաքին մէջ: Ակողմ՝ Գերմանիկոսի մերկ գլուխը դէպի աջ: Բեկողմ՝ Գերմանիկոս կը զետեղէ խոյր մը Արտաշէսի գլխուն վրայ: Ինչպէս նաեւ մէջբերում մը կատարուած է Տասիտուս պատմաբանէն:

716 BREGLIA, Laura. *L'arte romana nelle monete dell' età imperiale,* di Laura Breglia. Milan: Silvana Editoriale d'Arte, 1968, sections 51, 62, pls. In Italian.

See abstract of No. 717.

717 BREGLIA, Laura. *Roman Imperial Coins: Their Art & Technique,* by Laura Breglia. Translated from Italian by Peter

Green. New York: Frederick A. Praeger, 1968, sections 51, 62, pls.

The Roman Imperial coins of Trajan and Lucius Verus relating to Armenia are discussed. The sesterius of Trajan includes the legend ARMENIA ET MESOPOTAMIA IN POTESTATEM P R REDACTAE and the aureus of Lucius Verus includes the legend ARMENIACVS. The former coin portrays the conquest of Armenia together with her neighbor Mesopotamia and the latter displays Victory.

Քննարկուած են Հայաստանի վերաբերեալ Տրայանոսի եւ Ղուկիոս Վերոսի Հռոմի կայսերական դրամները։ Տրայանոսի սեստերցիուսը կը պարունակէ ARMENIA ET MESOPOTAMIA IN POTESTATEM P R REDACTAE *խորագրութիւնը եւ Ղուկիոս Վերոսի աւրիուսը՝* ARMENIACVS *խորագրութիւնը։ Առաջին դրամը կը ներկայացնէ նուաճուած Հայաստանը եւ իր դրացի Միջագետքը, իսկ վերջինը՝ ցաղթանակը։*

718 BRETT, Agnes Baldwin. Un trésor monétaire découvert à Césarée, en Cappadoce, par Agnès Baldwin. *Aréthuse,* No. 14 (January 1927), p. 153, No. 13. In French.

A didrachm attributed to Nero, from the mint of Caesarea, is described. The obverse portrays the bust of the emperor and the reverse displays Victory with the APMENIAC legend in Greek.

Կեսարիոյ փողերանոցէն՝ Ներոնի վերագրուած երկդրամ մը նկարագրուած է։ Ակողմը կը պատկերացնէ կայսրի կիսանդրին եւ բեկողմը կը ներկայացնէ ցաղթանակը յունատառ APMENIAC *արձանագրութեամբ։*

719 CAROLUS. *Regum et Imperatorum Romanorum numismata,* auctore Caroli, Ducis Croyiaci et Arschotani. Antwerp: Henricum Aertssens, 1654, p. 73, table XLVI, Nos. 11, 12, 13, table XLVII, No. 1; 77, table L, Nos. 5, 6, 11; plates. In Latin.

The line drawings of Roman coins relating to Armenia are presented. They include captured Armenia seated in different forms and the Armenian king, in front of a stand, receiving a crown from the emperor.

Ընծայուած են Հայաստանի վերաբերեալ հռոմէական դրամները,

որոնք կը պարունակեն կալանաւոր Հայաստանը նստած տարբեր ձեւերով եւ ամբիոնին առջեւ հայ թագաւորի մը թագ ստանալը կայսրէն։

720 COHEN, Henry. *Description historique des monnaies frappées sous l'empire romain communément appelées médailles impériales,* par Henry Cohen. Paris: 1859-1868. Reprint, second edition, Graz: Akademische Druck- U. Verlagsanstalt, 1955; Vol. I, p. 57, No. 1; 63-64, Nos. 8-13; 71, Nos. 56-59; 113, Nos. 360-361; 134, Nos. 487-489; 225, No. 6; Vol. II, p. 21, No. 39; 47, No. 285; 52-53, Nos. 328-333; 338-339, No. 686; Vol. III, pp. 1-107, Nos. 5-12, 74-77, 137, 207-208, 211-213, 434-435, 437, 466-490, 795-825, 831, 833-835, 838-840, 846-853, 855, 866, 868-909, 1019, 1029-1038, 1048-1049; 170-205, Nos. 2-16, 52, 66, 103-114, 123-126, 157-166, 168, 181-351; etc., illus. In French.

Roman Imperial coins and medallions relating to Armenia are catalogued and attributed to the following: Marcus Antonius (43-30 B.C.), Octavianus Augustus (27 B.C.-A.D. 14), Germanicus-Artaxias (A.D. 18), Trajan (A.D. 98-118), Antoninus Pius (A.D. 138-161), Marcus Aurelius (A.D. 161-180), and Lucius Verus (A.D. 161-169). To symbolize the Roman victories over Armenia, the coin design types depict Armenia kneeling down, Armenia seated on the ground, Victory, a tiara being placed on an Armenian king's head by the emperor, Armenia standing in front of the emperor, an Armenian soldier, an Armenian tiara. The legends include ARMENIA DEVICTA, ARMEN, ARMENIA CAPTA, ARMENIACVS, REX ARMENIIS DATVS, ARM PARTH MAX, ARMENIA ET MESOPOTAMIA IN POTESTATEM P R REDACTAE.

Ցուցակագրուած են Հայաստանի վերաբերեալ Հռոմի կայսերական դրամները եւ մեդալիոնները, վերագրուած հետեւեալներուն.– Մարկոս Անտոնիոս (43–30 Ն.Ք.), Ոկտաւիանոս Աւգոստոս (27 Ն.Ք.–Ց.Ք. 14), Գերմանիկոս–Արտաշէս (Ց.Ք. 18), Տրայանոս (Ց.Ք. 98–118), Անտոնինոս Պիոս (Ց.Ք. 138–161), Մարկոս Աւրեղիոս (Ց.Ք. 161–180) եւ Ղուկիոս Վերոս (Ց.Ք. 161–169)։ Պատկերացնելու համար Հռոմէական յաղթանակները Հայաստանի վրայ, դրամները վրայ դրուագուած են ծնկաչոք Հայաստանը, Հայաստանը նստած գետնին վրայ, ցաղթանակը, խոյրի մը դետեղուիլը հայ թագաւորի գլխուն վրայ կայսրին ձեռքով, հայ թագաւորը կանգնած

կայսրին առջեւ, հայ զինուոր մը, հայկական խոյր մը: Խորագրութիւնները կը պարունակեն ARMENIA DEVICTA, ARMEN, ARMENIA CAPTA, ARMENIACVS, REX ARMENIIS DATVS, ARM PARTH MAX, ARMENIA ET MESOPOTAMIA IN POTESTATEM P R REDACTAE:

721 COOKE, William. *The Medallic History of Imperial Rome; from the First Triumvirate, under Pompey, Crassus, and Caesar, to the Removal of the Imperial Seat, by Constantine the Great,* by William Cooke. London: J. Dodsley, 1781, Vol. I, pp. 208-211, pl. VI, No. 18; 284-288; Vol. II, pp. 124-131, pl. XXX, No. 1; 188-194, pl. XXXVI, Nos. 14-18, pl. XXXVII, No. 9.

Historical background is sketched and the Roman coins of Marcus Antonius, Augustus, Trajan, and M. Aurelius relating to Armenia are described. The coins include the legends ARME CAPT, ARMENIA ET MESOPOTAMIA IN POTESTATEM P R REDACTAE, ARMENIACVS, REX ARMENIIS DATVS, ARMEN, ARM PARTH MAX. The scenes depicted portray the bow and arrow behind the Parthian [Armenian] tiara, Armenia in a suppliant posture, the female captive Armenia at the foot of Trajan, captive Armenia seated upon an heap of arms, the crowning of the Armenian monarch, Victory.

Ուրուագծուած է պատմական ներածական մը եւ նկարագրուած են Հայաստանի վերաբերեալ Մարկոս Անտոնիոսի, Աւգոստոսի, Տրայանոսի եւ Մ. Աւրեղիոսի հռոմէական դրամները: Ասոնք կը պարունակեն ARME CAPT, ARMENIA ET MESOPOTAMIA IN POTESTATEM P R REDACTAE, ARMENIACVS, REX ARMENIIS DATVS, ARMEN, ARM PARTH MAX *խորագրութիւնները: Դրուագուած են նետն ու աղեղը պարթեւական [հայկական] խոյրին ետին, Հայաստան աղերսարկու դիրքին մէջ, գերի մայր Հայաստանը Տրայանոսի ոտքին, գերի Հայաստանը նստած զէնքերու կոյտին վրայ, հայ միապետին թագադրումը, ցաղթանակը:*

722 CRAWFORD, Michael H. *Roman Republican Coinage,* by Michael H. Crawford. Cambridge, England: Cambridge University Press, 1974, Vol. I, p. 537, No. 539; p. 539, No. 543; Vol. II, p. 743, pl. LXIV, No. 13.

See abstract of No. 780.

723 DATTARI, Giovanni. *Monete imperiali greche; Numi augg. alexandrini. Catalogo della collezione G. Dattari.* Cairo: 1901. Reprint, Bologna: Arnoldo Forni, 1975, Vol. I, p. 246, Nos. 3691-3693, Vol. II, pl. XXX. In Italian.

Roman Imperial coins of Lucius Verus with Greek legend are described, where Armenia, wearing a cap, is seated below the trophy.

Նկարագրուած են Ղուկիոս Վերոսի Հռոմի կայսերական յունատառ դրամները, ուր Հայաստանը կը տեսնուի նստած յաղթաւարի ներքեւ, գլխուն՝ կրելով գդակ մը։

724 DIEUDONNÉ, A. Les monnaies autonomes de Béryte (Phénicie), par A. Dieudonné. *Revue Numismatique,* Series IV, Vol. II (1898), pp. 670-672, 681, pl. XIX, Nos. 4, 14. In French.

A Roman silver coin struck in the Cappadocian city of Caesarea is described. Obv.: the naked head of Germanicus to right. Rev.: Germanicus placing a tiara on the head of Artaxias, the son of King Polemo of Pontus who was named Zeno. Additionally, an aureus of Lucius Verus is described, where the emperor is seated on a platform, below, King Sohemus of Armenia is standing.

Նկարագրուած է հռոմէական արծաթէ դրամ մը, կոխուած Կապադովկիոյ Կեսարիա քաղաքին մէջ։ Ակողմ՝ Գերմանիկոսի մերկ գլուխը դէպի ալ։ Բեկողմ՝ Գերմանիկոս կը գետեղէ խոյր մը Արտաչէսի գլխուն, Պոնտոսի Պոլեմոն գահակալի Զենոն անունով որդին։ Ինչպէս նաեւ նկարագրուած է Ղուկիոս Վերոսի աւրիուսը, ուր կայսրը նստած է ամբիոնին վրայ, վարը՝ հայոց Սոհեմոս արքան կանգնած է։

725 DRESSEL, Heinrich. Erwerbungen des Kgl. Münzcabinets in den Jahren 1890-1897, von H. Dressel. *Zeitschrift für Numismatik,* Vol. XXI (1898), pp. 228-230, pl. VI, No. 5. In German.

A Roman-Armenian silver coin, 23-24 mm, 7.67 gm, is described. Obv.: Germanicus to right; legend: GERMANICVS CAESAR TI. AVG. F. COS. II. Rev.: Artaxias standing at left, and being crowned by Germanicus who is standing at right; legend: GERMANICVS-ARTAXIAS. Dressel thinks that this coin may have been struck in Armenia.

Նկարագրուած է հռոմէահայկական արծաթէ դրամ մը, 23–24 մմ

եւ 7·67 գր: Ակողմ՝ Գերմանիկոսի կիսանդրին դէպի աջ, արձանագրութիւն՝ GERMANICVS CAESAR TI. AVG. F. COS. II.: *Բեկողմ՝ Արտաչէս կանգնած ձախին եւ կը թագադրուի աջին կանգնած Գերմանիկոսէն, արձանագրութիւն՝* GERMANICVS-ARTAXIAS: *Դրեսսել կը մտածէ թէ այս դրամը կրնայ Հայաստանի մէջ կոխուած ըլլալ:*

726 DRESSEL, Heinrich. *Die römischen Medaillone des Münzkabinetts der Staatlichen Museen zu Berlin,* von Heinrich Dressel. Bearbeitet von Kurt Regling. Dublin/Zurich: Weidmann, 1973, pp. 72-81, Nos. 37-42, pls. VI, Nos. 3-7, VII, No. 1; 105-110, Nos. 53-55, pl. VIII, Nos. 3, 7, illus. In German.

The Roman medallions of Marcus Aurelius and Lucius Verus relating to Armenia are discussed. The medallions include the ARMENIACVS, ARM PARTH MAX legends. The scenes depicted portray Apollo, Minerva, and Victory on the opposite sides of the altar, the huge statue of Jupiter holding a lightning bolt, Faustina seated, Lucius Verus standing next to the altar, L. Verus and M. Aurelius galloping with a soldier marching.

Քննարկուած են Հայաստանի վերաբերեալ Մարկոս Աւրեղիոսի եւ Ղուկիոս Վերոսի հռոմէական մեդալները, որոնք կը պարունակեն ARMENIACVS, ARM PARTH MAX *խորագրութիւնները: Դրուագուած են Ապողոնը, Միներուան ու յաղթանակը խորանի հակառակ կողմերը, չանթ բռնած Արամազդի հսկայ արձանը, նստած Փաւստինոսը, Ղուկիոս Վերոս կանգնած խորանին մօտ, Ղ. Վերոս եւ Մ. Աւրեղիոս կ'արշաւեն քալող զինուորի մը հետ:*

727 GALIKOV, A. G. Armi͡anskai͡a mednai͡a moneta t͡sarі͡a Aristobula i zheny ego Salomei [The Armenian Copper Coin of King Aristobulus and His Wife Salome] - Армянская медная монета царя Аристобула и жены его Саломеи, автор А. Г. Голиков. *Sovetskiĭ Kollekt͡sioner,* (1930), Nos. 4-5, pp. 116-117, illus. In Russian.

See abstract of No. 728.

728 GALIKOV, A. G. Deux monnaies grecques, par A. G. Golikov. *Revue Numismatique,* Series IV, Vol. XXXIV (1931), pp. 8-10, illus. In French.

A bronze coin of King Aristobulus and his Queen Salome is described. Aristobulus ruled over part of Armenia Minor (A.D. 54-92 ?) willed to him by Nero.

Նկարագրուած է Արիստոբուլոս թագաւորի եւ իր թագուհի՝ Սալոմէի բրոնզէ դրամը։ Արիստոբուլոս (Ց.Ք. 54–92 ?) իշխած է Նեռոնի կողմէ իրեն կտակուած Փոքր Հայքի մի մասին վրայ։

729 GIARD, Jean-Baptiste. Signis receptis. Armenia capta. Images de reconquête à Rome, par Jean-Baptiste Giard. *Bulletin de la Bibliothèque Nationale,* Vol. II (March 1977), No. 1, pp. 25-29, illus. In French.

The coinage of Octavianus Augustus relating to Armenia is discussed. To symbolize the Roman conquests of Armenia, the coin design types depict an Armenian soldier standing and holding a spear and bow, an Armenian tiara with quiver and bow, and Victory holding a bull by horns. The legends of the coins in question include ARMENIA CAPTA, ARMENIA RECEPTA.

Քննարկուած են Ոկտաւիանոս Աւգոստոսի Հայաստանի վերաբերեալ դրամները։ Խորհրդանշելու համար Հայաստանի հռոմէական նուաճումները, դրամներուն վրայ դրուագուած են կանգնած հայ զինուորը որ կը բռնէ նիզակ մը ու աղեղ մը, հայկական խոյրը աղեղի ու կապարճի հետ միատեղ եւ ցաղթանակը որ կը բռնէ ցուլ մը իր եղջիւրներէն։ Վերոյիշեալ դրամներու խորագրութիւնները կը պարունակեն ARMENIA CAPTA, ARMENIA RECEPTA։

730 GNECCHI, Francesco. *The Coin-Types of Imperial Rome,* by F. Gnecchi and G. Elmer. London: 1908. Reprint, Chicago: Ares Publishers Inc., 1978, pp. 71-73.

As a province, Armenia is noted on Roman coinage. The legends relating to Armenia on the coinage of Augustus, Trajan, Antoninus Pius, as public events, are mentioned.

Իբրեւ նահանգ, Հայաստան նշուած է հռոմէական դրամներուն վրայ։ Իբրեւ ժողովրդային դէպքեր, Հայաստանի վերաբերեալ խորագրութիւնները յիշուած են Աւգոստոսի, Տրայանոսի եւ Անտոնինոս Պիոսի դրամներուն վրայ։

731 GNECCHI, Francesco. *I medaglioni romani,* descritti ed

illustrati da Francesco Gnecchi. Milan: Ulrico Hoepli, 1912, Vol. I, p. 45, No. 1, pl. 22, No. 1; Vol. II, pp. 33-34, Nos. 48-56, 61-62, pl. 62, Nos. 9-10, pl. 63, Nos. 1-6, pl. 64, No. 1; 36-38, Nos. 78, 80, 83, 93, pl. 66, Nos. 1, 5; 45-49, Nos. 2-23, 25, 27-28, 30, 34-35, 37-40, pl. 72, Nos. 2, 4-10, pl. 73, Nos. 1-3, pl. 74, Nos. 1-6, 9, pl. 75, Nos. 1-3, 6-10, pl. 77, No. 1; Vol. III, p. 35, Nos. 41, 44, pl. 151, No. 10; etc. In Italian.

Numerous bronze and silver medallions of Lucius Verus and Marcus Aurelius relating to Armenia are described. The medallions include the ARMENIACVS, ARM PARTH MAX, ARMENIA legends. The scenes depicted portray Apollo, Minerva and Victory on the opposite sides of the altar, M. Aurelius and L. Verus in a quadriga led by a soldier, the huge statue of Jupiter holding a lightning bolt, Faustina seated, L. Verus charging on a horseback and pointing the spear toward an Armenian, L. Verus standing next to an altar, L. Verus and M. Aurelius galloping and a soldier marching, Armenia seated in a kneeling position in front of L. Verus, a captured Armenian king in front of a quadriga of L. Verus and M. Aurelius, Victory placing a shield on a tree and close to her feet are two Armenians seated and standing.

Քննարկուած են Հայաստանի վերաբերեալ Ղուկիոս Վերոսի եւ Մարկոս Աւրեղիոսի հռոմէական մեդալիոնները, որոնք կը պարունակեն ARMENIACVS, ARM PARTH MAX, ARMENIA *խորագրութիւնները։ Դրուագուած են Ապողոնը, Միներուան ու ցաղիանակը խորանին հակառակ կողմերը, Մ. Աւրեղիոս եւ Ղ. Վերոս քառաձի մարտակառքի մը մէջ առաջնորդուած գինուորէ մը, Արամազդի հսկայ արձանը՝ չանթ մը բռնած, Փաւստինոս՝ նստած, ձիաւոր Ղ. Վերոսը կը յարձակի երկնցնելով նիզակը դէպի հայ մը, Ղ. Վերոս խորանին մօտ կանգնած, Ղ. Վերոս եւ Մ. Աւրեղիոս կ'արշաւեն ու գինուոր մը կը քալէ, Հայաստանը ծնկաչոք նստած Ղ. Վերոսի առջեւ, գերի ինկած հայ թագաւոր մը Ղ. Վերոսի եւ Մ. Աւրեղիոսի քառաձի մարտակառքին առջեւ, ցաղիանակը կը զետեղէ վահան մը ծառին վրայ եւ իր ոտքին մօտ երկու հայեր՝ նստած ու կանգնած։*

732 GRANT, Michael. Coins and the Growth of the Roman Empire, by Michael Grant. *Geographical Magazine,* Vol. XXVIII (May 1955), No. 1, pp. 16, 19, Nos. 10, 11; 23, illus.

The Roman coins attributed to Mark Anthony and Augustus relating to Armenia are mentioned and their legends, ARMENIA CAPTA and ARMENIA RECEPTA, are published.

Նշուած են Հայաստանի վերաբերեալ հռոմէական դրամները, վերագրուած Մարկոս Անտոնիոսի եւ Աւգոստոսի ու խորագրութիւնները ARMENIA CAPTA *եւ* ARMENIA RECEPTA *հրատարակուած են:*

733 GRANT, Michael. *Roman History from Coins,* by Michael Grant. Cambridge, England: Cambridge University Press, 1958, pp. 34, 47, 82, pl. 14, No. 7.

The Roman coins relating to Armenia, attributed to M. Antonius and Augustus, with legends ARMENIA DEVICTA, ARMENIA CAPTA, ARMENIA RECEPTA are mentioned.

Նշուած են Հայաստանի վերաբերեալ հռոմէական դրամները, վերագրուած Մ. Անտոնիոսի եւ Աւգոստոսի, ունենալով ARMENIA DEVICTA, ARMENIA CAPTA, ARMENIA RECEPTA *խորագրութիւնները:*

734 GRANT, Michael. *Roman Imperial Money,* by Michael Grant. London, Edinburgh, Paris, Melbourne, Toronto, and New York: Thomas Nelson and Sons, Ltd., 1954, pp. 39, 114, 209, 248, pl. IV, No. 1.

References are made about the coins of Augustus commemorating his diplomatic settlement in 20 B.C., inscribed ARMENIA CAPTA, RECEPTA.

Ակնարկուած են Աւգոստոսի դրամներու մասին, որոնք կը յիշատակեն իր դիւանագիտական կարգադրութիւնը 20 *Ն.Ք. թ., արձանագրուած՝* ARMENIA CAPTA, RECEPTA:

735 GRUEBER, H. A. Coinages of the Triumvirs, Antony, Lepidus, and Octavian, Illustrative of the History of the Times, by H. A. Grueber. *Numismatic Chronicle,* Series IV, Vol. XI (1911), p. 150, pl. IX, No. 13. Reprinted as a booklet, New York: Attic Books, Ltd., 1977, p. 44, pl. IX, No. 13.

A denarius of M. Anthony is presented where the obverse shows the head of Anthony, behind which is an Armenian tiara, and on the reverse is a likeness of Cleopatra.

Ներկայացուած է Մ. Անտոնիոսի դէնարիուսը, ուր ակողմը կը ցուցնէ Անտոնիոսի գլուխը, որու ետին է հայկական խոյրը եւ բեկողմը՝ կղէոպատրայի նկարը։

736 GRUEBER, H. A. *Coins of the Roman Republic in the British Museum*, by H. A. Grueber. London: British Museum, 1910, Vol. II, p. 63, Nos. 4517-4520, pl. LXVI, Nos. 5-7; 69, Nos. 4547-4548, pl. LXVI, Nos. 19-20; 520, No. 172, pl. CXV, No. 10; 525, Nos. 179-182, pl. CXV, Nos. 15-16; 548-551, Nos. 301-309, pl. CXIX, Nos 4-10.

Roman Republican coins of Mark Anthony (43-30 B.C.) and Octavianus Augustus (27 B.C.-A.D. 14) relating to Armenia are described. To represent Armenia, the design depicts the Armenian tiara, Armenia kneeling down, an Armenian soldier, Victory. The legends state ARMENIA DEVICTA, ARMENIA RECEPTA.

Նկարագրուած են Մարկոս Անտոնիոսի (43–30 Ն.Ք.) եւ Ոկտաւիանոս Աւգոստոսի (27 Ն.Ք.–Ց.Ք. 14) Հայաստանի վերաբերեալ հանրապետական Հռոմի դրամները։ Հայաստանը ներկայացնելու համար դրամներուն վրայ դրուագուած են հայկական խոյրը, ծնկաչոք Հայաստանը, հայ զինուոր մը, ցաղթանակը։ Խորագրութիւնները արձանագրած են ARMENIA DEVICTA, ARMENIA RECEPTA։

737 HAIG, Pierre V. Trajan in Armenia, by Pierre Vahe Haig. *SAN*, Vol. I (January 1970), No. 3, pp. 46-47, illus.

Trajan invaded Armenia on the pretext that Parthamasiris had received his crown from Parthia and not from Rome. To commemorate his victory and the subjugation of Armenia, Trajan struck coins. The reverse sides of these commemorative coins have ARMENIA as an inscription or other references to Armenia.

Տրայանոս Հայաստան արշաւեց այն պատրուակով, թէ Պարթամասիր ստացաւ իր թագը Պարթեւաստանէն եւ ոչ թէ Հռոմէն։ Տրայանոս կոխեց դրամներ տօնելու համար իր յաղթանակը եւ Հայաստանի նուաճումը։ Այս յիշատակային դրամներու բեկողմի մակագրութիւնը ARMENIA *է կամ ալ Հայաստանի վերաբերեալ այլ ակնարկութիւններ։*

738 HEAD, Barclay V. *Catalogue of the Greek Coins of Lydia,* by Barclay V. Head. London: British Museum, 1901, p. 305, No. 81, pl. XXXI, No. 4.

The bronze coin of Lucius Verus with Greek legend is described. The obverse legend includes APMENI and the reverse displays the young Dionysos standing toward left.

Նկարագրուած է Ղուկիոս Վերոսի բրոնզէ դրամը յունատառ խոյագրութեամբ: Ակողմի խորագրութիւնը կը պարունակէ APMENI *եւ բեկողմը կը պատկերացնէ երիտասարդ Դիոնիսոսը դէպի ձախ կանգնած:*

739 HILL, G. F. *Catalogue of the Greek Coins of Arabia, Mesopotamia and Persia,* by George Francis Hill. London: British Museum, 1922, p. 137, No. 2, pl. XIX, No. 6.

A Roman denarius of M. Aurelius is described. Obv.: the Emperor. Rev.: the female figure of Armenia. The Greek legend and metrological data are published.

Նկարագրուած է հռոմէական դենարիուս մը, վերագրուած Մ. Աւրելիոսի: Ակողմը՝ կայսրը: Բեկողմը՝ Հայաստանի կանացի նկարը: Ցունատառ խորագրութիւնը եւ չափագիտական տուեալները հրատարակուած են:

740 HILL, G. F. *Historical Roman Coins,* by G. F. Hill. London: 1909. Reprint, Chicago: Argonaut, Inc., 1966; Chicago: Ares Publishers Inc., 1976; pp. 131-134, Nos. 81-82, pl. XIII; 145-147, No. 92, pl. XIV.

The Roman coins of M. Antonius and Augustus relating to Armenia are described. The coins bear the Armenian tiara with bow and arrow crossed behind it; a small Armenian tiara behind the head of M. Antonius; again an Armenian tiara, bow-case with bow and quiver with arrows. The coins are inscribed with legends ARMENIA DEVICTA, ARMENIA RECEPTA. Historical background related to this period is sketched.

Նկարագրուած են Հայաստանի վերաբերեալ Մ. Անտոնիոսի եւ Աւգոստոսի դրամները, որոնք կը պատկերացնեն հայկական խոյրը՝ ետին խաչաձեւուած նետն ու աղեղը, փոքր հայկական խոյր մը Մ. Անտոնիոսի գլխուն ետին, կրկին հայկական խոյրը՝ միատեղ պար-

կը աղեղով եւ կապարճը նետերով: Դրամներուն վրայ արձանագրուած են ARMENIA DEVICTA, ARMENIA RECEPTA *խորագրութիւնները: Ուրուագծուած են նաեւ այս շրջանի վերաբերեալ պատմական դրուագները:*

741 HILL, Philip V. *The Dating and Arrangement of the Undated Coins of Rome, A.D. 98-148,* by Philip V. Hill. London: Spink & Son Ltd., 1970, pp. 45-46; 98; 113; 149, No. 734; 183, No. 225.

The legends ARMENIA ET MESOPOTAMIA IN POTESTATEM P R REDECTAE, REX ARMENIIS DATVS are given while the coins of Trajan (A.D. 98-117) and Antoninus Pius (A.D.138-161) are discussed.

Տրուած են ARMENIA ET MESOPOTAMIA IN POTESTATEM P R REDECTAE, REX ARMENIIS DATVS *խորագրերը Տրայանոսի (Ց.Ք. 98–117) եւ Անտոնինոս Պիոսի (Ց.Ք. 138–161) դրամներուն քննարկման առթիւ:*

742 HILL, Philip V. The Temple of Zeus Olympios on Augustan Coins, by P. V. Hill. *Numismatic Circular,* Vol. LXVIII (February 1960), No. 2, pp. 23-24, illus.

In discussing the variants of the temple denarii on Augustan coins, comments are made on the denarii with an Armenian tiara, a quiver and bow-case, an Armenian standing, their dating and mintage.

Աւգոստոսի տաճարներու դրոշմով դրամներու քննարկման առթիւ, նշուած է դենարիուսներու վրայի հայկական խոյրը, կապարճը եւ աղեղի պարկը, կանգնած հայը, իրենց թուագրութիւնն ու դրամահատութիւնը:

743 JUDAS, A. Mémoires et dissertations. Sur diverses médailles à légendes araméennes, par A. Judas. *Revue Numismatique,* New Series, Vol. VIII (1863), p. 112. In French.

Among ancient coins with aramaic legends, a Roman Imperial bronze coin of Trajan, gold and bronze coins of L. Verus relating to Armenia, as well as their legends referring to Armenia, are mentioned.

Արամէատառ հին դրամներու միջեւ, Հայաստանի վերաբերեալ Հռոմի Տրայանոս կայսեր մի բրոնզէ դրամը, Ղ. Վերոսի ոսկիէ եւ բրոնզէ դրամները, ինչպէս նաեւ Հայաստանը յիշատակող խորագրութիւնները նշուած են:

744 KÖHNE, B. von. Brief an Herrn Oberst von Bartholomäi über die Genealogie und die Münzen der ersten Achämenidischen Könige des Pontos und des Bosporos, so wie der Zenoniden und der Aspurger, bei B. von Köhne. *Mémoires de la Société Impériale d'Archéologie*, Vol. VI (1852), pp. 233-254, illus. In German.

The genealogy of the kings of Pontus, Cappadocia, etc., are discussed, and Zeno, the son of Polemo II, is mentioned. Zeno was crowned as the king of Armenia during the reign of Tiberius (A.D. 18-35) under the name of Artaxias. A silver coin struck to commemorate this occasion, from the collection of Sabatier, is noted.

Քննարկուած է Պոնտոսի, Կապադովկիոյ եւ այլոց ցեղագրութիւնը ու յիշուած է Զենոնը՝ Պոլեմոն Բ-ի որդին, որ Հռոմէական կայսեր Տիբերիոսի գահակալութեան շրջանին Հայաստանի թագաւոր (Ց.Ք. 18-35) օծուած էր Արտաշէս անունով: Նշուած է արծաթէ չքադրամ մը, Սաբաթիէի հաւաքածոյէն, որ դրուագուած է այս դէպքին առթիւ:

745 LAFFRANCHI, Lodovico. La monetazione d' Augusto, di Lodovico Laffranchi. *Rivista Italiana di Numismatica e Scienze Affini*, Vol. XXIX (1916), pp. 286-288, Nos. 3-7, pl. VIII, Nos. 10-14. In Italian.

The Roman coins of Augustus relating to Armenia and assigned to the mint of Ephesus are described. The reverse designs depict Victory slaying a bull, with the legend ARMENIA CAPTA; an Armenian tiara, a bow case and quiver with the legend ARMENIA CAPTA; an Armenian soldier standing with the legend CAESAR DIVI F ARMEN CAPTA.

Նկարագրուած են Հայաստանի վերաբերեալ Աւգոստոսի հռոմէական դրամները, որոնք տրուած են Եփեսոսի փողերանոցին: Բեկորմի պատկերատիպերը կը ներկայացնեն ցաղիկանակը, որ կը մորթէ ցուլ մը, խորագրութիւն՝ ARMENIA CAPTA. *Հայկական խոյրը, աղեղն ու կապարճը, խորագրութիւն՝* ARMENIA CAPTA. *ոտքի կանգնած հայ զինուորը, խորագրութիւն՝* CAESAR DIVI F ARMEN CAPTA:

746 LENORMANT, François. *Description des médailles et an-*

tiquités composant le cabinet de M. Le baron Behr, par François Lenormant. Paris: Hoffmann, 1857, p. 137, No. 771. In French.

A coin of Hadrian with Greek inscription is listed under the name of Armenia.

Ցուցակագրուած է Ադրիանոսի յունատառ մի դրամը Հայաստանի անուան ներքեւ։

747 LUYNES, H. D. de. Médaille inédite de Germanicus, par Le Duc de Luynes. *Revue Numismatique,* Vol. III (1838), pp. 338-342, illus. In French.

An unpublished Roman-Armenian coin of Germanicus-Artaxias is discussed. A passage from Tacitus is quoted and the relevant history of this period is reviewed. Obv.: bust of Germanicus to right. Rev.: Germanicus standing and crowning Artaxias with the Armenian tiara. Legend: GERMANICVS-ARTAXIAS.

Քննարկուած է անտիպ հռոմէահայկական դրամ մը, վերագրուած Գերմանիկոս-Արտաչէսին։ Տասիտուս պատմաբանէն մէջբերում մը կատարուած եւ այս շրջանի պատմութիւնը ուրուագծուած է։ Ակողմ՝ Գերմանիկոսի կիսանդրին դէպի աջ։ Բեկողմ՝ Գերմանիկոս կանգնած թագաւոր կ'օծէ Արտաչէսը հայկական խոյրով։ Խորագրութիւն՝ GERMANICVS-ARTAXIAS։

748 MATTINGLY, Harold. *Coins of the Roman Empire in the British Museum,* by Harold Mattingly. London: 1923+. Reprint, London: The Trustees of the British Museum, 1965, Vol. I, pp. ciii, cxx, cxxv, cxlviii, clxxxv, 4-5, Nos. 18-21, pl. 1, Nos. 10-12; 8, Nos. 43-44, pl. 2, Nos. 3-4; 108-109, Nos. 671-678, pl. 16, Nos. 14-19; 162, No. 104, pl. 28, No. 1; 281, Nos. 405-408, pl. 40, Nos. 16-17; 1966, Vol. III, pp. cvi, cxxvii, 221-222, Nos. 1033-1040, pl. 42, Nos. 6-8; 1968, Vol. IV, pp. cii-cxxi, cxxxiv-cxxxvii, 188, No. †; 204, Nos. 1272-1273, pl. 29, No. 2; 416-417, Nos. 233-241, pl. 57, Nos. 11-14; 420-426, Nos. 261-302, pl. 58, Nos. 1-11; 433-436, Nos. 357-378, pls. 59, Nos. 12-20; 437-443, Nos. 379-424, pl. 60, Nos. 1-20; 444-445, Nos. 425-432, pl. 61, Nos. 1-2; 445-446, Nos. 434-444, pl. 61, Nos. 4-8; 447-453, Nos. 446-488, pl. 61, Nos. 10-20, pl. 62, Nos. 1-9; 455, Nos. 497-499, pl. 62, Nos. 15-16; 510, No. 818, pl. 70, No. 13; 511-512, Nos. 1, 5, 9, 825-826; 513, Nos. 1, 3;

555-556, Nos. *; 559-568, Nos. 1088-1139, pl. 75, Nos. 7-8, 12, pl. 76, Nos. 1-3, 5-9; 581-593, Nos. 1229-1294, pl. 78, Nos. 8-15, pl. 79, Nos. 3-12; 594-606, Nos. *, †, 1297-1348, †, ‡, pl. 80, Nos. 1-6, 10-13, pl. 81, Nos. 1-2; 608-609, Nos. 1355-1357, ‡, ¶, pl. 81, No. 3; 610, 611, No. 1358; 854, No. 278; 870, 911, 930-931, 939, 946, 948, 953; etc.
See abstract of No. 750.

749 MATTINGLY, Harold. *Roman Coins from the Earliest Times to the Fall of the Western Empire*, by Harold Mattingly. London: Methuen & Co. Ltd., 1928, pp. 80-81, 168-169, pl. XX, Nos. 13, 14, 16, pl. XLIII, Nos. 8, 14.
Based on the design type, to symbolize or express an idea, Roman coins relating to Armenia are noted. On the coins of Trajan, the inscription reads ARMENIA ET MESOPOTAMIA IN POTESTATEM P R REDACTAE. On the coins of Lucius Verus the inscription reads REX ARMENIIS DATVS.

Խորհրդանչելու կամ գաղափար մը արտայայտելու նպատակով, ու հիմնուած ըլլալով դրամի պատկերատիպին վրայ, նշուած են Հայաստանի վերաբերեալ հռոմէական դրամները։ Տրայանոսի դրամներուն վրայ արձանագրուած է ARMENIA ET MESOPOTAMIA IN POTESTATEM P R REDACTAE։ *Ղուկիոս Վերոսի դրամներուն վրայ արձանագրուած է* REX ARMENIIS DATVS։

750 MATTINGLY, Harold. *The Roman Imperial Coinage*, by Harold Mattingly and Edward A. Sydenham. London: 1923+. Reprint, London: Spink & Son, Ltd., 1972, Vol. I, pp. 47, 63, Nos. 40-45, pl. III, Nos. 57-58; 70, Nos. 101-103; 104, Nos. 8-9; 147, Nos. 37-40, pl. X, No. 159; 1972, Vol. II, pp. 234, 270, No. 375; 289, No. 642, pl. XI, No. 191; 1972, Vol. III, pp. 8, 110, No. 619, pl. V, No. 107; 197-201, 219-220, Nos. 78-86, 88-94, pl. VIII, Nos. 152-154; 221-224, Nos. 101, 116, 119-142, pl. VIII, No. 157; 224-226, Nos. 143-163, pl. VIII, Nos. 161-162; 226-229, Nos. 164-167, 170-174, 176-196, 205, 208-209; 246, Nos. 426, 428; 254-255, Nos. 498-518, pl. X, Nos. 197-199; 256-257, Nos. 519-537, pl. X, Nos. 200; 257, Nos. 539-545, pl. X, Nos. 202-203; 258-261, Nos. 546-569, 571-578, 581-596, pl. X, No. 204; 281-283, Nos. 861-865, 867-868, 874, 888-893, pl. XII, No. 241; 284, Nos. 895-896, 898-910, pl.

XII, No. 242; 285, Nos. 911-915; 286, Nos. 917-927, pl. XII, No. 243; 287-288, Nos. 928-943, 946-947, pl. XII, No. 244; 289-291, Nos. 948-962, 967-972; 321-322, Nos. 1360-1376, pl. XIII, No. 256; 323-332, Nos. 1377-1495, 1497; etc.

Roman Imperial coins relating to Armenia are catalogued and attributed to the following: Octavianus Augustus (27 B.C.-A.D. 14), Germanicus (A.D. 18), Nero (A.D. 54-68), Trajan (A.D. 98-118), Antoninus Pius (A.D. 138-161), Marcus Aurelius (A.D. 161-180), and Lucius Verus (A.D. 161-169). To symbolize the Roman victories over Armenia, the coin design types depict Armenia kneeling down, Armenia seated on the ground, Victory, a tiara being placed on the head of the Armenian king by the emperor, the Armenian king standing in front of the emperor, an Armenian soldier. The legends state ARMENIA CAPTA, ARMENIACVS, ARMEN, REX ARMENIIS DATVS, ARM PARTH MAX.

Ցուցակագրուած են Հայաստանի վերաբերեալ Հռոմի կայսերական դրամները, վերագրուած հետեւեալներուն.- Ոկտաւիանոս Աւգոստոս (27 Ն.Ք.-Ց.Ք. 14), Գերմանիկոս (Ց.Ք. 18), Ներոն (Ց.Ք. 54-68), Տրայանոս (Ց.Ք. 98-118), Անտոնինոս Պիոս (Ց.Ք. 138-161), Մարկոս Աւրեղիոս (Ց.Ք. 161-180) եւ Ղուկիոս Վերոս (Ց.Ք. 161-169): Պատկերացնելու համար Հռոմէական յաղթանակները Հայաստանին վրայ, պատկերատիպերը կը ներկայացնեն ծնկաչոք Հայաստանը նստած գետնին վրայ, ցաղթանակը, խոյրի մը գետեղիլը հայ թագաւորի գլխուն վրայ, հայ թագաւորը կանգնած կայսրին առջեւ, հայ զինուոր մը: Խորագրութիւնները արձանագրած են ARMENIA CAPTA, ARMENIACVS, ARMEN, REX ARMENIIS DATVS, ARM PARTH MAX:

751 MAZZINI, G. *Monete imperiali romane*, per G. Mazzini, Milan: Mario Ratto, 1957; Vol. I, pp. 41-42, Nos. 8, 11, pl. XII; 109, No. 6, pl. XXXIV; 135, No. 32, pl. XLV; Vol. II, p. 11, Nos. 39-39**, pls. IV-V; 259, Nos. 207-208, pl. XCV; 268, No. 435, pl. IC; 270-272, Nos. 463-484; 288-293, Nos. 796-822, 838-839, 855, 877-883, 894-906, pls. CVI-CIX; 297, Nos. 987-990, pls. CIX-CX; 326, Nos. 6-7, pls. CXXI; 329-340, Nos. 110-127, 157-161, 185-351, pls. CXXI-CXXVI; etc. In Italian.

Roman Imperial coins relating to Armenia having the inscriptions

ARMENIA CAPTA, GERMANICVS-ARTAXIAS, ARMENIAC, ARMENIA ET MESOPOTAMIA IN POTESTATEM P R REDACTAE, ARM PARTH MAX, ARMENIACVS, ARMEN, REX ARMEN DAT, etc. are discussed. And to symbolize the Roman victories over Armenia, the coin design types depict the arms of an Armenian warrior, Germanicus placing a crown on the head of Artaxias, Victory, Armenia seated on the ground, etc. The coins are attributed to the following: Augustus (27 B.C.-A.D. 14), Germanicus (A.D. 18), Nero (A.D. 54-68), Trajan (A.D. 98-118), M. Aurelius (A.D. 161-168), L. Verus (A.D. 161-169).

Քննարկուած են Հայաստանի վերաբերեալ կայսերական Հռոմի դրամները ունենալով խորագրութիւնները ARMENIA CAPTA, GERMANICVS-ARTAXIAS, ARMENIAC, ARMENIA ET MESOPOTAMIA IN POTESTATEM P R REDACTAE, ARM PARTH MAX, ARMENIACVS, ARMEN, REX ARMEN DAT *եւն.։ Պատկերացնելու համար հռոմէական յաղթանակները Հայաստանի վրայ, դրամներուն վրայ դրուագուած են հայ ռազմիկի մը զէնքերը, Գերմանիկոսի թագ դետեղելը Արտաչէսի գլխուն վրայ, ցաղթանակը, Հայաստան գետնին վրայ նստած եւն.։ Դրամները վերագըրուած են հետեւեալներուն.– Աւգոստոս* (27 *Ն.Ք.–Ց.Ք.* 14), *Գերմանիկոս* (*Ց.Ք.* 18), *Ներոն* (*Ց.Ք.* 54–68), *Տրայանոս* (*Ց.Ք.* 98–118), *Մ. Աւրեղիոս* (*Ց.Ք.* 161–168), *Ղ. Վերոս* (*Ց.Ք.* 161–169)։

752 METCALF, William E. *Roman Medallions,* by William E. Metcalf. New York: American Numismatic Society, 1979, pp. 6-7, illus.

A bronze medallion (37 mm, 42.84 gm) struck in A.D. 166 is described. The obverse portrays Lucius Verus laureate, draped, toward right. Legend: L. VERVS AVG ARM PARTH MAX. The reverse depicts Lucius Verus in a military uniform standing to left on a platform addressing troops. Legend: TR P VI IMP III COS II. Metcalf thinks that this issue reflects Verus' success in the Armenian and Parthian campaigns.

Նկարագրուած է հռոմէական բրոնզէ մեդալիոն մը (37 *մմ*, 42·84 *գր*), *կոխուած Ց.Ք.* 166 *թ.։ Ակողմը կը պատկերացնէ Ղուկիոս Վերոսի դափնեպսակ ասուեւոր կիսանդրին դէպի աջ։ Խորագրութիւնը՝* L. VERVS AVG ARM PARTH MAX։ *Բեկողմը կը ներկայաց-*

նէ Ղուկիոս Վերոսը զինուորական համազգեստով կանգնած դէպի ձախ ամբիոնի վրայ ու կը խօսի զինուորներուն: Մտրագրութիւնը՝ TR P VI IMP III COS II: *Մէթքալֆ կը մտածէ թէ այս թողարկումը կը ցոլացնէ Վերոսի յաղթանակը իր հայկական եւ պարթեւական արշաւանքներու ընթացքին:*

753 MILNE, J. G. *Catalogue of Alexandrian Coins*, by J. G. Milne. Reprint, Oxford: University of Oxford, Ashmolean Museum, 1971, pp. lxvii, 58, 61, No. 2519; 149.

A Roman Imperial coin of Lucius Verus with Greek legend is described, where Armenia is seated below the trophy and is wearing a Phrygian cap.

Նկարագրուած է Ղուկիոս Վերոսի Հռոմի կայսերական յունատառ մի դրամը, ուր Հայաստանը կը տեսնուի յաղթաւարին ներքեւ նստած ու իր գլխուն կը կրէ փռիւգիական գդակ մը:

754 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Hayastanĕ hṛomeakan dramnerum [Armenia on Roman Coins] - *Հայաստանը հռոմեական դրամներում, գրեց՝ Խ. Մուշեղյան. Gitut'yun ev Tekhnika*, Vol. VI (November 1968), No. 11 (63), pp. 8-12. In Armenian.

The article was written on the occasion of Paul Bedoukian's donation to the State Museum of Armenian History. This consists of 21 silver and 10 bronze coins. The oldest coin of the collection dates back to 34 B.C. and the latest to A.D. 168. The coins are attributed to the following: Mark Anthony, Octavianus Augustus, Nero, Antoninus Pius, Marcus Aurelius, and Lucius Verus. The designs of the Roman commemorative coins depict Armenia seated on the ground, a tiara being placed on the head of the Armenian king by the emperor, etc. The legends in Latin state ARMENIA CAPTA, ARMEN, ARMENIA, ARMENIACVS, REX ARMENIIS DATVS.

Յօդուածը գրուած է Զարեհ Պատուկեանի նուէրին Հայաստանի պատմութեան պետական թանգարանին ղրկուելուն առթիւ: Այս կը պարունակէ 21 արծաթէ եւ 10 բրոնզէ դրամներ: Հաւաքածոյի դրամներէն վաղագոյնը թողարկուած է 34 Ն.Ք. թ., իսկ ամենաուշը՝ Ց.Ք. 168-ին: Դրամները վերագրուած են հետեւեալներուն.- Մարկոս Անտոնիոս, Ոկտաւիանոս Աւգոստոս, Ներոն, Անտոնինոս Պիոս, Մարկոս Աւրեղիոս եւ Ղուկիոս Վերոս: Հռոմէական չը-

քաղրամներու պատկերատիպերը կը ներկայացնեն Հայաստանը նըստած գետնին վրայ, խոյրի մը զետեղուիլը հայ թագաւորի գլխուն վրայ կայսեր կողմէ եւն.: Մորագրութիւնները լատիներէնով կ'արձանագրեն ARMENIA CAPTA, ARMEN, ARMENIA, ARMENIACVS, REX ARMENIIS DATVS:

755 PATIN, Charles. *Imperatorum Romanorum Numismata ex aere mediae et minimae formae,* descripta et enarrata per Carolum Patinum. Argentina: Simonem Paulli, 1671, p. 255, Nos. 1-5; 257, No. 3, illus. In Latin.

The Roman Imperial coins of L. Verus relating to Armenia are presented. The design types display Armenia seated, the Armenian king standing in front of the emperor, seated Armenia having shields and standards above her. The legends include ARMEN, REX ARMEN DAT, APMENIA.

Հայաստանի վերաբերեալ Ղ. Վերոսի հռոմէական դրամները ընծայուած են: Պատկերատիպերը կը ներկայացնեն Հայաստանը նըստած, կանգնած հայ թագաւորը կայսրին առջեւ, նստած Հայաստանը՝ վերեւ ունենալով վահաններ ու զինանշաններ: Մորագրերը կը պարունակեն ARMEN, REX ARMEN DAT, APMENIA:

756 PICK, Behrendt. Une monnaie du KOINON APMENIAΣ, published in *Aufsätze zur Numismatik und Archäologie,* von Behrendt Pick. Jena: Frommannsche Buchhandlung (Walter Biedermann), 1931, pp. 99-104, pl. IX, No. 1. In French.

A bronze coin of King Koinon of Armenia Minor is discussed. The obverse portrays the laureate bust of Trajan to right. The reverse depicts a figure dressed in the oriental style to left and war trophies. The Greek inscription includes APMENIAC. The literature of Reinach is referenced extensively and the legends of Roman Imperial coins are reviewed.

Քննարկուած է Փոքր Հայքի Քոյնօն թագաւորի բրոնզէ մի դրամը: Ակողմը կը պատկերացնէ Տրայանոսի պսակաւոր կիսանդրին դէպի աջ: Բեկողմը կը ներկայացնէ արեւելեան ձեւով հագուած անձ մը եւ պատերազմական աւարներ: Ցունատառ չրջագրութիւնը կը պարունակէ APMENIAC: Մանօթագրուած է Ռայնախի գրականութիւնը եւ քննուած է Հայաստանի վերաբերեալ հռոմէական դրամներու արձանագրութիւնները:

757 POOLE, Reginald Stuart. *Catalogue of the Coins of Alexandria and the Nomes,* by Reginald Stuart Poole. London: British Museum, 1892, pp. 154-155, Nos. 1280-1281, pl. XXXI; 169, No. 1369.

Roman Imperial coins of Marcus Aurelius and Lucius Verus with Greek legends relating to Armenia are described, where we see Armenia seated as a captive at the foot of a trophy, hands bound, and wearing a cap of Phrygian form.

Նկարագրուած են Հայաստանի վերաբերեալ Մարկոս Աւրեղիոսի եւ Ղուկիոս Վերոսի Հռոմի կայսերական դրամները յունատառ խորագրութեամբ, ուր Հայաստանը կը տեսնուի նստած իբրեւ գերի՝ յաղթաւարի մը ոտքին, ձեռքերը կապուած եւ գլխուն ունենալով փռիւգիական ձեւով գդակ մը:

758 REECE, Richard. *Roman Coins,* by Richard Reece. London: Ernest Benn Limited, 1970, pp. 98-99, pl. 29, Nos. 479-482.

The sesterii of Marcus Aurelius relating to Armenia are presented. The legends include ARMENIACVS, ARM PARTH MAX. The coin design types depict Felicitas and Victory.

Ընծայուած են Մարկոս Աւրեղիոսի Հայաստանի վերաբերեալ խոշոր պղինձէ դրամները: Խորագրութիւնները կը պարունակեն ARMENIACVS, ARM PARTH MAX: *Դրամներու պատկերատիպերը կը ներկայացնեն Առատաձեռնութիւնն ու ցաղթանակը:*

759* REINACH, Théodore. Le mari de Salomé et les monnaies de Nicopolis d'Arménie, par Théodore Reinach. *Revue des Études Anciennes,* Vol. XVI (April-June 1914), No. 2, pp. 133-158, illus. In French.

Bronze coins with Greek inscription are given to a city named Nicopolis in Armenia Minor, founded by Pompey on the spot where he gained his first victory over Mithridates, the father-in-law of Tigranes. The coins discussed are attributed to Trajan, Aristobulus and Salome, Aristobulus, Herode of Chalcis, Nerva.

Ցունատառ բրոնզէ դրամներ տրուած են Նիկոպոլիս անունով Փոքր Հայքի քաղաքի մը, որ հիմնադրուած է Պոմպէոսի կողմէ այն վայրին վրայ, ուր ինք չահած է իր առաջին յաղթանակը Տիգրանի աներ՝ Միհրդատին վրայ: Քննարկուած դրամները վերագրուած են հե-

տեւեալներուն.– Տրայանոս, Արիստոբուլոս եւ Սալոմէ, Արիստոբուլոս, Հերոտուդոս Ջաղկիսցի, Ներուա:

760 RENNER, V. Eine bisher unbekannte griechische Münzstätte in Armenien, von V. v. Renner. *Mitteilungen der Oesterreichischen Gesellschaft für Münz- und Medaillenkunde,* Vol. VIII (February 1912), No. 2, pp. 37-39, illus. In German.

Two coins are discussed which can be attributed to an Armenian city. The first, 15 mm, 1.59 gm, is similar to what is presented by Petrowicz in *Arsaciden Münzen,* pp. 178-179, having Tyche with a turreted hat on the obverse and some letters and monograms on the reverse. The second coin, 20 mm, 7.45 gm, has Tyche with a turreted hat on the obverse; and the reverse, ΑΡΤΑΞΙCΑΤΩΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩC, an ear of corn, ΝΒ, ΘΞ, a monogram (similar to the monogram of the above coin) and a seal. Renner reviews the historical events of this period and computes ΘΞ to be 69. The coin probably can be attributed to the city of Artaxata, the capital city of Armenia.

Քննարկուած են երկու դրամներ, որոնք կրնան վերագրուիլ հայ քաղաքի մը: Առաջինը՝ 15 մմ, 1·59 գր, նման է Պետրովիչի Արշակունի դրամներ գրքին, էջ 178–179–ի մէջ ներկայացուած դրամին, ակողմին վրայ ունենալով թախտը աշտարակաձեւ խոյրով, բեկողմին վրայ՝ գրեր ու մենագրեր: Երկրորդ դրամը՝ 20 մմ, 7·45 գր, ակողմին վրայ ունենալով թախտը աշտարակաձեւ խոյրով, բեկողմին վրայ՝ ΑΡΤΑΞΙCΑΤΩΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩC, *երկու տերեւով հասկ մը,* ΝΒ, ΘΞ, *մենագիր մը (նման վերի դրամի մենագիրին) ու կնիք մը: Ռեննէր կը քննէ այս չրջանի պատմական դէպքերը, կը հաչուէ թէ* ΘΞ *կը ներկայացնէ* 69: *Դրամը հաւանաբար կրնայ վերագրուիլ Հայաստանի քաղաքամայր՝ Արտաչատին:*

761 ROBERTSON, Anne S. *Roman Imperial Coins in the Hunter Coin Cabinet, University of Glasgow,* by Anne S. Robertson. London, Glasgow, New York: Published for the University of Glasgow by the Oxford University Press, 1962, Vol. I, pp. xlix, 54, Nos. 277-278, pl. 9; 1971, Vol. II, pp. xlvi, lxxxvi, cxiii-cxv, cxxiii-cxxv, cxxxv-cxli, 64-65, Nos. 382-388, pls. 15-16; 219, No. 222; 310-314, Nos. 18-42, pls. 85-86; 368-374, Nos. 10-44, pls. 102-103, 377-385, Nos. 67-114, pls. 105-107.

Roman Imperial coins relating to Armenia are described. The catalogue includes the coins of the following emperors: Augustus, Trajan, Antoninus Pius, Marcus Aurelius, and Lucius Verus. To represent Armenia, the designs depict Armenia seated on the ground, Victory, King Sohemus standing, etc. The legends state REX ARMENIIS DATVS, ARMENIACVS, ARMEN.

Հայաստանի վերաբերեալ հռոմէական դրամներ նկարագրուած են: Կատալոգը կը պարունակէ հետեւեալ կայսրերուն դրամները.- Աւգոստոս, Տրայանոս, Անտոնինուս Պիոս, Մարկոս Աւրեղիոս եւ Ղուկիոս Վերոս: Հայաստանը ներկայացնելու համար պատկերատիպերը կ'ընծայեն՝ գետնին վրայ նստած Հայաստանը, ցաղթանակը, կանգնած Սոհեմոս թագաւորը եւն.: Տորագրութիւնները արձանագրած են REX ARMENIIS DATVS, ARMENIACVS, ARMEN:

762 SABATIER, J. Géographie numismatique. Monnaies impériales romaines, par J. Sabatier. *Revue de la Numismatique Belge,* Series IV, Vol. V (1867), pp. 207-211, 260-261. In French.

Roman coins relating to Armenia of following are listed: Mark Anthony, Augustus, Turpilianus, Nero, Trajan, Antoninus Pius, Marcus Aurelius, and Lucius Verus. The legends include ARMENIA DEVICTA, ARMENIA CAPTA, ARMENIA RECEPTA, ARMENIA ET MESOPOTAMIA IN POTESTATEM P R REDACTAE, REX ARMENIIS DATVS, ARMEN, ARM PARTH MAX.

Ցուցակագրուած են Հայաստանի վերաբերեալ հետեւեալներուն դրամները.- Մարկոս Անտոնիոս, Աւգոստոս, Տուրպիլիանոս, Ներոն, Տրայանոս, Անտոնինոս Պիոս, Մարկոս Աւրեղիոս եւ Ղուկիոս Վերոս: Տորագրութիւնները կը պարունակեն ARMENIA DEVICTA, ARMENIA CAPTA, ARMENIA RECEPTA, ARMENIA ET MESOPOTAMIA IN POTESTATEM P R REDACTAE, REX ARMENIIS DATVS, ARMEN, ARM PARTH MAX:

763 SCHLUMBERGER, Gustave. *Oeuvres de A. de Longpérier, membre de l'Institut, réunies et mises en ordre,* par G. Schlumberger. Paris: Ernest Leroux, 1883, Vol. I, p. 25, illus. In French.

A silver coin attributed to Araxa of Armenia is presented. The obverse portrays the helmeted head of a warrior to left. The reverse displays the seated warrior with a spear and shield.

Ընծայուած է արծաթէ դրամ մը, վերագրուած Հայաստանի Արաքսային: Ակողմը կը պատկերացնէ սաղաւարտով ռազմիկ մը դէպի ձախ: Բեկողմը կը ներկայացնէ նստած ռազմիկը նիզակով ու վահանով միատեղ:

764 SCHWARZ, Ted. *Coins as Living History,* by Ted Schwarz. New York: Arco Publishing Company, Inc., 1976, p. 21.

The striking of a coin of M. Antonius commemorating his conquest of Armenia in 34 B.C. is mentioned.

Նչուած է Մ. Անտոնիոսի դրամ կոխելը, տօնելու համար իր տիրապետութիւնը Հայաստանի վրայ, 34 Ն.Ք. թ.:

765 SEABY, H. A. *Roman Silver Coins,* by H. A. Seaby. Second edition, London: B. A. Seaby Ltd., 1967, Vol. I, p. 123, No. 19; 129, Nos. 1-1c; 132, Nos. 11-13; 135, Nos. 57-59; 1968, Vol. II, p. 3, Nos. 6-6a; 79, No. 285; 168-169, Nos. 6-10; 177-178, Nos. 407, 437-437b, 463a-464, 468-490; 183-184, Nos. 833-833a, 857a; 186, No. 988; 194-197, Nos. 6-8a, 111-131b, 220-240a, 255-286b, 296-340a; etc., illus.

It is a comprehensive catalogue of Roman silver coins, whose first two volumes include numerous Roman Republican and Imperial coins relating to Armenia. The coins of the following rulers are listed: Mark Anthony, Octavianus Augustus, Germanicus, Trajan, Marcus Aurelius, and Lucius Verus.

Ընդարձակ կատալոգ մըն է հռոմէական արծաթէ դրամներու, ուր առաջին երկու հատորները կը պարունակեն Հայաստանի վերաբերեալ հանրապետական եւ կայսերական Հռոմի դրամները: Հեռեւեալ կառավարիչներու դրամները ցուցակագրուած են.– Մարկոս Անտոնիոս, Ոկտաւիանոս Աւգոստոս, Գերմանիկոս, Տրայանոս, Մարկոս Աւրեղիոս եւ Ղուկիոս Վերոս:

766 SEAR, David R. *Roman Coins and Their Values,* by David R. Sear. Second revised edition, London: B. A. Seaby Ltd., 1974, p. 81, No. 363; 105, No. 571; 129, No. 898; 146, No. 1168; 155-157, Nos. 1305, 1307, 1314-1315, 1338-1342; 163-164, Nos. 1435A, 1437-1438, 1440-1444, 1449-1452, 1456-1459, etc., illus.

It is a catalogue with a representative listing of Roman coins. It

contains numerous Roman Republican and Imperial coins relating to Armenia. The following rulers are represented: Mark Anthony, Nero, Trajan, Antoninus Pius, Marcus Aurelius, and Lucius Verus.

Կատալոգ մըն է հռոմէական ամենաբնորոշ դրամներու։ Կը պարունակէ Հայաստանի վերաբերեալ հանրապետական եւ կայսերական Հռոմի դրամները։ Հետեւեալ կառավարիչները ներկայացուած են.– Մարկոս Անտոնիոս, Ներոն, Տրայանոս, Անտոնինոս Պիոս, Մարկոս Աւրեղիոս եւ Ղուկաս Վերոս։

767 SEYRIG, Henri. Monnaies hellénistiques. Polémon II et Julia Mamaea, par Henri Seyrig. *Revue Numismatique,* Series VI, Vol. XI (1969), pp. 45-47, illus. In French.

A bronze coin of Polemo II and his queen Julia Mamaea discovered in the Beirut Museum is discussed. Based on the title used by Polemo II, the author concludes that the coin must have been struck in a part of Armenia which Nero had given him.

Քննարկուած է Պոլեմոն Բ–ի եւ իր թագուհիին՝ Ցուլիա Մամաեայի բրոնզէ դրամը, գտնուած Բէյրութի թանգարանին մէջ։ Հիմնուած Պոլեմոնի գործածած տիտղոսին վրայ, հեղինակը կ'եզրակացնէ թէ դրամը կոխուած պէտք է ըլլայ Հայաստանի մի մասին մէջ, որ Ներոն իրեն տուած էր։

768 SMYTH, William Henry. *Descriptive Catalogue of a Cabinet of Roman Family Coins, Belonging to His Grace the Duke of Northumberland,* by William Henry Smyth. London: Printed for private circulation, 1856, p. 14, No. 8.

The denarius of Marcus Antonius and Cleopatra is mentioned where the legend includes ARMENIA DEVICTA. Smyth calls the fall of Armenia an illusion and Anthony himself ought hardly to have claimed as a conquest that which was obtained by fraud.

Նշուած է Մարկոս Անտոնիոսի եւ Կղէոպատրայի դէնարիուսը, ուր խորագրութիւնը կը պարունակէ ARMENIA DEVICTA։ *Սմիթ Հայաստանի անկումը կը կոչէ պատրանք մը եւ Անտոնիոս հազիւ թէ յաղթութիւն յայտարարելու իրաւունք ունենար, բան մը որուն տիրացած էր խարդախութեամբ։*

769 SMYTH, William Henry. *Descriptive Catalogue of a Cabinet*

of Roman Imperial Large-Brass Medals, by William Henry Smyth. Bedford: James Webb, 1834, p. 89, No. CXL; 119, No. CCIV; 135, Nos. CCXLII-CCXLIII; 151, Nos. CCLXXVI-CCLXXVII.

The Roman Imperial medals of Trajan, Antoninus Pius, Marcus Aurelius and Lucius Verus relating to Armenia are described. The medals include legends ARMENIA ET MESOPOTAMIA IN POTESTATEM P R REDACTAE, REX ARMENIIS DATVS, ARMENIACVS, ARM PARTH MAX. The scenes present the left foot of Trajan upon a vanquished foe, Antoninus placing a diadem upon the head of the King of Armenia, Victory, Lucius Verus in the act of crowning a figure at the foot of the suggestum, a captive bound to the foot of a trophy, and broken armour alluding to the submission of Armenia and to the defeat of Parthia.

Նկարագրուած են Հայաստանի վերաբերեալ Տրայանոսի, Անտոնինոս Պիոսի, Մարկոս Աւրեղիոսի եւ Ղուկիոս Վերոսի հռոմէական դրամները: Ասոնք կը պարունակեն ARMENIA ET MESOPOTAMIA IN POTESTATEM P R REDACTAE, REX ARMENIIS DATVS, ARMENIACVS, ARM PARTH MAX *խորագրութիւնները: Տեսարանները կը ներկայացնեն Տրայանոսի ձախ ոտքը նուաճուած թշնամիին վրայ, Անտոնինոսի թագ դետեղելը Հայաստանի թագաւորին գլխուն վրայ, ցաղթանակը, Ղուկիոս Վերոսի թագադրելը անձի մը որ կանգնած է ամբիոնի ոտքին, յաղթաւարի ոտքին կապուած գերի մը եւ փչրուած զրահ՝ ակնարկելով Հայաստանի ենթարկուելուն եւ Պարթեւաստանի պարտուելուն:*

770 SULLIVAN, Richard D. King Marcus Antonius Polemo, by Richard D. Sullivan. *Numismatic Chronicle,* Series VII, Vol. XIX (1979), pp. 6-20, pl. 2, No. 8.

The author concludes that a priest-dynast-king named Marcus Antonius Polemo, who ruled a portion of Cilicia Tracheia, centered on Olba and King Polemo II of Pontus, who ruled in Cilicia Tracheia, Thrace, Bosporus, Cappadocia, Armenia, Armenia Minor, Commagene, Emesa, and Judea, were the same man. Polemo I was the grand father of Polemo II and the father of Zeno-Artaxias, king of Armenia. Among other coins of Polemo II, a bronze coin is published which reflects Polemo's assignment to a portion of Armenia

in A.D. 60 during the Roman effort to install Tigranes VI on the throne of Armenia.

Հեղինակը կ'եզրակացնէ թէ Պոլեմոն կոչուած քրմապետ-թագաւոր մը, որ կառավարած է Կիլիկիա Թրակէիան, կեդրոնացած Օլբայի չուրջ եւ Պոնտոսի Պոլեմոն Բ թագաւորը որ կառավարած է Կիլիկիա Թրակէիան, Թրակիան, Վոսբորը, Կապթովկիան, Հայքը, Փոքր Հայքը, Կոմմագենէն, Եմեսան եւ Ցուդան, նոյն մարդը եղած են: Պոլեմոն Ա եղած է Պոլեմոն Բ-ի մեծ հայրը եւ հայրը Հայաստանի թագաւոր՝ Զենոն-Արտաչէսին: Այլ դրամներու հետ միատեղ, բրոնզէ դրամ մը հրատարակուած է, որ կը ներկայացնէ Պոլեմոնի իշխելը Հայաստանի մի մասին վրայ, Ց·Ք· 60 թ·, երբ հռոմէացիք կը ջանային հաստատել Տիգրան Զ-ը Հայաստանի գահին վրայ:

771 SUTHERLAND, C. H. V. Augustan Aurei and Denarii Attributable to the Mint of Pergamum, by C. H. V. Sutherland. *Revue Numismatique,* Series VI, Vol. XV (1973), pp. 129-130, pls. XIV-XV.

Based on the use of interlinked common obverse dies, the Roman coins of Augustus with the ARMENIA CAPTA, SIGNIS RECEPTIS, SIGNIS PARTHICIS RECEPTIS legends, related to the theme of Roman diplomatic success against Armenia and Parthia, were produced in the mint of Pergamum (20 B.C.) suggesting that they may have been issued in connection with the payment of Roman legionary forces stationed in the East against Armenia and Parthia.

Հիմնուած Աւգոստոսի դրամներու ակողմին կցորդուած կաղապարներու գործածութեան վրայ, որոնք ունին ARMENIA CAPTA, SIGNIS RECEPTIS, SIGNIS PARTHICIS RECEPTIS *խորագրութիւնները եւ յարակից են հռոմէական դիւանագիտական յաջողութեանց Հայաստանի եւ Պարթեւաստանի դէմ, արտադրուած են Պերգամոնի դրամահատարանին մէջ (20 Ն·Ք·), կը թելադրեն թէ կրնային թողարկուած ըլլալ հռոմէական զօրքերու կապակցութեամբ, որոնք տեղաւորուած էին Արեւելքի մէջ Հայաստանի եւ Պարթեւաստանի դէմ:*

772 SUTHERLAND, C. H. V. *Coinage in Roman Imperial Policy, 31 B.C.-A.D. 68,* by C. H. V. Sutherland. London: Methuen

& Co. Ltd., 1951. Reprint, New York: Sanford J. Durst, 1978, pp. 28, 44, 108.

The legends of Roman Imperial coins relating to Armenia of Augustus and Germanicus-Artaxias are published.

Հրատարակուած են Հայաստանի վերաբերեալ կայսերական Հռոմի Աւգոստոսի ու Գերմանիկոս-Արտաշէսի դրամներուն խորագրութիւնները։

773 SUTHERLAND, C. H. V. *Münzen der Römer,* von C. H. V. Sutherland. Munich: Ernst Battenberg Verlag, 1974, pp. 106, 109, 115, Nos. 187-189; 166-167, 196, 198, 207, No. 371; illus. In German.

See abstract of No. 774.

774 SUTHERLAND, C. H. V. *Roman Coins,* by C. H. V. Sutherland. New York: G. P. Putnam's Sons, 1974, pp. 109, 111, 114, Nos. 187-189; 168, 199, No. 371; 212; illus.

It is a comprehensive narrative on Roman coins which includes Roman Republican and Imperial coins of Mark Anthony, Nero, Lucius Verus, and Marcus Aurelius relating to Armenia.

Ընդարձակ պատմագրութիւն մըն է հռոմէական դրամներու մասին, որ կը պարունակէ Հայաստանի վերաբերեալ հանրապետական եւ կայսերական Հռոմի դրամները, տրուած՝ Մարկոս Անտոնիոսի, Ներոնի, Ղուկիոս Վերոսի եւ Մարկոս Աւրեղիոսի։

775 SVORONOS, J. N., *Numismatique de la Crète ancienne,* par J. N. Svoronos. Macon: 1890. Reprint, Bonn: Rudolf Habelt Verlag GMBH, 1972, p. 347, Nos. 81-82, pl. XXXIV, Nos. 19-20. In French.

Two bronze coins of the Emperor Trajan are catalogued. Obv.: Trajan to left. Rev.: the emperor standing in military uniform; Victory behind the emperor. Armenia is seated in front of the emperor and the Greek legend reads APMENIA.

Յուցակագրուած են Տրայանոս կայսեր երկու պղինձէ դրամները։ Ակողմը՝ Տրայանոս դէպի ձախ։ Բեկողմը՝ կայսրը կանգնած զինուորական համազգեստով, յաղթանակը կայսեր ետին։ Հայաստանը կայսեր առջեւ նստած է դէպի ձախ եւ յունարէն արձանագրուած է APMENIA։

776 SYDENHAM, Edward A. *The Coinage of Caesarea in Cappadocia,* by Edward A. Sydenham. London: Spink & Son Ltd., 1933. Reprint, New York: Attic Books, Ltd., 1978, pp. 19, 22, 32, No. 49; 40-41, Nos. 80-82, illus. Reprinted from *Numismatic Circular,* Vol. XXXVIII (February 1930), No. 2, pp. 55-57; (May 1930), No. 5, p. 190, No. 49; (August 1930), No. 8, pp. 342-343, Nos. 80-82; illus.

Roman Imperial coins attributed to Germanicus and Nero relating to Armenia are described. The reverse designs depict Germanicus placing a tiara on the head of Artaxias and, on the second coin, Nike. The legends read ARTAXIAS-GERMANICVS and APMENIAC.

Նկարագրուած են Գերմանիկոսի եւ Ներոնի վերագրուած Հայաստանի վերաբերեալ կայսերական Հռոմի դրամները: Բեկորմերու պատկերատիպերը կը ներկայացնեն Գերմանիկոսի թագ դետեղելը Արտաշէսի գլխուն եւ երկրորդ դրամին վրայ՝ ցաղթանակը: Արձանագրուած խորագրութիւններն են ARTAXIAS-GERMANICVS *եւ* APMENIAC:

777 SYDENHAM, Edward A. The Coinage of Nero, an Introductory Study, by E. A. Sydenham. *Numismatic Chronicle,* Series IV, Vol. XVI (1916), p. 14. Reprinted as a booklet, p. 2.

In discussing the coinage of Nero, a comment is made that the gold and silver quinarii of the Victory type, with the legends ARMENIAC, VICT. AVG, belong to the mints outside of Rome.

Ներոնի դրամներուն քննարկման առթիւ, նշուած է թէ ցաղթանակի տիպով եւ ARMENIAC, VICT. AVG *խորագրութեամբ ոսկիէ եւ արծաթէ քուինարիուսները կը պատկանին Հռոմէն դուրս գրտնուած փողերանոցներուն:*

778 SYDENHAM, Edward A. *The Coinage of Nero,* by Edward A. Sydenham. London: Spink & Son, Ltd., 1920, pp. 61-63, Nos. 1-4, pl. I, No. 9.

See abstract of No. 777.

779 SYDENHAM, Edward A. *The Coinage of the Roman Republic,* by Edward A. Sydenham. London: 1952. Reprint, New

York: Sanford J. Durst, 1976, pp. 194-195, Nos. 1205, 1210-1210b, pl. 29.

The coins of Mark Anthony relating to Armenia are described. The scenes depict the Armenian tiara in front of a bow and arrow and behind the head of Mark Anthony. The legends include ARMENIA.

Նկարագրուած են Հայաստանի վերաբերեալ Մարկոս Անտոնիոսի դրամները: Պատկերները կը ներկայացնեն հայկական խոյրը՝ նետ ու աղեղի առջեւ եւ Մարկոս Անտոնիոսի կիսանդրիին ետին: Մակագրութիւնները կը պարունակեն ARMENIA:

780 SYDENHAM, Edward A. The Coinages of Augustus, by E. A. Sydenham. *Numismatic Chronicle,* Series IV, Vol. XX (1920), pp. 38-39. Also reprinted as a book in 1920, pp. 22-23; in 1977, pp. 24-25.

The Roman Imperial coins of Augustus relating to Armenia assigned to the mint of Ephesus are described. The author states that these coins, with the inscriptions of ARMENIA RECEPTA, ARMENIA CAPTA, refer to the political settlement in Armenia.

Նկարագրուած են Հայաստանի վերաբերեալ Աւգոստոսի կայսերական Հռոմի դրամները, տրուած Եփեսոսի փողերանոցին: Հեղինակը կը յայտարարէ թէ, ARMENIA RECEPTA, ARMENIA CAPTA *խորագրութիւն ունեցող այս դրամները կը նշեն Հայաստանի մէջի քաղաքական կացութեան կարգադրութիւնը:*

781 TOYNBEE, J. M. C. *Roman Medallions,* by Jocelyn M. C. Toynbee. New York: American Numismatic Society, *Numismatic Studies,* No. 5, 1944, pp. 135-136, pls. XX, No. 3, XXII, No. 7, XXV, No. 7.

The monograph is a general catalogue of Roman medallions where three of them relating to Armenia are presented. They are attributed to L. Verus. The legends include ARMENIACVS, ARM PARTH MAX.

Մենագրութիւնը ընդհանուր կատալոգ մըն է հռոմէական մեդալիոններու, ուր Հայաստանի վերաբերեալ երեք չքադրամներ ներկայացուած են: Բոլորն ալ վերագրուած են Ղ. Վերոսի: Մակագրութիւնները կը պարունակեն ARMENIACVS, ARM PARTH MAX:

782 VAN BUREN, A. W. An Alleged Issue of Coins at Anagnia by Mark Antony, by A. W. Van Buren. *Numismatic Chronicle,* Series IV, Vol. XIX (1919), pp. 254-255.

The mintage of the coin of Mark Anthony and Cleopatra, possibly struck at Alexandria or Ephesus, or more probably at Athens, is the subject of discussion. The author thinks that a worn specimen with the ARMENIA DEVICTA legend could have been mistaken for ANAGNIA.

Քննարկութեան նիւթն է Մարկոս Անտոնիոսի եւ Կղէոպատրայի դրամին փողերանոցը, որ կրնայ ըլլալ Աղեքսանդրիա կամ Եփեսոս, կամ ալ չատ հաւանաբար Աթէնք: Հեղինակը կը մտածէ թէ մաշած նմոյշ մը ARMENIA DEVICTA *խորագրութեամբ կրնար չատ դիւրութեամբ չփոթուիլ* ANAGNIA*-ին հետ:*

783 VERMEULE, Cornelius C. *Roman Medallions,* by Cornelius C. Vermeule III. Boston: Museum of Fine Arts, 1975, Nos. 31-33, pls. 3-4.

The medals of Lucius Verus are described where the legends include ARMENIACVS. The reverse designs depict Victory, a trophy at the foot of which an Armenian stands and another sits, Hercules, Lucius Verus, Victory, and the statue of Minerva.

Նկարագրուած են Ղուկիոս Վերոսի հռոմէական մեդալները, ուր խորագրութիւնները կը պարունակեն ARMENIACVS: *Բեկողմի պատկերատիպերը կը ներկայացնեն ցաղթանակը, յաղթաւարը՝ որու ոտքին քով հայ մը կանգնած է եւ ուրիշ հայ մը նստած է, Հերակլէսը, Ղուկիոս Վերոսը, ցաղթանակը եւ Միներուայի արձանը:*

ARMENO—IRANIAN

784 ATRPET. Arshakuni t'agaworneri dramnerě [The Coins of Arsacid Kings] - *Արշակունի թագաւորների դրամները, գրեց՝ Ատրպետ· Azgagrakan Handēs,* Vol. XXIII (1912), Year XIV, No. 2, pp. 39-56, illus. In Armenian.

Based on Petrowicz, the coins of Armenian Arsacid kings are discussed. The coins of the following rulers are presented: Valarsaces,

Arsaces I, Artaxias I, and Artavasdes. The coins offered include the following denominations: tetradrachm, drachm, obol, and various units of bronze coins. Comments are also made on the monograms in relation to mints and dates.

Հիմնուած Պետրովիչին վրայ, քննարկուած են հայ Արշակունի թագաւորներուն դրամները: Հետեւեալ թագաւորներուն դրամները ընծայուած են.- Վաղարշակ, Արշակ Ա, Արտաշէս Ա եւ Արտաւազդ: Ներկայացուած դրամները կը պարունակեն չորեքդրամեան, դրախմ, լումայ եւ պղինձէ դրամի զանազան միաւորները: Մենագրերու մասին, Ատրպետ կ'արտայայտէ նաեւ իր գաղափարը փողերանոցի եւ թուագրումի վերաբերեալ:

785 BASMADJIAN, K. J. Hay Arshakuneats' dramner? [Coins of Armenian Arsacids?] - *Հայ Արշակունեաց դրամներ?, գրեց՝ Կ. Ց. Բասմաջեան. Keank' ew Aruest,* Vol. I (1931), pp. 80-81. In Armenian.

The author examines the three points of Petrowicz which are utilized to attribute coins to the Armenian Arsacids: 1. the bust of the king on the Parthian coins looks to left, whereas those which are attributed to the Armenian Arsacids look to right; 2. the ornamental border on the Parthian coins represents pearls, whereas on the Armenian Arsacid coins, it is a ribbon; 3. the title on Parthian coins states "King of Kings" or "Great King," whereas on the coins of Armenian Arsacids it uses the "King" title. Basmadjian disagrees with the above mentioned arguments and concludes that: 1. the bust of kings is turned right when the coin is struck in Syria or neighboring countries, but it is turned left when it is struck in Persia; 2. the ornamental border on the Parthian coins represents pearls and a ribbon; 3. the "King Arsaces" title was used previously by Valarsaces to whom the coins are attributed. On some of the coins of the same Arsaces turned right (Armenian), there are also coins bearing the title "Great King."

Հեղինակը կը քննէ Պետրովիչի երեք կէտերը որով ան դրամ կը վերագրէ հայ Արշակունեաց՝ 1. պարթեւաց դրամներուն վրայի կիսանդրին ձախ կը նայի, մինչդեռ հայ Արշակունեաց վերագրուածներունը՝ աջ կը նայի. 2. պարթեւաց շրջափակ զարդը մարգարիտի շար մը կը ներկայացնէ, իսկ հայ Արշակունեաց վերագրուածներու-

նը՝ երիզակերպ չրջանակ է· 3· պարթեւաց դրամներուն վրայի տիտղոսը «արքայից արքայ» կամ «արքայ մեծ» է, մինչդեռ հայ Արշակունիները պարզ «արքայ» տիտղոսը կը գործածեն: Բասմաջեան չի համաձայնիր վերոյիշեալ տեսակէտերուն հետ· ապա կ'եզրակացնէ թէ՝ 1· դրամներուն վրայի կիսանդրին աջ դարձած է երբ դրամը տպուած է Սուրիոյ կամ սահմանակից երկիրներու մէջ, իսկ ձախ դարձած՝ երբ տպուած է Պարսկաստանի մէջ· 2· պարթեւաց դրամներուն զարդը կը ներկայացնէ մարգարիտի չար եւ երիզակերպ չրջանակ· 3· Վաղարշակի ընծայուած դրամներուն վրայ զանոնք տպող թագաւորները նախապէս «արքայ Արշակ» տիտղոսը գործածած են: Նոյն Արշակի աջ դարձած (հայ) դրամներուն ոմանց վրայ «արքայ մեծ» տիտղոսը կրողներ կան:

786 DASHIAN, Hakovbos. *Arshakuni dramner* [Arsacid Coins] – Արշակունի դրամներ, *գրեց՝ Հ· Ցակովբոս Վ· Տաշեան·* Vienna: Mekhitarist Press, *Nationalbibliothek,* Vols. LXXX and CXCII; 1919, Vol. I, 192 pp.; 1960, Vol. II, 193-381 pp. Reprinted from *Handes Amsorya,* Vol. XVIII (October-November, December 1904), Nos. 10-11, 12, pp. 323-334, 337-353, respectively; Vol. XIX (January, February, March, April, May, June, July, August-September, October-November 1905), Nos. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8-9, 10-11, pp. 9-15, 41-51, 70-75, 97-107, 129-137, 161-172, 198-200, 225-234, 289-299, respectively; Vol. LXXIV (April-June 1960), Nos. 4-6, pp. 209-241; illus. In Armenian.

In volume I, the coinage of the Arsacids is discussed based on the monograph by Petrowicz, *Arsaciden Münzen,* with particular emphasis on Parthian-Armenian history and the coins of the following Armenian Arsacids: Valarsaces (139-138 B.C.), Artaxias I, Artavasdes I (93 B.C.), and Tigranes the Great (94-56 B.C.). In volume II, the following are discussed: the classic references, ancient historians, numismatic references, Sassanian seals (some possibly Armenian), jewelry seals of Armenian kings, and the chronology of the kings.

Ա հատորին մէջ՝ քննարկուած են արշակունի դրամները, հիմնուած Պետրովիչի Արշակունի դրամներ *մենագրութեան վրայ· չեչտուած է պարթեւահայ պատմութիւնը եւ մասնաւորաբար հետեւեալ հայ Արշակունիներուն դրամները·– Վաղարշակ* (139–138 *Ն·Ք·*),

Արտաշէս Ա, Արտաւազդ Ա (93 Ն.Ք.) եւ Տիգրան Մեծ (94–56 Ն.Ք.): Բ հատորին մէջ՝ հետեւեալները քննարկուած են.– դասական աղբիւրներ, հին պատմագիրներ, դրամագիտական երկեր, սասանեան կնիքներ (թերեւս ոմանք հայկական), գոհար–քանդակք հայ արքայից եւ արքայացանկ:

787 FROELICH, Erasmo. *Dubia de Minnisari aliorumque Armeniae regum numis et Arsacidarum epocha nuper vulgatis,* proposita per Erasmum Froelich. Vienna: Joannis Thomae Trattner, 1754, pp. 66-67. In Latin.

The following Arsacid kings struck coins as rulers of Armenia: Vologases II, Tiridates, and Artabanus IV.

Հետեւեալ Արշակունի թագաւորները, իբրեւ Հայաստանի կառավարիչներ, կոխած են դրամ.– Վաղարշակ Բ, Տրդատ եւ Արտաւան Դ:

788 HOWORTH, Henry H. Early Parthian and Armenian Coins, by Henry H. Howorth. *Numismatic Chronicle,* Series IV, Vol. VI (1906), pp. 221-231.

Howorth, in disagreeing with Wroth, contends that certain coins with beardless portraits, placed at the head of the Parthian series, based on Armenian provenance (Euphrates Valley and Upper Tigris), must be given to the Arsacid rulers of Armenia.

Հօուօրթ՝ Րոթի հետ ունեցած իր անհամաձայնութեան եւ երկար քննութեան մը մէջ, կը վճռէ որ կարգ մը անմօրուս դէմքերու նկարներով դրամները, որոնք զետեղուած են պարթեւական դրամներու համակարգին սկիզբը, հիմնուելով հայ դրամագիտներու վայրերու աղբիւրին (Եփրատի հովիտը եւ վերին Տիգրիսը) վրայ, պէտք է վերագրուին Հայաստան իշխող Արշակունիներուն:

789 HOWORTH, Henry H. Some Notes on Coins Attributed to Parthia, by Henry H. Howorth. *Numismatic Chronicle,* Series IV, Vol. V (1905), pp. 209-246, pl. X.

A good part of the paper is devoted to the discussion of the early history of Parthia and Armenia. A small section is relevant in determining the Parthian or Armenian origin of certain coins. The coins in question portray the face of a clean shaven king to left, wearing a peaked cap. The reverse displays a warrior seated to

right, holding a bow. The author thinks that the inscriptions have reference to those kings of kings who stood over them as suzerains, the Arsacid rulers of Parthia, and that the coins were issued in Armenia.

Յօդուածին կարեւոր մի մասը նուիրուած է Պարթեւաստանի եւ Հայաստանի վաղ պատմութեան: Մի փոքր մասը յատկանշական է որոշելու կարգ մը դրամներու հայկական կամ պարթեւական ըլլալը: Խնդրոյ առարկայ դրամները կը պատկերացնեն թագաւորի մը մաքուր ածիլուած դէմքը դէպի ձախ, ծածկուած սրածայր գդակով մը: Բեկողմը կը ներկայացնէ ոազմիկ մը նստած դէպի աջ, բռնած աղեղ մը: Հեղինակը կը մտածէ թէ արձանագրութիւնները կ'ակնարկեն Պարթեւաստանի Արշակունի արքայից արքաներուն, որոնց ենթակայ էր Հայաստանը եւ թէ դրամները կոխուած են Հայաստանի մէջ:

790 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Hayastanum taratsvats sasanian dramneri masin [Sassanian Coins Circulated in Armenia] – *Հայաստանում տարածուած սասանեան դրամների մասին, գրեց՝ Խ. Ա. Մուշեղեան. Essays on Armenian Numismatics in Memory of Father Clement Sibilian on the Centennial of His Death,* Editors Dickran Kouymjian and Y. T. Nercessian. *Armenian Numismatic Journal,* Series I, Vol. IV (1978, published in 1980), pp. 129-137. In Armenian with English summary.

The earliest Sassanian coin was discovered in Armenia during the 1963 excavation of the Garni fortress. The coin is attributed to Ardashir I (224-241). The obverse portrays the king and the reverse, the fire altar. The Sassanians struck coins in gold, silver, and copper. Sassanian silver coins circulated freely in Armenia and neighboring countries. Armenia served as a link between Iran and Byzantium from the fifth through the seventh century. The city of Dvin was a major trade center for all merchants. In Armenia, two major coin hoards were found: one in Leninakan and the other in Dvin. Mousheghian concludes that Sassanian coins struck at different mints circulated in Armenia. In Transcaucasia, numerous Sassanian coins have been found which bear the Pahlavi inscription of Dvin abbreviated in various forms.

Վաղագոյն սասանեան արծաթէ դրամը գտնուած է 1963 թ. Գառնիի ամրոցի պեղումներուն ընթացքին: Դրամը վերագրուած է Արտաշիր

Ա. (224–241) գահակալին։ Դրամի մի կողմին վրայ պատկերուած է տիրակալը, միւս կողմը՝ բոցաւառուող կրակը։ Սասանեանները թողարկած են ոսկիէ, արծաթէ ու պղինձէ դրամական միաւորներ։ Սասանեան արծաթէ դրամները ազատօրէն տարածուած են Հայաստանի եւ հարեւան երկիրներու մէջ։ Հայաստանը իր աչխարհագրական դիրքով եղած է կապող օղակ մը Բիւզանդիոնի եւ Իրանի միջեւ ե-է դարերու ընթացքին։ Դուին քաղաքը հանդիսացած է կարեւոր առեւտրական կեդրոն բոլոր վաճառականներու համար։ Հայաստանի մէջ գտնուած են երկու մեծ դրամական գանձեր՝ մին Լենինականի մէջ եւ միւսը՝ Դուինի։ Մուչեղեան կ'եզրակացնէ թէ տարբեր դրամահատարաններու մէջ թողարկուած դրամներ չրջանառութիւն կատարեցին Հայաստանի մէջ։ Բազմաթիւ սասանեան դրամներ տարածում գտած են Անդրկովկասի մէջ որոնց վրայ Դուինի անունը արձանագրուած է պահլաւերէն համառօտագրուած ձեւի տարբերակներով։

791 PAKHOMOV, E. A. *O. sasanidskikh monetnykh znakakh* [On the Sassanian Monetary Mint Marks] – *О сасанидских монетных знаках,* автор Е. А. Пахомов. Baku: Academy of Sciences of Azerbaijan SSR, *Doklady,* 1945, Vol. I, pp. 45-46. In Russian.

Irrespective of the phonetic characteristics of the Pahlavi letters and the circulation data of coins issued in Iran, the author advances the opinion that Dvin was one of the great centers of Sassanian mints at the end of the sixth century; accordingly, under that name it was possible to issue coins in Caucasian Albania and Georgia.

Kh. A. Mousheghian

Հեղինակը ելնելով պահլաւերէն գրերի հնչունաբանական առանձնայատկութիւններից եւ Իրանում թողարկուած սասանեան դրամների տարածման տուեալներից, առաջ է քաչում այն միտքը, որ 3 դարի վերջերից սասանեան դրամների թողարկման խոչորագոյն կենտրոններից մէկը եղել է Դուին քաղաքը, ըստ որում այդ անուան տակ դրամների թողարկումը կարող էր կատարուել նաեւ Աղուանքում եւ Վրաստանում։ *Խ. Ա. Մուչեղեան*

792 PARUCK, Furdoonjee D. J. *Sāsānian Coins,* by Furdoonjee D. J. Paruck. Bombay: The Times Press, 1924, p. 138, No. 30; 148, No. 57; 157, No. 98.

Mint-monograms in Pahlavi letters appearing on Sassanian coins, the equivalent to the Latin ARM (Armenia), BRT (Barda'ah), and IRZ or ZRI (Erez or Arzinjān), are given to the mints located in Armenia.

Պահլաւերէն գրերով փողերանոցի նշանագրեր, երեւցած սասանեան դրամներու վրայ, համապատասխան լատինատառ ARM (Armenia), BRT (Barda'ah) *եւ* IRZ *կամ* ZRI (Erez *կամ* Arzinjān) *նշանագրերուն, տրուած են Հայաստանի մէջ հաստատուած փողերանոցներուն:*

793 PROKESCH-OSTEN, Anton Grafen von. Beiträge zu den Münzen der Arsaciden, bei v. Prokesch-Osten. *Numismatische Zeitschrift*, Vol. I (1869, published in 1870), pp. 247-256, illus. In German.

The coins of Armenian and Parthian Arsacid rulers are discussed. The coins attributed to Valarsaces include six tetradrachms and one drachm. A tetradrachm is given to Arsaces VIII (Artabanus II) of Parthia. Lastly, a drachm is given to Himerus, satrap of Babylon. Historical events of this period are outlined and comments are made on Mithridates II of Parthia.

Քննարկուած են հայ ու պարթեւ Արշակունիներու դրամները: Վաղարշակի վերագրուած դրամները կը պարունակեն վեց չորեքդրամեաններ, մէկ դրախմ: Չորեքդրամեան մը տրուած է Պարթեւաստանի Արշակ Ը (Արտաւան Բ) թագաւորին: Վերջինը՝ դրախմ մը տրուած է Բաբելոնի Հիմերոս սատրապին: Այս շրջանի վերաբերեալ պատմութիւնը ուրուագծուած է եւ յիշուած է Պարթեւաստանի Միհրդատ Բ-ը:

794 PROKESCH-OSTEN, Anton Grafen von. Orodes, König von Armenian, Sohn Artaban III, von Anton Grafen von Prokesch-Osten. *Numismatische Zeitschrift*, Vol. III (1872, published in 1875), pp. 12-14, illus. In German.

A copper coin attributed to King Orodes of Armenia, the successor of King Vonones and the son of Artabanus III of Parthia, is described. The obverse portrays the bust of a young figure, perhaps Orodes, with a diademed and turreted tiara. The reverse depicts the bust of goddess Anahit with a veil over her head.

Նկարագրուած է պղինձէ դրամ մը, վերագրուած Հայաստանի թագաւոր՝ Օրոդին, Վոնոն թագաւորի յաջորդը եւ Պարթեւաստանի Արտաւան Գ թագաւորի որդին: Ակողմը կը ներկայացնէ երիտասարդի մը կիսանդրին, թերեւս Օրոդը, կրելով զարդարուած եւ աչտարակաձեւ խոյր մը: Բեկողմը կը պատկերացնէ Անահիտ դիցուհիին կիսանդրին, գլուխը ծածկուած քօղով մը:

795 THOMAS, Edward. Sassanian Gems and Early Armenian Coins, by Edward Thomas. *Numismatic Chronicle,* New Series, Vol. VI (1866), pp. 241-248.

Seals of the Sassanian period, their legends, and the Sassanian alphabet are discussed. A comprehensive sequence of mintages pertaining to the Arsacid Kingdom of Armenia is presented. Some coins are attributed to Artaxias, Oradarsheg (Ardaschas), Ortahdisashtar (Artavasdes, the son and successor of Artaxias). Thomas concludes that, after partial imitation of Seleucid coins, Artaxias definitely adopted the fire temple, which remained to the end Armenia's numismatic emblem.

Քննարկուած են Սասանեան չրջանի կնիքները, անոնց արձանագրութիւնները եւ սասանեան այբուբենը: Ներկայացուած են Հայաստանի Արշակունեաց թագաւորութեան վերագրուած դրամները: Կարգ մը դրամներ վերագրուած են Արտաչէսի, Օրադարշէգի (Արդասչես), Օրտահդիսաշտարի (Արտաւազդ, որդին եւ յաջորդը Արտաչէսի): Թոմաս կ'եզրակացնէ թէ Արտաչէս մի քանի սելեւկեան դրամներ ընդօրինակելէ ետք, ի վերջոյ ընտրեց աստուչանը, որ մնաց մինչեւ վերջ Հայաստանի դրամագիտական խորհրդանչանը:

796 WROTH, Warwick. *Catalogue of the Coins of Parthia,* by Warwick Wroth. London: British Museum, 1903, p. 8, No. 16, pl. II, No. 8; 10, No. 29, pl. III, No. 1; 14-15, Nos. 57, 61, pl. III, Nos. 11, 13; 23, No. 1, pl. V, No. 9.

The coins of the following Parthian kings are described which should be given to Armenian Arsacids according to Petrowicz and Dashian: Valarsaces (139-138 B.C.) and Artavasdes I (93 B.C.), classified by Wroth under the period of Mithridates I; Artaxias I, classified by Wroth as Himerus.

Նկարագրուած են հետեւեալ պարթեւ թագաւորներու դրամները,

որոնք, ըստ Պետրովիչի եւ Տաչեանի, պէտք է տրուին հայ Արշակունիներուն.- Վաղարշակ (139-138 Ն.Ք.) եւ Արտաւազդ Ա (93 Ն.Ք.), դասաւորուած են Րոթի կողմէ Միհրդատ Ա-ի շրջանին ներքեւ. Արտաչէս Ա, դասաւորուած է Րոթի կողմէ իբրեւ Հիմերոս:

797 WROTH, Warwick. The Earliest Parthian Coins: A Reply to Sir Henry Howorth, by Warwick Wroth. *Numismatic Chronicle,* Series IV, Vol. V (1905), pp. 317-323, illus.

The paper is composed in response to an article penned by Henry Howorth, where he has proposed to attribute to Armenia the well known class of drachms. The obverse consists of a beardless bust of a king to left, wearing a peaked cap, and the reverse depicts a beardless warrior seated to right, holding a bow. The author, after a lengthy discussion and consideration of provenance and design type, concludes that the drachms are the money of the Parthian monarchy.

Յօդուածը չարահիւսուած է իբրեւ պատասխան Հենրի Հօուօրթի աշխատասիրութեան, ուր ինք առաջադրած է Հայաստանի վերագրել կարգ մը դրախմաներ: Ակողմը կը պատկերացնէ անմօրուս կիսանդրի մը դէպի ձախ, ծածկուած սրածայր գդակով մը եւ բեկողմը կը ներկայացնէ անմօրուս ռազմիկ մը նստած դէպի աջ, բռնելով աղեղ մը: Հեղինակը, երկար քննարկութենէ եւ դրամագիւտի վայրն ու պատկերատիպը նկատի առնելէ ետք, կ'եզրակացնէ թէ դրախմաները պարթեւ թագաւորութեան դրամներն են:

The Period of Medieval Numismatics
Fifth to Eighteenth Century

GENERAL WORKS

798 BASMADJIAN, K. J. Haykakan dramner, II. Mesropian shrjan [Armenian Coins, II. Mesropian Period] - *Հայկական դրամներ, Բ. Մեսրոպեան շրջան, գրեց՝ Կ. Ց. Բասմաջեան. Gotchnag,* Vol. XIX (18 October 1919), No. 42, pp. 1340-1342. In Armenian.

The coins of Armenian kings inscribed with Armenian letters are mentioned. The list includes the copper coin of Kiurke, the complete chronology of Cilician Armenian kings, and the legends of the main types of their coins.

Հայ թագաւորներու հայերէն վերտառութիւն ունեցող դրամները նչուած են: Ցուցակը կը պարունակէ Կորիկէի պղինձէ դրամը, լրիւ ժամանակագրութիւնը Կիլիկիոյ հայոց թագաւորներուն եւ իրենց դրամներու բնորոշ օրինակներուն խորագրութիւնները:

799* BEDOUKIAN, Paul Z. *Medieval Armenian Coins,* by Paul Z. Bedoukian. Paris: 1971, 69 pp., illus., 10 pls., 1 map. Reprinted from *Revue des Études Arméniennes,* New Series, Vol. VIII (1971), pp. 365-431, illus., pls. LXXXII-XCI, 1 map.

Since the publication of the author's corpus, *Coinage of Cilician Armenia,* in 1962, a considerable amount of new information has been brought to light. The present handbook brings together all available material, old and new, in a single concise volume, where the coin types are classified and attributed as follows: barons, Gosdantin (1095-1099), copper; T'oros I (1100-1123), copper;

T'oros II (1144-1168), copper; Roupen II (1175-1187), copper; Levon II (1187-1196), copper; kings, Levon I (1196-1218), one lion gold coin, double tram, half double tram, quarter double tram, coronation trams with one and two lions, two lion gold coins, regular tram, half tram, tank, and billons with Armenian and Latin legends; Hetoum I (1226-1271), Levon I-Hetoum I gold coin, Hetoum-Kaikobād bilingual tram and half tram, Hetoum-Kaikhusrew bilingual tram and half tram, Hetoum-Zabel type regular tram and half tram, tank, common kardez, and equestrian kardez; Levon II (1270-1289), tram of Hetoum-Zabel design type, tram, half trams with and without legend, tank, and kardezzes with lion to left or right; Hetoum II (1289-1293, 1295-1296, 1299-1306), billon, kardezzes with simple or ornamental cross; Smpad (1296-1298), coronation tram, regular tram, half tram, and pogh; Gosdantin I (1298-1299), gold coin, tram, and pogh; Levon III (1301-1307), takvorin and pogh; Oshin (1308-1320), coronation tram, takvorin, takvorin overstruck in Arabic, and pogh; Levon IV (1320-1342), takvorin, takvorin overstruck in Arabic, large pogh, and pogh; Guy (1342-1344), takvorin and pogh; Gosdantin III (1344-1363), takvorins and poghs struck in Tarsus and Sis; Levon the Usurper (1363-1365), takvorin and pogh; Gosdantin IV (1365-1373), takvorin and pogh; Levon V (1374-1375), billon and pogh; post-Roupenian coin with pseudo-Armenian legend; Kiurke I or II, copper; Abagha Khan, multilingual bronze which includes Armenian legend.

Հեղինակին Կիլիկեան Հայաստանի դրամները գրքին հրատարակուելէն ի վեր, 1962 *թ.*, *ահագին նոր ծանօթութիւններ երեւան ելած են: Ներկայ գրքոյկը՝ բոլոր հին ու նոր տեղեկութիւնները կ'ամփոփէ մի հատորի մէջ, ուր դասաւորուած են դրամներու տեսակները եւ վերագրուած հետեւապէս.– իշխաններ՝ Կոստանդին* (1095–1099), *պղինձ. Թորոս Ա* (1100–1123), *պղինձ. Թորոս Բ* (1144–1168), *պղինձ. Ռուբէն Բ* (1175–1187), *պղինձ. Լեւոն Բ* (1187–1196), *պղինձ. թագաւորներ՝ Լեւոն Ա* (1196–1218), *մի առիւծով ոսկեդրամ, երկդրամ, կէս երկդրամ, քառորդ երկդրամ, մի եւ երկու առիւծներով օծման դրամներ, երկու առիւծներով ոսկեդրամներ, հասարակ դրամ, կէս դրամ, դանգ եւ բիլլոններ հայերէն ու լատիներէն արձանագրութեամբ. Հեթում Ա* (1226–1271), *Լեւոն Ա–Հեթում Ա–ի ոսկիէ դրամ, Հեթում–Քայքոպատի երկլեզուեան դրամ եւ կէս դրամ, Հեթում–*

Քայխոսրովի երկլեզուեան դրամ եւ կէս դրամ, Հեթում-Զապէլի պատկերատիպով հասարակ դրամ եւ կէս դրամ, դանգ, հասարակ քարտէզ եւ ճիւաւոր քարտէզ. Լեւոն Բ (1270–1289), *դրամ Հեթում-Զապէլի պատկերատիպով, դրամ, կէս դրամներ խորագրով եւ առանց խորագրի, դանգ եւ քարտէզներ ուր առիւծը կը տեսնուի դէպի ձախ կամ աջ. Հեթում Բ* (1289–1293, 1295–1296, 1299–1306), *բիլլոն, քարտէզներ պարզ կամ զարդարուած խաչով. Սմբատ* (1296–1298), *օծման դրամ, հասարակ դրամ, կէս դրամ եւ փող. Կոստանդին Ա* (1298–1299), *ոսկիէ դրամ, դրամ եւ փող. Լեւոն Գ* (1301–1307), *թագուորին եւ փող. Օշին* (1308–1320), *օծման դրամ, թագուորին, արաբերէն տառերով կրկնադրոշմուած թագուորին եւ փող. Լեւոն Դ* (1320–1342), *թագուորին, արաբերէն տառերով կրկնադրոշմուած թագուորին, խոշոր փող եւ փող. Կի* (1342–1344), *թագուորին եւ փող. Կոստանդին Գ* (1344–1363), *թագուորիններ ու փողեր հատանուած Տարսոն եւ Սիս. Լեւոն Բռնակալ* (1363–1365), *թագուորին եւ փող. Կոստանդին Դ* (1365–1373), *թագուորին եւ փող. Լեւոն Ե* (1374–1375), *բիլլոն եւ փող. յետ-ռուբենեան դրամ կեղծհայերէն տառերով արձանագրուած. Կորիկէ Ա կամ Բ, պղինձ. Աբաղա Խան, հայերէն պարունակող բազմալեզուեան պղինձ:*

800 BROSSET, M. *Monographie des monnaies arméniennes,* par M. Brosset. St. Petersbourg: Typographie de l'Académie Impériale des Sciences, 1839, 44 pp., 2 pls. Reprinted from *Bullletin de la Classe Historico-Philologique de l'Académie Impériale des Sciences de St. Pétersbourg,* Vol. VI (1839), Nos. 3-4, pp. 33-64, 2 pls. In French.

In the first section some general comments are made on Georgian coins. In section II, the Armenian coins are described. An unpublished bronze coin of Kiurke Curopalatus, with Christ on the obverse and a four line Armenian legend on the reverse, is discussed extensively. Brosset then reviews the historical events of this period. In reference to Cilician Armenian coins, the author examines the earlier literature, offers the chronological list of the rulers, and describes the coins of the following monarchs: King Levon, a large copper with a crowned leonine head, two silver coins where the king is seated on the throne and the reverse displays two lions, a silver where the king is seated on the throne and the reverse displays a single lion to left, a

silver coin where the obverse displays an equestrian and the reverse displays a single lion to right, a bronze coin where the king is seated with legs crossed and the reverse displays a cross; Hetoum I, two silver coins of a Hetoum-Zabel type design where a lion is marching to right and the reverse shows the crowned king and queen, a bronze equestrian coin of Hetoum I, two silver bilingual coins of Hetoum-Kaikhusrew, large and small coppers; Oshin, a silver coin where the obverse displays an equestrian king and a lion on the reverse; a bronze coin with an unknown equestrian king and a cross on the reverse.

Գրքին առաջին մասին մէջ հեղինակը ընդհանուր ակնարկով մը կը խօսի վրացական դրամներու մասին։ Երկրորդ մասին մէջ կը ներկայացնէ հայկական դրամները։ Ընդարձակօրէն կը քննարկուին Կորիկէ կորապաղատին անտիպ բրոնզէ դրամը, որու ակողմին վրայ կը տեսնուի Քրիստոսի հանդիպահայեաց նկարը եւ բեկողմին վրայ՝ չորս տող հայերէն խորագրութիւնը։ Բրոսէ կը քննէ այս չրջանի վերաբերեալ պատմութիւնը։ Կիլիկեան Հայաստանի դրամներու վերաբերեալ՝ հեղինակը կը քննէ նախկին մատենագրութիւնը, կու տայ Ռուբենեան տոհմին ժամանակագրութիւնը եւ կը նկարագրէ հետեւեալ տիրակալներու դրամները.– Լեւոն Թագաւոր, պղինձէ խոչոր դրամ մը ուր կը տեսնուի թագադրուած առիւծի գլուխ մը, արծաթէ երկու դրամներ ուր կը տեսնուի թագաւորը բազմած գահին վրայ եւ բեկողմին վրայ երկու առիւծներ, արծաթէ դրամ մը ուր թագաւորը բազմած է գահին վրայ եւ բեկողմին վրայ կը տեսնուի առիւծ մը դարձած դէպի ձախ, արծաթէ դրամ մը ուր կը տեսնուի ձիաւոր մը եւ բեկողմը կը ներկայացնէ առիւծ մը դարձած դէպի ալ, բրոնզէ դրամ մը ուր թագաւորը նստած է ծալապատիկ եւ բեկողմը կը ցուցնէ խաչ մը. Հեթում Ա, երկու արծաթէ դրամներ Հեթում-Զապէլի պատկերատիպով ուր կը տեսնուի առիւծ մը որ կը քալէ դէպի ալ եւ բեկողմը կը պատկերացնէ պսակաւոր թագաւորն ու թագուհին, Հեթում թագաւորի ձիաւոր բրոնզէ դրամ մը, Հեթում-Քայխոսրովի երկու արծաթէ երկլեզուեան դրամներ, խոչոր ու փոքր պղինձներ. Օշին, արծաթէ դրամ մը ուր ձիաւոր թագաւորը կը տեսնուի ակողմին վրայ եւ առիւծ մը՝ բեկողմին վրայ. բրոնզէ դրամ մը անծանօթ ձիաւոր թագաւորի մը նկարով եւ խաչ մը բեկողմին վրայ։

801 ENGEL, Arthur. *Traité de numismatique du moyen âge,* par Arthur Engel et Raymond Serrure. Paris: 1891-1905. Re-

print, Bologna: Arnoldo Forni, 1964, Vol. II, pp. 924-926, illus. In French.

The coins attributed to the following kings of Cilician Armenia are described: Levon II (1185-1218), a silver coronation coin with two lions and a large copper with a crowned leonine head; a bilingual silver coin of Hetoum-Kaikhusrew (1236-1244). Additional comments are made on Levon III (1270-1289) and Hetoum II. A copper coin given to Kiurke of Albanian Armenia is described, similar in style to Byzantine coins.

Կիլիկեան Հայաստանի հետեւեալ թագաւորներուն վերագրուած դրամները նկարագրուած են.- Լեւոն Բ (1185-1218), երկու առիւծով արծաթէ օձման դրամ մը եւ թագադրուած առիւծի գլուխով խոշոր պղինձ մը. երկլեզուեան արծաթէ դրամ մը տրուած Հեթում-Քայխոսրովի (1236-1244): Նշուած են նաեւ Լեւոն Գ (1270-1289) եւ Հեթում Բ: Ընծայուած է ազուանական Հայաստանի Կորիկէի պղինձէ դրամը, նման բիւզանդական դրամներուն:

802 FONROBERT, Jules. *Verzeichniss von Münzen und Denkmünzen der Erdtheile Australian, Asien, Afrika und verschiedener mohammedanischer Dynastien der Jules Fonrobert'schen Sammlung,* gefertigt von Adolph Weyl. Berlin: 1878. Reprint, Munich: Gerhard Hirsch, 1962, pp. 273-278, Nos. 4346-4405, 4410-4413, 4433-4434; 294-297, Nos. 4834-4877, 4880-4883; 371, No. 6285; 376, Nos. 6365-6370, 6377; 388, Nos. 6624, 6629; etc. In German.

Coins attributed to the following are catalogued: Islamic and Russian coins (1474-1720) struck in Elisavetpol; Russian coin (1828) struck in Akhalts'ikh; Islamic and Russian coins (1642-1825) struck in Airavān; Islamic coin (1159-1821) struck in Qarabagh; Islamic coin (1685-1722) struck in Nakhjevān; Russian and Islamic coins (1828-1855) struck in Kārs; Cilician Armenian coins given to the following kings and struck in Sis: Levon II (1181-1219), Hetoum I (1223-1269) with his queen and with Kaiqobād, Hetoum II (1289-1305), Smpad (1296-1298), Levon IV (1305-1308), Oshin (1308-1320), Guidon (1343-1345), Gosdantin IV (1345-1363); Russian coin (1829) struck in Bāibert; Russian coin (1829) struck in Arzarūm; Islamic coin (1763) struck in Vān; Islamic coin (1520-1695) struck in Āmid; 'Abbāsid coin (837) inscribed Armīnīyah; Seljuq coin (1213-1242) struck in Sīvās; Artuqid

coin (1148-1200) struck in Āmid; Hūlāgū coins (1328-1332) struck in Nakhjevān and Sīvās.

Յուցակագրուած են հետեւեալներուն վերագրուած դրամները.- իսլամական եւ ռուսական դրամներ (1474–1720) *կոխուած Էլիզաւէթպոլի մէջ. ռուսական դրամ* (1828) *կոխուած Ախալցիխի մէջ. իսլամական եւ ռուսական դրամներ* (1642–1825) *կոխուած Երեւանի մէջ. իսլամական դրամ* (1159–1821) *կոխուած Ղարաբաղի մէջ. իսլամական դրամ* (1685–1722) *կոխուած Նախիջեւանի մէջ. ռուսական եւ իսլամական դրամներ* (1828–1855) *կոխուած Կարսի մէջ. Կիլիկեան Հայաստանի դրամներ տրուած հետեւեալ թագաւորներուն եւ կոխուած Սիսի մէջ՝ Լեւոն Բ* (1181–1219), *Հեթում Ա* (1223–1269) *իր թագուհիով եւ Քայքոպատով, Հեթում Բ* (1289–1305), *Սմբատ* (1296–1298), *Լեւոն Դ* (1305–1308), *Օշին* (1308–1320), *Գուիտոն* (1343–1345), *Կոստանդին Դ* (1343–1363). *ռուսական դրամ* (1829) *կոխուած Բայբերտի մէջ. ռուսական դրամ* (1829) *կոխուած Արզրումի մէջ. իսլամական դրամ* (1763) *կոխուած Վանի մէջ. իսլամական դրամ* (1520–1695) *կոխուած Ամիդի մէջ. աբբասեան դրամ* (837) *արձանագրուած Արմինիա. սելճուկեան դրամ* (1213–1242) *կոխուած Սիվազի մէջ. որդոկեան դրամ* (1148–1200) *կոխուած Ամիդի մէջ. Հուլաղու դրամներ* (1328–1332) *կոխուած Նախիջեւանի եւ Սիվազի մէջ:*

803 KRAFFT, Albrecht. Armenische Münzen der rupenischen Dynastie in Cilicien, beschrieben von Albrecht Krafft. *Anzeige-Blatt für Wissenschaft und Kunst,* (1843), No. CIII, pp. 1-29, pls. I-II. In German.

The chronology of Roupenian barons and kings is given. The numismatic literature of his predecessors is reviewed and comments are made on their merits and shortcomings. The coins of the following rulers are described: Levon II (1185-1219), silver coins with two lions, silver coronation coins with one and two lions; Levon III (1268-1289), silver coin; Levon V (1320-1342), silver coin; Hetoum I (1224-1268), silver coin with Hetoum-Zabel design, copper coin; Hetoum II (1289-1308), copper coin; Oshin (1308-1320), silver coin; Gosdantin II (1297-1300), silver coin; Gosdantin IV (1345-1363), silver coin; and some unattributed coins. The last section describes Islamic coins, struck in the historic Armenian city of Khilāṭ, A.H. 506-604 (A.D. 1112-1207).

Ռուբենեան իշխաններու եւ թագաւորներու ժամանակագրութիւնը տրուած է, իր նախորդներու դրամագիտական գրականութիւնը քննուած է եւ հեղինակը իր տեսութիւնը արտայայտած է անոնց առաւելութիւններուն եւ թերութիւններուն նկատմամբ: Հետեւեալ թագաւորներու դրամները նկարագրուած են.– Լեւոն Բ (1185–1219), *կրկնառիւծ արծաթէ դրամներ, մի եւ երկու առիւծներով արծաթէ օձման դրամներ. Լեւոն Գ* (1268–1289), *արծաթէ դրամ. Լեւոն Ե* (1320–1342), *արծաթէ դրամ. Հեթում Ա* (1224–1268), *Հեթում-Զապէլի պատկերատիպով արծաթէ դրամ, պղինձէ դրամ. Հեթում Բ* (1289–1308), *պղինձէ դրամ. Օշին* (1308–1320), *արծաթէ դրամ. Կոստանդին Բ* (1297–1300), *արծաթէ դրամ. Կոստանդին Դ* (1345–1363), *արծաթէ դրամ եւ մի քանի անորոշ դրամներ: Վերջին բաժինը կը նկարագրէ իսլամական դրամներ կոխուած պատմական Հայաստանի Խլաթ քաղաքին մէջ Հ. 506–604 թթ. (ց.Ք. 1112–1207):*

804 LANGLOIS, Victor. Lettre à M. Ch. Lenormant, membre de l'Institut; Sur les monnaies des rois arméniens de la Dynastie de Roupène, par Victor Langlois. *Revue Archéologique,* Vol. VII (April-September 1850), Part I, pp. 262-275, 357-368, 416-426, pls. 144, 147-148. In French.

Langlois first discusses the copper coin of Kiurke and prints its Armenian legend. He explains the Armenian terminology for the Roupenian coins. Then, he attempts to correct his predecessors and classifies the coinage of the Roupenian period for the following kings: Levon II (1181-1219), coronation coins with one and two lions, silver tram with two lions, silver coin with an equestrian galloping to right and struck in Sis, copper coin with crowned leonine head and struck in Sis, copper coin with a lion marching to left; Hetoum I (1223-1269), Hetoum-Zabel type silver tram, Hetoum-Kaikhusrew bilingual silver coin struck in Sīs, copper coin struck in Sis; Levon III (1269-1289), silver coin with an equestrian galloping to right; Hetoum II (1289-1298), copper coins; T'oros (1293-1296), copper coin with a lion marching to right; Gosdantin II (1297-1300), silver and copper coins with an equestrian galloping to right; Oshin (1307-1320), silver coin with an equestrian galloping to right; Levon V (1320-1342), silver coin with an equestrian galloping to right, copper coin where the king is seated in oriental fashion; Gosdantin IV (1345-1363),

gold coin with an equestrian king to right and a fortress with three turrets on the reverse, silver coin with an equestrian to right and a standing figure holding a sword and cross; Levon VI (1363-1375), billon with the lion of Cyprus.

Լանգլուա նախ կը քննէ Կորիկէի պղինձէ դրամը եւ կը հրատարակէ հայերէն խորագրութիւնը։ Ինք կը բացատրէ ռուբենեան դրամներու հայերէն անունները։ Ապա կը փորձէ ուղղել իր նախորդները եւ կը դասաւորէ Ռուբենեան չրջանի հետեւեալ թագաւորներու դրամները.– Լեւոն Բ (1181–1219), մի եւ երկու առիւծներով օծման դրամներ, կրկնառիւծ արծաթէ դրամ, արծաթէ դրամ ձիաւորով մը որ կ'արշաւէ դէպի աջ եւ կոխուած Սիսի մէջ, պղինձէ դրամ թագադրուած առիւծի գլուխով եւ կոխուած Սիսի մէջ, պղինձէ դրամ առիւծով մը որ կը քալէ դէպի ձախ. Հեթում Ա (1223–1269), Հեթում–Զապէլի պատկերատիպով դրամ, Հեթում–Քայխոսրովի երկլեզուեան արծաթէ դրամ կոխուած Սիսի մէջ, պղինձէ դրամ կոխուած Սիսի մէջ. Լեւոն Գ (1269–1289), արծաթէ դրամ ձիաւորով մը որ կ'արշաւէ դէպի աջ. Հեթում Բ (1289–1298), պղինձէ դրամներ. Թորոս (1293–1296), պղինձէ դրամ առիւծով մը որ կը քալէ դէպի աջ. Կոստանդին Բ (1297–1300), արծաթէ եւ պղինձէ դրամներ ձիաւորով մը որ կ'արշաւէ դէպի աջ. Օշին (1307–1320), արծաթէ դրամ ձիաւորով մը որ կ'արշաւէ դէպի աջ. Լեւոն Ե (1320–1342), արծաթէ դրամ ձիաւորով մը որ կ'արշաւէ դէպի աջ, պղինձէ դրամ ուր թագաւորը նստած է արեւելեան ձեւով. Կոստանդին Դ (1345–1363), ոսկիէ դրամ ձիաւորով մը դէպի աջ եւ երեք աչտարակով բերդ մը բեկորմին վրայ, արծաթէ դրամ ձիաւորով մը դէպի աջ եւ ոտքի կանգնած անձ մը որ կը բռնէ սուր մը եւ խաչ մը. Լեւոն Զ (1363–1375), բիլլոն կիպրոսի առիւծով։

805* LANGLOIS, Victor. *Numismatique de l'Arménie au moyen âge,* par Victor Langlois. Paris: Camille Rollin, 1855, xii, 110 pp., 7 pls. In French.

The author reviews the Armenian numismatic bibliography, general considerations on Armenian coins, the names of Armenian coins, and Cilician Armenian documentary papers. Then, he discusses the copper coin of Bagratid Kiurke IV and the coins of the following Cilician Armenian kings: Levon II (1185-1218), one and two lion coronation tahegans, two lion tahegan, tahegan with equestrian obverse, large copper with leonine obverse, a middle sized copper

where the king is seated on a bench-like throne, and the gold seal of King Levon; Hetoum I (1226-1270), tahegan and half tahegan with Hetoum-Zabel design, Hetoum-Kaiqobād and Hetoum-Kaikhusrew bilingual tahegans, large and medium size coppers where the king is seated on the throne; Levon III (1270-1289), tahegan with equestrian obverse; Hetoum II (1289-1308), billon, medium size coppers displaying king's head, the king seated in oriental fashion, and with equestrian design; T'oros III (1293-1295), copper coin where each side displays a lion to left; Smpad (1295-1298), tahegan with two lions and small copper with equestrian design; Gosdantin II (1298-1300), silver and copper coins with equestrian design; Levon IV (1305-1307), tahegan with equestrian design and copper coin where the king is seated on the throne; Oshin (1308-1320), silver coin with equestrian design and small copper coin where king is seated on the throne; Levon V (1320-1342), tahegan with equestrian design, silver coin overstruck in Arabic, small and medium size coppers where the king is seated; Guy (1343-1345), tahegan with equestrian design; Gosdantin IV (1345-1363), gold dinar with a castle on the reverse and tahegan where the king is standing with an uplifted sword; Peter I (1368-1369), tahegan with equestrian design; Levon VI (136?-1375†1393), billon, small copper with the lion of Cyprus, and a seal made in Madrid. Additionally, the following kings and queens of Cyprus who considered themselves as titular rulers of Armenia are listed: James I (1393-1398), Janus (1398-1432), John II (1432-1458), Charlotte and Louis duke of Savoy (1458-1464), James II (1464-1473), James III (1473-1475), and Catherine Cornaro (1475-1489). Their coins state that they are kings of Cyprus, Jerusalem, and Armenia.

Հեղինակը կը քննէ հայ դրամագիտութեան մատենագրութիւնը, հայ դրամներու վերաբերեալ ընդհանուր անուննները եւ հայկական կիլիկիոյ մի քանի վաւերաթուղթերը: Ապա կը քննարկէ Բագրատունի Կորիկէ Դ-ի պղինձէ դրամը ու կը նկարագրէ կիլիկիոյ հետեւեալ հայ թագաւորներու դրամները.- Լեւոն Բ (1185-1218), մի եւ երկու առիւծներով օծման դահեկաններ, կրկնառիւծ դահեկան, դահեկան ձիաւորի պատկերատիպով, խոչոր պղինձէ դրամ թագադրուած առիւծի գլուխով, միջին մեծութեամբ պղինձէ դրամ ուր թագաւորը նստած է աթոռի ձեւով գահի մը վրայ եւ Լեւոն թագաւորի ոսկիէ

կնիքը· Հեթում Ա (1226–1270), *Հեթում-Զապէլի պատկերատիպով դահեկան եւ կէս դահեկան, Հեթում-Քայքոպատի եւ Հեթում-Քայխոսրովի երկլեզուեան դահեկաններ, խոչոր ու միջակ պղինձէ դրամներ ուր թագաւորը նստած է գահին վրայ· Լեւոն Գ* (1270–1289), *դահեկան ձիաւորի պատկերատիպով· Հեթում Բ* (1289–1308), *բիլլոն, միջակ մեծութեամբ պղինձէ դրամներ որոնք կը պատկերացնեն թագաւորի գլուխը, թագաւորը նստած ծալլապատիկ եւ ձիաւորի պատկերատիպով· Թորոս Գ* (1293–1295), *պղինձէ դրամ որու իւրաքանչիւր կողմը կը պատկերացնէ առիւծ մը դէպի ձախ· Սմբատ* (1295–1298), *կրկնառիւծ դահեկան եւ փոքր պղինձէ դրամ ձիաւորի պատկերատիպով· Կոստանդին Բ* (1298–1300), *արծաթէ ու պղինձէ դրամներ ձիաւորի պատկերատիպով· Լեւոն Դ* (1305–1307), *դահեկան ձիաւորի պատկերատիպով եւ պղինձէ դրամ ուր թագաւորը նստած է գահին վրայ· Օշին* (1308–1320), *արծաթէ դրամ ձիաւորի պատկերատիպով եւ փոքր պղինձէ դրամ ուր թագաւորը նստած է գահին վրայ· Լեւոն Ե* (1320–1342), *դահեկան ձիաւորի պատկերատիպով, արծաթէ դրամ կրկնադրոշմուած արաբերէնով, միջակ եւ փոքր պղինձէ դրամներ ուր թագաւորը նստած է· կի* (1343–1345), *դահեկան ձիաւորի պատկերատիպով· Կոստանդին Դ* (1345–1363), *ոսկիէ դինար բերդի մը նկարով բեկողմին վրայ եւ դահեկան ուր թագաւորը կանգնած է սուսերամերկ· Պետրոս Ա* (1368–1369), *դահեկան ձիաւորի պատկերատիպով· Լեւոն Զ* (136?–1375†1393), *բիլլոն, փոքր պղինձէ դրամ Կիպրոսի առիւծով եւ կնիք մը չինուած Մադրիդի մէջ։ Ինչպէս նաեւ չիչուած են Կիպրոսի հետեւեալ թագաւորներն ու թագուհիները, որոնք անուանապէս կոչած են զիրենք Հայաստանի տիրակալ·– Ցակոբ Ա* (1393–1398), *Ցանոս* (1398–1432), *Ցովհաննէս Բ* (1432–1458), *Կարլոտտա եւ Լուդովիկոս՝ դուքս Սավոյեայ* (1458–1464), *Ցակոբ Բ* (1464–1473), *Ցակոբ Գ* (1473–1475) *եւ Կատարինէ Կոռնարոյ* (1475–1489)։ *Իրենց դրամները կը նշեն թէ իրենք թագաւորն են Կիպրոսի, Երուսաղէմի եւ Հայաստանի։*

806 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Dramakan shrjanaṛut'yunĕ Hayastanum IX-XI darerum [The Monetary Circulation in Armenia, Ninth through Eleventh Century] – *Դրամական շրջանառութիւնը Հայաստանում* IX-XI *դարերում, գրեց՝ Խ· Ա· Մուշեղեան· Hay zhoghourdi patmut'yun.* Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, Institute of History, 1976, Vol. III, pp. 223-225, illus. In Armenian.

During the noted period, 'Abbāsid coins circulated widely in Armenia, where the mint for 'Abbāssid coins was located in Dvin. At the end of the tenth century and at the beginning of the eleventh century the issues of silver coins were reduced because of the silver famine. For a period lasting two centuries either copper coins were being struck, or the silver content was constituting a very small percentage of the coin fabric. From the tenth through eleventh century Byzantine copper coins circulated in Armenia. The author assumes that they were struck in the city of Ānī. Also during the noted period, copper coins were issued by King Kiurke of Tashir-Dzoraget; however, their role in monetary circulation was insignificant. H. V. Sarkissian

Ցիչեալ ժամանակաշրջանում Հայաստանում լայն տարածում են գտել աբբասեան արծաթեայ դրամները: Հայաստանում աբբասեան դրամների թողարկման կենտրոնը Դուինն էր: Ժ դարի վերջերին եւ ԺԱ դարի սկզբից արծաթեայ դրամների թողարկումը նուազել է: Շուրջ երկու դար տեւող ժամանակահատուածում դրուագում էին կամ պղնձեայ դրամներ, կամ դրամներ, որոնց ճուլուածքում արծաթը կազմում էր չնչին տոկոս: Ժ դարի վերջերից ԺԱ դարի սկիզբներից Հայաստանում մեծ տարածում են ունեցել բիւզանդական պղնձեայ դրամները: Հեղինակը ենթադրում է, որ նրանք դրուագուել են Անի քաղաքում: Ցիչեալ ժամանակ պղնձեայ դրամներ են թողարկել նաեւ Տաչիր-Ջորագետի կորիկէ թագաւորը, սակայն նրանց դերը դրամաշրջանառութեան մէջ աննշան էր: *Հ. Վ. Սարգսեան*

807 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Dramayin shrjanaṛut'yunĕ Hayastanum IX-XIV darerum [The Monetary Circulation in Armenia, Ninth through Fourteenth Century] - *Դրամային շրջանառութիւնը Հայաստանում* IX-XIV *դարերում*, գրեց՝ *Խ. Ա. Մուշեղեան. Patma-Banasirakan Handes,* Vol. XIV (1971), No. 4 (55), pp. 41-60, illus. In Armenian with Russian summary.

During the period encompassing the ninth through fourteenth century, the monetary circulation in Armenia is discussed. The coins belong to the following groupings: 'Abbāssid Caliphate, Byzantine Empire, Seljuq, Georgian, and Mongol. The copper coin of Kiurke, the king of Lori, from the Tashir-Dzoraget branch of the Bagratid dynasty is mentioned. Noteworthy is the discussion on

Mongol Abagha Khan's multilingual copper coin which bears Mongol, Armenian, and Arabic inscription.

Թ–ԺԴ դարերու ընթացքին Հայաստանի մէջ չրջանառութիւն կատարած դրամները քննարկուած են։ Դրամները կը պատկանին հետեւեալ խմբաւորումներուն.– Աբբասեան խալիֆայութեան, Բիւզանդական կայսրութիւն, սելջուկեան, վրացական եւ մոնղոլեան։ Նչուած է Լոռիի թագաւոր՝ Տաչիր–Զորագետի Բագրատունեաց ճիւղի կորիկէ թագաւորի պղինձէ դրամը։ Ուշագրաւ է իր տեղեկութիւնը մոնղոլ Աբաղա Խանի բազմալեզուեան պղինձէ դրամի մասին, որ ունի մոնղոլերէն, հայերէն եւ արաբերէն արձանագրութիւն։

808 MOUSHEGHIAN, Kh. A. K istorii denezhnogo obrashcheniiā Dvina po monetnym nakhodkam [The History of Monetary Circulation of Coins Found in Dvin] – К истории денежного обращения Двина по монетным находкам, автор Х. Мушегян. *Teghekagir, Hasarakakan Gitut'yunner,* Vol. XVII (November 1956), No. 11 (167), pp. 81-96, 2 pls. In Russian.

The author discusses the coins circulated in Dvin based on the numismatic evidence found in that city. The coins are attributed to the rulers of the following dynasties: Sassanian (420-438), silver; Byzantine Empire (457-1070), gold and silver; Umayyad (A.H. 99), silver and bronze; 'Abbāssid (A.H. 142-187), silver and bronze; Sājid (A.H. 319), silver; Ildeghizid (1161-1210), bronze; Georgian (1200-1227), bronze; Seljuq (A.H. 616-640), silver; Mangou Khan (1248-1259), silver. The author reviews the mints and makes pertinent comments on the circulation of these coins with respect to the trade of Armenia.

Հեղինակը կը քննարկէ Դուինի մէջ չրջանառութիւն կատարած դրամները, հիմնուած դրամագիտական տուեալներու վրայ։ Դրամները վերագրուած են հետեւեալ հարստութեանց գահակալներուն.– Սասանեան (420–438), արծաթէ դրամ. Բիւզանդական կայսրութիւն (457–1070), ոսկիէ եւ արծաթէ դրամներ. Օմայեան (Հ. 99 թ.), արծաթէ եւ բրոնզէ դրամներ. Աբբասեան (Հ. 142–187 թթ.), արծաթէ եւ բրոնզէ դրամներ. Սաջեան (Հ. 319 թ.), արծաթէ դրամ. Իլդեգիզեան (1161–1210), բրոնզէ դրամ. վրացական, (1200–

1227) բրոնզէ դրամ· սելջուկեան (Հ· 616–640 թթ·), արծաթէ դրամ· Մանդու Խան (1248–1259), արծաթէ դրամ: Հեղինակը կը քննէ փողերանոցները եւ կու տայ բացատրութիւններ այս դրամներու չրջանառութեան եւ Հայաստանի վաճառականութեան յարաբերութեանց վերաբերեալ:

809* MOUSHEGHIAN, Kh. A. Monetnye nakhodki iz raskopok Dvina [Coins Found in the Excavations of Dvin] - Монетные находки из раскопок Двина, автор Х. А. Мушегян. *Kratkie Soobshcheniia, Dokladakh i Polevykh Issledovaniiakh Instituta Istorii Materialnoĭ Kultury,* (1956), No. 66, pp. 89-92, pls. 7-10. In Russian.

Coins found in the excavations of Dvin, Armenia, from 1937-1953, are described in a condensed format. Forty-two specimens are presented which are grouped into the following classifications: Sassanian and Byzantine coins, fifth through seventh century; coins of Umayyad and 'Abbāssid Caliphates, eighth through tenth century; Byzantine coins, tenth through eleventh century; Ildeghizid and Georgian Bagratid coins, twelfth through thirteenth century. Additional comments are made on Seljuq coins. The earliest coin is attributed to Sassanian Varahran V (420-438) and the latest is attributed to Kaikhusrew II of Konya, dated A.H. 640 (A.D. 1242-1243).

Համառօտ կերպով քննարկուած են Հայաստանի Դուին քաղաքի պեղումներուն ընթացքին, 1937–1953 թթ·, յայտնաբերուած դրամները: Քառասուներկու օրինակներ ընծայուած են որոնց խմբաւորումը դասաւորուած է հետեւապէս·– Սասանեան եւ Բիւզանդական կայսրութեան Ե–Է դարերու դրամները, արաբական խալիֆայութեան Օմայեան եւ Աբբասեան հարստութեանց Ը–Ժ դարերու դրամները, Բիւզանդական կայսրութեան Ժ–ԺԱ դարերու դրամները, Իլդեգիզեան հարստութեան եւ վրաց Բագրատունի թագաւորութեան ԺԲ–ԺԳ դարերու դրամները: Ինչպէս նաեւ յիշատակութիւն եղած է սելջուկեան դրամներու վերաբերեալ: Վաղագոյն դրամը վերագրուած է Սասանեան Վռամ Ե–ի (420–438 թթ·) եւ ամենաուշը՝ Քոնիայի Քայխոսրով Բ–ին, Հ· 640 թ· (Ց·Ք· 1242–1243):

KIURKE

810 ANTONIAN, S. N. Eine der älteren armenischen Münzen, von G. Stickel. *Numismatische Zeitschrift,* Vol. XV (1883), pp. 216-221, illus. In German.

The bronze coin of Kiurke Curopalatus is discussed. The different interpretations of the reverse legend by various numismatists are published. According to Antonian, the obverse portrays the bust of Jesus Christ and the Armenian letters *ՅՍ-ՔՍ* (JS-KS=Jesus Christ). The reverse five lines read *ՏՐ ՈԳՆԷ ԿՈՐԻԿԷԻ ԿՈՐԱՊԱ-ՂԱՏԻՆ* [May the Lord aid Kiurke the curopalatus].

Քննարկուած է Կորիկէ կորապաղատի բրոնզէ դրամը: Հրատարակուած են դրամի բեկողմի խորագրութեան տարբեր արձանագրութեան մեկնաբանութիւնները, տրուած զանազան դրամագէտներու կողմէ: Ըստ Անտոնեանի, ակողմը կը պատկերացնէ Յիսուս Քրիստոսի կիսանդրին եւ ՅՍ-ՔՍ (Յիսուս Քրիստոս) հայերէն գրերը: Բեկողմի հինգ տողերէ բաղկացեալ արձանագրութեան ընթերցանութիւնն է՝ ՏՐ ՈԳՆԷ ԿՈՐԻԿԷԻ ԿՈՐԱՊԱՂԱՏԻՆ:

811 BEDOUKIAN, Paul Z. A Rare Armenian Coin, by Paul Bedoukian. *Museum Notes,* Vol. V (1952), pp. 181-184, pl. XXIV, Nos. 5-6.

The legend of a bronze coin of Kiurke is discussed. The Armenian inscriptions of the Leningrad Asiatic Museum, the Mekhitarist Museum in Vienna, and the American Numismatic Society specimens are published. The author rejects the possibility that the coins may belong to a Georgian ruler. He concludes that they should be given to an Armenian prince. The style of the epigraphy of the coins indicate that they were struck somewhere between the tenth and the beginning of the eleventh century.

Քննարկուած է Կորիկէի բրոնզէ դրամին խորագրութիւնը: Լենինգրատի Ասիական թանգարանի, Վիեննայի Մխիթարեան թանգարանի եւ Ամերիկեան Դրամագիտական Ընկերակցութեան նմոյշ-

ներու հայերէն արձանագրութիւնները հրատարակուած են: Հեղինակը կը հերքէ այդ հաւանականութիւնը, թէ դրամը կրնայ պատկանիլ վրացի գահակալի մը: Ինք կ'եզրակացնէ թէ դրամը պէտք է տրուի հայ իշխանի մը: Դրամներու արձանագրութեան ոճը կը յայտնաբերէ, թէ կոխուած են ժ դարու վերջաւորութեան եւ ԺԱ դարու սկիզբին միջեւ:

812 DOBROVOLSKY, I. G. Monety Korikė Kuropalata [Coins of Kiurke Curopalatus] - Монеты Корикэ Куропалата, автор И. Добровольский. *Soobshcheniā Gosudarstvennogo Ėrmitazha*, Vol. XXXVIII (1974), pp. 65-66, illus. In Russian.

The numismatists have studied the coins of Kiurke Curopalatus for the past 140 years. In 1838 the famous Armenologist A. Khudobashev had donated a few Armenian coins, which included a copper coin of Kiurke Curopalatus to the Asiatic Museum. M. Brosset published it for the first time in 1839. Since then, E. Pakhomov republished it in 1925. He referenced Brosset's article since he had not been able to find the coin. For 50 years the coin was considered lost. In 1969, while reclassifying the coins in the numismatic department of the State Hermitage Museum (Leningrad) received from the Asiatic Museum, the Khudobashev coin was rediscovered (No. 13,413, 7.55 gm, 24.5 mm). H. V. Sarkissian

Շուրջ 140 տարի է ինչ Կորիկէ կորապաղատի դրամները դրամագէտների ուսումնասիրութեան առարկայ են: 1838 թ. անուանի հայագէտ Ա. Խուդոբաշեւը Ասիական թանգարանին է նուիրել մի քանի հայկական դրամներ, որոնց թւում եւ մէկ հատ պղնձեայ Կորիկէ կորապաղատի դրամը: Այն առաջին անգամ հրատարակել է Մ. Բրոսէն, 1839 թ.: Այնուհետեւ, 1925 թ., դրամը վերահրատարակել է Ե. Պախոմովը, որը օգտուել է Մ. Բրոսէի յօդուածից, քանի որ դրամը չի կարողացել գտնել: Շուրջ 50 տարի այդ դրամը համարուել է կորած: 1969 թ. երբ պետական էրմիտաժի (Լենինգրադ) դրամագիտութեան բաժնում վերադասաւորւում էր Ասիական թանգարանից ստացուած նիւթերը, նրանցում յայտնաբերուել է նաեւ Ա. Խուդոբաշեւի նուիրած դրամը (այն գրանցուած է՝ թիւ 13,413, դրամի քաշը՝ 7.55 գր, տրամագիծը՝ 24.5 մմ): Հ. Վ. Սարգսեան

813 GRIERSON, Philip. Kiurkē I or Kiurkē II of Loṛi-Ar-

menia? A Note on Attributions, by Philip Grierson. *Museum Notes,* Vol. X (1962), pp. 107-112.

The article penned by D. M. Lang on the bronze coin of Kiurke attributed to Kiurke II (1048-1100) is summarized. The author reasons, based on numismatic and historical relationships, that a stronger case can be made in favor of Kiurke I (979-989) since a close relationship between the coins of Kiurke and those of John Zimisces and of the first years of Basil II's reign is apparent at first sight. They are identical in size, they have the same obverse type, and the inscriptions on the reverse is arranged in precisely the same fashion. Historically, the coin of John Zimisces may have reached Armenia in fairly large quantities, due to his expeditions of 974. And because of local convenience, a petty principality of the northern frontier may have found it convenient to create an imitative coinage of its own.

Ամփոփուած է Դ. Մ. Լանգի կողմէ խմբագրուած յօդուածը Կորիկէի բրոնզէ դրամին վերաբերեալ, ուր դրամը վերագրուած է Կորիկէ Բ-ին (1048–1100)։ *Հիմնուած դրամագիտական եւ պատմական յարաբերութեանց վրայ, հեղինակը կը մտածէ թէ աւելի զօրաւոր առարկութիւն մը կարելի է ընել յօգուտ Կորիկէ Ա-ի* (979–989), *քանի որ առաջին ակնարկին ակներեւ է այն յարաբերութիւնը, որ գոյութիւն ունի Կորիկէի եւ Յովհաննէս Զմշկկի ու Վասիլ Բ-ի դրամներուն միջեւ։ Անոնք իրարու նման են մեծութեամբ, ակողմի պատկերատիպով եւ նոյն ձեւով արձանագրուած են բեկողմի խորագրութիւնները։ Պատմականօրէն Զմշկկի դրամները մեծաքանակ կրնային Հայաստան հասած ըլլալ իր 974 թ. արշաւանքին պատճառաւ։ Եւ հիւսիսային սահմանի վրայ գտնուող փոքր իշխանութիւն մը, թերեւս գերադաս համարած կրնայ ըլլալ ընդօրինակել ու կտրել ուրոյն դրամներ՝ գոհացնելու համար տեղական պահանջքը։*

814 LANG, David M. Supplementary Notes on Kiurke II, King of Lori in Armenia and His Coins, by David M. Lang. *Museum Notes,* Vol. VI (1954), pp. 183-191, pl. XIX, Nos. 3-6.

After discussing the coin of Kiurke, the author states that it is imitated from the first anonymous bronze type of Byzantium introduced by John I Zimiskes (969-976). The obverse portrays Jesus Christ and the reverse has a five line legend in Armenian.

After carefully considering all the alternatives, Lang attributes the coin to Kiurke II (1048-1100) of the Tashir-Dzoraget dynasty of Lori, northern Armenia.

Հեղինակը Կորիկէի դրամը քննարկելէ ետք, կը յայտարարէ թէ ընդօրինակուած է բիւզանդական անանուն բրոնզի տեսակէ մը, որ ներմուծուած է Յովհաննէս Ա. Զմչկկի կողմէ (969-976)։ *Ակողմը կը պատկերացնէ Յիսուս Քրիստոսը եւ բեկողմը՝ հինգ տող հայերէն արձանագրութիւն։ Բոլոր փոխընտրութիւնները նկատի առնելէ ետք, Լանգ կը վերագրէ դրամը Կորիկէ Բ-ին* (1048-1100), *հիւսիսային Հայաստանի Լոռիի Տաշիր-Զորագետի տոհմին։*

815 LANGLOIS, Victor. *Essai de classification des suites monétaires de la Géorgie, depuis l'antiquité jusq'à nos jours,* par Victor Langlois. Paris: L'Imprimerie Impériale, 1860, p. 37. In French.

An Armenian copper coin, imitating the coins of Byzantine Emperor John Zimiskes and Basil II, is described and attributed to Bagratid Kiurke IV of Lori, Caucasian Albania.

Նկարագրուած է հայ պղինձէ դրամ մը, Բիւզանդիոնի Յովհաննէս Զմչկիկ եւ Վասիլ Բ կայսերու դրամներու նմանութեամբ, վերագրուած Աղուանքի Լոռի քաղաքի Բագրատունի Կորիկէ Դ-ին։

816 LANGLOIS, Victor. Une monnaie de Gorig, dynaste Bagratide de l'Albanie arménienne; Lettre de M. Victor Langlois à M. R. Chalon, président de la Société royale de numismatique. *Revue de la Numismatique Belge,* Series IV, Vol. IV (1866), pp. 186-189, illus. In French.

A copper coin belonging to the Armenian Bagratid ruler Kiurke from Albanian Armenia is described. The obverse portrays Jesus Christ. The reverse legend is inscribed on five lines in Armenian. Brosset's earlier hypothetical construction of the legend in *Monographie des monnaies arméniennes* is confirmed.

Նկարագրուած է պղինձէ դրամ մը, տրուած Աղուանեան Հայաստանի հայ կառավարիչ՝ Բագրատունեաց տոհմի Կորիկէին։ Ակողմը կը պատկերացնէ Յիսուս Քրիստոսի Հանդիպահայեաց կիսանդրին։ Բեկողմի խորագրութիւնը արձանագրուած է հայերէն տառերով հինգ տողերու վրայ։ Բրոսէի Monographie des monnaies ar-

méniennes գրքին մէջի ենթադրեալ խորագրութիւնը վաւերացուած է։

817 MELIKSET-BEK, L. M. Po povodu stati E. A. Pakhomova "O monete Korikė Kuropalata" [On the Occasion of E. A. Pakhomov's Article "The Coins of Kiurke Curopalatus"] - По поводу статьи Е. А. Пахомова «О монете Корика Куропалата», автор Л. М.-Б. *Izvestiā Kavkazskogo Istoriko-Arkheologicheskogo Isntituta,* Vol. III (1925), pp. 46-48. In Russian.

As a supplementary comment to Pakhomov's article, Melikset-Bek gives the summary of Movsesian's opinion on the coin of Kiurke Curopalatus and favors the attribution of the copper coin to Armenian Bagratid prince Gurgen or Kiurke of Taik or Tao-Klarjeti.

Իբրեւ յաւելուած մը Պախոմովի յօդուածին, Մելիքսէթ-Բէկ կու տայ Մովսէսեանի յօդուածին ամփոփումը Կորիկէ կորապաղատի դրամին վերաբերեալ եւ կը հակի այն կարծիքին, թէ դրամը պէտք է վերագրուի Տայոց կորապաղատներէն՝ հայազգի Բագրատունի Գուրգէնին կամ Կորիկէին։

818* MOVSESIAN, Ghewond. Histoire des rois Kurikian de Lori, par Léwond Movsêsian. Translated from Armenian and annotated by Frédéric Macler. *Revue des Études Arméniennes,* Vol. VII (1927), No. 2, pp. 262-266, illus. In French.

See abstract of No. 819.

819 MOVSESIAN, Ghewond. Korikē Kiwrapaghati dramě [The Coin of Kiurke Curopalatus] - *Կորիկէ կիւրապաղատի դրամը, գրեց՝ Հ. Ղեւոնդ Մովսէսեան. Handes Amsorya,* Vol. XXXVII (January-February 1923), Nos. 1-2, pp. 19-22, illus. Reprinted as a book, *Lōṛii Kiwrikian t'agawornеru patmut'iwně* [The History of the Kiurikian Race of Lori and the Bagratid Dynasty] - Լոռիի Կիւրիկեան թագաւորներու պատմութիւնը. Vienna: Mekhitarist Press, *Nationalbibliothek,* Vol. XCV, 1923, pp. 88-93, illus. In Armenian.

The studies of Langlois, Brosset, S. Alishan, and G. Aivazovsky to interpret the inscription of Kiurke's copper coin is reviewed. A well preserved specimen found in the museum of the Mekhitarist Congregation in Vienna is discussed and the legend, published. The

obverse portrays Jesus Christ and the reverse displays an Armenian inscription on four lines. After discussing the attribution of his predecessors and examining the epigraphy, Movsesian attributes the coin to Bagratid prince Gurgen or Kiurke of Taik or Tao-Klarjeti.

Քննուած են Լանգլուայի, Բրոսէի, Մ. Ալիշանի եւ Գ. Այվազովսկիի աշխատութիւնները, որոնք չանացած են կարդալ Կորիկէի պղինձէ դրամին խորագրութիւնը: Քննարկուած է լաւ պահպանուած նմոյշ մը, գտնուած Վիեննայի Մխիթարեան Թանգարանին մէջ եւ խորագրութիւնը՝ հրատարակուած: Ակողմը կը պատկերացնէ Յիսուս Քրիստոսի հանդիպահայեաց կիսանդրին եւ բեկողմը՝ հայերէն արձանագրութիւն չորս տողերու վրայ: Իր նախորդներու վերագրումը քննարկելէ եւ դրամին հնագրութիւնը ուսումնասիրելէ ետք, Մովսէսեան կը վերագրէ դրամը Տայոց Բագրատունի իշխանի մը, որ ճանչցուած է Գուրգէն կամ Կորիկէ անունով:

820 PAKHOMOV, E. A. *Monety Gruzii* [Georgian Coins] - *Монеты Грузии,* автор Е. А. Пахомов. Tbilisi: Academy of Sciences of Georgian SSR, State Museum, 1970, pp. 52, 291-292, 303. In Russian.

A bronze coin of Kiurke with Armenian legend is mentioned and, also, it is noted that the coins of Georgian rulers Tamar and David were found in Garni.

Յիշուած է Կորիկէի բրոնզէ հայատառ դրամը, ինչպէս նաեւ նըշուած է թէ վրացի գահակալներ Թամարի եւ Դաւթի դրամները գտնուած են Գառնիի մէջ:

821 PAKHOMOV, E. A. O monete Korikė Kuropalata [The Coins of Kiurke Curopalatus] - О монете Корикэ Куропалата, автор Е. Пахомов. *Isvestiā Kavkazskogo Istoriko-Arkheologicheskogo Instituta,* Vol. III (1925), pp. 37-45, illus. In Russian.

The copper coin of Bagratid Kiurke is discussed. The specimens examined belong to an Armenian resident of Alexandropol, another to a silversmith of Akhalts'ikh, and two more to Ter Oganesian of Tiflis. The obverse portrays the facing bust of Jesus Christ, the reverse, the Armenian inscription on five lines. Then the author examines the relevant history of the period. Based on the Armenian

orthography, Pakhomov attributes the coins to Kiurke II of Tashir-Dzoraget.

Քննարկուած է Բագրատունի Կորիկէի պղինձէ դրամը: Քննուած նմոյշները կը պատկանին Ալեքսանդրապոլցի հայու մը, ուրիշ մը՝ Ախալցիխցի արծաթագործի մը, եւ երկու հատ եւս՝ Թիֆլիսցի Տէր Յովհաննէսեանին: Դրամին ակողմը կը պատկերացնէ Յիսուս Քրիստոսի հանդիպահայեաց կիսանդրին եւ բեկողմը՝ հայերէն արձանագրութիւն հինգ տողերու վրայ: Ապա հեղինակը կը քննէ այս շրջանի վերաբերեալ պատմութիւնը: Հիմնուելով դրամներու մակագրութեան եւ հայերէն ուղղագրութեան վրայ, Պախոմով դրամները կը վերագրէ Տաչիր-Ձորագետի Բագրատունեաց ճիւղի Կորիկէ Բ Թագաւորին:

822 STEPANENKO, V. P. Iz istorii armîâno-vizantiĭskikh otnosheniĭ vtoroĭ poloviny X-XI v. [From the History of Armeno-Byzantine Relations, During the Second Half of the Tenth to the Eleventh Century] - Из истории армяно-византийских отношений второй половины X-XI в., автор В. П. Степаненко. *Antichnaīā drevnost i srednie veka.* Sverdlovsk: State Gorky University of Ural Region, 1978, pp. 43-51. In Russian.

The articles penned on the copper coin of Kiurke Curopalatus by Brosset, Langlois, Movsesian, Pakhomov, Lang, Grierson, Bedoukian, and Dobrovolsky are reviewed and a synopsis for each work is given. The history of the Bagratid dynasty and contemporary Armenia is discussed to examine the Armeno-Byzantine relations during this medieval period.

Քննուած են Բրոսէի, Լանգլուայի, Մովսէսեանի, Պախոմովի, Լանգի, Գրիէրսոնի, Պոտուկեանի եւ Դոբրովոլսկիի գրած յօդուածները՝ Կորիկէ Կորապաղատի պղինձէ դրամին վրայ եւ արտայայտուած է եզրափակութիւն մը իւրաքանչիւր աշխատանքի մասին: Ապա քննարկուած է Բագրատունեաց հարստութեան եւ ժամանակակից Հայաստանի պատմութիւնը, քննելու համար այս միջնադարեան շրջանի հայ-բիւզանդական յարաբերութիւնները:

CILICIAN ARMENIA

823 ADLER, J. G. C. *Museum Cuficum Borgianum Velitris,* illustrauit Jacobus Georgius Christianus Adler. Rome: Antonium Fulgonium, 1782, Part I, pp. 159-160, pl. XII, No. C. In Latin.

A bilingual tram of Hetoum-Kaikhusrew, dated A.H. 637 (A.D. 1244), is described and the Arabic and Armenian legends are published.

Նկարագրուած է Հեթում-Քայխոսրովի երկլեզուեան դրամը, թուագրուած Հ. 637 (ց.Ք. 1244) եւ հրատարակուած են արաբերէն ու հայերէն խորագրութիւնները:

824 ALEANAK'IAN, Ed. Dramner ew oskedruag aṙarkaner hnut'eants' musēonin mēj' [Coins and Gold Sculpted Objects in the Archaeological Museum] - *Դրամներ եւ ոսկեդրուագ առարկաներ հնութեանց մուսէոնին մէջ,* գրեց՝ Եդ. Ալեանաքեան. *Marmara,* Vol. VIII (29 March 1948). In Armenian.

Islamic, Greco-Roman, and Cilician Armenian coins of the Istanbul Archaeological Museum are mentioned. The Greco-Roman section includes the coins of Tigranes, his son Artavasdes, and Roman coins relating to Armenia. The core of Cilician Armenian coins are those of Levon II, who struck silver coins in 1198, which continued unofficially until the first quarter of the fifteenth century. The gold coin of King Gosdantin II (1298-1300) is particularly noteworthy. There the king is seen holding an uplifted sword, and on the reverse, the turreted fortress of Sis.

Ցիշատակուած են Իսթանբուլի հնութեանց թանգարանին մէջ ցուցադրուած իսլամական, հելլէն-հռոմէական եւ կիլիկիա տպուած հայ տառերով դրամները: Հելլէն-հռոմէական բաժնին մէջ կ'երեւին Տիգրանի եւ իր որդւոյն՝ Արտաւազդի դրամները, ինչպէս նաեւ Հայաստանի վերաբերեալ հռոմէական դրամները: Կիլիկիոյ հայ դրամներուն առանցքը կը կազմեն Լեւոն Բ-ի 1198 թ. դրոշմած արծաթ դրամները, որոնք անպաշտօն կերպով չարունակեցին մինչեւ ժե դարու առաջին քառորդը: Ուշադրութեան առարկայ է Կոստանդին Բ (1298–1300) թագաւորի ոսկեդրամը: Հոն կը տեսնուի թագաւորը

սուսերամերկ, իսկ հակակողմը՝ Սիսի բերդաքաղաքը ժանեկաւոր աչտարակներով։

825 AVAKIAN, Gr. Trei monete ale Regilor Armeni găsite la Cetatea-Albă, scriitor Gr. Avakian. *Buletinul Societăţii Numismatice Române,* Vol. XIX (1924), Nos. 49-52, pp. 10-14, illus. In Roumanian.

The following coins of the Cilician Armenian kingdom are described: a large copper coin of Hetoum I, where the obverse displays the king seated on a throne, the reverse, a cross; a medium size silver coin, attributed to King Hetoum I and Queen Zabel, the daughter of Levon I, where the obverse displays a lion to right, the reverse, the king and queen holding a long cross. Also, a copper coin given to Hetoum II is described, where the obverse portrays the head of the king, the reverse, an ornamental cross. In all cases, the Romanized legends and their translations are published.

Նկարագրուած են Կիլիկեան Հայաստանի թագաւորութեան հետեւեալ դրամները.– Հեթում Ա. թագաւորի խոշոր պղինձէ դրամ մը, ուր ակողմը կը պատկերացնէ թագաւորը գահի մը վրայ, բեկողմը՝ խաչ մը. միջակ մեծութեամբ արծաթէ դրամ մը, վերագրուած Հեթում Ա. թագաւորին եւ Զապէլ թագուհիին, Լեւոն Ա.–ի դուստրը, ուր ակողմը կը պատկերացնէ առիւծ մը դէպի աջ, բեկողմը՝ թագաւորն ու թագուհին բռնած երկար խաչ մը։ Ինչպէս նաեւ նկարագրուած է պղինձէ դրամ մը, տրուած Հեթում Բ.–ին, ուր ակողմը կը պատկերացնէ թագաւորի գլուխը, բեկողմը՝ զարդարուած խաչ մը։ Բոլորին ալ լատիներէնի տառափոխուած խորագրութիւններն ու թարգմանութիւնները հրատարակուած են։

826 BABIGYAN, Simon. Les monnaies des Roupénides de Cilicie, par Simon Babigyan. *AYO,* Vol. I (August-September 1975), Nos. 2-3, pp. 16-19, illus. In French.

The coin hoard of Saṛnakounk' is mentioned. The literature of the following on the coinage of Cilician Armenia is examined: Tristan, Du Cange, La Croze, Pembroke, Pellerin, Chamtchian, Indjidjian, Sestini, Langlois, Sibilian, Schlumberger, Alishan, Bedoukian, and Sekoulian. The numismatic terminology relating to the Armenian coins is also discussed.

Ցիչուած է Սառնակունքի դրամական գանձը: Քննուած են կիլիկեան Հայաստանի դրամներուն վերաբերեալ հետեւեալներուն գրականութիւնը.- Տրիստան, Դու Կանժ, Լա Կրոզ, Պեմբրոկ, Պելլերին, Զամչեան, Ինճիճեան, Սեստինի, Լանգլուա, Սիպիլեան, Շլումբերժէ, Ալիշան, Պոուկեան եւ Սեքուլեան: Քննարկուած է նաեւ հայ դրամներու վերաբերեալ դրամագիտական բառերը:

827 BALOG, Paul. *The Coinage of the Mamlūk Sultans of Egypt and Syria,* by Paul Balog. New York: American Numismatic Society, *Numismatic Studies,* No. 12, 1964, pp. 146-147, pl. VIII, Nos. 213a-213f.

The Armenian silver coins of the Cilician period overstruck in Arabic, attributed to kings Oshin (1308-1320) and Levon IV (1320-1342), are presented. The complete Arabic legend is reconstructed from several coins. Balog thinks that the Armenian coins were collected by the Mamlūks as tribute and masses of trams were overstruck with al-Nāṣir Muḥammad's dies.

Ընծայուած են կիլիկեան չրջանի հայ արծաթեայ դրամները, կրկնադրոչմուած արաբերէնով, վերագրուած Օչին (1308–1320) *եւ Լեւոն Դ* (1320–1342) *թագաւորներու: Լրիւ արաբերէն խորագրութիւնը վերակազմուած է բազմաթիւ դրամներէն: Բալոգ կը մտածէ թէ մամլուքները հաւաքած են հայկական դրամները իբրեւ տուրք եւ դրամներու զանգուածը կրկնադրոչմած են ալ-Նասիր Մուհամմեդի կնիքներով:*

828 BARTHELEMY, J. B. A. A. *Nouveau manuel complet de numismatique ancienne; Nouveau manuel complet de numismatique du moyen âge et moderne; et Atlas,* par J. B. A. A. Barthelemy. Paris: Manuels-Roret, 1866, p. 38, No. 54, pl. 2; 60, No. 93, pl. 3; 403-404, 446, Nos. 541-543, pl. 12. In French.

The names of the Armenian numismatic terms of *tram, tahegan, pogh, tank* are explained. The chronology of the rulers of Cilician Armenia is given. The trams of Hetoum-Zabel are presented. The Roman coins of Mark Anthony and Trajan relating to Armenia are mentioned.

Հայ դրամագիտական բառերու անունները՝ դրամ, դահեկան, փող, դանգ բացատրուած են: Կիլիկեան Հայաստանի գահակալներու

ժամանակագրութիւնը տրուած է: Հեթում-Զապէլի դրամները ընծայուած են: Հայաստանի վերաբերեալ Մարկոս Անտոնիոսի եւ Տրայանոսի հռոմէական դրամները յիշուած են:

829 BEDOUKIAN, Paul Z. Armenian Gold Coins of the Roupenian Dynasty, by Paul Bedoukian. *Museum Notes,* Vol. X (1962), pp. 113-120, pl. XXV.

Evidence of authenticity is presented on the existing gold pieces of Cilician Armenian kings. Sixteen of these have been published at various times throughout literature. During the extensive research the author conducted, he attributes the existing gold coins as follows: Levon I, half double tram type, 3 specimens; Levon I, two lion tram type, 4; Levon I-Hetoum I tram type, 2; Gosdantin I, 2. The legends and metrological data are published.

Կիլիկեան Հայաստանի ոսկեդրամներու հարազատութեան մասին տուեալներ ապացուցուած են: Դրամագիտական գրականութեանց մէջ տասնվեց ոսկեդրամներ հրատարակուած են: Հեղինակը իր հետազօտութեանց ընթացքին, կը վերագրէ գոյութիւն ունեցող ոսկիէ դրամները հետեւապէս.- Լեւոն Ա, կէս երկդրամի տեսակ, 3 հատ. Լեւոն Ա, կրկնադիւծ դրամի տեսակ, 4. Լեւոն Ա-Հեթում Ա դրամի տեսակ, 2. Կոստանդին Ա, 2: Խորագրութիւնները եւ չափագիտական տուեալները հրատարակուած են:

830 BEDOUKIAN, Paul Z. The Bilingual Coins of Hetoum I, (1226-1270) King of Cilician Armenia, by Paul Bedoukian. *Museum Notes,* Vol. VII (1957), pp. 219-230, pl. XXX.

The bilingual trams of Hetoum-Kaiqobād (1228-1236) and Hetoum-Kaikhusrew (1237-1245) are discussed. The author reviews the history and relationship between the Cilician Armenian kingdom and the Seljuq sultanate of Konya. Later, he examines the details of historical events in an effort to present an explanation for the striking of the bilingual trams. Upon examining all historical references and relevant passages from *Recueil des Historiens des Croisades* and Ibn Bibi, the Persian historian, and others, Bedoukian expresses the opinions that the bilingual trams were struck upon conclusion of a treaty between the two countries. It is quite probable that Hetoum accepted the nominal suzerainty of the Sel-

juqs, an acceptance which in no way interfered with the independence of Armenia. The agreement was of mutual advantage and the established peace between the two countries lasted for seventeen years.

Հեթում-Քայքոպատի (1228–1236) *եւ Հեթում-Քայխոսրովի* (1237–1245) *երկլեզուեան դրամները ուսումնասիրուած են: Հեղինակը կը քննէ պատմութիւնն ու յարաբերութիւնը Կիլիկիոյ հայ թագաւորութեան եւ Քոնիայի սելջուկեան սուլթանութեան: Ապա, կը քննէ մանրամասնութիւնները պատմական դէպքերու, ջանալով ներկայացնել գոհացուցիչ բացատրութիւն մը երկլեզուեան դրամներու հատանման համար: Պատմական բոլոր մատենագրութիւնները, խաչակիրներու պատմութիւնը, Իբն Բիբի եւ ուրիշ պատմագիրներու գործերը ուսումնասիրելէ ետք, Պտուկեան կ'արտայայտէ այն գաղափարը թէ երկլեզուեան դրամները կոխուած են երկու երկիրներու միջեւ դաշինքի մը գոյացումէն ետք: Շատ հաւանական է, որ Հեթում համաձայնած կրնայ ըլլալ սելջուկներու անուանական գերիշխանութեանը, համաձայնութիւն մը, որ ոեւէ ձեւով չէ խանգարած Հայաստանի անկախութիւնը: Դաշինքը երկու երկիրներու համար չահաբեր եղած է եւ հաստատուած խաղաղութիւնը տեւած է տասնեօթ տարի:*

831* BEDOUKIAN, Paul Z. *Coinage of Cilician Armenia,* by Paul Z. Bedoukian. New York: American Numismatic Society, *Numismatic Notes and Monographs,* No. 147, 1962, xxxi, 494 pp., 48 pls., 1 map, illus.

The treatise is a scientific study of classification of the coinage of Cilician Armenia and a catalogue of 12,000 coins which are found in many museums and private collections. The monograph covers the following: bibliography, survey of publications on Roupenian coins, historical introduction, trade and commerce of Cilician Armenia, Armenian terms used for various coins, the coinage of the Roupenians, design and style of Roupenian coins, inscriptions on Roupenian coins, coins from the period of princes, the gold coins, coins issued by the kings, forgeries, surveys of collections of Roupenian coins, metrology, some statistics, the corpus where the coin types are classified and attributed as follows: from the baronial period (1080-1199), T'oros II (1144-1168), copper; unknown princes, cop-

pers; T'oros I (1099-1129) or T'oros II (1145-1169), copper; Levon II (1187-1199), copper; from the royal period (1199-1375), Levon I (1199-1219), one and two lion gold coins, crusader type billon with Latin inscription, double tram, half double tram, quarter double tram, one and two lion coronation trams, regular tram, half tram, and tank; Hetoum I (1226-1271), gold coin, Hetoum-Kaiqobād bilingual tram and half tram, Hetoum-Kaikhusrew bilingual tram and half tram, Hetoum-Zabel regular tram, half tram, tank, kardez, and equestrian kardez; Levon II (1270-1289), Hetoum-Zabel type tram, regular tram, half trams with and without legend, and kardezzes; Hetoum II (1289-1293, 1295-1296, 1299-1306), billon and kardezzes; Smpad (1296-1298), coronation tram, regular tram, half tram, and kardez; Gosdantin I (1298-1299), gold coin, tram, and kardez; Levon III (1301-1307), takvorin and kardez; Oshin (1308-1320), coronation tram, takvorin, pogh, and takvorin overstruck in Arabic; Levon IV (1320-1342), takvorin, large pogh, pogh, and takvorin overstruck in Arabic; Guy (1342-1344), takvorin and pogh; Gosdantin III (1344-1363), takvorins and poghs struck in Tarsus and Sis; Levon the Usurper (1363-1365), takvorin and pogh; Gosdantin IV (1365-1373), takvorin and pogh; Levon V (1374-1375), billon and pogh; post-Roupenian coin with pseudo-Armenian legend. The corpus is followed with the index of legends, general index, and the plates of the coins.

Բանասիրութիւնը կիլիկեան Հայաստանի դրամներուն նուիրուած գիտական դասաւորութիւն մըն է եւ ցուցակ մը 12,000 դրամներու, որոնք կը գտնուին զանազան թանգարաններու եւ սեփական հաւաքածոներու մէջ: Մենագրութիւնը կը պարունակէ հետեւեալները.– մատենագրութիւն, ակնարկ մը ռուբենեան դրամներու մասին գրուած ուսումնասիրութեանց, պատմական ներածութիւն, կիլիկիոյ վաճառականութիւնը, զանազան դրամներու համար գործածուած հայերէն անուններ, Ռուբենեան իշխանութեան դրամները, ռուբենեան դրամներու ձեւը եւ պատկերատիպը, ռուբենեան դրամներու արձանագրութիւնները, իշխանական չրջանէն դրամներ, ոսկի դրամները, թագաւորներու դրամները, կեղծ դրամներ, ռուբենեան դրամներու հաւաքածոներու պատմութիւնը, չափագիտութիւն ռուբենեան դրամներու, վիճակագրական տուեալներ, քօրփուսը՝ ուր ցուցակագրուած են դրամներու տեսակները եւ վերագրուած հետե-

տապէս.– իշխանական չրջանէն (1080–1199)՝ *Թորոս Բ* (1144–1168), *պղինձ. անծանօթ իշխաններ, պղինձներ. Թորոս Ա* (1099–1129), *կամ Թորոս Բ* (1145–1169), *պղինձ. Լեւոն Բ* (1187–1199), *պղինձ. արքայական չրջանէն* (1199–1375)՝ *Լեւոն Ա* (1199–1219), *մի եւ երկու առիւծներով ոսկեդրամներ, լատիներէն արձանագրութեամբ անտիոքեան բիլլոն, երկդրամ, կէս երկդրամ, քառորդ երկդրամ, մի եւ երկու առիւծներով օծման դրամներ, հասարակ դրամ, կէս դրամ եւ դանգ. Հեթում Ա* (1226–1271), *ոսկի դրամ, Հեթում–Քայքոպատի երկլեզուեան դրամ եւ կէս դրամ, Հեթում–Քայխոսրովի երկլեզուեան դրամ եւ կէս դրամ, Հեթում–Զապէլի հասարակ դրամ, կէս դրամ, դանգ, քարտէզ եւ ճիւաւոր քարտէզ. Լեւոն Բ* (1270–1289), *Հեթում–Զապէլի տեսակ դրամ, հասարակ դրամ, խորագրով եւ առանց խորագրի կէս դրամներ ու քարտէզներ. Հեթում Բ* (1289–1293, 1295–1296, 1299–1306), *բիլլոն եւ քարտէզներ. Սմբատ* (1296–1298), *օծման դրամ, հասարակ դրամ, կէս դրամ եւ քարտէզ. Կոստանդին Ա* (1298–1299), *ոսկեդրամ, դրամ եւ քարտէզ. Լեւոն Գ* (1301–1307), *թագուորին եւ քարտէզ. Օշին* (1308–1320), *օծման դրամ, թագուորին, փող եւ արաբերէն տառերով կրկնադրոչմուած թագուորին. Լեւոն Դ* (1320–1342), *թագուորին, խոչոր փող, փող, եւ արաբերէն տառերով կրկնադրոչմուած թագուորին. կի* (1342–1344), *թագուորին եւ փող. Կոստանդին Գ* (1344–1363), *թագուորիններ ու փողեր կոխուած Տարսոն եւ Սիս. Լեւոն Բռնակալ* (1363–1365), *թագուորին եւ փող. Կոստանդին Դ* (1365–1373), *թագուորին եւ փող. Լեւոն Ե* (1374–1375), *բիլլոն եւ փող. յետ–ռուբենեան դրամ կեղծ հայերէն տառերով արձանագրուած: Քօրփուսին հետեւած է խորագրութեանց ցուցակը, ընդհանուր ցուցակը եւ դրամներու տախտակները:*

832* BEDOUKIAN, Paul Z. *Coinage of Cilician Armenia*, by Paul Z. Bedoukian. Revised edition, Danbury, Connecticut: 1979, xxxie, 494 pp., 9 pp. line drawings, 12 pls., 1 map. Basically, the treatise is identical to the first edition except for the following additions: rewritten section on bibliography, baronial coinage (Gosdantin I, Toros I, Toros II, Roupen II, Levon II), crusader type billon with Armenian inscription of King Levon I, copper tank of King Levon II, and half tram of King Oshin.

See abstract of No. 831.

833 BEDOUKIAN, Paul Z. Coinage of Constantine III and IV, Kings of Lesser Armenia, by Paul Bedoukian. *Museum Notes,* Vol. VI (1954), pp. 193-199, 3 tables, pl. XX.

By using the specific gravity method, the author solves the mystery of distinguishing between the silver coins of Gosdantin III (1344-1363) and Gosdantin IV (1365-1373). Fifty coins are studied for this purpose. Some of the coins have specific gravity greater than 9.50, and the rest, less than 9.30. Since during the time of Gosdantin IV, the kingdom was in dire straits and nearing its end, it is only logical to assume that the coins of higher specific gravity belong to Gosdantin III, and those of the lower specific gravity, to Gosdantin IV. Historical data, the design of coins, and the mint marks also contribute in differentiating one from the other.

Հեղինակը կը լուծէ Կոստանդին Գ-ի (1344-1363) *եւ Կոստանդին Դ-ի* (1365-1373) *արծաթեայ դրամները իրարմէ զանազանելու գաղտնիքը, գործածելով տեսակարար ծանրութեան սկզբունքը: Ցիսուն դրամներ կ'ուսումնասիրուին այս նպատակի համար: Դրամներէն ոմանք ունին 9·50-էն աւելի բարձր տեսակարար ծանրութիւն, մնացեալը՝ 9·30-էն նուազ: Քանի որ Կոստանդին Դ-ի գահակալութեան չրջանին թագաւորութիւնը ծանր տնտեսական պայմաններու ներքեւ էր եւ մօտեցած էր վերջաւորութեան, տրամաբանական է եզրակացնել, թէ այդ դրամները որ ունին աւելի քան 9·50 տեսակարար ծանրութիւն կը պատկանին Կոստանդին Գ-ին, նուազները՝ Կոստանդին Դ-ին: Պատմական տուեալները, դրամներու պատկերատիպերը եւ փողերանոցի մենագրերն ալ կը սատարեն զատորոշելու մէկը միւսէն:*

834 BEDOUKIAN, Paul Z. Coins of the Baronial Period of Cilician Armenia (1080-1198), by Paul Z. Bedoukian. *Museum Notes,* Vol. XII (1966), pp. 139-145, pl. XLI.

A preliminary classification of the copper coins of the Roupenian barons of Cilician Armenia is offered. The author attempts to attribute the twenty-four copper pieces, some of them in poor condition, based on the epigraphy, design, and style. The coins are attributed as follows: Gosdantin (1095-1099), 5 specimens; T'oros I (1099-1121), 2; T'oros II (1145-1169), 2; Roupen II (1175-1187), 1; Levon II (1187-1198), 14. The author finds no evidence of existence of silver coins struck by these princes.

Կիլիկիոյ հայ Ռուբենեան իշխաններու պղինձէ դրամներու նախնական դասաւորութիւն մը ընծայուած է։ Հեղինակը կը փորձէ վերագրել քսանչորս կտոր պղինձէ դրամներ, ոմանք վատ վիճակի մէջ, հիմնուած՝ արձանագրութեանց, պատկերատիպին եւ ոճին վրայ։ Դրամները վերագրուած են հետեւապէս.– Կոստանդին (1095–1099), 5 *նմոյշներ. Թորոս Ա* (1099–1121), 2. *Թորոս Բ* (1145–1169), 2. *Ռուբէն Բ* (1175–1187), 1. *Լեւոն Բ* (1187–1198), 14։ *Հեղինակը որեւէ փաստ չի գտներ այս իշխաններու կողմէ հատանուած արծաթեայ դրամներու գոյութեան։*

835 BEDOUKIAN, Paul Z. The Copper Coins of the Later Kings of Cilician Armenia, by Paul Z. Bedoukian. *Museum Notes,* Vol. XV (1969), pp. 131-135, pl. XXII, Nos. 1-6, line drawings in text.

The existence of poghs of Levon the Usurper and Gosdantin IV has lately come to light. The record of the poghs issued by the later kings of Cilician Armenia is as follows: Guy or Gosdantin II (1342-1344), 3 specimens; Gosdantin III (1344-1363), many; Levon the Usurper (1363-1365), 8; Gosdantin IV (1365-1373), 5; Levon V (1374-1375), many. The coins of the first four kings display the ruler on the obverse, the last, the lion of Cyprus. All display a cross on the reverse sides.

Լեւոն Բռնակալի եւ Կոստանդին Դ-ի փողերուն գոյութիւնը վերջերս յայտնուած է։ Հատանուած փողերու հաշիւը հետեւեալն է.– Կի կամ Կոստանդին Բ (1342–1344), 3 *նմոյշներ. Կոստանդին Գ* (1344–1363), *բազմաթիւ. Լեւոն Բռնակալ* (1363–1365), 8. *Կոստանդին Դ* (1365–1373), 5. *Լեւոն Ե* (1374–1375), *բազմաթիւ։ Առաջին չորս թագաւորներու դրամներուն ակողմերը կը պատկերացնեն գահակալը, իսկ վերջինը՝ կիպրոսի առիւծը։ Բոլորն ալ ունին խաչ մը իրենց բեկողմերուն վրայ։*

836 BEDOUKIAN, Paul Z. The Double Tram Series of Levon I of Cilician Armenia, by P. Bedoukian. *Numismatic Chronicle,* Series VII, Vol. XVI (1976), pp. 98-108, pls. 18-25.

Levon I struck the double tram series of silver coins with the single lion on reverse in three denominations. These coins differ in design from the regular trams which bear two lions. A comprehensive die linkage analysis of reverse to obverse dies is conducted from 167

double trams, 166 half double trams, and one quarter double tram. The specimens for this study are provided from the following sources: Metcalf hoard, Poladian hoard of Daphne, various museums and private sources, and, lastly, Bedoukian hoard. The data are offered in a seven page tabulated format.

Լեւոն Ա. կոխած է արծաթեայ երկդրամի համակարգը երեք միաւորներով, որոնց եռին առիւծ մը կը տեսնուի: Այս դրամները իրենց ոճով ու պատկերատիպով կը տարբերին հասարակ երկու առիւծով դրամներէն: Կաղապարներու ակողմի եւ բեկողմի զօդումը ընդարձակօրէն ուսումնասիրուած է 167 երկդրամներէն, 166 կէս երկդրամներէն եւ մի քառորդ երկդրամէն: Այս բանասիրութեան համար օրինակները հայթայթուած են հետեւեալ աղբիւրներէ՝ Մէթքալֆի դրամագիւտ, Փոլադեան Դաֆնէի դրամագիւտ, զանազան թանգարաններէ ու սեփական հաւաքածոներէ եւ վերջինը՝ Պտուկեանի դրամագիւտ: Դրամագիտական տուեալները ներկայացուած են եօթը էջերէ բաղկացեալ աղիւսակներով:

837 BEDOUKIAN, Paul Z. Dramahatut'iwnĕ Kilikian Hayastani mēj [The Art of Coinage in Cilician Armenia] - *Դրամահատութիւնը Կիլիկեան Հայաստանի մէջ*, գրեց՝ Բ. Զարեհ Պտուկեան. *Handes Amsorya*, Vol. LXXVII (April-June 1963), Nos. 4-6, pp. 247-264, 2 pls. In Armenian.

In depth study of the Cilician Armenian coins reveals that the dies for these coins were engraved. In Western Europe, for most of the contemporary coins, they were punched. The indications are that in Cilician Armenia a positive punch, after being engraved on a hard metal surface, was hammered into softer metals; these in turn were hardened by tempering and used as dies to strike thousands of coins.

Կիլիկեան Հայաստանի դրամներու լուրջ ուսումնասիրութիւնը կը յայտնաբերէ, թէ դրամներու կնիքները փորագրուած են: Արեւմտեան Եւրոպայի մէջ ժամանակակից դրամներու կնքոցները զարնուած են: Ըստ հեղինակին, բացայայտ է, որ Կիլիկեան Հայաստանի մէջ նախ մայր կնիք մը փորագրուած է, ապա որդի կնիքներ չինուած են կակուղ մետաղներէ: Որդի կնիքներն ալ իրենց կարգին կարծրացուած եւ գործածուած են իբրեւ կնքոցներ հազարաւոր դրամներ հատանելու համար:

838 BEDOUKIAN, Paul Z. Father Sibilian and the Study of Armenian Numismatics, by Paul Z. Bedoukian. *Essays on Armenian Numismatics in Memory of Father Clement Sibilian on the Centennial of His Death,* Editors Dickran Kouymjian and Y. T. Nercessian. *Armenian Numismatic Journal,* Series I, Vol. IV (1978, published in 1980), pp. 29-35. Armenian summary.

The numismatic studies of earlier scholars are reviewed in order to clearly demonstrate the contributions made by Sibilian to the field of Armenian numismatics and to justify the title he has earned as "the father of Armenian numismatics." Additionally, his biography is sketched and some of his letters are discussed to evaluate his tribute to the study of Armenian numismatics.

Քննարկուած են նախորդ դրամագէտներու երկերը յստակօրէն ցուցնելու համար Սիպիլեանի նպաստը դէպի հայ դրամագիտութիւնը եւ արդարանալիօրէն կոչելու զինք «հայ դրամագիտութեան հայրը»։ Ցաւելեալ կերպով ուրուագծուած է իր կենսագրութիւնը եւ քննարկուած են իր նամակներէն ոմանք, գնահատելու համար իր տուրքը հայ դրամագիտութեան ուսումնասիրութեան մէջ։

839 BEDOUKIAN, Paul Z. Hay oskedrami mĕ hetazōtumĕ [In Search of an Armenian Gold Coin] - *Հայ ոսկեդրամի մը հետազօտումը,* գրեց՝ Զարեհ Պ. Պտուկեան *Armenian Numismatic Journal,* Series I, Vol. II (December 1976), Nos. 3 & 4, pp. 26-27, In Armenian.

See abstract of No. 842.

840 BEDOUKIAN, Paul Z. Haykakan dramneru nor hawak'atson t'angaranēn ners [A New Collection of Armenian Coins Donated to the Museum] - *Հայկական դրամներու նոր հաւաքածոն թանգարանէն ներս,* գրեց՝ Զարեհ Պտուկեան. *Sion,* Vol. LIII (November-December 1979), Nos. 11-12, pp. 270-275, 2 pls.; Vol. LIV (January-February, March-April 1980), Nos. 1-2, 3-4, pp. 30-33, 71-77, 1 pl., 2 pls., respectively. In Armenian.

After examining earlier numismatic literature, Paul Bedoukian describes the coins of the following which he donated to the Museum of the Armenian Patriarchate in Jerusalem: the copper of an unknown Cilician Armenian prince and the copper of Baron

T'oros I; kings, Levon I, double tram, half double tram, coronation trams with one and two lions, common tram, half tram, and tank; Hetoum I, Hetoum and Kaiqobād bilingual tram, Hetoum and Kaikhusrew bilingual tram and half tram; common tram with Hetoum-Zabel design, tank, kardezzes with equestrian and king seated on throne design; Levon II, tram and kardez; Hetoum II, billon, kardezzes with king's head and king seated in oriental fashion; Smpad, coronation tram, regular tram, and copper coin; Gosdantin I, silver and copper coins; Levon III, takvorin and copper coin; Oshin, coronation tram, takvorin, and pogh; Levon IV, takvorin, takvorin overstruck in Arabic, large and small poghs; Guy Lusignan, takvorin; Gosdantin III, takvorins struck in Sis and Tarsus and pogh; Levon the Usurper, takvorin and pogh; Gosdantin IV, takvorin and pogh; Levon V Lusignan, billon and pogh; post-Roupenian copper.

Նախկին դրամագիտական մատենագրութիւնը քննելէ ետք, Զարեհ Պտուկեան կը նկարագրէ հետեւեալներուն դրամները, որ ինք պարգեւած է Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքարանին.– Կիլիկիոյ անծանօթ իշխանի պղինձ մը եւ Թորոս Ա իշխանի պղինձ մը. թագաւորներէն՝ Լեւոն Ա, երկդրամ, կէս երկդրամ, օձման դրամներ մէկ եւ երկու առիւծներով, հասարակ դրամ, կէս դրամ եւ դանգ. Հեթում Ա, Հեթում եւ Քայքոպատի երկլեզուեան դրամ, Հեթում եւ Քայխոսրովի երկլեզուեան դրամ եւ կէս դրամ, հասարակ դրամ Հեթում-Զապէլի պատկերատիպով, դանգ, քարտէզներ՝ ձիաւոր եւ թագաւորը գահին վրայ բազմած պատկերատիպով. Լեւոն Բ, դրամ եւ քարտէզներ. Հեթում Բ, բիլլոն, քարտէզ թագաւորի գլխուն նկարով եւ ծալլապատիկ նստած տիպով. Սմբատ, օձման դրամ, հասարակ դրամ եւ պղինձէ դրամ. Կոստանդին Ա, արծաթէ ու պղինձէ դրամներ. Լեւոն Գ, թագուորին եւ պղինձէ դրամ. Օշին, օձման դրամ, թագուորին եւ փող. Լեւոն Դ, թագուորին, արաբերէնով կրկնագրոչմուած թագուորին, մեծ ու փոքր փողեր. Կի Լուսինեան, թագուորին. Կոստանդին Գ, թագուորիններ կոխուած Սիս եւ Տարսոն ու փող. Լեւոն Բռնակալ, թագուորին եւ փող. Կոստանդին Դ, թագուորին եւ փող. Լեւոն Ե Լուսինեան, բիլլոն եւ փող. յետ-ռուբենեան պղինձ:

841 BEDOUKIAN, Paul Z. A Hoard of Bilingual Trams of

Hetoum I of Cilician Armenia, by Paul Z. Bedoukian. *Museum Notes,* Vol. XXIII (1978), pp. 149-160, pls. 32-35.

The author examines a 319 piece bilingual coin hoard which discloses a number of hitherto unpublished varieties and makes the correction of some errors which had appeared in numismatic literature. In the author's *Coinage of Cilician Armenia,* a number of coins were assigned to the year A.H. 637. This was an error caused by the similarity of the spelling of the words representing the numerals seven and nine in Arabic. After a reexamination of the coins listed in the corpus and a critical study of the present hoard, the author concludes that the coins bearing the A.H. 637 date were struck in A.H. 639. Additionally, the coins bearing the date A.H. 644 are published. The cataloguing of the coins is based on obverse and reverse dies. The author notes that in the case of Hetoum-Kaiqobād, there are 9 obverse and 14 reverse dies in 45 coins; in the case of Hetoum-Kaikhusrew, there are 93 obverse and 169 reverse dies in a total of 254 coins.

Հեղինակը կը քննէ 319 կտոր երկլեզուեան դրամներու գանձ մը, որ կը յայտնաբերէ մինչեւ հիմա չհրատարակուած տարբերակներ եւ կ'ուղղէ այն սխալը, որ մուտք գործած էր դրամագիտական գրականութեան մէջ: Հեղինակին կիլիկեան Հայաստանի դրամները գրքին մէջ կարգ մը դրամներ սահմանուած էին Հ· 637 թ·: Այս սխալ մըն էր որու պատճառը արաբերէն լեզուի եօթը եւ ինը թուանշանները ներկայացնող բառերու ուղղագրական նմանութիւնն էր: Վերոյիշեալ գրքին մէջի դրամները վերաքննելէ եւ ներկայ գանձին դրամները սերտելէ ետք, հեղինակը կ'եզրակացնէ թէ Հ· 637 թ· սահմանուած դրամները կոխուած են Հ· 639 թ·: Ինչպէս նաեւ Հ· 644 թուագրուած դրամներ հրատարակուած են: Դրամներու ցուցակագրումը հիմնուած է ակողմի եւ բեկողմի կնիքներուն վրայ: Հեղինակը կը նշէ թէ Հեթում-Քայքոպատի պարագային, 45 դրամներ կը ներկայացնեն 9 ակողմի եւ 14 բեկողմի կնիքներ· Հեթում-Քայխոսրովի պարագային, 254 դրամներ կը ներկայացնեն 93 ակողմի եւ 169 բեկողմի կնիքներ:

842 BEDOUKIAN, Paul Z. In Search of an Armenian Gold Coin, by P. Z. Bedoukian. *Armenian Numismatic Journal,* Series I, Vol. II (December 1976), Nos. 3 & 4, pp. 22-27, illus. Armenian summary.

The author narrates his search for the gold coins of Gosdantin I (1298-1299), king of Cilician Armenia. After giving a brief historical background, he recalls the specimen of the Venice Mekhitarist Congregation, as it is published by Langlois and Sibilian. Later, he discusses the specimens published by de Morgan, one of them being the Venice Mekhitarist specimen. Basmadjian has reproduced and published both of the specimens of de Morgan. However, the second published specimen does not exist. Bedoukian traces his trip to Paris, in search of the other missing Armenian gold coin in the archives of de Morgan without any success.

Հեղինակը կը պատմէ Կիլիկիոյ Կոստանդին Ա. (1298–1299) թագաւորի ոսկեդրամին վերաբերեալ իր հետազօտումը: Հակիրճ պատմական ներածականէ մը ետք, ինք կը յիշէ Վենետիկի Մխիթարեան միաբանութեան օրինակը ինչպէս որ տպուած է Լանգլուայի ու Սիպիլեանի կողմէ: Ապա կը յիշուին դը Մորգանի տպած երկու ոսկեդրամները՝ ասոնցմէ մին ըլլալով Վենետիկի Մխիթարեան օրինակը: Բասմաջեան վերատպած է դը Մորգանի երկու օրինակները: Սակայն երկրորդ տպուած օրինակը գոյութիւն չունի: Պտուկեան կը վերյիշէ իր ճամբորդութիւնը դէպի Փարիզ ու անյաջող փորձը՝ հետազօտելու համար կորսուած երկրորդ հայ ոսկեդրամը դը Մորգանի արխիւներուն մէջ:

843* BEDOUKIAN, Paul Z. *Kilikian Hayastani dramnerě* [Coinage of Cilician Armenia] - *Կիլիկեաց Հայաստանի դրամները, գրեց՝ Զարեհ Պ. Պտուկեան*. Vienna: Mekhitarist Press, 1963, xxxii, 496 pp., 48 pls., 1 map, illus. Text (128 pp.) in Armenian, the corpus and plates in English.

See abstract of No. 831.

844 BEDOUKIAN, Paul Z. Kilikian Hayastani vachaṛakanut'iwnĕ [Trade and Commerce of Cilician Armenia] - *Կիլիկեան Հայաստանի վաճառականութիւնը, գրեց՝ Զ. Պտուկեան*. *Handes Amsorya*, Vol. LXXV (October-December 1961), Nos. 10-12, pp. 733-756. Reprinted as a booklet, Vienna: Mekhitarist Press, 1963, 23 pp. In Armenian.

A brief introduction is given on the strategic location of Cilician Armenia and her relation to East-West trade is discussed. The bibliography of the thirteenth and fourteenth centuries relevant to

the history of this period is referenced; some are studied in depth and ulilized extensively throughout the text of the article as follows: the 1307 document, translated from Italian, where the goods in daily service (for that period) are itemized with their prevailing values; the royal edict of Levon IV, where he extended and reaffirmed the privileges of the Venetians; the book of Balducci Pegolotti, where he has written extensively on the commercial activities of the Mediterranean countries (including Cilician Armenia) and the currency in circulation during that period.

Հակիրճ ներածական մը կը տրուի Կիլիկիոյ աչխարհագրական դիրքի առաւելութեան մասին, որ օգտագործուած է միջին դարուն Միջերկրականի եւ Ասիոյ հողամասի տէրութիւններուն կողմէ իրենց վաճառականութեանց համար: ԺԴ եւ ԺԴ դարաշրջանի առնչուող մատենագրութիւնը ուսումնասիրուած է եւ ոմանք մանրամասնութեամբ քննարկուած են հետեւապէս.– 1307 թուականի իտալերէնէ թարգմանուած վաւերաթուղթը, ուր երկար ցանկով մը կը յիշուին անձնական իրերը եւ անոնց ընթացիկ արժէքները. Լեւոն Դ–ի արքայական հրովարտակը, ուր ան վերահաստատած էր Վենետիկցիներուն առանձնաչնորհումները. ինչպէս նաեւ Balducci Pegolotti*–ի գիրքը, ուր ընդարձակօրէն գրուած է միջերկրականեան երկիրներու առեւտուրի (ներառեալ Կիլիկեան Հայաստանը) եւ այդ ժամանակամիջոցին շրջանառութեան մէջ եղած դրամներու մասին:*

845 BEDOUKIAN, Paul Z. Kilikian Hayastani verjin T'agaworneru pghindzē dramnerě [The Copper Coins of the Later Kings of Cilician Armenia] - *Կիլիկեան Հայաստանի վերջին թագաւորներու պղինձէ դրամները*, գրեց՝ Զ. Պտուկեան. *Handes Amsorya*, Vol. LXXXIII (July-September 1969), Nos. 7-9, pp. 351-356, illus. In Armenian.

See abstract of No. 835.

846 BEDOUKIAN, Paul Z. Kilikioy hay t'agaworneru oskedramnerě [The Gold Coins of Cilician Armenian Kings] - *Կիլիկիոյ հայ թագաւորներու ոսկեդրամները*, գրեց՝ Պ. Զ. Պտուկեան. *Handes Amsorya*, Vol. LXXIV (January-March 1960), Nos. 1-3, pp. 16-27, illus. In Armenian.

See abstract of No. 829.

847 BEDOUKIAN, Paul Z. Kilikioy Kostandin III - Lewon Bṛnakal - Kostandin IV-i karewor dramagiwt mĕ [An Important Coin Hoard of Gosdantin III, Levon the Usurper, and Gosdantin IV of Cilician Armenia] - *Կիլիկիոյ Կոստանդին Գ. - Լեւոն Բռնակալ - Կոստանդին Դ.ի կարեւոր դրամագիւտ մը, գրեց՝ Զարեհ Պտուկեան. Haigazian Armenological Review,* Vol. III (1972), pp. 151-183, 3 pls. In Armenian with English summary.

A coin hoard consisting of 636 silver coins is described. The coins are attributed to the above mentioned kings who ruled Cilician Armenia for 29 years. The coins are catalogued and the corpus is classified based on legend, die linkage, and field marks. The author, according to his analysis, concludes that a Levon succeeded to Gosdantin III and continued striking coins. Gosdantin III, Levon the Usurper, and Gosdantin IV issued debased silver coins. The dot or circle field marks appear on the coins of Guy, Gosdantin III, and Levon the Usurper. The coins of Levon the Usurper and Gosdantin IV have the "*Թ*" field mark on their coins. Additionally, he notes that the specific gravity of the coins of Gosdantin III is higher than 9.50, whereas that of Gosdantin IV is lower than 9.30.

Վերջերս գտնուած գանձ մը կը պարունակէ 636 կտոր արծաթէ դրամներ: Այս գանձը վերագրուած է վերոյիշեալ երեք թագաւորներուն, որոնք նստած են Կիլիկիոյ գահին վրայ 29 տարիներ: Դրամները ցուցակագրուած են եւ քօրփուսը դասաւորուած է հիմնուած խորագրերու, դաշտի նշաններու եւ կնիքներու զօդումին վրայ: Ըստ իր հետազօտութեան, հեղինակը կ'եզրակացնէ թէ Լեւոն մը յաջորդած է Կոստանդին Գ–ի եւ չարունակած է դրամ հատանել: Կոստանդին Գ, Լեւոն Բռնակալ եւ Կոստանդին Դ թողարկած են քիչ արծաթ պարունակող դրամներ: Կի թագաւորէն սկսեալ, դրամներու դաշտին մէջ կը տեսնուի օղակ մը կամ կէտեր. այս նշանները կը չարունակուին անոր յաջորդող Կոստանդին Գ–ի եւ Լեւոն Բռնակալի դրամներուն վրայ: Լեւոն Բռնակալէն սկսեալ, դաշտին մէջ կը տեսնուի «Թ» գիրը, որ կը չարունակուի Կոստանդին Դ–ի դրամներուն վրայ: Ինչպէս նաեւ ան կը նշէ թէ Կոստանդին Գ–ի դրամներուն տեսակարար ծանրութիւնը 9·50–էն աւելի բարձր է, իսկ Կոստանդին Դ–ինը՝ 9·30–էն աւելի նուազ:

848 BEDOUKIAN, Paul Z. Kilikioy t'agawor Kostandin I-i

(1298-1299) dramnerě [The Coins of Gosdantin I (1298-1299) of Cilician Armenia] - *Կիլիկիոյ թագաւոր Կոստանդին Ա.ի* (1298-1299) *դրամները*, *գրեց՝ Զ. Պ. Պտուկեան. Handes Amsorya*, Vol. LXXII (October 1958), No. 10, pp. 381-390, illus., 1 table. In Armenian.

With a brief historical background the author presents the coins of Gosdantin I. The coins studied are two in gold, where the obverse displays the facing equestrian king, the reverse, a castle; three in silver, where the obverse is similar to the gold coin, the reverse portrays the facing king standing, and holding a cross and sword; eleven in copper, where the obverse is similar to the reverse of silver coin, the reverse depicts a cross. The legends, metrological data, cross drawings, and where being kept are given.

Հակիրճ պատմական ներածականէ մը ետք, հեղինակը կը ներկայացնէ Կոստանդին Ա.ի դրամները: Ուսումնասիրուած դրամներուն երկուքը ոսկի են, ուր դրամի առաջին կողմը կը ներկայացնէ հանդիպահայեաց ձիաւոր թագաւորը, երկրորդ կողմը՝ բերդ մը. երեքը՝ արծաթի, ուր առաջին կողմը կը նմանի ոսկեդրամին, երկրորդ կողմը կը պատկերացնէ հանդիպահայեաց թագաւորը ոտքի կանգնած եւ բռնած՝ խաչ ու սուր. տասնմէկը՝ պղինձ, ուր ակողմը նման է արծաթի երկրորդ կողմին, բեկողմը կը ներկայացնէ խաչ մը: Տրուած են դրամներու չրջագրութիւնները, չափագիտական տուեալները, խաչերու գծագրութիւնները եւ ուր պահուիլը:

849 BEDOUKIAN, Paul Z. A Large Hoard of Coronation Trams of Levon I, by Paul Bedoukian. *Handes Amsorya*, Vol. XC (January-December 1976), Nos. 1-12, pp. 409-440, 5 tables, 2 pls. Armenian summary.

According to the medieval historians, Levon received the right to a throne in 1197 when he started striking his minor series of coins. The obverse was patterned after the contemporary bracteates of Henry VI of the Holy Roman Empire and the reverse displaying a single lion turned to left. However, for his coronation he received two crowns, one from Henry VI of the Holy Roman Empire and another from Alexius III of Byzantium. Upon his coronation, Levon struck the coronation trams with two lions, symbolyzing the two crowns sent by the two emperors, concludes Bedoukian. The hoard

of 800 coronation trams recently discovered is catalogued and arranged according to style and completeness of legend. In the entire hoard, there are 41 obverse and 111 reverse die varieties. The author points out that the styling is excellent and in all cases the reverse long cross is entirely within the circle. A comparison with artistic regular trams, where the upper part of the cross is in the circle, indicates that the coronation dies were used for a short period.

Ըստ պատմագիրներու, Լեւոն թագաւորութեան իրաւունք ստացաւ 1197 թ. երբ ան սկսաւ հատանել իր երկդրամներու համակարգը: Ակողմը ձեւաւորուած է Հռոմէական Ս. կայսրութեան Հենրիկոս Զ-ի թիթեղադրամին ոճով եւ բեկողմը պատկերուած է մի առիւծով, դարձած դէպի ձախ: Սակայն իր օծման համար Լեւոն ստացաւ երկու թագ, մին Հռոմէական Ս. կայսրութեան Հենրիկոս Զ-էն եւ միւսը՝ Բիւզանդիոնի Ալեքսիոս Գ կայսրէն: Օծուելէն ետք, Լեւոն կտրեց օծման դրամներ երկու առիւծներով, խորհրդանշելով՝ թէ երկու թագ ստացաւ երկու կայսրերէն, կ'եզրակացնէ Պտուկեան: Վերջերս յայտնաբերուած օծման դրամներու 800 կտորնոց գանձ մը դասաւորուած է ըստ ոճի եւ չրջագրութեան ամբողջականութեան: Լրիւ դրամագիւտին մէջ գտնուած են 41 ակողմի եւ 111 բեկողմի կաղապարի տարբերակներ: Հեղինակը կը նշէ թէ օծման դրամներու արուեստը բարձր է եւ բոլոր տեսակներուն մէջ բեկողմի երկար խաչը ամբողջութեամբ չրջանակին մէջ է: Արուեստաւոր հասարակ դրամներու հետ բաղդատում մը, ուր խաչի վերի մասը չրջագծին մաս կը կազմէ, կ'ապացուցանէ թէ օծման դրամներու հատանումը կարճատեւ եղած է:

850 BEDOUKIAN, Paul Z. Lewon I t'agaworin dramnerun patkeratipin (Design) tsagumĕ [The Origin of Designs of the Coins of King Levon I] - *Լեւոն Ա. թագաւորին դրամներուն պատկերատիպին* (Design) *ծագումը*, գրեց՝ Բ. Զարեհ Պտուկեան. *Handes Amsorya*, Vol. LXXIV (October-December 1960), Nos. 10-12, pp. 525-534, illus. In Armenian with English summary.

The study of the designs of the coins of Levon I (1198-1218) of Cilician Armenia indicates that the obverse of the trams — the king seated on a throne ornamented with lions — is patterned after the bracteates of Henry VI from whom Levon received his crown. The reverse of these coins having two lions — rampant regardant — is peculiarly Armenian in design and may be considered an important

contribution to numismatic art. The coronation trams are most likely modifications of similar Byzantine coins. The single lion design of the double tram series showing a crowned lion holding a cross is also quite original in design and markedly different from the lions of bracteates or other coins. The obverse of the copper coins having the leonine head of the king crowned and bearded is again an original design. The reverse of the copper coins is Byzantine in origin with the addition of two stars.

Կիլիկիոյ Լեւոն Ա. թագաւորի (1198–1218) *դրամներու ուսումնասիրութիւնը կ'ապացուցանէ, թէ Լեւոն Ա.-ի հասարակ դրամներու ակողմին պատկերատիպը — թագաւորը բազմած առիւծազարդ գահին վրայ — առնուած է Հենրիկոս Զ.-ի թիթեղադրամներէն որմէ Լեւոն ստացած է իր թագը: Այս դրամներու բեկողմի կրկնառիւծ — կռնակ կռնակի կանգնած երկու առիւծներ — ոճը զուտ իւրայատուկ պատկերատիպ մըն է, որ կը տեսնուի Կիլիկիոյ հայկական դրամներուն վրայ եւ կրնայ նկատուիլ կարեւոր նպաստ մը դրամագիտական արուեստին: Օծման դրամի արուեստը հաւանաբար առնուած ըլլայ բիւզանդական դրամներէն: Մի առիւծ ցուցնող երկդրամներու պատկերատիպը, ուր կը տեսնուի թագակիր առիւծը խաչ բռնած, կրնանք կոչել ինքնայատուկ հայկական ոճ եւ չատ տարբեր է թիթեղադրամներու կամ այլ դրամներու առիւծէն: Պղինձէ դրամներու ակողմը կայ մօրուսաւոր եւ թագաւորի պսակաւոր գլուխը, որ ինքնայատուկ պատկերատիպ մըն է: Պղինձէ դրամներու բեկողմը բիւզանդական է ծագումով, ուր կ'աւելցուին երկու աստղեր:*

851 BEDOUKIAN, Paul Z. Lewon I t'agaworin ezaki mēk dramĕ ew anor patmakan nshanakut'iwnĕ [A Unique Coin of King Levon I and Its Historical Significance] - *Լեւոն Ա. թագաւորին եզակի մէկ դրամը եւ անոր պատմական նշանակութիւնը*, գրեց՝ *Զարեհ Պտուկեան. Handes Amsorya*, Vol. LXXXI (April-June 1967), Nos. 4-6, pp. 171-184, illus. In Armenian.
See abstract of No. 862.

852 BEDOUKIAN, Paul Z. Lewon I-i t'ē Lewon II-i dramner? [Coins of Levon I or Levon II?] - *Լեւոն Ա.-ի թէ Լեւոն Բ.-ի դրամներ*, գրեց՝ *Բ. Զարեհ Պտուկեան. Handes Amsorya*, Vol. LXXIV (October-December 1960), Nos. 10-12, pp. 534-536. In Armenian.

The author defends his conclusion against Sekoulian that the gold coins of Levon-Hetoum must be attributed to Hetoum I and not to Levon II, since 15 trams of Levon I struck with the same die exist. It is also noted that the style of the reverse of these coins is quite similar to those of Levon I which were struck during the last period of Levon's reign.

Հեղինակը կը պաշտպանէ իր տեսակէտը Սեքուլեանի դէմ, թէ Լեւոն-Հեթումի ոսկի դրամները պէտք է վերագրուին Հեթում Ա-ի եւ ոչ թէ Լեւոն Բ-ի, քանի որ Լեւոն Ա-ի 15 դրամները կոխուած են նոյն կնիքէն: Նկատուած է նաեւ թէ այս դրամներու բեկորմի կնիքներուն արուեստը չատ կը նմանի Լեւոն Ա-ի վերջին ժամանակները գործածուած դրամներու արուեստին:

853 BEDOUKIAN, Paul Z. Oshin t'agaworin ōtsman artsat'neru dramagiwt mĕ [A Hoard of Coronation Trams of King Oshin] - *Օշին թագաւորին օծման արծաթներու դրամագիւտ մը*, գրեց՝ *Զարեհ Պտուկեան*, *Haigazian Armenological Review*, Vol. IV (1973), pp. 81-96, 1 pl., 8 tables. In Armenian with English summary.

A hoard of 129 silver coronation trams of King Oshin were discovered and 117 of them are studied. In addition to historical background, a catalogue of the coins is offered in an eight page tabulated format. The corpus includes the legend, reverse cross drawings, and die linkage. Based on metrological study of the ruler's coins, the author concludes that his coronation trams contain nearly twice as much silver as his common coins, known as takvorins. Both in style and silver content, the former can be in the same category as the silver trams of Levon I and Hetoum-Zabel.

Օշին թագաւորի 129 կտորներէ բաղկացեալ օծման դրամներու գանձ մը գտնուած է: Ասոնց 117 հատը կ'ուսումնասիրուին: Հակիրճ պատմական ներածականէ մը ետք, կը տրուին դրամագիւտին ութ էջերէ բաղկացեալ կատալոգը աղիւսակի ձեւով: Քօրփուսը կը պարունակէ դրամներու խորագրերը, բեկորմի խաչերու ձեւերը եւ կնիքներու զօդումը: Հիմնուած տիրակալի դրամներուն չափագիտական ուսումնասիրութեան վրայ, հեղինակը կ'եզրակացնէ թէ օծման դրամները կը պարունակեն գրեթէ կրկնապատիկ արծաթ քան թէ թագուորիննները: Ոճով եւ արծաթի պարունակութեամբ, նախ-

կինը կրնայ հաւասարիլ Լեւոն Ա-ի եւ Հեթում-Զապէլի արծաթ դրամներուն:

854 BEDOUKIAN, Paul Z. Ṛubenian ishkhanneru dramnerĕ [The Coins of Roupenian Barons] - *Ռուբենեան իշխաններու դրամները, գրեց՝ Զարեհ Պեդուկեան, Handes Amsorya,* Vol. LXXIX (April-June 1965), Nos. 4-6, pp. 261-270, illus. In Armenian.

See abstract of No. 834.

855 BEDOUKIAN, Paul Z. Smbat t'agawori erku antip dramnerĕ [Two Unpublished Coins of King Smpad] - *Սմբատ թագաւորի երկու անտիպ դրամները, գրեց՝ Զարեհ Պեդուկեան. Haigazian Armenological Review,* Vol. VII (1979), pp. 111-120, illus. In Armenian with English summary.

The historical events of this period are examined and two hitherto unpublished coins of King Smpad (1296-1298) are discussed. In one case the obverse/reverse legends state (in Armenian) "Levon king of Armenians/Smpad king of Armenians." The similar obverse/reverse legends of the second specimen state "Smpad king of Armenians." Additionally, the coins of King Gosdantin I, issued in gold, silver, and copper, are described. The legends and metrological data of all specimens are published.

Վերաքննուած են այս չրջանի պատմական դէպքերը ու ապա քննարկուած են Սմբատ թագաւորի (1296-1298) եզակի եւ անտիպ երկու դրամները: Մէկուն ակողմի/բեկողմի չրջագրութիւններն են «Լեւոն թագաւոր հայոց/Սմբատ թագաւոր հայոց»: Երկրորդին ակողմի/բեկողմի նոյնանման չրջագրութիւններն են «Սմբատ թագաւոր հայոց»: Ինչպէս նաեւ նկարագրուած են Կոստանդին Ա թագաւորի թողարկած ոսկիէ, արծաթէ ու պղինձէ դրամները: Բոլոր նմոյշներուն խորագրութիւններն ու չափագիտական տուեալները հրատարակուած են:

856 BEDOUKIAN, Paul Z. Smbat t'agaworin dramagiwtĕ [A Coin Hoard of King Smpad] - *Սմբատ թագաւորին դրամագիւտը, գրեց՝ Պ. Զարեհ Պեդուկեան. Handes Amsorya,* Vol. LXXVIII (January-March 1964), Nos. 1-3, pp. 37-44, illus., 1 table. In Armenian.

A tabulated catalogue of twenty-five trams of King Smpad (1296-1298) is presented. The table offers the legends, metrology, silver content, and die sequence. The hoard consists of eleven coronation trams and fourteen regular trams. Additionally, the hoard reveals a unique coin possessing the obverse inscription on both sides. Historical background for the above ruler also is given.

Սմբատ թագաւորի (1296–1298) *քսանհինգ դրամներու ցուցակագրութիւնը տրուած է: Ցուցակագրական տախտակը կ'ընծայէ խորագրերը, ծանրութիւնը, արծաթի զտութիւնը եւ ակողմի ու բեկողմի վրայ գործածուած կնիքները: Դրամագիւտը կը պարունակէ տասնմէկ օծման դրամներ եւ տասնչորս հասարակ դրամներ: Դրամագիւտը կը յայտնաբերէ հազուագիւտ օրինակ մը, ուր ակողմի խորագիրը արձանագրուած է երկու կողմերուն վրայ: Վերոյիշեալ թագաւորի համար պատմական ներածական մըն ալ տրուած է:*

857 BEDOUKIAN, Paul Z. Some Armenian Coins Overstruck in Arabic, by Paul Bedoukian. *Armeniaca. Mélanges d'études arméniennes.* St. Lazare, Venice: Mekhitarist Press, 1969, pp. 138-147, 1 pl.

Armenian coins overstruck in Arabic are discussed. The author indicates that the Mamlūks obtained a large supply of takvorins from Levon IV as tribute. These were overstruck in Arabic for recirculation since their supply of silver was very short. The existence of a rare overstruck coin of Levon III and a small number of Oshin takvorins indicate that they were merely part of the supply of coins in the treasury which passed to the hands of the Mamlūks. The Arabic inscription is deciphered by reconstructing the legend from a number of specimens. Bedoukian concludes that the existence of hoards containing overstruck coins along with Armenian and Mamlūk coins shows that all three types were indiscriminately circulated in the Levant.

Քննարկուած են արաբերէն տառերով կրկնադրոշմուած հայկական դրամները: Հեղինակը ցոյց կու տայ թէ մամլուքները ստացած են մեծաքանակ թագուորիններ Լեւոն Դ–էն իբրեւ տուրք: Արծաթի պաշարի սակաւութեան պատճառով չուտով կրկնադրոշմուած են արաբերէնով կրկին շրջանառութեան համար: Կրկնադրոշմուած Լեւոն Գ–ի հազուագիւտ դրամ մը եւ Օշինի մի քանի թագուորինները պար-

զապէս տրուած են մամլուքներուն, գանձարանի մէջ գոյութիւն ունեցած դրամներուն հետ միատեղ: Արաբերէն լրիւ արձանագրութիւնը կը կարդացուի վերակազմելով խորագիրը բազմաթիւ օրինակներէն: Պտուկեան կ'եզրակացնէ թէ արաբերէնով կրկնադրոշմուած հայկական դրամը, հայ եւ մամլուք դրամներու հետ միատեղ չրջանառութիւն ունեցած է Արեւելքի մէջ, քանի որ երեքը միատեղ գտնուած են դրամագիւտերու մէջ:

858 BEDOUKIAN, Paul Z. T'ē inch' ēin "Bissancios Stauratos" koch'uats Kilikioy haykakan dramnerě? [What Were the Cilician Armenian Coins Called "Bissancios Stauratos"?] - *Թէ ի՞նչ էին «Bissancios Stauratos» կոչուած Կիլիկիոյ հայկական դրամները, գրեց՝ Զ. Պ. Պտուկեան. Handes Amsorya,* Vol. LXXIII (May-August 1959), Nos. 5-8, pp. 241-249, illus. In Armenian.

During the thirteenth century period of the Cilician Armenian kingdom, medieval commercial transaction documents recorded an Armenian coin called *bissancios stauratos.* The author studies in depth all the related historical documents. Based on the customs duty payments and metrological data, he reaches the following conclusion: the coins known as *bissancios stauratos* were the common trams of Hetoum-Zabel (and also of Levon I) which carried a prominent cross on its obverse. The word *stauratos* in Greek means cross, which appears on the coins of these two rulers.

Կիլիկիոյ Ռուբենեան իշխանութեան չրջանի ԺԳ դարու վաւերաթուղթերը յիշատակած են bissancios stauratos կոչուած յայտնապէս հայկական դրամը: Հեղինակը կ'ուսումնասիրէ առնչուող պատմական մատենագրութիւնները: Հիմնուած մաքսային եւ չափագիտական տուեալներու վրայ, ան կը յանգի սա եզրակացութեան՝ bissancios stauratos կոչուած դրամները Հեթում-Զապէլի (եւ նաեւ Լեւոն Ա-ի) հասարակ դրամներն էին, որոնք ակողմին վրայ ունին նշանաւոր խաչ մը: Ցունարէնի մէջ stauratos բառը կը նշանակէ խաչ, որ կ'երեւի այս երկու արքաներու դրամներուն վրայ:

859 BEDOUKIAN, Paul Z. Three Notes on Armenian Coins, by Paul Z. Bedoukian. *Museum Notes,* Vol. XVI (1970), pp. 87-94, pl. XXII-XXIII, illus.

The following rare Cilician Armenian coins are discussed: 1. The

reverse legend of a copper coin of baron T'oros I (1100-1123). 2. A unique double tram of Levon I (1198-1219), where the reverse displays a crowned lion walking to left and a cross with double bars above the lion. This type lion (walking) design was to set the standard for the rest of the kings to follow. 3. A unique tank of Levon II (1270-1289). Bedoukian thinks that Levon II apparently began his reign by continuing to strike both the tank and the kardez but was soon forced to limit his coinage to the smaller kardez.

Քննարկուած են կիլիկեան Հայաստանի հետեւեալ դրամները.- 1. Թորոս Ա իշխանի (1100–1123) պղնձեայ դրամի մը բեկորմի խորագիրը: 2. Լեւոն Ա թագաւորի (1198–1219) մի բացառիկ երկդրամը, ուր բեկորմը կը ներկայացնէ դէպի ձախ քալող թագադրուած առիւծ մը եւ երկու գիծերով խաչ մը առիւծին վերեւ: Այս տեսակ քալող առիւծի պատկերատիպը պիտի ծառայէր իբրեւ օրինակ իրեն յաջորդող թագաւորներուն: 3. Լեւոն Բ-ի (1270–1289) բացառիկ դանգ մը: Պոուկեան կը մտածէ թէ Լեւոն Բ հաւանաբար սկսաւ իր գահակալութիւնը հատանելով դանգ եւ քարտէզ, սակայն չուտով հարկադրուեցաւ փոքր քարտէզին սահմանել իր թողարկումը:

860 BEDOUKIAN, Paul Z. Trade and Commerce of Cilician Armenia, by Paul Bedoukian. *Armenian Review,* Vol. XXVI (Spring 1973), No. 1 (101), pp. 60-77. Reprinted from *Coinage of Cilician Armenia.* New York: American Numismatic Society, *Numismatic Notes and Monographs,* No. 147, 1962, pp. 25-42.

See abstract of No. 844.

861 BEDOUKIAN, Paul Z. Two Hoards of Hetoum-Zabel Trams, by Paul Bedoukian. *Museum Notes,* Vol. VIII (1958), pp. 145-180, pl. XXXIX.

Two hoards of Hetoum-Zabel (1226-1270) trams consisting of 443 coins (out of 167 + 280) are described. A sketch of Hetoum's reign is given followed by the 27 page tabulated catalogue of the hoards. The classification of seven groups of coins is based on the variety (legend), cross design, metrology, die position, obverse and reverse die linkage. Bedoukian concludes that the gradual deterioration in the styling and care of the execution of coins is clearly indicative of the deterioration of the political and economic conditions of the country.

Նկարագրուած են Հեթում-Զապէլի (1226–1270) *երկու դրամագիւտերը*, 443 *կտոր դրամներէ բաղկացեալ* (167+280–*էն*)։ *Հեթումի գահակալութեան պատմութեան կը հետեւի գանձերու* 27 *էջ ցուցակագրուած կատալոգը։ Դրամներու եօթ խումբերու դասաւորումը հիմնուած է հետեւեալներուն վրայ՝ տարբերակներ* (*խորագրութիւն*), *խաչերու ձեւաւորում, չափագիտութիւն, կնիքի դիրք, ակողմի եւ բեկողմի զօդում։ Պտուկեան կ'եզրակացնէ թէ դրամներու թողարկման աստիճանաբար վատթարացումը կը յատկանշէ երկրի քաղաքական ու տնտեսական վատ կացութիւնը։*

862 BEDOUKIAN, Paul Z. A Unique Billon of Levon I of Cilician Armenia and Its Historical Significance, by Paul Z. Bedoukian. *Numismatic Chronicle,* Series VII, Vol. VII (1967), pp. 189-197, pl. XIV.

A unique billon of Levon I (1198-1219) of Cilician Armenia, with Armenian legend was struck in Sis as inscribed on the coin. According to the author, the historical evidence indicates that the billon with Latin characters was probably struck in Sis rather than Antioch. The former coin was apparently struck in 1203 and the latter in 1208. The discovery of the Antiochene Armenian billon, coupled with the existence of similar billons bearing Latin characters, strongly supports the view that Levon's original ambition was to annex the city of Antioch to his kingdom.

Կիլիկիոյ Լեւոն Ա-ի (1198–1219) *հայատառ բիլլոնը, ինչպէս որ արձանագրուած է դրամին վրայ, հատանուած է Սիս։ Ըստ հեղինակին, պատմական փաստերը կը չեշտեն, թէ նման լատինատառ դրամներ ալ հաւանաբար կոխուած ըլլան Սիսի մէջ քան թէ Անտիոք։ Նախկինը առերեւութաբար կոխուած է* 1203–*ին եւ վերջինը՝* 1208–*ին։ Այս հայատառ անտիոքեան դրամի յայտնութիւնը, ինչպէս քանի մը լատինատառ նոյնանման դրամներու գոյութիւնը կը հաստատէ այն տեսակէտը, թէ Լեւոնի սկզբնական ծրագիրն էր Անտիոք քաղաքը միացնել իր թագաւորութեան։*

863 BORRELL, H. P. Lettres Numismatiques II. Restitution à Héthum I et Isabelle, sa femme, d'une médaille attribuée par Sestini à Héthem I et Léon III, Rois d'Arménie, par H.-P. Borrell. *Revue Numismatique,* Vol. X (1845), pp. 451-458. In French.

A silver coin of Hetoum-Zabel is discussed. The obverse displays a crowned lion holding a cross with his paws. The reverse presents two crowned kings standing. After reviewing the related history of this period and discussing the delicate feminine facial features on the coins, the coin is attributed to Zabel-Hetoum and not Hetoum I-Levon III as Sestini had classified previously.

Նկարագրուած է Հեթում-Զապէլի արծաթեայ դրամ մը։ Ակողմը կը պատկերացնէ թագադրուած առիւծ մը, որ իր ճիրաններով կը բռնէ խաչ մը։ Բեկողմը կը ներկայացնէ ոտքի կանգնած երկու պսակաւոր թագաւորներ։ Այս չրջանի պատմութիւնը ուրուագծելէ եւ դրամին վրայի իգական դիմագիծի նուրբ արտայայտութիւնները քննելէ ետք, դրամը կը վերագրուի Զապէլ-Հեթումի եւ ոչ թէ Հեթում Ա-Լեւոն Գ-ի ինչպէս որ Սեստինի նախապէս դասաւորած էր։

864 BROSSET, M. *Histoire du Bas-Empires,* par Lebeau. Nouvelle édition, revue entièrement, corrigée, et augmentée d'après les historiens orientaux, par M. de Saint-Martin, et continuée par M. Brosset. Paris: Firmin Didot Frères, 1834, Vol. XVI, pp. 26, 305; 1834, Vol. XVII, pp. 42-43, 324-325; 1836, Vol. XX, pp. 510-511. In French.

The following coins attributed to Cilician Armenian kings are described: a silver coin given to Prince Levon I where the obverse presents the king seated on his throne; a copper coin of muslim ruler Nūr al-Dīn which was previously attributed to Prince Mleh; eight copper coins of King Levon, struck in Sis, from the collection of duc de Blacas, where the obverse presents a crowned head and the reverse, a cross with two bars; copper coins of Hetoum I (six from Cabinet de Paris and four from the collection of duc de Blacas), struck in Sis, where the king is seated on his throne; an unpublished bilingual silver coin of Hetoum-Kaikhusrew, where the obverse displays an equestrian; an unpublished silver coin of King Oshin where an equestrian is galloping to right. The legends of the above coins are explained. Additional comments are made on the rest of the kings of Cilician Armenia and their coins.

Նկարագրուած են Կիլիկեան Հայաստանի գահակալներուն հետեւեալ դրամները.– արծաթէ դրամ մը տրուած իչխան Լեւոն Ա-ի, ուր ակողմը կը ներկայացնէ թագաւորը բազմած իր գահին վրայ.

Նուր ալ-Դին իսլամ կառավարիչի պղինձէ դրամը, որ նախապէս տըրուած էր իչխան Մլեհի. ուր պղինձէ դրամներ Լեւոն թագաւորի, կոխուած Սիս, դուքս Բլակասի հաւաքածոյէն, ուր ակողմը կ'ընծայէ թագադրուած գլուխ մը եւ բեկողմը՝ երկու թեւերով խաչ մը. Հեթում Ա-ի պղինձէ դրամներ (վեց հատ Փարիզի մատենադարանէն եւ չորս հատ դուքս Բլակասի հաւաքածոյէն), կոխուած Սիս, ուր թագաւորը բազմած է իր գահին վրայ. Հեթում-Քայխոսրովի անտիպ երկլեզուեան արծաթէ դրամ մը, ուր ակողմը կը ներկայացնէ ձիաւոր մը. Օչին թագաւորի անտիպ արծաթէ դրամ մը, ուր ձիաւոր մը կ'արշաւէ դէպի աջ: Վերոյիշեալ դրամներու խորագրութիւնները բացատրուած են: Ցաւելեալ կերպով նչուած են Կիլիկիոյ միւս հայ թագաւորները եւ իրենց դրամները:

865 BROSSET, M. *Rapports sur un voyage archéologique dans la Géorgie et dans l'Arménie, exécuté en 1847-1848,* par M. Brosset. St. Petersbourg: Imprimerie de l'Académie Impériale des Sciences, 1850, pp. 14-15. In French.

A silver coin of Gosdantin, king of Cilician Armenia, with Armenian letters and struck in Sis, is described. The obverse presents the equestrian king and the reverse displays a lion with a cross. Additionally, gold and silver Armenian medals are described. On the gold medal the inscription reads "Hov. Harut'iwn" and on the silver medal the inscription reads "Gol Hamrut'iwn," both in Armenian.

Նկարագրուած է Կիլիկեան Հայաստանի թագաւոր Կոստանդինի արծաթեայ հայատառ մի դրամը, կոխուած ի Սիս: Ակողմը կը ներկայացնէ ձիաւոր թագաւորը եւ բեկողմը կը պատկերացնէ առիւծ մը խաչով միատեղ: Ինչպէս նաեւ նկարագրուած են ոսկիէ եւ արծաթէ հայկական մեդալներ: Ոսկիէ մեդալին վրայ արձանագրուած է «Ցով. Ցարութիւն» եւ արծաթէ մեդալին վրայ կը կարդացուի «Գոլ Ցամրութիւն»:

866 BUCHON, J. A. C. *Recherches et matériaux pour servir à une histoire de la domination Française au XIII^{e}, XIV^{e} et XV^{e} siècles, dans les provinces démembrées de l'empire Grec à la suite de la Quatrième Croisade,* par J. A. C. Buchon. Paris: Auguste Desrez, 1811, Part I, pp. 403-405. In French.

In his discussion of the coins of Cyprus, the author mentions the coins of kings Levon I and Levon II which display lions. Also he describes Armenian coins where the king is seated on a throne ornamented with lions. Armenian letters are inscribed on the coins.

Կիպրոսի դրամներու քննարկման առթիւ, հեղինակը կը նչէ Լեւոն Ա. եւ Լեւոն Բ թագաւորներու դրամները, որոնք կը ներկայացնեն առիւծի պատկերատիպը: Ինչպէս նաեւ կը նկարագրէ հայ դրամներ, ուր թագաւորը բազմած է առիւծազարդ գահի մը վրայ: Հայ տառեր դրոչմուած են դրամներուն վրայ:

867 CAMPBELL, I. C. G. Coins & History, by I. C. G. Campbell. *NI Bulletin,* Vol. X (December 1976), No. 12, pp. 407-419, illus.

While reviewing the coinage of Trebizond, the author presents the coins of Levon I, Hetoum and Zabel, and Hetoum I and Kaikhusrew.

Տրաբիզոնի դրամներու քննութեան առթիւ, հեղինակը կը ներկայացնէ Լեւոն Ա-ի, Հեթում եւ Զապէլի, ինչպէս նաեւ Հեթում Ա եւ Քայխոսրովի դրամները:

868 CATHOLICOSATE OF CILICIA. *Album of the Catholicosate of Cilicia* – Պատկերագիրք Կաթողիկոսութեան Հայոց Մեծի Տանն Կիլիկիոյ· Antelias, Lebanon: Armenian Catholicosate, 1965, unnumbered pp. 64-66, illus. Bilingual in Armenian and English.

The text of the oath of Levon I of Cilician Armenia and the Roupenian coins from the museum of the Armenian convent in Antelias of the Catholicosate of Cilicia are presented.

Կիլիկեան Հայաստանի Լեւոն Մեծագործին ուխտը եւ Կաթողիկոսութեան Հայոց Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Անթիլիասի վանքի թանգարանին ռուբենեան դրամները ներկայացուած են:

869 CODRINGTON, O. On a Hoard of Coins Found at Broach, by Oliver Codrington. *Journal of the Bombay Branch, Royal Asiatic Society,* Vol. XV (1881-1882, published in 1883), pp. 367-370, Nos. 38-43, pl. 4, Nos. 26-28.

Seventeen Armenian coins overstruck in Arabic are described. The

silver coins are given to the Armenian kings Levon and Gosdantin. The Arabic overstrike Mamlūk die is given to al-Nāṣir Muḥammad, the sultan who invaded Armenia during the reign of Levon V (1320), and those marked Gosdantin are given to the second king of that name who reigned from 1298 to 1300.

Նկարագրուած են արաբերէնով կրկնադրոշմուած տասնեօթ հայկական դրամներ: Այս արծաթէ դրամները տրուած են Լեւոն եւ Կոստանդին թագաւորներուն: Արաբատառ մամլուք կրկնադրոշմի կնիքը տրուած է ալ-Նասիր Մուհամմեդի, որ արշաւեց Հայաստան Լեւոն ե-ի գահակալութեան չրջանին (1320) եւ անոնք որ արձանագրուած են Կոստանդին՝ համանուն երկրորդ թագաւորին, որ իշխեց 1298–1300 թթ.:

870 COIN WORLD. Nercessian Talks Trams. *Coin World*, Vol. XXI (5 March 1980), No. 1038, p. 82.

In a recent meeting of the Armenian Numismatic Society, Y. T. Nercessian read a paper on the coronation trams of Levon I. He divides the coronation trams into two groups: one lion and two lion. In both cases the obverse depicts Christ standing to left and the king, on the right side, kneeling to left with a crown on his head, and a form of light descending from above. Nercessian concludes that a recently discovered hoard of double lion coronation trams raise the known coins to an estimated two percent of the coinage of Levon I.

Ե. Թ. Ներսէսեան զեկուցած է Լեւոն Ա-ի օծման դրամներու մասին, Հայ Դրամագիտական Ընկերակցութեան ժողովներէն մէկուն մէջ: Ան կը բաժնէ օծման դրամները երկու խումբի՝ մի առիւծ եւ կրկնառիւծ: Երկուքին ալ ակողմերը կը ներկայացնեն Քրիստոսը ձախին կանգնած եւ թագաւորը՝ աջին, ձախ չենած ու թագ մը գլխուն վրայ եւ լոյսի երեւոյթ մը կ'իջնէ վերէն: Ներսէսեան կ'եզրակացնէ թէ նորայայտ կրկնառիւծ օծման դրամներու գանձ մը կը բարձրացնէ զանոնք Լեւոն Ա-ի դրամներուն գրեթէ երկու առ հարիւրին:

871 DER GHAZARIAN, H. Lewon ishkhani pghndzeay kisadramě [The Half Copper Coin of Prince Levon] – *Լեւոն իշխանի պղնձեայ կիսադրամը*, գրեց՝ *Յ. Տէր-Ղազարեան*. *Zouartnotz*, Vol. VIII (1930), pp. 409-410, illus. In Armenian.

The copper coin of Prince Levon II is presented where a knight is galloping to left. The legend of this coin is published.

Իչխան Լեւոն Բ–ի պղինձէ դրամը ընծայուած է, ուր ասպետ մը կ'արշաւէ դէպի ձախ: Այս դրամին չրջագիրը հրատարակուած է:

872 DeWit, G. W. A New Die-Combination and a Die-Identity of the Double Tram of Levon I, by G. W. DeWit. *Numismatic Circular,* Vol. LXXXVI (May 1978), No. 5, p. 248, illus.

A new double tram specimen of Levon I has come to light. Based on previously published literature, the tram offers a new obverse/reverse die combination.

Ցայտնաբերուած է Լեւոն Ա թագաւորի երկդրամի նոր նմոյշ մը: Հիմնուած նախապէս հրատարակուած գրականութեանց վրայ, այս դրամը կ'ընծայէ նոր ակողմի/բեկողմի կաղապարներու չծորդում մը:

873 DIVO, Jean-Paul. Some Notes on the Coins of Armenia, by Jean-Paul Divo. *Seaby's Coin and Medal Bulletin,* (December 1962), No. 12 (535), pp. 459-462, illus.

A brief historical background and the chronological listing for the royal period of Cilician Armenia is provided. The following coin denominations with their Armenian terms and legends are published: Levon I (1196-1219), gold tahegan, double tram, and coronation tram; Hetoum I (1226-1270), tram of Hetoum-Zabel type and double pogh; Levon II (1270-1289), pogh; Hetoum II (1289-1297), denier; Smpad (1296-1298), tram; Oshin (1308-1320), takvorin; Levon V (1374-1375), billon denier.

Հակիրճ ամփոփումով մը, Կիլիկիոյ հայոց պատմութիւնը եւ արքայացանկը տրուած է: Իրենց կոխած հետեւեալ դրամները, հայերէն անուններով եւ խորագրերով արձանագրուած են.– Լեւոն Ա (1196–1219), ոսկի դահեկան, երկդրամ եւ օծման դրամ· Հեթում Ա (1226–1270), դրամ Հեթում–Զապէլի պատկերատիպով եւ երկփող· Լեւոն Բ (1270–1289), փող· Հեթում Բ (1289–1297), դենիէր· Սմբատ (1296–1298), դրամ· Օշին (1308–1320), թագուորին· Լեւոն Ե (1374–1375), բիլլոն դենիէր:

874 DJEMDJEMIAN, Sahak. Ants'eal daru dramagēt mĕ, Serovbē Alishan [A Numismatist of the Past Century: Serovbē Alishan] – *Անցեալ դարու դրամագէտ մը՝ Սերովբէ Ալիշան,* գրեց՝ Հ· Սահակ Ճեմճեմեան· *Essays on Armenian Numismatics*

in Memory of Father Clement Sibilian on the Centennial of His Death, Editors Dickran Kouymjian and Y. T. Nercessian. *Armenian Numismatic Journal,* Series I, Vol. IV (1978, published in 1980), pp. 37-44. English summary.

The letters of Serovbē Alishan addressed to his brother Fr. Ghewond Alishan are discussed. The author probes in detail and brings to light the relationship of Serovbē Alishan and Fr. Clement Sibilian, both numismatists and good friends. When the Alishan brothers, through their correspondence, tried to find a suitable representative to send to a congress of Orientalists being held in Florence in 1877, Serovbē suggested Fr. Sibilian as the only worthy candidate. Numerous type information exists in the letters relating to numismatics.

Քննարկուած են Սերովբէ Ալիշանի նամակները, ուղղուած իր եղբօր Հ. Ղեւոնդ Ալիշանին: Հեղինակը կը խուզարկէ մանրամասնութեամբ եւ լոյս աշխարհ կը բերէ Սերովբէ Ալիշանի եւ Հ. Կղեմէս Սիպիլեանի, երկու դրամագէտ բարեկամներու, յարաբերութիւնը: Երբ Ալիշան եղբայրները, իրենց թղթակցութեամբ, կը փնտռէին ներկայացուցիչ մը մասնակցելու արեւելագիտական ժողովի մը, որ տեղի պիտի ունենար Ֆիրենցէի մէջ 1877 թ., Սերովբէ կը նկատէ Հ. Կղեմէս Սիպիլեանը իբրեւ յարմարագոյն անձը: Նամակներուն մէջ կը գտնուին նաեւ դրամագիտութեան վերաբերեալ բազմաթիւ տեսակի տեղեկութիւններ:

875 DJEMDJEMIAN, Sahak. Serovbē Alishan ew *Sisuanĕ* [Serovbē Alishan and *Sissouan*] - *Սերովբէ Ալիշան եւ Սիսուանը,* գրեց՝ *Հ. Սահակ Ճեմճեմեան. Essays on Armenian Numismatics in Memory of Father Clement Sibilian on the Centennial of His Death,* Editors Dickran Kouymjian and Y. T. Nercessian. *Armenian Numismatic Journal,* Series I, Vol. IV (1978, published in 1980), pp. 45-46. In Armenian with English summary.

Fr. Ghewond Alishan and his brother Serovbē Alishan were the sons of an Armenian antique dealer whose love toward the Armenian antiquities was so great that when he died he was buried with the gold coin of King Gosdantin I of Cilician Armenia. Serovbē Alishan followed the footsteps of his father and through correspondence helped his brother Fr. Ghewond Alishan write his book

by advising him on manuscripts, seals, and especially coins. Alishan acknowledges this in the foreword of his *Sissouan* book.

Հ· Ղեւոնդ Ալիշան եւ իր եղբայրը Սերովբէ զաւակներն էին հնագէտի մը, որու սէրը դէպի հայ հնագիտութիւնը այնչափ անսահման էր, որ ինք գերեզման իջած է կիլիկիոյ Կոստանդին Ա Թագաւորի ոսկիէ դրամով: Սերովբէ Ալիշան հետեւած է հնագիտութեան, իր հօրը նման եւ թղթակցութեամբ օգնած է իր եղբօր Հ· Ղեւոնդ Ալիշանին, իր գիրքը գրելու գործին մէջ, խորհուրդ տալով մանրանկարչութեանց, կնիքներու եւ մասնաւորաբար դրամներու վերաբերեալ: Ալիշան կ'արտայայտէ իր երախտիքը Սիսուանի յառաջաբանին մէջ:

876 DJEMDJEMIAN, Sahak. Serovbē Alishani namaki hatuatsnerĕ, nkatmamb *Sisuani* dramnerun, ughghuats aṛ H. Gh. Alishan, Venetik [Excerpts from Serovbē Alishan's Letters to His Brother Fr. Gh. Alishan Concerning the Armenian Coins Published in *Sissouan*] - *Սերովբէ Ալիշանի նամակի հատուածները, նկատմամբ Սիսուանի դրամներուն, ուղղուած առ Հ· Ղ· Ալիշան, Վենետիկ, քաղեց՝ Հ· Սահակ Ճեմճեմեան· Essays on Armenian Numismatics in Memory of Father Clement Sibilian on the Centennial of His Death,* Editors Dickran Kouymjian and Y. T. Nercessian. *Armenian Numismatic Journal,* Series I, Vol. IV (1978, published in 1980), pp. 47-55. In Armenian.

Excerpts from the twenty-one letters of Serovbē Alishan are published. The letters demonstrate how Serovbē was advising his brother on the coins of the Roupenian dynasty. He describes numerous coins, baronial and royal, in minute detail, and sometimes expresses his opinion on the significance of certain iconography or epigraphy. In some letters he even comments about the plates of Armenian coins that he was having engraved for his brother.

Հրատարակուած են Սերովբէ Ալիշանի նամակներէն քսանմէկ հատուածներ: Նամակները ցոյց կու տան թէ ինչպէս Սերովբէ խորհուրդ կու տար իր եղբօր Ռուբենեան հարստութեան դրամներու մասին: Ինք կը նկարագրէ բազմաթիւ իշխանական եւ արքայական դրամներ ամենայն մանրամասնութեամբ եւ երբեմն կ'արտայայտէ իր տեսակէտը անոնց պատկերագրութեան եւ արձանագրութեան իմաստի մասին: Նամակներէն ոմանց մէջ նոյն իսկ կը նշէ հայ դրամներու տախտակներուն մասին, որ ինք փորագրել կու տար իր եղբօր համար:

877 DOMANIG, C. Einige Babenberger Münzen in der Münzsammlung des Allerhöchsten Kaiserhauses, von C. Domanig. *Numismatische Zeitschrift,* Vol. XVII (1885), pp. 109-112, illus. In German.

A comparison is made between the pfennig of Regensburg, buried c. 1230, and the silver coin of Levon II (1185-1218), where the king is seated on a throne ornamented with lions and the reverse displays two lions. Due to design similarities between the one sided bracteates and Armenian trams, Domanig concludes that the Armenian royal coin was copied by the coins struck on the shores of the Danube River.

Բաղդատուած է Ռեգենսբուրգեան փֆէննիգը, թաղուած 1230 *թ. ժամանակները եւ Լեւոն Բ թագաւորի* (1185–1218) *արծաթէ դրամը, ուր թագաւորը բազմած է առիւծազարդ գահին վրայ եւ բեկորմը կը պատկերացնէ երկու առիւծներ: Պատկերատիպերու զուգադիպութիւնը, միակողմանի թիթեղադրամներու եւ հայկական դրամներու վրայ, կը մղէ Դոմանիգին եզրակացնել թէ հայ արքայական դրամը ընդօրինակուած է Դանուբ գետի ափերուն վրայ կոխուած դրամներէն:*

878 DOUGHTY, Frank W. *Foreign Copper Coins,* by Frank W. Doughty. *Stamp and Coin Gazette,* Vol. II (April 1886), No. 22, p. 220.

In an article reviewing medieval copper coins, the author describes two issues of "Little Kings of Cilician Armenia." They include a copper of Hetoum II (1289-1308), where the obverse displays a crowned head, the reverse, a long cross between two stars. The second copper is given to Smpad (1295-1298), where the obverse depicts the king mounted to right, the reverse, a large cross.

Մի քնադարեան պղինձէ դրամներուն վրայ գրուած յօդուածով մը, հեղինակը կը նկարագրէ «Կիլիկեան Հայաստանի փոքր թագաւորներ»ու երկու թողարկումները: Դրամներէն մին տրուած է Հեթում Բ–ին (1289–1308), *ուր ակողմին վրայ դրուագուած է թագադրուած գլուխ մը, բեկորմը՝ երկար խաչ մը երկու աստղերու միջեւ: Երկրորդ պղինձը տրուած է Սմբատին* (1295–1298), *ուր ակողմը կը ներկայացնէ ձիաւոր թագաւորը դէպի աջ, բեկորմը՝ մեծ խաչ մը:*

879 DROUIN, E. *Numismata Orientale,* par E. Drouin. New York: A five volume unpublished and handwritten manuscript, found in the library of the American Numismatic Society, written in 1880's?, Vol. II, pp. 333-441. In French.

An historical background for Cilician Armenia and a biographical sketch of each king of the Roupenian dynasty are given. The coins of the following kings are described: Levon II (1183-1219), a silver where the king is seated on the throne and the reverse displays two lions, a coronation coin with a lion, a silver where the king is seated on a throne and the reverse displays a lion to right, a silver where the king is depicted as an equestrian and the reverse displays a lion to right; Hetoum I (1226-1270), a Hetoum-Zabel silver where the reverse displays a lion to right, a bilingual coin of Hetoum-Kaikhusrew type; Levon III (1270-1289), a silver with equestrian design and, on the reverse, a lion to right is displayed; Hetoum II, two bronze coins where the king is depicted sitting in oriental fashion and on the second type, his bust is portrayed; Gosdantin II (1298-1300), a silver with equestrian design and, on the reverse, a lion to right is displayed; Oshin, a silver with equestrian design and, on the reverse, a lion to right is displayed; Levon V (1320-1342), a silver with equestrian design and, on the reverse, a lion to right is displayed; Gosdantin IV, a silver where the king is depicted as an equestrian with an uplifted sword and, on the reverse, he is standing with an uplifted sword.

Տրուած են Կիլիկեան Հայաստանի վերաբերեալ պատմական ուրուագիծ մը եւ Ռուբենեան հարստութեան իւրաքանչիւր գահակալի կենսագրական դիծերը: Նկարագրուած են հետեւեալ թագաւորներու դրամները.– Լեւոն Բ (1183–1219), արծաթ մը ուր թագաւորը բազմած է գահին վրայ եւ բեկողմը կը պատկերացնէ երկու առիւծներ, մի առիւծով օծման դրամ մը, արծաթ մը ուր թագաւորը բազմած է գահին վրայ եւ բեկողմը կը պատկերացնէ առիւծ մը դէպի աջ, արծաթ մը ուր թագաւորը ներկայացուած է իբրեւ ձիաւոր մը եւ բեկողմը կը պատկերացնէ առիւծ մը դէպի աջ. Հեթում Ա (1226–1270), Հեթում–Զապէլի արծաթ մը ուր բեկողմը կը պատկերացնէ առիւծ մը դէպի աջ, Հեթում–Քայխոսրովի երկլեզուեան դրամ մը. Լեւոն Գ (1270–1289), արծաթ մը ձիաւորի պատկերատիպով եւ բեկողմին վրայ պատկերուած է առիւծ մը դէպի աջ. Հեթում Բ, երկու բրոնզէ

դրամներ ուր թագաւորը ծալլապատիկ նստած է արեւելեան ձեւով եւ երկրորդ տեսակի բեկողմին վրայ իր կիսանդրին պատկերուած է. Կոստանդին Բ (1298–1300), *արծաթ մը ձիաւորի պատկերատիպով եւ բեկողմին վրայ պատկերուած է առիւծ մը դէպի ալ. Օշին, արծաթ մը ձիաւորի պատկերատիպով եւ բեկողմին վրայ պատկերուած է առիւծ մը դէպի ալ. Լեւոն Ե* (1320–1342), *արծաթ մը ձիաւորի պատկերատիպով եւ բեկողմին վրայ պատկերուած է առիւծ մը դէպի ալ. Կոստանդին Դ, արծաթ մը ուր թագաւորը ներկայացուած է իբրեւ ձիաւոր մը վեր բռնելով սուր մը եւ բեկողմին վրայ ինք կանգնած է սուսերամերկ:*

880* EBEYAN, A. A. *The Coins of the Armenian Kings of Cilicia* – Կիլիկիոյ հայոց թագաւորները իրենց տպած դրամներով, *գրեց՝ Անուշաւան Ա. Էպէեան.* Beirut: Mshak Press, 1973, 127 pp., illus. Bilingual in Armenian and English.

A brief biography for each king is given, the legend of the main coin type is published and the coins of the following kings are presented: Levon I (1198-1219), coronation trams with one and two lions, double tram and half double tram, regular tram, and tank; Hetoum I (1226-1270), Hetoum-Zabel type tram, Hetoum-Kaiqobād and Hetoum-Kaikhusrew bilingual trams, tank, and pogh; Levon II (1270-1289), tram and pogh; Hetoum II (1289-1305), pogh and billon; Smpad (1297-1298), half double tram and pogh; Gosdantin I (1298-1299), tram and pogh; Levon III (1305-1308), takvorin and pogh; Oshin (1308-1320), takvorin and pogh; Levon IV (1320-1342), takvorin, pogh, and takvorin overstruck in Arabic; Gosdantin II (1344-1363), takvorin; Guy (1342-1344), takvorin and pogh; Gosdantin III (1365-1374), takvorin; Levon V (1374-1375), billon and pogh.

Համառօտ ընծայուած է իւրաքանչիւր թագաւորի կենսագրականը, հրատարակուած է բնորոշ դրամներու խորագիրը եւ ընծայուած են հետեւեալ թագաւորներու դրամները.– Լեւոն Ա (1198–1219), *մի եւ երկու առիւծներով օծման դրամներ, երկդրամ եւ կէս երկդրամ, հասարակ դրամ եւ դանգ. Հեթում Ա* (1226–1270), *Հեթում-Զապէլի պատկերատիպով դրամ, Հեթում-Քայքոպատի եւ Հեթում-Քայխոսրովի երկլեզուեան դրամներ, դանգ եւ փող. Լեւոն Բ* (1270–1289), *դրամ եւ փող. Հեթում Բ* (1289–1305), *փող եւ արծաթապղինձ. Սըմբատ* (1297–1298), *կէս երկդրամ եւ փող. Կոստանդին Ա* (1298–1299),

դրամ եւ փող· Լեւոն Գ (1305–1308), *թագուորին եւ փող· Օշին* (1308–1320), *թագուորին եւ փող· Լեւոն Դ* (1320–1342), *թագուորին, փող եւ արաբերէն տառերով կրկնադրոշմուած թագուորին· Կոստանդին Բ* (1344–1363), *թագուորին· կի* (1342–1344), *թագուորին եւ փող· Կոստանդին Գ* (1365–1374), *թագուորին· Լեւոն Ե* (1374–1375), *արծաթապղինձ եւ փող*:

881 ERETZIAN, M. Artsat' dram Lewon III-i [A Silver Tram of Levon III] - *Արծաթ դրամ Լեւոն Գ–ի, գրեց՝ Մ· Երէցեան· Bazmavep,* Vol. XC (January 1932), No. 1, pp. 22-23, illus. In Armenian.

A coin of Levon III (1270-1289) is described where the obverse displays an equestrian to right, the reverse, a crowned lion to left. The author notes that the obverse of this coin is similar to the bilingual coins of his father, Hetoum I.

Նկարագրուած է Լեւոն Գ–ի (1270–1289) *մի դրամը, ուր ակողմը կը պատկերացնէ ձիաւար թագաւորը դէպի աջ, բեկողմին վրայ՝ առիւծ մը դէպի ձախ: Հեղինակը կը նշէ թէ այս դրամին ակողմը նման է իր հօր՝ Հեթում Ա–ի երկլեզուեան դրամներուն*:

882 ERETZIAN, M. Chshdumner [Corrections] - *Ճշդումներ, գրեց՝ Մ· Երէցեան· Bazmavep,* Vol. XCV (February-May 1937), Nos. 2-5, pp. 112-114. In Armenian.

Critical comments and corrections are made on the following: 1. Der Ghazarian's article and the legend of the coin of Prince Levon II; 2. the copper coin classification of King Hetoum I by Basmadjian where the essay contradicts the line drawing; 3. a description of a tram of Smpad by Basmadjian which contradicts the line drawing.

Քննադատութիւններ եւ ճշդումներ եղած են հետեւեալներու մասին·– 1· Տէր Ղազարեանի յօդուածը եւ Լեւոն Բ իչխանի պղինձէ դրամին խորագրութիւնը· 2· Հեթում Ա թագաւորի պղինձէ դրամին դասաւորումը Բասմաջեանի կողմէ, ուր նկարագրութիւնը եւ գծագրութիւնը զիրար կը հակասեն· 3· Սմբատի դրամին նկարագրութիւնը Բասմաջեանի կողմէ, որ կը հակասէ գծագրութիւնը:

883 ERETZIAN, M. Hay dramagitut'ian hamar [For Armenian Numismatics] - *Հայ դրամագիտութեան համար, գրեց՝*

Մ. Ե. Bazmavep, Vol. LXXXVIII (April 1930), No. 4, p. 167, illus. In Armenian.

According to the author, for the first time, the legend of a copper coin of Prince Levon II is spelled correctly and completely. On the obverse the baron is represented as a knight galloping toward left with the reverse displaying a cross.

Ըստ հեղինակին, առաջին անգամ ըլլալով, Լեւոն Բ իշխանի պղինձէ դրամին արձանագրութիւնը ստուգուած է ամբողջութեամբ ու ճշգրտօրէն: Դրամի ակողմին վրայ իշխանը ներկայացուած է իբրեւ ասպետ մը, ձիավարելով դէպի ձախ եւ բեկողմին վրայ կ'երեւի խաչ մը:

884 ERETZIAN, M. Hay dramagitut'ian hamar [For Armenian Numismatics] - *Հայ դրամագիտութեան համար, գրեց՝ Մ. Երէցեան. Bazmavep,* Vol. XCII (July-August 1934), Nos. 7-8, pp. 312-313, illus. In Armenian.

An analogy is made between the bilingual tram of Hetoum I and a copper coin which displays an equestrian on the obverse and Arabic legend on the reverse. The fieldmarks, a star, a cross, and the barely legible Armenian letters, remind the author of the bilingual coin of Hetoum I. This similarity and attribution is made without absolute certainty.

Համեմատական նմանութիւն մը ցուցադրուած է Հեթում Ա-ի երկլեզուեան դրամին եւ պղինձէ դրամի մը միջեւ որ կը պատկերացնէ ձիաւոր մը ակողմին վրայ եւ արաբերէն խորագրութիւնը՝ բեկողմին վրայ: Դաշտին մէջ գտնուող նշանագրերը, աստղը, խաչը եւ մաշած հայերէն գիրերը, հեղինակին կը յիշեցնեն Հեթում Ա-ի երկլեզուեան դրամը: Այս նմանութիւնը եւ վերագրութիւնը մասամբ մը ենթադրուած են:

885 ERETZIAN, M. Hay dramagitut'ian hamar [For Armenian Numismatics] - *Հայ դրամագիտութեան համար, գրեց՝ Մ. Երէցեան. Bazmavep,* Vol. XCIV (January-February 1936), Nos. 1-2, pp. 35-36, illus. In Armenian.

A silver of King Levon IV of Cilician Armenia overstruck in Arabic is described. The author thinks that the Armenian coins were paid as tribute to the Mamlūks of Egypt who overstruck them in Arabic for recirculation.

Նկարագրուած է Կիլիկեան Հայաստանի թագաւոր Լեւոն Դ-ի մի արծաթը, որ կրկնադրոշմուած է արաբերէն տառերով: Հեղինակը կը մտածէ թէ հայ դրամները վճարուած են եգիպտացի մամլուքներուն իբրեւ տուրք, որոնք կրկնադրոշմած են զանոնք արաբերէնով՝ վերստին չրջանառութեան համար:

886 ERETZIAN, M. Hay dramagitut'ian shurj [Concerning Armenian Numismatics] - *Հայ դրամագիտութեան չուրջ, գրեց՝ Մ. Երէցեան. Bazmavep,* Vol. CXI (January-March 1953), Nos. 1-3, pp. 24-25. In Armenian.

Additional explanations are given on the legend of a copper coin of Prince Levon II, which was discussed in a lengthy article published in *Bazmavep,* 1952, Nos. 7-9, signed by another writer.

Յաւելեալ բացատրութիւններ տրուած են Լեւոն Բ իչխանի պղինձէ դրամի մը չրջագրի մասին, որ քննարկուած է երկարաչունչ յօդուածով մը, հրատարակուած Բազմավէպի մէջ, 1952 թ., թիւ 7-9, ստորագրուած այլ գրողի մը կողմէ:

887 FAHMY, Abdel Rahman. Iḍāfāt jadīda fī maskūkāt al-mamālīk [Contributions to the Mamlūk Coinage] - اضافات جديدة في مسكوكات المماليك، بقلم عبد الرحمن فهمي. *Bulletin de l'Institut d'Égypte,* Vol. L (1968-1969, published in 1970), pp. 5-36, pls. 1-13. In Arabic with English summary.

Twelve hitherto unpublished Mamlūk dirhams are described. The first seven are attributed to the Mamlūk rulers Baḥri and Burji. The latter five, silver coins of Cilician Armenia, are overstruck in Arabic by the dies of al-Nāṣir Muḥammad. The preserved Armenian inscription on one specimen has confirmed the attribution to King Oshin (1308-1320) of Cilician Armenia.

Նկարագրուած են մամլուքներու տասներկու անտիպ դիրհեմները: Առաջին եօթ դրամները տրուած են Բահրի եւ Բուրջի մամլուք կառավարիչներուն: Վերջին հինգը՝ Կիլիկեան Հայաստանի արծաթ դտամներ, կրկնադրոշմուած են արաբերէն տառերով ալ-Նասիր Մուհամմեդի կնիքներով: Լաւ պահպանուած նմոյշի մը հայերէն արձանագրութիւնը կը հաստատէ՝ թէ վերագրութիւնը Կիլիկեան Հայաստանի Օշին (1308–1320) թագաւորին է:

888 GAMALOV-CHURAEV, S. A. *Klassifikatsiia Rubenidskikh monet (po K. Sibilianu)* [Classification of Roupenian Coins (according to C. Sibilian)] - *Классификация Рубенидских монет (по К. Сибильяну)*, автор С. А. Гамалов-Чураев. St. Petersbourg: Russian Academy of History and Cultural Material, *Trudy Numizmaticheskoĭ Komissii*, Vol. IV, 1923, 21 pp., 4 pls. In Russian.
The coinage of Cilician Armenia is classified (according to C. Sibilian). The coins of the following rulers are offered: Levon II (1198-1219), double tram and half double tram, coronation trams with one and two lions, regular tram and half tram, and large copper; Hetoum I (1226-1270), Hetoum-Kaiqobād and Hetoum-Kaikhusrew bilingual trams, Hetoum-Zabel type tram, and large copper; Levon III (1270-1289), silver and copper; Hetoum II (1289-1305), billon and copper; T'oros (1293-1295), silver; Smpad (1296-1298), silver and copper; Gosdantin II (1298-1299), silver and copper; Levon IV (1301-1307), silver and copper; Oshin (1308-1320), silver and copper; Levon V (1320-1342), silver; Guy (1342-1344), silver and copper; Gosdantin III (1342-1343), silver; Gosdantin IV (1345-1363), silver and copper; Peter (1368-1369), silver; Levon VI (1374-1375), billon and copper.

Դասաւորուած են կիլիկեան Հայաստանի դրամները (ըստ Կ. Սիպիլեանի)։ Ընծայուած են հետեւեալ գահակալներու դրամները.- Լեւոն Բ (1198–1219), երկդրամ եւ կէս երկդրամ, մի եւ երկու առիւծներով օծման դրամներ, հասարակ դրամ եւ կէս դրամ ու խոչոր պղինձէ դրամ. Հեթում Ա (1226–1270), Հեթում-Քայքոպատի եւ Հեթում-Քայխոսրովի երկլեզուեան դրամներ, Հեթում-Զապէլի պատկերատիպով դրամ եւ խոչոր պղինձ. Լեւոն Գ (1270–1289), արծաթ եւ պղինձ. Հեթում Բ (1289–1305), բիլլոն եւ պղինձ. Թորոս (1293–1295), արծաթ. Սմբատ (1296–1298), արծաթ եւ պղինձ. Կոստանդին Բ (1298–1299), արծաթ եւ պղինձ. Լեւոն Դ (1301–1307), արծաթ եւ պղինձ. Օշին (1308–1320), արծաթ եւ պղինձ. Լեւոն Ե (1320–1342), արծաթ. Կի (1342–1344), արծաթ եւ պղինձ. Կոստանդին Գ (1342–1343), արծաթ. Կոստանդին Դ (1345–1363), արծաթ եւ պղինձ. Պետրոս (1368–1369), արծաթ. Լեւոն Զ (1374–1375), բիլլոն եւ պղինձ։

889 GARABETIAN, Berj M. Aṛiwtsĕ hay dramneru vray [The

Lion on Armenian Coins] - *Առիւծը հայ դրամներու վրայ, գրեց՝ Պերճ Մ. Կարապետեան. Hask Hayagitakan Taregirk'*, Vol. II (1949-1950), pp. 265-293, illus. In Armenian.

The discussion of the lion motif is divided into two sections. The first section studies the thrones ornamented with lions, reviews the ancient historical monuments which have relationships with lion ornamented thrones as well as the seals of European kings displaying similar motifs. The second section studies the cross with double lions and presents forms of the Christian symbol, the cross, with figures on both sides. Garabetian, after examining all these monuments, concludes that the obverse of the tram of Levon the Illustrious is not a copy since the prototype model had not been a coin. However, the reverse is an original design and an innovation for numismatics.

Առիւծի գեղարուեստին ձեւակերպումի քննարկումը բաժնուած է երկու մասի: Առաջին մասը կ'ուսումնասիրէ առիւծաբարձ գահը, կը նչէ քաղաքակրթութեան հնամեայ օրերէն մեզի հասած մչակութային այն կոթողները, որոնք առնչութիւն ունին առիւծազարդ գահերու հետ, ինչպէս նաեւ եւրոպացի արքաներու առիւծագահ կնիքները: Երկրորդ բաժինը կ'ուսումնասիրէ կրկնառիւծ խաչը, կ'ընծայէ հին քաղաքակրթութենէն մեզի հասած զանազան կերպարները ընդհանուր Քրիստոնէական խաչանիշի հետ միատեղ, երկու կողմերու վրայ ձեւակերպուած: Կարապետեան քննելէ ետք այս պատմական կոթողները, կ'եզրակացնէ թէ Լեւոն Մեծագործի դրամին ակողմը ընդօրինակութիւն մը չէ, որովհետեւ նախատիպարը դրամ մը չէ եղած: Իսկ բեկողմի կերպարը բոլորովին ինքնատիպ է ու դրամագիտութեան համար նպաստ մը:

890 GARABETIAN, Berj M. Dafnik'i dramagiwdě [The Coin Hoard of Daphne] - *Դաֆնիքի դրամագիւտը, գրեց՝ Պերճ Մ. Կարապետեան. Bazmavep*, Vol. LVI (November-December 1948), Nos. 11-12, pp. 260-263, illus. In Armenian.

The hoard of Daphne is described. In 1936 a hoard of coins (120 pieces) were found in ancient Daphne (near Antioch). They are attributed as follows: Levon I, Hetoum and Zabel, and contemporary Seljuq coins. The author discusses the 14 double trams, 22 half double trams, and a single quarter double tram of Levon I. Among

Hetoum and Zabel coins, a rare and unpublished half tram is fully described. This collection was donated by Armenak Poladian to the State Museum of Armenian History.

Դաֆնէի դրամագիւտը նկարագրուած է։ 1936-ին 120 կտորներէ բաղկացեալ դրամագիւտ մը յայտնաբերուած է հին Դաֆնէի մէջ (Անտիոքի մօտ)։ Ասոնք կը վերագրուին հետեւեալներուն՝ Լեւոն Ա, Հեթում եւ Զապէլ, եւ ժամանակակից սելջուկեան սուլթաններ։ Հեղինակը կը քննարկէ Լեւոն Ա-ի 14 երկդրամները, 22 կէս երկդրամները եւ մի քառորդ երկդրամը։ Հեթում եւ Զապէլի դրամներուն մէջ՝ հազուագիւտ եւ անտիպ կէս երկդրամեան մը ամբողջովին կը նկարագրուի։ Այս հաւաքածոն՝ Արմենակ Փոլադեանի նուէրը եղած է Հայաստանի պատմութեան պետական թանգարանին։

891 GARABETIAN, Berj M. "Tafnē"i dramagiwdě [The Coin Hoard of "Daphne"] - «*Տաֆնէ*»*ի դրամագիւտը, գրեց՝ Պերճ Մ. Կարապետեան. Hask Hayagitakan Taregirk'*, Vol. II (1949-1950), pp. 16-21, illus. In Armenian.

See abstract of No. 890.

892 GARABETIAN, Berj M. Venetiki Mkhit'arian Miabanut'ian S. Ghazaru t'angaranin haykakan hin dramneru hawak'atsonerě: Ṛoupinian dramner [The Ancient Armenian Coin Collection of the St. Lazare Museum in the Venice Mekhitarist Congregation: Roupenian Coins] - *Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան Ս. Ղազարու թանգարանին հայկական հին դրամներու հաւաքածոները. Ռուբինեան դրամներ, գրեց՝ Պերճ Մ. Կարապետեան. Bazmavep,* Vol. CX (July-September 1952), Nos. 7-9, pp. 155-168. In Armenian.

The 648 coin collection of the museum is classified as follows: barons, Gosdantin (1095-1099), copper; Levon II (1187-1199), copper; kings, Levon I (1199-1219), coronation trams with one and two lions, double tram and half double tram, regular tram, half tram, and copper; Hetoum I (1226-1270), trams with Hetoum-Zabel design, copper, Hetoum-Kaiqobād and Hetoum-Kaikhusrew bilingual trams; Hetoum I and Levon II gold coin; Levon II (1270-1289), silver and copper; Hetoum II (1289-1305), copper; Smpad (1296-1298), silver and copper; Gosdantin I (1298-1299),

gold; Levon III (1301-1307), silver and copper; Oshin (1308-1320), silver; Levon IV (1320-1342), silver; Guy (1342-1344), silver; Gosdantin III (1344-1363), silver; Levon the Usurper (1363-1365), silver; Gosdantin IV (1365-1373), silver; Levon V (1374-1375), copper.

Թանգարանի 648 կտոր դրամները դասաւորուած են հետեւապէս.– իշխաններ՝ Կոստանդին (1095–1099), պղինձ. Լեւոն Բ (1187–1199), պղինձ. թագաւորներ՝ Լեւոն Ա (1199–1219), մի եւ երկու առիւծներով օծման դրամներ, երկդրամ եւ կէս երկդրամ, հասարակ դրամ, կէս դրամ եւ պղինձ. Հեթում Ա (1226–1270), Հեթում-Զապէլի պատկերատիպով դրամներ, պղինձ, Հեթում-Քայքոպատի եւ Հեթում-Քայխոսրովի երկլեզուեան դրամներ. Հեթում Ա եւ Լեւոն Բ ոսկիէ դրամ. Լեւոն Բ (1270–1289), արծաթ եւ պղինձ. Հեթում Բ (1289–1305), պղինձ. Սմբատ (1296–1298), արծաթ եւ պղինձ. Կոստանդին Ա (1298–1299), ոսկի. Լեւոն Գ (1301–1307), արծաթ եւ պղինձ. Օշին (1308–1320), արծաթ. Լեւոն Դ (1320–1342), արծաթ. կի (1342–1344), արծաթ. Կոստանդին Գ (1344–1363), արծաթ. Լեւոն Բռնակալ (1363–1365), արծաթ. Կոստանդին Դ (1365–1373), արծաթ. Լեւոն Ե (1374–1375), պղինձ:

893 GRIERSON, Philip. *Monnaies du moyen âge,* par Philip Grierson. Translated into French by Hélène Huvelin. Fribourg, Switzerland: Office du Livre, 1976, pp. 199-200, 222-223, Nos. 423-424; 257.

The trams of Levon I (1185-1219) and the bilingual coins of Hetoum I (1226-1271) and Kaiqobād (1224-1236) and Kaikhusrew (1236-1244) are described. Additional comments are made on the Armenian coinage until the downfall of the Roupenian kingdom and the last king, Levon V (1375).

Նկարագրուած են Լեւոն Ա-ի դրամները (1185–1219) եւ երկլեզուեան դրամները Հեթում Ա (1226–1271) եւ Քայքոպատի (1225–1236) ու Քայխոսրովի (1236–1244): Ինչպէս նաեւ նշուած է հայ դրամագիտութիւնը մինչեւ Ռուբենեան հարստութեան անկումը եւ վերջին թագաւոր՝ Լեւոն Ե-ը (1375):

894 GUEVREKIAN, J. J. King Oshin Half Tram, by J. Guevrekian. *Essays on Armenian Numismatics in Memory of Father*

Clement Sibilian on the Centennial of His Death, Editors Dickran Kouymjian and Y. T. Nercessian. *Armenian Numismatic Journal,* Series I, Vol. IV (1978, published in 1980), pp. 91-95, illus. Armenian summary.

A brief historical background for this period is given. Comments are made on the coinage of Hetoum II, Smpad, Gosdantin I, and Oshin, kings of Cilician Armenia. A half tram of Oshin, half the size of his coronation tram, described by Basmadjian, is reviewed and a newly discovered similar specimen is compared where the obverse depicts the king seated on a throne and a hand with two fingers appearing on the right side of king's head; the reverse displays a long cross between two addorsed lions. Metrological data and the legend are published.

Այս չրջանի վերաբերեալ հակիրճ պատմութիւնը ուրուագծուած է։ Ցաւելեալ ծանօթագրութիւններ տրուած են Հեթում Բ, Սմբատ, Կոստանդին Ա. եւ Օշին կիլիկիոյ հայ թագաւորներու դրամներուն մասին։ Օշին թագաւորի կիսադրամ մը, նման իր օծման դրամին, նկարագրուած Բասմաջեանի կողմէ, վերաքննուած է եւ նորայայտ նման օրինակ մը բաղդատուած է անոր հետ, ուր ակողմը կը պատկերացնէ թագաւորը բազմած գահին վրայ եւ գլխուն մօտ կ'երեւի երկու մատերով ձեռք մը· բեկողմը՝ երկար խաչ մը երկու կանգնած առիւծներու միջեւ։ Զափագիտական տուեալներն ու չրջագրութիւնը հրատարակուած են։

895 HAPĒSHIAN, Haykazn. Hin dramner [Ancient Coins] - *Հին դրամներ, գրեց՝ Հայկազն Հապէչեան· Azatamart,* Vol. I (6/19 March 1911), No. 34, p. 544. In Armenian.

A half tram of King Oshin is described, found in the collection of the Catholicos of Cilician Armenia in Sis in 1911. The obverse depicts the king seated on his throne, the reverse, a double armed cross with a lion on each side. The legends of both sides are given. A tram of King Gosdantin (1298-1299) belonging to the same collection is also mentioned.

Նկարագրուած է Օշին թագաւորի կիսադրամը, գտնուած Կիլիկիոյ կաթողիկոսի հաւաքածոյին մէջ ի Սիս 1911 թ.։ Ակողմը կը ներկայացնէ թագաւորը բազմած գահին վրայ, բեկողմը՝ կրկնաթեւ խաչ մը որու երկու կողմերը կ'երեւին մէկական առիւծ։ Ապա կը տրուին

երկու կողմերու խորագրութիւնները: Ցիչուած է նաեւ Կոստանդին Թագաւորի (1298–1299) դրամը, գտնուած նոյն հաւաքածոյին մէջ:

896 JACOB, Kenneth A. The Coins of Cilician Armenia, by Kenneth A. Jacob. *Seaby's Coin and Medal Bulletin*, (January, February 1976), Nos. 1, 2 (689, 690), pp. 1-6, 38-43, pls. 7, 20, respectively.

The coins of Cilician Armenia are presented. The article covers in general the silver, copper, and gold coins of the royal period for the ordinary collector as well as the beginner. The coins reviewed belong to kings Levon I, Hetoum I, Levon II, Hetoum II, etc.

Ներկայացուած են Կիլիկեան Հայաստանի դրամները: Յօդուածը ընդհանուր ձեւով կը պարփակէ արքայական արծաթէ, պղինձէ եւ ոսկիէ դրամները սովորական եւ սկզբնակ դրամահաւաքին համար: Քննուած դրամները կը պատկանին Լեւոն Ա, Հեթում Ա, Լեւոն Բ, Հեթում Բ եւ այլ Թագաւորներու:

897 KARAPETIAN, M. E. Hayots' t'agavor Levon aṛajini ōtsman dramnerĕ - [The Coronation Trams of Armenian King Levon I] - *Հայոց Թագավոր Լեվոն առաջինի օծման դրամները, գրեց՝ Մ. Ե. Կարապետյան. Hanrapetakan errord gitakan konferans, nvirvats Hayastani mshakuyt'i ev arvesti problemnerin*, papers read on 4-7 May 1977. Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, Institute of Arts, 1977, pp. 39-40. In Armenian.

The author has read a paper concerning the coronation trams of Levon I. The most reliable and iconographic source verifiying the coronation are the coins which have reached us. They constitute one percent of the total Cilician Armenian coinage, struck according to eastern metrological standards. They remained in circulation for a long time, and were issued in the city of Tarsus with different dies.

Հեղինակը զեկուցած է Կիլիկեան Հայաստանի Թագաւոր՝ Լեւոն Ա-ի օծման դրամներու մասին: Օծման արարողութիւնը վաւերացնող ամենահաւաստի եւ պատկերաւոր աղբիւրը մեզ հասած դրամներն են: Կիլիկեան դրամներու ընդհանուր քանակի մէջ օծման դրամները մէկ տոկոս կը կազմեն, կոխուած արեւելեան չափերով: Անոնք չրջանառութեան մէջ են եղած երկար ժամանակ եւ Թողարկուած են Տարսոնի մէջ տարբեր կնիքներով:

898 KARAPETIAN, M. E. Koronat͡sionnye monety armi͡anskogo t͡sari͡a Levona I [The Coronation Trams of Armenian King Levon I] - Коронационные монеты армянского царя Левона I, автор М. Е. Карапетян. *Hanrapetakan errord gitakan konferans, nvirvats Hayastani mshakuyt'i ev arvesti problemnerin,* papers read on 4-7 May 1977. Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, Insitute of Arts, 1977, pp. 131-132. In Russian.
See abstract of No. 897.

899 KARAPETIAN, M. E. Ṛubenian T'oros ishkhani dramnerĕ [The Coins of Roupenian Prince T'oros] - *Ռուբենյան Թորոս իշխանի դրամները, գրեց՝ Մ. Ե. Կարապետյան. Lraber Hasarakakan Gitut'yunneri,* Vol. XXXIII (November 1972), No. 11 (359), pp. 60-66, 1 pl., illus. In Armenian with Russian summary.
Five specimens of Cilician Armenian copper coins attributed to Prince T'oros I (1100-1129) are analyzed. All of the coins were struck from different dies; however, they have likenesses in their design. Based on the letters inscribed on the coins, on the colophons of medieval manuscripts, and on the medieval church wall paintings, it has been possible to read and construct the complete writings correctly on the coins of Prince T'oros.

Կիլիկեան Հայաստանի Թորոս Ա. իշխանի (1100–1129) *պղինձէ դրամներէն յայտնաբերուած հինգ օրինակներ ուսումնասիրուած են: Դրամներու բոլորն ալ տարբեր կնիքներու դրոշմ կը կրեն, սակայն ունին պատկերատիպային ընդհանրութիւններ: Հիմնուած դրամներուն վրայի նշանագրերուն, միջնադարեան ձեռագիրներու յիշատակարաններուն եւ միջնադարեան վիմագիր արձանագրութիւններուն վրայ, կարելի եղած է ճշդրտօրէն ընթերցանել եւ հաստատել գրութիւնը, որ կը գտնուի Թորոս իշխանի դրամներուն վրայ:*

900 KOUYMJIAN, Dickran K. The Iconography of the "Coronation" Trams of King Levon I, by Dickran Kouymjian. *Essays on Armenian Numismatics in Memory of Father Clement Sibilian on the Centennial of His Death,* Editors Dickran Kouymjian and Y. T. Nercessian. *Armenian Numismatic Journal,* Series I, Vol. IV (1978, published in 1980), pp. 67-74, pls. V-VI.
The iconography of the obverse of the coronation trams of King

Levon I is discussed, where at the right is the crowned king kneeling, toward right, and the standing figure at the left, in an orant position toward right, has a simple halo. During a comparison with similar Byzantine coronation coins, the author points out that the figure with a simple halo touches the emperor's head and is recognized as Virgin Mary, but on Armenian coins the hand of the standing figure does not touch Levon's crown. Later, the Cilician Armenian miniature paintings are examined, where it is demonstrated that the Armenian scenes depict Christ with a cruciform halo. One of the major points of contention is the feminine garment and the Virgin's maphorion, whereas Christ is normally depicted wearing a tunic, revealing an open neck. Furthermore, Christ is never presented in an orant position, however, in Cilician Armenian miniature decorative art, the Virgin is very commonly shown in this stance, as an intermediary between man and her Son, asking Christ's intercession. Kouymjian concludes that the standing figure at the left can be only Virgin Mary and her presence on the trams does not necessarily reinforce the coronation concept, but rather the notion of a king turning to the Virgin for individual mercy and for the protection of his kingdom.

Քննարկուած է Լեւոն Ա. թագաւորի օծման դրամներու ակողմին վրայի պատկերագրութիւնը, ուր աջին դրուագուած է պսակաւոր թագաւորը ծնկաչոք դէպի ձախ ու բազկատարած անձ մը, դէպի աջ, կանգնած է ձախին եւ գլխուն ունի չրջանակաձեւ պարզ պսակ մը: Բիւզանդական նման օծման դրամներու հետ բաղդատութեան մը ընթացքին, հեղինակը կը նչէ թէ պարզ պսակով անձը ճանչցուած է որպէս Ս. Կոյսը, որու ձեռքը կը հպի կայսրի թագին, մինչդեռ հայ դրամներուն վրայ կանգնած անձին ձեռքը չի դպչիր Լեւոնի թագին: Ապա կը քննուին Կիլիկեան հայ մանրանկարչութեան տեսարանները, ուր կը ցուցաբերուի թէ հայկական տեսարանները կ'ընծայեն Քրիստոսը խաչաձեւ պսակով մը: Քննարկութեան էական տեսակէտն է կանացի պաճուճեալ հագուստը, որ միշտ վերապահուած է Մարիամ Կոյսին համար, մինչդեռ Քրիստոս՝ սովորաբար ծածկուած է պարեգօտով մը: Քրիստոս երբեք չէ ներկայացուած բազկատարած աղօթելու դիրքով, սակայն Կիլիկիոյ հայ մանրանկարչութեան զարդարւեստի համաձայն, Ս. Կոյսը ներկայացուած է ձեռքերը բաց, բազուկները երկարած, իբրեւ միջնորդ մարդուս եւ իր Որդիին միջեւ: Գու-

յումճեան կը յանգի սա եզրակացութեան՝ թէ ձախին կանգնած անձը միայն Մարիամ Կոյսը կրնայ ըլլալ եւ դրամները հատանուած կրնան ըլլալ ոչ թէ իբրեւ օծման դրամ, այլ բաղձանք մը՝ հայցելու համար Մարիամ Աստուածածնի բարեխօսութիւնն ու օգնութիւնը Լեւոնի թագաւորութեան պաշտպանութեան համար։

901 LAMBROS, Paul. *Anekdota nomismata toy mesaiōnikoy basileioy ths Kyproy* [Unpublished Coins of the Medieval Kingdom of Cyprus] –*Ἀνέκδοτα νομίσματα τοῦ μεσαιωνικοῦ βασιλείου τῆσ Κύπρου, ὑπό Π. Λάμπρου.* Reprint, Bologna: Arnoldo Forni, 1967; Chicago: Obol International, 1980, pp. 35-36, 38-39, 42-45, pls. G. Z. H. In Greek.
See abstract of No. 903.

902 LAMBROS, Paul. *Monnaies inédites du Royaume de Chypre au moyen âge,* par P. Lambros. Reprint, Bologna: Arnoldo Forni, 1967; Chicago: Obol International, 1980, pp. 32, 35, 38-42, pls. G. Z. H. In French.
See abstract of No. 903.

903 LAMBROS, Paul. *Unpublished Coins of the Medieval Kingdom of Cyprus,* by Paul Lambros. Translated from the Greek into English by Michael Toumazou. Chicago: Obol International, 1980, pp. 36, 39-45, pls. G. Z. H.
The Latin legends of the coins of the following kings and queen of Cyprus indicate that they have used the title of "King of Cyprus, Jerusalem, and Armenia [Cilician]:" Janus (1398-1432), John II (1432-1458), Louis of Savoy (1458-1463), James II (1464-1473), Catherine Cornaro and James III (1473-1475), and Catherine Cornaro (1475-1489).

Կիպրոսի հետեւեալ թագաւորներու եւ թագուհիի դրամներուն լատինատառ խորագրութիւնները կը յայտնեն, թէ անոնք գործածեցին «թագաւոր Կիպրոսի, Երուսաղէմի եւ Հայաստանի [Կիլիկեան]» տիտղոսը.– Ջանոս (1398–1432), *Ջովհաննէս Բ* (1432–1458), *Լուդովիկոս Սավոյեայ* (1458–1463), *Ջակոբ Բ* (1464–1473), *Կատարինէ Կոռնարոյ ու Ջակոբ Գ* (1473–1475) *եւ Կատարինէ Կոռնարոյ* (1475–1489)։

904 LANGLOIS, Victor. Dramagitut'iwn [Numismatics] - *Դրամագիտութիւն, գրեց՝ Վիքտօր Լանկլօա. Hayastan,* Vol. II (8 October 1851), Nos. 33-85. The publication is a translation of Langlois's letter (referenced below), addressed to M. Reinaud, into Armenian with a few additional comments and footnotes.
See abstract of No. 907.

905* LANGLOIS, Victor. Lettre à M. Frédéric Soret; Sur une monnaie d'argent inédite de Léon II, roi de la Petite Arménie, par Victor Langlois. *Revue Archéologique,* Vol. XII (April-September 1855), Part I, pp. 483-484, illus. In French.
A large sized silver coin of Levon II, king of Cilician Armenia, is described. The obverse portrays the crowned king facing and seated on a throne ornamented with lions. The reverse presents a crowned lion to left holding a cross with two bars. The Armenian legend is published.

Նկարագրուած է կիլիկեան Հայաստանի Լեւոն Բ թագաւորի մեծ արծաթէ դրամ մը: Ակողմը կը պատկերացնէ պսակաւոր թագաւորը հանդիպահայեաց եւ բազմած առիւծազարդ գահին վրայ: Բեկողմը կը ներկայացնէ պսակաւոր առիւծ մը դէպի ձախ բռնած երկու թեւերով խաչ մը: Հայերէն չրջագրութիւնը հրատարակուած է:

906 LANGLOIS, Victor. Lettre à M. R. Chalon; Sur deux monnaies inédites de Léon II, premier roi de la Petite Arménie (1185-1218 de J.C.), par Victor Langlois. *Revue de la Numismatique Belge,* Series IV, Vol. IV (1866), pp. 474-477, pl. XVIII. In French.
A previously published tahegan attributed to Levon II of the Roupenian dynasty is described. Langlois compares this specimen with the two unpublished coins. All of them portray the facing king seated on a throne ornamented with lions. On the first two coins, the reverse displays a crowned lion holding a cross and is to left. However, on the last coin the lion is to right and there is a monogram on it.

Նկարագրուած է նախապէս հրատարակուած դահեկան մը, վերագրուած Լեւոն Բ Ռուբենեանին: Լանգլուա կը բաղդատէ այս նմոյշը երկու նոր դրամներու հետ: Բոլորն ալ կը պատկերացնեն հան-

դիպահայեաց թագաւորը, նստած առիւծազարդ գահին վրայ: Առաջին երկու դրամներուն վրայ, բեկողմը կը ներկայացնէ թագադրուած առիւծ մը, խաչ բռնած եւ դէպի ձախ դարձած: Սակայն վերջին դրամի բեկողմին վրայի առիւծը դարձած է դէպի աջ եւ ունի մենագիր մը դաչտին մէջ:

907 LANGLOIS, Victor. Lettre à M. Reinaud membre de l'Institut; Sur une contremarque en caractères arméniens frappée sur une monnaie de Dicran IV, et sur une pièce inédite d'Ochin, par Victor Langlois. *Revue Archéologique,* Vol. VIII (April-September 1851), Part I, pp. 225-232, illus. In French.

In an introduction Langlois describes how in the old days ancient coins were countermarked for recirculation. This was the case with a copper coin of Tigranes IV. The reverse of this coin displays a figure holding an eagle and a long spear. ԲԱՐԻ (Bari = Good) in Armenian is countermarked on the obverse. An unpublished pogh of King Oshin, struck in the city of Sis, Cilician Armenia, is also presented with its legend.

Ներածականով մը Լանգլուա կը նկարագրէ թէ ինչպէս հին օրերու մէջ հնատիպ դրամներ կը կրկնադրոշմուէին կրկին շրջանառութեան համար: Այսպէս եղած է կացութիւնը Տիգրան Դ թագաւորի պղինձէ դրամի մը համար: Այս դրամին բեկողմը կը պատկերացնէ կանգնած անձ մը, որ կը բռնէ արծիւ մը եւ երկար նիզակ մը: Հայերէն ԲԱՐԻ բառը կրկնադրոշմուած է ակողմին վրայ: Ինչպէս նաեւ ընծայուած է Օչին թագաւորի փողը իր խորագրութեան հետ միատեղ, կոխուած հայկական կիլիկիոյ Սիս քաղաքին մէջ:

908 LANGLOIS, Victor. Lettre à M. Victor Langlois; Sur la légende Arabe d'une monnaie bilingue d'Héthoum, roi Chrétien d'Arménie, par Mohammed-Bey; Observations sur la lettre précédente, par Victor Langlois. *Revue Archéologique,* Vol. VII (April-September 1850), Part I, pp. 220-223, illus. In French.

In the first half of the article, a letter penned by Mohammed-Bey on the Arabic legend of a Hetoum-Kaikhusrew bilingual coin is published. In the second half of the article, as a part of his observations on the same coin, struck in Sīs in A.H. 641, Langlois presents his version of the Arabic legend. Additional comments are made on

how the inscribed date, in Arabic, can be retrieved. The legends of both sides are published.

Ցոդուածի առաջին կիսուն մէջ՝ հրատարակուած է նամակ մը, ստորագրուած Մոհամմեդ-Բէյի կողմէ Հեթում-Փայխոսրովի երկլեզուեան դրամի խորագրութեան մասին: Ցոդուածի երկրորդ կիսուն մէջ, Լանգլուա կը ներկայացնէ իր դիտողութիւնները եւ ուղիղ արաբերէն խորագրութիւնը նոյն դրամին վերաբերեալ, որ կոխուած է ի Սիս Հ. 641 թ.: Ցաւելեալ քննարկութեան ենթարկուած է դրամի բեկողմի թուագրութեան ընթերցումը: Երկու կողմերու արձանագրութիւնները հրատարակուած են:

909* LANGLOIS, Victor. Lettre au R. P. Gabriel Aiwazovski, membre de la congrégation arménienne de Saint Lazare de Venise; Sur quelques monnaies inédites ou peu connues des rois de la Petite Arménie au moyen âge, par Victor Langlois. *Revue Archéologique,* Vol. X (October 1853-March 1854), Part II, pp. 467-475, pls. 222, 223. In French.

The Armenian terms used for various coins and their etymology is discussed. Later, the coins of the following rulers are described: Levon II (1181-1219), a tahegan, where the king is seated on a throne ornamented with lions and the reverse displays two lions; a tram, a smaller version of the above coin; a copper which is attributed to Levon V per C. Sibilian; Hetoum I (1223-1269), a bilingual coin of Hetoum-Kaikobād, a silver of Hetoum-Zabel design; Hetoum II (1289-1298), a billon with the head of the king; Smpad (1296-1297), a tahegan and a pogh; Gosdantin II (1297-1305), a tahegan with an equestrian galloping to right; Levon IV (1305-1307), a tahegan and copper; Oshin (1307-1320), a tahegan; Levon V (1322-1342), a silver and copper; Guy (1343-1345), a silver; Gosdantin IV (1345-1363), a silver struck in Tarsus; Levon VI (1363-1375), silver and copper coins.

Ջանազան դրամներու համար գործածուած հայերէն անուններն եւ իրենց ծագումը քննարկուած են: Նկարագրուած են Ռուբենեան հարստութեան թագաւորներու հետեւեալ դրամները.- Լեւոն Բ (1181-1219), դահեկան մը ուր թագաւորը բազմած է առիւծազարդ գահին վրայ եւ բեկողմը կը պատկերացնէ երկու առիւծներ. վերինին նման փոքրաձեւ դրամ մը. պղինձ մը որ ըստ Կ. Սիպիլեանի

վերագրուած է Լեւոն Ե-ի· Հեթում Ա (1223-1269), *Հեթում-Քայ-քոպատի երկլեզուեան արծաթ մը, Հեթում-Զապէլի պատկերատիպով արծաթ մը· Հեթում Բ* (1289-1298), *բիլլոն մը թագաւորի գլուխով· Սմբատ* (1296-1297), *դահեկան եւ փող· Կոստանդին Բ* (1297-1305), *դահեկան մը ուր ձիաւորը կ'արչաւէ դէպի աջ· Լեւոն Դ* (1305-1307), *դահեկան մը եւ պղինձ մը· Օշին* (1307-1320), *դահեկան մը· Լեւոն Ե* (1322-1343), *արծաթէ եւ պղինձէ դրամներ· Կի* (1343-1345), *արծաթ մը· Կոստանդին Դ* (1345-1363), *արծաթ մը կոխուած Տարսոն· Լեւոն Զ* (1363-1375), *արծաթէ եւ պղինձէ դրամներ*:

910 LANGLOIS, Victor. Restitution à Étienne I et à Étienne III, rois de Servie; De deux monnaies attribuées par l'Abbé Sestini à Hethum II et à Simbat, rois d'Arménie; Monnaies inédites d'Urosch V, par Victor Langlois. *Revue Numismatique,* Vol. XV (1850), pp. 348-351, pl. XIII. In French.

Langlois contends that two of the coins discussed by Sestini in his monograph on Roupenian coins attributed to Smpad and Hetoum II are not actually Armenian. He discusses them further in detail, publishes the correct legend, and attributes them to Serbian rulers.

Լանգլուա կը հրապարակէ իր տարաձայնութիւնը, թէ Սեստինիի Ռուբենեան հարստութեան նուիրուած մենագրութեան երկու դրամները, վերագրուած Սմբատի եւ Հեթում Բ-ի, իրապէս հայկական չեն: Ցաւելեալ կերպով կը քննարկէ դրամները, կը հրատարակէ ուղիղ խորագրութիւնները եւ կը վերագրէ զանոնք սերբիական գահակալներու:

911 LELEWEL, J. *Le Génie de l'Orient,* par L. L. Sawaszkiewicz. Brussels: de A. van Dale, 1846, pp. 214-216, pl. 11, Nos. 94, 95. In French.

A silver coin with two royal figures given to Hetoum and his queen Zabel is described. Another Armenian silver coin, struck in Sis, overstruck in Arabic, is presented. The author is not certain if the coin is to be attributed to Levon IV (1305-1308) or Levon III (1269-1289).

Նկարագրուած է Հեթում թագաւորի եւ իր թագուհիին՝ Զապէլի երկու կանգնած անձերու նկարով արծաթէ դրամը: Ընծայուած է նաեւ Սիսի մէջ կոխուած հայկական դրամ մը, արաբերէն տառերով

կրկնադրոշմուած։ Հեղինակը ստոյգ չէ թէ դրամը պէտք է վերագրուի Լեւոն Դ–ի (1305–1308) *թէ Լեւոն Գ–ի* (1269–1289)։

912 LENORMANT, Charles. *Trésor de numismatique et de glyptique, ou recueil général des médailles, monnaies, pièrres gravées, bas-reliefs, etc.*, sour la direction Paul Delaroche, Henriquel Dupont, et Charles Lenormant. Paris: Bureau du Trésor de Numismatique et de Glyptique, 1846, Vol. XVIII, p. 133, No. 10. In French.

The bronze coin of Levon II struck in Sis is described. The obverse bears the crowned head of a lion, the reverse, a cross with double bars and Armenian legend. The succession of Levon to his brother Roupen in 1189 and the coronation in 1198 are also mentioned.

Նկարագրուած է Լեւոն Բ–ի Սիս քաղաքին մէջ կոխուած բրոնզէ դրամը։ Ակողմը ունի թագադրուած առիւծի մը գլուխը, բեկողմը՝ երկու թեւով խաչ եւ հայերէն խորագրութիւն։ Ցիշուած է նաեւ Լեւոնի յաջորդելը իր եղբօր Ռուբէնին, 1189 թ. եւ թագադրութիւնը՝ 1198 թ.։

913 MANIAN, Gregory. The Sibilian Letters; Some Excerpts from the Letters of Fr. Clement Sibilian Addressed to Fr. Simon Antonian, excerpted by Fr. Gregory Manian. *Essays on Armenian Numismatics in Memory of Father Clement Sibilian on the Centennial of His Death*, Editors Dickran Kouymjian and Y. T. Nercessian. *Armenian Numismatic Journal*, Series I, Vol. IV (1978, published in 1980), pp. 27-28. Excerpts from five letters are translated into English.

See abstract of No. 914.

914 MANIAN, Gregory. Sipiliani namaknerĕ; Hetak'rk'rakan hatvatsner H. Kghemēs Vrd. Sipiliani namaknerēn ughghvats H. Simon Antonianin [The Sibilian Letters; Some Excerpts from the Letters of Fr. Clement Sibilian Addressed to Fr. Simon Antonian] – *Սիպիլեանի նամակները. Հետաքրքրական հատուածներ Հ. Կղեմէս Վրդ. Սիպիլեանի նամակներէն ուղղուած Հ. Սիմոն Անտոնեանին, քաղեց՝ Հ. Գրիգորիս Մանեան. Essays on Armenian Numismatics in Memory of Father Clement Sibilian on*

the Centennial of His Death, Editors Dickran Kouymjian and Y. T. Nercessian. *Armenian Numismatic Journal,* Series I, Vol. IV (1978, published in 1980), pp. 17-28, pls. I-III. In Armenian with some excerpts in English.

Excerpts from twenty-two letters of Fr. Clement Sibilian are published. The letters not only shed light on the inner world and sufferings of Sibilian but also give detailed information on how the numismatic collection of the Mekhitarist Congregation in Vienna was acquired, how some hoards of Armenian coins were discovered and in many instances the letters give detailed descriptions of Cilician Armenian coins.

Հրատարակուած են Հ. Կղեմէս Սիպիլեանի նամակներէն քսան-երկու հատուածներ: Նամակները ոչ միայն լոյս կը սփռեն Սիպիլ-եանի ներաշխարհին ու տառապանքներուն վրայ, այլ կը ծանօթաց-նեն ընթերցողը՝ թէ ինչպէս Վիեննայի Մխիթարեան Ուխտի դրամա-գիտական հաւաքածոն ձեռք բերուած է, թէ ինչպէս հայ դրամական գանձերը գտնուած են եւ բազմաթիւ անգամներ նամակները կու տան հայ դրամներու մանրամասն նկարագրութիւնները:

915 MARCAR, Samuel. Description of a Copper Coin of Leo, King of Armenia, by Samuel Marcar. *Madras Journal of Literature and Science,* Vol. XVII (1851), No. 39, pp. 151-155, illus.

The Armenian numismatic bibliography is reviewed and a large Cilician Armenian copper coin is described. The printed illustration is the reverse or mirror image of a Levon I copper tank. By sketching the relevant history of Prince Levon II and the coronation of King Levon I, Marcar safely concludes that the coin was executed in his reign.

Քննուած է հայ դրամագիտական մատենագրութիւնը եւ նկա-րագրուած է կիլիկեան Հայաստանի խոշոր պղինձէ դրամ մը, ուր տպուած նկարը Լեւոն Ա-ի դանգին հակառակ կամ հայելի պատկերն է: Ուրուագծելով Լեւոն Բ իշխանի պատմութիւնը եւ Լեւոն Ա-ի թա-գադրութիւնը, Մարգար ապահով կերպով կ'եզրակացնէ, թէ դրամը հատանուած է իր գահակալութեան չրջանին:

916 MARCHANT, Baron. *Lettres du Baron Marchant sur la numismatique.* Paris: Leleux, 1850, Lettre XXIII. Bibliography

sources: Victor Langlois. *Numismatique de l'Arménie au moyen âge.* Paris: 1855, p. 5, note No. 3. In French; Clement Sibilian. *Classification of Roupenian Coins,* Vienna: 1892, p. xiii. In Armenian. Unable to locate the publication.

917 METCALF, D. M. The Alloy of the Thirteenth-Century Silver Coinage of Cilician Armenia, by D. M. Metcalf. *Essays on Armenian Numismatics in Memory of Father Clement Sibilian on the Centennial of His Death,* Editors Dickran Kouymjian and Y. T. Nercessian. *Armenian Numismatic Journal,* Series I, Vol. IV (1978, published in 1980), pp. 57-66, pl. IV. Armenian summary.

The metallic composition of the silver coins of Levon I, Hetoum I, and Levon II of Cilician Armenia are analyzed. Coins, buried in the soil for seven centuries, might make calculations of silver content deceptive with the specific gravity method. The analyses are made by the author using a low-powered focusing spectrometer named "isoprobe," by the courtesy of Oxford University's Research Laboratory for Archaeology and the History of Art. The data obtained indicate that the silver coins of Levon I and Hetoum I have a standard of fineness averaging between 93.5 and 94.5% "silver." The new trams and takvorins of Levon II have an alloy standard of about 80-85% and 50-60% fineness respectively.

Վերլուծուած են կիլիկիոյ Լեւոն Ա, Հեթում Ա եւ Լեւոն Բ թագաւորներու արծաթեայ դրամներու ծանրութիւնն ու զտութիւնը: Հողին մէջ թաղուած դրամներ, եօթ հարիւր տարիներու ընթացքին, հողին ազդեցութենէն երբեմն խաբուսիկ արդիւնք կու տան երբ տեսակարար ծանրութեան մեթոտը գործադրուի հաչուելու համար դրամին զտութիւնը: Դրամներու զտութիւնը վերլուծելու աշխատանքը կատարուած է հեղինակին կողմէ, գործածելով Ք-ճառագայթի գործիքներ որոնք կը պատկանին Օքսֆորդի համալսարանի հնագիտական հետազօտական եւ արուեստի պատմութեան աշխատանոցին: Ստացուած տուեալները կը վաւերացնեն, թէ Լեւոն Ա եւ Հեթում Ա թագաւորներու արծաթեայ դրամները եղած են բարձրորակ՝ 93·5-94·5% արծաթ: Լեւոն Բ-ի նոր դրամները ունին 80-85% արծաթ, իսկ թագուորինները՝ 50-60% արծաթ:

918 METCALF, D. M. Classification of the Trams of Levon I of Cilician Armenia, by D. M. Metcalf. *Revue Belge de Numismatique,* Vol. CXVIII (1972), pp. 109-126, pls. XI-XIII; reprint, *NI Bulletin,* Vol. X (April 1976), No. 4, pp. 115-130, 3 pls.

Nearly one thousand common trams of Levon I of Cilician Armenia, derived from two different hoards, are studied. A different classification of Levon's trams is offered based on stylistic analysis, made separately for the obverse and reverse dies, and metrology. The author, purely on numismatic assessment, concludes that the coins could have been struck during the first seven years of his reign, and there are no clues to the absolute chronology of the issue.

Ուսումնասիրուած են Լեւոն Ա-ի հազարի մօտ հասարակ դրամներէ բաղկացած երկու տարբեր դրամագիւտեր: Լեւոնի դրամներուն համար տարբեր դասաւորում մը առաջադրուած է, հիմնուած՝ դրամներու ոճի վերլուծման վրայ, զատկն պատրաստուած ակողմի եւ բեկողմի կնիքներուն ու չափագիտութեան համար: Դրամագիտական գնահատականէ մղուած, հեղինակը կ'եզրակացնէ թէ դրամները կրնային հատանուած ըլլալ իր թագաւորութեան առաջին եօթ տարիներու ընթացքին եւ դրամագիւտերու բացարձակ ժամանակագրութիւնը հաստատելու համար տեղեկութեան հետքեր գոյութիւն չունին:

919 METCALF, D. M. Double Trams of Levon I of Cilician Armenia, by D. M. Metcalf. *Numismatic Circular,* Vol. LXXXII (May, June 1974), Nos. 5, 6, pp. 186-188, 235-237, respectively, 2 pls., illus.

A recently discovered 60 piece hoard of double trams of Levon I is studied. A classification based on the style of the obverse and reverse is offered. According to the author, a part of the hoard belongs to a distinctive design hitherto unrecorded. The hoard classification is divided into phases, groups, and field marks, for the purpose of stylistic classification. Heavy obverse die-linkage in the hoard reveals that the links between different field marks are very common. It has been possible to explore implications between groups and field marks, and also between progressive die wear and the addition of a field mark while the die was in use.

Ուսումնասիրուած է Լեւոն Ա-ի վերջերս յայտնաբերուած 60 կտորնոց երկդրամներու դրամագիւտ մը: Ակողմի եւ բեկողմի ոճին

վրայ հիմնուած դասաւորութիւն մը ներկայացուած է: Ըստ հեղինակին, դրամագիւտի մի մասը ունի յատկանշական անտիպ պատկերատիպ: Ոճին վրայ հիմնուած դասաւորման համար, դրամագիւտի դասաւորումը կը բաժնուի փուլերու, խումբերու եւ դաշտի նշաններու: Դրամագիւտին մէջ բազմաթիւ կնիքներու զօդումները կը յայտնաբերեն, թէ տարբեր դաշտի նշաններու միջեւ զօդում գոյութիւն ունի: Կարելի եղած է հետազօտել առնչութիւնը՝ երկու խումբերու եւ դաշտի նշաններու միջեւ, ինչպէս նաեւ անընդհատ կնիքներու մաշուիլը եւ դաշտի նշանին աւելցուիլը, երբ կնիքը գործածութեան մէջ էր:

920 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Haykakan dramneri mi nor gandz [A New Hoard of Armenian Coins] - *Հայկական դրամների մի նոր գանձ, գրեց՝ Խ. Մուշեղեան. Patma-Banasirakan Handes,* Vol. II (1959), No. 1 (4), pp. 293-294. In Armenian.

A hoard of medieval silver coins discovered in ancient Daphne (near Antioch) is described. The coins of the hoard are attributed as follows: King Levon I, 73 pieces; Kaikhusrew I and Kaikhusrew III, 4; Hetoum and Zabel, 42. Mousheghian concludes that the hoard provides an indication of the monetary system of Cilician Armenia. The double tram, half double tram, and quarter double tram were in circulation along with regular trams; and furthermore, they were circulated and accepted on equal footing with the internationally accepted dirham. Considering the fact that the latest issue was dated A.H. 674, it may be assumed that the hoard was buried in the last quarter of the thirteenth century.

Միջնադարեան արծաթեայ դրամներու դրամագիւտ մը յայտնաբերուած է հին Դաֆնէի մէջ (Անտիոքի մօտ): Այս դրամները վերագրուած են հետեւեալներուն.- Լեւոն Ա թագաւոր, 73 հատ. Քայխոսրով Ա եւ Քայխոսրով Գ, 4. Հեթում եւ Զապէլ, 42: Մուշեղեան կ'եզրակացնէ թէ գանձը մեզ ցոյց կու տայ Կիլիկիոյ հայկական պետութեան դրամական սիստեմը: Գանձը կը վկայէ թէ երկդրամեաններ, կէս երկդրամեաններ եւ քառորդ երկդրամեաններ շրջանառութեան մէջ եղած են հասարակ դրամներու հետ միատեղ, որոնք համազօր էին այդ միջազգային չուկայի վրայ ընդունուող դրամական հիմնական միաւոր դիրհեմին: Նկատելով որ դրամագիւտի մէջ եղած դրամներէն ամենաուշը թողարկուած է Հ. 674 թուին, պէտք է ենթադրել, որ գանձը հողին յանձնուած է ԺԳ դարու վերջին քառորդին:

921 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Haykakan tramneri mi nor kants (A New Hoard of Armenian Coins), by Mousheghian, K. Abridged and translated into English by P. Z. B. *Numismatic Literature,* No. 53 (October 1960), p. 302.

See abstract of No. 920.

922 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Kilikian Hayastani oskedram petakan Ērmitazhum [A Gold Coin of Cilician Armenia in the Hermitage Museum] - *Կիլիկյան Հայաստանի ոսկեդրամ պետական էրմիտաժում, գրեց՝ Խ. Ա. Մուշեղյան. Patma-Banasirakan Handes,* Vol. VII (1965), No. 2 (29), pp. 205-206, illus. In Armenian.

A rare gold coin of Levon the Magnificent (1199-1219) of Cilician Armenia, found in the Hermitage collection of oriental coins, is examined. Obv.: the facing king seated on a throne decorated with lions. Rev.: a long cross between two lions. The coin weighs 6.9 gm and the diameter is 24 mm. It is similar to the specimens of the Mekhitarist Congregation Museums of Venice and Vienna, the Paris Bibliothèque Nationale, and Mrs. Kapamadji.

Քննուած է Լեւոն Մեծագործի (1199-1219) մի ոսկեդրամը, գտնուած պետական էրմիտաժի արեւելեան դրամներու չարքին մէջ: Ակողմը՝ թագաւորը հանդիպահայեաց ու բազմած առիւծազարդ գահին վրայ: Բեկողմը՝ երկար խաչ մը երկու առիւծներու միջեւ: Դրամի ծանրութիւնն է 6·9 գր եւ ունի 24 մմ տրամագիծ: Այս դրամը նման է Մխիթարեան միաբանութեան Վենետիկի եւ Վիեննայի թանգարաններու օրինակներուն, ինչպէս նաեւ Փարիզի ֆրանսական ազգային մատենադարանի եւ տիկին Գափամաջեանի օրինակներուն:

923 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Kilikiayi haykakan dramneri masin [On the Coins of Cilician Armenia] - *Կիլիկիայի հայկական դրամների մասին, գրեց՝ Խ. Մուշեղյան. Banber Yerevani Hamalsarani,* Vol. VI (1972), No. 2 (17), pp. 273-277, illus. In Armenian.

In a general and summarized format, the author describes the coins of the following kings of Cilician Armenia: Levon I, gold coins, coronation trams with one and two lions, tram, and tank; Hetoum I, tram, bilingual coins, tank, and kardez; Levon II, tram and copper;

Hetoum II, billon and copper; Smpad, silver and copper; Gosdantin I, gold, silver, and copper; Levon III, takvorin; Oshin, takvorin; Gosdantin III, takvorin and pogh; Gosdantin IV, takvorin and pogh; Levon V, billon and pogh; lastly, the coins of Cyprus with the Armenia inscription.

Ամփոփ եւ ընդհանուր կերպով մը հեղինակը կը նկարագրէ Կիլիկիոյ հետեւեալ հայ թագաւորներուն դրամները.– Լեւոն Ա, ոսկեդրամներ, մի եւ երկու առիւծներով օծման դրամներ, դրամ եւ դանգ· Հեթում Ա, դրամ, երկլեզուեան դրամներ, դանգ եւ քարտէզ· Լեւոն Բ, դրամ եւ պղինձ· Հեթում Բ, բիլլոն եւ պղինձ· Սմբատ, արծաթ եւ պղինձ· Կոստանդին Ա, ոսկի, արծաթ եւ պղինձ· Լեւոն Գ, թագուորին· Օշին, թագուորին· Կոստանդին Գ, թագուորին եւ փող· Կոստանդին Դ, թագուորին եւ փող· Լեւոն Ե, բիլլոն եւ փող· վերջինը՝ Կիպրոսի դրամները Արմենիա արձանագրութեամբ։

924 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Kilikiayum ktrvats dramnerě [The Coins Struck in Cilician Armenia] - *Կիլիկիայում կտրված դրամները*, գրեց՝ *Խ. Ա. Մուշեղյան. Hay zhoghourdi patmut'yun.* Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, Institute of History, 1976, Vol. III, pp. 732-736, illus. In Armenian.

The main types of Cilician Armenian coins and the seal of King Levon I are described. The author concludes that the kingdom of Cilician Armenia, from inception, issued coins with Armenian inscriptions which had wide circulation. They have been discovered singly and in the form of hoards inside and outside of the borders of Cilicia since they satisfied not only the internal markets but also the demands of external markets. Henry Sarkissian

Թուարկւում եւ համառօտ նկարագրւում են Կիլիկիայի հայկական պետութեան կողմից թողարկուած դրամների ամենաբնորոշ օրինակները եւ Լեւոն Թագաւորի կնիքը։ Վերջում հեղինակը եզրակացնում է, որ Կիլիկեան հայկական պետութիւնը իր ծագման ու զարգացման ողջ ընթացքում հայերէն գրերով դրամներ է թողարկել, որոնք լայն տարածում են ունեցել։ Դրանք յայտնաւորուել են առանձին օրինակներով եւ ամբողջական գանձերի ձեւով, ըստ որում ոչ միայն բուն Կիլիկիայում, այլեւ նրա սահմաններից դուրս, որովհետեւ սպասարկել են ոչ միայն ներքին այլեւ արտաքին չուկաների պահանջները։

Հենրի Սարգսեան

925 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Neizdannyĭ ėkzemplĭar zolotoĭ monety Rubenidov [A Hitherto Unpublished Specimen of Roupenian Gold Coin] - Неизданный экземпляр золотой монеты Рубенидов, автор Х. А. Мушегян. *Ėpigrafika Vostoka*, Vol. XX (1971), pp. 95-96, illus. In Russian.
See abstract of No. 922.

926 MUSEI IMPERIALIS PETROPOLITANI. St. Petersbourg: 1745, Vol. II, p. 452, pl. III. In Latin.
According to Paul Z. Bedoukian (*Coinage of Cilician Armenia*, p. xxii), this is the first publication which describes coins bearing entirely Armenian inscriptions. Three silver trams are described: two of them are given to Levon I and one of them to Hetoum-Zabel. The Romanized legends are published.

Ըստ Զարեհ Պտուկեանի (Կիլիկեան Հայաստանի դրամները, էջ xxii), *այս առաջին հրատարակութիւնն է որ կը նկարագրէ ամբողջովին հայատառ խորագիր կրող դրամներ։ Կը նկարագրուին երեք արծաթ դրամներ՝ երկու հատը կը տրուին Լեւոն Ա.-ին եւ հատ մըն ալ՝ Հեթում-Զապէլին։ Լատիներէնի տառափոխուած խորագրերը հրատարակուած են։*

927 NERCESSIAN, Y. T. The Coronation Trams of King Levon I of Cilicia, by Y. T. Nercessian. *Asbarez*, Weekly English Language Edition, Vol. LXXII (Wednesday, 6 February 1980), No. 6059, p. 4, illus.
In a meeting of the Armenian Numismatic Society, a paper was read on the coronation trams of Levon I. The author divides the coronation trams into two groups: one lion and two lion. In both cases the obverse depicts Christ standing to left and the king, on the right side, kneeling to left with a crown on his head, and a form of light descending from above. The descending light also is subdivided into the following groupings: a figure of a dove from heaven symbolizing the Holy Ghost, rays of light descending from heaven, and an arm or a hand extending downward from heaven. Additional comments are made on the Armenian "H" and "A" letters appearing on some coins as the integral part of the descending light. The author concludes that the single lion coronation tram is relatively rare,

whereas the double lion coronation tram constitutes approximately two percent of Levon's coinage.

Զեկուցուած է Լեւոն Ա.-ի օծման դրամներու մասին, Հայ Դրամագիտական Ընկերակցութեան ժողովներէն մէկուն մէջ: Հեղինակը կը բաժնէ օծման դրամները երկու խումբի՝ մի առիւծ եւ կրկնառիւծ: Երկուքին ալ ակողմերը կը ներկայացնեն Քրիստոսը ձախին կանգնած եւ թագաւորը՝ աջին, ձախ յենած ու թագ մը գլխուն վրայ եւ լոյսի երեւոյթ մը կ'իջնէ վերէն: Վար իջնող լոյսը բաժնուած է հետեւեալ խումբերու.- Սուրբ Հոգին խորհրդանշող աղաւնիի ձեւ մը երկինքէն վար կ'իջնէ, լոյսի ճառագայթներ երկինքէն վար կ'իջնեն եւ ձեռք մը կամ բազուկ մը երկինքէն վար կ'երկարի: Ցաւելեալ դիտողութիւններ կ'արտայայտուին «Ց» եւ «Ա» տառերու մասին որոնք կը տեսնուին կարգ մը օծման դրամներու վրայ իբրեւ մի մասը երկինքէն իջնող լոյսի ճառագայթին: Հեղինակը կ'եզրակացնէ թէ մի առիւծով օծման դրամը բաղդատաբար հազուագիւտ է, մինչդեռ կրկնառիւծ օծման դրամները կը կազմեն Լեւոնի ընդհանուր դրամներուն գրեթէ երկու առ հարիւրը:

928 NERCESSIAN, Y. T. The Coronation Trams of Levon I, by Y. T. Nercessian. *Armenian Observer,* Vol. X (6 February 1980), No. 9, pp. 2, 6, illus.; *Numismatic Circular,* Vol. LXXXVIII (June 1980), No. 6, pp. 211-212.

See abstract of No. 927.

929 NERCESSIAN, Y. T. An Introduction to the Coins of Cilician Armenia, by Y. T. Nercessian. *Journal of International Numismatics,* Vol. XIII (1979), Nos. 2, 3, 4, 5, pp. 44-47, 67-69, 92-95, 112-116, respectively, illus.

The historical background of Cilician Armenia is sketched and, in order to offer a basic knowledge to a beginner collector to "get started," the following coins of Cilician Armenia are described: Baron Gosdantin I, copper coin; kings, Levon I, a single lion tram, a common tram with two lions, and a tank with a leonine head; Hetoum I, Hetoum-Zabel type common tram, tank, and kardez; Levon II, tram. Additional comments are made on the coinage of all the kings who ruled Cilician Armenia. Chronology and transliteration tables are included to supplement the article.

Հայկական Կիլիկիոյ պատմութիւնը ուրուագծուած է եւ իբրեւ հիմնական դրամագիտական ծանօթութիւն նորսկզբնակ դրամահաւաքի մը համար՝ կը նկարագրուին Կիլիկեան Հայաստանի հետեւեալ դրամները.– իչխան Կոստանդին Ա, պղինձէ դրամ. թագաւորներ՝ Լեւոն Ա, մի առիւծով դրամ, կրկնառիւծ սովորական դրամ եւ դանգ թագադրուած առիւծի գլուխով. Հեթում Ա, Հեթում-Զապէլի տեսակ հասարակ դրամ, դանգ եւ քարտէզ. Լեւոն Բ, դրամ: Ցաւելեալ նշումներ կ'ըլլան Կիլիկեան Հայաստանի բոլոր թագաւորներու դրամներու մասին: Ցօդուածին կցուած են նաեւ ժամանակագրական եւ տառափոխման աղիւսակները:

930 NERCESSIAN, Y. T. Levon II Trams Struck in Ayas, by Y. T. Nercessian. *Essays on Armenian Numismatics in Memory of Father Clement Sibilian on the Centennial of His Death,* Editors Dickran Kouymjian and Y. T. Nercessian. *Armenian Numismatic Journal,* Series I, Vol. IV (1978, published in 1980), pp. 81-90, pls. VIII-IX. Armenian summary.

Historical background of this period is examined and a variant of Levon II trams indicating the Ayas mint is discussed. The author analyzes the possible motives for the establishment of the Ayas mint in the thirteenth century. Based on an article, penned by Fr. Au. Sekoulian, the trams of King Levon II indicating the Ayas mint are catalogued, where the obverse depicts the equestrian king to right and the reverse displays a crowned lion to left or right. The author concludes that the thirteenth century Armenian manuscripts and the colophons must be directly examined, and the spelling of Ayas must be studied for corroboration before a definitive judgment can be made on the mint of Ayas. The metrological data, legend, transliteration and translation of the legends are published.

Քննուած է այս շրջանի վերաբերեալ պատմութիւնը եւ քննարկուած է Լեւոն Բ-ի դրամներու մի տարբերակը, որոնք Այաս դրամատունը կը յիշատակեն: Հեղինակը մանրամասնութեամբ կը տարրալուծէ Այասի փողերանոցի հաստատման հաւանական չարժառիթները: Հիմնուած Հ. Օ. Սեքուլեանի գրչին պատկանող յօդուածի մը վրայ, կը ցուցակագրուին Այաս դրամահատարանի պատկանող Լեւոն Բ թագաւորի դրամները, ուր ակողմը կը ներկայացնէ ձիաւոր թագաւորը

դէպի աջ եւ բեկողմը կը պատկերացնէ պսակաւոր առիւծ մը դէպի ձախ կամ աջ: Հեղինակը կ'եզրակացնէ թէ ԺԳ դարու հայ ձեռագիրներն ու յիշատակարանները պէտք է հետազօտուին Այաս քաղաքի միջնադարեան ուղղագրութեան ճշդման համար եւ ապա վերջնական եզրակացութեան պէտք է յանգիլ Այաս փողերանոցի մասին: Ձափագիտական տուեալները, չրջագրութիւնը, արձանագրութեանց տառափոխութիւնն ու թարգմանութիւնը հրատարակուած են:

931 NERCESSIAN, Y. T. *Outline and Rarity of Cilician Armenian Coins.* Los Angeles: Armenian Numismatic Society, 9 April 1974, 1 p.

The published coin types and the chronology of all Cilician Armenian rulers (1080-1375) are outlined and the rarity for each type of coin on a scale of 1 to 10 is offered.

Կիլիկիոյ հայ գահակալներու (1080–1375) ժամանակագրութիւնն ու հրատարակուած դրամներու տիպերը ուրուագծուած են եւ ընծայուած է հազուագիւտ դրամի աստիճանը իւրաքանչիւր տիպ դրամի համար՝ 1–10 չափանիչի վրայ:

932 NERCESSIAN, Y. T. Silver Tram Testifies to Coronation, by Y. Nercessian. *World Coin News,* Vol. VII (3 June 1980), No. 23, pp. 20, 23.

See abstract of No. 927.

933 NONY, D. Une monnaie de Petite-Arménie (Cilicie) découverte en Espagne, par D. Nony. *Bulletin de la Société Française de Numismatique,* Vol. XXIV (July 1969), No. 7, pp. 432-433, illus. In French.

A tram attributed to King Levon I of Cilician Armenia is described which was discovered in Solana del Pino, Spain. Nony is not able to explain if the coin had gotten to Spain by Christians or Muslims, by way of sea or land. The Romanized legend and metrological data of this two lion silver are published.

Նկարագրուած է դրամ մը, վերագրուած Կիլիկիոյ Լեւոն Ա թագաւորին, որ գտնուած է Սպանիոյ Սոլանա դէլ Պինօ չրջանին մէջ: Նոնի անկարող է բացատրելու, թէ դրամը քրիստոնեաներու կամ իսլամներու միջոցաւ հասած է Սպանիա, ծովային թէ ցամաքային

ճամբով։ Այս կրկնահուծ արծաթի լատիներէնի տառափոխուած խորագրութիւնն ու չափագիտական տուեալները հրատարակուած են։

934 PLANT, Richard. Armenia, by R. Plant. *Northern Numismatic News,* Vol. IV (June 1974), No. 12, pp. 4-5, illus.

The chronology of Cilician Armenian rulers is given. A coronation tram of Levon II (1185-1218) and a double pogh of Hetoum I (1226-1270) are presented. The Romanized legends are published.

Կիլիկեան Հայաստանի գահակալներու ժամանակագրութիւնը տրուած է։ Ընծայուած են Լեւոն Բ-ի (1185–1218) օծման դրամ մը եւ Հեթում Ա-ի (1226–1270) երկփող մը։ Հրատարակուած են լատիներէնի տառափոխուած խորագրութիւնները։

935 PLANT, Richard. Armenian, Georgian Coins Reflect History, by Richard Plant. *Coin World,* Vol. XX (13 June 1979), No. 1000, pp. 70-71, illus.

In the section on Armenia, the history of Cilician Armenia is sketched. The chronology of Armenian rulers is given and the coins of the following rulers are introduced to the collector: Levon I (1198-1218), Hetoum and Zabel (1226-1269), Levon V (1374-1375), Louis of Savoy [King of Jerusalem, Cyprus, and Armenia (1458-1460)]. The author concludes that the Armenian coins present an excellent opportunity for numismatic research and discovery.

Հայաստանի բաժնին մէջ ուրուագծուած է Կիլիկիոյ հայոց պատմութիւնը։ Տրուած է Կիլիկեան Հայաստանի գահակալներուն ժամանակագրութիւնը եւ դրամահաւաքին ներկայացուած է հետեւեալ թագաւորներու դրամները.– Լեւոն Ա (1198–1218), Հեթում եւ Զապէլ (1226–1269), Լեւոն Ե (1374–1375), Լուդովիկոս Սավոյեցի [թագաւոր Երուսաղէմի, Կիպրոսի եւ Հայաստանի (1458–1460)]։ Հեղինակը կ'եզրակացնէ թէ հայկական դրամները գերազանց առիթ մը կը ներկայացնեն դրամագիտական հետազօտութեան եւ յայտնութեան համար։

936 RHODES, N. G. Some Armenian Notes, by N. G. Rhodes. *Numismatic Circular,* Vol. LXXXIV (October 1976), No. 10, pp. 370-371, illus.

The author discusses the following unpublished variants of Arme-

nian trams: two new dates of Hetoum-Kaikhusrew bilingual trams (A.H. 635 and 644), an Armenian bilingual tram overstruck on a Seljuq dirham, a Seljuq dirham overstruck on an Armenian tram.

Հեղինակը կը քննարկէ հետեւեալ հայ դրամներու մինչեւ հիմա չհրատարակուած տարբերակները.- երկու նոր թուականներ Հեթում-Քայխոսրովի երկլեզուեան դրամներու (Հ. 635 եւ 644), հայ երկլեզուեան դրամ մը կրկնադրոշմուած սելջուկեան դիրհեմի մը վրայ, սելջուկեան դիրհեմ մը կրկնադրոշմուած հայ դրամի մը վրայ:

937 SABBAGHIAN, Berj. Het'um I-i Het'um-Zapēl ew erklezuian dramneru masin [Concerning the Hetoum-Zabel and Bilingual Type Trams of Hetoum I] - *Հեթում Ա.ի Հեթում-Զապէլ եւ երկլեզուեան դրամներու մասին, գրեց՝ Պերճ Սապպաղեան. Haigazian Armenological Review,* Vol. VIII (1980), pp. 233-248, illus. In Armenian with English summary.

The Hetoum-Zabel and bilingual type trams of Hetoum I (1226-1270), king of Cilician Armenia, are discussed. During his reign of forty-five years, the basic design of the Hetoum-Zabel tram remained unchanged. After reviewing the related historical events, the author concludes that Hetoum continued to strike coins of the same type for a half-century compelled by diplomatic and economic necessities. On bilingual coins, the author examines all possible reasons which have been worthy of consideration by numismatists. Then he compares the bilingual trams with the coins of the Seljuqs of Rum and Ayyūbids, and concludes that the bilingual trams were issued because of commercial reasons, since the illiterate Seljuqs could not tell the difference between the Armenian bilingual trams from the Seljuq dirhams. The striking of bilingual coins may have discontinued as a result of the Pope's suggestion, since the Crusader barons had ceased the issuance of arabicized gold coins threatened under the excommunication of Pope.

Քննարկուած են Կիլիկեան Հայաստանի Հեթում Ա. (1226-1270 թթ.) թագաւորի դրամներու երկու տեսակները՝ Հեթում-Զապէլի եւ երկլեզուեան դրամները: Հեթում թագաւորի քառասունհինգ տարի գահակալութեան ընթացքին, Հեթում-Զապէլի պատկերատիպի դրոշմը հիմնականօրէն մնաց անփոփոխ: Պատմական պարագաները

վերյիշելէ ետք, հեղինակը կ'եզրակացնէ թէ Հեթում հարկադրուած դիւանագիտական ու տնտեսական անհրաժեշտութենէն չարունակեց հատանել դրամ նոյն դրոշմով մօտ կէս դար: Երկլեզուեան դրամներու նկատմամբ՝ հեղինակը կը քննէ բոլոր հաւանական դրդապատճառները որոնք անցեալին մէջ արժանացած են դրամագէտներու մեկնաբանութեան: Ապա կը բաղդատէ երկլեզուեան դրամները Ռուսի սելջուկեաններու եւ Այեուբեաններու դրամներուն հետ ու կը յանգի սա եզրակացութեան՝ թէ երկլեզուեան դրամները թողարկուած են վաճառականական դրդապատճառներու նախատեսումով, քանի անգրագէտ սելջուկները ի վիճակի չէին զանազանելու հայ երկլեզուեան դրամները սելջուկեան դիրհեմներէն: Երկլեզուեան դրամներու հատանումը ընդհատուած կրնայ ըլլալ Հռոմի պապի թելադրանքէն, քանի խաչակիր իշխաններ դադրեցուցին արաբատառ ոսկիներու հատանումը հարկադրուած պապի բանադրանքի ներքեւ:

938 SABBAGHIAN, Berj. Kilikioy Ki Liwzinian (Guiton Lusinian) t'agaworēn ts'ard ch'hratarakuats artsat'-t'agworin mĕ [A Silver Takvorin, Hitherto Unpublished, from Guy Lusignan (Guidon Lusinian) of Cilician Armenia] - *Կիլիկիոյ Կի Լիւզինեան (Գուիտոն Լուսինեան) թագաւորէն ցարդ չհրատարակուած արծաթ-թագուորին մը*, գրեց՝ *Պերճ Սապպաղեան*. *Zartonk*, Vol. XXXVI (Tuesday, 29 May 1973), No. 199 (10,662), p. 2, illus. In Armenian.

A double struck takvorin variant of Guy Lusignan (1342-1344) of Cilician Armenia is discussed. The author reports a different spelling of the king's name, *ԿԻՏ* (KIT), which, according to Alishan, is mentioned in medieval manuscripts.

Քննարկուած է կրկնադրոշմ թագուորինի տարբերակ մը, վերագրուած Հայաստանի Կի Լուսինեանին (1342–1344): *Հեղինակը կը տեղեկագրէ թագաւորի անուան ուղղագրութեան ԿԻՏ տարբեր անուանաձեւը, որ ըստ Ալիշանի, յիշուած է միջնադարեան մատենագրութեանց մէջ:*

939 SAULCY, F. de. *Nusmismatique des croisades,* par Louis Felicien de Saulcy. Paris: 1847. Reprint, Bologna: Arnoldo Forni, 1974, pp. 173-174, Nos. 1, 7, pl. XIX, Nos. 5, 7. In French.

An illegible Cilician Armenian silver coin is given to princess Marguerite of Sidon and another illegible billon of Levon V (1374-1375) of Cilician Armenia is given to the kingdom of Cyprus.

Կիլիկեան Հայաստանի անընթեռնելի արծաթեայ դրամ մը տրուած է Սիդոնի Մարգարիտ իշխանուհիին եւ ուրիշ անընթեռնելի բիլլոն մը, որ կը պատկանի Կիլիկիոյ Լեւոն Ե թագաւորին (1374–1375), տրուած է Կիպրոսի թագաւորութեան:

940 SCHLUMBERGER, Gustave. Mélanges de numismatique et de sigillographie médiévales, par Gustave Schlumberger. *Revue Numismatique,* Series IV, Vol. IX (1905), pp. 355-356, illus. In French.

A crusader type billon of Levon II of Cilician Armenia displaying the crowned head of the king, published in *Revue Archéologique* of 1875, is reviewed and a new variant specimen, again inscribed in Latin, is published.

Վերաքննուած է խաչակիրներու դրամներու տիպով Կիլիկեան Հայաստանի Լեւոն Բ թագաւորին բիլլոնը, պատկերացնելով Լեւոնի թագադրուած գլուխը, հրատարակուած 1875 թ. Revue Archéologique-ին մէջ եւ քննուած է այլ լատինատառ նմոյշի մը տարբերակը:

941 SCHLUMBERGER, Gustave. Monnaies des princes Chrétiens d'Orient, à l'époque des croisades (Monnaies inédites et rectifications), par Gustave Schlumberger. *Revue Archéologique,* New Series, Vol. XXX (1875), pp. 345-349. In French.

A crusader type billon of Levon II, with the crowned head of the king, is described. Schlumberger expresses the opinion that the coin was struck for circulation in Antioch and it was Levon's intention to annex the city of Antioch and the fertile Orontes Valley to his kingdom, Cilician Armenia. Additionally, an unpublished silver coin of Levon II with a single lion on the reverse is described.

Նկարագրուած է խաչակիրներու դրամներուն տիպով Լեւոն Բ-ի բիլլոն մը, որ կը պատկերացնէ թագաւորին պսակուած գլուխը: Շեշտբերժէ կ'եզրակացնէ թէ դրամը կոխուած է Անտիոքի մէջ չրջանառութեան համար եւ Լեւոնի ծրագիրն էր կցել Անտիոքը եւ Որոնդէսի բարեբեր հովիտը իր հայկական Կիլիկիոյ թագաւորութեան: Ինչպէս նաեւ նկարագրուած է բեկողմին վրայ մի առիւծով անտիպ դրամ մը:

942 SCHLUMBERGER, Gustave. Les Monnaies médiévales des rois de Petite Arménie, par Gustave Schlumberger. *Revue des Études Arméniennes,* Vol. I (1920), No. 1, pp. 3-8. In French.

The main types of Cilician Armenian coins are described and some historical background is provided. The coins attributed to the following kings are mentioned: Levon II (1185-1219), a silver coin where the king is seated on his throne with a lion on the reverse, coronation tram with two lions, a copper with a crowned lion's head; Hetoum I (1226-1271), a Hetoum-Zabel type silver and a Hetoum-Kaiqobād type bilingual silver. Additional comments are made on Hetoum II and his brothers, the Lusignan rulers, etc.

Հայկական կիլիկիոյ ամենէն աչքառու դրամները նկարագրուած են եւ հակիրճ պատմական ներածական մը տրուած է: Հետեւեալ թագաւորներու վերագրուած դրամները յիշուած են.- Լեւոն Բ (1185–1219), արծաթեայ դրամ մը ուր թագաւորը բազմած է իր գահին վրայ եւ բեկղմին վրայ՝ առիւծ մը, օծման դրամ մը երկու առիւծներով, պղինձ մը թագադրուած առիւծի գլուխով. Հեթում Ա (1226–1271), Հեթում-Զապէլի պատկերատիպով արծաթ մը եւ Հեթում-Քայքոպատի երկլեզուեան արծաթ մը: Յիշուած են Հեթում Բ եւ իր եղբայրները, Լուսինեան գահակալները եւն.:

943 SCHLUMBERGER, Gustave. *Numismatique de l'Orient Latin,* par Gustave Schlumberger, Paris: Ernest Leroux, 1878. Reprint, Graz: Akademische Druck- U. Verlagsanstalt, 1954, p. 40, pl. III, No. 10; 200-204, pls. VII, Nos. 20-26, VIII, Nos. 1, 13. In French.

In the catalogue the coins of Oriental Latin rulers are described. The crusader type billon of Levon II of Cilician Armenia with Latin legend is mentioned. Schlumberger expresses the opinion that the coin was struck for circulation in Antioch and it was Levon's intention to annex the city of Antioch to Cilician Armenia. Additionally, the author lists the coins of John II, Louis of Savoy, James II and Catherine Cornaro, rulers of Cyprus, Jerusalem, and Cilician Armenia (1432-1489), minted in Cyprus and inscribed with Latin legends.

Կատալոգին մէջ արեւելեան լատին թագաւորներու եւ իշխաններու դրամները նկարագրուած են: Յիշուած է խաչակիրներու դրամներու տիպով եւ լատին տառերով հայկական կիլիկիոյ թագաւոր Լեւոն

Բ-ի բիլլոնը: Շլումբերժէ կ'եզրակացնէ թէ դրամը կոխուած էր չրջանառութեան համար Անտիոքի մէջ եւ Լեւոնի ծրագիրն էր Անտիոքը կցել կիլիկեան Հայաստանի: Ինչպէս նաեւ հեղինակը կը նչէ հետեւեալներուն դրամները.- Յովհաննէս Բ, Լուդովիկոս Սավոյեայ, Յակոբ Բ եւ կատարինէ Կոռնարոյ իբրեւ կառավարիչ Կիպրոսի, Երուսաղէմի եւ Կիլիկեան Հայաստանի (1432-1489), հատանուած Կիպրոսի մէջ եւ արձանագրուած լատինատառ խորագրութեամբ:

944 SCHLUMBERGER, Gustave. *Les principautés franques du Levant,* par G. Schlumberger. Paris: Ernest Leroux, 1877, pp. 24-28, illus. In French.

The history of Cilician Armenia is sketched. A bilingual silver coin attributed to Hetoum I, king of Cilician Armenia, and Kaiqobād, the sultan of Iconium, is discussed. The obverse depicts the equestrian king and Armenian legend, the reverse, the Arabic inscription.

Ուրուագծուած է Կիլիկիոյ հայոց պատմութիւնը: Քննարկուած է Կիլիկեան Հայաստանի թագաւոր Հեթում Ա-ի եւ Քոնիայի սուլթան Քայքոպատի վերագրուած երկլեզուեան արծաթեայ դրամ մը: Ակողմը կը պատկերացնէ ձիաւոր թագաւորը ու հայերէն խորագրութիւնը, բեկողմը՝ արաբերէն արձանագրութիւնը:

945 SCHLUMBERGER, Gustave. Trois sceaux et deux monnaies de l'époque des croisades; Monnaie d'or inédite de Léon II, roi d'Arménie, par Gustave Schlumberger. *Archives de l'Orient Latin,* Vol. I (1881), pp. 675-678, illus. In French.

The gold coin of Levon II, King Levon from 1198-1219 of Cilician Armenia, is discussed. The coin in question portrays the facing king seated on a throne ornamented with lions; the reverse depicts a single lion to left holding a cross with two bars. The weight is 4.80 grams.

Քննարկուած է Լեւոն Բ-ի, ապա Լեւոն թագաւոր Կիլիկեան Հայաստանի 1198-1219 թթ., մի ոսկիէ դրամը: Խնդրոյ առարկայ դրամը կը պատկերացնէ թագաւորը հանդիպահայեաց եւ բազմած իր առիւծազարդ գահին վրայ, բեկողմը կը ներկայացնէ առիւծ մը դէպի ձախ, որ կը բռնէ երկու գիծերով խաչ մը: Ծանրութիւնը 4.80 գրամ է:

946 SCOTT & COMPANY. Armenia, and the Coins of Its Little Kings. *Coin Collector's Journal,* Vol. IX (1884), pp. 153-156.

The coins of the following rulers are described: Levon II (1185-1218), a tahegan where the king is seated on a throne and on the reverse, two lions, another tahegan with similar obverse but a single lion on the reverse, a coronation tahegan with one lion, a large copper with lion's head and struck in Sis; Hetoum I (1226-1270), Hetoum-Zabel type tahegan, a large copper where the king is seated on a throne and struck in Sis; Hetoum II (1289-1308), a billon with king's head, a copper with an equestrian design, a copper where the king is seated with crossed legs, a copper with king's head; Smpad (1295-1298), a copper with king mounted; Gosdantin II (1298-1300), a tahegan with equestrian design; Oshin (1308-1320), a tahegan with equestrian design.

Նկարագրուած են հետեւեալ գահակալներու դրամները.– Լեւոն Բ (1185–1218), դահեկան մը ուր թագաւորը բազմած է գահին վրայ եւ բեկորմին վրայ՝ երկու առիւծներ, ուրիշ դահեկան մը նախկինին նման բայց մի առիւծ բեկորմին վրայ, մի առիւծով օծման դահեկան մը, մեծ պղինձ մը առիւծի գլուխով եւ կոխուած ի Սիս. Հեթում Ա (1226–1270), Հեթում–Զապէլի տիպով դահեկան մը, մեծ պղինձ մը ուր թագաւորը բազմած է գահին վրայ եւ կոխուած ի Սիս. Հեթում Բ (1289–1308), բիլլոն մը թագաւորին գլուխով, պղինձ մը ձիաւորի պատկերատիպով, պղինձ մը ուր թագաւորը ծալապատիկ նստած է, պղինձ մը թագաւորին գլուխով. Սմբատ (1295–1298), պղինձ մը ձիաւորի պատկերատիպով. Կոստանդին Բ (1298–1300), դահեկան մը ձիաւորի պատկերատիպով. Օշին (1308–1320), դահեկան մը ձիաւորի պատկերատիպով:

947 SEKOULIAN, Au. Armenian Coins Struck in Ayas, by Fr. Au. Sekoulian. *Essays on Armenian Numismatics in Memory of Father Clement Sibilian on the Centennial of His Death,* Editors Dickran Kouymjian and Y. T. Nercessian. *Armenian Numismatic Journal,* Series I, Vol. IV (1978, published in 1980), pp. 75-80, pl. VII. Armenian summary.

See abstract of No. 948.

948 SEKOULIAN, Au. Ayas k'aghak'in mēj kokhuats hay

dramner [Armenian Coins Struck in the City of Ayas] - *Այաս քաղաքին մէջ կոխուած հայ դրամներ, գրեց՝ Հ. Օ. Սեքուլեան. Handes Amsorya,* Vol. LXXXII (April-June 1968), Nos. 4-6, pp. 213-218, illus. Reprint, *Armenian Numismatic Journal,* Series I, Vol. III (December 1977), No. 4, pp. 41-43, illus. In Armenian.

Certain variants of tanks of Hetoum I are discussed. Due to the spelling of the legend, Sekoulian concludes that beside the mints of Sis and Tarsus, during the reign of Hetoum I, for a specific period, a royal mint was operational in Ayas. Here, twenty percent of the copper coins of Hetoum I were struck which have, on the reverse, a cross ornamented with stars or rays and dots on the arms. We must attribute these coins to the last years of Hetoum I (1267-1271), when they were forced to transfer the mint from Sis to Ayas due to the Mamlūk invasion.

Հեթում Ա-ի դանգերուն կարգ մը տարբերակները քննարկուած են: Շրջագրի ուղղագրութեան պատճառաւ, Սեքուլեան կ'եզրակացնէ թէ Սիսի եւ Տարսոնի փողերանոցներէն զատ, Հեթում Ա-ի ժամանակ, որոշ ատեն մը, արքունի փողերանոց մը եղած է նաեւ Այաս, ուր կոխուած են Հեթում Ա-ի այն պղինձներուն քսան առ հարիւրը, որոնց երկրորդ կողմի աստղազարդ կամ ճաճանչազարդ խաչին թեւերը կէտեր ունին: Եւ այս պղինձները պէտք է դնենք Հեթում Ա-ի (1267-1271) վերջին տարիներուն, երբ Սիսէն Այաս ստիպուած էին փոխադրել փողերանոցը մամլուքներու արշաւանքին պատճառաւ:

949 SEKOULIAN, Au. Ditoghut'iwnner Lewon I-i (1187-1219) dramneru patkeratiperu tsagman masin [Observations on the Origin of the Design of the Coins of Levon I (1187-1219)] - *Դիտողութիւններ Լեւոն Ա.ի (1187-1219) դրամներու պատկերատիպերու ծագման մասին, գրեց՝ Հ. Օ. Սեքուլեան. Handes Amsorya,* Vol. LXXXIV (October-December 1970), Nos. 10-12, pp. 477-488, illus. In Armenian.

The design of the baronial copper coin of King Levon I (Baron Levon II, 1187-1198) and then the royal tram are discussed. Sekoulian concludes that the baronial copper coin obverse is a present from the emperor Frederick I Barbarossa and designed probably by the hand of a German craftsman. The obverse of his tram is a copy of the bracteate of Frederick I. For the reverse, the idea is

taken from the same source. Later, with the combination of double lions it was refined and a harmonious original Armenian design was created, which was copied by the Germans and many other nationalities.

Լեւոն Ա-ի (իշխան Լեւոն Բ, 1187-1198) պղինձէ դրամը ու ապա իր արքայական դրամը ուսումնասիրուած են: Սեքուլեան կ'եզրակացնէ թէ Լեւոնի իշխանական պղինձէ դրամին ակողմի պատկերը նըւէր է Ֆրեդերիկոս Ա Շիկամօրուս կայսեր կողմէ եւ փորագրուած է հաւանաբար գերմանացի վարպետի մը ձեռքով: Իր արքայական դրամին ակողմը օրինակութիւն է նոյն կայսեր թիթեղադրամին: Բեկողմի առիւծի գաղափարական նշանը առնչուած է դարձեալ նոյն աղբիւրէն, ապա կատարուած է հայոց կողմէ նոր՝ զոյգ առիւծներու բաղադրութիւն-համադրութիւն մը, որ օրինակ ծառայած է նախ գերմանացիներուն եւ ապա բազմաթիւ ուրիշ ժողովուրդներուն:

950 SEKOULIAN, Au. Kitay? [Guy?] - *Կիտա՞յ, գրեց՝ Հ· Օ· Սեքուլեան· Handes Amsorya,* Vol. LXXXVII (July-September 1973), Nos. 7-9, pp. 327-330, illus. In Armenian.

The article penned by Berj Sabbaghian in *Zartonk* is questionned. Sekoulian concludes that the silver coin may not even belong to King Guy (1342-1344). During the first strike the coin probably was partially struck. The artisan struck a second time without realizing that the die or the coin had moved. Because of being a double strike it has created confusion.

Պերճ Սապպաղեանի ստորագրած յօդուածը, տպուած Զարթօնքի մէջ, հարցաքննուած է: Սեքուլեան կ'եզրակացնէ թէ արծաթը հաւանաբար ոչ իսկ կի թագաւորին (1342-1344) պատկանի: Առաջին հարուածին դրամին կէսը կոխուած է: Հարուածողը երկրորդ հարուած մը տուած է առանց անդրադառնալու, որ կնքոցը կամ դրամը տեղափոխուած է: Այս ձեւով կրկնատիպ ըլլալուն, չփոթութիւն ստեղծած է:

951 SEKOULIAN, Au. Lewon II-i otsman dramnerě [The Coronation Coins of Levon II] - *Լեւոն Բ-ի օծման դրամները, գրեց՝ Հ· Օ· Սեքուլեան· Handes Amsorya,* Vol. LXXIV (April-June 1960), Nos. 4-6, pp. 204-208, illus. In Armenian.

The Cilician Armenian gold coin attributed by Bedoukian to Levon I-Hetoum I is questioned. Sekoulian attributes the gold to Hetoum

I-Levon II since Hetoum I and Levon II, his son and successor, ruled together. The silver coins with obverse dies similar to the gold coin in question, previously given to Levon I, are reassigned to Levon II and called Levon II coronation coins.

Հարցաքննուած է Կիլիկեան Հայաստանի ոսկիէ դրամը, զոր Պըտուկեան վերագրած է Լեւոն Ա-Հեթում Ա-ի: Սեքուլեան ոսկին կը վերագրէ Հեթում Ա-Լեւոն Բ-ի, քանի որ միայն այս երկու թագաւորները միատեղ գահակալած էին: Ինդրոյ առարկայ ոսկիի տիպով արծաթները, որոնք նախապէս տրուած էին Լեւոն Ա-ին, կը տրուին Լեւոն Բ-ին եւ կը կոչուին Լեւոն Բ-ի օծման դրամներ:

952 SEKOULIAN, Au. Step'anē t'ē Stefanē? [Step'anē or Stefanē?] - *Ստեփանէ՞ թէ Ստեֆանէ*, գրեց՝ Հ· Օ· *Սեքուլեան*· *Handes Amsorya*, Vol. LXXXVII (January-March 1973), Nos. 1-3, pp. 81-86, illus. In Armenian.

The legend of the copper coin of Prince Levon II is discussed. Sekoulian reads the inscription of Levon's father's name with the "Ֆ" (F) letter of the Armenian alphabet instead of "Փ" (P') which is claimed by Bedoukian. The author concludes that the copper coin of Levon is the oldest evidence of existence of the "Ֆ" letter, which joined the ranks of the Armenian alphabet from 1187-1199, or may be even earlier than that.

Ուսումնասիրուած է իչխան Լեւոն Բ-ի պղինձէ դրամին մակագրութիւնը: Սեքուլեան կը կարդայ Լեւոնի հօր անուան արձանագրութիւնը «Ֆ» գիրով փոխան «Փ» գրի, որ հրատարակուած է Պըտուկեանի կողմէ: Հեղինակը կ'եզրակացնէ թէ Լեւոնի իչխանական պղինձէ դրամը հնագոյն ապացոյցն է «Ֆ» գրի գոյութեան հայ այբուբենի մէջ, որ մուտք գործած է 1187-1199 ժամանակաշրջանին, կամ նոյնիսկ աւելի ալ առաջ:

953 SEKOULIAN, Au. Viennayi Mkhit'arian t'angarani Awshini artsat'nerě [The Silver Coins of Oshin in the Mekhitarist Museum in Vienna] - *Վիեննայի Մխիթարեան թանգարանի Աւշինի արծաթները*, գրեց՝ Հ· Օ· *Սեքուլեան*· *Handes Amsorya*, Vol. LXXXVI (January-March 1972), Nos. 1-3, pp. 95-110, illus. In Armenian.

The 298 takvorins of King Oshin (1307-1320) from the Mekhitarist

Museum in Vienna are catalogued based on Bedoukian's classification system which is supplemented with the variants not found in the corpus of Bedoukian's *Coinage of Cilician Armenia.* The classification includes the inscription, field marks, monograms, and weight. Arabic overstrikes are also mentioned where Sekoulian thinks that the Arabic dies were used by the occupying ruler on the limited supply of coins which was later exchanged for a bigger sum of non-overstruck coins.

Վիեննայի Մխիթարեան թանգարանէն, Օշին թագաւորի (1307-1320) 298 *թագուորիննները դասաւորուած են, հիմնուած՝ Պոուկեանի Կիլիկեան Հայաստանի դրամները դրքի դասաւորման վրայ եւ յաւելցուած են տարբերակները: Յուցակագրութիւնը կը պարունակէ դրամի չրջագրութիւնը, մենագրերը, դաչտի նշանները եւ ծանրութիւնը: Ցիչուած են նաեւ արաբերէն կրկնադրոշմները, ուր Սեքուլեան կը խորհի թէ արաբերէն կնիքը կը զարնուէր գրաւորին կողմէ՝ սահմանափակ դրամներու վրայ, որ կը փոխանակուէր աւելի մեծ գումարի մը չկնքուած դրամներու յանձնումի պարագային:*

954 SEKOULIAN, Au. Viennayi Mkhit'arian t'angarani Het'oum II-i pghindzē erkrord tesaki dramnerě - [The Second Type of Copper Coins of Hetoum II in the Mekhitarist Museum in Vienna] - *Վիեննայի Մխիթարեան թանգարանի Հեթում Բ.ի պղինձէ երկրորդ տեսակի դրամները, գրեց՝ Հ. Օ. Սեքուլեան. Handes Amsorya,* Vol. LXXXIV (April-June 1970), Nos. 4-6, pp. 209-230. In Armenian.

The copper coins of Hetoum II in the Mekhitarist Museum in Vienna are classified, where the obverse displays the king seated on the throne. The coins are catalogued according to the following subdivisions: the king seated on a throne, the king seated on a pillow with two supports without legs, the king seated in oriental fashion on an unseen pillow or the floor. The reverse subclassifications are based on the 21 different cross varieties. The copper coins of Hetoum II overstruck in Arabic are also catalogued. The weight of each coin is given.

Դասաւորուած են Վիեննայի Մխիթարեան թանգարանի Հեթում Բ-ի պղինձները, ուր ակողմին վրայ պատկերուած է գահին վրայ բազմած թագաւորը: Դասաւորումը կատարուած է հետեւեալ ստո-

բաբաժանումներով.– թագաւորը բազմած գահի մը վրայ, թագաւորը բազմած երկու յենարան ունեցող առանց ոտքի բազմոցի մը վրայ, թագաւորը նստած արեւելեան ձեւով ծալապատիկ՝ չտեսնուած բարձի մը կամ գետնի վրայ: Բեկողմի ստորաբաժանումները հիմնուած են խաչի 21 տարբերակներուն վրայ: Դասաւորուած են նաեւ Հեթում Բ-ի արաբատառ կրկնադրոշմուած պղինձները: Տրուած է իւրաքանչիւր դրամի ծանրութիւնը:

955 SEKOULIAN, Au. *Viennayi Mkhit'arian t'angarani Kostandin III-Lewon V dramnerě* [The Coins of Gosdantin III-Levon V in the Mekhitarist Museum in Vienna] - Վիեննայի Մխիթարեան թանգարանի Կոստանդին Գ.-Լեւոն Ե. դրամները, *գրեց՝ Հ. Ո. Սեքուլեան*. Vienna: Mekhitarist Press, *Nationalbibliothek,* Vol. CCXVI, 1971, 90 pp., 7 pls., illus. Reprinted from *Handes Amsorya,* Vol. LXXXV (January-March, April-June 1971), Nos. 1-3, 4-6, pp. 75-98, 207-238, respectively, illus. In Armenian.

Over 1100 coins are attributed to the following kings of Cilician Armenia: Gosdantin III Nghrian (1344-1363), takvorins struck in Tarsus and Sis, billon takvorin, and small copper; Levon the Usurper (1363-1365), takvorin, billon takvorin, large and small coppers; Gosdantin IV (1365-1373), takvorin, billon takvorin, and small copper; Levon V Lusignan (1374-1375), large and small billons and small copper; and numerous illegible coins given to all of the above rulers. The classification is based on the corpus of Bedoukian's *Coinage of Cilician Armenia* and includes the inscriptions, monograms, fieldmarks, and weight. In some cases revisions are suggested and certain coppers of Gosdantin IV are reattributed and given to Gosdantin III.

Աւելի քան 1100 դրամներ վերագրուած են կիլիկիոյ հետեւեալ հայ թագաւորներուն.– Կոստանդին Գ Նղրեան (1344–1363), թագուորիններ կոխուած Տարսոն եւ Սիս, արծաթապղինձ թագուորին եւ փոքր պղինձ. Լեւոն գահակալ–Բռնակալ (1363–1365), թագուորին, արծաթապղինձ թագուորին, մեծ ու փոքր պղինձներ. Կոստանդին Դ (1365–1373), թագուորին, արծաթապղինձ թագուորին եւ փոքր պղինձ. Լեւոն Ե Լուսինեան (1374–1375), մեծ ու փոքր արծաթապղինձներ եւ փոքր պղինձ. ինչպէս նաեւ բազմաթիւ անորոշ ընթերցւածով դրամներ տրուած վերոյիշեալ թագաւորներուն: Դասաւո-

րութիւնը հիմնուած է Պոռւկեանի Կիլիկեան Հայաստանի դրամ-ները գրքի քօրփուսին վրայ ու կը պարունակէ դրամին չրջագրու-թիւնները, մենագրերը, դաչտի նչանները եւ ծանրութիւնը: Կարգ մը տեղեր սրբագրութիւններ թելադրուած են եւ Կոստանդին Դ-ի որոչ պղինձները կրկին վերագրուած են Կոստանդին Գ-ի:

956 SEKOULIAN, Au. Viennayi Mkhit'arian t'angarani Lewon I-i krknaṛiwts ōtsman artsat' dramnerĕ [The Two Lion Silver Coronation Coins of Levon I in the Mekhitarist Museum in Vienna] - *Վիեննայի Մխիթարեան թանգարանի Լեւոն Ա.ի կրկնադիւծ օծման արծաթ դրամները, գրեց՝ Հ. Ս. Սեքուլեան. Handes Amsorya,* Vol. LXXXIV (July-September 1970), Nos. 7-9, pp. 365-370. In Armenian.

The two lion type coronation coins of Levon I are catalogued according to Bedoukian's *Coinage of Cilician Armenia* with the following subclassifications: a hand extending from heaven, a dove descending from heaven, and a ray of light descending from heaven. The weight of each coin is given.

Լեւոն Ա-ի կրկնադիւծ օծման դրամները դասաւորուած են ըստ Պոռւկեանի Կիլիկեան Հայաստանի դրամները գրքին եւ հետեւեալ ստորաբաժանումներով՝ ձեռք մը կ'երկարի երկինքէն, աղաւնի մը կ'իջնէ երկինքէն եւ լոյսի ճառագայթ մը կ'իջնէ երկինքէն: Տրուած է նաեւ իւրաքանչիւր դրամին ծանրութիւնը:

957 SEKOULIAN, Au. Viennayi Mkhit'arian t'angarani Lewon I-i pghindzē dangerĕ [The Copper Tanks of Levon I in the Mekhitarist Museum in Vienna] - *Վիեննայի Մխիթարեան թանգարանի Լեւոն Ա.ի պղինձէ դանգերը, գրեց՝ Հ. Ս. Սեքուլեան. Handes Amsorya,* Vol. LXXXIV (January-March 1970), Nos. 1-3, pp. 99-106. In Armenian.

The tanks of Levon I found in the Mekhitarist Museum in Vienna are catalogued. The classification is based on the corpus of Bedoukian's *Coinage of Cilician Armenia.* The author publishes the variant legends, the number of rays, and cross variations, and notes the coins struck in the city of Ayas. Sekoulian advances the date of establishment of the mint of Ayas to the reign of Levon I.

Դասաւորուած են Վիեննայի Մխիթարեան թանգարանի մէջ գըտ-

նուած Լեւոն Ա-ի դանգերը: Դասաւորութիւնը հիմնուած է Պտուկեանի Կիլիկեան Հայաստանի դրամները գրքի քօրփուսին վրայ: Հեղինակը կը հրատարակէ չրջագրերը, քանի ճառագայթ ունեննալը, խաչի տարբերակները, ինչպէս նաեւ կը յիշատակուին Այաս քաղաքի փողերանոցին մէջ կոխուած դրամները: Սեքուլեան կը նախասահմանէ Այասի փողերանոցին հիմնադրութեան թուականը՝ Լեւոն Ա-ի գահակալութեան չրջանին:

958 SEKOULIAN, Au. Viennayi Mkhit'arian t'angarani Lewon III-i (1306-1307) pghindznerě [The Copper Coins of Levon III (1306-1307) in the Mekhitarist Museum in Vienna] - *Վիեննայի Մխիթարեան թանգարանի Լեւոն Գ-ի* (1306–1307) *պղինձները, գրեց՝ Հ. Օ. Սեքուլեան. Handes Amsorya*, Vol. LXXXVI (April-June, July-September 1972), Nos. 4-6, 7-9, pp. 225-238, 373-382, respectively. In Armenian.

The copper coins of Levon III are catalogued according to the corpus of Bedoukian's *Coinage of Cilician Armenia* with the following subclassifications: the king with or without the throne on the obverse, each coin of these groups, in their own turn, have the following four design variants: the right hand holding a cross, the left arm folded and holding nothing; the right hand holding a cross, the left arm folded and holding a staff extending over his left shoulder; the left hand holding a cross, the right arm folded and holding nothing; the left hand holding a cross, the right arm folded and holding a staff extending over his right shoulder. And, lastly, the reverse routine is based on ten different styles of crosses. The weight of each coin is given.

Լեւոն Գ-ի պղինձէ դրամները դասաւորուած են ըստ Պտուկեանի Կիլիկեան Հայաստանի դրամները *գրքի քօրփուսին եւ հետեւեալ ստորաբաժանումներով.- ակողմին վրայ՝ թագաւորը գահով կամ առանց գահի, աստնցմէ իւրաքանչիւրը կ'ունեննայ իր չորսական բաժանումը հետեւեալ ձեւով.- խաչ մը կը բռնէ աջ ձեռքով, ձախ թեւը ծալլուած է եւ ոչինչ կը բռնէ. խաչ մը կը բռնէ աջ ձեռքով, ծալլուած ձախով՝ արքայական մական մը որ կ'երկարի ձախ ուսին վրայ. ձախ ձեռքով կը բռնէ խաչ մը, աջ թեւը ծալլուած է եւ ոչինչ կը բռնէ. ձախ ձեռքը կը բռնէ խաչ մը եւ ծալլուած աջով՝ մական մը որ կ'երկարի աջ ուսին վրայ: Եւ վերջինը, ետեւի ձեւը, հիմնուած*

է խաչի տասը տարբերակներուն վրայ։ Տրուած է նաեւ իւրաքանչիւր դրամին ծանրութիւնը։

959 SESTINI, Domenico. *Lettere e Dissertazioni numismatiche, sopra alcune Medaglie rare della Collezione Ainslieana; Dissertazione sopra alcune Monete Armene dei Principi Rupinensi,* di Domenico Sestini. Livorno: Tommaso Masi, 1789, Vol. II, Letter No. 3, pp. 22-55, 2 pls. Reprinted as a booklet, 1789, 39 pp., 2 pls. In Italian.

The history of Cilician Armenia is given and the chronological tables of the first dynasty, governors, Marzpans, Ostikans, Bagratids, Roupenians, etc. are tabulated. The coins of the following rulers are described: Levon II, a silver coin where the king is seated on a throne ornamented with lions and the reverse displays a long cross between two lions, a copper coin where a crowned leonine head is portrayed; Hetoum I, a copper coin struck in Sis where the king is seated on a throne, a bilingual silver coin is noted in the discussion; Levon III, a silver coin which displays an equestrian on the obverse, reverse, a lion to left, copper coin with a lion to left; Hetoum II, a copper coin struck in Sis with the facing head of the king; T'oros III, a copper coin with a lion on each side; Smpad, a silver which displays an equestrian on the obverse and Jesus on the reverse; Ġosdantin II, a silver where an equestrian is displayed on the obverse and a lion on the reverse, a copper which displays an equestrian on the obverse; Hetoum II, a silver where the king is seated on the obverse and Jesus on the reverse.

Տրուած է Կիլիկեան Հայաստանի պատմութիւնը եւ ցուցակագրուած է ժամանակագրութիւնը նախնական հարստութեան, կուսակալներուն, մարզպաններուն, ոստիկաններուն, Բագրատունիներուն, Ռուբենեաններուն եւն.։ Նկարագրուած են հետեւեալ հայ թագաւորներու դրամները.– Լեւոն Բ, արծաթ դրամ մը ուր թագաւորը նստած է առիւծազարդ գահին վրայ եւ կրկնառիւծ պատկերատիպ մը կայ բեկողմին վրայ, պղինձէ դրամ մը ուր դրուագուած է թագադրուած առիւծի մը գլուխը· Հեթում Ա, պղինձէ դրամ մը ուր կ'երեւի թագաւորը նստած գահին վրայ եւ կոխուած է ի Սիս, յիշուած է նաեւ երկլեզուեան արծաթ դրամը· Լեւոն Գ, արծաթ դրամ մը որ կը պատկերացնէ ձիաւոր մը ակողմին վրայ, բեկողմին վրայ՝ առիւծ մը դէպի ձախ, պղինձէ դրամ

մը ուր պատկերուած է առիւծ մը դէպի ձախ. Հեթում Բ, պղինձէ դրամ մը թագաւորի հանդիպահայեաց գլուխով եւ կոխուած Սիսի մէջ. Թորոս Գ, պղինձէ դրամ մը ուր իւրաքանչիւր կողմին վրայ պատկերուած է առիւծ մը. Սմբատ, արծաթէ դրամ մը ուր պատկերուած է ձիաւոր մը ակողմին վրայ եւ ցիսուսը՝ բեկողմին վրայ. Կոստանդին Բ, արծաթէ դրամ մը ուր պատկերուած է ձիաւոր մը ակողմին վրայ եւ առիւծ մը բեկողմին վրայ, պղինձէ դրամ մը ուր ակողմին վրայ պատկերուած է ձիաւոր մը. Հեթում Բ, արծաթէ դրամ մը ուր ակողմին վրայ պատկերուած է նստած թագաւորը եւ բեկողմին վրայ՝ ցիսուսը:

960 SESTINI, Domenico. *Lettere e Dissertazioni numismatiche, sopra alcune Madaglie rare della Collezione Ainslieana,* di Domenico Sestini. Livorno: Tommaso Masi, 1779, Vol. III, p. 147, No. 11, pl. III. In Italian.

A Cilician Armenian bronze coin attributed to King T'oros is presented. An equestrian is displayed on the obverse and a lion to right on the reverse.

Ընծայուած է կիլիկեան Հայաստանի բրոնզէ դրամ մը, վերագրուած Թորոս թագաւորին: Ձիաւոր մը պատկերուած է ակողմին վրայ, բեկողմին վրայ՝ առիւծ մը դէպի աջ:

961 SESTINI, Domenico. *Lettere e Dissertazioni numismatiche, sopra alcune Medaglie rare della Collezione Ainslieana; Lettera VIII, sopra due Monete Armene dei Principi Rupinensi,* di Domenico Sestini. Livorno: Tommaso Masi, 1790, Vol. IV, pp. 84-85. In Italian.

A copper coin of Levon II of the Roupenian dynasty is mentioned. A half tahegan is described; the obverse displays a lion and the reverse, two crowned standing royal figures. After reviewing the possible choices of kings, Sestini attributes the coin to Hetoum I and Levon III, his son and successor. The Romanized legend is published.

Ցիչուած է Ռուբենեան հարստութեան Լեւոն Բ-ի պղինձէ դրամը: Նկարագրուած է կէս դահեկան մը. ակողմը կը պատկերացնէ առիւծ մը, բեկողմը՝ երկու պսակաւոր ոտքի կանգնած թագաւորներ: Հաւանական ընտրեալ թագաւորները քննելէ ետք, Սեստինի կը վերագրէ դրամը Հեթում Ա-ի եւ Լեւոն Գ-ի, իր որդին ու յաջորդը: Լատիներէնի տառափոխուած խորագրութիւնը հրատարակուած է:

962 SIBILIAN, Clement. Beschreibung von XVII noch unedirten Münzen der Armenisch-Rupenischen Dynastie in Kilikien, von Clemens Sibiljan. *Sitzungsberichte der philosophisch-Historischen Classe der kaiserlichen Akademie der Wissenschaften,* Vol. VIII (March 1852), pp. 275-300, 3 pls. Reprinted as a booklet, 28 pp., 3 pls. In German.

Seventeen unpublished coins of the following kings of Cilician Armenia are discussed: Hetoum I (1224-1270) and Kaiqobād (1219-1236), a bilingual coin with equestrian design; Levon III (1270-1289), a copper where the obverse displays a cross and the reverse, a lion without a cross; Smpad (1296-1298), a silver with two lions on the reverse and two coppers with equestrian design; Levon IV (1301-1307), a silver with equestrian design; Oshin (1308-1320), a silver with equestrian design and a copper where the king is seated on his throne; Levon V (1320-1342), three coppers, one large and two small where the king is seated on his throne; Guidon, a silver with equestrian design; Gosdantin, six coins, three silver with equestrian design and three coppers where the king is seated on his throne; Levon VI (1365-1393), a silver coin with equestrian design. The Armenian inscriptions of all the coins discussed are published.

Քննարկուած են Կիլիկեան Հայաստանի հետեւեալ թագաւորներու տասնեօթ անտիպ դրամները.- Հեթում Ա (1224-1270) եւ Քայքոպատի (1219-1236) երկլեզուեան դրամ մը ձիաւորի պատկերատիպով. Լեւոն Գ (1270-1289), պղինձ մը ուր ակողմը կը պատկերացնէ խաչ մը եւ բեկողմը՝ առիւծ մը առանց խաչի. Սմբատ (1296-1298), արծաթ մը բեկողմին վրայ կրկնառիւծի պատկերատիպով եւ երկու պղինձներ ձիաւորի պատկերատիպով. Լեւոն Դ (1301-1307), արծաթ մը ձիաւորի պատկերատիպով. Օշին (1308-1320), արծաթ մը ձիաւորի պատկերատիպով եւ պղինձ մը ուր թագաւորը բազմած է իր գահին վրայ. Լեւոն Ե (1320-1342), երեք պղինձներ, մին խոշոր եւ երկուքը փոքր ուր թագաւորը բազմած է իր գահին վրայ. Կիտոն (Գուիտոն), արծաթ մը ձիաւորի պատկերատիպով. Կոստանդին, վեց դրամներ, երեքը արծաթ ձիաւորի պատկերատիպով եւ երեքը պղինձ ուր թագաւորը բազմած է իր գահին վրայ. Լեւոն Զ (1365-1393), արծաթ մը ձիաւորի պատկերատիպով: Հրատարակուած են բոլոր քննարկուած դրամներու հայերէն խորագրութիւնները:

963* SIBILIAN, Clement. *Dasaworut'iwn ṙubenian dramots'* [Classification of Roupenian Coins] - Դասաւորութիւն ռուբինեան դրամոց, գրեց՝ Հ. Կղեմէս Վ. Սիպիլեան, edited by Fr. Krikoris Kalemkiarian. Vienna: Mekhitarist Press, 1892, xvi, 88, 31 pp., 6 pls., illus. In Armenian. The second supplement, Ṙubinian t'agaworut'ian minch'ew hima ch'hratarakuats dramnerě, 28 pp., reprinted from *Europa*, Series I, Vol. V (1851), Nos. 46, 48; Vol. VI (1852), Nos. 2, 9, 11, 16, illus. In Armenian. See abstract of No. 966.

The classical treatise is strictly dedicated to the numismatics of Cilician Armenia. The numismatic bibliography of 51 titles are listed and a general overview is given on Armenian numismatics. The coinage of the following rulers are classified and discussed in the text and first supplement: Prince Levon II (1187-1198), copper coin with equestrian knight galloping to left; Levon II as king (1198-1219), gold coins with one and two lions, double tram, half double tram, coronation trams with one and two lions, common tram and half tram with two lions, large copper with crowned leonine head, billon with Latin legend; Hetoum I (1226-1270), gold coin given to Hetoum I-Levon III, bilingual trams and half trams of Hetoum-Kaiqobād and Hetoum-Kaikhusrew, common tram and half tram with Hetoum-Zabel design, large copper, medium size coppers, with equestrian and king seated design; Levon III (1270-1289), tram with equestrian design, half trams with and without legend, copper coin with a lion; Hetoum II (1289-1305), billon and two types of coppers; T'oros (1293-1295), tram with a lion on each side; Smpad (1296-1298), tram with two lions and copper coin with equestrian design; Gosdantin II (1298-1299), gold coin with castle design, tram and copper coin where the king is standing and holding an uplifted sword; Levon IV (1301-1307), tram with equestrian design and copper coin with the king seated; Oshin (1308-1320), coronation tram with two lions, silver with equestrian design, copper with the king seated; Levon V (1320-1342), silver with equestrian design, copper with the king seated; Guy (1342-1344), silver with equestrian design and copper with the king seated; Gosdantin III (1345-1363), silver with equestrian design; Gosdantin IV (1365-1373), silvers with equestrian design struck in Tarsus and Sis, coppers with the king seated struck in Tarsus and Sis; Peter (1368-1369), silver with

equestrian design; Levon VI (1374-1375), silver with equestrian design, billon with the portrait of the king, copper coin with the lion of Cyprus. The last section contains corrections to the twenty-three mistakes that Langlois has made in his classification of Roupenian coins. The "Foreword" composed by K. Kalemkiarian includes Fr. Clement Sibilian's biography and bibliography.

Դասական բանասիրութիւնը յատկապէս նուիրուած է Կիլիկիոյ հայ դրամագիտութեան: Տպուած է մատենագրական ցանկը 51 դրամագիտական գրականութեանց եւ ընդհանուր ակնարկ մը տրուած է հայ դրամագիտութեան մասին: Հետեւեալ հայ գահակալներուն դրամները դասաւորուած ու քննարկուած են գրքին ու առաջին յաւելուածին մէջ.- Իշխան Լեւոն Բ (1187-1198), պղինձէ դրամ ուր հեծեալ ասպետը կը ձիավարէ դէպի ձախ· Լեւոն Բ իբրեւ թագաւոր (1198-1219), ոսկեդրամներ մի եւ երկու առիւծներով, երկդրամ, կէս երկդրամ, օծման դրամներ մի եւ երկու առիւծներով, հասարակ դրամ եւ կէս դրամ երկու առիւծներով, մեծ պղինձ թագադրուած առիւծի գլուխով, լատինատառ արծաթապղինձ· Հեթում Ա (1226-1270), ոսկեդրամ տրուած Հեթում Ա-Լեւոն Գ-ի, Հեթում-Քայքոպատի եւ Հեթում-Քայխոսրովի երկլեզուեան դրամներ եւ կէս դրամներ, Հեթում-Զապէլի պատկերատիպով հասարակ դրամ եւ կէս դրամ, խոշոր պղինձ, միջակ մեծութեամբ պղինձներ՝ ձիաւորի եւ նստած թագաւորի պատկերատիպով· Լեւոն Գ (1270-1289), դրամ ձիաւորի պատկերատիպով, կէս դրամ խորագրով ու առանց խորագրի, մի առիւծով պղինձ· Հեթում Բ (1289-1305), արծաթապղինձ եւ երկու տեսակ պղինձներ· Թորոս (1293-1295), դրամ մը իւրաքանչիւր կողմը մի առիւծով· Սմբատ (1296-1298), կրկնառիւծ դրամ եւ ձիաւորի պատկերով պղինձ· Կոստանդին Բ (1298-1299), բերդի նկարով ոսկիէ դրամ, դրամ եւ պղինձ ուր Կոստանդինի ձեռքը սուր կը կրէ· Լեւոն Գ (1301-1307), ձիաւորի պատկերատիպով դրամ եւ պղինձ ուր թագաւորը նստած է· Օշին (1308-1320), կրկնառիւծ օծման դրամ, ձիաւորի պատկերատիպով դրամ, պղինձ ուր թագաւորը նստած է· Լեւոն Ե (1320-1342), ձիաւորի պատկերատիպով արծաթ, պղինձ ուր թագաւորը նստած է· Կի (1342-1344), ձիաւորի պատկերատիպով արծաթ եւ պղինձ ուր թագաւորը նստած է· Կոստանդին Գ (1345-1363), ձիաւորի պատկերատիպով արծաթ· Կոստանդին Դ (1365-1373), ձիաւորի պատկերատիպով արծաթներ կոխուած Տարսոն եւ Սիս, պղինձներ ուր թագաւորը նստած է՝ կոխուած Տարսոն եւ Սիս·

Պետրոս (1338–1369), *ձիաւորի պատկերատիպով արծաթ· Լեւոն Զ* (1374–1375), *ձիաւորի պատկերատիպով արծաթ, արծաթապղինձ ուր կը տեսնուի թագաւորի կիսանդրին, պղինձ կիպրոսի առիւծի պատկերատիպով: Վերջին գլուխը կը պարունակէ ճչդումներ Լանգլուայի քսաներեք անճչդութիւններուն զոր ինք հրատարակած է ուրբենեան դրամներու դասաւորութեան ընթացքին: Գ· Գալէմքեարեանի կողմէ չարադրուած «Ցառաջաբան»ը կը պարունակէ Հ· Կղեմէս Սիպիլեանի կենսագրութիւնն ու մատենագրութիւնը:*

964 SIBILIAN, Clement. Numismatique arménienne, par Clément Sibilian. *Revue de l'Orient,* New series Vol. XII (1860), pp. 193-205. In French.

The history of Armenia is outlined and the coinage of Cilician Armenia, examined in the writings of the following authors, is discussed: Le marquis de Savergnan, Tristan, Du Cange, Cuperi, La Croze, Pembroke, Pellerin, Adler, Chamtchian, Sestini, Brosset, Cappelletti, Krafft, Borrell, and Langlois. Sibilian makes pertinent comments as required.

Ուրուագծուած է Հայաստանի պատմութիւնը եւ քննարկուած է Կիլիկեան Հայաստանի դրամագիտութիւնը, քննուած հետեւեալ հեղինակներու դրամագիտական գրականութեանց մէջ·– Լը մարքի դը Սաւերնյան, Տրիստան, Դու կանժ, Կուպերի, Լա կրոզ, Պեմբրոկ, Պելլերին, Ադլեր, Ջամչեան, Սեստինի, Բրոսէ, Կապպելլետտի, Քրաֆթ, Բոռել եւ Լանգլուա: Սիպիլեան անհրաժեշտ դիտողութիւններ կը կատարէ ըստ պատչաճի:

965 SIBILIAN, Clement. Oski [Gold] - *Ոսկի, գրեց՝ Հ· Կղեմէս Վ· Սիպիլեան· Armenian Numismatic Journal,* Series I, Vol. II (December 1976), Nos. 3 & 4, p. 27. Reprinted from *Classificaton of Roupenian Coins,* pp. 48-49. In Armenian.

The gold coin of King Gosdantin II (1298-1299) with the fortress of Sis is described and the legend is discussed extensively. Sibilian concludes that because of its comparative weight with respect to the Byzantine and Arab coins it could have been a commemorative coin and not issued for the purpose of trading in commercial transactions.

Նկարագրուած է Կոստանդին Բ թագաւորի (1298–1299) *ոսկեդրամը*

Սսոյ բերդին նկարով։ Խորագրութիւնը քննարկուած է մանրամասնութեամբ ։ Սիպիլեան կ'եզրակացնէ թէ այս ոսկին չէ հատանուած առեւտուրի մէջ գործածութեան համար· այլ չքաղրամ մը կրնայ ըլլալ, քանի որ դրամի կշիռը բիւզանդական եւ արաբական ոսկեայ կշիռներուն չի համապատասխաներ։

966 SIBILIAN, Clement. Ṛubinian t'agaworut'ian minch'ew hima ch'hradarakuats dramnerĕ [The Hitherto Unpublished Coins of the Roupenian Kings] - *Ռուբինեան թագաւորութեան մինչեւ հիմա չհրատարակուած դրամները, գրեց՝ Հ· Կղեմէս Վ· Սիպիլեան· Europa,* Series I, Vol. V (1851), Nos. 46, 48; Vol. VI (1852), Nos. 2, 9, 11, 16, illus. Reprinted as second supplement to the *Classification of Roupenian Coins,* Vienna: Mekhitarist Press, 1892, the last 28 pp., illus. In Armenian.

The coins of the following kings of Cilician Armenia are discussed: Levon III (1270-1289), copper where the obverse displays a cross and the reverse, a lion without cross; Smpad (1296-1298), silver with two lions on the reverse, copper with equestrian design; Levon IV (1301-1307), silver with equestrian design; Oshin (1308-1320), silver with equestrian design; Levon V (1320-1342), copper where the king is seated; Gosdantin, silver with equestrian design; Levon VI (1374-1375), silver with equestrian design; Hetoum I (1226-1270), Hetoum-Kaiqobād and Hetoum-Kaikhusrew bilingual trams; Gosdantin, copper where the king is seated; Guidon (1343-1345), silver with equestrian design.

Քննարկուած են Կիլիկեան Հայաստանի հետեւեալ թագաւորներու դրամները·- Լեւոն Գ (1270–1289), պղինձ ուր ակողմին վրայ պատկերուած է խաչ մը, բեկողմին վրայ՝ առիւծ մը առանց խաչի· Սըմբատ (1296–1298), բեկողմին վրայ երկու առիւծներով արծաթ, ձիաւորի պատկերատիպով պղինձ· Լեւոն Դ (1301–1307), ձիաւորի պատկերատիպով արծաթ· Օշին (1308–1320), ձիաւորի պատկերատիպով արծաթ· Լեւոն Ե (1320–1342), պղինձ ուր թագաւորը նստած է գահին վրայ· Կոստանդին, ձիաւորի պատկերատիպով արծաթ· Լեւոն Զ (1374–1375), ձիաւորի պատկերատիպով արծաթ· Հեթում Ա (1226–1270), Հեթում-Քայքոպատի եւ Հեթում-Քայխոսրովի երկլեզուեան դրամներ· Կոստանդին, պղինձ ուր թագաւորը նստած է գահին վրայ· Կիտոն (Գուիտոն, 1343–1345), ձիաւորի պատկերատիպով արծաթ։

967 SMITH, H. R. W. A Meeting of East and West, by H. R. W. Smith. *Semitic and Oriental Studies,* University of California Publications in Semitic Philology, Vol. XI (1951), pp. 423-427, pls. 7, 8.

A silver piece of Levon the Magnificent is described. The diameter measures 22 mm and the coin weighs 2.73 gm. The obverse portrays the facing king of Lesser Armenia who is seated on a throne ornamented with lions. The reverse shows a crowned lion to left with the "h" monogram. The author questions the possibility that it was of German origin. In reference to the monogram, he states that it seems to be more than a mint mark, and may have an integral connection with the motive of the coin.

Նկարագրուած է Լեւոն Մեծագործի մի արծաթեայ դրամը, որ ունի 22 մմ տրամագիծ եւ 2·73 գր ծանրութիւն: Ակողմը կը պատկերացնէ Կիլիկեան Հայաստանի թագաւորը հանդիպահայեաց եւ բազմած առիւծազարդ գահին վրայ: Բեկողմը կը ներկայացնէ թագադրուած առիւծ մը դէպի ձախ եւ «h» մենագիրը: Հեղինակը կը քննէ ակողմի պատկերատիպը ու կը քննէ այն հաւանականութիւնը, թէ դրամին պատկերատիպը կրնայ գերմանական ծագում ունենալ: Ապա մենագրին վերաբերեալ, ան կը յայտարարէ թէ այդ կրնայ աւելի իմաստալից ըլլալ իբրեւ ընդհանուր մոթիվին մի մասը քան թէ իբր մենագիր մը:

968 STONE, Michael E. A Rare Armenian Coin from Jerusalem, by Michael E. Stone. *Israel Numismatic Journal,* Vol. IV (1980), pp. 77-78, pl. 20, No. 2.

A takvorin of Gosdantin II (1342-1344) purchased in Jerusalem is described. The obverse portrays the facing king on horseback to right, holding reins and a spear. The reverse displays a lion advancing to right and a cross above in the field. The legend and metrological data are published.

Նկարագրուած է Երուսաղէմի մէջ գնուած Կոստանդին Բ-ի (1342-1344) թագուորին մը: Ակողմին վրայ պատկերուած է հանդիպահայեաց ձիաւոր թագաւորը դէպի աջ, բռնելով սանձն ու նիզակ մը: Բեկողմին վրայ դրուագուած է դէպի աջ յառաջացող առիւծ մը եւ վերը՝ խաչ մը դաշտին մէջ: Ծորագրութիւնն ու չափագիտական տուեալները հրատարակուած են:

969 SVORONOS, J. N. Ekthesis peri toy Ethnikoy Nomismatikoy Moyseioy kai tēs idiaiteras nomismatikēs syllogēs toy ethnikoy panepistēmioy kata to akadēmaikon etos 1907-1908 [Report on the Accessions of the National Numismatic Museum and the National University (of Athens) during the Academic Year of 1907-1908] - Ἔκθεσισ περὶ τοῦ Ἐθνικοῦ Νομισματικοῦ Μουσείου καὶ τῆσ ἰδιαιτεράσ νομισματικήσ συλλογήσ τοῦ ἐτνικοῦ πανεπιστημίου κατά τό ἀκαδημαϊκόν ἔτοσ 1907-1908 ὑπό Ι. Ν. Σ. *Journal d'Archéologie Numismatique,* Vol. XI (1908), pp. 271-272, Nos. 12-20; Vol. XII (1909-1910), p. 79. In Greek.

In the Armenian section of the acquisition, the following coins are catalogued: a tank of Levon II (1185-1218), two tanks of Hetoum I (1226-1270), two small coppers of Hetoum II (1289-1305), a small copper of Levon V (1320-1342), a small copper of Gosdantin IV (1345-1363) and another copper where the king holds an uplifted sword, and, lastly, a takvorin of Peter I (1368-1369).

Ձեռք բերուած դրամներու հայկական բաժնին մէջ հետեւեալները ցուցակագրուած են.- Լեւոն Բ-ի (1185-1218) *դանգ մը, Հեթում Ա-ի* (1226-1270) *երկու դանգեր, Հեթում Բ-ի* (1289-1305) *երկու փոքր պղինձներ, Լեւոն Ե-ի* (1320-1342) *փոքր պղինձ մը, Կոստանդին Դ-ի* (1345-1363) *փոքր պղինձ մը եւ ուրիշ պղինձ մը ուր թագաւորը վեր կը բռնէ սուր մը ու վերջինը՝ Պետրոս Ա-ի* (1368-1369) *թագաւորին մը:*

970 VOGÜÉ, M. de. Mémoires et dissertations. Monnaies inédites des croisades, par M. de Vogüé. *Revue Numismatique,* New Series, Vol. IX (1864), pp. 291-293, pl. XIV, Nos. 8-9. In French.

The coins of Louis of Savoy (1448-1463) and James II (1460-1473) are discussed. "The king of Cyprus, Jerusalem, and Armenia [Cilician]" is inscribed in Latin on their coins which were minted in Cyprus.

Քննարկուած են Լուդովիկոս Սավոյեայ (1448-1463) *եւ Ճակոբ Բ-ի* (1460-1473) *դրամները: «Թագաւոր Կիպրոսի, Երուսաղէմի եւ Հայաստանի [Կիլիկեան]» խորագրութիւնը արձանագրուած է իրենց դրամներուն վրայ լատին տառերով եւ հատանուած՝ Կիպրոսի մէջ:*

971 WHITTING, P. D. *Byzantine Coins,* by P. D. Whitting. New York: G. P. Putnam's Sons, 1973, pp. 274, 276, Nos. 445, 446, illus.
In discussing the portraiture and art on the Byzantine coins, the obverse of a tram of Levon I and a kardez of Levon III are described and comments are made on why the particular design was depicted in view of political events.

Բիւզանդիոնի դրամներուն վրայի մանրաքանդակներուն քննարկման առթիւ, նկարագրուած են Լեւոն Ա-ի դրամին եւ Լեւոն Գ-ի քարտէզին ակողմերը ու յաւելեալ նչումներ եղած են, թէ ինչո՞ւ դրամին պատկերատիպը ընտրուած է քաղաքական նպատակներէ մղուած:

972 WHITTING, P. D. *Münzen von Byzanz,* von P. D. Whitting. Munich: Ernst Battenberg Verlag, 1973, pp. 282, 284, Nos. 445, 446, illus. In German.
See abstract of No. 971.

ARMENIAN RULERS IN THE BYZANTINE EMPIRE

973 BASMADJIAN, K. J. Dram Hovh. Ch'mshkkay [A Coin of John Zimisces] - *Դրամ Յովհ. Ձմչկկայ, գրեց՝ Կ. Յ. Պասմաճեան. Handes Amsorya,* Vol. IV (May 1890), No. 5, p. 110. In Armenian.
A silver coin of John Zimisces (969-976), who was of Armenian descent and emperor of the Byzantine Empire, is described. The obverse offers the facing bust of the emperor and the Greek legend; the reverse, the Greek legend in five lines.

Նկարագրուած է Բիւզանդական կայսրութեան հայազգի Յովհաննէս Ձմչկիկ (969-976) գահակալին արծաթեայ մի դրամը: Ակողմը կ'ընծայէ կայսրին հանդիպահայեաց կիսանդրին եւ յունատառ խորագրութիւնը, բեկողմը՝ հինգ տողերէ բաղկացեալ յունատառ արձանագրութիւնը:

974 BELLINGER , Alfred R. *Catalogue of the Byzantine Coins in the Dumbarton Oaks Collection and in the Whittemore Collec-*

tion, by Alfred R. Bellinger, Washington, D.C.: Dumbarton Oaks Center for Byzantine Studies, 1966, Vol. I, pp. 291-376, pls. LXVI-LXXX; 1968, Vol. II, Part 1, pp. 216-383, pls. VIII-XXII; 1968, Vol. II, Part 2, pp. 389-609, 624-672, pls. XXIII-XXXIX, XLIXLV; 1973, Vol. III, Part 1, pp. 283-289, 371-386, 452-470, pls. VII, XVIII-XIX; 1973, Vol. III, Part 2, pp. 473-577, 589-710, pls. XXX-XL, XLII-LVI.

The coinage of the following emperors and corulers of Armenian descent of the Byzantine Empire are described: Maurice and Theodosius (582-602); Heraclius and Heraclius Constantine, Martina, Heraclonas (610-641); Constans II and Constantine IV, Heraclius, Tiberius (641-668); Justinian II (685-695); Tiberius III Apsimarus (698-705); Justinian II and Tiberius (705-711); Philippicus Bardanes (711-713); Artavasdus and Nicephorus (742-743); Leo V the Armenian and Constantine (813-820); Michael III the Drunkard, Basil I (842-867); Basil I and Constantine, Leo VI, Alexander (867-886); Leo VI the Wise, Alexander, Constantine VII (886-912); Alexander and Constantine VII (912-913); Constantine VII Porphyrogenitus and Zoe, Romanus, Christopher, Stephen, Constantine, Romanus II (913-959); Romanus II and Basil II, Constantine VIII (959-963); John I Zimisces (969-976); Basil II Bulgaroctonos and Constantine VIII (976-1025); Constantine VIII (1025-1028).

Նկարագրուած են Բիւզանդական կայսրութեան հետեւեալ հայազգի կայսրերուն եւ գահակիցներուն դրամները.– Մօրիկ եւ Թէոդոսոս (582–602)· *Հերակլ եւ Հերակլիոս Կոստանդին, Մարտինա, Հերակլէոնաս* (610–641)· *Կոստաս Բ եւ Կոստանդին Դ, Հերակլ, Տիբերիոս* (641–668)· *Յուստինիանոս Բ* (685–695)· *Տիբերիոս Գ Ապսիմարոս* (698–705)· *Յուստինիանոս Բ եւ Տիբերիոս* (705–711)· *Փիլիկ Վարդան* (711–713)· *Արտաւազդ եւ Նիկեփոր* (742–743)· *Լեւոն Ե Հայկազն եւ Կոստանդին* (813–820)· *Միքայէլ Գ Արբեցողը, Վասիլ Ա* (842–867)· *Վասիլ Ա եւ Կոստանդին, Լեւոն Զ, Աղեքսանդր* (867–886)· *Լեւոն Զ Իմաստասէր, Աղեքսանդր, Կոստանդին Է* (886–912)· *Աղեքսանդր եւ Կոստանդին Է* (912–913)· *Կոստանդին Է Պերփեռուժէն եւ Զօէ, Ռոմանոս, Քրոստափոր, Ստեփան, Կոստանդին, Ռոմանոս Բ* (913–959)· *Ռոմանոս Բ եւ Վասիլ Բ, Կոստանդին Ը* (959–963)· *Յովհաննէս Ա Զմշկիկ* (969–976)· *Վասիլ Բ Բուլղարասպան եւ Կոստանդին Ը* (976–1025)· *Կոստանդին Ը* (1025–1028)։

975 GOODACRE, Hugh. *A Handbook of the Coinage of the Byzantine Empire*, by Hugh Goodacre. London: 1928-1933. Reprint, London: Spink & Son Ltd., 1971, Addenda, pp. 2-3; Part II, pp. 83-88, 93-118, 120-126, 137, 156, 164-168, 180-204, 211-219; Part III, pp. 334-336, illus.

The coinage of the following emperors and corulers of Armenian descent of the Byzantine Empire are described: Maurice Tiberius and Theodosius (582-602); Heraclius I and Heraclius Constantine, Heraclonas, David Tiberius (610-641); Constans II and Gregorius (641-668); Mezecius or Mzhēzh Gnuni (668); Constantine IV Pogonatus and Tiberius III (668-685); Justinian II (685-695); Tiberius III (698-705); Justinian II and Tiberius V (705-711); Philippicus Bardanes (711-713); Artavasdus and Nicephorus (742-744); Turcus Bardanes (803); Leo V the Armenian and Constantine (813-820); Michael III the Drunkard and Bardas (842-867); Basil I and Constantine (867-886); Leo VI the Wise (886-912); Alexander (912-913); Constantine VII Porphyrogenitus (913-959); Romanus I and Christopher (919-944); Romanus II (959-963); John I Zimisces (969-976); Basil II the Bulgaroktonos (976-1025); Constantine VIII (1025-1028); Andronicus III Paleologus (1328-1341).

Նկարագրուած են Բիւզանդական կայսրութեան հետեւեալ հայազգի կայսրերուն եւ գահակից կայսրերուն դրամները.- Մօրիկ Տիբերիոս եւ Թէոդորոս (582-602). *Հերակլ Ա եւ Հերակլիոս Կոստանդին, Հերակլէոնաս, Դաւիթ Տիբերիոս* (610-641). *Կոստաս Բ եւ Գրիգորիս* (641-668). *Մազիզիոս կամ Մժէժ Գնունի* (668). *Կոստանդին Դ Պոգոնատ եւ Տիբերիոս Գ* (668-685). *Ցուստինիանոս Բ* (685-695). *Տիբերիոս Գ* (698-705). *Ցուստինիանոս Բ եւ Տիբերիոս Ե* (705-711). *Փիլիկ Վարդան* (711-713). *Արտաւազդ եւ Նիկեփոր* (742-744). *Վարդան Թուրք* (803). *Լեւոն Ե Հայկազն եւ Կոստանդին* (813-820). *Միքայէլ Գ Արբեցողը եւ Վարդ* (842-867). *Վասիլ Ա եւ Կոստանդին* (867-886). *Լեւոն Զ Իմաստասէր* (886-912). *Ալեքսանդր* (912-913). *Կոստանդին Է Պերփեռուժէն* (913-959). *Ռոմանոս Ա եւ Քրիստափոր* (919-944). *Ռոմանոս Բ* (959-963). *Ցովհաննէս Ա Զմշկիկ* (969-976). *Վասիլ Բ Բուլղարասպան* (976-1025). *Կոստանդին Ը* (1025-1028). *Անդրոնիկ Գ Պալէոլոգոս* (1328-1341):

976 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Sasanian ew vaghbiwzandakan

dramneri shrjanaṛut'iwnĕ Hayastanum [Sassanian and Early Byzantine Coin Circulation in Armenia] - *Սասանեան եւ վաղբիւզանդական դրամների շրջանառութիւնը Հայաստանում*, գրեց՝ Խ. Ա. Մուշեղեան. *Handes Amsorya*, Vol. LXXXVIII (July-September, October-December 1974), Nos. 7-9, 10-12, pp. 335-350, 505-520, respectively. In Armenian.

Sassanian silver coins from the third century (Ardashir I, 224-241) to the seventh century (Yazgard III, 632-651) and early Byzantine gold and silver coins from the fourth century (Theodosius I, 399-395) to the seventh century (Constans II, 643-668), unearthed in Armenia, in numerous hoards, are discussed. Most of these coins reached Armenia through international commerce between East and West, in which Armenia played a very important role due to her strategic location. However, a good part of the Sassanian coins were issued in the mints of Nakhjevān and Dvin.

Ուսումնասիրուած են սասանեան արծաթէ դրամները Գ դարէն (Արտաշիր Ա, 224–241) մինչեւ Է դար (Յազկերտ Գ, 632–651) եւ վաղ բիւզանդական ոսկիէ ու արծաթէ դրամները Դ դարէն (Թէոդորոս Ա, 379–395) մինչեւ Է դար (Կոստաս Բ, 643–668), որոնք գտնուած են Հայաստանի մէջ բազմաթիւ դրամական գանձերով: Այս դրամներու մեծամասնութիւնը Հայաստան հասած է Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ ապրանքափոխանակութեան բերումով, ուր Հայաստան մեծ դեր կատարած է իր դիրքին չնորհիւ: Սակայն սասանեան դրամներու մի կարեւոր մասը թողարկուած է Նախջեւանի եւ Դուինի փողերանոցներուն մէջ:

977 RATTO, R. *Monnaies byzantines,* sous la direction de Rudolfo Ratto. Reprint, Amsterdam: J. Schulman, 1959, pp. 46-54, Nos. 995-1178, pls. XXII-XXV; 58-81, Nos. 1278-1717, pls. XXVII-XXXVIII; 88, Nos. 1794-1808, pl. XLI; 91-100, Nos. 1840-1971, pls. XLII-XLVI; 118, Nos. 2241-2244, pl. LV. In French.

The coinage of the following emperors and associate rulers of Armenian descent of the Byzantine Empire are described: Maurice Tiberius (582-602); Maurice Tiberius, Constantina and Theodosius; Heraclius (610-641); Heraclius and Heraclius Constantine (613-630); Heraclius, Heraclius Constantine and Martina (614-641); Heraclius,

Heraclius Constantine and Heraclonas; Constans II (641-668); Constans II and Constantine IV (654-659); Constans II, Constantine IV, Heraclius and Tiberius (659-668); Constantine IV, Heraclius and Tiberius (668-680); Constantine IV (668-685); Justinian II (685-695); Tiberius III Apsimarus (698-705); Justinian II and Tiberius IV (705-711); Philippicus Bardanes (711-713); Leo V the Armenian (813); Leo V and Constantine (813-820); Michael III, Theodora and Thecla (842-852); Michael III and Theodora (852-856); Michael III (842-867); Michael III and Basil (866-867); Basil I (867-886); Basil I and Constantine VII (869-879); Basil, Constantine and Leo VI (870-879); Basil I, Leo VI and Alexander (879-886); Leo VI the Wise (886-912); Leo VI and Alexander (886-912); Leo VI and Constantine VII (911-912); Alexander (912-913); Constantine VII and Zoe (913-919); Romanus I (919-944); Romanus I and Christopher (921-927); Romanus I, Constantine VII and Christopher (921-927); Romanus I, Constantine VII, Stephen and Constantine (931-944); Constantine VII (945-959); Constantine VII and Romanus II (945-959); John I Zimisces (969-976); Basil II and Constantine VIII (976-1025); Basil II Bulgaroktonos (976-1025); Constantine VIII (1025-1028); Andronicus III Paleologus (1328-1341).

Նկարագրուած են Բիւզանդական կայսրութեան հետեւեալ հայազդի կայսրերուն ու գահակիցներուն դրամները.- Մօրիկ Տիբերիոս (582–602)· *Մօրիկ Տիբերիոս, Կոստանդինա եւ Թէոդորոս· Հերակլ* (610–641)· *Հերակլ եւ Հերակլիոս Կոստանդին* (613–630)· *Հերակլ, Հերակլիոս Կոստանդին եւ Մարտինա* (614–641)· *Հերակլ, Հերակլիոս Կոստանդին եւ Հերակլէոնաս· Կոստաս Բ* (641–668)· *Կոստաս Բ եւ Կոստանդին Դ* (654–659)· *Կոստաս Բ, Կոստանդին Դ, Հերակլ եւ Տիբերիոս* (659–668)· *Կոստանդին Դ, Հերակլ եւ Տիբերիոս* (668–680)· *Կոստանդին Դ* (668–685)· *Ցուստինիանոս Բ* (685–695)· *Տիբերիոս Գ Ապսիմար* (698–705)· *Ցուստինիանոս Բ եւ Տիբերիոս Դ* (705–711)· *Փիլիկ Վարդան* (711–713)· *Լեւոն Ե Հայկազն* (813)· *Լեւոն Ե եւ Կոստանդին* (813–820)· *Միքայէլ Գ, Թէոդորա եւ Թեկլա* (842–852)· *Միքայէլ Գ եւ Թէոդորա* (859–856)· *Միքայէլ Գ* (842–867)· *Միքայէլ Գ եւ Վասիլ* (866–867)· *Վասիլ Ա* (867–886)· *Վասիլ Ա եւ Կոստանդին Է* (869–879)· *Վասիլ, Կոստանդին եւ Լեւոն Զ* (870–879)· *Վասիլ Ա, Լեւոն Զ եւ Աղեքսանդր* (879–886)· *Լեւոն Զ Իմաստասէր* (886–912)· *Լեւոն Զ եւ Աղեքսանդր* (886–912)· *Լեւոն Զ եւ Կոստանդին*

Է (911–912)· Ալեքսանդր (912–913)· Կոստանդին Է եւ Զօէ (913–919)· Ռոմանոս Ա (919–944)· Ռոմանոս Ա եւ Քրիստափոր (921–927)· Ռոմանոս Ա, Կոստանդին Է եւ Քրիստափոր (921–927)· Ռոմանոս Ա, Կոստանդին Է, Ստեփան եւ Կոստանդին (931–944)· Կոստանդին Է (945–959)· Կոստանդին Է եւ Ռոմանոս Բ (945–959)· Յովհաննէս Ա Զմշկիկ (969–976)· Վասիլ Բ եւ Կոստանդին Ը (976–1025)· Վասիլ Բ Բուլղարասպան (976–1025)· Կոստանդին Ը (1025–1028)· Անդրոնիկ Գ Պալէոլոգոս (1328–1341)։

978 RYNEARSON, Paul F. *Byzantine Coin Values,* by Paul F. Rynearson. San Clemente, California: Malter-Westerfield Publishing Company, Inc., 1971, Part I, p. 9, Nos. 36-41; 11-14, Nos. 47-66; 16-20, Nos. 80-82, 85-100, 104-108; 28, Nos. 150-151; Part 2, pp. 42-45, Nos. 213-217, 222-247, 251-259; 47-52, Nos. 279-280, 294-297, 317-338, 341-344; Part 3, pp. 66-71, Nos. 414-416, 422-445, 453, 457; 73-77, Nos. 462-470, 472-474; 86, Nos. 511-512; illus.

The coinage of the following emperors of Armenian descent of the Byzantine Empire are described: Maurice Tiberius (582-602), Heraclius (610-641), Constans II (641-668), Constantine IV (668-685), Justinian II (685-695), Tiberius III (698-705), Justinian II (705-711), Philippicus Bardanes (711-713), Artavasdus (742-744), Leo V the Armenian (813-820), Michael III the Drunkard (842-867), Basil I (867-886), Leo VI the Wise (886-912), Alexander (912-913), Constantine VII (913-959), Romanus I (919-944), Romanus II (959-963), John I Zimisces (969-976), Basil II and Constantine VIII (976-1025), Constantine VIII (1025-1028), Andronicus III Paleologus (1328-1341).

Նկարագրուած են Բիւզանդական կայսրութեան հետեւեալ հայազգի կայսրերուն դրամները.– Մօրիկ Տիբերիոս (582–602), Հերակլ (610–641), Կոստաս Բ (641–668), Կոստանդին Դ (668–685), Յուստինիանոս Բ (685–695), Տիբերիոս Գ (698–705), Յուստինիանոս Բ (705–711), Փիլիկ Վարդան (711–713), Արտաւազդ (742–744), Լեւոն Ե Հայկազն (813–820), Միքայէլ Գ Արբեցողը (842–867), Վասիլ Ա (867–886), Լեւոն Զ Իմաստասէր (886–912), Ալեքսանդր (912–913), Կոստանդին Է (913–959), Ռոմանոս Ա (919–944), Ռոմանոս Բ (959–963), Յովհաննէս Ա Զմշկիկ (969–976), Վասիլ Բ եւ Կոստանդին Ը (976–1025), Կոստանդին Ը (1025–1028), Անդրոնիկ Գ Պալէոլոգոս (1328–1341)։

979 SABATIER, J. *Description générale des monnaies byzantines frappées sous les Empereurs d'Orient depuis Arcadius jusqu'à la prise de Constantinople par Mahomet II,* par J. Sabatier. Paris: Rollin et Feuardant, 1862. Reprint, Graz: Akademische Druck- U. Verlagsanstalt, 1955, Vol. I, pp. 236-304, pls. XXIV-XXXIII; Vol. II, pp. 9-37, pls. XXXV-XXXVIII; 57-59, pl. XL; 79-84, pl. XLII; 96-132, pls. XLIV-XLVII; 138-150, pl. XLVII-XLVIII; 321-322. In French.

The coinage of the following emperors and associate rulers of Armenian descent of the Byzantine Empire are described: Maurice Tiberius (582-602), Constantina and Theodosius; Heraclius I (610-641), Heraclius Constantine, Heraclonas, Eudocia, Martina, David Tiberius and Constans; Constans II (641-668); Constantine IV Pogonatus, Heraclius and Tiberius (668-669), Constantine IV (669-685); Justinian II (685-695); Tiberius III (698-705); Justinian II and Tiberius IV (705-711); Philippicus Bardanes (711-713); Artavasdus (742-743), Constantine V and Nicephorus; Leo V the Armenian (813-820); Michael III the Drunkard (842-867), Theodora, Thecla and Basil I; Basil I (867-886), Constantine IX, Leo VI and Alexander; Leo VI (886-912), Alexander and Constantine X; Alexander (912-913); Constantine X Porphyrogenitus (913-958), Zoe Carbonopsina and Romanus I; Romanus I, Constantine X and Christopher (920-944), Stephen, Constantine; Constantine X Porphyrogenitus (944-959), Romanus II; Romanus II (959-963), Basil II and Constantine XI; John I Zimisces (969-976); Basil II and Constantine XI (976-1025); Constantine XI Porphyrogenitus (1025-1028); Andronicus III (1330-1332).

Նկարագրուած են Բիւզանդական կայսրութեան հետեւեալ հայազգի կայսրերուն եւ զահակիցներուն դրամները.- Մօրիկ Տիբերիոս (582–602), *Կոստանդինա եւ Թէոդորոս· Հերակլ Ա* (610–641), *Հերակլիոս Կոստանդին, Հերակլէոնաս, Եւդոկիա, Մարտինա, Դաւիթ Տիբերիոս եւ Կոստաս· Կոստաս Բ* (641–668)· *Կոստանդին Դ Պոգոնատ, Հերակլիոս եւ Տիբերիոս* (668–669), *Կոստանդին Դ* (669–685)· *Յուստինիանոս Բ* (685–695)· *Տիբերիոս Գ* (698–705)· *Յուստինիանոս Բ եւ Տիբերիոս Դ* (705–711)· *Փիլիկ Վարդան* (711–713)· *Արտաւազդ* (742–743), *Կոստանդին Ե եւ Նիկեփոր· Լեւոն Ե Հայկազն* (813–820)· *Միքայէլ Գ Արբեցողը* (842–867)· *Թէոդորա, Թեկլա եւ Վասիլ Ա· Վասիլ Ա* (867–886), *Կոստանդին Թ, Լեւոն Զ եւ Ալեքսանդր·*

Լեւոն Զ (886–912), *Ալեքսանդր եւ Կոստանդին Ժ. Ալեքսանդր* (912–913). *Կոստանդին Ժ Պերփեռուժէն* (913–958), *Զօէ Կարբոնոպսինա եւ Ռոմանոս Ա. Ռոմանոս Ա, Կոստանդին Ժ եւ Քրիստափոր* (920–944), *Ստեփան, Կոստանդին. Կոստանդին Ժ Պերփեռուժէն* (944–959), *Ռոմանոս Բ. Ռոմանոս Բ* (959–963), *Վասիլ Բ եւ Կոստանդին ԺԱ. Յովհաննէս Ա Զմշկիկ* (969–976). *Վասիլ Բ եւ Կոստանդին ԺԱ* (976–1025). *Կոստանդին ԺԱ Բուլղարասպան* (1025–1028). *Անդրոնիկ Գ* (1330–1332):

980 SAULCY, F. de. *Essai de classification des suites monétaires byzantines,* par F. de Saulcy. Metz: S. Lamort, 1836, text, pp. 35-44, pl. IV; 52-152, pls. V-XIII; 154-157, pl. XIV; 178-182, pl. XVI; 189-238, pls. XVIII-XXI; 243-261, pls. XXII-XXIII; 442-444, pl. XXXII. In French.

The coinage of the following emperors and corulers of Armenian descent of the Byzantine Empire are described: Maurice Tiberius, Constantina and Theodosius (582-602); Flavius Heraclius, Eudocia and Martina (610-641), Heraclius Constantine, Heraclonas, Gregoria and David Tiberius; Constans II (641-668), Constantine Pogonatus, Heraclius and Tiberius; Constantine IV Pogonatus (668-685), Anastasia, Heraclius and Tiberius; Justinian II (685-695), Theodora and Tiberius; Justinian II and Tiberius (705-712); Philippicus Bardanes (711-713); Artavasdus, Anna, Nicephorus and Nicetas (741-743); Leo V the Armenian, Theodosia, Constantine (813-820); Michael III the Drunkard, Eudocia, Theodora, Thecla (842-867); Basil I, Maria, Eudocia, Constantine, Leo, Alexander (867-886); Leo VI the Wise, Theophano, Zoe, Eudocia, Constantine Porphyrogenitus (886-912), Alexander; Constantine X Porphyrogenitus, Helena, Romanus (913-959), Alexander, Zoe, Christopher, Stephen; Romanus I, Theodora, Christopher, Stephen, Constantine (919-944); Romanus II, Bertha, Anastasia, Basil, Constantine (948-963); John I Zimisces (969-975); Basil II Bulgaroktonos (976-1025); Constantine XI and Helena (1025-1028); Andronicus III (1328-1341).

Նկարագրուած են Բիւզանդական կայսրութեան հետեւեալ հայազգի կայսրերուն եւ զահակիցներուն դրամները.– Մօրիկ Տիբերիոս, Կոստանդինա եւ Թէոդորոս (582–602). *Ֆլաւիոս Հերակլ, Եւդոկիա եւ Մարտինա* (610–641), *Հերակլիոս Կոստանդին, Հերակլէոնաս,*

Գրիգորիա եւ Դաւիթ Տիբերիոս· Կոստաս Բ (641–668), *Կոստանդին Պոգոնատ, Հերակլիոս եւ Տիբերիոս· Կոստանդին Դ Պոգոնատ* (668–685), *Անաստասիա, Հերակլիոս եւ Տիբերիոս· Յուստինիանոս Բ* (685–695), *Թէոդորա եւ Տիբերիոս· Յուստինիանոս Բ եւ Տիբերիոս* (705–712)· *Փիլիկ Վարդան* (711–713)· *Արտաւազդ, Աննա, Նիկեփոր եւ Նիկետաս* (741–743)· *Լեւոն Ե Հայկազն, Թէոդոսիա, Կոստանդին* (813–820)· *Միքայէլ Գ Արբեցողը, Եւդոկիա, Թէոդորա, Թեկլա* (842–867)· *Վասիլ Ա, Մարիա, Եւդոկիա, Կոստանդին, Լեւոն, Ալեքսանդր* (867–886)· *Լեւոն Զ Իմաստասէր, Թէոֆանո, Զօէ, Եւդոկիա, Կոստանդին Պերփեռուժէն* (886–912), *Ալեքսանդր· Կոստանդին Ժ Պերփեռուժէն, Հելինէ, Ռոմանոս* (913–959), *Ալեքսանդր, Զօէ, Քրիստափոր, Ստեփան· Ռոմանոս Ա, Թէոդորա, Քրիստափոր, Ստեփան, Կոստանդին* (919–944)· *Ռոմանոս Բ, Բերթա, Անաստասիա, Վասիլ, Կոստանդին* (948–963)· *Յովհաննէս Ա Զմշկիկ* (969–975)· *Վասիլ Բ Բուլղարասպան* (976–1025)· *Կոստանդին ԺԱ եւ Հելինէ* (1025–1028)· *Անդրոնիկ Գ* (1328–1341)։

981 SEAR, David R. *Byzantine Coins and Their Values,* by David R. Sear. London: Seaby's Numismatic Publications Ltd., 1974, pp. 105-124, 143-222, 227-239, 251-252, 268-269, 278-295, 298-304, 393-395, illus.

The coinage of the following emperors and associate rulers of Armenian descent of the Byzantine Empire are described: Maurice Tiberius (582-602); Theodosius (589-602); Heraclius and Heraclius Constantine, Heraclonas (610-641); Heraclius Constantine (641); Heraclonas (641); Constans II and Constantine IV, Heraclius, Tiberius (641-668); Constantine IV Pogonatus and Heraclius, Tiberius (668-685); Justinian II (685-695); Tiberius III Apsimarus (698-705); Justinian II and Tiberius (705-711); Philippicus Bardanes (711-713); Artavasdus and Nicephorus (742-743); Leo V the Armenian and Constantine (813-820); Michael III the Drunkard and Basil I, Theodora, Thecla (842-867); Basil I and Constantine, Leo VI, Alexander, Eudocia Ingerina (867-886); Leo VI the Wise and Alexander, Constantine VII (886-912); Alexander and Constantine VII (912-913); Constantine VII Porphyrogenitus and Romanus I, Zoe, Christopher, Stephen, Constantine, Romanus I (913-959); Romanus II and Basil II, Constantine VIII (959-963); John I Zimisces and Basil II (959-963); John I Zimisces and Basil II, Constan-

tine VIII (969-976); Basil II Bulgaroktonos and Constantine VIII (976-1025); Constantine VIII (1025-1028); Andronicus III Paleologus (1328-1341).

Նկարագրուած են Բիւզանդական կայսրութեան հետեւեալ հայազգի կայսերուն ու գահակիցներուն դրամները.- Մօրիկ Տիբերիոս (589-602)· *Թէոդորոս* (589-602)· *Հերակլ եւ Հերակլիոս Կոստանդին, Հերակլէոնաս* (610-641)· *Հերակլ Կոստանդին* (641)· *Հերակլէոնաս* (641)· *Կոստաս Բ եւ Կոստանդին Դ, Հերակլ, Տիբերիոս* (641-668)· *Կոստանդին Դ Պոգոնատ եւ Հերակլ, Տիբերիոս* (668-685)· *Յուստինիանոս Բ* (685-695)· *Տիբերիոս Գ Ապսիմարոս* (698-705)· *Յուստինիանոս Բ եւ Տիբերիոս* (705-711)· *Փիլիկ Վարդան* (711-713)· *Արտաւազդ եւ Նիկեփոր* (742-743)· *Լեւոն Ե Հայկազն եւ Կոստանդին* (813-820)· *Միքայէլ Գ Արբեցողը եւ Վասիլ Ա, Թէոդորա, Թեկլա* (842-867)· *Վասիլ Ա եւ Կոստանդին, Լեւոն Զ, Աղեքսանդր, Եւդոկիա Ինգերինա* (867-886)· *Լեւոն Զ Իմաստասէր եւ Աղեքսանդր, Կոստանդին Է* (886-912)· *Աղեքսանդր եւ Կոստանդին Է* (912-913)· *Կոստանդին Է Պերփեռուժէն եւ Ռոմանոս Ա, Զօէ, Քրիստափոր, Ստեփան, Կոստանդին, Ռոմանոս Ա* (913-959)· *Ռոմանոս Բ եւ Վասիլ Բ, Կոստանդին Ը* (959-963)· *Յովհաննէս Ա Զմշկիկ եւ Վասիլ Բ* (959-963)· *Յովհաննէս Ա Զմշկիկ եւ Վասիլ Բ, Կոստանդին Ը* (969-976)· *Վասիլ Բ Բուլղարասպան եւ Կոստանդին Ը* (976-1025)· *Կոստանդին Ը* (1025-1028)· *Անդրոնիկ Գ Պալէոլոգոս* (1328-1341)։

982 TĒR SAHAKIAN, K. Hay kayserats' dramnerĕ [The Coins of Armenian Emperors] - *Հայ կայսերաց դրամները, գրեց՝ Հ. Կ. Տ. Սահակեան*· *Keghouni,* Vol. IV (1905), Nos. 1-10, pp. 9-15, 1 pl. In Armenian.

Brief historical comments are made on the following Armenian emperors of the Byzantine Empire in reference to the coins they issued: Maurice Tiberius (582-601), Philippicus Bardanes (711-713), Leo V the Armenian (813-820), Basil (867-886), Leo VI the Wise (886-912), Alexander (912-913), Constantine Porphyrogenitus (913-920), Romanus (920-944), Romanus II (939-963), John Zimisces (969-976), Basil II Bulgaroktonos (976-1025), Constantine VIII (1025-1028).

Համառօտ պատմական ակնարկներ տրուած են լուսաբանութիւն ընծայելու համար Բիւզանդական կայսրութեան հետեւեալ հայ գա-

հակալներուն թողարկած դրամներու մասին։– Մօրիկ Տիբերիոս (582–601), *Փիլիկ Վարդան* (711–713), *Լեւոն Ե Հայկազն* (813–820), *Վասիլ* (867–886), *Լեւոն Զ Իմաստասէր* (886–912), *Ալեքսանդր* (912–913), *Կոստանդին Պերփեռուժէն* (913–920), *Ռոմանոս* (920–944), *Ռոմանոս Բ* (939–963), *Յովհաննէս Զմշկիկ* (969–976), *Վասիլ Բ Բուլղարասպան* (976–1025), *Կոստանդին Ը* (1025–1028)։

983 WROTH, Warwick. *Imperial Byzantine Coins in the British Museum,* by Warwick Wroth. London: 1908. Reprint, Chicago: Argonaut, Inc., Publishers, 1966, Vol. I, pp. 127-161, pls. XVII-XX; 184-312, pls. XXIII-XXXV; Vol. II, pp. 313-359, pls. XXXVI-XLI; 391-392, pl. XLV; 409-413, pl. XLVII; 429-469, pls. XLIX-LIV; 474-493, pls. LIV-LVII; 629-630, pl. LXXVI.

The coinage of the following emperors and corulers of Armenian descent of the Byzantine Empire are described: Maurice Tiberius and Constantina, Theodosius (582-602); Heraclius and Heraclius Constantine, Heraclonas, Martina (610-641); Constans II and Constantine IV Pogonatus, Heraclius, Tiberius (641-668); Constantine IV Pogonatus and Heraclius, Tiberius (668-685); Justinian II (685-695); Tiberius III Apsimarus (698-705); Justinian II and Tiberius (705-711); Philippicus Bardanes (711-713); Artavasdus and Nicephorus (742-744); Leo V the Armenian and Constantine (813-820); Michael III the Drunkard and Theodora, Thecla, Basil I (842-867); Basil I and Eudocia Ingerina, Constantine, Leo VI the Wise, Alexander (867-886); Leo VI the Wise, Alexander, Zoe Carbonopsina, Constantine VII (886-912); Alexander (912-913); Constantine VII Porphyrogenitus and Romanus I (913-959); Romanus II and Basil II, Constantine VIII (959-963); John I Zimisces (969-976); Basil II Bulgaroktonos and Constantine VIII (976-1025); Constantine VIII (1025-1028); Andronicus III Paleologus (1328-1341).

Նկարագրուած են Բիւզանդական կայսրութեան հետեւեալ հայազգի կայսերուն եւ գահակիցներուն դրամները։– Մօրիկ Տիբերիոս եւ Կոստանդինա, Թէոդորոս (582–602)· *Հերակլ եւ Հերակլիոս Կոստանդին, Հերակլէոնաս, Մարտինա* (610–641)· *Կոստաս Բ եւ Կոստանդին Դ Պոգոնատ, Հերակլ, Տիբերիոս* (641–668)· *Կոստանդին Դ Պոգոնատ եւ Հերակլ, Տիբերիոս* (668–685)· *Յուստինիանոս Բ* (685–695)· *Տիբերիոս Գ Ապսիմարոս* (698–705)· *Յուստինիանոս Բ եւ Տի-*

բերիոս (705–711)· *Փիլիկ Վարդան* (711–713)· *Արտաւազդ եւ Նիկեփոր* (742–744)· *Լեւոն Ե Հայկազն եւ Կոստանդին* (813–820)· *Միքայէլ Գ Արբեցողը եւ Թէոդորա, Թեկլա, Վասիլ Ա* (842–867)· *Վասիլ Ա եւ Եւդոկիա Ինգերինա, Կոստանդին, Լեւոն Զ Իմաստասէր, Աղեքսանդր* (867–886)· *Լեւոն Զ Իմաստասէր եւ Աղեքսանդր, Զօէ Կարբոնոպսինա, Կոստանդին Է* (886–912)· *Աղեքսանդր* (912–913)· *Կոստանդին Է Պերփեռուժէն եւ Ռոմանոս Ա* (913–959)· *Ռոմանոս Բ եւ Վասիլ Բ, Կոստանդին Ը* (959–963)· *Յովհաննէս Ա Զմշկիկ* (969–976)· *Վասիլ Բ Բուլղարասպան եւ Կոստանդին Ը* (976–1025)· *Կոստանդին Ը* (1025–1028)· *Անդրոնիկ Գ Պալէոլոգոս* (1328–1341)։

ISLAMIC COINS STRUCK IN THE CITIES OF HISTORIC ARMENIA

984 ALBUM, Stephen. *Marsden's Numismata Orientalia Illustrata*, by Stephen Album. New York: Attic Books, Ltd., 1977, p. 52, No. 33; 116, No. 6; 124-125, Nos. 6-7, 11, 13; 132-133, Nos. 6, 10; 151-152, Nos. 1-2, 5, 10; 159, No. 5; 165, Nos. 2-3; 172, No. 7; 179, No. 19; etc.; illus.

Numerous Islamic coins are described, struck in the following mints of historic Armenia: Arrān, Āmid, Sīvās, Arzinjān, Ganja, Nakhjevān, and Airavān. They are attributed to the following: 'Abbāsid Caliphate, Artuqids, the Seljuqs of Rum, Ilkhānids, Ṣafavids, Zands, autonomous Persian cities, Anatolian Beyliks, and the Ottoman Empire. The earliest coin is a dirham, given to al-Ma'mūn in the name of his son al-'Abbās, later al-Mu'taṣim, and was struck in Madīnat Arrān in A.H. 218. The latest is a Persian autonomous copper coin, given to the city of Airavān (Yerevan), issued in A.H. 1180.

Նկարագրուած են բազմաթիւ իսլամական դրամներ, կոխուած պատմական Հայաստանի հետեւեալ դրամահատարաններուն մէջ.– *Առան, Ամիդ, Սիվաս, Արզինջան, Գանձակ, Նախջեւան եւ Այրաւան։ Անոնք վերագրուած են հետեւեալներուն*.– *Աբբասեան խալիֆայութեան, Որդոկեաններուն, Ռումի Սելջուկներուն, Իլխանեաններուն, Սեֆեաններուն, Զանդեաններուն, կիսանկախ պարսկական քաղաքներուն, Անատոլուի Պէյլիկներուն եւ Օս-*

մանեան կայսրութեան: Վաղագոյնը դիրհեմ մըն է, տրուած ալ-Մամունի, իր որդի ալ-Աբբասի անունով՝ յետագային ալ-Մուտասիմ եւ կոխուած է Մադինաթ Առանի մէջ Հ· 218 թ·: Ամենաուշը կիսանկախ պարսկական պղինձէ դրամ մըն է, տրուած Այրաւան (Երեւան) քաղաքին, թողարկուած Հ· 1180 թ·:

985 ALLAN, J. Unpublished Coins of the Caliphate, by J. Allan. *Numismatic Chronicle,* Series IV, Vol. XIX (1919), pp. 194-198, illus.

'Abbāsid Caliphate coins, among many acquired by the British Museum, include coins struck in the Armīnīyah state. The earliest dirham is dated A.H. 218, struck in the mint of Armīnīyah and attributed to the governor 'Abd al-Raḥman b. Khāḳān.

Բրիտանական թանգարանին ստացած Աբբասեան խալիֆայութեան դրամները կը պարունակեն նմոյշներ, հատանուած Արմինիա վարչական նահանգին մէջ: Ամենավաղ դիրհեմը թուագրուած է Հ· 218, հատանուած Արմինիա փողերանոցին մէջ եւ վերագրուած Աբդ ալ-Րահման բին Խական ոստիկանին:

986 AMATEUR. *Monnaies anciennes musulmanes,* par Amateur. Constantinople: Mihran Press, 1901, p. 29, No. 99. Bilingual in Turkish with Arabic script and French.

An 'Abbāsid dirham is catalogued, struck in Armīnīyah, A.H. 168, and attributed to Caliph al-Mahdī.

Ցուցակագրուած է աբբասեան դիրհեմ մը, հատանուած ի Արմինիա Հ· 168 թուին եւ վերագրուած ալ-Մահդի խալիֆային:

987 AMERICAN NUMISMATIC SOCIETY. *Annual Report of the American Numismatic Society for the Period Ending September 30, 1968,* p. 10.

A dinar of 'Abbāsid Caliph al-Mutawakkil struck in A.H. 241 (855-856) at Dabīl (Dvin) and Armīnīyah, is mentioned as the first recorded gold issue of the mint.

Նշուած է Աբբասեան Մութաուաքքիլ խալիֆայի դինարը, հատանուած Հ· 241 թ· (Ց·Ք· 855–856) Դաբիլ (Դուին) եւ Արմինիա, իբրեւ առաջին թողարկուած ոսկին վերոյիշեալ փողերանոցէն:

988 ANDERSON, Walter. Der Chalifenmünzfund von Kochtel, von Walter Anderson, mit beiträgen von Richard Vasmer. *Acta et Commentationes Universitatis Dorpatensis,* Vol. VII (1926), B: Humaniora, pp. xi, 20-28, Nos. 73 (174), 74 (175), 77 (178), pl. II, No. 12; 69-70, No. 191 (402); 74-75, Nos. 201-202 (412-413), pl. IV, Nos. 36-37; 100, No. 54A (IX). In German.

Near the village of Kochtel in 1923, a hoard of 500 dirhams belonging to the Arab Caliphate was found, which includes coins inscribed in Arabic with the names of the following Armenian mints: al-Hārūnīyah, Armīnīyah, Ma'din-Bājunais, and Arrān. The earliest coin relating to historic Armenia is dated A.H. 162 (A.D. 778-779) and inscribed Armīnīyah, the latest, A.H. 208 (A.D. 823-824) and inscribed Arrān.

Կոխտել գիւղի մօտ, 1923 թ., յայտնաբերուած է 500 դիրհեմներէ բաղկացած, արաբական խալիֆայութեան պատկանող գանձ մը, որ կը պարունակէ դրամներ, արաբերէնով արձանագրուած, Հայաստանի հետեւեալ փողերանոցներու անուններով.– ալ-Հարունիա, Արմինիա, Մաադին Բաջունայս եւ Առան: Պատմական Հայաստանի վերաբերող վաղագոյն դրամը թուագրուած է Հ. 162 թ. (ց.ք. 778–779) եւ արձանագրուած է Արմինիա, ամենաուշը՝ Հ. 208 թ. (ց.ք. 823–824) եւ արձանագրուած՝ Առան:

989 ARMENIAN NUMISMATIC JOURNAL. The Copper Coin of Abagha Khan. *Armenian Numismatic Journal,* Series I, Vol. V (June 1978), No. 1, p. 5.

The trilingual (Mongol, Armenian, and Arabic) legend of a copper coin of Abagha Khan is given.

Տրուած է Աբաղա Խանի պղինձէ դրամին եռալեզու խորագրութիւնը (մոնղոլերէն, հայերէն եւ արաբերէն):

990 ARTUK, İbrahim. *Denizbaci Definesi* [The Hoard of Denizbaci], hazirlayan İbrahim Artuk. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basimevi, 1966, p. 21, No. 75; 25, No. 93; 32, No. 128; 48-49, Nos. 192-195; 51-52, Nos. 198-205; 68, Nos. 295-297; 79-80, Nos. 343-344; 88-90, Nos. 376-381; etc.; pls. I-III. In Turkish.

Numerous Umayyad and 'Abbāsid Caliphate coins are catalogued which are inscribed in Arabic with the names of the following mints

of historic Armenia: Armīnīyah, A.H. 99, 146, 148, 150-152, 154, 155, 161, 162, 167, 179, and 185; Bāb, A.H. 121 and 126; Arrān, A.H. 150, 152, 154, and 183; Hārūnīyah, A.H. 169 and 170.

Ցուցակագրուած են բազմաթիւ Օմայեան եւ Աբբասեան խալիֆայութեան դրամները, որոնք արաբերէնով արձանագրուած են պատմական Հայաստանի հետեւեալ փողերանոցներու անուններով.– Արմինիա՝ Հ. 99, 146, 148, 150–152, 154, 155, 161, 162, 167, 179 եւ 185 թթ., Բաբ՝ Հ. 121 եւ 126 թթ., Առան՝ Հ. 150, 152, 154 եւ 183 թթ., Հարունիա՝ 169 եւ 170 թթ.:

991 ARTUK, İbrahim. *İstanbul Arkeoloji Müzeleri Teşhirdeki Islâmî Sikkeler Kataloğu* [Catalogue of the Islamic Coins Exhibited at the Archaelogical Museums of Istanbul], hazirlayanlar İbrahim Artuk ve Cevriye Artuk. Istanbul: Archaeological Museums, 1970, Vol. I pp. xlviii, 22, No. 84, pl. II; 48-49, Nos. 181-183; 54-55, Nos. 202-203; 70-72, Nos. 250-252, 256; 80, No. 279; 99, No. 339; 121-122, Nos. 409-410; 125, Nos. 420, 423; 231, No. 730, pl. XXII; 246-248, Nos. 775-778, 780, pl. XXVI; 300-301, Nos. 933-935, pl. XXXVI; 306, No. 955, pl. XXXVII; 353, No. 1071, pl. XLIV; 358-388, Nos. 1089, 1091, 1096-1097, pl. XLV, 1101-1106, pl. XLV, 1114-1120, pl. XLVI, 1125-1126, 1129, pl. XLVII, 1135, 1144-1146, pl. XLVIII, 1155, 1157, 1167, 1169, 1174, 1189-1190, 1210-1211, 1213-1214, pl. LVI-LVII, 1249; 1974, Vol. II, 496-498, Nos. 1498-1501, 1505, pls. LXII-LXIII; 507-508, Nos. 1523-1526, pls. LXIV-LXV; 511, No. 1535; 531-533, Nos. 1579-1582, 1587; 543-545, Nos. 1607-1609, 1613-1614, pl. LXIX; 563, No. 1642; 565, No. 1650; 568-569, Nos. 1659-1660; 575, No. 1680; 585, No. 1697; 608-609, Nos. 1730-1731, pl. LXXIII; 638, No. 1804, pl. LXXLVI; 772-773, Nos. 2220-2221; 778-779, Nos. 2238, 2242; 783, No. 2251, pl. XCIV; 790, No. 2273, pl. XCV; 798, No. 2297; 802, No. 2309; 812, Nos. 2342-2343, pl. XCVI; 823-827, No. 2378-2384, 2388; 833-835, Nos. 2402, 2404, 2407, pl. XCVIII; 837, Nos. 2411-2412, pl. XCIX; 840-842, Nos. 2422-2423, 2428, pl. C; 848-849, Nos. 2444, 2446-2447, pl. C-CI; 851, No. 2453; 854, No. 2461; 859, Nos. 2478-2479; 868-869, Nos. 2514-2517, 2520, pl. CIV; etc. In Turkish.

Numerous Islamic gold, silver, and copper coins are catalogued,

struck in the following mints of historic Armenia: Āmid, Ānī, Arrān, Bitlīs, Bāibert, Ganja, Arzinjān, Arzarūm, Airavān, Armīnīyah, Khartapirt, Hārūnīyah, Kārs, Ma'din Bājunais, Mayyāfāriqīn, Nişībīn, Sīs, Sīvās, and Nakhjevān. The attributed coins represent the rulers of the following dynasties: Umayyad and 'Abbāsid, Seljuq house of Sayf al-Dīn, Ayyūbid of Mesopotamia, Marwānid, the Seljuqs of Rum and the bilingual coins issued by Hetoum I of Cilician Armenia, Dānishmendid, Mangūjakid, Salduqid, Ottoman, Mongol khans of Persia, and khans of the Caucasus. The earliest coin is attributed to Umayyad Caliph Sulaymān b. 'Abd al-Malik (A.H. 96-99), inscribed Armīnīyah in Arabic, and the latest is attributed to the Zand ruler Karīm Khan (A.H. 1163-1193), struck in Nakhjevān.

Յուցակագրուած են բազմաթիւ ոսկիէ, արծաթէ եւ պղինձէ իսլամական դրամներ, կոխուած պատմական Հայաստանի հետեւեալ փողերանոցներուն մէջ.- Ամիդ, Անի, Առան, Բիթլիս, Բայբերտ, Գանձակ, Արզինջան, Արզրում, Երեւան, Արմինիա, Խարբերդ, Հարունիա, Կարս, Մաադին Բաջունայս, Մայեաֆարիկին, Նիսիբին, Սիս, Սիվազ եւ Նախջեւան: Վերագրուած դրամները կը ներկայացնեն հետեւեալ հարստութեանց գահակալները.- Օմայեան եւ Աբբասեան, Սելջուկեան Սայֆ ալ-Դինի գերդաստանը, Միջագետքի Այեուբեանը, Մարուանեան, Ռումի Սելջուկները եւ երկլեզուեան դրամները թողարկուած Կիլիկեան Հայաստանի Հեթում Ա-ի կողմէ, Դանիշմենդեան, Մենգուջակեան, Սալդուկեան, Օսմանեան, Պարսկաստանի Մոնղոլ խաները եւ Կովկասի խաները: Ամենավաղ դրամը վերագրուած է Օմայեան խալիֆա Սուլէյման բին Աբդ ալ-Մելիկի (Հ. 96-99 թթ.), արաբերէնով արձանագրուած Արմինիա եւ ամենաուշը՝ Զանդեան իշխող Կերիմ խանի (Հ. 1163-1193 թթ.), կոխուած Նախջեւանի մէջ:

992 ARTUK, İbrahim. *Kanunî Sultan Süleyman Adina Basilan Sikkeler* [Coins Struck in the Name of Sultan Sulaymān Qānūnī], hazirlayan İbrahim Artuk. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basimevi, 1972, pp. 13-21, Nos. 34-56B, pl. II; 27-29, Nos. 73-76, pl. III; 47-48, Nos. 123-125, pl. IV. In Turkish.

The coins of Sultan Sulaymān struck in the historic Armenian cities of Āmid, Ganja, and Kharput in A.H. 926 are described.

Նկարագրուած են սուլթան Սուլէյմանի դրամները, թողարկուած պատմական Հայաստանի Ամիդ, Գանձակ եւ Խարբերդ քաղաքներուն մէջ Հ. 926 թուին։

993 BALOG, Paul. *The Coinage of the Ayyūbids,* by Paul Balog. London: Royal Numismatic Society, *Special Publication,* No. 12, 1980, pp. 99-100, Nos. 167-174, pls. VIII-IX; 140-141, Nos. 337-345, pl. XVI; 172, Nos. 474-475; 176-177, Nos. 492-495, pl. XXIII; 193-194, Nos. 568-571, pl. XXVIII; 253-267, Nos. 841-856, 861-883, 885, pls. XLI-XLV; etc.

The author brings together the coinage of the Ayyūbids in a comprehensive catalogue. He studies the historical and economic background, the metrology and fineness of coins, the mint network, etc. The mints issuing coins in historic Armenia include Mayyāfāriqīn, Nişībīn, Āmid, and Akhlāṭ. The coins are given to the following sultans and overlords: al-Nāşir Şalāḥ al-Dīn (Saladin), al-'Ādīl Sayf al-Dīn, al-Şāliḥ Najm al-Dīn Ayyūb, al-Awḥad Najm al-Dīn Ayyūb, al-Ashraf Muẓaffar al-Dīn Abū al-Fatḥ Mūsā with the title of "Shāh Armān," al-Muẓaffar Shihāb al-Dīn Ghāzī, and al-Kāmil Abū al-Ma'ālī Nāşir al-Dīn Muḥammad II. The earliest coin was struck in Nişībīn in A.H. 578, the latest, in Mayyāfāriqīn in A.H. 656.

Հեղինակը կը համադրէ Այեուբեան հարստութեան դրամագիտութիւնը ընդարձակ կատալոգի մը մէջ։ Ինք կ'ուսումնասիրէ պատմական ու տնտեսական անցեալը, դրամներու չափագիտութիւնն ու զտութիւնը, դրամահատարաններու չարանը եւն.։ Պատմական Հայաստանի մէջի փողերանոցները կը պարունակեն Մայեաֆարիկին, Նիսիբին, Ամիդ եւ Ախլաթ։ Դրամները տրուած են հետեւեալ սուլթաններուն եւ գերիշխաններուն.– ալ-Նասիր Սալահ ալ-Դին (Սալադին), ալ-Ադիլ Սայֆ ալ-Դին, ալ-Սալիհ Նաջմ ալ-Դին Այեուբ, ալ-Աուհադ Նաջմ ալ-Դին Այեուբ, ալ-Աշրաֆ Մուզաֆֆար ալ-Դին Աբու ալ-Ֆաթհ Մուսա «Շահ Արմէն» տիտղոսով, ալ-Մուզաֆֆար Շիհաբ ալ-Դին Ղազի եւ ալ-Քամիլ Աբու ալ-Մաալի Նասիր ալ-Դին Մուհամմեդ Բ։ Վաղագոյն դրամը կտրուած է Նիսիբինի մէջ, Հ. 578 թ. եւ ամենաուշը՝ Մայեաֆարիկին, Հ. 656 թ.։

994 BARTHOLOMAEI, J. de. Troisième lettre de M. le gé-

néral J. de Bartholomaei à M. F. Soret; Sur des monnaies Koufiques inédites, trouvées en Géorgie, par J. de Bartholomaei. *Revue de la Numismatique Belge,* Series III, Vol. VI (1862), pp. 29-30, Nos. 8-9, 11; 33-35, Nos. 15, 21, 24, 26; 49, No. 47; 51, No. 50; 77-78, Nos. 104, 106bis, 108-114; 83, No. 123; 87, Nos. 137-138; 89, Nos. 142-145; 104; etc.; pl. III. In French.

Numerous coins of 'Abbāsids, Seljuqs, and Ildeghizids are described, struck in the following mints of historic Armenia: Armīnīyah, A.H. 144, 145, 148, and 266; Arrān, A.H. 146, 148, 178, 747, and 750; Nişībīn, A.H. 293, 295, and 301; Sīvās, A.H. 642; Arzinjān, A.H. 731; Barda'ah; Arzarūm, A.H. 739; Nakhjevān A.H. 745.

Նկարագրուած են բազմաթիւ Աբբասեան, Սելջուկեան եւ Իլդեզիզեան հարստութեանց դրամները, կոխուած պատմական Հայաստանի հետեւեալ փողերանոցներուն մէջ.- Արմինիա, Հ. 144, 145, 148 եւ 266 թուականներուն. Առան, Հ. 146, 148, 178, 747 եւ 750 թուականներուն. Նիսիբին, Հ. 293, 295 եւ 301 թուականներուն. Սիվազ, Հ. 642 թուին. Արզինջան, Հ. 731 թուին. Բարդաա. Արզրում, Հ. 739 թուին. Նախջեւան, Հ. 745 թուին:

995 BERMAN, Ariel. *Islamic Coins,* by Ariel Berman. Jerusalem: L. A. Mayer Memorial Institute for Islamic Art, 1976, p. 39, No. 94; 62, No. 159; 69, No. 178; 71, No. 189; 78-79, Nos. 213-214; 116, No. 355; 118-119, Nos. 365, 373, etc., illus. Bilingual in English and Hebrew.

Islamic coins struck in the following cities of historic Armenia are described: Amāsia, Āmid, Mayyāfāriqīn, and Nişībīn. The coins are attributed to the following rulers: Abū Muḥammad 'Ali al-Muktafī Billāh (A.H. 289-295), Nāşir al-Dīn Maḥmūd (A.H. 597-619), al-Malik al-Naşir Şalāḥ al-Dīn Yūsuf b. Ayyūb (A.H. 581-589), al-Malik al-'Ādīl I Sayf al-Dīn Abū Bakr (A.H. 591-596), al-Malik al-Awḥad Najm al-Dīn Ayyūb (A.H. 596-607), al-Malik al-Ashraf I Muẓaffar al-Dīn Mūsā (A.H. 607-617), Muḥammad II Fātiḥ (A.H. 848-849 and 855-886), Sulaymān Qānūnī (A.H. 926-974), and Selīm II (A.H. 974-982).

Նկարագրուած են իսլամական դրամներ, կոխուած պատմական Հայաստանի հետեւեալ քաղաքներուն մէջ.- Ամասիա, Ամիդ, Մայեաֆարիկին եւ Նիսիբին: Դրամները վերագրուած են հետե-

ւեալ գահակալներուն.– Աբու Մուհամմեդ Ալի ալ-Մուկտաֆի Բիլլահ (Հ. 289-295 ՔՔ.), Նասիր ալ-Տին Մահմուդ (Հ. 597-619 ՔՔ.), ալ-Մալիկ ալ-Նասիր Սալահ ալ-Տին Եուսուֆ բին Այեուբ (Հ. 581-589 ՔՔ.), ալ-Մալիկ ալ-Ադիլ Ա Սայֆ ալ-Տին Աբու Բակր (Հ. 591-596 ՔՔ.), ալ-Մալիկ ալ-Ասուհաղ Նայմ ալ-Տին Այեուբ (Հ. 596-607 ՔՔ.), ալ-Մալիկ ալ-Ազրաֆ Ա Մուզաֆֆար ալ-Տին Մուսա (Հ. 607-617 ՔՔ.), Մուհամմեդ Բ Ֆաթիհ (Հ. 848-849 եւ 855-886 ՔՔ.), Սուլէյման Քանունի (Հ. 926-974 ՔՔ.) եւ Սէլիմ Բ (Հ. 974-982 ՔՔ.):

996 BOSWORTH, C. E. *The Islamic Dynasties,* by Clifford Edmund Bosworth. Edinburgh: University Press, 1967, 1980, xviii, 245 pp.

Islamic dynasties are surveyed and their chronology and genealogy are given. Many of these have issued coins and ruled a part of or cities of historic Armenia.

Ցուցակագրուած են իսլամական հարստութիւնները եւ տրուած են իրենց ցեղագրութիւնն ու ժամանակագրութիւնը: Ասոնցմէ չատերը թողարկած են դրամ եւ իշխած պատմական Հայաստանի մի մասին կամ քաղաքներուն վրայ:

997 BROOME, M. R. Some Silver Dinars of the Seljuqs of Erzerum, by M. R. Broome. *Numismatic Circular,* Vol. LXXXIV (February 1976), No. 2, pp. 54-56, illus.

A 28 piece group of silver coins of Mughīth al-Dīn Ṭughril Shāh from the mint of Arzarūm is discussed. Of the 28 coins in the group 20 are dated A.H. 608 and 8 dated A.H. 613. Each date is further classified according to ornaments and style. The author notes some useful die linkage with each date and makes pertinent comments on periods of minting activity.

Քննարկուած է 28 կտոր արծաթէ դրամներու խումբ մը վերագրուած Մուղիթ ալ-Տին Տուղրիլ շահի, կոխուած Արզըրումի փողերանոցին մէջ: Խումբի 28 դրամներէն 20 հատը թուագրուած են Հ. 608 եւ 8 հատը՝ Հ. 613: Իւրաքանչիւր թուական յաւելեալ կերպով դասաւորուած է ըստ դրամի արուեստին ու ոճին: Հեղինակը ուշադրութիւն կը հրաւիրէ կաղապարներու զօդումին՝ իւրաքանչիւր թուականին հետ եւ կ'ընէ պատշաճ մեկնաբանութիւններ թողարկումի շրջաններու գործունէութեան մասին:

998 BROOME, M. R. "Tell Larus" Identified, by M. R. Broome. *Numismatic Circular,* Vol. LXXXV (December 1977), No. 12, p. 543.

A small group of Ilkhanid coins is described which came from the area centered on a line running from Samsun to Arzinjān, Akhlāṭ, Tabrīz, and Tiflīs, dated A.H. 722-724. The author speculates that newly recorded specimens provide evidence that the Ilkhanid mint, "Tell Larus," was located near Nakhjevān, possibly at the fortress of Alanjik, halfway between Nakhjevān and the main bridge over the River Aras.

Նկարագրուած է իլխանեան դրամներու փոքր խումբ մը, եկած այն չրջանէն որ կ'երկարի գծի մը վրայ Սամսունէն մինչեւ Արզինջան, Ախլաթ, Թաւրիզ եւ Թիֆլիս, թուագրուած Հ. 722–724: Հեղինակը կը յայտնէ իր տեսակէտը թէ նորայայտ դրամները կը հայթայթեն ապացոյց, որ «Թել Լարուս» իլխանեան փողերանոցը Նախջեւանի մօտ էր, թերեւս ալ Ալանջիկի բերդը, Արազ գետի գլխաւոր կամուրջէն դէպի Նախջեւանի կէս ճամբուն վրայ:

999 BYKOV, A. A. Daĭsam ibn Ibrākhīm al-Kurdī i ego monety [Daisam b. Ibrāhīm al-Kurdī and His Coins] - Дайсам ибн Ибрахим ал-Курди и его монеты, автор А. А. Быков. *Ėpigrafika Vostoka,* Vol. X (1955), pp. 14-37, 3 pls. In Russian.

Bykov discusses the dirhams of Sājid Emir Daisam b. Ibrāhīm struck in Amīnīyah, in the city of Dabīl (Dvin) in A.H. 330 (A.D. 941-942). The author sheds more light on the historical relations of Armenia and Azerbaijan in the tenth century based on the above dirham and another struck in Azerbaijan in the city of Ardabīl in A.H. 340 (A.D. 951-952).

Բիքով կը քննարկէ Դայսամ բին Իբրահիմ Սաջեան ամիրայի դիրհեմը, որ կոխուած է Արմինիայի Դաբիլ (Դուին) քաղաքին մէջ Հ. 330 թ. (Ց.Ք. 941–942): Հեղինակը, հիմնուած վերոյիշեալ դիրհեմի եւ ուրիշի մը վրայ, կոխուած Ազրբէյջանի Արդաբիլ քաղաքին մէջ Հ. 340 թ. (Ց.Ք. 951–952), աւելի լոյս կը սփռէ ժ դարու Հայաստանի եւ Ազրբէյջանի պատմական յարաբերութեանց մասին:

1000 BYKOV, A. A. Dva novykh dirkhema Daĭsama ibn Ibrakhima al-Kurdi [The Two New Dirhams of Daisam b. Ibrāhīm al-

Kurdī] - Два новых дирхема Дайсама ибн Ибрахима ал-Курди, автор А. А. Быков. *Ėpigrafika Vostoka*, Vol. XX (1971), pp. 74-76, illus. In Russian.

The hitherto unknown dirhams of Daisam b. Ibrāhīm are discussed. The coins in question were struck in Barda'ah in A.H. 329 (A.D. 936-937) and Ardabīl in A.H. 338 (A.D. 949-950). Until recently only two specimens of this ruler, struck in Barda'ah and Armīnīyah in A.H. 330 and Ardabīl, A.H. 340, were known.

Քննարկուած են Դայսամ բին Իբրահիմի երկու անծանօթ դիրհեմները, որոնք հատանուած են Բարդաայի մէջ Հ· 329 թ· (Ց·Ք· 936-937) եւ Արդաբիլի մէջ Հ· 338 թ· (Ց·Ք· 949-950)։ Ցարդ այս կառավարիչէն միայն երկու նմոյշներ ծանօթ էին, հատանուած Բարդաայի եւ Արմինիայի մէջ Հ· 330 թ· եւ Արդաբիլ՝ Հ· 340 թ·։

1001 CASANOVA, P. *Inventaire sommaire de la collection des monnaies musulmanes de S. A. la Princesse Ismaïl*, rédigé par P. Casanova. Paris: Macon, 1896; p. 15, Nos. 336, 338-343; 17, No. 392; 19 No. 436; 22, No. 522; 25, No. 589; 31-32, Nos. 781-784; 34, Nos. 836-837; 46, No. 1080; 51-54, Nos. 1180-1193, 1199-1205, 1212, 1223, 1228-1233, 1239-1251; 67, Nos. 1509-1512; 90-93; Nos. 2018-2023, 2036-2045, 2103-2107; 110-111, Nos. 2519-2521; 121-124, Nos. 2782, 2834, 2860, 2884; 126, Nos. 2910-2918; 152, Nos. 3619-3620; etc. In French.

Numerous Islamic coins struck in the cities of historic Armenia are catalogued. The coins are given to the following mints: Armīnīyah, Arrān, Arzinjān, Āmid, Barda'ah, Niṣībīn, Ganja and Sīvās. The earliest coin is attributed to the 'Abbāsid Caliph al-Manṣūr, struck in A.H. 154 in Arrān. The latest coin is attributed to the Ottoman Sultan Aḥmad I, struck in A.H. 1012 in Ganja.

Ցուցակագրուած են բազմաթիւ իսլամական դրամներ, կոխուած պատմական Հայաստանի քաղաքներուն մէջ։ Դրամները տրուած են հետեւեալ փողերանոցներուն.- Արմինիա, Առան, Արզինջան, Ամիդ, Բարդաա, Նիսիբին, Գանձակ եւ Սիվազ։ Վաղագոյն դրամը վերագրուած է Աբբասեան խալիֆա ալ-Մանսուրի, կոխուած Առանի մէջ Հ· 154 թուին։ Ամենաուշ դրամը վերագրուած է Օսմանեան սուլթան Ահմեդ Ա-ի, կոխուած Գանձակի մէջ Հ· 1012 թուին։

1002 CODRINGTON, O. *A Manual of Musulman Numismatics,* by O. Codrington. London: The Royal Asiatic Society, 1904. Reprint, Chicago: Argonaut, Inc., Publishers, 1970, pp. 14-16, 129-130, 134-139, 144, 146, 149, 153-155, 157, 159, 165, 175, 183, 189-192, 194-195, etc.

While discussing the Arabic language on the Islamic coins, the Armenian bilingual trams are mentioned as well as the coins of a Cilician Armenian king overstruck with the dies of Mamlūk Sultan al-Nāṣir Muḥammad. Also, the following mint towns are given to Armenia: Akhlāṭ, Arrān, Arjīsh, Arzarūm, Ārzan, Arzinjān, Armīnīyah, Airavān, Āmid, Ānī, Ūnīk, Bāibert, Bidlīs, Barda'ah, Bailakān, Dabīl, Revān, Tarjān, Janza, Khartabirt, Khilāṭ, Khizan, Dāghstān, Diyārbakr, Sīvās, Sīs, Kārs, Kīk, Ma'din, Ma'din Bājunais, Ma'din Baībert, Malaṭia, Mayyāfāriqīn, Nakhjevān, Niṣībīn, Vān, and Vasṭān.

Իսլամական դրամներու վրայի արաբերէն լեզուի քննարկման առթիւ, յիշուած են հայոց երկլեզուեան դրամները ինչպէս նաեւ կիլիկիոյ հայոց թագաւորի դրամներուն կրկնադրոշմուիլը մամլուք սուլթան ալ-Նասիր Մուհամմեդի կնիքներով: Նաեւ հետեւեալ դրամահատարանները տրուած են Հայաստանին.- Ախլաթ, Առան, Արճէշ, Արզըրում, Արզան, Արզինջան, Արմինիա, երեւան, Ամիդ, Անի, Ունիկ, Բայբերտ, Բիդլիս, Բարդաա, Բայլական, Դաբիլ, Բեւան, Տարջան, Ճանզա, Խարբերդ, Խլաթ, Խիզան, Դաղստան, Տիգրանակերտ, Սիվազ, Սիս, Կարս, Գիւղ, Մաադին Բաջունայս, Մաադին Բայբերտ, Մալաթիա, Մայեաֆարիկին, Նախջեւան, Նիսիբին, Վան եւ Ոստան:

1003 DJALAGANIA, I. L. *Inozemnaā moneta v denezhnom obrashchenii Gruzii V-XIII vv.* [The Monetary Circulation of Foreign Coins in Georgia, Fifth through Eighth Century] - *Иноземная монета в денежном обращении Грузии V-XIII вв.,* автор И. Л. Джалагания. Tbilisi: Academy of Sciences of Georgian SSR, Institute of History, Archaeology, and Ethnography, 1979, pp. 15, 16, 19, 26, 31, 35, 44-47, 51-53, 56, 58-60, 81, 103, 108, 109, 113, 122, 132, etc., 41 pls. In Russian.

The numismatic history of coins circulated in Georgia is discussed. The coins are given to the Sassanians, Byzantines, Umayyads,

'Abbāsids, Seljuqs, Mongols, Georgians, etc. Additionally, comments are made on the coin hoards found in Armenia; Umayyad and 'Abbāssid dirhams with Armīnīyah, Arrān, Ma'din Bājunais, inscribed in Arabic; Sassanian coins bearing the "ARM" form of inscription; Georgian coins circulated in Armenia; etc.

Քննարկուած է Վրաստանի դրամական պատմութիւնը։ Դրամները տրուած են սասանեաններուն, բիւզանդացիներուն, օմայեաններուն, աբբասեաններուն, սելջուկներուն, մոնղոլներուն, վրացիներուն եւ այլոց։ Ինչպէս նաեւ յիշուած են՝ դրամական գանձերը գտնուած Հայաստանի մէջ, օմայեան եւ աբբասեան դիրհեմները արաբերէնով արձանագրուած Արմինիա, Առան, Մաադին Բաջունայս, սասանեան դրամներ արձանագրուած «ARM» ձեւով, վրացական դրամներ տարածուած Հայաստանի մէջ եւ ուրիշներ։

1004 DJALAGANIA, I. L. *Iz istorii monetnogo dela v Gruzii XIII veka* [From the Numismatic History of Georgia in the Thirteenth Century] - *Из истории монетного дела в Грузии XIII века,* автор И. Л. Джалагания. Tbilisi: Academy of Sciences of Georgian SSR, State Museum of Georgian History, 1958, pp. 14, 16, 18, 19, 22, 44, 45, 50, 64, 77-80, 110-114, Nos. 2, 7, 16, 21, 30, 32, etc., 5 pls. In Russian.

While discussing the numismatic history of Georgia, Islamic coins struck in the mints of the following cities of historic Armenia are described: Ānī, Akhalts'ikh, Bailakān, Dvin, Ganja, Nakhjevān, Tetudjur, and Stepanakert. Additionally, the trilingual coin of Abagha Khan is described where the legend is inscribed in Uigur, Arabic, and Armenian.

Վրաստանի դրամագիտական պատմութեան քննարկման առթիւ, նկարագրուած են իսլամական դրամները, թողարկուած պատմական Հայաստանի հետեւեալ քաղաքներուն մէջ.- Անի, Ախալցիխ, Բայլական, Դուին, Գանձակ, Նախջեւան, Թեթուդջուր եւ Ստեփանակերտ։ Ինչպէս նաեւ նկարագրուած է Ապաղա Խանի եռալեզու դրամը, ուր խորագրութիւնը արձանագրուած է ույղուրերէնով, արաբերէնով եւ հայերէնով։

1005 DJALAGANIA, I. L. *Sakart'velos samoneto Ganżebi - Monetnye klady Gruzii* [The Coin Hoards of Georgia] - *Монетные*

клады Грузии, автор И. Л. Джалагания. Tbilisi: Academy of Sciences of Georgian SSR, Institute of History, Archaeology, and Ethnography, 1975, Vol. I, pp. 24-29, 35, Nos. 4-5; 36, No. 4; 37, No. 12; 38, Nos. 7, 21; 39, No. 8; 40, Nos. 10, 12; 42, Nos. 9-10, 20; 45-46, Nos. 7-11; 50, No. 28; 53, No. 38; 55, Nos. 4-5; 66-69, Nos. 38-55; 80, Nos. 4, 12; 96, No. 61; 106, Nos. 104-105; 107, No, 109; 109, Nos. 115-116; 131, No. 7, 16, 17, 21; 139, Nos. 27-28; 146, No. 12; 150, No. 10; 154, Nos. 8, 10; 161-162, Nos. 26-28; 179, No. 83; 181, No. 91; 187-202; etc.; 20 pls. In Georgian with Russian summary.

The coin hoards discovered in Georgia are discussed. Among other 'Abbāsid coins, the dirhams struck in the mints of Arrān, Armīnīyah, Hārūnīyah, and Hārūnābād of the Armīnīyah state of the Arab Caliphate are described. The earliest dirham was struck in the city of Arrān in A.H. 152 and is attributed to al-Manṣūr. The latest Arabicized dirham was struck in Armīnīyah in A.H. 297 and is given to al-Muqtadir.

Քննարկուած են Վրաստանի դրամական գանձերը։ Աբբասեան այլ դրամներու հետ միատեղ, արաբական խալիֆայութեան Արմինիա վարչական նահանգի Առան, Արմինիա, Հարունիա եւ Հարունաբադ փողերանոցներուն մէջ կտրուած դրամները նկարագրուած են։ Վաղագոյն դիրհեմը հատանուած է Առան, Հ· 152 թ· եւ վերագրուած է ալ-Մանսուրին։ Ամենաուշ արաբատառ դիրհեմը կոխուած է Արմինիայի մէջ Հ· 297 թ· եւ վերագրուած է ալ-Մուքթադիրին։

1006 DJAPARIDZE, G. I. Abaselt'a saxalip'os zarapxanebi - Monetnye dvory Abbasidskogo khalifata [The Mints of the 'Abbāsid Caliphate] - Монетые дворы Аббасидского халифата, автор Г. И. Джапаридзе. *Maxlobeli aġmosavlet'is soc'ialur-ekonomiuri istoriis narkvevebi.* Tbilisi: Academy of Sciences of Georgian SSR. Institute of Oriental Studies, 1968, pp. 71-118. In Georgian with Russian summary.

The 'Abbāsid mints are listed by region in alphabetical order. The following mints of the Armīnīyah state of the Arab Caliphate are discussed extensively: Nişībīn, Armīnīyah, Dabīl (Dvin), Arrān, Barda'ah, al-Bāb, Ma'din Bājunais, Bitlīs, Tiflīs, Hārūnīyah, and al-Yazīdīyah. Most of them were operational from the eighth to the

tenth century. The earliest Arabicized coin was struck in Dvin in A.H. 182, and the latest is inscribed Armīnīyah, A.H. 332. Noteworthy is the discussion devoted to the coins discovered from the excavations of Dvin, based on the treatise of Kh. A. Mousheghian.

Ցուցակագրուած են աբբասեան դրամահատարանները ըստ չրջանի եւ այբուբենական կարգի: Արաբական խալիֆայութեան Արմինիա վարչական նահանգի հետեւեալ փողերանոցները քննարկուած են մանրամասնութեամբ.– Նիսիբին, Արմինիա, Դաբիլ (Դուին), Առան, Բարդաա, ալ-Բաբ, Մասղին Բաղունայս, Բիթլիս, Թիֆլիս, Հարունիա եւ ալ-Եազիդիա: Մեծամասնութիւնը գործօն եղած են Ը դարէն մինչեւ ժ դար: Վաղագոյն արաբատառ դրամը կոխուած է Դուինի մէջ Հ. 182 թ. եւ ամենաուշը արձանագրուած է Արմինիա, Հ. 332 թ.: Ուշադրութեան արժանի է Դուինի պեղումներէն ի յայտ եկած դրամներու յատկացուած քննարկութիւնը, Խ. Մուշեղեանի վկայութեամբ:

1007 DJAPARIDZE, G. I. *Iz istorii arabskoĭ numizmatiki i metrologii IX-X vv.* [From the History of the Ninth to the Tenth Century Arabic Numismatics and Metrology] - *Из истории арабской нумизматики и метрологии* IX-X *вв.*, автор Г. И. Джапаридзе. *Candidate Thesis Dissertation.* Tbilisi: Academy of Sciences of Georgian SSR, 1968, pp. 7-9. In Georgian.

The thesis dissertation of the author is presented. Special attention is given to the topography of the mints active during the reign of the Arab Caliphate. The opinion that the Umayyad and 'Abbāsid coins with the inscription of Armīnīyah in Arabic were issued in the Armenian city of Dvin is underlined. This hypothesis is not new, but the old rooted understanding is being accented once more in contrast to interpretations which have surfaced lately. Kh. A. Mousheghian

Ներկայացնում է հեղինակի քննախօսութեան դրոյթները: Ցատուկ տեղ է տրուած արաբական խալիֆայութեան ժամանակներում գործող փողերանոցների տեղագրութեան հարցերին: Ընդգծուած է այն միտքը, որ արաբերէն Արմինիա մակագրութեամբ օմայեան եւ աբբասեան դրամները թողարկուել են հայոց Դուին քաղաքում: Այդ կարծիքը թէեւ նոր չէ, սակայն մէկ անգամ եւս չեչտում է դրամագիտութեան մէջ արմատաւորուած հասկացողութիւնը ի հակադրութիւն վերջերս տեղ գտած այլ մեկնաբանութիւնների:

Խ. Ա. Մուշեղեան

1008 DORN, B. *Inventaire des monnaies des khalifes Orientaux et de plusieurs autres dynasties,* par B. Dorn. St. Petersbourg: Eggers & Co., 1877, p. 26, Nos. 308, 313; 39, Nos. 467, 468, 480; 40, No. 486, etc. In French.

The coins of Oriental caliphs inscribed in Arabic with the names of Arrān, Armīnīyah, and Ma'din Bājunais, the mints of historic Armenia, are catalogued. The earliest dirham is attributed to Hārūn al-Rashīd, struck in Arrān in A.H. 187. The latest dirham is attributed to al-Mu'taṣim Billāh, struck in Arrān in A.H. 220.

Ցուցակագրուած են արեւելեան խալիֆաներու դրամները, արաբերէնով արձանագրուած պատմական Հայաստանի Առան, Արմինիա եւ Մաադին Բաջունայս փողերանոցներու անուններով: Վաղագոյն դիրհեմը վերագրուած է Հարուն ալ-Ռաշիդի, կոխուած Առանի մէջ Հ· 187 Թ·: Ամենաուշ դիրհեմը վերագրուած է ալ-Մուտասիմ Բիլլահի, կոխուած Առանի մէջ Հ· 220 Թ·:

1009 EBEYAN, A. A. *Arabahay dramagitakan patmut'iwn* [Histoire numismatique Arabo-arménienne] - Արաբահայ դրամագիտական պատմութիւն, *գրեց՝ Անուշաւան Յ· Էպէեան·* Beirut: Piwnik Press, 1940, 40 pp., illus. In Armenian.

Arabo-Armenian history is reviewed and the rulers who struck coins with the Armenia inscription in Arabic are mentioned. Ebeyan chronicles 33 caliphs who ruled Armenia for 260 years and 9 governors who struck dirhams with the Armenia legend. The earliest dirham attributed to 'Abd al-Malik was struck in A.H. 95 (A.D. 713) and the latest coin attributed to al-Mu'tamid was struck in A.H. 279 (A.D. 892).

Ուսումնասիրուած է Արաբահայ պատմութիւնը եւ նշուած են Հայաստանի անուան արաբատառ դրամ կտրող ամիրապետները: Էպէեան կը պատմագրէ 33 խալիֆաներ, որոնք տիրապետեցին Հայաստանին 260 տարիներ եւ 9 ամիրապետներ, որոնք Հայաստանի անուան կտրեցին դիրհեմներ: Ամենավաղ դիրհեմը, վերագրուած Աբդ ալ-Մալիկի, հատանուած է Հ· 95 թուին (Յ·Ք· 713): Ամենաուշ դիրհեմը, վերագրուած ալ-Մուտամիդի, հատանուած է Հ· 279 Թ· (Յ·Ք· 892):

1010 EDHEM, Khalil. *Mūzeyi Humāyūn; Meskūkāti qadīmehi*

Islāmīye qatāloghi: Meskūkāti Osmānīye [Ottoman Museum; Catalogue of Ancient Islamic Coins: Ottoman Coins] - موزه همايون: مسكوكات قديمة اسلامية قتالوغي: مسكوكات عثمانية، اثر خليل ادهم. Constantinople: Mahmud Bek Press, A.H. 1334, Vol. VI, Part I, pp. 236-243, Nos. 804-831; 258, No. 872, pl. 8; 299-300, Nos. 998-1000, pl. 9; 326 329, Nos. 1089-1096, pl. 9; 333-334, Nos. 1110, 1114-1116, pl. 10; 362-363, Nos. 1193-1198, pl. 10; 366-371, Nos. 1206-1229; 381, No. 1256, pl. 11; 389-390, Nos. 1283-1285, pl. 11; 422, Nos. 1389-1390, pl. 12; etc. In Turkish with Arabic script.

Ottoman gold, silver, and copper coins minted in the cities of Āmid, Arzarūm, Ganja, Marash, and Vān of historic Armenia are described. The coins are attributed to the following sultans: Sulaymān I, Selīm II, and Murād III. The earliest coin was struck in Āmid in A.H. 926 and the latest in Vān in A.H. 982.

Նկարագրուած են Օսմանեան կայսրութեան ոսկիէ, արծաթէ եւ պղինձէ դրամները, թողարկուած պատմական Հայաստանի Ամիդ, Արզրրում, Գանձակ, Մարաշ եւ Վան քաղաքներուն մէջ: Դրամները վերագրուած են հետեւեալ սուլթաններուն.- Սուլէյման Ա, Սէլիմ Բ եւ Մուրադ Գ: Վաղագոյն դրամը կոխուած է Ամիդ, Հ· 926 թ· եւ ամենաուշը՝ Վան, Հ· 982 թ·:

1011 EREL, Şerafettin. *Nâdir Birkaç Sikke* [A Few Rare Coins], Şerafettin Erel tarafindan. Istanbul: Baha Matbaasi, 1970, p. 7, No. 7, pl. I; 19, Nos. 26-27, pl. III; 21, No. 30, pl. III; 27, No. 40, pl. III; 30-31, Nos. 48-49, 51, pl. IV; 33-34, Nos. 54-55, pl. IV; 41-42, Nos. 65-66, 69, pl. V. In Turkish.

Rare Islamic coins are described. The mints include the following cities of historic Armenia: Sīvās, Mayyāfāriqīn, Salmās, Āmid, Bitlīs, Ganja, Revān, and Vān. The earliest is a gold coin issued by Seljuq ruler Kaykāwūs I (A.H. 607-616), struck in Sīvās. The latest is a silver coin attributed to Ottoman Sultan Aḥmad I (A.H. 1012-1026), struck in Vān.

Նկարագրուած են իսլամական հազուագիւտ դրամները: Փողերանոցները կը պարունակեն պատմական Հայաստանի հետեւեալ քաղաքները.- Սիվազ, Մայեաֆարիկին, Սալմաս, Ամիդ, Պիթլիս, Գանձակ, Երեւան եւ Վան: Վաղագոյն դրամը ոսկի է եւ տրուած է Սելջուկ Քայքաւուս Ա-ի (Հ· 607-616 թթ·), կոխուած Սիվազի մէջ:

Ամենաուշը արծաթե դրամ մըն է, վերագրուած Օսմանեան սուլթան Ահմեդ Ա-ի (Հ. 1012–1026 թթ.), կոխուած Վանի մէջ։

1012 FAHMY, Abdel Rahman. *Mawsu'at al-nuqūd al-'Arabīyah wa-'ilm al-Nummiyāt, I: Fajr al-sikka al-'Arabīyah* [The Corpus of Arab Coins and the Science of Numismatics] - موسوعة النقود العربية وعلم النميات، ١. فجر السكة العربية، تأليف: عبد الرحمن فهمي محمد. Cairo: National Library Press, 1965, pp. 251-252, 255, 283, 331-332, Nos. 546-548, pl. IX; 470-472, Nos. 1562-1566, pl. LV-LVI; 492-494, Nos. 1665-1666, 1669; 505-506, No. 1708; 607, No. 2119; etc. In Arabic.

Silver and gold coins of the Arab Caliphate struck in the following mints of Armīnīyah are described: Armīnīyah, A.H. 98-99, 143-146, 150, 161, and 243; Barda'ah, A.H. 166; Hārūnābād, A.H. 169.

Նկարագրուած են արաբական խալիֆայութեան արծաթէ եւ ոսկիէ դրամները, կոխուած Արմինիայի հետեւեալ փողերանոցներուն մէջ.– Արմինիա, Հ. 98–99, 143–146, 150, 161 եւ 243 թուականներուն. Բարդաա, Հ. 166 թուին. Հարունապատ, Հ. 169 թուին։

1013* GARABETIAN, Berj M. Monnaies quadrilingues au nom d'Abagha, Khan de Perse, par Berj M. Garabetian. *Actes du Congrès International de Numismatique,* Vol. II (6-11 July 1953, published in 1957), pp. 497-502, illus. In French.

Two bronze coins attributed to Abagha Khan (1265-1282) are described. Historical background is given and the legend is discussed. Garabetian concludes that the legend is quadrilingual: Mongolian, Armenian, Arabic, and Syriac or Nestorian. The Armenian legend and metrological data are published.

Աբաղա Խանի (1265–1282) վերագրուած երկու բրոնզէ դրամներ նկարագրուած են։ Պատմական ուրուագիծ մը տրուած է եւ խորագրութիւնը քննարկուած է։ Կարապետեան կ'եզրակացնէ թէ խորագրութիւնը արձանագրուած է չորս լեզուներով՝ մոնղոլերէն, հայերէն, արաբերէն, ասորերէն կամ նեստորերէն։ Հայերէն խորագրութիւնը եւ չափագիտական տուեալները հրատարակուած են։

1014 GHALIB, Ismā'il *Musée Impérial Ottoman. Section de monnaies musulmanes. Catalogue des monnaies Turcomanes,* par

I. Ghalib Edhem. Constantinople: Mihran Press, 1894, pp. 15-22, Nos. 16b, 19, 20-24, pl. II. In French.

The following bronze coins struck by Artuqid Turkmen rulers are described: Nāṣir al-Dīn Maḥmūd, struck in Āmid, A.H. 614 and 617; Rukn al-Dīn Maudūd, struck in Āmid, A.H. 621; 'Imād al-Dīn Abū Bakr I, struck in Khartapirt or Kharput in A.H. 590.

Նկարագրուած են Որդոկեան Թուրքմէններու հետեւեալ կառավարիչներուն բրոնզէ դրամները.- Նասիր ալ-Դին Մահմուդ, կոխուած Ամիդի մէջ՝ 614 եւ 617 թուականներուն. Ռուկն ալ-Դին Մօդուդ, կոխուած Ամիդ, 621 թուին. Իմադ ալ-Դին Աբու Բակր Ա, կոխուած Խարբերդի մէջ՝ 590 թուին:

1015 GHALIB, Ismā'il. *Mūzeyi Humāyūn; Meskūkāti qadīmehi Islāmīye qatāloghi* [Ottoman Museum: Catalogue of Ancient Islamic Coins] - موزه همايون: مسكوكات قديمة اسلامية قتالوغي، اثر اسماعيل غالب. Constantinople: Mihran Press, A.H. 1312, Vol. II, pp. 109, No. 309; 111, No. 311; 137, Nos. 421-422; 151, No. 471; 156, No. 477; 189, No. 564; 243, No. 672; 330-333, Nos. 831-837; 366-367, Nos. 893-894; 385, No. 926; etc. In Turkish with Arabic script.

Islamic coins struck in cities of historic Armenia are described. They are given to the mints of Arrān, Armīnīyah, Āmid, Nişībīn, and Hārūnīyah. The earliest coin is attributed to the 'Abbāsid Caliph al-Manşūr, struck in Arrān, A.H. 152. The latest coin is attributed to the Marwānid ruler Naşir al-Dawla, struck in Amid in A.H. 412.

Նկարագրուած են իսլամական դրամներ, կոխուած պատմական Հայաստանի քաղաքներուն մէջ: Անոնք տրուած են Առան, Արմինիա, Ամիդ, Նիսիբին եւ Հարունիա փողերանոցներուն: Վաղագոյն դրամը վերագրուած է Աբբասեան ալ-Մանսուր խալիֆայի, կոխուած Առան, 152 թուին: Ամենաուշ դրամը վերագրուած է Մարուանեան կառավարիչ Նասիր ալ-Դաուլայինի, կոխուած Ամիդ, 412 թուին:

1016 GHALIB, Ismā'il. *Taqwymi meskūkāti Osmānīye* [Catalogue of Ottoman Coins] - تقويم مسكوكات عثمانية، اثر اسماعيل غالب. Constantinople: Mihran Press, A.H. 1307, p 77, Nos. 184-186; 98-99, Nos. 256-262; 123-125, Nos. 321-325; 142, Nos. 371-372; 160-161, Nos. 413-415; 172-173, Nos. 445-450; 184-185, Nos. 479-482; 191,

No. 496; 195, Nos. 504-505; 205, Nos. 524-525; 249, Nos. 601-602; 267, No. 648, pl. V; 291, Nos. 703-704, pl. VI; 493, No. 33; etc. In Turkish with Arabic script.

Ottoman coins struck in the cities of Āmid, Ganja, Arzarūm, Revān, Kārs, and Sebastapol of historic Armenia are described. The coins are attributed to the following sultans: Selīm I, Selīm II, Murād III, Muḥammad III, Aḥmad I, Osmān II, Muṣṭafā I, Murād IV, Ibrāhīm, Muṣṭafā II, Aḥmad III, and Maḥmūd I. The earliest coin was struck in Āmid in A.H. 918 and the latest coin was struck in Kārs in A.H. 1143.

Նկարագրուած են Օսմանեան հարստութեան դրամները, կոխուած պատմական Հայաստանի Ամիդ, Գանձակ, Արզրում, Երեւան, Կարս, Սեբաստապոլ քաղաքներուն մէջ: Դրամները վերագրուած են հետեւեալ սուլթաններուն.– Սէլիմ Ա, Սէլիմ Բ, Մուրատ Գ, Մուհամմեդ Գ, Ահմեդ Ա, Օսման Բ, Մուսթաֆա Ա, Մուրատ Դ, Իբրահիմ, Մուսթաֆա Բ, Ահմեդ Գ եւ Մահմուդ Ա: Վաղագոյն դրամը կոխուած է Ամիդի մէջ Հ· 918 թ· եւ ամենաուշը՝ Կարս, Հ· 1143 թ·:

1017 GHALIB, Ismā'il. *Taqwymi meskūkāti Selchūqīye* [Catalogue of Seljuq Coins] - تقويم مسكوكات سلجوكية، اثر اسماعيل غالب. Constantinople: Mihran Press, A.H. 1309, p. 13, Nos. 10-11; 22-23, Nos. 19-24; 29-34, Nos. 36-41, 43-46, 48-49; 36-37, No. 58; 40-41, 43-46, Nos. 59-70; 51-58, Nos. 86-90; 63-65, Nos. 95, 97-98; 73, Nos. 106-107; 82-83, Nos. 117-120; 87-92, Nos. 130-137, 139; 100-101, Nos. 145-147; 106-108, Nos. 152-155, 158; etc.; pls. I-IV. In Turkish with Arabic script.

The reverses of Cilician Armenian bilingual silver coins, attributed to Kaiqobād I (A.H. 616-634) and Kaikhusrew II (A.H. 634-644) of Konya, struck in Sīs, are presented on the plates. The Arabic legends are published. The obverse of the coins are described including the Armenian legend and the equestrian effigy of King Hetoum I of the Roupenian dynasty. Ghalib states that these bilingual coins were struck because Hetoum I was under the suzerainty and protectorate of Seljuq kings. Additionally, Seljuq coins struck in the cities of Arzinjān, Arzarūm, Baībert, and Sīvās of historic Armenia are described. The coins are attributed to Mughīth al-Dīn Ṭughril, 'Izz al-Dīn Kaikāwūs I, 'Alā al-Dīn Kaiqobād I,

Ghiyāth al-Dīn Kaikhusrew II, Rukn al-Dīn Qilich Arslān IV, Kaikāwūs II and Qilich Arslān IV and Kaiqobād II, Kaikhusrew II, Kaikhusrew III, Ghiyāth al-Dīn Mas'ūd II, and Maḥmud Artena. The earliest coin was struck in Arzarūm in A.H. 613 and the latest was struck in Arzinjān in A.H. 761.

Տախտակներուն վրայ ներկայացուած են Կիլիկեան Հայաստանի երկլեզուեան դրամներու բեկորները, Քոնիայի Քայքոպատ Ա (Հ· 616–634 թթ·) եւ Քայխոսրով Բ (Հ· 634–644 թթ·) սուլթաններու անուանց ներքեւ, հատանուած Սիսի մէջ: Արաբերէն խորագրութիւնները հրատարակուած են: Նկարագրուած է դրամներուն ակորմը՝ ներառեալ հայերէն չրջագրութիւնն ու Ռուբենեան հարստութեան Հեթում Ա թագաւորի ձիաւոր պատկերատիպը: Ղալիբ կը յայտարարէ թէ այս երկլեզուեան դրամները հատանուած են քանի Հեթում Ա սելջուկներու հպատակութեան եւ պաշտպանութեան ներքեւ էր: Ինչպէս նաեւ նկարագրուած են Սելջուկեան հարստութեան դրամները, կոխուած պատմական Հայաստանի Արզինջան, Արզըրում, Բայբերտ եւ Սիվազ քաղաքներուն մէջ: Դրամները վերագրուած են Մուղիթ ալ-Դին Տուղրիլի, Իզ ալ-Դին Քայքաուս Ա-ի, Ալա ալ-Դին Քայքոպատ Ա-ի, Ղիյաթ ալ-Դին Քայխոսրով Բ-ի, Ռուկն ալ-Դին Քիլիջ Արսլան Դ-ի, Քայքաուս Բ եւ Քիլիջ Արսլան Դ ու Քայքոպատ Բ-ի, Քայխոսրով Բ-ի, Քայխոսրով Գ-ի, Ղիյաթ ալ-Դին Մասուդ Բ-ի եւ Մահմուդ Արթենայի: Վաղագոյն դրամը կոխուած է Արզըրումի մէջ, Հ· 613 թ· եւ ամենաուշը՝ Արզինջան, Հ· 761 թ·:

1018 HOGAN, Patrick D. A Listing of Islamic Dynasties, compiled by Patrick D. Hogan. *NI Bulletin*, Vol. X (March 1976), No. 3, pp. 89-95.

Over 300 Islamic dynasties who have issued coinage are listed. Many of these, as well as the Roupenian dynasty of Cilician Armenia, ruled a part of Armenia or cities of historic Armenia.

Ցուցակագրուած են 300-է աւելի իսլամական հարստութիւններ, որոնք դրամ հատանած են: Ասոնց չատերը, ինչպէս նաեւ Կիլիկեան Հայաստանի Ռուբենեան հարստութիւնը, կառավարած են Հայաստանի մի մասը կամ պատմական Հայաստանի քաղաքները:

1019 al-HUSAINI, Mohammad Baqir. Dalīl Limajmū'ah 'Abdullāh Shukr al-Ṣarrāf [A Guide to the Collection of Abdullah

Shukr al-Ṣarrāf] - دليل لمجموعة عبد الله شكر الصراف ، بقلم محمد باقر الحسيني. *al-Maskukat,* Vol. I (1969), No. 2, pp. 48-71, Nos. 24-26, 100, 115-116, 118, 124, 149, 173a, 179, 214, 439, 618, 634-635, 651, 711, 740, 744, 754, 760, 766, 773, 778-779, etc. In Arabic.

The entire private collection of 'Abdullah Shukr al-Ṣarrāf was donated to the Iraqi Museum. The catalogue of Islamic coins published in the special issue of *al-Maskukat* contains numerous gold, silver, and copper coins bearing the name of Armīnīyah or the following mints of historic Armenia: Dabīl [Dvin], Armīnīyah, Arrān, Hārūnīyah, Nişībīn, Arzarūm, Akhlāţ, Nakhjevān, and Airavān. The coins were issued by the Umayyads, 'Abbāssids, Ḥamdānids, Ṣafavids, and Shāhs of Iran. The earliest is an Umayyad gold coin struck by 'Abd al-Malik in Dābil in A.H. 86 and the latest is a Ṣafavid silver coin struck by Ḥusayn in Airavān in A.H. 1130.

Աբդուլլահ Շուքր ալ-Սարրաֆի ամբողջ ժողովածոն նուիրուած է Իրաքի թանգարանին։ ալ-Մասկուկատի բացառիկ տպագրութեան մէջ հրատարակուած իսլամական դրամներու կատալոգը կը պարունակէ բազմաթիւ ոսկիէ, արծաթէ եւ պղինձէ դրամներ, որոնց վրայ յիշուած են Արմինիա կամ ալ պատմական Հայաստանի հետեւեալ դրամահատարանները.- Դաբիլ [Դուին], Արմինիա, Առան, Հարունիա, Նիսիբին, Արզըրում, Ախլաթ, Նախջեւան եւ Այրաւան։ Հետեւեալները թողարկած են դրամներ.- Օմայեանները, Աբբասեանները, Համտանեանները, Սեֆեանները եւ Իրանի շահերը։ Վաղագոյնը՝ Օմայեան հարստութեան ոսկի դրամ մըն է, տրուած Աբդ ալ-Մալիկի, կոխուած Դուինի մէջ Հ. 86 թ. եւ ամենաուշը՝ Սեֆեան հարստութեան արծաթ մըն է, տրուած Հուսէյնի, կոխուած Այրաւանի մէջ Հ. 1130 թ.։

1020 al-HUSAINI, Mohammad Baqir. al-Khaţ — uslūbuhu wa-ānwā'uhu wa-mumayyizātuhu — 'alā al-nuqūd al-islāmīya fī al-'ahd al-saljūqī [The Epigraphy — Its Style, and Its Types, and Its Characters — of the Islamic Coinage of the Seljuq Period] - الخط ـ اسلوبه وأنواعه ومميزاته ـ على النقود الاسلامية في العهد السلجوقي، بقلم محمد باقر الحسيني. *Sumer,* Vol. XXIV (1968), Nos. 1-2, pp. 101-117, 5 pls., tables. In Arabic.

The evolution of Arabic epigraphy originating in the Seljuq period

is discussed. Later, the contracted signs were inherited by the Ottomans and used in their *diwani* numerals or shorthand symbols. The objects serving as the source of study include coins, metal, wood, stone, textiles, and ceramics. An important portion of the coins were issued in the cities of historic Armenia like Madīnat al-Salām, Sīvās, and others.

Քննարկուած է արաբերէն վերտառութեան հոլովոյթը, որ ծագում առած է սելջուկներու չրջանին: Ապա ամփոփուած նչանները փոխանցուած են օսմանցիներուն եւ գործածուած՝ իբրեւ դիւանի թուանչաններ կամ կրճատուած գրելակերպեր: Ուսումնասիրութեան աղբիւր ծառայող առարկաները եղած են դրամներ, մետաղ, փայտ, քար, հիւսուածեղէն եւ խեցեղէններ: Դրամներուն մի կարեւոր մասը կոխուած է պատմական Հայաստանի Մադինաթ ալ-Սալամի, Սիվազի եւ այլ քաղաքներուն մէջ:

1021 KAPANADZE, D. G. *Gruzinskaā numizmatika* [Georgian Numismatics] - *Грузинская нумизматика,* автор Д. Г. Капанадзе. Moscow: Academy of Sciences of USSR, Institute of Cultural Material History, 1955, p. 86, No. 106, pl. VIII. In Russian.

The monogram is a general numismatic book on Georgian coins where the bronze coin of Abagha Khan is described: diameter 19-21 mm, weight 3.0 gm. Kapanadze notes that large quantities of this coin were unearthed at a site 100 km southwest of Tiflis, during archaeological expeditions in 1936-1937. The complete reverse legend is constructed from numerous specimens at the author's disposal. The obverse legend is in Mongolian and the reverse legend in Armenian and Arabic.

Մենագրութիւնը ընդհանուր դրամագիտական գիրք մըն է վրացական դրամներու մասին, ուր Աբաղա Խանի բրոնզէ դրամը նկարագրուած է՝ տրամագիծ 19–21 մմ եւ ծանրութիւն՝ 3·0 գր: Կապանադզէ կը նչէ թէ այս դրամէն բազմաթիւ նմոյչներ, գտնուած են Թիֆլիսէն 100 քմ հարաւ արեւմուտք, 1936–1937 թթ. հնագիտական պեղումներու ընթացքին: Բեկողմի լրիւ խորագրութիւնը կազմուած է հեղինակին տրամադրութեան ներքեւ եղած բազմաթիւ օրինակներէն: Ակողմի արձանագրութիւնը մոնղոլերէն է եւ բեկողմինը՝ հայերէն ու արաբերէն:

1022 KAPANADZE, D. G. O neskolkikh spornykh mednykh monetakh, chekanennykh v XIII-XIV vv. [Problems Concerning the Coins of the Thirteenth through Fourteenth Century] - О нескольких спорных медных монетах, чеканенных в XIII-XIV вв., автор Д. Г. Капанадзе. *Soobshcheniā Akademii Nauk Gruzenskoĭ SSR,* Vol. VII (1946), Nos. 1-2, pp. 73-80. In Russian.

Among many Georgian coins, some multilingual copper coins attributed to Abagha Khan and struck in Armenia are described. The obverse Armenian and Arabic legend quotes Christian religious expressions. Mongolian inscription is struck on the reverse. The Armenian letters and metrological data are published.

Վրացական դրամներու հետ, Աբաղա Խանին վերագրուած մի քանի բազմալեզուեան պղինձէ դրամներ նկարագրուած են: Ակողմի հայերէն եւ արաբերէն արձանագրութիւնը կ'արտայայտէ Քրիստոնեայ կրօնական ասոյթներ: Մոնղոլերէն արձանագրութիւն կոխուած է բեկողմին վրայ: Հայերէն գրերն ու չափագիտական տուեալները հրատարակուած են:

1023 KOCAER, Remzi. *Osmanli Altinlari - Gold Coins of the Ottoman Empire,* Remzi Kocaer tarafindan. Istanbul: Güzel Sanatlar Matbasi, 1967, pp. 60-61, Nos. 12, 15; 63-64, Nos. 22-28; 68, No. 41; 79-81, Nos. 85, 86, 89, 93; 86, Nos. 109-110; 88, Nos. 116-117, 119; 95, No. 142; 97, No. 150; 98-99, Nos. 156, 158; etc.; illus. Bilingual in Turkish and English.

Gold coins of the Ottoman Empire are catalogued, issued in the following cities of historic Armenia: Āmid, Bitlīs, Amāsia, Ganja, and Nakhjevān. The coins were issued during the reigns of following sultans in various cities: Bāyazīd II (1481-1512), Sulaymān I (1520-1566), Selīm II (1566-1574), Murād III (1574-1595), Muḥammad III (1595-1603), Aḥmad I (1603-1617).

Ցուցակագրուած են Օսմանեան կայսրութեան ոսկիէ դրամները, թողարկուած պատմական Հայաստանի հետեւեալ քաղաքներուն մէջ.- Ամիդ, Պիթլիս, Ամասիա, Գանձակ եւ Նախջեւան: Դրամները թողարկուած են հետեւեալ սուլթաններու գահակալութեան շրջանին.- Բայազիդ Բ (1481-1512), Սուլէյման Ա (1520-1566), Սէլիմ Բ (1566-1574), Մուրատ Գ (1574-1595), Մուհամմեդ Գ (1595-1603), Ահմեդ Ա (1603-1617):

1024 KOUYMJIAN, Dickran K. An Historical and Dynastic Survey of Caucasia, Eastern Anatolia and Adharbayjan from the Xth to the XIIIth Centuries, by Dickran K. Kouymjian. *Haigazian Armenological Review,* Vol. II (1971), pp. 99-122. Armenian summary.

An historical and political sketch of the dynasties of the tenth through the thirteenth century which played a role in Armenia, Georgia, Azerbaijan and the neighboring areas of eastern Anatolia is presented. In discussing the obscure as well as more well known dynasties (Seljuq-Turkic), Kouymjian tries to acquaint the reader with some recently published literature devoted to these subjects. A series of numismatic and political questions are also revived.

Ներկայացուած է ժ-ժդ դարերու քաղաքական ցեղագրական պատմութիւնը Հայաստանի, Վրաստանի, Ազրբէյճանի եւ դրացի արեւելեան Անատոլուի: Գույումճեան, քննարկելով աննչան փոքր ցեղերն ու պետութիւնները, ինչպէս նաեւ աւելի լաւ ճանչցուած ներկայացուցիչները (սելճուկ-թրքական), ընթերցողին կը ծանօթացնէ վերջերս հրատարակուած գրականութեան, որ նուիրուած է վերոյիշեալ նիւթերու: Արծարծուած են նաեւ չարք մը դրամագիտական ու քաղաքական հարցեր:

1025 KOUYMJIAN, Dickran K. *A Numismatic History of Southeastern Caucasia and Adharbayjān Based on the Islamic Coinage of the 5th/11th to the 7th/13th Centuries,* by Dickran Karnick Kouymjian. New York: Columbia University, *Doctoral Dissertation,* 1969, 466 pp., V pls.

The numismatic history of the Islamic dynasties of the Shīrwānshāhids, the Maliks of Darband, the Ildegizid atābegs of the Seljuqs of Iraq, the Bishkinid Maliks of Ahar at Ahar now in Iran, and an unidentified vassal of the Ildeghizids is presented based on the exclusively copper coinage, careless minting, and epigraphical legend. Some of the coins were struck "regularly," intended to carry a complete legend and die impression; while others were struck "irregularly," never bearing a full legend and die impression. The overwhelming majority of coins lacks the mention of a mint or date. Kouymjian, based on numismatic evidence, analyzes the political relations of the five dynasties with neighboring governments.

Ընծայուած է դրամագիտական պատմութիւնը Շիրուանշահերուն, Դարբանդի Մալիկներուն , Իլդեգիզեաններուն՝ Իրաքի սելջուկեան աթաբեկներուն, Ահարի մէջի Ահարի (ներկայիս Իրանի մէջ) Բիչկինեան Մալիկներուն եւ Իլդեգիզեաններու հպատակ անորոշ իշխանի մը, բոլորը հիմնուած բացարձակօրէն պղինձէ դրամներու անհոգ հատանումներուն եւ մակագիր խորագրութեանց վրայ: Դրամներէն ոմանք «կանոնաւոր» կոխուած են, ծրագրուած ըլլալով ունենալ լրիւ խորագրութիւն եւ կաղապարի դրոշմ· ուրիշներ «անկանոն» կոխուած են երբեք չյայտնաբերելով լրիւ խորագրութիւն եւ ամբողջ կաղապարի դրոշմ: Դրամներու մեծամասնութեանց վրայ կը պակսի փողերանոցի եւ թուականի յիշատակութիւնը: Գույումճեան, հիմնուած դրամագիտական տուեալներու վրայ, կը վերլուծէ հինգ հարստութեանց քաղաքական յարաբերութիւնները իրենց դրացի կառավարութեանց հետ:

1026 KOUYMJIAN, Dickran K. Three Unique Gold Coins of the Eldigüzid Atabegs of Northwestern Iran, by Dickran Kouymjian. *Actes du 8ème Congrès International de Numismatique, New York-Washington,* Vol. VIII (September 1973, published in 1976), pp. 527-541, pl. 55 (lower half), Nos. 1-3.

Shams al-Dīn Ildeghiz, his sons and grandsons were successively atabegs or guardians to the Seljuq sultans of Iraq and Iran in the second half of the twelfth century. After the defeat and collapse of the Seljuq dynasty at the hands of the Khwārazmshāhs in 1194, the Ildeghizids Abū Bakr and Özbek may have appropriated the title "sultan" for themselves. Three base gold coins, respectively 3.65, 1.54, 1.75 grams, in the American Numismatic Society collection, struck by Abū Bakr and or his brother Özbek are studied from this point of view. The coins are badly effaced and tentative readings and variants are proposed. The coins were struck during the first two decades of the thirteenth century, just before the Ildeghizids were to succumb to the Khwārazmshāh and Mongol onslaughts.

Author

Շամս ալ-Դին Իլդեգիզ, իր տղաքն ու թոռները յաջորդաբար աթաբեկներն ու խնամակալներն էին Իրաքի եւ Իրանի սելջուկեան սուլթաններուն ժբ դարու երկրորդ կիսուն: Իլդեգիզեան Աբու Բակր եւ Օզբեկ իւրացուցած կրնային ըլլալ «սուլթան» տիտղոսը իրենց

համար սելջուկեան հարստութեան կործանումէն ետք Խուարազմշահի ձեռքով 1194 թ.: Այս տեսակէտէ, ուսումնասիրուած են երեք ոսկիէ դրամներ, 3·65, 1·54, 1·75 գրամ, գտնուած Ամերիկեան Դրամագիտական Ընկերակցութեան ժողովածոյին մէջ եւ հատանուած Աբու Բակր եւ կամ իր եղբօր Օզբեկի կողմէ: Դրամները վատօրէն աւրուած են եւ խորագրութեան նախափորձ ընթերցումը եւ տարբերակները առաջադրուած են: Դրամները հատանուած են ԺԹ դարու առաջին երկու տասնամեակին, Իլդեգիզեաններու պարտութենէն առաջ Խուարազմշահի եւ Մոնղոլներու կատաղի յարձակման ներքեւ:

Հեղինակը

1027 KOUYMJIAN, Dickran K. A Unique Coin of the Shirvānshāh Minūchihr II Dated A.H. 555/1160 A.D., by Dickran K. Kouymjian. *Near Eastern Numismatics, Iconography, Epigraphy and History; Studies in Honor of George C. Miles,* edited by Dickran K. Kouymjian. Beirut: American University of Beirut, 1974, pp. 339-346, illus.

Coins issued by Minūchihr II were unknown until the twentieth century and those hitherto published provide no information on his reign. The numismatic evidence discussed gives a tentative date for the extension of his reign up to A.H. 555 over the lands he ruled west of the Caspian Sea between Darband in the north, the River Kura and the lands of Arrān and Azerbaijan to the south, and the Christian Bagratid kingdom of Georgia to the west.

Մինուչիր Բ–ի կողմէ թողարկուած դրամները անծանօթ էին մինչեւ ի դարը եւ ցարդ հրատարակուածները լրիւ ծանօթութիւն չէին հայթայթեր իր գահակալութեան չրջանի մասին: Քննարկուած դրամագիտական տուեալները կու տան նախափորձ թուական մը իր գահակալութեան հաստատման չրջանի վերաբերեալ, մինչեւ Հ· 555 թ., այն հողամասին վրայ որ ինք կառավարած է կասպից ծովի արեւմտեան կողմը, հիւսիսէն՝ մինչեւ Դերբենդ, հարաւէն՝ մինչեւ Ազրբէյջանն ու Առանը եւ կուր գետը, արեւմուտքէն՝ Վրաստանի Քրիստոնեայ Բագրատունի թագաւորութիւնը:

1028 LACHMAN, Samuel. The Ottoman Silver Coinage in Armenia, Azerbaijan, Georgia, During the Reigns of Ahmad III and Mahmud I, by Samuel Lachman. *Numismatic Circular,* Vol.

LXXXIV (February 1976), No. 2, pp. 51-53, illus.
The Ottoman silver coins of Aḥmad III (A.H. 1115-1143) and Maḥmūd I (A.H. 1143-1168), struck in the mints of Ganja, Kārs, and Revān of historic Armenia, which were Persian territories, are discussed. These coins are described in numismatic literature as 10, 5, and 2½ para pieces. The author thinks these coins may have been the sultanies and their fractions as reported by the historians.

Քննարկուած են Ահմեդ Գ-ի (Հ. 1115-1143) եւ Մահմուդ Ա-ի (Հ. 1143-1168) օսմանեան արծաթէ դրամները, կոխուած պատմական Հայաստանի Գանձակի, Կարսի եւ Երեւանի դրամահատարաններուն մէջ, որոնք պարսկական տէրութեան մի մասը եղած էին: Այս դրամները նկարագրուած են դրամագիտական մատենագրութեան մէջ իբրեւ 10, 5 եւ 2½ փարանոց դրամներ: Հեղինակը կը խորհի թէ այս դրամները կրնային ըլլալ սուլթանինները եւ իրենց միաւորները ինչպէս որ պատմաբանները նկարագրած են:

1029 LANE-POOLE, Stanley. *Catalogue of Oriental Coins in the British Museum, Vol. I; The Coins of the Eastern Khaleefehs in the British Museum,* by Stanley Lane Poole, edited by Reginald Stuart Poole. London: Printed by order of the Trustees, 1875. Reprint, Bologna: Arnoldo Forni, 1967, p. 8, No. 48; 39-41, Nos. 25-27, 29-31; 51-52, Nos. 89-91; 60, No. 133, pl. III; 63, Nos. 138-140, pl. IV; 85, Nos. 230-231, pl. V; 97-98, Nos. 272-273; 106, No. 299, pl. VI; 121, No. 346; 122, No. 351; 129-130, Nos. 367-369, 371; 140, No. 407; 146, No. 427; 150, No. 450; 180, No. 39; 219, Nos. 151-152; etc.
Numerous Islamic coins struck in mints of Armīnīyah are catalogued. The coins and the mints are as follows: Umayyad Caliphate silver and copper coins issued in Armīnīyah; ʻAbbāsid Caliphate silvers of al-Manṣūr in Arrān and Armīnīyah, al-Mahdī in Armīnīyah and al-Hārūnīyah, al-Hādī in al-Hārūnīyah, al-Rashīd in al-Hārūnīyah, al-Maʻmūn in Arrān and Maʻdin Bājunais, al-Muʻtazz in Armīnīyah and Madīnat Nisībīn, al-Muʻtamid in Armīnīyah and Bardaʻah, al-Muktafī in Nisībīn, al-Muqtadir in Āmid and Nisībīn, copper of Isḥāq b. Muslim in Armīnīyah. The earliest coin was struck in Armīnīyah in A.H. 100 and the latest, in Nisībīn in A.H. 308.

Ցուցակագրուած են բազմաթիւ իսլամական դրամներ, կոխուած՝ Արմինիայի փողերանոցներուն մէջ։ Դրամները եւ փողերանոցները հետեւեալներն են.– Օմայեան խալիֆայութեան արծաթէ եւ պղինձէ դրամներ Արմինիայի մէջ, Աբբասեան խալիֆայութեան արծաթներ ալ-Մանսուրի՝ Առան եւ Արմինիա, ալ-Մահդի՝ Արմինիա եւ ալ-Հարունիա, ալ-Հադի՝ ալ-Հարունիա, ալ-Ռաշիդ՝ ալ-Հարունիա, ալ-Մամուն՝ Առան եւ Մաադին Բաջունայս, ալ-Մուտազ՝ Արմինիա եւ Մադինաթ Նիսիբին, ալ-Մուտամիդ՝ Արմինիա եւ Բարդաա, ալ-Մուկտաֆի՝ Նիսիբին, ալ-Մուքտադիր՝ Ամիդ եւ Նիսիբին, Իսհակ բին Մուսլիմի պղինձ՝ Արմինիա։ Վաղագոյն դրամը կոխուած է Արմինիայի մէջ Հ. 100 թ. եւ ամենաուշը՝ Նիսիբին, Հ. 308 թ.։

1030 LANE-POOLE, Stanley. *Catalogue of Oriental Coins in the British Museum, Vol. III; The Coins of the Turkumān Houses of Seljooḳ, Urtuḳ, Zengee, etc. in the British Museum,* by Stanley Lane Poole, edited by Reginald Stuart Poole. London: Printed by order of the Trustees, 1877. Reprint, Bologna: Arnoldo Forni, 1967, pp. 4-6, Nos. 4, 8-9, 14; 8-9, Nos. 19, 22; 24, No. 49; 57-58, Nos. 117, 120-121; 60, No. 128; 62-73, Nos. 132, 135, 137-145, 151-154, 157-159, 161-162, 164-168, 170-173, 175, 177, pl. IV, Nos. 137, 142, 151, 157, 162, 172; 75-78, Nos. 185-197, pl. V; 81-83, Nos. 207-215; 86, No. 230, pl. V; 88-89, Nos. 233-234, pl. V; 93, Nos. 245-247, pl. V; 95, Nos. 254-255; 97, No. 260; 99-100, Nos. 265, 267, 271, pl. VI; 102-103, Nos. 276-279, pl. VI; 105-106, Nos. 286-289, pl. VI; 108, No. 284; 110, Nos. 297-298, pl. VI; 131, Nos. 346-348, pl. VII; 133, Nos. 351-353, pl. VII; 136-137, Nos, 358-360, 361, pl. VII; 188-189, Nos. 534-537, pl. X; 217, Nos. 611-612; etc.

Numerous Islamic coins struck in mints of historic Armenia are catalogued. The coins and the mints are as follows: Hamdānid Sultan Nāṣir and Sayf al-Dawlah, silver coin struck in Niṣībīn; Abū Taghlib, silver in Niṣībīn, Marwānid Sultan Abū ʻAli al-Ḥasan, silver in Mayyāfāriqīn; Seljuq Sultan Kaiqobād I, silver in Sīvās; Kaiqobād II, silver in Sīvās; Kaikāwūs II, silver in Sīvās; Qilich Arslān IV, silvers in Sīvās and Arzinjān; sons of Kaikhusrew, silver in Sīvās; Kaikhusrew III, silvers in Sīvās and Arzinjān; Mas'ūd II, silvers in Sīvās, Arzinjān, and Bābert; Artuqid Sultan

Nāṣir al-Dīn Maḥmūd, copper in Āmid; Rukn al-Dīn Maudūd, copper in Āmid; Artuqid of Khartapirt, coppers; Zengid ruler Nūr al-Dīn Arslān-Shāh I, copper in Niṣībīn; 'Imād al-Dīn Zengid, copper in Niṣībīn. The earliest coin was struck in Niṣībīn in A.H. 330 and the latest, in Arzinjān in A.H. 690.

Ցուցակագրուած են բազմաթիւ իսլամական դրամներ, կոխուած պատմական Հայաստանի փողերանոցներուն մէջ։ Դրամներն ու փողերանոցները հետեւեալներն են.– Համդանեան սուլթան Նասիր եւ Սայֆ ալ-Դաուլայի արծաթէ դրամը կոխուած Նիսիբինի մէջ. Աբու-Տաղլիբի արծաթ՝ Նիսիբին. Մարուանեան սուլթան Աբու Ալի ալ-Հասանի արծաթ՝ Մայեաֆարիկին. Սելջուկեան սուլթան Քայքոպատ Ա-ի արծաթ՝ Սիվազ. Քայքոպատ Բ-ի արծաթ՝ Սիվազ. Քայքաուս Բ-ի արծաթ՝ Սիվազ. Քիլիջ Արսլան Դ-ի արծաթներ՝ Սիվազ եւ Արզինջան. Քայխոսրովի որդիներու արծաթ՝ Սիվազ. Քայխոսրով Գ-ի արծաթներ՝ Սիվազ եւ Արզինջան. Մասուդ Բ-ի արծաթներ՝ Սիվազ, Արզինջան եւ Բաբերտ. Որդոկեան սուլթան Նասիր ալ-Դին Մահմուդի պղինձ՝ Ամիդ. Ռուկն ալ-Դին Մօդուդի պղինձ՝ Ամիդ. Խարբերդի Որդոկեաններու պղինձներ. Զենգեան կառավարիչ Նուր ալ-Դին Արսլան-Շահ Ա-ի պղինձ՝ Նիսիբին. Իմադ ալ-Դին Զենգեանի պըղինձ՝ Նիսիբին։ Վաղագոյն դրամը կոխուած է Նիսիբինի մէջ Հ. 330 թ. եւ ամենաուշը՝ Արզինջան, Հ. 690 թ.։

1031 LANE-POOLE, Stanley. *Catalogue of Oriental Coins in the British Museum, Vol. IV; The Coinage of Egypt: (A.H. 358-922) Under the Fātimee Khaleefehs, the Ayyoobees, and the Memlook Sultans,* by Stanley Lane Poole, edited by Reginald Stuart Poole. London: Printed by order of the Trustees, 1879. Reprint, Bologna: Arnoldo Forni, 1967, p. 101, No. 368; 122, Nos. 440-442, pl. V; 125-128, Nos. 450-455, 461-463, pl. V; etc.

Islamic coins struck in the Mayyāfāriqīn mint of Armenia are catalogued. The copper coins are attributed to the following Ayyūbid rulers: al-'Ādīl (A.H. 59X), al-Awḥad (A.H. 599-601), al-Ashraf (A.H. 612), and al-Muẓaffar Ghāzi (A.H. 618).

Ցուցակագրուած են իսլամական դրամներ, կոխուած Հայաստանի Մայեաֆարիկին փողերանոցին մէջ։ Պղինձէ դրամները վերագրուած են հետեւեալ Այեուբեան վեհապետներուն.– ալ-Ադիլ (Հ. 59X թ.), ալ-Աուհադ (Հ. 599-601 թթ.), ալ-Աչրաֆ (Հ. 612 թ.) եւ ալ-Մուզաֆֆար Ղազի (Հ. 618 թ.)։

1032 LANE-POOLE, Stanley. *Catalogue of Oriental Coins in the British Museum, Vol. VI; The Coins of the Mongols in the British Museum,* by Stanley Lane-Poole, edited by Reginald Stuart Poole. London: Printed by order of the Trustees, 1881. Reprint, Bologna: Arnoldo Forni, 1967, p. 5, No. 2; 37-38, Nos. 102, 106; 40, No. 115; 42-43, Nos. 122-123, pl. III; 60, No. 168; 63-69, Nos. 173, 176, 181-182, 197; 77-79, Nos. 226, 229-230, 233, 238; 102-103, Nos. 300a, 300b, 301, pl. V; 107-109, Nos. 320, 322, 327-328; 111-112, 336-338, pl. V; 116-117, Nos. 347, 348; 216, No. 617; 226, Nos. 650-651, pl. IX; etc.

Numerous Mongol coins struck in mints of historic Armenia are catalogued. The coins and the mints are as follows: Great Khan Töregene, silver coin struck in Ganja; Mongols of Persia, Maḥmūd Ghazan, silvers in Arzinjān, Armīnīyah, Barda'ah, Arzarūm, and coppers in Arzinjān and Arzarūm; Ūljāytū, silver in Arzarūm and copper in Arzinjān; Abū Sa'īd, golds in Airavān, Arzinjān, and silvers in Arzinjān, Sīvās, Bāibert, Akhlāṭ, Arzarūm, Barda'ah; Jehān Tīmūr, silvers in Arzinjān and Khilāṭ; Sātī Beg, silver in al-Khilāṭ; Sulaymān, silvers in Khilāṭ, Bāibert, Nakhjevān, Arzinjān, and Arzarūm; Anūshirvān, silver in Barda'ah; Jalā'irid ruler Ḥusayn, silver in Vān; Aḥmad, silver in Armīnīyah. The earliest coin was struck in Ganja in A.H 642 and the latest, in Vān after A.H. 780.

Ցուցակագրուած են բազմաթիւ մոնղոլեան դրամներ, կոխուած պատմական Հայաստանի փողերանոցներուն մէջ։ Դրամներն ու փողերանոցները հետեւեալներն են.– Մեծ Խան Թօրեգենայի արծաթէ դրամը կոխուած Գանձակի մէջ, Պարսկաստանի մոնղոլներէն Մահմուդ Ղազանի արծաթներ՝ Արզինջան, Արմինիա; Բարդաա, Արզրրում եւ պղինձներ՝ Արզինջան եւ Արզրրում. Ուլջայտուի արծաթ՝ Արզրրում եւ պղինձ՝ Արզինջան. Աբու–Սաիդի ոսկիներ՝ Երեւան, Արզինջան եւ արծաթներ՝ Արզինջան, Սիվազ, Բայբերտ, Ախլաթ, Արզրրում եւ Բարդաա. Ջեհան Թիմուրի արծաթներ՝ Արզինջան եւ Խլաթ. Սաթի Բեկի արծաթ՝ ալ–Խլաթ. Սուլէյմանի արծաթներ՝ Խլաթ, Բայբերտ, Նախջեւան, Արզինջան եւ Արզրրում. Անուշիրվանի արծաթ՝ Բարդաա. Ջելաիրեան Հուսէյն կառավարիչի արծաթ՝ Վան. Ահմեդի արծաթ՝ Արմինիա։ Վաղագոյն դրամը կոխուած է Գանձակի մէջ Հ. 642 թ. եւ ամենաուշը՝ Վան, Հ. 780 թ. եւք։

1033 LANE-POOLE, Stanley. *Catalogue of Oriental Coins in the British Museum, Vol. VII; The Coinage of Bukhārā (Transoxiana) in the British Museum from the Time of Timur to the Present Day,* by Stanley Lane-Poole, edited by Reginald Stuart Poole. London: Printed by order of the Trustees, 1882. Reprint, Bologna: Arnoldo Forni, 1967, p. 30, Nos. 82-84, pl. II; 101-102, Nos. 246-248, pl. V.

Islamic coins struck in mints of historic Armenia are catalogued. The coins and the mints are as follows: Shāh Rukh from the house of Tīmūr, silver coin struck in Arzinjān (A.H. 845); from the emirs of Bitlīs, Sharaf b. Muḥammad and Shams al-Dīn, undated silver coins struck in Bitlīs.

Ցուցակագրուած են իսլամական դրամներ, կոխուած պատմական Հայաստանի փողերանոցներուն մէջ։ Դրամներն ու փողերանոցները հետեւեալներն են.– Թիմուրի գերդաստանէն շահ Ռուխի արծաթէ դրամը, կոխուած Արզինջան (Հ. 845 թ.). Պիթլիսի ամիրաներէն, Շարաֆ բին Մուհամմեդի եւ Շեմս ալ-Դինի անթուական արծաթէ դրամները, կոխուած Պիթլիս։

1034 LANE-POOLE, Stanley. *Catalogue of Oriental Coins in the British Museum, Vol. VIII; The Coins of the Turks in the British Museum,* by Stanley Lane-Poole, edited by Reginald Stuart Poole. London: Printed by order of the Trustees, 1883. Reprint, Bologna: Arnoldo Forni, 1967, p. 16, No. 36, pl. I; 21-23, Nos. 44-47, 51, pl. II; 58, No. 130, pl. III; 77, No. 195, pl. IV; 94, Nos. 247-249; 102, Nos. 267-270; 108, Nos. 285-287, pl. V; 110, No. 291; 120, No. 323; 130, No. 356; 146, No. 402; 166, Nos. 482-483, pl. VIII; 177-178, Nos. 538-540; 288, No. 968; 356, No. XV, pl. XII; etc.

Numerous Turkic coins struck in mints of historic Armenia are catalogued. The coins and the mints are as follows: Aq Qoyūnlū ruler Rustam, silver coin struck in Vān; emir of Qaramān, 'Ala al-Dīn, silvers in Arzinjān and Sīvās; Ottoman Muḥammad II, silver in Ganja; Sulaymān I, silvers in Āmid and Ganja; Murād III, silver in Āmid and gold in Ganja; Muḥammad III, silver in Āmid; Aḥmad I, silver in Ganja and gold in Āmid; Muṣṭafā I, silver in Arzarūm; Ibrāhīm I, silver in Āmid; Sulaymān II, copper in Vān; Aḥmad III, silvers in Airavān and Ganja; Maḥmūd I, silvers in

Ganja and Diyārbakr; Maḥmūd II, copper in Vān; and silver medal for the defense of Kārs. The earliest coin was struck in Arzinjān in A.H. 762 and the latest, in Vān in A.H. 1239.

Ցուցակագրուած են բազմաթիւ թրքական դրամներ, կոխուած պատմական Հայաստանի փողերանոցներուն մէջ։ Դրամներն ու փողերանոցները հետեւեալներն են.– Աք Քօյունլու կառավարիչ Ռուստամի արծաթէ դրամը կոխուած Վանի մէջ, Քարամանի ամիրա Ալա ալ-Դինի արծաթներ՝ Արզինջան եւ Սիվազ, Օսմանեան Մուհամմեդ Բ-ի արծաթ՝ Գանձակ, Սուլէյման Ա-ի արծաթներ՝ Ամիդ եւ Գանձակ, Մուրադ Գ-ի արծաթ՝ Ամիդ եւ ոսկի՝ Գանձակ, Մուհամմեդ Գ-ի արծաթ՝ Ամիդ, Ահմեդ Ա-ի արծաթ՝ Գանձակ եւ ոսկի՝ Ամիդ, Մուսթաֆա Ա-ի արծաթ՝ Արզրում, Իբրահիմ Ա-ի արծաթ՝ Ամիդ, Սուլէյման Բ-ի պղինձ՝ Վան, Ահմեդ Գ-ի արծաթներ՝ Երեւան եւ Գանձակ, Մահմուդ Ա-ի արծաթներ՝ Գանձակ եւ Տիգրանակերտ, Մահմուդ Բ-ի պղինձ՝ Վան եւ արծաթէ մեդալ մը կարսի պաշտպանութեան համար։ Վաղագոյն դրամը կոխուած է Արզինջանի մէջ Հ. 762 թ. եւ ամենաուշը՝ Վան, Հ. 1239 թ.։

1035 LANE-POOLE, Stanley. *Catalogue of Oriental Coins in the British Museum, Vol. IX; Additions to the Oriental Collection, 1876-1888; Part I.: Additions to Vols I-IV,* by Stanley Lane-Poole, edited by Reginald Stuart Poole, London: Printed by order of the Trustees, 1889. Reprint, Bologna: Arnoldo Forni, 1970, p. 42, No. 28r; 46, Nos. 132m, 132n; 58, No. 299i; 73, No. 394t; 77, No. 427b; 187-188, No. 429aa, pl. XI; 271-273, Nos. 52d-52m, 52q-52aa, pl. XIV; 284-295, Nos. 111w, 112g-112i, 112p, 112q, 113f, 116s, 173c-177a,b, 187a, 197d, 212a, 234d, 247a, 259t, 260a, 259x, 264y, 274p-272k,l, 275t, 286f, 287d, 298g,h, pl. XVI; 298, Nos. 314t, pl. XVI; etc.

Islamic coins struck in mints of historic Armenia are catalogued. The coins and the mints are as follows: ʻAbbāsid Caliph al-Manṣūr, silver coin struck in Armīnīyah; al-Mahdī, silver in Hārūnābād; al-Maʻmūn, silver in Maʻdin Bājunais; ʻAbbāsdid al-Muktafī, silver in Āmid; Sājid Yūsuf b. Dīvdād, silver in Armīnīyah; Turkmen Nāṣir al-Dawlah, silvers in Mayyāfāriqīn, Khilāṭ, Āmid, Niṣībīn; Kaikāwūs I, silver in Sīvās; Kaiqobād I, gold, silver, and copper in Sīvās; Kaikhusrew II, silver in Sīvās; Kaikāwūs II, silver in Sīvās;

Qilich Arslān IV, silver in Sīvās; the three sons of Kaikāwūs, silver in Sīvās; Kaikhusrew III, silvers in Arzinjān, Sīvās; Mas'ūd II, silver in Sīvās; Mughīth al-Dīn Ṭughril, silver in Arzarūm; Rukn al-Dīn, silver in Arzarūm; and Bahrām Shāh, copper in Arzinjān. The earliest coin was struck in Armīnīyah in A.H. 143 and the latest, in Arzinjān in A.H. 684.

Յուցակագրուած են իսլամական դրամներ, կոխուած պատմական Հայաստանի քաղաքներուն մէջ։ Դրամներն ու փողերանոցները հետեւեալներն են.- Աբբասեան ալ-Մանսուր խալիֆայի արծաթէ դրամը կոխուած Արմինիայի մէջ. ալ-Մահդի, արծաթ՝ Հարունաբաղ. ալ-Մամուն, արծաթ՝ Մաադին Բալունայս. Աբբասեան ալ-Մուկտաֆի, արծաթ՝ Ամիդ. Սալեան Եուսուֆ բին Դիվդաղ, արծաթ՝ Արմինիա. Թուրքմէն Նասիր ալ-Դաուլայի արծաթներ՝ Մայեաֆարիքին, Խիլաթ, Ամիդ, Նիսիբին. Քայքաուուս Ա-ի արծաթ՝ Սիվազ. Քայքոպատ Ա-ի ոսկի, արծաթ եւ պղինձ՝ Սիվազ. Քայխոսրով Բ-ի արծաթ՝ Սիվազ. Քայքաուուս Բ-ի արծաթ՝ Սիվազ. Քիլիչ Արսլան Դ-ի արծաթ՝ Սիվազ. Քայքաուուսի երեք որդիներու արծաթ՝ Սիվազ. Քայխոսրով Գ-ի արծաթներ՝ Արզինջան, Սիվազ. Մասուդ Բ-ի արծաթ՝ Սիվազ. Մուղիթ ալ-Դին Տուղրիլի արծաթ՝ Արզըրում. Ռուկն ալ-Դինի արծաթ՝ Արզըրում եւ Բահրամ-Շահի պղինձ՝ Արզինջան։ Վաղագոյն դրամը կոխուած է Արմինիայի մէջ Հ. 143 թ. եւ ամենաուշը՝ Արզինջան, Հ. 684 թ.։

1036 LANE-POOLE, Stanley. *Catalogue of Oriental Coins in the British Museum, Vol. X; Additions to the Oriental Collection, 1876-1888; Part II.: Additions to Vols. V-VIII,* by Stanley Lane-Poole, edited by Reginald Stuart Poole. London: Printed by order of the Trustees, 1890. Reprint, Bologna: Arnoldo Forni, 1967, p. 97, Nos. 96d, 97f; 99, No. 108d; 102, Nos. 131k, 131i; 108-113, Nos. 173r, 173t, 176b, 176d, 212c, 214s, 215m, 227k, 231d, 231g,h, 231t, 238f, 238s; 117-119, Nos. 331f, 331m, 335d, 335f, 336f, 337g, 338m, pl. XXVIII; 178, Nos. 246d, 246e; 190, No. 47f, pl. XXXIII; 192, No. 193m; etc.

Numerous Oriental coins struck in mints of historic Armenia are catalogued. The coins and the mints are as follows: Maḥmūd Ghāzān, silver coins struck in Arzinjān and Arzarūm; Ūljāytū, silvers in Arzarūm and Arzinjān; Abū Saīd, silvers in Arzinjān,

Sīvās, Arjīsh, Baībert, Akhlāṭ, and Barda'ah; Sulāymān, silvers in Khilāṭ, Baībert, Arzarūm, and Arzinjān; emir of Bitlīs, Sharaf b. Muḥammad, silver in Bitlīs; emīr of Qaramān, 'Ala al-Dīn, silver in Sīvās; Ottoman Sulaymān I, silver in Ganja. The earliest coin was struck in Arzinjān in A.H. 698 and the latest, in Ganja in A.H. 926.

Ցուցակագրուած են արեւելեան դրամներ, կոխուած պատմական Հայաստանի փողերանոցներուն մէջ։ Դրամներն ու փողերանոցները հետեւեալներն են.– Մահմուդ Ղազանի արծաթէ դրամները կոխուած Արզինջանի եւ Արզրումի մէջ. Ուլջայտուի արծաթներ՝ Արզրում եւ Արզինջան. Աբու Սաիդի արծաթներ՝ Արզինջան, Սիվազ, Արճէշ, Բայբերտ, Ախլաթ եւ Բարդաա. Սուլէյմանի արծաթներ՝ Խլաթ, Բայբերտ, Արզրում եւ Արզինջան. Պիթլիսի ամիրա Շարաֆ բին Մուհամմեդի արծաթ՝ Պիթլիս. Քարամանի ամիրա Ալա ալ-Դինի արծաթ՝ Սիվազ. Օսմանեան Սուլէյման Ա-ի արծաթ՝ Գանձակ։ Վաղագոյն դրամը կոխուած է Արզինջանի մէջ Հ. 698 թ. եւ ամենաուշը՝ Գանձակ, Հ. 926 թ.։

1037 LANE-POOLE, Stanley. *Catalogue of the Collection of Arabic Coins Preserved in the 'Khedivial Library' at Cairo,* by Stanley Lane-Poole. London: Bernard Quaritch, 1897, p. 12, No. 70; 35, No. 275; 42, No. 352; 52, No. 441; 294, No. 1697.

Silver and gold coins attributed to Umayyad and 'Abbāsid caliphs and to Ottoman sultan Muṣṭafā II are described. The coins are inscribed Armīnīyah in Arabic and bear the dates A.H. 103, 145, 161, 191, and 1106.

Նկարագրուած են արծաթէ եւ ոսկիէ դրամներ, վերագրուած Օմայեան ու Աբբասեան հարստութեանց խալիֆաներուն եւ Օսմանեան սուլթան Մուսթաֆա Բ-ին։ Դրամներուն վրայ արաբերէնով արձանագրուած է Արմինիա եւ թուագրուած՝ Հ. 103, 145, 161, 191 եւ 1106։

1038 LANE-POOLE, Stanley. *The Coins of the Amawī Khalīfehs, Catalogue of the Collection of Oriental Coins Belonging to Col. C. Seton Guthrie,* by Stanley Lane Poole. London: 1874. Reprint, Chicago: Argonaut, Inc., 1968, p. 7, No. 38, pl. I; 11, No. 59, pl. II.

The dirhams of Umayyad caliphs, inscribed Armīnīyah (A.H. 107) and Dabīl (A.H. 84) in Arabic, are catalogued. The former was

issued during the reign of Hishām and the latter, of 'Abd al-Malik.

Ցուցակագրուած են Օմայեան խալիֆաներու դիրհեմները, արաբերէնով արձանագրուած Արմինիա (Հ· 107 թ·) եւ Դաբիլ (Հ· 84 թ·)։ Նախկինը թողարկուած է Հիշամի խալիֆայութեան ժամանակամիջոցին, իսկ վերջինը՝ Աբդ ալ-Մալիկի։

1039 LANE-POOLE, Stanley. *Coins of the Urtuki Turkumans (Foes of the Crusaders),* by Stanley Lane Poole. London: 1875. Reprint, Closter, New Jersey: Charles H. McSorley, 1965?, pp. 20-23, Nos. 19, 21, 24-26, pl. I, No. CLVIII, pl. V, Nos. 8-9.

The coins of Artuqid rulers minted in historic Armenian cities are described. The rulers are as follows: Nāṣir al-Dīn Maḥmūd, struck in Āmid (A.H. 614 and 617); Rukn al-Dīn Maudūd, in Āmid (A.H. 621); 'Imād al-Dīn Abū Bakr, in Khartapirt (A.H. 585 and 588).

Նկարագրուած են Արդոկեան կառավարիչներու պղինձէ դրամները, հատանուած պատմական Հայաստանի քաղաքներուն մէջ։ Վեհապետները հետեւեալներն են.– Նասիր ալ-Դին Մահմուդ, հատանուած Ամիդի մէջ (Հ· 614 եւ 617 թթ·)· Ռուկն ալ-Դին Մօդուդ՝ Ամիդ (Հ· 621 թ·), Իմադ ալ-Դին Աբու-Բակր՝ Խարդաբիրդ (Հ· 585 եւ 588 թթ·)։

1040 LANG, David M. Notes on Caucasian Numismatics, by D. M. Lang. *Numismatic Chronicle,* Series VI, Vol. XVII (1957), pp. 144-146.

Since Garabetian delivered his paper to the 1953 International Numismatic Congress, Western scholars in 1955 learned that large quantities of multilingual coins were found 100 km southwest of Tiflis. The complete reverse legend is reconstructed from the numerous specimens. Lang concludes that these Armeno-Mongol coppers of the time of Abagha are thus not quadrilingual, but trilingual with Mongol, Armenian, and Arabic legends; furthermore, they are of Transcaucasian rather than of Cilician Armenian provenance and were struck for local trading purposes. The follis of Georgian King David the Builder (1089-1125) is described, where the Georgian legend states that he is the king of Somkhetians (Armenians).

Կարապետեան 1953-ի Միջազգային Դրամագիտական Համաժողովին իր ուսումնասիրութիւնը զեկուցելէ ի վեր, 1955-ին արեւմտեան բանասէրները իմացած են, թէ նման բազմալեզուեան դրամներու գանձ մը յայտնաբերուած է 100 քմ Թիֆլիսի հարաւ-արեւմուտքէն: Բեկողմի մակագրութիւնը վերակազմուած է բազմաթիւ օրինակներէն: Լանգ կ'եզրակացնէ թէ Աբաղայի արմենօ-մոնղոլ պղինձէ դրամները արձանագրուած չեն չորս լեզուներով, այլ երեք լեզուներով՝ մոնղոլերէն, հայերէն եւ արաբերէն գիրերով, թէ անոնք Անդրկովկասեան ծագում ունին եւ ոչ թէ կիլիկեան եւ ի վերջոյ՝ թէ անոնք կոխուած են տեղական առուտուրի համար: Նկարագրուած է նաեւ վրաց թագաւոր՝ Դաւիթ Շինարարի (1089-1125) պղինձէ դրամը, ուր վրացերէն խորագրութիւնը կը յիշէ, թէ ան սոմխեթիացիներուն (հայերուն) ալ թագաւորն է:

1041 LAVOIX, Henri. *Catalogue des monnaies musulmanes de la Bibliothèque Nationale; Khalifes orientaux,* par Henri Lavoix. Paris: 1887. Reprint, Bologna: Arnoldo Forni, 1977, Vol. I, p. 75, Nos. 239-240; 98, Nos. 372-373; 110-111, Nos. 429-430; 116, No. 466; 118-119, Nos. 476-478; 129, No. 541; 143-145, Nos. 607-608, 610-614; 159-160, Nos. 692-694; 170, No. 737; 172-173, Nos. 743-744, pl. IV; 178-180, No. 772-775; 199-200, Nos. 846-847; 202, No. 851; 243-244, Nos. 983, 989; 257, Nos. 1024, 1026; 261, Nos. 1039-1040; 265, No. 1049, pl. V; 268, No. 1067; 272, Nos. 1084-1085; 277, Nos. 1109-1110; 302, Nos. 1210-1213; 304, No. 1220, pl. VI; 404, No. 1517, pl. VIII; 418-419, No. 1553; 420-421, No. 1557; etc. In French.

Numerous Islamic coins are catalogued struck in the following mints of historic Armenia: Armīnīyah, al-Bāb, Arrān, al-Hārūnīyah, Ma'din Bājunais, Nişībīn, Barda'ah, and Āmid. The earliest silver coin is inscribed Armīnīyah in Arabic, issued in A.H. 95 (A.D. 713), and, attributed to Umayyad Caliph al-Walīd I (A.H. 86-96). The latest silver coin is inscribed Āmid, issued in A.H. 320 (A.D. 932), and attributed to 'Abbāsid Caliph al-Qāhir (A.H. 320-322).

Ցուցակագրուած են բազմաթիւ իսլամական դրամներ, կոխուած պատմական Հայաստանի հետեւեալ փողերանոցներուն մէջ.- Արմինիա, ալ-Բաբ, Առան, ալ-Հարունիա, Մաադին-Բաջունայս, Նիսիբին, Բարդաա եւ Ամիդ: Վաղագոյն արծաթէ դրամը արաբերէնով

արձանագրուած է Արմինիա, թուագրուած Հ. 95 (Ց.Ք. 713) եւ վերագրուած Օմայեան խալիֆա ալ-Ուալիդ Ա-ին (Հ. 86-96 ԹԹ.)։ Ամենաուշ արծաթէ դրամը արձանագրուած է Ամիդ, թուագրուած Հ. 320 (Ց.Ք. 932) եւ վերագրուած Աբբասեան խալիֆա ալ-Քահիրին (Հ. 320-322 ԹԹ.)։

1042 LAVOIX, Henri. *Catalogue des monnaies musulmanes de la Bibliothèque Nationale; Égypte et Syrie,* par Henri Lavoix. Paris: 1896. Reprint, Bologna: Arnoldo Forni, 1978, Vol. III, pp. 188-189, Nos. 491-493, pl. V; 248-249, No. 649; 255, No. 664; 259-261, Nos. 674-677; 267-270, Nos. 693-697; etc. In French.

Ayyūbid coins struck in the mints of Āmid, Mayyāfāriqīn, and Niṣībīn of historic Armenia are catalogued. The coins are given to the following rulers: Ṣalāḥ al-Dīn, al-Kāmil Muḥammad II, al-'Ādīl Abū Bakr II, al-Awḥad Najm al-Dīn Ayyūb, al-Muẓaffar Ghāzī. The earliest coin was struck in Mayyāfarīqīn in A.H. 583, the latest, in Āmid in A.H. 636.

Ցուցակագրուած են Այեուբեան հարստութեան դրամները, կոխուած պատմական Հայաստանի Ամիդ, Մայեաֆարիկին եւ Նիսիբին քաղաքներու փողերանոցներուն մէջ։ Դրամները տրուած են հեռեւեալ կառավարիչներուն.– Սալահ ալ-Դին, ալ-կամիլ Մուհամմեդ Բ, ալ-Ադիլ Աբու Բակր Բ, ալ-Աուհադ Նաջմ ալ-Դին Այեուբ, ալ-Մուզաֆֆար Ղազի։ Վաղագոյն դրամը կտրուած է Մայեաֆարիկինի մէջ Հ. 583 Թ., ամենաուշը՝ Ամիդ Հ. 636 Թ.։

1043 LEVY, Shalom. A Hoard of Gold Dinars from Ramlah, by Shalom Levy and Helen W. Mitchell. *Israel Numismatic Journal,* Vol. III (1965-1966), pp. 37, 43, No. 38, pl. VIII; 48, No. 75, pl. IX.

The dinars attributed to 'Abbāsid ruler al-Rāḍī Billāh, struck in Niṣībīn, A.H. 328, and Sājid ruler Yūsuf b. Dīvdād, struck in Armīnīyah, A.H. 300, are described.

Նկարագրուած են դինարներ, վերագրուած Աբբասեան գահակալ ալ-Ռադի Բիլլահի, կոխուած Նիսիբինի մէջ Հ. 328 Թուին եւ Սաջեան գահակալ Եուսուֆ բին Դիվդադի, կոխուած Արմինիայի մէջ Հ. 300 Թուին։

1044 LOWICK, N. M. A Hoard of Seljuq Dirhams, by N. M.

Lowick. *Numismatic Circular,* Vol. LXXVIII (June 1970), No. 6, pp. 248-250, illus.

A hoard of 95 silver coins is described. Some of the dirhams were struck in the mint of the city of Sīvās of historic Armenia. They are attributed to Kaikhusrew II (A.H. 634-644); Kaikāwūs II (A.H. 644-646 and 655-658); Kaikāwūs II, Qilich Arslān IV, and Kaiqobād II, the three jointly (A.H. 647-655). A table of *diwani* numerals so often used on Seljuq coins is provided.

Նկարագրուած է 95 արծաթէ դրամներու գանձ մը: Դիրհեմներու մի մասը կոխուած է պատմական Հայաստանի Սիվազ քաղաքի փողերանոցին մէջ: Դրամները վերագրուած են Քայխոսրով Բ-ի (Հ. 634-644 ԹՓ.). Քայքաւուս Բ-ի (Հ. 644-646 եւ 655-658 ԹՓ.). Քայքաւուս Բ-ի, Քիլիջ Արսլան Դ-ի եւ Քայքոպատ Բ-ի՝ երեքը միասեղ (Հ. 647-655 ԹՓ.): Աղիւսակով տրուած է սելջուկեան դրամներու վրայ գործածուած դիւաւի թուանշանները:

1045 LOWICK, N. M. *The 'Mardin' Hoard; Islamic Countermarks on Byzantine Folles,* by N. M. Lowick, S. Bendall, P. D. Whitting. London: A. H. Baldwin & Sons Ltd., 1977, pp. 45-46, pls. V, No. 15, VII, No. 3, illus.

Several specimens are reported countermarked with the Armenian letter "Գ." The attribution, Artuqid, and the mint, Ḥiṣn Kayfā, remain questionable.

Տեղեկագրուած են մեծաքանակ նմոյշներ կրկնադրոշմուած հայերէն «Գ» տառով: Վերագրումը՝ Որդոկեան եւ փողերանոցը՝ Հիսն Կայֆա կը մնան անորոշ:

1046 MacKENZIE, Kenneth M. *Countermarks of the Ottoman Empire, 1880-1922,* by Kenneth M. MacKenzie and Samuel Lachman. London: Hawkins Publications, 1974, p. 10, No. LAT 13/01, pl. 17; 20, Nos. VAR X/02-04, pl. 15; pp 44-45.

Countermarked Ottoman coins are presented. A countermark considered Latin and others with unidentified countermarks may be Armenian letters.

Ընծայուած են կրկնադրոշմուած օսմանեան դրամներ: Լատինատառ կրկնադրոշմ մը եւ ուրիշ անծանօթ կրկնադրոշմներ կրնան ըլլալ հայերէն տառեր:

1047 MARKOV, A. *Inventarnyĭ katalog musulmanskikh monet imperatorskogo Ėrmitazha* [The Inventory of Muslim Coins in the Imperial Hermitage] - *Инвентарный каталог мусульманских монет императорского Эрмитажа,* составитель А. Марков. St. Petersbourg: 1896, p. 4, No. 104; 5, Nos. 135-137, 140; 6, Nos. 150-151, 162; 7, Nos. 169, 178-181, 185-186; 8, Nos. 191, 202; 16, Nos. 48, 55, 61, 66, 72; 17, Nos. 87, 109; 18, Nos. 110, 116, 122, 128, 140; 23, No. 269; 29-30, Nos. 439, 448; 32-35, Nos. 448, 503-504, 525-526, 541, 574, 577-579, 583; 37-38, Nos. 626-628, 644-645, 659; 42-48, Nos. 748, 751-752, 755, 759, 766, 768, 770, 774, 779, 821, 826, 831, 846, 856, 861, 876; 62, No. 1168; 303, Nos. 1, 2, 6, 9; etc. In Russian.

Numerous Umayyad and 'Abbāsid coins struck in the mints of the Arab Caliphate's Armīnīyah state are described. They are inscribed in Arabic Armīnīyah, Arrān, Barda'ah, and Ma'din Bājunais. The earliest Umayyad dirham is inscribed Armīnīyah and dated A.H. 94. The latest 'Abbāsid dirham is attributed to al-Muqtadir, struck in Barda'ah and dated A.H. 319.

Նկարագրուած են բազմաթիւ Օմայեան եւ Աբբասեան հարստութեանց դրամները, կոխուած արաբական խալիֆայութեան Արմինիա վարչական նահանգին մէջ: Արաբերէնով արձանագրուած են Արմինիա, Առան, Բարդաա եւ Մաադին Բաջունայս: Վաղագոյն օմայեան դիրհեմը արձանագրուած է Արմինիա եւ թուագրուած Հ. 94: Ամենաուշ Աբբասեան դիրհեմը վերագրուած է ալ-Մուքտադիրի, կոխուած Բարդաա եւ թուագրուած Հ. 319:

1048 MARKOV, A. *Topografiīā kladov vostochnykh monet (sasanidskikh i kuficheskikh)* [Topography of Eastern Coin Hoards (Sassanian and Kufic)] - *Топография кладов восточных монет (сасанидских и куфических),* автор А. Марков. St. Petersbourg: 1910, pp. 5-6, Nos. 27-28; 8, Nos. 39, 52; 12, No. 66; 16, No. 90; 20-21, No. 117; 25, No. 14; 27, No. 145; 37-38, No. 211; 40, No. 224; 45, No. 255; 50, No. 289; 52, 54-55, No. 314; 60, No. 14; 63, No. 20; 65, No. 39; 67, No. 66; 69, No. 81; 70-73, Nos. 94, 99, 102, 106; 76-78, Nos. 129, 137, 141; 85, No. 207; 89-90, Nos. 6, 8, 9; 96, No. 80; 112, No. 54; 124, No. 24; 126, No. 36; 129, No. 47; 138, No. 13; 140-141, Nos. 24, 29, 33; etc. In Russian.

The author presents the coin hoards discovered in European countries and their pertinent numismatic data, particularly those belonging to the Sassanians and Arab Caliphates, and emirates which emerged after the downfall of the latter. The hoards include coins issued in Armenia bearing the Armīnīyah inscription in Arabic.

Kh. A. Mousheghian

Հեղինակը ներկայացրել է եւրոպական երկրներում գտնուած դրամական գանձերը, յատկապէս սասանեան ինքնակալութեան եւ արաբական խալիֆայութեան, ինչպէս նաեւ վերջինիս անկումից առաջացած ամիրայութիւնների կողմից թողարկուած արծաթէ դրամական գանձերը, նրանց պարունակութեան կարեւոր տուեալների արտացոլմամբ: Գանձերը պարունակել են Հայաստանում թողարկուած դրամներ, որոնք զրուագուել են Արմինիա անուան արաբատառ արձանագրութեամբ:

Խ. Ա. Մուշեղեան

1049 MARSDEN, William. *Numismata Orientalia Illustrata; The Oriental Coins, Ancient and Modern,* by William Marsden. London: Cox and Baylis, 1823, Part I, pp. 54-55, No. LIV; 88-89, No. LXXXII; 98-101, Nos. XC-XCVII; 105-106, No. C; 269-271, No. CCLXXVIII; 395, Nos. CCCCXVII-CCCCXVIII; pls. IV, VI, XV, XVI, XXIV; 1825, Part II, pp. 461-462, Nos. DXLVIII; 489, Nos. DCXVI-DCXVII; 510-511, Nos. DCLIX-DCLXII; pls. XXX, XXXIV; etc.

Numerous Islamic coins are described struck in the following mints of historic Armenia: Arrān, Sīvās, Arzinjān, Āmid, Nakhjevān, Ganja, and Airavān. They are attributed to the following: the caliphs from the race of al-'Abbās, the Seljuq dynasty, the Moghuls of Persia, the Ottoman Turks, and the Ṣafavid kings of Persia. The earliest is a silver coin given to al-Ma'mūn in the name of his son al-'Abbās, struck in Arrān in A.H. 218. The latest is a copper coin of Persian origin given to the city of Airavān, issued in A.H. 1170.

Նկարագրուած են բազմաթիւ իսլամական դրամներ, որոնք կոխուած են պատմական Հայաստանի հետեւեալ դրամահատարաններուն մէջ.- Առան, Սիվաս, Արզինջան, Ամիդ, Նախջեւան, Գանձակ եւ Երեւան: Անոնք վերագրուած են հետեւեալներուն.- ալ-Աբբասի ցեղին խալիֆաներուն, Սելջուկեան հարստութեան, Պարսկաստանի Մողուլներուն, Օսմանեան թուրքերուն եւ Պարսկաստանի

Սեֆեան ցեղի թագաւորներուն: Վաղագոյնը արծաթէ դրամ մըն է, կտրուած ալ-Մամունի եւ իր որդւոյն՝ ալ-Աբբասի անունով, կոխուած Առանի մէջ Հ. 218 թ.: Ամենաուշը պարսկական ծագումով պղինձէ դրամ մըն է, տրուած Երեւան քաղաքին, կոխուած Հ. 1170 թ.:

1050 MILES, George C. *Rare Islamic Coins,* by George C. Miles. New York: American Numismatic Society, *Numismatic Notes and Monographs,* No. 118, 1950, pp. 22-24, Nos. 69, 76, 77a, pl. V; 43, No. 164; 50, No. 191, pl. VIII; 57-58, Nos. 223-224; 60, No. 233, pl. VIII; 64-65, Nos. 245, 247; 75, No. 264; 90, No. 306; 103, No. 355; 108-110, Nos. 364-365, 367; etc.

Among other Islamic coins, numerous Ummayyad and 'Abbāsid gold, silver, and copper coins struck in the following mints of Armenia are described: Armīnīyah, al-Ganja, Dabīl, Nişībīn, Barda'ah, Arrān, al-Hārūnīyah, and Ma'din Bājunais. The earliest coin listed is dated A.H. 85 (A.D. 704) and struck in Dabīl (Dvin). The latest coin listed is dated A.H. 318 (A.D. 930) and struck in Barda'ah.

Յուցակագրուած են այլ իսլամական դրամներու միջեւ Օմայեան եւ Աբբասեան հարստութեանց ոսկիէ, արծաթէ եւ պղինձէ դրամները, հատանուած Հայաստանի հետեւեալ փողերանոցներուն մէջ.- Արմինիա, Գանձակ, Դաբիլ, Նիսիբին, Բարդաա, Առան, ալ-Հարունիա եւ Մաադին Բաջունայս: Ամենավաղ դրամը թուագրուած է Հ. 85 (Ց.Ք. 704) եւ հատանուած Դաբիլ (Դուին): Ամենաուշ դրամը թուագրուած է Հ. 318 (Ց.Ք. 930) եւ հատանուած՝ Բարդաա:

1051 MITCHINER, Michael. *Oriental Coins and Their Values; The World of Islam,* by Michael Mitchiner, London: Hawkins Publications, 1977, p. 77, No. 232; 123, No. 592; 154, No. 816; 158-159, Nos. 864-874; 171-174, Nos. 960, 970-974, 981-983, 991-994, 999; 187-189, Nos. 1112, 1115-1116, 1122-1123, 1125; 191, No. 1136; 197, Nos. 1169-1170; 203, Nos. 1222-1230; 251, No. 1590; 254-258, Nos. 1625, 1631-1632, 1634, 1645, 1668, 1679, 1683-1684, 1704; 293-295, Nos. 2066-2073, 2082, 2084-2085, 2087-2088; 303-304, Nos. 2192, 2201; 325-326, Nos. 2392-2407; etc.; illus.

Numerous oriental coins are described struck in mints of Armenia.

The coins and the mints are as follows: 'Abbāssid in Niṣībīn; Marwānid in Mayyāfārīkīn; Ayyūbid in Mayyāfārīkīn; Seljuq in Arzarūm and Sīvās; Artukid in Āmid and Niṣībīn; Cilician Armenian takvorin of Levon IV overstruck in Arabic by al-Nāṣir al-Dīn Muḥammad; and other local rulers in Bāibert, Arzinjān, and Khilāṭ; Ilkhanid in Arzinjān, Sīvās, Bāibert, Arzarūm, Nakhjevān, Airavān, and Khilāṭ; Ṣafavid in Ganja, Nakhjevān, and Airavān; Iranian coppers in Airavān; khans of the Caucasus in Ganja. The earliest coin was struck in A.H. 291, and the latest, in A.H. 1190. Additionally, the coins of the Roupenian kingdom of Cilician Armenia are attributed to the following rulers: Levon I (1196-1219), double tram, tram, and pogh; Hetoum I (1226-1270), Kaiqobād and Kaikhusrew bilingual dirhams and double pogh; Levon II (1270-1289), tram; Hetoum II (1289-1297), pogh; Smpad (1296-1298), half pogh; Gosdantin II (1298-1300), half pogh; Levon III (1301-1307), tram and half pogh; Oshin (1308-1320), tram and half pogh.

Նկարագրուած են բազմաթիւ արեւելեան դրամներ, կոխուած Հայաստանի փողերանոցներուն մէջ։ Դրամներն ու փողերանոցները հետեւեալներն են.– աբբասեան՝ Նիսիբինի մէջ. մարուանեան՝ Մայեաֆարիկին. այեուբեան՝ Մայեաֆարիկին. սելջուկեան՝ Արզըրում եւ Սիվազ. որդուկեան՝ Ամիդ եւ Նիսիբին. հայկական կիլիկիոյ թագաւոր Լեւոն Դ-ի թագուորին, կրկնադրոշմուած արաբերէնով ալ-Նասիր ալ-Տին Մուհամմեդի կողմէ. փոքր կառավարիչներ Բայբերտի՝ Արզինջան եւ Խլաթ. իլխանեան՝ Արզինջան, Սիվազ, Բայբերտ, Արզըրում, Նախջեւան, Երեւան, Խլաթ. սեֆեան՝ Գանձակ, Նախջեւան եւ Երեւան. իրանեան պղինձներ՝ Երեւան. կովկասեան խաներ՝ Գանձակ։ Ամենավաղ դրամը հատանուած է Հ. 291 թ. եւ ամենաուշը՝ Հ. 1190 թ.։ Ինչպէս նաեւ կիլիկիոյ թագաւորներու հետեւեալ դրամները նկարագրուած են.– Լեւոն Ա (1196–1219), երկդրամ, դրամ եւ փող. Հեթում Ա (1226–1270), Քայքոպատի եւ Քայխոսրովի երկլեզուեան դիրհեմներ եւ երկփող. Լեւոն Բ (1270–1289), դրամ. Հեթում Բ (1289–1297), փող. Սմբատ (1296–1298), կէս փող. Կոստանդին Բ (1298–1300), կէս փող. Լեւոն Գ (1301–1307), դրամ եւ կէս փող. Օշին (1308–1320), դրամ եւ կէս փող։

1052 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Abbasian dramneri t'ogharg-

kumĕ khalifat'i "Arminia" nahangum VIII-X darerum. [The Issuance of 'Abbāsid Coins in the Armīnīyah State of the Caliphate from the Eighth through the Tenth Century] - *Աբբասյան դրամների թողարկումը խալիֆաթի «Արմինիա» նահանգում* VIII-X *դարերում. գրեց՝ Խ. Ա. Մուշեղյան. Patma-Banasirakan Handes,* Vol. XVI (1973), No. 4 (63), pp. 143-156, 52 pp. tables in the supplement. In Armenian with Russian summary.

'Abbāsids struck numerous silver and copper coins in Armenia during the three century occupation period. The numismatic evidence left behind indicates that many mints were operational and produced coins for circulation in the Armīnīyah state of the Arab Caliphate. Some coins have the Armīnīyah, Bitlīs, Dabīl (Dvin), and other inscriptions in Arabic. Two hundred fifteen coins struck in the mints of the state of Armīnīyah are catalogued. The earliest issue is a copper coin inscribed Barda'ah and dated A.H. 142 (A.D. 759-760). The latest issue is a silver dirham inscribed Armīnīyah and dated A.H. 332 (A.D. 943-944).

Հայաստանի երեք դարաշրջանի գրաւման ընթացքին Աբբասեանները թողարկած են բազմաթիւ արծաթէ եւ պղինձէ դրամներ: Դրամագիտական վկայութիւններու ժառանգը կը ցուցնէ, թէ չատ փողերանոցներ թողարկած են դրամներ արաբական խալիֆայութեան Արմինիա նահանգին մէջ: Այս դրամներէն ոմանք ունին Արմինիա, Բիթլիս, Դաբիլ (Դուին) եւ այլ խորագրերը արաբերէնով: Երկու հարիւր տասնհինգ կտոր դրամներ, հատանուած Արմինիա նահանգի փողերանոցներուն մէջ, ցուցակագրուած են: Ամենավաղ թողարկումը պղինձէ դրամ մըն է, արձանագրուած Բարդաա եւ թուագրուած Հ. 142 (Ց.Ք. 759-760): Ամենաուշ թողարկումը դիրհեմ մըն է արձանագրուած Արմինիա եւ թուագրուած Հ. 332 (Ց.Ք. 943-944):

1053 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Arevelian dramneri gandzerĕ ev Hayastani tntesakan kaperi himnakan ughghut'yunnerĕ VIII-X darerum [The Oriental Hoards and the Fundamental Directions of the Economic Relations of Armenia from the Eighth through the Tenth Century] - *Արեվելյան դրամների գանձերը եվ Հայաստանի տնտեսական կապերի հիմնական ուղղությունները* VIII-X *դարերում, գրեց՝ Խ. Ա. Մուշեղյան. Patma-Banasirakan Handes,* Vol. XXI (1978), No. 3 (82), pp. 217-234. In Armenian with Russian summary.

The Umayyad copper coins struck in Dvin for internal circulation present important numismatic data. The 'Abbāsid copper coin hoards struck in the eighth century in Barda'ah have circulated widely in Dvin and outline the relations of Armenia and Caucasian Albania. The silver coins were important for international trade. The Umayyad and 'Abbāsid dirhams found in the Armīnīyah state of the Arab Caliphate testify that international trade had brought silver coins struck in numerous prosperous Arab cities. The presence of new coins along with the ancient coins and their practical significances in the trading process is noteworthy. The result of the examination of the monetary circulation in the Armenian, Georgian, and Caucasian Albanian markets of the Armīnīyah state outline the following international relations of Armenia: 1. Armenia was linked to the markets of the Arab states of Syria, Mesopotamia, Iraq, and Mediterranean Africa. Along with this general direction, the silver coins struck in Wāsiṭ, Dimishq, Qinnasrīn, Madīnat al-Salām, al-Kūfah, al-Baṣrah, Rās al-'Ayin, Mūṣul, Niṣībīn, Ḥarrān, al-'Abbāsīyah, etc. had circulated in Armenia. 2. Armenia was also linked to the markets of the Iranian states of Azerbaijan, Jabal, Khuzistan, and Fars. The Arabicized dirhams struck in Muḥammadīyah (Rayy), Iṣbahān, Hamadān, al-Ahwāz, Shīrāz, Rām-Hurmuz, etc. had circulated in Armenia. Silver coins struck in central Asia had entered Armenia via the markets of Iran. International trade had carried the Arabicized dirhams to Europe within the general flow of the monetary circulation in three fundamental directions. The coin hoards discovered in European countries reveal that the dirhams issued in Armīnīyah, Arrān, Ma'din Bājunais, Hārūnīyah, Hārūnābād, al-Bāb, Dabīl, Tiflīs, Niṣībīn, etc. were present with other Arab dirhams.

Ներքին շրջանառութեան համար կարեւոր տուեալներ կը ներկայացնեն օմայեան պղինձէ դրամները, որոնք թողարկուած են Դուինի մէջ։ Պարտաւի (Բարդաա) մէջ դրուագուած Ը դարու աբբասեան պղինձէ դրամները լայն տարածում են ունեցած Դուինի մէջ եւ կ'ուրուագծեն Հայաստանի կապերը Աղուանքի հետ։ Միջազգային ապրանքափոխանակութեան համար կարեւոր եղած են արծաթէ դրամները։ Արաբական խալիֆայութեան Արմինիա վարչական նահանգին մէջ գտնուած օմայեան եւ աբբասեան դիրհեմները կը վկայեն, թէ

միջազգային առեւտուրը Հայաստան բերած է արծաթէ դրամներ, կոխուած արաբական բազմաթիւ վաճառաշահ քաղաքներու մէջ: Ուշագրաւ հանգամանք մըն է հին դրամներու առկայութիւնը նորերու հետ եւ անոնց գործառական նշանակութիւնը փոխանակութեան ընթացքին մէջ: Դրամական շրջանառութեան տուեալները, արաբական Արմինիա վարչական նահանգի հայկական, վրացական եւ աղուանական չուկաներուն մէջ տարածուած դրամներու եւ գանձերու քննութեամբ կ'ուրուագծուին Հայաստանի միջազգային կապերու հետեւեալ ուղղութիւնները.- 1. Հայաստան կապուած է արաբական երկիրներու՝ Սուրիոյ, Միջագետքի, Իրաքի եւ Միջերկրականեան ափրիկեան չուկաներու հետ: Այս ընդհանուր ուղղութեամբ Հայաստան տարածում են գտած Վասիտ, Դիմեշք, Կիննասերին, Մադինաթ ալ-Սալամ, ալ-Քուֆա, ալ-Բասրա, Ռաս ալ-Այն, Մուսուլ, Նիսիբին, Հառան, Աբբասիա եւ այլ քաղաքներու մէջ դրուագուած արծաթ դրամները: 2. Հայաստան կապուած է նաեւ իրանական նահանգներու՝ Ազրբէյջանի, Ջեբալի, Խուզիստանի եւ Ֆարսի տնտեսական կենտրոններու հետ: Հայկական չուկաներուն մէջ տարածում են գտած Մուհամմեդիա (Ռէյ), Իսպահան, Համադան, ալ-Ահուազ, Շիրազ, Ռամհորմուզ եւ այլ քաղաքներու մէջ դրուագուած արաբատառ արծաթէ դրամները: Իրանական ոլորտի ճամբով Հայաստան թափանցած են կենտրոնական Ասիոյ քաղաքներուն մէջ դրուագուած արծաթէ դրամները: Արաբատառ դիրհեմները, շրջանառութեան ընդհանուր հոսանքով, Եւրոպա գացած են երեք հիմնական ուղղութիւններով: Եւրոպայի տարածքին վրայ գտնուող երկիրներու մէջ յայտնաբերուած գանձերու կազմին մէջ արաբական այլ դրամներու հետ կը տեսնուին դիրհեմներ, դրուագուած Արմինիա նահանգի փողերանոցներու անուններով՝ Արմինիա, Առան, Մաադին Բաջունայս, Հարունիա, Հարունաբադ, ալ-Բաբ, Դաբիլ, Թիֆլիս, Նիսիբին եւն.:

1054 MOUSHEGHIAN, Kh. A. A Chronology of 'Abbāsid Dirhams Struck in Armenia, by Kh. A. Mousheghian. *Essays on Armenian Numismatics in Memory of Father Clement Sibilian on the Centennial of His Death,* Editors Dickran Kouymjian and Y. T. Nercessian. *Armenian Numismatic Journal,* Series I, Vol. IV (1978, published in 1980), pp. 139-145. Armenian summary.

Under the rule of Arab domination, within the borders of the

Armīnīyah state, Umayyad and 'Abbāsid caliphs struck copper and silver coins. According to numismatic evidence, the coins were struck in Dabīl, Darband (al-Bāb), Barda'ah, Tiflīs, Ma'din Bājunais, al-Hārūnīyah, Ganja, al-Yazīdīyah, Arḍ al-Khazar, Madīnat Balkh al-Baiḍā, and other cities. The chronology of the eighty-five 'Abbāsid dirhams struck in Armīnīyah is given in a tabulated format. The coins bear the Armīnīyah inscription in Arabic. The earliest dirham is attributed to al-Mahdī Muḥammad, A.H. 151 (A.D. 768). The latest dirham is inscribed with the name of al-Muttaqī Lillāh, A.H. 332 (A.D. 943).

Արաբական տիրապետութեան Արմինիա վարչական նահանգին մէջ թողարկուած են Օմայեան եւ Աբբասեան խալիֆաներու պղինձէ եւ արծաթէ դրամները։ Ըստ դրամագիտական տուեալներու, դրամները թողարկուած են Դաբիլ, Դերբենդ (ալ-Բաբ), Բարդաա, Թիֆլիս, Մաադին Բաջունայս, ալ-Հարունիա, Գանձակ, ալ-Եազիդիա, Արդ ալ-Խազար, Քաղաք Բալղ ալ-Բայդա եւ այլ տեղանուններու դրամահատարաններուն մէջ։ Աղիւսակով ցուցադրուած են Աբբասեան կայսրութեան ութսունհինգ դիրհեմներու ժամանակագրութիւնը, որոնց վրայ Արմինիա արձանագրուած է արաբերէն տառերով։ Վաղագոյն դիրհեմը վերագրուած է ալ-Մահդի Մուհամմեդին, թուագրուած Հ. 151 (Ց.Ք. 768)։ Ամենաուշ դիրհեմը դրոշմուած է ալ-Մուտտաքի Լիլլահի անունով, թուագրուած Հ. 332 (Ց.Ք. 943)։

1055* MOUSHEGHIAN, Kh. A. *Denezhnoe obrashchenie Dvina po numizmaticheskim dannym* [The Monetary Circulation in Dvin Based on Numismatic Evidence] - *Денежное обращение Двина по нумизматическим данным,* автор Х. А. Мушегян. Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, State Museum of Armenian History, 1962, 202 pp., 16 pls., 5 maps. In Russian with Armenian summary.

Coins found during the excavations of Dvin (1937-1955) are discussed. The 1126 discovered coins in gold, silver, and copper are grouped in four major periods: coins of Sassanian Iran and Byzantine Empire, fifth through seventh century; coins of Umayyad and 'Abbāsid Caliphates, eigth through tenth century; Byzantine coins, tenth through eleventh century; Ildeghizid and Georgian Bagratid coins,

twelfth through thirteenth century. The excavated coins in Dvin testify that the earliest medieval numismatic monument belongs to the Sassanian ruler Varahran V (420-439). The latest coin is attributed to Georgian Queen Rusadan (1222-1245). While examining the coins unearthed in Dvin, new types of Arabicized coins with the Armīnīyah inscription are found. A comparative study is conducted with those types which bear similar inscription found in Europe and other Eastern countries. Based on the numismatic evidence and historical data, Mousheghian concludes that the city of Dvin played a key role in international trade as a relay between East and West.

Քննարկուած են Հայաստանի Դուին քաղաքի պեղումներուն ընթացքին (1937-1955) *յայտնաբերուած դրամները: Գտնուած* 1126 *ոսկեայ, արծաթեայ եւ պղնձեայ դրամները բաժնուած են չորս խումբերու՝ Սասանեան Իրանի եւ Բիւզանդական կայսրութեան Ե-է դարերու դրամները, արաբական խալիֆայութեան Օմայեան եւ Աբբասեան հարստութեանց Ը-Ժ դարերու դրամները, Բիւզանդական կայսրութեան Ժ-ԺԱ դարերու դրամները եւ Իլդեգիզեան հարստութեան ու վրաց Բագրատունի թագաւորութեան ԺԲ-ԺԳ դարերու դրամները: Դուինի մէջ պեղուած դրամները կը վկայեն, թէ վաղագոյն միջնադարեան դրամական յուշարձանը կը պատկանի Սասանեան Վռամ Ե-ի* (420-439): *Ամենաուշ դրամը վերագրուած է վրաց Ռուսադան թագուհիին* (1222-1245): *Դուինի մէջ գտնուած դրամները քննելու ընթացքին, արաբատառ Արմինիա մակագրութեամբ նոր տեսակի դրամներ յայտնաբերուած են: Բաղդատական ուսումնասիրութիւն մը կատարուած է նման արձանագրութիւն ունեցող այլ դրամներու հետ, որոնք գտնուած են Եւրոպա եւ Արեւելք: Հիմնուած դրամագիտական տուեալներու վրայ, Մուշեղեան կ'եզրակացնէ թէ Դուին քաղաքը ունեցած է մեծ դեր միջազգային առեւտուրի մէջ իբրեւ առեւտրական հանգոյց Արեւելքի ու Արեւմուտքի միջեւ:*

1056* MOUSHEGHIAN, Kh. A. *Denezhnoe obrashchenie i torgovye sviāzi Dvina po monetnym dannym* [The Monetary Circulation and Trade Connection of Dvin Based on Numismatic Evidence] - *Денежное обращение и торговые связи Двина по монетным данным,* автор Х. А. Мушегян. Leningrad: Academy of Sciences of USSR, *Master of History Thesis,* 1957, 17 pp. In Russian.

Coins and coin hoards found during the excavation of Dvin from different sections are discussed. The major commercial transaction directions are given based on the coins originating from the days of the establishment to the days of downfall (fourth through thirteenth century) of Dvin and the data related to the origin of coins circulated in that medieval city. The classification of the coins in question is based on chronological order linked to the basic phases of the history of the city. Special attention is paid to the question of locally issued silver and copper coins. Author

Ներկայացնում է Դուին քաղաքի պեղումներից եւ նրա տարածքի տարբեր մասերում գտնուած դրամների ու դրամական գանձերի քննութեան դրոյթները: Բացայայտուած են Դուինի հիմնադրման վաղ ժամանակներից մինչեւ նրա անկումը (Դ-ԺԳ դարերը) միջնադարեան այդ քաղաքում տարածուած դրամների ծագման ու շրջանառութեան տուեալները, որոնց հիման վրայ ցոյց են տրուած Հայաստանի առեւտրական կապերի գլխաւոր ուղղութիւնները: Ողջ նիւթի դասակարգումը տրուած է ժամանակագրական կարգով, կապուած քաղաքի պատմութեան հիմնական փուլերի հետ: Յատուկ ուշադրութիւն է դարձուած տեղական կերտուածքի արծաթէ ու պղինձէ դրամների թողարկման հարցերին: *Հեղինակը*

1057 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Dramakan shrjanaṛut'yunĕ Hayastanum XII-XIII darerum [The Monetary Circulation in Armenia from the Twelfth through the Thirteenth Century] - *Դրամական շրջանառությունը Հայաստանում XII-XIII դարերում, գրեց՝ Խ. Ա. Մուշեղյան. Hay zhoghovrdi patmut'yun.* Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, Institute of History, 1976, Vol. III, pp. 579-581, illus. In Armenian.

External trade increased during the second half of the twelfth and thirteenth centuries. Because of the silver famine, internal trade was carried on with Ildeghizid copper coins; external trade was carried on with the Byzantine and Seljuq gold coins. In the southern and western districts of Armenia, trade was conducted with copper coins from the following emirates: Dānishmendids, Mangūjakids, Salduqids, Shāh Armāns, Artuqids, Zengids, Ayyūbids. In the north eastern section of Armenia, trade was conducted with Georgian copper coins issued from the end of the twelfth century to

the twenties of the thirteenth century. In the thirties of the thirteenth century the silver coins of the Mongols and Seljuq sultans of Asia Minor were circulated widely. H. V. Sarkissian

ԺԲ դարու երկրորդ կէսից եւ ԺԳ դարերում ներքին եւ արտաքին առեւտուրը աւելի մեծացաւ: Արծաթի ճգնաժամի հետեւանքով առեւտուրը ներքին չուկայում կատարւում էր Իլդեգիզեանների պղնձեայ դրամներով, իսկ արտաքինը՝ բիւզանդական եւ սելջուկեան ոսկէ դրամով: Հայաստանի հարաւային եւ արեւմտեան մարզերում առեւտուրը ԺԲ դ. կատարւում էր տեղական ամիրայութիւնների՝ Դանիշմենտեանների, Մենգուջակեանների, Սալդուխեաններ, Շահ Արմէնների, Որդոկեանների, Զենգեանների եւ Այեուբեանների պղնձէ դրամներով: Հայաստանի հիւսիս-արեւելեան շրջաններում տարածուած են եղել վրացական պղնձէ դրամները, թողարկուած ԺԲ դ. վերջերից մինչեւ ԺԳ դ. 20-ական թուականները: ԺԳ դ. 30-ական թուականներից լայն տարածում են գտել մոնղոլական, ինչպէս եւ Փոքր Ասիայի սելջուկեան սուլթանների արծաթեայ դրամները: Հ. Վ. Սարգսյան

1058 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Dvini mi k'ani dramneri masin [Concerning a Few Coins of Dvin] - *Դվինի մի քանի դրամների մասին, գրեց՝ Խաչիկ Մուշեղյան. Ashkhatut'yunner Hayastani Patmut'ian Petakan T'angarani,* Vol. V (1959), pp. 113-131, 2 pls. In Armenian with Russian summary.

Nineteen Umayyad and 'Abbāsid coins struck in Dvin are discussed. The meaning of Arabic inscriptions preserved on the coins are given as well as their chronological and metrological data. The specimens found in European museums as well as the material unearthed in Dvin are utilized in the article. Author

Ներկայացնում է քննութիւնը Դուինում կտրուած տասնինը Օմայեան եւ Աբբասեան հարստութեանց դրամներին: Ցոյց է տրուած տեղական կերտուածքի այդ դրամական միաւորների վրայ պահպանուած արաբերէն արձանագրութիւնների իմաստը, ինչպէս նաեւ նրանց ժամանակագրական ու չափագիտական տուեալները: Օգտագործուել են ոչ միայն Դուին քաղաքի տեղում գտնուած նիւթերը, այլեւ եւրոպական թանգարաններում պահուող օրինակները: Հեղինակը

1059 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Les échanges internationaux de l'Arménie aux 8e-10e siècles (Témoignages numismatiques), par X. A. Mušełyan. *Revue des Études Arméniennes,* New Series, Vol. XIII (1978-1979), pp. 127-164. In French.
See abstract of No. 1061.

1060 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Erevani dramatun [The Mint of Yerevan] - *Երեվանի դրամատուն, գրեց՝ Խ. Մուշեղյան. Haykakan sovetakan hanragitaran.* Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, 1977, Vol. III, pp. 569-570. In Armenian.
The author explains that from the fourteenth to the nineteenth century the mint of Yerevan issued metallic coins. The coins include those of Persian, Ottoman, and Islamic origin, as well as those of the city of Yerevan.

Հեղինակը կը բացատրէ թէ ԺԴ-ԺԹ դդ. ընթացքին Երեւանի դրամահատարանին մէջ թողարկուած է մետաղեայ դրամներ: Դրամները ունեցած են պարսկական, թրքական եւ իսլամական, ինչպէս նաեւ Երեւանի քաղաքային ծագում:

1061 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Hayastani mijazgayin kaperě VIII-X darerum (Dramagitakan vkayut'iwnner) [The International Relations of Armenia from the Eighth through the Tenth Century (Numismatic Evidences)] - *Հայաստանի միջազգային կապերը Ը.-Ժ. դարերում (Դրամագիտական վկայութիւններ), գրեց՝ Խ. Ա. Մուշեղեան. Handes Amsorya,* Vol. XCI (January-December 1977), Nos. 1-12, pp. 149-204. In Armenian.
The numismatic evidence of coin hoards of the caliphate's Armīnīyah state indicates that Armenia was linked to the markets of Mesopotamia, Iraq, Mediterranean Africa, and also to the commercial centers of the states of Iran. The international trade of Armenia with Eastern countries is observed within the sphere of 'Abbāsid monetary circulation. The coins issued by the new and strong dynasties from the ninth through the tenth century did not change the monetary characteristic of Armenia. The Arabicized silver coins issued in Armenia were discovered in numerous European coin hoards. They were unearthed not only in central Russia but also in Finland, Sweden, Poland, Gotland Island, Denmark, and

Germany. The examinations reveal that the coins have the names of the mints Armīnīyah, Arrān, Barda'ah, occasionally Ma'din Bājunais, Hārūnīyah, Hārūnābād, al-Bāb, Dabīl, Tiflīs, Ganja, Bitlīs, Nişībīn, etc. inscribed with Arabic letters.

Արաբական խալիֆայութեան Արմինիա նահանգին մէջ գտնուած դրամական գանձերը կ'ապացուցանեն՝ թէ Հայաստանը կապուած է Միջագետքի, Իրաքի, Միջերկրականի ափրիկեան չուկաներուն, ինչպէս նաեւ իրանական նահանգներու ապրանքափոխանակութեան կեդրոններուն: Հայաստանի միջազգային վաճառականութիւնը Արեւելքի երկիրներուն հետ կը դիտուի առաւելապէս աբբասեան դրամներու շրջանառութեան ներքին ոլորտին հետ կապուած: Թ–Ժ դարերուն մէջ հզօրացած հարստութիւններու թողարկած դրամները չեն փոխած Հայաստանի դրամական տնտեսութեան բնորոշութիւնը: Հայաստանի մէջ թողարկուած արաբատառ արծաթէ դրամներու բազմաթիւ օրինակներ յայտնաբերուած են եւրոպական գանձերու կազմին մէջ: Անոնք ի յայտ եկած են ոչ միայն կենտրոնական Ռուսիոյ այլեւ հետեւեալներուն մէջ.– Ֆինլանդիա, Շուեդիա, Լեհաստան, Գոտլանդ կղզի, Դանիա եւ Գերմանիոյ ծովամերձ շրջանները: Քննութիւնները ցոյց կու տան թէ գտնուած են Արմինիա, Առան, Բարդաա, երբեմն-երբեմն նոյնիսկ Մաադին Բաջունայս, Հարունիա, Հարունաբադ, ալ-Բաբ, Դաբիլ, Թիֆլիս, Ջանզա, Բիթլիս, Նիսիբին եւ այլ փողերանոցներու արաբատառ անուններու յիշատակութեամբ արծաթէ դրամներ:

1062 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Hayastanum ev Aghvank'um 8-9-rd darerum taratsvats dramneri masin [Concerning the Coins Circulated in Armenia and Transcaucasian Albania from the Eighth through the Ninth Century] - *Հայաստանում եւ Աղվանքում 8–9–րդ դարերում տարածված դրամների մասին, գրեց՝ Խ. Ա. Մուշեղյան. Haykakan SSH-um 1975-1976 t't'. dashtayin hnagitakan ashkhatank'nerin nvirvats zekuts'umneri t'ezisner.* Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, Institute of Archaeology and Ethnography, 1977, pp. 31-32. In Armenian.

Based on recently discovered numismatic evidence, the author is proving that the earliest Arab coins issued in Armenia and Caucasian Albania belong to the late seventh and early eighth centuries. The establishment of the caliphate from the source of the Euphrates

River to the Shīrwānshāhid shores of the Caspian Sea, including Armenian, Georgian, and Caucasian Albanian districts, was announced by the Arabicized coins. Peoples speaking different languages in the province of Armīnīyah were subject first to Umayyad rule and then to 'Abbāsid rule. The union of Armenia and Caucasian Albania into one political state is reflected on the coins issued locally by the inscription of the same ruling authority. In Armenia and Caucasian Albania from the eighth through the ninth century, the coins were issued according to the principles of Arab metrology, particularly with silver and copper. The extensive issues of Arab coins in Armenia and Caucasian Albania is observed during the reigns of the first five 'Abbāsid caliphs. The coins were issued in Dvin, Barda'ah, al-Yazīdīyah, Hārūnābād, Ma'din Bājunais, and other cities. Dvin and Barda'ah were particularly active mints. The circulation of copper coins issued locally in Armenia and Caucasian Albania reflect the commercial and monetary relations between them. The 'Abbāsid silver coins issued in prosperous cities of Iraq, Syria, and Iran had circulated in the markets of Armenia at the end of the eighth century and particularly during the ninth century due to international trade. Author

Հեղինակը դրամագիտական նորայայտ տուեալներով փաստում է, որ Հայաստանում եւ Աղուանքում թողարկուած վաղագոյն արաբական դիրհեմները վերաբերում են է դարի վերջին եւ Ը դ. առաջին տարիներին: Ըստ էութեան յիշեալ արաբատառ դրամներով ազդարարուել է խալիֆայութեան հաստատումը Եփրատի ակունքներից մինչեւ Կասպից ծովի չիրուանեան ափերը ներգրաւուած հայկական, վրացական եւ աղուանական չրջաններում: Այդ տարածքում եղած տարբեր լեզուներով խօսող ժողովուրդները ենթակայ էին դարձել սկզբում Օմայեանների եւ ապա Աբբասեանների իշխանութեանը, ընդգրկուած լինելով արաբական տիրակալութեան Արմինիա կոչուող նահանգի մէջ: Վարչականօրէն Հայաստանի եւ Աղուանքի միաւորուածութիւնը մէկ նահանգի մէջ արտացոլուած է տեղական կերտուածքի դրամների վրայ միեւնոյն իշխանական անունների յիշատակութիւններով: Հայաստանում եւ Աղուանքում Ը–Թ դդ. դրամների թողարկումը կատարուել է արաբական կշռային չափերի սկզբունքներով, մասնաւորապէս արծաթի ու պղնձի գծով: Արաբական դրամների զանգուածային թողարկումը Հայաստանում եւ Աղուանքում

դիտւում է առաջին հինգ Աբբասեան խալիֆաների օրօք: Դրամները թողարկուել են Դուին, Պարտաւ, ալ-Եազիդիա, Հարունաբադ, Մաադին Բաջունայս եւ այլ քաղաքներում: Յատկապէս գործուն են եղել Դուինի եւ Պարտաւի փողերանոցները: Տեղական կերտուածքի պղնձէ դրամների չրջանառութիւնը Հայաստանում եւ Աղուանքում արտացոլում է վերջիններիս միջեւ եղած ապրանքա-դրամական յարաբերութիւնների անմիջականութիւնը: Ը դ. վերջին եւ յատկապէս Թ դ. ընթացքում միջազգային առեւտրի չնորհիւ Աղուանքի եւ Հայաստանի չուկաներում լայն տարածում են ստացել Իրաքի, Սիրիայի եւ Իրանի վաճառաշահ քաղաքներում դրուագուած արծաթէ աբբասեան դրամները: *Հեղինակը*

1063 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Hayastanum taratsvats vagh arabagan dramner [Early Arabic Coins Spread in Armenia] - *Հայաստանում տարածված վաղ արաբական դրամներ, գրեց՝ Խ. Ա. Մուշեղյան. Lraber Hasarakakan Gitut'yunneri,* Vol. XXXIV (December 1973), No. 12 (372), pp. 32-47. In Armenian with Russian summary.

The Arab Umayyad rulers of the Armīnīyah state (seventh through eighth century) of the caliphate struck numerous coins in silver and copper which circulated in Armenia and Transcaucasia. The Arabic numismatic legacy indicates that many local mints produced coins for circulation in Armenia and Transcaucasia. Some coins have the Armīnīyah, Dabīl (Dvin), Tiflīs, Arrān, Ganja (Gandzak), and al-Bāb (Darband) inscriptions in Arabic. Over one hundred coins are discussed. The earliest is a dirham, dated A.H. 81 (A.D. 700-701) and inscribed Armīnīyah. The latest again is a dirham, dated A.H 131 (A.D. 748-749) and inscribed al-Bāb.

Արաբական խալիֆայութեան Արմինիա նահանգի օմայեան կառավարիչները (է-Ը դարեր) հատանած են բազմաթիւ արծաթէ եւ պղինձէ դրամներ, որոնք չրջանառութիւն ըրած են Հայաստան եւ Անդրկովկաս: Արաբական դրամագիտութիւնը մեզ կը ցուցադրէ թէ տեղական փողերանոցներն ալ թողարկած են դրամներ Հայաստան եւ Անդրկովկաս չրջանառութեան համար: Դրամներէն ոմանք ունին հետեւեալ խորագրերը արաբերէնով.- Արմինիա, Դաբիլ (Դուին), Թիֆլիս, Առան, Ջանզա (Գանձակ) եւ ալ-Բաբ (Դերբենդ): Հարիւրէ աւելի դրամներ ուսումնասիրուած են: Վաղա-

գոյնը դիրհեմ մըն է, թուագրուած Հ. 81 (8.Ք. 700–701) եւ արձանագրուած Արմինիա: Ամենաուշը կրկին դիրհեմ մըն է, թուագրուած Հ. 131 (8.Ք. 748–749) եւ արձանագրուած ալ-Բաբ:

1064 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Klad kuficheskikh monet IX-X vv., naĭdennyĭ v 1955 g. v razvalinakh Dvina [A Hoard of Cufic Coins of the Ninth through Tenth Century, Found in 1955 in the Ruins of Dvin] - Клад куфических монет IX-X вв., найденный в 1955 г. в развалинах Двина, автор Х. А. Мушегян. *Teghekagir, Hasarakakan Gitut'yunner,* Vol. XVIII (December 1957), No. 12, pp. 77-84, 2 pls. In Russian.

A hoard of 23 dirhams found during the 1955 excavation of the ruins of the medieval Armenian city of Dvin is described. The 21 'Abbāsid dirhams are attributed to the following rulers: al-Rashīd (A.H. 179), al-Mu'tamid (A.H. 266-268), al-Mu'taḍid (A.H. 287-289), al-Muktafī (A.H. 293), al-Muqtadir (A.H. 300-320), al-Qāhir (A.H. 320-322), and al-Rāḍī (A.H. 324). A Sājid dirham is attributed to Yūsuf b. Dīvdād (A.H. 319). Additionally, Mousheghian reviews the metrology and the mints of the unearthed coins and makes pertinent comments about the provenance as required.

Նկարագրուած է 23 դիրհեմներէ բաղկացած գանձ մը, որ յայտնաբերուած է 1955 թ. միջնադարեան Դուին քաղաքի աւերակներու պեղումներուն ընթացքին: Աբբասեան 21 դիրհեմները վերագրուած են հետեւեալ կառավարիչներուն.– ալ-Ռաշիդ (Հ. 179 թ.), ալ-Մուտամիդ (Հ. 266–268 թթ.), ալ-Մուտաղիդ (Հ. 287–289 թթ.), ալ-Մուկտաֆի (Հ. 293 թ.), ալ-Մուքտադիր (Հ. 300–320 թթ.), ալ-Քահիր (Հ. 320–322 թթ.) եւ ալ-Ռադի (Հ. 324 թ.): Սաջեան դիրհեմ մըն ալ վերագրուած է Եուսէֆ բին Դիվդադին (Հ. 319 թ.): Ինչպէս նաեւ Մուշեղեան կը քննէ պեղուած դիրհեմներու չափագիտութիւնը եւ փողերանոցները ու ըստ պատշաճի կու տայ անհրաժեշտ բացատրութիւններ դրամներու ծագման վայրերու մասին:

1065 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Monetnyĭ klad [A Numismatic Hoard] - Монетный клад, автор Х. А. Мушегян. *Kommunist,* (6 May 1962), No. 106 (8496), last page. In Russian.

The discovery of a seventh to tenth century silver coin hoard in the Martun district of the Armenian SSR in 1962 is reported. The ex-

amination reveals that during the tenth century in Armenia whole and broken coins were in circulation. They were issued in different cities of Near and Middle Eastern countries (Baghdād, al-Kūfah, Wāsiṭ, Rayy, al-'Abbasīyah, Samarkand, Balkh, al-Shāsh, etc.). As unique evidence, the presence of a silver coin issued in the city of Ṣan'ā, Yemen, is noted for its circulation in Armenia among other Oriental coins. The latest coin of the hoard was issued during the reign of 'Abbāsid Caliph al-Mu'taḍid (A.D. 892-902). Author

Հաղորդւում է Հայկական ՍՍՀ Մարտունի շրջկենտրոնում, շինարարական աշխատանքների ժամանակ, 1962 թուին գտնուած է-ժ դարերին պատկանող արծաթէ դրամական գանձի մասին: Քննութիւնը պարզել է, որ Հայաստանում, ժ դարի սկզբին շրջանառութեան մէջ են եղել ամբողջական եւ կոտրուած արծաթէ դրամներ, թողարկուած Մերձաւոր եւ Միջին Արեւելքի երկրների տարբեր քաղաքներում (Բաղդատ, ալ-Քուֆա, Վասիտ, Ռէյ, ալ-Աբբասիա, Սամարղանդ, Բալխ, ալ-Շաշ եւն.): Իբրեւ բացառիկ վկայութիւն, նշւում է Եմէնի Սանաա քաղաքում թողարկուած արծաթէ դրամի առկայութիւնը Հայաստանում տարածուած արեւելեան դրամների շարքում: Գանձում եղած դրամների նորագոյնը՝ թողարկուել է Աբբասեան ալ-Մուտադիդ խալիֆայի (8-Ք- 892-902) իշխանութեան տարիներին:

Հեղինակը

1066 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Sheddadian dramneri masin [On Shaddādid Coins] - *Շեդդադյան դրամների մասին, գրեց՝ Խ. Ա. Մուշեղյան. Patma-Banasirakan Handes,* Vol. XXII (1979), No. 4 (87), pp. 277-278, illus. In Armenian.

The dirhams attributed to the following Shaddādid emirs and 'Abbāsid caliphs have circulated in Soviet Armenia: Shaddādid Faḍl I b. Muḥammad (A.H. 375-422) and 'Abbāsid al Qādir (A.H. 381-422); Shaddādid 'Alī Lashkarī II (A.H. 425-440) and 'Abbāsid al-Qā'im (A.H. 422-467); Shaddādid Abū al-Asvār Shāvur b. Faḍl (A.H. 441-459) and 'Abbāsid al-Qā'im (A.H. 422-467). On some coins the Ganja inscription is hardly visible. The 109 piece hoard discovered in Vardenis, near Lake Sevan, is a testimony to the Shaddādid monetary activity in Armenia. The dirhams struck by the Shaddādid emirs present the heaviest dirham in Transcaucasia, 4.5 grams.

Խորհրդային Հայաստանի տարածքին վրայ ի յայտ եկած են հետեւեալ Շեդդադեան ամիրաներու եւ Աբբասեան խալիֆաներու վերագրուած դրամները.– Շեդդադեան Ֆադլ Ա բին Մուհամմեդ (Հ. 375–422 ԹԹ.) եւ Աբբասեան ալ-Քադիր (Հ. 381–422 ԹԹ.), Շեդդադեան Ալի Լաչկարի Բ (Հ. 425–440 ԹԹ.) եւ Աբբասեան ալ-Քահիմ (Հ. 422–467 ԹԹ.), Շեդդադեան Աբու ալ-Ասուար Շաւուր բին Ֆադլ (Հ. 441–459 ԹԹ.) եւ Աբբասեան ալ-Քահիմ (Հ. 422–467 ԹԹ.): Կարգ մը դրամներուն վրայ հազիւ նչմարելի է Գանձակի արձանագրութիւնը: Սեւանայ լճի մօտ, Վարդենիսի մէջ յայտնաբերուած 109 կտոր դրամներու գանձը կարեւոր վկայութիւն մըն է Շեդդադեան դրամական գործունէութեան մասին Հայաստանի մէջ: Շեդդադեան ամիրաներու կոխած դիրհեմը կը ներկայացնէ Անդրկովկասի ամենածանր դիրհեմը՝ 4·5 գրամ:

1067 MOUSHEGHIAN, Kh. A. Sviâz Armenii s Kavkazskoĭ Albanieĭ po numizmaticheskim dannym [The Relations of Armenia and Caucasian Albania Based on Numismatic Evidence] - Связь Армении с Кавказской Албанией по нумизматическим данным, автор Х. А. Мушегян. *Dedicated to the 50th session of the anniversary of the State Museum of Azerbaijani History.* Baku: Academy of Sciences of Azerbaijan SSR, State Museum of Azerbaijan, 1975, p. 83. In Russian.

The author indicates that the barter relationship of the peoples inhabiting the eastern part of Transcaucasia even from the beginning of the eighth century entered a new development phase which was being characterized in the Armenian and Caucasian Albanian markets by the establishment of the monetary weight-standards and the circulation of the coins of the Arab Caliphate. However, at the beginning, particularly during the reign of the Umayyads, the good-money relationship, according to numismatic data, was insignificant in Armenia and Caucasian Albania as well as in the lands of the Umayyads and their neighbors. Thereafter, the sphere of the monetary circulation was enlarged and international trade linked Armenia and Caucasian Albania to the economic centers of Iraq, Iran, Syria, and other Near Eastern countries. The Arabicized dirhams struck particularly in Eastern Transcaucasian Dvin, Barda'ah, Tiflīs, and other cities penetrated the European Slavic and

Germanic markets from the beginning of the ninth century in different directions of the caliphate's external trade. Author

Հեղինակը ցույց է տալիս, որ Անդրկովկասի արեւելեան մասում բնակուող ժողովուրդների ապրանքադրամական յարաբերութիւնները Ը դարի առաջին իսկ տարիներին թեւակոխել էին իրենց զարգացման նոր փուլը, որը բնորոշւում է հայկական ու աղուանական չուկաներում արաբական խալիֆայութեան դրամա-կշռային համակարգի արմատաւորմամբ եւ արաբական դրամների տարածմամբ: Սակայն սկզբնական շրջանում, մասնաւորապէս Օմայեանների իշխանութեան տարիներին, ապրանքային փոխանակութեան կապերը ինչպէս Աղուանքի ու Հայաստանի, այնպէս էլ վերջիններիս ու հարեւան երկրների միջեւ դրամագիտական տուեալներով դիտւում են խիստ աննշան, հազիւ նշմարելի ձեւով: Հետագայում ընդլայնւում է դրամական շրջանառութեան ոլորտը եւ միջազգային առեւտուրը կապում է Կովկասի հայկական ու աղուանական տնտեսութեան կենտրոնները Իրաքի, Իրանի, Սիրիայի եւ Մերձաւոր Արեւելքի այլ երկրների հետ: Առանձին դէպքերում խալիֆայութեան արտաքին առեւտրի տարբեր ուղղութիւններով արեւելեան Անդրկովկասի քաղաքներում, մասնաւորապէս Դուինում, Պարտաւում եւ Թիֆլիսում թողարկուած արծաթէ արաբատառ դրամները թ դարից (սկզբից) թափանցում են Եւրոպայի սլաւոնական ու գերմանական չուկաները: *Հեղինակը*

1068 MUBARIK, Muhammad. *Mūzeyi Humāyūn; Meskūkāti qadīmehi Islāmīye qatāloghi* [Ottoman Museum; Catalogue of Ancient Islamic Coins] - موزه همايون: مسكوكات قديمة اسلامية قتالوغي، اثر محمد مبارك. Constantinople: Mahmud Bek Press, A.H. 1318, Vol. III, pp. 44-45, Nos. 43-44, pl. I; 67, No. 95; 71, No. 104; 101-103, Nos. 170, 172-173; 106, No. 184; 110-112, Nos. 198, 202, 204; 114-115, Nos. 210, 212; 125, No. 239; 128-132, Nos. 248, 250, 253, 259, pl. II; 135, No. 271; 156, No. 306; 163, No. 315; 166-167, Nos. 318, 321; 170, No. 327, pl. III; 175-176, Nos. 338-339, pl. III; 178-181, Nos. 346-349, 352, 354-355; etc. In Turkish with Arabic script.

Ilkhānid coins struck in the cities of Akhlāṭ, Arzinjān, Arzarūm, Bāibert, Barda'ah, Salmās, and Sīvās of historic Armenia are described. The coins are attributed to the following rulers: Maḥmūd Ghazan, Ūljāitū b. Arghun, Abū Sa'īd, Muḥammad, Jehān Tīmūr,

Sātī Beg, Sulaymān. The earliest coin was struck in Sīvās in A.H. 696 and the latest was struck in Bāibert in A.H. 749.

Նկարագրուած են Իլխանեան հարստութեան դրամները, կոխուած պատմական Հայաստանի Ախլաթ, Արզինջան, Արզըրում, Բայբերտ, Բարդաա, Սալմաս եւ Սիվազ քաղաքներուն մէջ: Դրամները վերագրուած են հետեւեալ թագաւորներուն.- Մահմուդ Ղազան, Ուլջայտու բին Արղուն, Աբու Սաիդ, Մուհամմեդ, Ջեհան Թիմուր, Սաթի բեկ, Սուլէյման: Վաղագոյն դրամը կոխուած է Սիվազ քաղաքին մէջ Հ. 696 թ. եւ ամենաուշը՝ Բայբերտ, Հ. 749 թ.:

1069 al-NAQSHABANDI, Nasir Mahmud. *al-Dirham al-Umawī al-Mu'arrab* [The Arabic Struck Umayyad Dirham] - الدرهم الاموي المعرب، تأليف المرحوم ناصر محمود النقشبندي ومهاب درويش البكري. Baghdad: *Silsilat kutub al-turath,* No. 31, Ministry of Information, 1974, pp. 13, 23-24, 26, 28-29, 33, 46, Nos. 3-4, pls. A, I, and front cover; 65, No. 57, pl. V; 95, No. 154, pl. XII; 101, Nos. 167-168, pls. XIII-XIV; 108, No. 187, pl. XV; 111-112, Nos. 195-196; pl. XVI; etc. In Arabic.

The earliest Arabicized Umayyad dirham struck in the Armīnīyah state of the Arab Caliphate and dated A.H. 78 (A.D. 697-698) is discussed extensively. This is followed by other Umayyad dirhams struck in Armīnīyah, dated A.H. 81, 98, 100, 101, and 108; Arrān, A.H. 90; al-Bāb, A.H. 120 and 123.

Մանրամասնութեամբ ուսումնասիրուած է ամենավաղ արաբադրոշմ օմայեան դիրհեմը, հատանուած արաբական խալիֆայութեան Արմինիա վարչական նահանգին մէջ եւ թուագրուած Հ. 78 (ԶՀ. 697-698): Ապա կը նկարագրուին Օմայեան հարստութեան այլ դրամները, հատանուած Արմինիայի մէջ, արձանագրուած Հ. 81, 98, 100, 101 եւ 108 թթ., Առան՝ Հ. 90 թ. եւ ալ-Բաբ՝ Հ. 120 եւ 123 թթ.:

1070 NUETZEL, Heinrich. *Katalog der orientalischen Münzen,* von Heinrich Nuetzel. Berlin: Königliche Museen zu Berlin, 1898, Vol. I, pp. 67-68, Nos. 304, 312, pl. IV; 74, Nos. 347-348; 86, No. 445; 90, No. 470; 92-93, Nos. 482-483; 96-97, Nos. 509, 513; 116-117, Nos. 635-636, 638-645; 130-131, Nos. 783-790; 150-153, Nos. 954-964, pls. IV-V; 195-196, Nos. 1317-1318, pls. V; 209, Nos. 1417-1418; 220, No. 1467; 236-237, Nos. 1541-1551; 244, Nos.

1581-1582; 302-303, Nos. 1939-1940; 338-339, Nos. 2133-2135; 346, Nos. 2171-2172, pl. VII; 357, No. 2210, pl. VII; etc.

Numerous Umayyad and 'Abbāsid silver and copper coins inscribed in Arabic with the names of the mints of the Eastern Caliphate's Armīnīyah state, are catalogued. The coins are given to the following mints of historic Armenia: Armīnīyah, Arrān, al-Bāb, Barda'ah, Dabīl, and Ma'din Bājunais. The earliest dirham was struck in Armīnīyah in A.H. 81. The latest dirham was struck in Armīnīyah in A.H. 287.

Յուցագրուած են բազմաթիւ օմայեան եւ աբբասեան արծաթէ ու պղինձէ դրամներ, արաբերէն տառերով արձանագրուած Արեւելքի խալիֆայութեան Արմինիա վարչական նահանգի փողերանոցներու անուններով։ Դրամները տրուած են պատմական Հայաստանի հեռեւեալ փողերանոցներուն.- Արմինիա, Առան, ալ-Բաբ, Բարդաա, Դաբիլ եւ Մաադին Բաջունայս։ Վաղագոյն դիրհեմը արձանագրուած է Արմինիա, Հ. 81 թ.։ Ամենաուշ դիրհեմը կոխուած է Հ. 287 թ. Արմինիայի մէջ։

1071 ÖLÇER, Cüneyt. *The Ornamental Copper Coinage of the Ottoman Empire - Nakişli Osmanli Mangirlari,* Cüneyt Ölçer tarafindan. Istanbul: Yenilik Basimevi, 1975, pp. 34-38, Nos. 71-83, pl. 1; 52, Nos. 187-188, pl. 1; 54, No. 201. In Turkish with English summary.

The ornamental copper coins of the Ottoman Empire struck in the cities of Āmid, Bitlīs, Arzinjān, Arzarūm, and Kharpert of historic Armenia are described.

Նկարագրուած են Օսմանեան կայսրութեան զարդարուեստական պղինձէ դրամները, կոխուած պատմական Հայաստանի Ամիդ, Պիթլիս, Արզինջան, Արզրում եւ Խարբերդ քաղաքներուն մէջ։

1072 ÖLÇER, Cüneyt. *Ottoman Coinage During the Reign of Sultan Abdülaziz Han - Sultan Abdülaziz Han Devri Osmanli Madeni Paralari,* Cüneyt Ölçer tarafindan. Istanbul: Yenilik Basimevi, 1979, pp. 29, 52, 119-142 of Turkish language section, illus.

See abstract of No. 1073.

1073 ÖLÇER, Cüneyt. *Ottoman Coinage During the Reign of Sultan Abdülmecid Han - Sultan Abdülmecid Devri Osmanli Madeni Paralari,* Cüneyt Ölçer tarafindan. Istanbul: Yenilik Basimevi, 1978, pp. 5-8, 114-119 of Turkish language section; pp. 1-4 of English language section, illus.

The author and Garo Kürkman, while examining the ancient documents of the Ottoman mint, notice that the inscriptions were made with Armenian script but in the Turkish language. The mint was managed for some forty years by the members of the Armenian Düzoğlu family.

Հեղինակը եւ Կարօ Քիւրքման, Օսմանեան փողերանոցի հին տետրակները քննելու ընթացքին, կը նշմարեն թէ արձանագրութիւնները կատարուած են հայատառ թրքերէն լեզուով: Փողերանոցի վարչութիւնը յանձնուած էր Տիւզեան գերդաստանին՝ չուրջ քառասուն տարի:

1074 ÖLÇER, Cüneyt. P'ogheranots'i hin tetrakneru ardzanagrut'iwnnerĕ norut'iwnner haytnaberets'in [The Ancient Documents of the Mint Revealed Surprises] - *Փողերանոցի հին տետրակներու արձանագրութիւնները նորութիւններ յայտնաբերեցին.* *Marmara,* Vol. XXXVIII (Friday, 14 July 1978), No. 166 (12,208), pp. 1, 4, illus. In Armenian.

See abstract of No. 1073.

1075 ÖLÇER, Cüneyt. *Rare Ottoman Coins at Soviet Russian Museums (Moscow and Leningrad) - Sovyet Rusya Müzelerindeki (Moskova ve Leningrad) Nadir Osmanli Madeni Paralari,* Cüneyt Ölçer tarafindan. Istanbul: Yenilik Basimevi, 1972, pp. 25-26, Nos. 58-60, pl. 3; 28, No. 64, pl. 3; 31, No. 71; 37, No. 83, pl. 4. In Turkish with English summary.

The silver coins of Murād III struck in Ganja in A.H. 982; Muṣṭafā I, struck in Revān in A.H. 1031; Aḥmad III, struck in Revān in A.H. 1115; and Maḥmūd I, struck in Ganja in A.H. 1143 are described.

Նկարագրուած են արծաթէ դրամները Մուրադ Գ-ի, կոխուած Գանձակի մէջ Հ. 982 թ. Մուսթաֆա Ա-ի, կոխուած Երեւան՝ Հ. 1031 թ. Ահմեդ Գ-ի, կոխուած Երեւան՝ Հ. 1115 թ. եւ Մահմուդ Ա-ի, կոխուած Գանձակ՝ Հ. 1143 թ.:

1076 ØSTRUP, J. *Catalogue des monnaies Arabes et Turques du Cabinet Royal des Médailles du Musée National de Copenhague,* par J. Østrup. Copenhagen: Levin & Munksgaard, 1938, p. 12, Nos. 134, 142; 21, No. 254; 25, No. 291; 38-39, Nos. 435a, 443, 447; 42-48, Nos. 497, 500-500a, 505, 510, 519, 523-525, 527-528, 530-534b, 556, 559a-564; 53, No. 630; 115, No. 1283, etc. In French.

The sections on Umayyads, 'Abbāsids, and Sājids contain numerous Islamic coins struck in the mints of Armīnīyah, Hārūnīyah, Arrān, Barda'ah, and Nişībīn. The earliest coin listed is attributed to Umar b. 'Abd al-'Azīz, inscribed Armīnīyah in Arabic and dated A.H. 100. The latest coin is given to Yūsuf b. Dīvdād, inscribed Barda'ah and dated A.H. 292.

Օմայեաններու, Աբբասեաններու եւ Սաջեաններու բաժինները կը պարունակեն բազմաթիւ դրամներ, որոնք կոխուած են Արմինիա, Հարունիա, Առան, Բարդաա եւ Նիսիբին փողերանոցներուն մէջ: Ցուցակագրուած վաղագոյն դրամը վերագրուած է Օմար բին Աբդ ալ-Ազիզի, արաբերէն տառերով արձանագրուած Արմինիա եւ թուագրուած Հ. 100: Ամենաուշ դրամը տրուած է Եուսուֆ բին Դիվդադի, արձանագրուած Բարդաա եւ թուագրուած Հ. 292:

1077 PAKHOMOV, E. A. *Monety Azerbaĭdzhana* [Coins of Azerbaijan] - *Монеты Азербайджана,* автор Е. А. Пахомов. Baku: Academy of Sciences of Azerbaijan SSR, Institute of History, 1959, Vol. I, 79 pp. In Russian.

General information and interpretation are presented on the coins circulated in Azerbaijan, particularly on coins belonging to the periods of the Sassanian, Umayyad, and 'Abbāsid dynasties.

Kh. A. Mousheghian

Ներկայացնում է ընդհանուր տեղեկութիւններ եւ մեկնաբանութիւններ Ազրբէյջանում տարածուած դրամների մասին, մասնաւորապէս Սասանեան, Օմայեան եւ Աբբասեան հարստութիւնների ժամանակների վերաբերեալ: *Խ. Ա. Մուշեղեան*

1078 PAKHOMOV, E. A. *Monety Azerbaĭdzhana* [Coins of Azerbaijan] - *Монеты Азербайджана,* автор Е. А. Пахомов. Baku: Academy of Sciences of Azerbaijan SSR, Institute of History, 1963, Vol. II, pp. 81-158. In Russian.

Numerous 'Abbāsid silver and copper coins bearing the Arabic inscriptions of the mints of Armīnīyah, Arrān, Barda'ah, al-Bāb, etc. of the Arab Caliphate's Armīnīyah state are described. The earliest dirham was struck in Arrān, dated A.H. 168 (A.D. 784-785). The latest dirham is inscribed Armīnīyah, dated A.H. 332 (A.D. 943-944) and is attributed to al-Muttaqī.

Նկարագրուած են բազմաթիւ Աբբասեան արծաթէ եւ պղինձէ դրամներ, կնքուած արաբական խալիֆայութեան Արմինիա վարչական նահանգի Արմինիա, Առան, Բարդաւ, ալ-Բաբ եւ այլ փողերանոցներու արաբատառ անուններով: Վաղագոյն դիրհեմը հատանուած է Առանի մէջ, թուագրուած Հ. 168 (Ց.Ք. 784–785): Ամենաուշ դիրհեմը արձանագրուած է Արմինիա, թուագրուած Հ. 332 (Ց.Ք. 943–944) եւ վերագրուած է ալ-Մուտտաքիի:

1079 PAKHOMOV, E. A. Monety iz raskopok gorodishcha Oren-Kala [Coins Discovered from the Oren-Kala Excavations] - Монеты из раскопок городища Орен-Кала, автор Е. А. Пахомов. *Materialy i Issledovaniā po Arkheologii SSSR,* (1965), No. 133, pp. 93-107. In Russian with French summary.

The author examines the numismatic material from the excavations of the Oren-Kala settlements and presents them in special tables. The coins of 'Abbāsid, Seljuq, and Mongol origin (mostly issued in the city of Arrān) occupy a great section. According to Arab historians, *Bailakān,* or *P'aitakaran* near Armenian historians, corresponds to one of the famous Caucasian Albanian cities: present Oren-Kala. Kh. A. Mousheghian

Հեղինակը քննել է Օրան-Կալայի հնագիտական պեղումներից ի յայտ եկած դրամագիտական նիւթերը եւ ներկայացրել է դրանք յատուկ ցուցակներով: Մեծ տեղ են գրաւում աբբասեան, ինչպէս նաեւ սելջուկեան եւ մոնղոլական ծագում ունեցող դրամները (մեծամասնութեամբ թողարկուած Առան քաղաքում): Արաբական պատմական աղբիւրներում յիշատակուած Բայլական, իսկ հայոց պատմիչների մօտ Փայտակարան տեղանունը համապատասխանում է Աղուանքի նշանաւոր քաղաքներից մէկին, ներկայիս Օրան-Կալային:

Խ. Ա. Մուշեղեան

1080 PAKHOMOV, E. A. Monety iz raskopok 1959-1960 gg. v

razvalinakh kreposti Kabaly [Coins Excavated in the Ruins of the Kabala Fortress in 1959-1960] - Монеты из раскопок 1959-1960 гг. в развалинах крепости Кабалы, автор Е. А. Пахомов. *Materialnaīa kultura Azerbaidzhana T. V. Trudy Kabalinskoĭ arkheologicheskoĭ ėkspeditsii, T. I.* Baku: Academy of Sciences of Azerbaijan SSR, 1964, pp. 178-186. In Russian with Azerbaijani summary.

Copper and silver coins of fourteen medieval governments discovered in the Caucasian Albanian capital Kabala, belonging to 'Abbāsid, Ildeghizid, Seljuq, Mongol (different dynasties) Shīrwānshāhid, Ṣafavid, and many other principalities, are presented. The work has important meaning in cataloguing archaeological objects, as well as the state history of Kabala. Most of the coins were minted in the city of Arrān. Kh. A. Mousheghian

Ներկայացնում է Աղուանքի մայրաքաղաք Կապաղակում գտնուած աբբասեան, իլդեգիզեան, սելջուկեան, մոնղոլական (տարբեր հարստութիւնների), շիրուանեան, սեֆեան եւ այլ իշխանութիւնների, ընդհանուր թուով տասնչորս միջնադարեան պետութիւնների պղնձէ եւ արծաթէ դրամները: Աշխատութիւնը կարեւոր նշանակութիւն ունի հնագիտական նիւթերի չերտագրման, ինչպէս նաեւ Կապաղակի պետական կեանքի պատմութեան համար: Դրամների մեծամասնութիւնը թողարկուել է Առան քաղաքում: Խ. Ա. Մուշեղեան

1081 PAKHOMOV, E. A. O neskolkikh mednykh monetakh, chekanennykh v Armenii v XIII-XIV vv. [On a Few Copper Coins Struck in Armenia from the Thirteenth to the Fourteenth Century] - О нескольких медных монетах, чеканенных в Армении в XIII-XIV вв., автор Е. А. Пахомов. *Izvestiīa Kavkazskogo Istoriko-Arkheologicheskogo Instituta*, Vol. VI (1927), pp. 147-164, illus. In Russian.

Ten copper coins issued in Armenia during Mongol domination are presented. Three of these coins were struck with Arabic, Armenian, and Uigur inscriptions and belong to the period of 1265-1280. The fourth is a badly worn coin with illegible inscriptions, engraved with a lion walking below an equal-armed cross and sun, probably struck at the end of the thirteenth or the beginning of the fourteenth century. The fifth coin with similar data but with distinct differences is

considered issued at the beginning of the fourteenth century. The other four of the coins belong to the self determination of the city of Ānī were issued in the first quarter of the fourteenth century. And, lastly, a rare copper coin is described where an equal-armed cross and the name of a Seljuq sultan, inscribed in Arabic (badly worn), are preserved. The coin is considered to have been issued by one of the feudal houses of Mesopotamia with Armenian origin in the twelfth century. Kh. A. Mousheghian

Ներկայացուած են ընդհանուր թուով տասը պղնձէ դրամներ, որոնք թողարկուել են Հայաստանում մոնղոլական տիրապետութեան ժամանակներում: Դրանից երեքը դրուագուել են արաբերէն, հայերէն եւ ույղուրերէն արձանագրութիւններով եւ վերաբերում են 1265–1280 թուերին: Չորրորդը խիստ մաշուած, անընթեռնելի արձանագրութիւններով, հաւասարաթեւ խաչի եւ արեւի տակ քայլող առիւծի պատկերներով դրամ է, որի թողարկումը համարւում է կատարուած ԺԴ դարի վերջին կամ ԺԴ դարի սկզբին: Նոյն տուեալներով, բայց ձեւաւորման որոշ տարբերութիւններով, ԺԴ դարի սկզբին համարւում է թողարկուած հինգերորդ պղնձէ դրամը: Մնացած դրամներից չորսը վերաբերում են Անի քաղաքի ինքնավարութեանը՝ դրսեւորուած ԺԴ դարի առաջին քառորդում: Ի վերջոյ նկարագրուած է մի հազուագիւտ պղնձէ դրամ, որի վրայ պահպանուել է հաւասարաթեւ խաչի նշանը եւ սելջուկեան սուլթանի անուան արաբերէն արձանագրութիւնը (մաշուած): Դրամը համարւում է թողարկուած Միջագետքի հայկական ծագում ունեցող ֆէոդալական տներից մէկի կողմից, ԺԲ դարում: *Խ. Ա. Մուշեղեան*

1082 PERE, Nuri. *Coins of the Ottoman Empire - Osmanlilarda Madeni Paralar,* Nuri Pere tarafindan. Istanbul: Yapi ve Kredi Bankasi, 1968, pp. 104-105, Nos. 111, 125, 131, pls. 9-10; 110-115, Nos. 156-158, 164, 196-198, 204, 215, pls. 11, 13-14; 120-121, Nos. 227, 231, 233, 247, pls. 15, 16; 126-129, Nos. 260, 262-263, 265, 284-285, 288, 293, 301, pls. 17-18; 134-135, Nos. 312-313, 317, 324, 326, 331-332, 334-335, 338-339, pls. 19-20; 140-142, Nos. 344-345, 347, 352, 366-369, 372, pls. 21-22; 146-147, Nos. 381-382, 385-386, pl. 23; 152-153, Nos. 395, 399-401, pl. 24; 158, Nos. 415-418, pl. 25; 165, Nos. 435, 438, pl. 26; 171, Nos. 462; 177, No. 473, pl. 28; 193-195, Nos. 511, 529, 539, pl. 34; 202-203, Nos. 570-571,

584, pl. 37; 225, No. 689, pl. 45; etc. In Turkish with English summary.

The gold, silver, and copper coins of the following Ottoman sultans struck in the cities of Āmid, Kharpert, Ganja, Arzarūm, Erevān, Nakhjevān, Sīvās, Vān, Kārs, Bitlīs of historic Armenia are described: Selīm I (A.H. 918-926), Sulaymān I (A.H. 926-974), Selīm II (A.H. 974-982), Murād III (A.H. 982-1003), Muḥammad III (A.H. 1003-1012), Aḥmad I (A.H. 1012-1026), Muṣṭafā I (A.H. 1026-1027 and 1031-1032), Osmān II (A.H. 1027-1031), Murād IV (A.H. 1032-1049), Ibrāhīm (A.H. 1049-1058), Muḥammad IV (A.H. 1058-1099), Sulaymān II (A.H. 1099-1102), Aḥmad III (A.H. 1115-1143), Maḥmūd I (A.H. 1143-1168), and 'Abd al-Hamīd I (A.H. 1187-1203). The earliest is a gold coin attributed to Selīm I, struck in Āmid in A.H. 918. The latest is a copper coin attributed to 'Abd al-Hamīd I, struck in Vān in A.H. 1201.

Նկարագրուած են հետեւեալ Օսմանեան սուլթաններու ոսկիէ, արծաթէ եւ պղինձէ դրամները, կոխուած պատմական Հայաստանի Ամիդ, Խարբերդ, Գանձակ, Արզրում, Երեւան, Նախջեւան, Սիվազ, Վան, Կարս, Պիթլիս քաղաքներուն մէջ։– Սելիմ Ա (Հ· 918–926 թթ·), Սուլէյման Ա (Հ· 926–974 թթ·), Սելիմ Բ (Հ· 974–982 թթ·), Մուրադ Գ (Հ· 982–1003 թթ·), Մուհամմեդ Գ (Հ· 1003–1012 թթ·), Ահմեդ Ա (Հ· 1012–1026 թթ·), Մուսթաֆա Ա (Հ· 1026–1027 եւ 1031–1032 թթ·), Օսման Բ (Հ· 1027–1031 թթ·), Մուրադ Դ (Հ· 1032–1049 թթ·), Իբրահիմ (Հ· 1049–1058 թթ·), Մուհամմեդ Դ (Հ· 1058–1099 թթ·), Սուլէյման Բ (Հ· 1099–1102 թթ·), Ահմեդ Գ (Հ· 1115–1143 թթ·), Մահմուդ Ա (Հ· 1143–1168 թթ·) եւ Աբդ ալ-Համիդ Ա (Հ· 1187–1203 թթ·)։ Վաղագոյն դրամը ոսկի մըն է եւ կը պատկանի Սելիմ Ա–ի, կոխուած Ամիդի մէջ Հ· 918 թ·, իսկ ամենաուշը՝ պղինձէ դրամ մըն է, վերագրուած Աբդ ալ-Համիդ Ա–ի, կոխուած Վանի մէջ Հ· 1201 թ·։

1083 POOLE, Reginald Stuart. *The Coins of the Shāhs of Persia, Ṣafavis, Afghāns, Efshāris, Zands, and Ḳājārs,* by Reginald Stuart Poole. London: Printed by Order of the Trustees of the British Museum, 1887, p. 24, No. 34; 28, No. 44; 31, No. 51; 33-36, Nos. 58-60, pl. III, 62-65, 72, 73, 74a; 41, Nos. 90a-92; 44, No. 101; 46, No. 105a; 49-51, Nos. 116-116a, 117b, 126-127; 53, No. 133; 78,

No. 244; 81, No. 260; 94, No. 303; 110, Nos. 336; 112, No. 341, pl. IX; 120-121, Nos. 369-371, 374, pl. X, 377; 123, Nos. 384-386; 125-126, Nos. 395-399, 401-402, pl. X; 131, Nos. 417-421, pl. XI; 135, No. 428; 146, No. 451, pl. XIII; 154, Nos. 471-472; 161, No. 491, pl. XIV; 163, No. 496; 166, No. 508; 168, No. 513; 196, No. 605; 221-226, Nos. 35-59, pls. XVIII-XIX, 237-238, Nos. 103-107, pl. XXI; 253-256, Nos. 168-181, pl. XXIII; 272, No. 74; etc.

The coins of Persian shahs issued in the following cities of historic Armenia are catalogued: Airavān, Ganja, Nakhjevān, and Khūi. The coins were issued during the reign of the following rulers: Ṣafavids, Ṣafī I (1629-1642), 'Abbās I (1642-1666), Sulaymān I (1666-1694), and Ḥusayn (1694-1772); Afshārids, Nādir Shāh (1736-1747) and Shāh Rukh (1748-1752); Zand Karīm Khān (1750-1779); Nādir Shāh, khān of Ganja; Zand Ṣādiq Khān (1779-1782); Qājārs, Āghā Muḥammad (1779-1797) and Fatḥ 'Alī Shāh (1797-1834); autonomous coppers of Airavān, Khūi, and Ganja.

Ցուցակագրուած են պարսիկ շահերու դրամները, թողարկուած պատմական Հայաստանի հետեւեալ քաղաքներուն մէջ.- Երեւան, Գանձակ, Նախջեւան եւ Խոյ [Հեր]: Դրամները թողարկուած են հետեւեալ կառավարիչներու գահակալութեան շրջանին.- Սեֆեան, Սաֆի Ա (1629-1642), Աբբաս Ա (1642-1666), Սուլէյման Ա (1666-1694) եւ Հուսէյն (1694-1772)· Աֆշարեան, Նադիր շահ (1736-1747) եւ շահ Ռուխ (1748-1752)· Զանդեան Կերիմ խան (1750-1779)· Գանձակի խան Նադիր շահ· Զանդեան Սադիք խան (1779-1782)· Ղաջար, աղա Մուհամմեդ (1779-1797) եւ Ֆաթհ Ալի շահ (1797-1834)· կիսանկախ պղինձները Երեւանի, Խոյի եւ Գանձակի:

1084 PORTER, Harvey. Unpublished Coins of the Caliphate, by Harvey Porter. *Numismatic Chronicle,* Series V, Vol. I (1921), pp. 321, 324-327.

Numerous 'Abbāsid coins struck in the following mints of the caliphate's Armīnīyah state are catalogued: Ma'din Bajunais, A.H. 210; Barda'ah, A.H. 285; Āmid, A.H. 293; Niṣībīn, A.H. 290, 303, 312, 320, and 329.

Նկարագրուած են բազմաթիւ Աբբասեան հարստութեան դիրհեմները, կոխուած խալիֆայութեան Արմինիա վարչական նահանգի հետեւեալ փողերանոցներուն մէջ.- Մաադին Բաջունայս՝ Հ· 210 թ·,

Բարդաա՝ Հ. 285 թ., Ամիդ՝ Հ. 293 թ., Նիսիբին՝ Հ. 290, 303, 312, 320 եւ 329 թթ.:

1085 RABINO di BORGOMALE, H. L. *Coins, Medals, and Seals of the Shāhs of Īrān, 1500-1941,* by H. L. Rabino di Borgomale. Hertford, England: Stephen Austin and Sons, Ltd., 1945, table III, pp. 11-89, etc.

In a brief discussion on the coins of the Persian shahs, the names of the following cities of historic Armenia are mentioned as operational mints: Bitlīs, Ganja, Airavān, Khūi, and Nakhjevān.

Պարսիկ շահերու դրամներուն հակիրճ քննարկման առթիւ, յիշուած են պատմական Հայաստանի հետեւեալ քաղաքներուն անունները իբրեւ գործօն փողերանոցներ.- Պիթլիս, Գանձակ, Երեւան, Խոյ, եւ Նախջեւան:

1086 REMLER, Philip N. Ottoman, Isfendiyarid, and Eretnid Coinage: A Currency Community in Fourteenth Century Anatolia, by Philip N. Remler. *Museum Notes,* Vol. XXV (1980), pp. 167-188, pls. 18-20.

The purpose of the article is to sketch the currencies of three major beyliks and, in analyzing them, to show a close relationship and commercial ties among them. The three beyliks are of the Eretnid, Isfendiyarid, and Ottoman dynasties. The time frame varies from dynasty to dynasty, beginning for all in the reign of Ilkhānid Abū Sa'īd and ending with the reigns of Ottoman Orkhan (1362), Isfendiyārid Kötürüm Bāyazīd (1385), and Eretnid 'Alā al-Dīn 'Alī (1380). The mints of historic Armenia, where the coins were struck, include Arzinjān, Sīvās, Kīk, and Bāibert.

Յօդուածին նպատակն է երեք բէյլիկներու դրամները ուրուագծել եւ մանրամասնութեամբ ուսումնասիրելով ցուցնել, թէ անոնք ունին սերտ յարաբերութիւն եւ ապրանքափոխանակութեան կապ իրարու միջեւ: Երեք բէյլիկները կը պատկանին Երետնեան, Իսֆենդիյարեան եւ Օսմանեան հարստութեանց: Ժամանակամիջոցը կը փոխուի հարստութենէ հարստութիւն, բոլորը միատեղ սկսելով Իլխանեան Աբու Սաիդի գահակալութեան ժամանակ եւ վերջանալով Օսմանեան Օրխանի (1362), Իսֆենդիյարեան Կոտուրում Բայազեդի (1385) եւ Երետնեան Ալա ալ-Դին Ալիի (1380) գահակալութեանց ընթացքին:

Պատմական Հայաստանի փողերանոցները, ուր դրամները հատանուած են, կը պարունակեն Արզինջան, Սիվազ, Գիւղ եւ Բայբերտ:

1087 ROGERS BEY, E. T. Catalogue of the Collection of Mohammadan Coins Belonging to E. T. Rogers Bey, by S. L.-P. *Numismatic Chronicle,* Series III, Vol. III (1883), p. 214, No. 179; 237, Nos. 212-214; 239, Nos. 277-278; 241, Nos. 318-319; 242, No. 321; 248, No. 398; 252, No. 440; 254-255, Nos. 469, 473, 491, 494; etc.

Numerous Umayyad and 'Abbāsid coins struck in the following mints of the Arab Caliphate's Armīnīyah state are catalogued: Armīnīyah, A.H. 103, 145, 161, and 191; Hārūnābād, A.H. 169; Hārūnīyah, A.H. 169; Ma'din Bājunais, A.H. 192; Niṣībīn, A.H. 264, 318, 322, 323, and 329.

Ցուցակագրուած են Օմայեան եւ Աբբասեան հարստութեանց դրամները, հատանուած արաբական խալիֆայութեան Արմինիա վարչական նահանգի հետեւեալ փողերանոցներուն մէջ.– Արմինիա՝ Հ. 103, 145, 161 եւ 191 թթ. Հարունաբադ՝ Հ. 169 թ. Հարունիա՝ Հ. 169 թ. Մաադին Բաջունայս՝ Հ. 192 թ. Նիսիբին՝ Հ. 264, 318, 322, 323 եւ 329 թթ.:

1088 SABBAGHIAN, Berj. Arabakan kaysrut'ian aṛajin artsat' tirhemĕ kĕ krē Hayastani anunĕ [The First Silver Dirham of the Arab Empire Bears the Name of Armenia] - *Արաբական կայսրութեան առաջին արծաթ տիրհեմը կը կրէ Հայաստանի անունը,* գրեց՝ Պերճ Սապպաղեան. *"Geghard" Suriahay Taregirk',* Vol. I (1975), pp. 1-8, illus. In Armenian.

The curator of the numismatic section of the Baghdad museum, Mrs. Muhab Darwish al-Baqri, in a book printed in 1974, published an Arab dirham, Museum No. 14,472. This dirham is dated A.H. 78 and mention is made that it was struck in Armīnīyah. al-Baqrī has concluded that this dirham was the first specimen in a new series of coinage and was struck in Armenia. Sabbaghian, after examining the contemporary political situation, concludes that an empire would strike her specimen of a new series of coinage in the central mint of the capital, Damascus. The political and military situation in Armīnīyah, according to historians, presented an embroiled and

disturbed condition; none of the cities would be safe or would be willing to strike the specimens of a new series of coinage. The author speculates that the Umayyad dirhams were struck in Damascus, inscribed with the names of the states where the money was destined to circulate.

Պաղտատի թանգարանի դրամագիտական բաժնի տնօրէնուհին՝ Տիկ. Մուհապ Տարուիչ ալ-Պաքրի, 1974 թ. տպուած գրքով մը հրատարակած է դիրհեմ մը, թանգարանի թիւ 14,472: Սոյն դիրհեմը ունի Հ. 78-ի թուագրութիւնը ինչպէս նաեւ Արմինիայի մէջ հատանուած ըլլալու յիշատակութիւնը: ալ-Պաքրի եզրակացուցած է թէ այս դիրհեմը առաջին փորձն է կայսրութեան նոր դրամաշարքին մէջ եւ հատանուած է Հայաստան: Սապպաղեան ժամանակակից քաղաքական կացութիւնը քննելէ ետք, կ'եզրականցնէ թէ կայսրութիւն մը իր առաջին արծաթ դրամին փորձը պիտի կատարէր մայրաքաղաքի կենտրոնական փողերանոցին մէջ՝ Դամասկոս: Արմինիայի քաղաքական ու զինուորական կացութիւնը, ըստ պատմագիրներու, կը ներկայացնէր խառնակ ու չփոթ վիճակ մը: Արմինիայի քաղաքներէն ոչ մէկը կրնար ձեռնտու եւ ապահով փողերանոց մը ունենալ, արաբական կայսրութեան առաջին դիրհեմի փորձերով զբաղելու համար: Հեղինակը կ'ենթադրէ թէ Օմայեան դիրհեմները հատանուած են Դամասկոս եւ յիշատակուած վարչական նահանգներու անուններով, ուր ապագային դրամները չրջանառութիւն պիտի ընէին:

1089 SABBAGHIAN, Berj. Arab-islamakan dramneru tsagumn u zargats'umĕ [The Origin and Development of Arab-Islamic Coins] - *Արաբ-իսլամական դրամներու ծագումն ու զարգացումը, դասախօսութիւն՝ Պերճ Սապպաղեանի. Zartonk,* Vol. XXXVI (Friday, 16 February 1973), No. 117 (10,580), pp. 2, 4, illus. In Armenian.

In a lecture the author discusses how the Arab rulers at the beginning opposed striking pictures on coins because of religious principles. Later, the author reviews the coinage of prominent Arab rulers like Hārūn al-Rashīd, the metrology, canonic inscriptions on coins from the Koran, etc.

Դասախօսութեան մը ընթացքին՝ հեղինակը կը խօսի թէ ինչու արաբները հակառակեցան պատկերադրոչմ դրամներու հատանուելուն:

Աւելի ուշ, հեղինակը կը քննէ Հարուն ալ-Ռաշիդի նման ականաւոր արաբներու դրամները, չափագիտութիւնը, դրամներուն վրայ արձանագրուած կրօնական ասոյթները ֆօրանէն եւն.:

1090 SABBAGHIAN, Berj. Hay-arabakan dramagitut'ian mēk k'ani harts'eru shurj [Concerning a Few Armeno-Arab Numismatic Questions] - *Հայ-արաբական դրամագիտութեան մէկ քանի հարցերու շուրջ*, գրեց՝ Պերճ Սապպաղեան. *Haigazian Armenological Review,* Vol. V (1974), pp. 161-181, illus. In Armenian with English summary.

The author reviews both of the articles written by Mousheghian on Arab coins relating to Armenia and assumes that Mousheghian had no access to the latest numismatic literature concerning the Islamic coinage. Therefore, the article is composed to cover the gap and resolve a couple of questionable areas of Armeno-Arab numismatics: the mints in Armīnīyah and the legends of some coins. Sabbaghian concludes that all the fulūs were struck in Armīnīyah, the Umayyad dirhams were struck in Damascus and Wāsiţ, and perhaps the dirhams were struck in Armenia after Hārūn al-Rashīd. The mints of the state of Armīnīyah and their issues are reviewed. Furthermore, a supplementary table of 26 coins struck in the state of Armīnīyah of the Arab Empire is attached.

Հեղինակը կը քննէ Մուշեղեանի գրած զոյգ յօդուածները՝ Հայաստանի վերաբերեալ արաբական դրամներու մասին եւ կ'եզրակացնէ թէ Մուշեղեան իր տրամադրութեան տակ չունէր յարաբերաբար նոր հրատարակութիւնները՝ նուիրուած իսլամական դրամագիտութեան: Ուրեմն՝ յօդուածը գրուած է երկու ստեղծագործութիւններէն դուրս վրիպողները ցուցակագրելու եւ քննարկելու Արմինիայի փողերանոցներու դրամներուն խորագրութիւնը: Սապպաղեան կ'եզրակացնէ թէ ֆելսերը հատանուած են Արմինիայի փողերանոցներուն մէջ, օմայեան դիրհեմները հատանուած են Դամասկոս ու Վասիտ եւ թերեւս Հարուն ալ-Ռաշիդէն ետք, դիրհեմները հատանուած են Արմինիա: Արմինիա նահանգի փողերանոցներն ու իրենց թողարկումները քննարկուած են: Ցաւելուածական ցանկ մը կցուած է ուր ցուցակագրուած են 26 կտոր դրամներ, հատանուած արաբական կայսրութեան Արմինիա վարչական նահանգին մէջ:

1091 SALMAN, ISA. Aqdam dirham mu'arrab li'l-khalifa 'Abd al-Malik b. Marwān [The Earliest Arabicized Dirham of Caliph 'Abd al-Malik b. Marwān] - أقدم درهم معرب للخليفة عبد الملك بن مروان، بقلم عيسى سلمان. *Sumer*, Vol. XXVII (1971), Nos. 1 & 2, pp. 147-152, 4 pls. In Arabic.

The author discusses a recently acquired Arabicized dirham (museum No. 14,472) by the Directorate General of Antiquities of Iraq, dated A.H. 78 (A.D. 697-698) and inscribed with the name of the mint of Armīnīyah. Previously, the earliest known post-reform Umayyad dirhams were dated A.H. 79. The author notes numerous differences between this dirham and other post-reform Umayyad dirhams of Caliph 'Abd al-Malik b. Marwān. Because of the historical significance, the coin was submitted to the British Museum for authentification and pronounced genuine.

Հեղինակը կը քննարկէ վերջերս Իրաքի Հնագիտական Տնօրէնութեան կողմէ ձեռք բերուած արաբատառ դիրհեմ մը (թանգարանի թիւ 14,472), թուագրուած Հ· 78 (Ց·Ք· 697-698) եւ Արմինիա փողերանոցի անուան յիշատակութեամբ: Նախապէս ամենավաղ Օմայեան յետ-բարեկարգուած դիրհեմները թուագրուած էին Հ· 79: Հեղինակը կը նշէ բազմաթիւ տարբերութիւններ այս դիրհեմի եւ խալիֆա Աբդալ-Մալիկ բին Մարուանի Օմայեան յետ-բարեկարգուած դիրհեմներու միջեւ: Նկատի առնելով պատմական հանգամանքը՝ դրամը կը ղրկուի Բրիտանական թանգարանը եւ վաւերականութիւնը կը հաստատուի:

1092 SEĬFEDDINI, M. A. K voprosu o denezhnoĭ sisteme na territorii Irana i Zakavkazîâ v XIII v. [Concerning the Monetary System in Iranian and Transcaucasian Territories in the Thirteenth Century] - К вопросу о денежной системе на территории Ирана и Закавказья в XIII в., автор М. А. Сейфеддини. *Numizmatika i Ėpigrafika*, Vol. X (1972), pp. 160-166. In Russian.

Based on numismatic evidence of the Mongol period discovered in Iran, Armenia, Azerbaijan, Georgia, and according to the numismatic literature of Iranian origin and language, the author examines the causes of the silver crisis in Eastern monetary circulation in the pre-Mongol period. He concludes that the silver crisis was caused by the diminished silver reserves, exhausted silver

mines, increased demand for silver in international commerce, and feudal political divisiveness. The silver crisis in Iran and the monetary reform of Ghazan Khan are discussed in detail.

Հիմնուած Մոնղոլական հարստութեան չրջանի դրամագիտական տուեալներուն վրայ, յայտնաբերուած Իրան, Հայաստան, Ազրբէյջան, Վրաստան եւ ըստ իրանեան աղբիւրներու ու իրանեան դրամագիտական գրականութեան, հեղինակը կը քննէ արծաթի ճգնաժամին պատճառները, արեւելեան դրամական չրջանառութեան ու նախամոնղոլեան չրջանին մէջ: Ան կ'եզրակացնէ թէ արծաթի ճգնաժամին պատճառները հետեւեալներն էին.– նուազած արծաթի պահեստները, սպառած արծաթի հանքերը, միջազգային առեւտուրի մէջ աւելցած արծաթի պահանջքը եւ աւատապետական քաղաքական բաժանումները: Իրանի արծաթի ճգնաժամը եւ Ղազան խանի դրամական բարենորոգումները քննարկուած են մանրամասնութեամբ:

1093 SEİFEDDINI, M. A. *Monetnoe delo i denezhnoe obrashchenie v Azerbaĭdzhane, XII-XV vv.* [Numismatics and Monetary Circulation in Azerbaijan, Twelfth to Fifteenth Century] - *Монетное дело и денежное обращение в Азербайджане, XII-XV вв.*, автор M. A. Сейфеддини. Baku: Academy of Sciences of Azerbaijan SSR, Institute of History, 1978, Vol. I, pp. 59, 162-163, 187-188, 196-198, 202-203, 214-217, 220, etc. In Russian.

The book is dedicated to Azerbaijani numismatics where, along with others, Islamic coins that were struck or discovered in Dvin, Nakhjevān, Ānī, Bāibert, Barda'ah, and other historic Armenian cities are discussed. Noteworthy is his discussion on the multilingual coin of Ilkhānid Abagha Khan where the author mentions only the Arabic and Mongolian legends.

Ազրբէյջանի դրամագիտութեան նուիրուած գիրք մըն է, ուր քննարկուած են այլ իսլամական դրամներու հետ միասեղ պատմական Հայաստանի Դուին, Նախջեւան, Անի, Բայբերտ, Բարդաա եւ այլ քաղաքներուն մէջ կտրուած կամ յայտնաբերուած իսլամական դրամները: Ուշագրաւ է քննարկումը Իլխանեան Աբաղա խանի բազմալեզուեան դրամին, ուր հեղինակը միայն կը յիշէ արաբերէն եւ մոնղոլերէն խորագրութիւնները:

1094 SEİFEDDINI, M. A. *Monety ilkhanov XIV veka* [Ilkhānid

Coins of the Fourteenth Century] - *Монеты ильханов XIV века,* автор М. А. Сейфеддини. Baku: Academy of Sciences of Azerbaijan SSR, Institute of History, 1968, 218 pp., 17 pls. In Russian.

Ilkhānid coinage struck in Georgia, Azerbaijan, Transcaucasia, Iran, and Asia Minor is discussed extensively. The tables, among other mints, include the names of the cities of historic Armenia as follows: Ānī, Arjīsh, Arrān, Bāibert, Barda'ah, Airavān, Arzinjān, Arzarūm, Ganja, Garni, Khartapirt, Khilāṭ, Khūi, Nakhjevān, and Sīvās. The earliest coin struck in a mint of an Armenian city is attributed to Ghazan Khan, issued in Sīvās, A.H. 696 and the latest is attributed to Anūshirvan Khan, issued in Nakhjevān in 1355 (A.H. 756).

Մանրամասնութեամբ քննարկուած են Իլխանեան հարստութեան դրամները, հատանուած Վրաստան, Ազրբէյջան, Անդրկովկաս, Իրան եւ Փոքր Ասիա: Աղիւսակները, այլ փողերանոցներու չարքին, կը պարունակեն պատմական Հայաստանի քաղաքներուն անունները՝ Անի, Արճէշ, Առան, Բայբերտ, Բարդաա, Երեւան, Արզինջան, Արզրրում, Գանձակ, Գառնի, Խարբերդ, Խիլաթ, Խոյ, Նախջեւան եւ Սիվազ: Վաղագոյն դրամը, կոխուած հայ քաղաքի մը փողերանոցին մէջ, վերագրուած է Ղազան խանի, թողարկուած Սիվազ, Հ. 696 թ. եւ ամենաուշը՝ վերագրուած է Անուշիրվան խանի, թողարկուած Նախջեւանի մէջ 1355 թ. (Հ. 756 թ.):

1095 SEĬFEDDINI, M. A. Monety s nadpisíû "Ulug mangyl Ulus-bek" [Coins Inscribed "Ulug Mangul Ulus-bek"] - Монеты с надписью «Улуг мангыл Улус-бек», автор М. А. Сейфеддини. *Numizmatika i Ėpigrafika,* Vol. IX (1971), pp. 115-121, pl. I. In Russian.

The coins attributed to Mongolian Ulus the Great are discussed. Based on Iranian and Transcaucasian numismatic evidence of coins struck in the mints of Ganja, Tabrīz, Varsān, Nakhjevān, Lachin, Tiflīs, and other cities in A.H. 642, the inscription on the coins is reconstructed. During this period the area in discussion was conquered by the Mongols and considered as the possession of the Jinghizkhanid dynasty. Since the name of the khan is missing from the coins, the author concludes that the inscription means Mongolian Ulus the Great.

Քննարկուած են Մոնղոլ Ուլուս Մեծի վերագրուած դրամները: Վերակազմուած է դրամներու խորագրութիւնը, հիմնուած իրանեան եւ անդրկովկասեան դրամական տուեալներուն վրայ, կոխուած Գանձակի, Թաւրիզի, Վարսանի, Նախջեւանի, Լաչինի, Թիֆլիսի եւ այլ քաղաքներու փողերանոցներուն մէջ Հ. 642 թ.: Այս ժամանակամիջոցին քննարկուած վայրը՝ մոնղոլներէն գրաւուած եւ նկատուած էր Ջինղիզխանի կալուածքը: Քանի խանի անունը բացակայ է դրամներու վրայէն, հեղինակը կ'եզրակացնէ թէ արձանագրութիւնը կը նչէ Մոնղոլ Ուլուս Մեծը:

1096 SHERTSEL, R. *Opisanie medaleĭ i monet imp. kharkovskogo universiteta Kharkov* [A Description of Medals and Coins in the Imperial University of Kharkov] - *Описание медалей и монет имп. харьковского университета, Харьков,* автор Р. Шерцль. Kharkov: 1912, Nos. 5926, 5934, 5967, 6047, 6068, 6073, 6088, 6110, 6130, 6161, etc. In Russian.

'Abbāsid copper and silver coins (according to Kh. A. Mousheghian) inscribed with the names of the following mints of the Arab Caliphate's Armīnīyah state are described: Barda'ah, Armīnīyah, Hārūnābād, Arrān, and Ma'din Bājunais. The earliest is a copper coin struck in Barda'ah in A.H. 159, and is given to Emir Yazīd b. Usayd. The latest is a dirham inscribed Armīnīyah in Arabic and A.H. 263 and is given to Caliph al-Mu'tamid.

Նկարագրուած են աբբասեան պղինձէ եւ արծաթէ դրամներ (ըստ Խ. Ա. Մուշեղեանի) արաբական խալիֆայութեան Արմինիա վարչական նահանգին մէջ, որոնց վրայ արձանագրուած է հետեւեալ փողերանոցներու անունները.- Բարդաա, Արմինիա, Հարունաբադ, Առան եւ Մաադին Բաջունայս: Վաղագոյն դրամը պղինձ մըն է, կոխուած Բարդաայի մէջ Հ. 159 թ. եւ տրուած է Եազիդ բին Ուսէյդ ամիրային: Նորագոյն դրամը դիրհեմ մըն է, արաբերէն տառերով արձանագրուած Արմինիա ու Հ. 263 թ. եւ տրուած է ալ-Մուտամիդ խալիֆային:

1097 SORET, F. Lettre à M. Sawelief, membre de la Société Impériale d'Archéologie de St. Pétersbourg, par F. Soret. *Revue de la Numismatique Belge,* Series II, Vol. IV (1854), p. 279, No. 4; 284, No. 11, pl. XV; 292-293, Nos. 26, 28. In French.

The dirhams of Umayyad and 'Abbasid Caliphs are described, struck in the following mints: Armīnīyah, A.H. 103 and 207; Arrān, A.H. 148 and 209.

Նկարագրուած են Օմայեան եւ Աբբասեան խալիֆաներու դիրհեմները, կոխուած հետեւեալ փողերանոցներուն մէջ.– Արմինիա՝ Հ. 103 եւ 207 թթ., Առան՝ Հ. 148 եւ 209 թթ.:

1098 SOURDEL, Dominique. *Inventaire des monnaies musulmanes anciennes du Musée de Caboul,* par Dominique Sourdel. Damascus: Institut Français de Damas, 1953, pp. 10-11, Nos. 36, 47. In French.

'Abbāsid silver coins inscribed Armīnīyah in Arabic, attributed to al-Manṣūr (A.H. 136-158) and al-Rashīd (A.H. 170-193), are catalogued.

Ցուցակագրուած են Աբբասեան հարստութեան վերաբերող արծաթէ դրամներ, արաբերէն տառերով արձանագրուած Արմինիա, վերագրուած ալ-Մանսուրի (Հ. 136–158 թթ.) եւ ալ-Ռաշիդի (Հ. 170–193 թթ.):

1099 SULTAN, Jem. *Coins of the Ottoman Empire and the Turkish Republic,* by Jem Sultan. Thousand Oaks, California: B & R Publishers, 1977, pp. 105-114, Nos. 1085-1086, pl. 85; 119-123, Nos. 1183-1184, pl. 91; 125-134, Nos. 1203-1204, 1209-1214, 1217-1223, 1230-1231, 1236-1239, 1242-1254, 1266-1267, 1284, pls. 93-99; 137-145, Nos. 1308-1315, 1321-1327, 1346-1361, 1434-1436, 1445, pls. 101-110; 149-158, Nos. 1450-1467, 1477, 1479-1482, 1499-1510, 1579-1580, pls. 111-119; 161-163, Nos. 1586-1587, pls. 120-121; 165-171, Nos. 1588-1591, 1595-1601, 1607-1612, 1618, pls. 122-124; 173-177, Nos. 1656-1661, 1665-1666, 1678-1679, pls. 127-128; 179-183, Nos. 1695-1699, 1704, 1712-1714, pls. 129-130; 187-189, Nos. 1763, pls. 133-134; 205-211, No. 1809, pl. 143, etc.

Ottoman coins minted in the following cities of historic Armenia are described: Āmid, Ganja, Arzarūm, Nakhkjevān, and Vān. The coins are attributed to the following sultans: Sulaymān I (1520-1566), Selīm II (1566-1574), Murād III (1574-1595), Muḥammad III (1595-1603), Aḥmad I (1603-1617), Muṣṭafā I (1617-1618), Osmān II (1618-1622), Muṣṭafā I (1622-1623), Murād IV (1623-1640), Ibrāhīm (1640-1648), and Muṣṭafā II (1695-1703).

Նկարագրուած են Օսմանեան դրամներ, թողարկուած պատմական Հայաստանի հետեւեալ քաղաքներուն մէջ.- Ամիդ, Գանձակ, Արզրում, Նախջեւան եւ Վան: Դրամները վերագրուած են հետեւեալ սուլթաններուն.- Սուլէյման Ա (1520-1566), Սելիմ Բ (1566-1574), Մուրադ Գ (1574-1595), Մուհամմեդ Գ (1595-1603), Ահմեդ Ա (1603-1617), Մուսթաֆա Ա (1617-1618), Օսման Բ (1618-1622), Մուսթաֆա Ա (1622-1623), Մուրադ Դ (1623-1640), Իբրահիմ (1640-1648) եւ Մուսթաֆա Բ (1695-1703):

1100 TER-GHEWONDYAN, Aram N. Arminiayi ostikanneri zhamanakagrut'yunĕ [The Chronology of the Ostikans of Armīnīyah] - *Արմինիայի ոստիկանների ժամանակագրությունը*, գրեց՝ Ա. Ն. Տեր-Ղեվոնդյան. *Patma-Banasirakan Handes*, Vol. XX (1977), No. 1 (76), pp. 117-128. In Armenian with Russian summary.

Based on the latest numismatic subjects, the author corrects and refines the list of ostikans (rulers) of the Umayyad and 'Abbāsid Caliphates' Armīnīyah state, where he gives the chronology of 121 rulers and viceroys. The earliest ruler is Muḥammad b. Marwān, 693-709 (A.H. 74), and the latest, Īsā b. al-Shaykh, after 882 (A.H. 269), during whose reign Ashot Bagratid was crowned king. The author lists, where possible, the mints of the state of Armīnīyah where the coins were struck.

Հիմնուած դրամագիտական նոր նիւթերու վրայ, հեղինակը կը կատարէ լրացումներ ու ճշդումներ խալիֆայութեան Արմինիա վարչական նահանգին Օմայեան եւ Աբբասեան հարստութեանց ոստիկաններու ցուցակներուն մէջ, ուր կու տայ 121 ոստիկաններու եւ փոխարքաններու ժամանակագրութիւնը: Վաղագոյն ոստիկանն է Մուհամմեդ բին Մարուան, 693-709 թթ. (Հ. 73 թ.) եւ ամենավերջինը՝ Իսա բին ալ-Շայխ, 882 թ. (Հ. 269 թ.) ետք, որու իշխանութեան օրով Աշոտ Բագրատունին թագադրուած է: երբ կարելի է հեղինակը կը յիշէ Արմինիա նահանգի փողերանոցները, ուր դրամները կոխուած են:

1101 TIESENHAUSEN, W. von. *Monety vostochnago khalifata* [Coins of the Eastern Caliphate] - *Монеты восточнаго халифата*, автор В. Тизенгаузен. St. Petersbourg: Imperial Academy

of Sciences, 1873, pp. xv, xxii, xxiii-xxiv, Nos. 4, 8, 18, 24; xxvi, No. 44; 37, No. 314; 43-53, Nos. 401, 424, 439, 450, 461, 472, 480, 491, 499, 507, 513, 521, 526, 532, 536, 542; 56-62, Nos. 576, 593, 595, 604, 616a, 619, 628, 638, 650a; 72-74, Nos. 726-728, 742, 753-754; 76, Nos. 763, 765-766; 80-82, Nos. 775-777, 785; 84-89, Nos. 809, 818-819, 824, 833, 837-839, 844-845, 850; 94, No. 887; 98, No. 910; 100, No. 925; 111, No. 1027; 114, Nos. 1050-1051; 116-117, Nos. 1065, 1076-1077; 119-120, Nos. 1088-1090, 1093, 1099; 123-124, Nos. 1117-1119; 126, No. 1142; 132-133, Nos. 1143, 1197, 1207; 136-138, Nos. 1243, 1254-1255, 1262; 139, No. 1262; 146, No. 1307; 148, No. 1332; 150, Nos. 1345-1346; 152-153, Nos. 1361-1362, 1370-1371; 155-156, Nos. 1388-1390, 1405-1407; 159, Nos. 1422-1424; 161, Nos. 1439-1440; 163, Nos. 1458-1461; 165-167, Nos. 1482-1486, 1499-1502; 169-170, Nos. 1513, 1516, 1518, 1522-1526; 172, Nos. 1543, 1547, 1549; 176, Nos. 1587-1589; 178, Nos. 1603-1604, 1609-1610; 180, Nos. 1620-1621; 182, No. 1642; 184, No. 1659; 193, No. 1733a; 195-205, Nos. 1758-1760, 1766, 1779, 1786, 1791-1792, 1795, 1800, 1805, 1812-1814, 1819, 1828-1830, 1833-1834, 1837, 1847; 211-220, Nos. 1917, 1934, 1939, 1946, 1951, 1957, 1962-1964, 1968-1971, 1975-1978, 1999-2000, 2014-2015, 2019; 222-223, Nos. 2039-2043, 2048-2049, 2052, 2053a; 226-233, Nos. 2081, 2090, 2096-2100, 2110, 2120, 2127, 2135, 2145, 2149-2150, 2156-2157, 2162; 236-237, Nos. 2193-2194, 2207; 239-242, Nos. 2231, 2239, 2249, 2252-2253, 2284; 247, No. 2355; 250-251, Nos. 2402-2403; 261, No. 2766; 264-266, Nos. 2578, 2585, 2593; 279, No. 2725; 281-282, Nos. 2725, 2763a, 2769, 2774; 284-285, Nos. 2797, 2816, 2820; 287-290, Nos. 2840, 2846, 2863, 2870, 2886, 2898; 292, Nos. 2931, 2933-2934; etc. In Russian. Numerous Umayyad and 'Abbāsid silver and copper coins inscribed in Arabic with the names of the mints of the Arab Caliphate's Armīnīyah state are catalogued. They are given to the following mints of historic Armenia: Āmid, Armīnīyah, Arrān, al-Bāb, Barda'ah, Dabīl, Hārūnābād, Hārūnīyah, Ma'din Bājunais, and Niṣībīn. The earliest dirham was struck in Dabīl (Dvin) in A.H. 86 and is attributed to 'Abd al-Malik. The latest dirham is inscribed Armīnīyah in A.H. 333 and is attributed to al-Mustakfī.

Յուցակագրուած են բազմաթիւ օմայեան եւ աբբասեան արծաթէ ու

պղինձէ դրամներ, արաբերէն տառերով արձանագրուած արաբական խալիֆայութեան Արմինիա վարչական նահանգի փողերանոցներուն անուններով: Դրամները տրուած են պատմական Հայաստանի հետեւեալ փողերանոցներուն.– Ամիդ, Արմինիա, Առան, ալ-Բաբ, Բարդաա, Դաբիլ, Հարունաբադ, Հարունիա, Մաադին Բաջունայա եւ Նիսիբին: Վաղագոյն դիրհեմը կոխուած է Դաբիլ (Դուին), Հ. 86 թ. եւ վերագրուած է Արդ ալ-Մալիկին: Ամենաուշ դիրհեմը արձանագրուած է Արմինիա, Հ. 333 թ. եւ վերագրուած է ալ-Մուստակֆիին:

1102 TORNBERG, C. J. Découvertes récentes de monnaies Koufiques, en Suède, par C. J. Tornberg. *Revue de la Numismatique Belge,* Series V, Vol. II (1870), p. 225, No. 15; 226, No. 19; 228-230, Nos. 32, 38, 40, 41. In French.

'Abbāsid dirhams are described struck in the following mints of the Arab Caliphate's Armīnīyah state: Barda'ah, A.H. 238 and 326; Bitlīs, A.H. 301; Nişībīn, A.H. 318; Armīnīyah, A.H. 333.

Նկարագրուած են Աբբասեան դիրհեմներ, կոխուած արաբական խալիֆայութեան Արմինիա վարչական նահանգի հետեւեալ փողերանոցներուն մէջ.– Բարդաա՝ Հ. 238 եւ 326 թթ., Պիթլիս՝ Հ. 301 թ., Նիսիբին՝ Հ. 318 թ., Արմինիա՝ Հ. 333 թ.:

1103 TORNBERG, C. J. *Numi cufici regii numophylacii Holmiensis, quos omnes in terra Sueciae repertos,* digessit et interpretatus est Carolus Johannes Tornberg. Upsala: Kongl. Svenska Myntkabinett, 1848, p. 6, No. 32, pl. I; 17, No. 32, pl. I; 20, No. 50; 26, No. 84; 55, No. 202, pl. III; 79, No. 308, pl. V; 81, No. 327, pl. VI; 89-92, Nos. 368-369, 375, 376a-377, 380-382, pl. VI; 94, No. 396; 96-97, Nos. 404-405, 407; 100-103, Nos. 421, 426, 431-435; 110, No. 479, pl. VII; 247, Nos. 1-2, pl. XII; 303, No. 22a; 306, No. 186b; 309-310, Nos. 327a, 328a, pl. XIV, etc. In Latin.

It is a general catalogue of Islamic coins where numerous Umayyad and 'Abbāsid coins struck in the following mints of Armenia are catalogued: Armīnīyah, Arrān, Barda'ah, and Nişībīn. The earliest coin listed is dated A.H. 96 (A.D. 714-715) and struck in the Armīnīyah mint. The latest coin listed is dated A.H. 302 (A.D. 914-915) and struck in the Barda'ah (Partav) mint.

Ընդհանուր կատալոգ մըն է իսլամական դրամներու, ուր բազմաթիւ այլ դրամներու միջեւ ցուցակագրուած են Օմայեան եւ Աբբասեան հարստութեանց դրամները, հատանուած Հայաստանի հետեւեալ փողերանոցներուն մէջ.– Արմինիա, Առան, Բարդաա եւ Նիսիբին: Ամենավաղ դրամը թուագրուած է Հ. 96 (Ց.Ք. 714–715) եւ հատանուած Արմինիա փողերանոցին մէջ: Ամենաուշ դրամը թուագրուած է Հ. 302 (Ց.Ք. 914–915 եւ հատանուած Բարդաա (Պարտաւ) փողերանոցին մէջ:

1104 TORNBERG, C. J. *Symbolae ad rem numariam Muhammedanorum,* edidit C. J. Tornberg. Upsala: C. A. Leffler, 1862, p. 10, No. 2; 14, No. 23; 20, No. 51; 44, No. 133; 50, Nos. 150-151; 51-52; 55. In Latin.

Islamic coins struck in cities of historic Armenia are described. The coins are attributed to the 'Abbāsid al-Manṣūr, struck in Arrān in A.H. 152; al-Mu'tamid, inscribed Armīnīyah in A.H. 279; al-Muttaqī, struck in Niṣībīn, A.H. 330; Ḥamdānid rulers Nāṣir al-Dawla and Sayf al-Dawla, struck in Niṣībīn, A.H. 330; Marwānids, struck in Mayyāfāriqīn in A.H. 393.

Նկարագրուած են իսլամական դրամներ, կոխուած պատմական Հայաստանի քաղաքներուն մէջ: Դրամները վերագրուած են Աբբասեան ալ-Մանսուրի, կոխուած Առանի մէջ Հ. 152 թուին· ալ-Մուտամիդի, արձանագրուած Արմինիա, Հ. 279 թուին· ալ-Մուտտաքիի, կոխուած Նիսիբինի մէջ Հ. 330 թուին· Համդանեան կառավարիչներ Նասիր ալ-Դաուլա եւ Սայֆ ալ-Դաուլայի, կոխուած Նիսիբին, Հ. 330 թուին· Մարուանեաններուն, կոխուած Մայեաֆարիկինի մէջ Հ. 393 թուին:

1105 TUHID, Ahmad. *Mūzeyi Humāyūn; Meskūkāti qadīmehi Islāmīye qatāloghi* [Ottoman Museum; Catalogue of Ancient Islamic Coins] - موزه همايون: مسكوكات قديمة اسلامية قتالوغي، اثر احمد توحيد. Constantinople: Mahmud Bek Press, A.H. 1321, Vol. IV, pp. 78-80, Nos. 96-100, pl. 2; 141-145, Nos. 194-210; 147-158, Nos. 213-242; 174-175, Nos. 283-286; 182, No. 305-306; 185-207, Nos. 308-388, pl. 4; 225, No. 451, pl. 4; 231-233, Nos. 465-467; 235-241, Nos. 469-484; 248-255, Nos. 509, 513-531; 272-273, Nos. 586-590; 278-279, Nos. 600-602; 281-286, Nos. 607-617, pl. 5; 298-301, Nos.

638-644; 303-306, Nos. 649-657; 318-325, Nos. 688-703, pl. 5; 326-335, Nos. 707-735; 432-433, Nos. 878-881; 437, Nos. 896-898, pl. 6; 442, Nos. 903-904; 450-451, Nos. 915-919, pl. 7; 477, Nos. 964-965; 488-490, Nos. 983-991; 493, No. 999; 510-511, Nos. 1045-1046, pl. 8; 526-527, Nos. 220b, 283b, etc. In Turkish with Arabic script. The bilingual silver coins of Hetoum I of Cilician Armenia, and Kaiqobād I (A.H. 616-634) and Kaikhusrew II (A.H. 634-644), struck in Sīs, are described in the text. Additionally, Seljuq coins struck in the cities of Arzinjān, Arzarūm, Bāibert, Sīvās, Āmid, Bitlīs, Kharpert of historic Armenia are described. The coins are attributed to the following rulers: Mangūjakid Bahrām Shāh (A.H. 570-616); Seljuqs, Kaikāwūs I (A.H. 607-616), Kaiqobād I (A.H. 616-634), Kaikhusrew II (A.H. 634-644), Kaikāwūs II (A.H. 644-655), Qilich Arslān IV (A.H. 646-655), Kaikāwūs II, Qilich Arslān, and Kaiqobād II, the three jointly (A.H. 646-655), Kaikhusrew III (A.H. 663-681), Mas'ūd II (A.H. 681-697); Eretnid Ghiyāth al-Dīn Muḥammad; Qādī Burhān al-Dīn Aḥmad (A.H. 782-798); Qara Qoyūnlū Qara Yūsuf (A.H. 810-818); Aq Qoyūnlū Ḥamza and Rustam. The earliest coin was struck in Arzinjān (A.H. 570) and the latest was struck in Kharpert (A.H. 902).

Նկարագրուած են Կիլիկեան Հայաստանի երկլեզուեան արծաթէ դրամները, վերագրուած Հեթում Ա-ի ու Քայքոպատ Ա-ի (Հ. 616-634 թթ.) եւ Քայխոսրով Բ-ի (Հ. 634-644 թթ.), կոխուած Սիսի մէջ: Ինչպէս նաեւ նկարագրուած են սելջուկեան դրամներ, կոխուած պատմական Հայաստանի Արզինջան, Արզրում, Բայբերտ, Սիվազ, Ամիդ, Պիթլիս, Խարբերդ քաղաքներուն մէջ: Դրամները վերագրուած են հետեւեալ գահակալներուն.- Մենգուջակեան Բահրամ շահ (Հ. 570-616 թթ.). Սելջուկեան, Քայխոսրով Ա (Հ. 607-616 թթ.), Քայքոպատ Ա (Հ. 616-634 թթ.), Քայխոսրով Բ (Հ. 634-644 թթ.), Քայքաւուս Բ (Հ. 644-655 թթ.), Քիլիջ Արսլան Դ (Հ. 646-655 թթ.), Քայքաւուս Բ, Քիլիջ Արսլան եւ Քայքոպատ Բ՝ երեքը միասեղ (Հ. 646-655 թթ.), Քայխոսրով Գ (Հ. 663-681 թթ.), Մասուդ Բ (Հ. 681-697 թթ.). Երեանեան Ղիյաթ ալ-Դին Մուհամմեդ. Խադի Բուրհան ալ-Դին Ահմեդ (Հ. 782-798 թթ.). Քարա Քոյունլու Քարա Եուսուֆ (Հ. 810-818 թթ.). Աք Քոյունլու Համզա եւ Ռուստամ: Վաղագոյն դրամը կոխուած է Արզինջան (Հ. 570 թ.) եւ ամենաուշը՝ Խարբերդ (Հ. 902 թ.):

1106 VALENTINE, W. H. *Modern Copper Coins of the Muhammadan States of Turkey, Persia, Egypt, Afghanistan, Morocco, Tripoli, Tunis, etc.,* by W. H. Valentine. London: Spink & Son, Ltd., 1911. Reprint, London: Spink & Son, Ltd., 1977, pp. 18-19, No. 69; 22-23, No. 125; 24-25, Nos. 145-146, 148; 26-27, No. 161; 100-107, Nos. 1-37; etc.; illus.

Islamic copper coins struck in the mints of historic Armenia are described. They are attributed to the following: Turkish Sultan Selīm I (A.H. 918-926), struck in Āmid; Sulaymān II (A.H. 1099-1102), struck in Vān; Maḥmūd I (A.H. 1143-1168), struck in Āmid; Maḥmūd II (A.H. 1223-1255), struck in Vān; Airavān under Persian and Turkish occupation; Ganja and Nakhjevān under Persian rule.

Նկարագրուած են իսլամական դրամներ, կոխուած պատմական Հայաստանի փողերանոցներուն մէջ։ Վերագրուած են հետեւեալներուն.– թուրք սուլթան Սելիմ Ա (Հ. 918–926 թթ.), կոխուած Ամիդի մէջ. Սուլէյման Բ (Հ. 1099–1102 թթ.), կոխուած Վանի մէջ. Մահմուդ Ա (Հ. 1143–1168 թթ.), կոխուած Ամիդի մէջ. Մահմուդ Բ (Հ. 1223–1255 թթ.), կոխուած Վանի մէջ. Երեւան քաղաքը պարսկական եւ թրքական գրաւման ներքեւ. Գանձակ եւ Նախջեւան պարսկական կառավարութեան լուծին տակ։

1107 VASMER, R. Chronologie der arabischen Statthalter von Armenien in den Jahren 833-887, von Richard Vasmer. *Handes Amsorya,* Vol. XLIII (January, December 1929), Nos. 1, 12, pp. 41-47, 718-727, respectively. In German.

See abstract of No. 1110.

1108* VASMER, R. *Chronologie der arabischen Statthalter von Armenien unter den Abbasiden, von as-Saffach bis zur Krönung Aschots I., 750-887,* von R. Vasmer. Vienna: Mekhitarist Press, *Studien zur armenischen Geschichte,* Vol. V, 1931, x, 118 pp. In German.

See abstract of No. 1114.

1109 VASMER, R. Chronologie der Statthalter von Armenien unter den Kalifen al-Amīn und al-Ma'mūn, von R. Vasmer. *Han-*

des Amsorya, Vol. XLI (November-December 1927), Nos. 11-12, pp. 865-880; *Monumenta Armenologica*. Vienna: Mekhitarist Press, 1927, pp. 129-136. In German.
See abstract of No. 1113.

1110 VASMER, R. Hayastani ostikanneru zhamanakagrut'iwnĕ 833-887 tarineru shrjanin [The Chronology of Ostikans of Armenia for the Period of 833-887] - *Հայաստանի ոստիկաններու ժամանակագրութիւնը 833-887 տարիներու շրջանին, գրեց՝ Ռ. Ֆասմէր*. Translated from German by Fr. Vahan Inglisian. *Handes Amsorya*, Vol. XLVI (March-April, May-June 1932), Nos. 3-4, 5-6, pp. 179-186, 322-330, respectively. In Armenian.
Vasmer corrects the reigns of Arab rulers (ostikans) in Armenia based on numismatic evidence and the comparison of Arab and Armenian historiography. For the period of 'Abbāsid caliphs al-Mu'taṣim to al-Mu'taḍid, A.H. 218-273 (A.D. 833-887), twenty-five rulers are listed. The earliest of these is al-Ḥasan b. 'Alī al-Bādgīsī al-Ma'mūnī (A.H. 218-220) and the latest is Aḥmad b. Khālid (A.H. ?-273).

Ֆասմէր, հիմնուելով դրամագիտական տուեալներուն վրայ, պատմականօրէն կը ճշդէ Հայաստանի արաբ ոստիկաններու տարեթիւերը եւ արաբ ու հայ պատմական աղբիւրները քննելով կը զուգակշռէ զանոնք: Աբբասեան խալիֆաներէն ալ-Մուտասիմէն մինչեւ ալ-Մուտադիդի ժամանակաշրջանը, Հ. 218-273 թթ. (Ց.Ք. 833-887), քսանհինգ ոստիկաններ ցուցակագրուած են: Ասոնցմէ վաղագոյնն է ալ-Հասան բին Ալի ալ-Բադղիսի ալ-Մամունի (Հ. 218-220 թթ.) եւ ամենաուշը՝ Ահմեդ բին Խալիդ (Հ. ?-273 թթ.):

1111 VASMER, R. Hayastani ostikanneru zhamanakagrut'iwnn aṛajin Abbaseants' ōrov [The Chronology of Ostikans of Armenia during the Days of the First 'Abbāsids] - *Հայաստանի ոստիկաններու ժամանակագրութիւնն առաջին Աբբասեանց օրով, գրեց՝ Ռ. Ֆասմէր*. Translated from German by Fr. Vahan Inglisian. *Handes Amsorya*, Vol. XLII (January-February, March-April, May-June 1928), Nos. 1-2, 3-4, 5-6, pp. 44-50, 157-168, 258-270, respectively. In Armenian.
Vasmer corrects the reigns of Arab rulers (ostikans) in Armenia

based on numismatic evidence and the comparison of Arab and Armenian historiography. For the period of the first five 'Abbāsids, al-Saffāḥ to Hārūn al-Rashīd, A.H. 132-193 (A.D. 749-809), thirty-five rulers are listed. The earliest of these are Muḥammad b. Ṣūl and Abū Ja'far al-Manṣūr (A.H. 132) and the latest is Muḥammad b. Zuhair b. aḍ-Ḍabbī (A.H. 193).

Ֆաստմէր, հիմնուելով դրամագիտական տուեալներուն վրայ, պատմականօրէն կը ճշդէ Հայաստանի արաբ ոստիկաններու տարեթիւերը եւ արաբ ու հայ պատմագիրներու աղբիւրները քննելով կը զուգակշռէ զանոնք: Առաջին հինգ Աբբասեան խալիֆաներ ալ-Սաֆֆահէն մինչեւ Հարուն ալ-Ռաշիդի ժամանակաշրջանը, Հ. 132–193 թթ. (ց.ք. 749–809), երեսունհինգ ոստիկաններ ցուցակագրուած են: Ասոնցմէ վաղագոյններն են Մուհամմեդ բին Սուլ եւ Աբու Ջաֆար ալ-Մանսուր (Հ. 132 թ.) եւ ամենաուշը՝ Մուհամմեդ բին Զուհէյր ադ-Դաբբի (Հ. 193 թ.):

1112 VASMER, R. Khronologiîâ namestnikov Armenii pri pervykh Abbasidov [The Chronology of Ostikans of Armenia during the Days of the First 'Abbāsids] - Хронология наместников Армении при первых Аббасидов, автор Р. Васмер. *Zapiski Kollegii Vostokovedov,* Vol. I (1925), pp. 381-400. In Russian.

See abstract of No. 1111.

1113 VASMER, R. Zhamanakagrut'iwn Hayastani ostikanneru al-Amin ew al-Mamun khalifaneru ōrov [Chronology of Ostikans of Armenia during the Days of Caliphs al-Amīn and al-Ma'mūn] - *Ժամանակագրութիւն Հայաստանի ոստիկաններու ալ-Ամին եւ ալ-Մամուն խալիֆաներու օրով, գրեց՝ Ռ. Ֆաստմէր.* Translated from German by Fr. Vahan Inglisian. *Handes Amsorya,* Vol. XLIII (October-November 1929), Nos. 10-11, pp. 650-667. In Armenian.

Vasmer corrects the reigns of seventeen rulers (ostikans) who ruled Armenia during the period of 'Abbāsid caliphs al-Amīn and al-Ma'mūn, A.H. 193-218 (A.D. 809-833), based on the information from Arab and Armenian historians and numismatic evidence. The earliest ruler listed for this period is Aḥmad b. Yazīd b. Usaid al-

Sulamī (A.H. ?-195) and the latest is al-Ḥasan b. 'Alī al-Bādgīsī al-Ma'mūnī (A.H. 217-218).

Հիմնուելով հայ ու արաբ պատմիչներու տեղեկութեանց եւ նոյն չրջանի դրամագիտական տուեալներուն վրայ, Ֆաստէր կը ճչդէ տասնեօթ ոստիկաններու ժամանակագրութիւնը, որոնք իչխեցին Հայաստանի վրայ ալ-Ամին եւ ալ-Մամուն Աբբասեան խալիֆաներու ժամանակամիջոցին, Հ. 193-218 թթ. (Ց.Ք. 809-833): Աղիւսակներուն մէջ նչուած այս չրջանին վերաբերեալ ամենավաղ ոստիկանն է Ահմեդ բին Եազիդ բին Ուսէյդ ալ-Սուլամի (Հ. ?-195 թթ.) եւ ամենաուչը՝ ալ-Հասան բին Ալի ալ-Բադղիսի ալ-Մամունի (Հ. 217-218 թթ.):

1114 VASMER, R. *Zhamanakagrut'iwnn Hayastani ostikanneru aṙajin Abbaseants' ōrov, as-Saffakhēn minchew Ashot I-i t'agaworelĕ, 750-887* [The Chronology of Ostikans of Armenia during the Period of the First 'Abbāsids, al-Saffāḥ to Ashot I, 750-887] - Ժամանակագրութիւնն Հայաստանի ոստիկաններու առաջին Աբբասեանց օրով, աս-Սաֆֆախէն մինչեւ Աչոտ Ա.ի թագաւորելը, 750-887, գրեց՝ Ռ. Ֆաստէր. Translated from German by Fr. Vahan Inglisian. Vienna: Mekhitarist Press, *Nationalbibliothek*, Vol. CXXXII, 1933, xii, 120 pp. In Armenian.

Vasmer corrects the reigns of Arab rulers (ostikans) who ruled in Armenia during the period of Abbāsid caliphs starting from al-Saffāḥ (A.H. 132) to the coronation of Bagratid King Ashot I (A.H. 273), based on numismatic evidence and Arab and Armenian historiography. In three chapters the following are discussed: thirty-five rulers during the period of the first five 'Abbāsid caliphs (A.H. 132-193), seventeen rulers during the period of 'Abbāsid caliphs al-Amīn and al-Ma'mūn (A.H. 193-218), twenty-five rulers during the period of 'Abbāsid caliphs al-Mu'taṣim to al-Mu'taḍid (A.H. 218-273). The earliest rulers who governed Armenia were Muḥammad b. Ṣūl and Abū Ja'far al-Manṣūr (A.H. 132) and the latest, Aḥmad b. Khālid (A.H. ?-273).

Ֆաստէր, հիմնուելով դրամագիտական տուեալներուն վրայ, կը ճչդէ արաբ ոստիկաններու տարեթիւերը, որոնք կառավարեցին Հայաստանը առաջին Աբբասեան խալիֆաներու ժամանակէն սկսեալ ալ-Սաֆֆահէն (132 թ.) մինչեւ Բագրատունի Աչոտ Ա-ի թագաւոր

օծուիլը (Հ· 273 թ·) եւ արաբ ու հայ պատմագիրներու աղբիւրները քննելով կը զուգակշռէ զանոնք: Երեք գլուխներու մէջ կը քննարկուին հետեւեալները·– երեսունհինգ ոստիկաններ առաջին հինգ Աբբասեան խալիֆներու չրջանին (Հ· 132–193 թթ·), տասնեօթ ոստիկաններ ալ-Ամին եւ ալ-Մամուն Աբբասեան խալիֆներու չրջանին (Հ· 193–218 թթ·), քսանհինգ ոստիկաններ ալ-Մուտասիմէն մինչեւ ալ-Մուտադիդ Աբբասեան խալիֆներու չրջանին (Հ· 218–273 թթ·): Հայաստանը կառավարող վաղագոյն ոստիկաններն են՝ Մուհամմեդ բին Սուլ եւ Աբու Ջաֆար ալ-Մանսուր (Հ· 132 թ·) եւ ամենաուչը՝ Ահմեդ բին Խալիդ (?–273 թթ·):

1115 WALKER, John. *A Catalogue of the Arab-Byzantine and Post-Reform Umaiyad Coins,* by John Walker. London: The Trustees of the British Museum, 1956, pp. xxxv, lxiii, lxxi, lxxvi, lxxviii, ciii, 107, 109, No. B. 18; 122-124, Nos. Ties. 5, 295, Ties. 6, 296-297, J. 7, 298, Ties. 7, P. 66, Th. 4, P. 67, Ties. 8, pl. XV; 129, No. B. 23, pl. XVI; 135, No. ANS 25; 138-139, Nos. B. 28, 337, pl. XVII; 239, Nos. 746-748, pl. XXV; 242-243, Nos. 785-788, B. 44, pl. XXVI; 247, No. *; etc.

It is a general catalogue of Arab and particularly of Umayyad coins, where numerous specimens, both dirhams and fulūs, struck in the Armīnīyah province of the caliphate and given to the following mints of this state are described: Armīnīyah, al-Ganja, Dabīl, Arrān, and al-Bāb. The earliest dirham is dated A.H. 81 (A.D. 700-701) and struck in the mint of Armīnīyah, and the latest is dated A.H. 116 (A.D. 734-735) and struck in Dabīl (Dvin).

Արաբական եւ մասնաւորաբար Օմայեան հարստութեան դրամներու ընդհանուր կատալոգ մըն է, ուր նկարագրուած են բազմաթիւ դիրհեմներու եւ ֆելսերու նմոյշներ, հատանուած Արմինիա վարչական նահանգի հետեւեալ փողերանոցներուն մէջ·– Արմինիա, ալ-Գանճակ, Դաբիլ, Առան եւ ալ-Բաբ: Ամենավաղ դրամը կոխուած է Հ· 81 թ· (Ց·Ք· 700–701) Արմինիա փողերանոց արձանագրութեամբ, ամենաուչը կոխուած է Հ· 116 թ· (Ց·Ք· 734–735) Դաբիլ (Դուին) փողերանոց արձանագրութեամբ:

1116 ZAMBAUR, Eduard von. Contributions à la numismatique Orientale. Monnaies inédites ou rares des dynasties

musulmanes de la collection de l'auteur, par E. von Zambaur. *Numismatische Zeitschrift,* Vol. XXXVI (1904, published in 1905), p. 66, No. 48; 70, Nos. 60-61; 72, No. 64; 89-90, Nos. 110, 112-113; 108, Nos. 186-187; 114, No. 213; Vol. XXXVII (1905, published in 1906), p. 161, No. 312; 166, Nos. 317-318; 174-176, Nos. 353, 361, 367, etc.; illus. In French.

Islamic coins struck in the cities of historic Armenia are given to the following: Yazīd b. Usayd copper in Dabīl (A.H. 159), Muḥammad b. Yazīd dirham in Arrān (A.H. 186), al-'Abbās b. Zufar copper in Arrān (A.H. 197), Mangūjakid Bahrām Shāh dirham in Arzinjān (A.H. 570), Artuqids of Khartapirt (A.H. 592), Artuqids of Mardin in Diyārbakr (A.H. 599), emirs of Asia Minor in Baībert and Sīvās, Persian autonomus city copper in Nakhjevān (A.D. 1088), Jinghizkhanids in Āmid (A.H. 663), Ilkhānid Maḥmūd Ghazan dirhams in Nakhjevān and Arzinjān (A.H. 699 and 700), Ūljāitū dirhams in Sīvās (A.H. 704) and Nakhjevān, Abū Sa'īd dirham in Arzinjān (A.H. 726).

Պատմական Հայաստանի քաղաքներուն մէջ կոխուած իսլամական դրամներ տրուած են հետեւեալներուն.– Եազիդ բին Ուսէյդի պղինձ Դաբիլի մէջ (Հ· 159 թ·), Մուհամմեդ բին Եազիդի դիրհեմ Առանի մէջ (Հ· 186 թ·), ալ-Աբբաս բին Զուֆարի պղինձ Առանի մէջ (Հ· 197 թ·), Մենգուջակեան Բահրամ շահի դիրհեմ Արզինջանի մէջ (Հ· 570 թ·), Խարբերդի Որդոկեանները (Հ· 592 թ·), Մարտինի Որդոկեանները Տիգրանակերտի մէջ (Հ· 599 թ·), Փոքր Ասիոյ ամիրաները Բայբերտի եւ Սիվազի մէջ, պարսիկ կիսանկախ քաղաքներու պղինձ Նախջեւանի մէջ (Ց·Ք· 1088 թ·), Ջինղիզեանները Ամիդի մէջ (Հ· 663 թ·), Իլխանեան Մահմուդ Ղազանի դիրհեմներ Նախջեւանի եւ Արզինջանի մէջ (Հ· 699 եւ 700 թթ·), Ուլջայտուի դիրհեմներ Սիվազի (Հ· 704 թ·) եւ Նախջեւանի մէջ, Աբու Սաիդի դիրհեմ Արզինջանի մէջ (Հ· 726 թ·):

1117 ZAMBAUR, Eduard von. *Die Münzprägungen des Islams, zeitlich und örtlich geordnet,* von Eduard von Zambaur, herausgegeben von Peter Jaeckel. Wiesbaden: Franz Steiner Verlag GMBH, 1968, Vol. I, pp. 33, 35, 39, 40, 42, 44, 60, 62, 63, 66, 69, 70, 84, 109, 111, 112, 116, 117, 121, 128, 146, 155, 193, 201, 212,

216, 244, 245, 248, 249, 253, 255, 256, 263, 269, 271, 274, etc., 26 foldout charts. In German.

The following cities of historic Armenia serving as mints for Islamic coinage, with a listing of known dates, are given: Āmid, Ānī, Arrān, Arjīsh, Arzarūm, Arzinjān, Armīnīyah, Airavān, al-Bāb, Bājunais, Bāibert, Bitlīs, Barda'ah, Bailakān, Khāwar, Khanjā, Khartapirt, Khilāṭ, Dabīl, Diyārbakr, Revān, Salmās, Sīs, Sīvās, Qara Āmid, Karīn, Ganja, Kīk, al-Ma'din, Ma'din Bājūnais, Ma'din Bāibert, Mālazgard, Malaṭia, Mayyāfāriqīn, Nakhjevān, Nişībīn, Hārūnābād, al-Hārūnīyah, Vān, Vasţān, and Yūnān.

Իսլամական դրամներու իբրեւ փողերանոց ծառայող՝ պատմական Հայաստանի հետեւեալ քաղաքները եւ ծանօթ թուականները տրուած են.- Ամիդ, Անի, Առան, Արճէշ, Արզըրում, Արզինջան, Արմինիա, Այրաւան, ալ-Բաբ, Բաջունայս, Բայբերտ, Պիթլիս, Բարդաա, Բայլական, Խաւար, Խանճա, Խարբերդ, Խիլաթ, Դաբիլ, Դիյարբաքր, Բաւան, Սալմաս, Սիս, Սիվազ, Փարա Ամիդ, Կարին, Գանձակ, Գիւղ, ալ-Մահդին, Մահդին Բաջունայս, Մահդին Բայբերտ, Մալազգարդ, Մալաթիա, Մայեաֆարիկին, Նախջեւան, Նիսիբին, Հարունաբադ, ալ-Հարունիա, Վան, Ոստան եւ Եունան:

1118 ZIYA, Ahmad. *Meskūkāti Islāmīye taqwymi,* [Catalogue of Islamic Coins] -.زیا احمد اثر، مسکوکات اسلامیهٔ تقویم Constantinople: Amira Press, A.H. 1328, p. 5, Nos. 27, 49; 16, Nos. 248, 257; 22, No. 420.

Umayyad and 'Abbāsid dirhams (according to Mousheghian) struck in the Arab Caliphate's Armīnīyah state are catalogued. The coins are inscribed Arrān (A.H. 89, 153) and Armīnīyah (A.H. 95, 151, 172).

Ցուցակագրուած են օմայեան եւ աբբասեան դիրհեմներ (ըստ Մուշեղեանի), կոխուած արաբական խալիֆայութեան Արմինիա վարչական նահանգին մէջ: Դրամները արձանագրուած են Առան (Հ. 89, 153) եւ Արմինիա (Հ. 95, 151, 172):

THE REPUBLIC OF ARMENIA AND THE SURROUNDING YEARS (1918-1924)

1119 BENSON, Lauren. Coin-Grams Roundup; Armenia, by Lauren Benson. *World Coins,* Vol. III (August 1966), No. 32, p. 608, illus.

A yellow 5 ruble bronze of the Armenian Republic (1920) is reported. The author remarks that it might be a coin, token, pattern, or a fantasy.

Հայաստանի Հանրապետութեան (1920) *դեղին 5 ռուբլինոց բրոնզ մը արձանագրուած է: Հեղինակը կը նչէ թէ կրնայ ըլլալ դրամ, արժէնիչ, կաղապարի օրինակ, կամ ալ քմահաճոյքի կտոր մը:*

1120 BERESINER, Yasha. *A Collector's Guide to Paper Money,* by Yasha Beresiner. New York: Stein and Day, 1977, pp. 167, 169, 170.

While discussing the bank notes of the Soviet Union, the marketability of Armenian issues (1919 and 1920) is underscored.

Խորհրդային Միութեան դրամանիշներու քննարկման առթիւ, ընդգծուած է Հայաստանի թղթադրամներուն (1919 *եւ* 1920) *վաճառելիութիւնը:*

1121 CHUCHIN, F. G. *Bumazhnye denezhnye znaki* [Bank Notes] - *Бумажные денежные знаки,* под редакцией Ф. Г. Чучина. Moscow: Department of Bond and Philately, 1924, p. 87, No. 97; 90-95, Nos. 104-108, 112, 114, illus. In Russian.

It is a general catalogue of paper money which was issued within the borders of Russia and includes the following notes pertaining to Armenia from 1918 to 1924: Transcaucasian Commissariat (1918), Armenian Republic (1919-1920), Socialist Soviet Republic of Armenia (1921-1922), Federation of Transcaucasian Soviet

Republics (1923-1924), Transcaucasian Railroad, Alexandropol (1919-1921), Kars (1918), Yerevan (1918).

Ընդհանուր կատալոգ մըն է թղթադրամներու, որ թողարկուած է Ռուսիոյ սահմաններուն մէջ եւ կը պարունակէ Հայաստանի վերաբերեալ հետեւեալ դրամանիշները 1918 թուականէն մինչեւ 1924.- Անդրկովկասեան Կոմիսարիատ (1918), Հայաստանի Հանրապետութիւն (1919-1920), Հայաստանի Սոցիալիստական Խորհրդային Հանրապետութիւն (1921-1922), Անդրկովկասեան Սոցիալիստական Հանրապետութիւններու Ֆեդերատիւ (1923-1924), Անդրկովկասեան երկաթուղագիծ, Ալեքսանդրապոլ (1919-1921), Կարս (1918), Երեւան (1918):

1122 COIN WORLD. Armenian Five-Ruble Coins of 1920 Appearing on Market. *Coin World*, Vol. VII (27 July 1966), No. 328, p. 24.

The marketing of a five ruble coin of the Armenian Republic is noted. Obverse: eagle. Reverse: value and date. Additional comments are made on the history of the Republic and Armenia's paper money.

Հայաստանի Հանրապետութեան հինգ ռուբլինոց դրամին չուկայի վրայ ի յայտ գալը նշուած է: Ակողմը՝ արծիւ: Բեկողմը՝ արժէնիշ եւ թուական: Ցաւելեալ կերպով յիշուած են Հանրապետութեան պատմութիւնը եւ Հայաստանի թղթադրամները:

1123 DENIS, Ch. *Catalogue des monnaies émises sur le territoire de la Russie (1914-1925)*, par Charles Denis; the text entitled La monnaie de nécessité en Russie, 1914-1923, par A. Lohmeyer. Paris: Jules Florange and Louis Giani, 1927, text pp. 9-10; catalogue pp. 12-14, Nos. 103, 120-137; 22-23, Nos. 238, 245-254; 37-38, Nos. 486, 492-507; 46, Nos. 648-651. In French.

The bank notes issued by the following are catalogued: Transcaucasian Commissariat (1918), Armenian Republic (1919), Socialist Soviet Republic of Armenia (1921), Federative Soviet Socialist Republics of Transcaucasia (1923-1924), Railroad of Transcaucasia (1920), Alexandropol (1919 and 1921), Elisavetpol, Yerevan (1918), Kara Kilise (1918), and Kars (1918).

Հետեւեալներու կողմէ թողարկուած թղթադրամները ցուցակագրուած են.- Անդրկովկասեան Կոմիսարիատ (1918), Հայաստանի

Հանրապետութիւն (1919), *Հայաստանի Սոցիալիստական Խորհրդային Հանրապետութիւն* (1921), *Անդրկովկասեան Սոցիալիստական Ֆեդերատիւ Խորհրդային Հանրապետութիւններ* (1923–1924), *Անդրկովկասեան երկաթուղագիծ* (1920), *Ալեքսանդրապոլ* (1919 եւ 1921), *Էլիզավէթպոլ*, *Երեւան* (1918), *Ղարաքիլիսա* (1918) եւ *կարս* (1918):

1124 DOTY, Richard G. *Paper Money of the World*, by Richard G. Doty. Toronto, New York, London: The Ridge Press, 1977, pp. 83, 85, 86, illus.

While describing the bank notes of Russia, comments are made on the notes printed by Armenia.

Ռուսիոյ դրամանիշներուն նկարագրութեան առթիւ, ակնարկուած է Հայաստանի տպած թղթադրամներու մասին:

1125 GEWENIAN, Wartan. Coin of Armenian Republic? - *Դրա՞մ Հայաստանի Հանրապետութեան, գրեց՝ Վարդան Գեվենեան. Armenian Numismatic Journal*, Series I, Vol. I (October 1975), Nos. 3 & 4, p. 23, illus. Bilingual in English and Armenian.

A five ruble bronze issue of the 1918-1920 Armenian Republic is discussed. The author notes that the coin is sand cast. Obverse: Armenian legend and an eagle holding a sword upright with the right claw. Reverse: value and date within wreath.

1918–1920 թուականի Հայաստանի Հանրապետութեան հինգ ռուբլինոց բրոնզէ դրամը քննուած է: Հեղինակը կը նշէ թէ դրամը թափծու է: Ակողմը՝ հայերէն չրջագիրը եւ արծիւ մը սուրը վեր բռնած ալ ճանկով: Բեկողմը՝ արժէքն ու թուականը պսակի մէջ:

1126 HOGAN, Patrick D. Letters, by P. D. Hogan. *Armenian Numismatic Journal*, Series I, Vol. III (June 1977), No. 2, pp. 12, 23.

The letter writer reviews the articles of Lauren Benson and Gene Mueller. He concludes that his five ruble piece looks cast and that the edge is cut or trimmed. The material is brass.

Նամակագիրը կը քննէ Լաուրէն Բենսոնի եւ Գենէ Մուելլերի յօդուածները եւ կ'եզրակացնէ թէ իր հինգ ռուբլինոց կտորը թափծու է եւ եզրը կտրուած կամ ալ յարդարուած է ճնշիչ կնքոցով մը: Մետաղը արոյր է:

1127 KARDAKOFF, N. *Katalog der Geldscheine von Russland und der Baltischen Staaten, 1769-1950 - Каталог денежных знаков России и Балтийских стран 1769-1950,* von N. Kardakoff. Berlin: 1953, pp. 151, 153-157, 159-168, 277. Bilingual in German and Russian.

It is a general catalogue of Russia and Baltic states which includes the following bank notes pertaining to Armenia from 1918 to 1924: Transcaucasian Commissariat (1918), Armenian Republic (1919), Socialist Soviet Republic of Armenia (1921-1922), Federation of Socialist Soviet Republics of Transcaucasia (1923), Transcaucasian Socialist Federation of Soviet Republic (1924), Alexandropol (1919), Yerevan (1918), Kars (1919), Kedabek (1918), Sardarabad, Vagharshapat, and Van (1918).

Ընդհանուր կատալոգ մըն է Ռուսիոյ եւ Բալթեան երկիրներու, որ կը պարունակէ Հայաստանի վերաբերեալ հետեւեալ թղթադրամները 1918 թուականէն մինչեւ 1924.- Անդրկովկասեան կոմիսարիատ (1918), *Հայաստանի Հանրապետութիւն* (1918), *Հայաստանի Սոցիալիստական Խորհրդային Հանրապետութիւն* (1921-1922), *Անդրկովկասեան Սոցիալիստական Խորհրդային Հանրապետութիւնների Ֆեդերատիւ Միութիւն* (1923), *Անդրկովկասեան Սոցիալիստական Ֆեդերատիւ Խորհրդային Հանրապետութիւն* (1924), *Ալեքսանդրապոլ* (1919), *Երեւան* (1918), *Կարս* (1919), *Կեդաբէկ* (1918), *Սարդարաբադ, Վաղարշապատ եւ Վան* (1918):

1128 KELLER, Arnold. *Das Papiergeld des Ersten Weltkriegs, Teil I: Europa,* zusammengestellt von Arnold Keller. Berlin-Whittenau: 1957, pp. 14-15, 92. In German.

It is a general catalogue of bank notes which includes the paper money of the Armenian Republic (1919-1921) and Van Commissariat (1918).

Դրամանիշներու ընդհանուր ցուցակ մըն է, որ կը պարունակէ Հայաստանի Հանրապետութեան (1919-1921) *եւ Վանի կոմիսարիատի* (1918) *թղթադրամները:*

1129 KRAUS, Ernest. New or Recent Issues; Armenia, by Ernest Kraus. *Numismatist,* Vol. LXXIII (June 1960), p. 715, illus.

A five ruble bronze of the Armenian Republic, dated 1920, is pre-

sented. Obverse: arms with an eagle in center and legend. Reverse: value and date within wreath.

Ներկայացուած է Հայաստանի Հանրապետութեան հինգ ռուբլինոց բրոնզ մը, թուագրուած 1920: *Ակողմը՝ կենտրոնը արծիւ մը սուրը վեր բռնած եւ չրջագրութիւնը: Բեկողմը՝ արժէքը եւ թուականը ծաղկեպսակի մէջ:*

1130 LANG, David M. War Medals and Paper-money of Georgia in Transcaucasia (1915-24), by David M. Lang. *Museum Notes,* Vol. VII (1957), pp. 239-249, pls. XXXI-XLII.

The author discusses the war medals and bank notes. Medals: order of Queen Tamar; bank notes: Transcaucasian Commissariat (1918), Georgian Democratic Republic (1918-1921), Georgian Soviet Socialist Republic (1921-1922), Soviet Federative Republic of Transcaucasia (1923-1924), Transcaucasian Railway paper token.

Հեղինակը կը քննարկէ պատերազմական չքադրամներն ու թղթադրամները իր յօդուածին մէջ: Մեդալներ՝ Թամար Թագուհիի չքանչանը. Թղթադրամներ՝ Անդրկովկասեան Կոմիսարիատ (1918), *Վրացական Դեմոկրատական Հանրապետութիւն* (1918–1921), *Վրացական Սոցիալիստական Խորհրդային Հանրապետութիւն* (1921–1922), *Անդրկովկասի Ֆեդերատիւ Խորհրդային Հանրապետութիւն* (1923–1924), *Անդրկովկասեան երկաթուղագծի տոմսակ:*

1131 LOEB, Walter M. *Catalog of Paper Money Around the World,* by Walter M. Loeb. Port Washington, New York: Universal Publishing Company, 1961, p. 8.

Two notes belonging to the Armenian Republic (1919) and three notes belonging to Soviet Armenia (1921) are listed.

Հայաստանի Հանրապետութեան (1919) *պատկանող երկու թղթադրամներ եւ Խորհրդային Հայաստանի* (1921) *պատկանող երեք թղթադրամներ ցուցակագրուած են:*

1132 LOHMEYER, A. La monnaie de nécessité en Russie, 1914-1923, par A. Lohmeyer. *Aréthuse,* No. 10 (January 1926), pp. 43-44. In French. Reprinted in *Catalogue des monnaies émises sur le territoire de la Russie (1914-1925),* par Ch. Denis. Paris: Jules Florange and Louis Ciani, 1927, pp. 9-10. In French.

The following bank notes are described in a summarized format: Transcaucasian Commissariat, a series of seven notes; Armenia (1919), drafts on the state bank of Yerevan, a series of notes in small and large format, and a set of three very attractive notes; Armenia (1920-1922), a set of four notes, printed after occupied by revolutionary forces.

Հակիրճօրէն նկարագրուած են հետեւեալ թղթադրամները.- Անդրկովկասեան Կոմիսարիատ, եօթ դրամանիշներու համակարգ մը. Հայաստան (1919), փոխգիրներ՝ գրուած Երեւանի պետական դրամատան վրայ, փոքր ու խոշոր դրամանիշներու համակարգ մը եւ չատ գեղեցիկ երեք թղթադրամներու համակարգ մը. Հայաստան (1920-1922), չորս դրամանիշներու համակարգ մը, տպուած յեղափոխական զօրքերու գրաւումէն ետք:

1133 MAGEE, Harry C. Readers' Soapbox, by Harry C. Magee. *World Coin News,* Vol. VII (16 September 1980), No. 38, p. 4, illus.

In a letter the author writes that he was a member of the "Near East Relief;" he was sent to Alexandropol, Armenia in November 1919 as an assistant commander of refugees. According to him, at that time, the Transcaucasian Commissariat 50 ruble note, printed in Armenian, Azerbaijani, and Georgian, was in circulation.

Նամակի մը մէջ հեղինակը կը գրէ՝ թէ ինք անդամ էր «Մերձաւոր Արեւելքի Օգնութեան». թէ ինք ղրկուած էր Ալեքսանդրապոլ, Հայաստան, Նոյեմբեր 1919 թ., իբրեւ փոխ տնօրէն գաղթականներու: Ըստ իրեն, այդ ժամանակ, Անդրկովկասեան Կոմիսարիատի 50 ռուբլինոց դրամանիշը, տպուած հայերէնով, ազրբէյճաներէնով ու վրացերէնով, չրջանառութեան մէջ էր:

1134 MUELLER, Gene A. Reader Reactions, by Gene A. Mueller. *World Coins,* Vol. III (September 1966), No. 33, p. 708, illus.

A five ruble piece of the Armenian Republic, dated 1920, is reported. The writer indicated that the edge of the coin appears to be cut or trimmed with a punch press.

Արձանագրուած է Հայաստանի Հանրապետութեան հինգ ռուբլինոց կտոր մը, թուագրուած 1920: Նամակագիրը կը յայտնէ թէ դրամին եզրը կտրուած է կամ ալ յարդարուած ճնշող կնքոցով մը:

1135 NERCESSIAN, Y. T. Armenian Republic Banknotes, by Y. T. Nercessian. *Asbarez,* Weekly English Language Edition, Vol. LXXII (Wednesday, 16 January 1980), No. 6044, pp. 4-5, 8, illus; *International Bank Note Society Journal,* Vol. XIX (1980), No. 1, front cover, pp. 3-6, 10, illus.

Historical background and research relating to the bank notes in question are given. The following bank notes of the Armenian Republic are described: 50 ruble brown note displaying allegorical dragons on the obverse and value numerals on the reverse; 100 ruble green note displaying Mt. Ararat on the obverse and an eagle on the reverse; 250 ruble violet note displaying Victory on the obverse, and on the reverse, a maiden sitting behind a spinning wheel, dragons, and value numeral.

Պատմական ուրուագիծ մը եւ խնդրոյ առարկայ թղթադրամներու վերաբերեալ հետազօտութեանց արդիւնքները տրուած են։ Նկարագրուած են Հայաստանի Հանրապետութեան հետեւեալ թղթադրամները.– 50 ռուբլինոց սրճագոյն դրամանիշ, որ կը պատկերացնէ այլաբանական վիշապներ ակողմին վրայ եւ արժէքի թուանշաններ տպուած բեկողմին վրայ· 100 ռուբլինոց կանանչ դրամանիշ, որ կը պատկերացնէ Արարատ լեռը ակողմին վրայ եւ արծիւ մը ներկայացուած բեկողմին վրայ· 250 ռուբլինոց մանիշակագոյն դրամանիշ, որ կը պատկերացնէ ցաղիկանակը ակողմին վրայ եւ բեկողմին վրայ՝ կ'ընծայէ կոյս մը նստած ճախարակի առին, վիշապներ եւ արժէքի թուանշաններ։

1136 NERCESSIAN, Y. T. The Artistic Banknotes of Armenian Republic, by Y. T. Nercessian. *Armenian Numismatic Journal,* Series I, Vol. VI (June 1980), No. 2, pp. 16-19, pls. I-II. Armenian summary.

See abstract of No. 1135.

1137 NERCESSIAN, Y. T. Paper Notes of Armenia, by Y. T. Nercessian. *Armenian Numismatic Journal,* Series I, Vol. I (March, June, October 1975), Nos. 1, 2, 3 & 4, pp. 2-4, 6-11, 19-22, respectively; Vol. II (March, June 1976), Nos. 1, 2, pp. 9, 16-17, respectively; Vol. III (March 1977), No. 1, pp. 6-10. Armenian summary.

The bank notes of Armenia (1918-1924) are outlined as follows: Transcaucasian Commissariat; Van Commissariat; Armenian Republic; the Alexandropol (Shirak) branch of the state bank; the Yerevan branch of the state bank; Vagharshapat (Yerevan Province), Etchmiadzin; Kedabek (Elisavetbol Province); Kars (Yerevan Province); Armenia, Socialist Soviet Republic; Federation of Socialist Soviet Republics of Transcaucasia; Transcaucasian Socialist Federal Soviet Republic; Transcaucasian Railway paper tokens; and Sardarabad (Yerevan Province), Hoktemberian.

Հայաստանի դրամանիշները (1918–1924) *ուրուագծուած են հետեւեալս.– Անդրկովկասեան Կոմիսարիատ, Վանի Կոմիսարիատ, Հայաստանի Հանրապետութիւն, պետական բանկի Ալէքսանդրապոլի (Շիրակ) ճիւղ, պետական բանկի Երեւանի ճիւղ, Վաղարշապատ (Երեւանի Նահանգ)՝ Էջմիածին, Կեղաբէկ (Էլիզավէթպոլի Նահանգ), Կարս (Երեւանի Նահանգ), Հայաստանի Սոցիալիստական Խորհրդային Հանրապետութիւն, Անդրկովկասեան Սոցիալիստական Խորհրդային Հանրապետութիւնների Ֆեդերատիւ Միութիւն, Անդրկովկասեան Սոցիալիստական Ֆեդերատիւ Խորհրդային Հանրապետութիւն, Անդրկովկասեան երկաթուղագծի արժէնիչ եւ Սարդարաբադ (Երեւանի Նահանգ)՝ Հոկտեմբերեան:*

1138 PICK, Albert. *Catalogue of European Paper Money since 1900,* by Albert Pick. Translated from German edition *Papiergeld Katalog Europa seit 1900.* Second printing, New York: Sterling Publishing Company, 1972, pp. 251-254, Nos. R8-R53; 270-272, Nos. R308-R342; illus.

It is a catalogue of world bank notes which includes paper money pertaining to Armenia from 1918-1924. Within the section of "Russia" the following bank notes are classified: Transcaucasian Commissariat (1918), Armenian Republic (1919), Soviet Socialist Republic of Armenia (1921-1922), Federation of Socialist Soviet Republics of Transcaucasia (1923), Transcaucasian Socialist Federation of Soviet Republics (1924).

Թղթադրամներու կատալոգ մըն է, որ կը պարունակէ Հայաստանի վերաբերեալ դրամանիշներ տպուած 1918–1924 *թթ.: Հետեւեալ արժէնիշները դասաւորուած են «Ռուսիա» գլխուն ներքեւ.– Անդրկով-*

կասեան Կոմիսարիատ (1918), *Հայաստանի Հանրապետութիւն* (1919), *Հայաստանի Սոցիալիստական Խորհրդային Հանրապետութիւն* (1921-1922), *Անդրկովկասեան Սոցիալիստական Խորհրդային Հանրապետութիւնների Ֆեդերատիւ Միութիւն* (1923), *Անդրկովկասեան Սոցիալիստական Ֆեդերատիւ Խորհրդային Հանրապետութիւններ* (1924):

1139 PICK, Albert. *Papiergeld Katalog Europa seit 1900,* von Albert Pick. Munich: Ernst Battenberg Verlag, 1970, pp. 217-220, Nos. R8-R53; 238-240, Nos. R308-R342; illus. In German.
See abstract of No. 1138.

1140 PICK, Albert. *Standard Catalog of World Paper Money,* by Albert Pick. Munich: Krause Publications and Battenberg Verlag, 1975, pp. 536-539, Nos. R8-R53; 555-557, Nos. R308-R342; illus. Third edition, Munich: 1980, pp. 900-903, Nos. RT1-RT82, illus.
See abstract of No. 1138.

1141 RULAU, Russ. Paper Money of Armenia's Brief Glimpse of Freedom from Tyranny, by Russ Rulau. *World Coin News,* Vol. V (28 March 1978), No. 13, pp. 8-9, 12, 18. Reprint, *Nor Gyank,* Vol. I (19 April 1979), No. 17, pp. 34-37; illus.
The modern history of Armenia is presented along with the history of the Caucasus and the struggles of the Ottoman, Persian, and Russian Empires to control the strategic land bridges with its nationalist and independent-minded peoples. The paper money issued by Armenia during the period 1917-1923, which recalls the nation's heritage, is illustrated generously to accent some of the salient features of the Armenian nation's culture.

Ընծայուած է Հայաստանի արդի պատմութիւնը, միացած Կովկասի պատմութեան· ինչպէս նաեւ յիշուած են Օսմանեան, Պարսկական եւ Ռուսական կայսրութեանց պայքարները տիրապետելու համար ռազմագիտական հող-կամուրջին եւ իր ազգայնական ու անկախութեան ոգիով տոգորուած ժողովուրդներուն: Հայաստանի թողարկած թղթադրամները, 1917-1923 թթ. ժամանակամիջոցին, դրուագուած հայ ազգային մշակութային ժառանգով՝ ճոխութեամբ

ներկայացուած են յօդուածին մէջ նչելու համար հայ ազգի մչակոյթին աչքառու կէտերը։

1142 SARKISSIAN, Henry V. Stol neobychnyĭ denezhnyĭ znak [Very Unusual Bank Notes] - Столь необычный денежный знак, автор Г. Саркисян. *Komsomolets*, (21 August 1976), No. 99 (4829), p. 4, illus. In Russian.

An introduction is given about the history of paper money. The script paper money printed in 1918 during the days of Armenian massacres and self defense for circulation in the city of Van is described. Based on the samples preserved, the author concludes that the 10, 25, 50, and 100 ruble notes were printed. The historical events concerning these notes are mentioned and the names of signatory officers are published.

Տրուած է ներածական մը թուղթէ դրամանիչներու պատմութեան մասին։ Նկարագրուած են փոխգիր-թղթադրամները, թողարկուած 1918 թ. մեծ եղեռնի եւ ինքնապաչտպանութեան օրերուն, Վան քաղաքի մէջ չրջանառութեան համար։ Պահպանուած օրինակներու հիման վրայ, հեղինակը կ'եզրակացնէ թէ փոխգիրները տպուած են 10, 25, 50 եւ 100 ռուբլի արժէնիչներով։ Քիչուած են այս դրամանիչներու վերաբերեալ պատմական դէպքերը եւ հրատարակուած են ստորագրեալներու անունները։

1143 SARKISSIAN, Henry V. Van k'aghak'i 1918 t'. p'okhgirt'ght'adramneri patmut'yunits' [From the History of the 1918 Script Money of the City of Van] - *Վան քաղաքի 1918 թ. փոխգիր-թղթադրամների պատմութիւնից. գրեց՝ Հ. Սարգսյան*, *Lraber Hasarakakan Gitut'yunneri*, Vol. XXVIII (March 1967), No. 3 (286), pp. 73-78, illus. In Armenian.

Script paper money printed in 1918 during the days of Armenian massacres and self defense for circulation in the city of Van is discussed. The author studies in detail 10, 50, and 100 ruble notes. The contemporary people of the self defense of Van have testified that they printed 1, 3, 5, 10, 25, 50, 75 and 100 ruble notes. However, based on samples preserved, the author concludes that the 10, 25, 50, and 100 ruble notes are printed. The historical events concerning these notes are reviewed and the names of signatory officers are published.

Քննարկուած են փոխգիր-թղթադրամները, թողարկուած 1918 թուի մեծ եղեռնի եւ ինքնապաշտպանութեան օրերուն, Վան քաղաքի մէջ չրջանառութեան համար: Հեղինակը մանրազնին կ'ուսումնասիրէ 10, 50 եւ 100 ռուբլինոց արժէնիչները: Վանի ինքնապաշտպանութեան ժամանակակիցները վկայած են, թէ իրենք թողարկած են 1, 3, 5, 10, 25, 50, 75 եւ 100 ռուբլինոց արժէնիչներ: Սակայն պահպանուած օրինակներու հիման վրայ, հեղինակը կ'եզրակացնէ թէ փոխգիրները տպուած են 10, 25, 50 եւ 100 ռուբլի արժէնիչներով: Քննարկուած են այս դրամանիչներու վերաբերեալ պատմական դէպքերը եւ հրատարակուած են ստորագրեալներու անունները:

1144 STEN, George J. *Banknotes of the World, 1368-1966, Handbook-catalog in Four Volumes,* by George J. Sten. Menlo Park, California: Shirjieh Publishers, 1967, Vol. I, pp. 16-Subs., illus.

It is a general catalogue of world paper money. It includes the bank notes of the Armenian Republic and Socialist Soviet Republic of Armenia (1918-1923).

Աշխարհի թղթադրամներու ընդհանուր կատալոգ մըն է, որ կը պարունակէ Հայաստանի Հանրապետութեան եւ Հայաստանի Սոցիալիստական Խորհրդային Հանրապետութեան դրամանիչները (1918–1923):

1145 STEN, George J. *Encyclopedia of World Paper Money,* by George J. Sten. Port Washington, New York: Universal Publishing Company, 1965, pp. 13, 85, 131, illus.

The general catalogue is of world paper money covering the years 1661-1964. The following types of paper money pertaining to Armenia are catalogued: Republic of Armenia (1919), Soviet Socialist Republic of Armenia (1921), Transcaucasian Commissariat (1918), Transcaucasian Soviet Federated Socialist Republic (1924).

Աշխարհի թղթադրամներու ընդհանուր կատալոգ մըն է, որ կը պարփակէ 1661–1964 թթ.: Ցուցակագրուած են Հայաստանի վերաբերեալ հետեւեալ տեսակի դրամանիչները.– Հայաստանի Հանրապետութիւն (1919), *Հայաստանի Սոցիալիստական Խորհրդային Հանրապետութիւն* (1921), *Անդրկովկասեան Կոմիսարիատ* (1918), *Անդրկովկասեան Սոցիալիստական Ֆեդերատիւ Խորհրդային Հանրապետութիւն* (1924):

1146 VASPURAKAN HAYRENAKTS'AKAN MIUT'IWN. *Vaspurakan* [Vaspurakan] - Վասպուրական, *Հրատարակութիւն՝ Վասպուրականի Հայրենակցական Միութեան*. St. Lazare, Venice: Mekhitarist Press, 1930, pp. 107-108, illus. In Armenian.

The book is dedicated to the fifteenth anniversary (1915-1930) of the self defense of Van-Vaspurakan, where the script money of Van, called "Samuel's money," after the treasurer's name, is presented and the reason for its printing is mentioned. Also, the names of the signatory officers are published.

Վան-Վասպուրականի Ապրիլեան հերոսամարտի ժԵ տարեդարձին նուիրուած (1915-1930) հրատարակութիւն մըն է մատեանը, ուր ընծայուած է Վանի դրամանիշը, որ գանձապահի անունով կոչուած է «Սամուէլի Փող»: Նշուած է փոխգիրի տպագրութեան դրդապատճառը ինչպէս նաեւ հրատարակուած են ստորագրեալներուն անունները:

1147 VRATZIAN, Simon. *Hayastani Hanrapetut'iwn* [The Republic of Armenia] - Հայաստանի Հանրապետութիւն, *գրեց՝ Ս. Վրացեան*. Paris: Armenian Revolutionary Federation Central Committee of America, 1928. Second revised edition, Beirut: Mshak Press, 1958, pp. 604-605, 628-642, pls. 67, 68. In Armenian.

The archival paper relating to the loan for the Armenian Republic is published and the disbursement of the government of the Armenian Republic with Armenian bank notes is tabulated in detail. Also, the list of sums of money and wealth withdrawn from the government bank and treasury in Armenian bank notes and foreign money to be utilzed for numerous purposes is published.

Հրատարակուած է փաստաթուղթը Հայաստանի Հանրապետութեան փոխառութեան մասին եւ տրուած է Հայաստանի Հանրապետական կառավարութեան հայկական դրամանիշներով հաշուետուութիւնը: Ինչպէս նաեւ հրատարակուած է պետական բանկէն ու գանձարանէն դուրս հանուած գումարներու ցանկերը, հայկական դրամանիշներով եւ օտար դրամներով, ծախսուած այլեւայլ նպատակներու համար:

TOKENS

1148 KÜRKMAN, Garo. Aknark mĕ aghōt'avayreru dramadomserun vray [A Note on Church Tokens] - *Ակնարկ մը աղօթավայրերու դրամատոմսերուն վրայ*, գրեց՝ Կարօ Քիւրքման. *Marmara*, Vol. XL (Monday, Tuesday, Wednesday; 12, 13, 14 May 1980), Nos. 724 (12,759), 725 (12,760), 726 (12,761), p. 3 of each issue respectively, illus. In Armenian.

The treasury of the Ottoman Empire was in poor condition during the second half of the nineteenth century. A monetary crisis was created due to the shortage of small change. The people belonging to different communities started issuing tokens similar to postage stamps, printed on paper or metal, prepared by the churches, mosques, synagogues, organizations, individuals, etc. On this occasion, two letters (dated 1878) belonging to the archives of the Armenian Patriarchate of Constantinople are published which shed light on the publication of these church tokens. The following tokens are described: Kuru Cheshme, Holy Cross, 40 paras; Kum Kapi, Holy Resurrection, 10 and 20 paras; Yeni Kapi, Holy Apostles, 5, 10, and 20 paras; Ortaköy, St. Gregory the Illuminator, 20 paras; Hasköy, 10 paras; Galata, St. Illuminator, 10 and 20 paras; Sivas, 5 paras; Zimara, 5 paras; Kum Kapi, the Mother Church, 10 paras; Ortaköy, the Blessed Virgin, 10 paras; Hasköy, St. Jacques, 20 paras; Kasim Pasha, St. Jacques, 10 paras; Balat, Holy Archangel, 10 paras; Yeshilköy, St. Stephen, 10 and 20 paras; Galata, St. Illuminator, 10 paras; Pera, 10 paras; Kandilli Armenian church, 10 paras; Kum Kapi, 10 paras; Armenian Patriarchate, St. John, 10 paras; Kasim Pasha, 10 paras; Ortaköy, St. Illuminator, 20 paras; S. Gulerian (private individual), 20 paras. Other tokens are mentioned in the article.

Օսմանեան կայսրութեան պետական գանձը խեղճ վիճակի հասած է ԺԹ դարու երկրորդ կիսուն։ Տնտեսական տագնապ մը ստեղծուած

է մանրուք դրամի չգոյութեան պատճառաւ։ Փոքրամասնութեանց պատկանող ժողովուրդը իրենց թաղերուն մէջ սկսած են գործածել դրոշմաթուղթի նման տպուած թուղթէ կամ մետաղէ դրամներ, որոնք պատրաստուած են եկեղեցիներու, մզկիթներու, սինագոգներու, միութիւններու, անհատներու եւ այլոց կողմէ։ Այս առթիւ հրատարակուած են երկու նամակներ (թուագրուած 1878), գտնուած Կ. Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքարանի արխիւներուն մէջ, որոնք լոյս կը սփռեն այս դրամատոմսերու հրապարակման վրայ։ Ապա նկարագրուած են հետեւեալ դրամատոմսերը.– Գուրու Ջէչմէ, Ս. Խաչ, 40 փարա· Գումգաբու, Ս. Յարութիւն, 10 եւ 20 փարա· Եէնի Գաբու, Ս. Առաքել, 5, 10, եւ 20 փարա· Օրթաքէօյ, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ, 20 փարա· Խասգիւղ, 10 փարա· Ղալաթիա, Ս. Լուսաւորիչ, 10 եւ 20 փարա· Սիվազ, 5 փարա· Զիմարա, 5 փարա· Գումգաբուի Մայր Եկեղեցի, 10 փարա· Օրթաքէօյ, Ս. Աստուածածին, 10 փարա· Պարտիզակ, Ս. Յակոբ, 20 փարա· Գասըմ Փաշա, Ս. Յակոբ, 10 փարա· Պալատ, Ս. Հրեշտակապետ, 10 փարա· Եէնիլքէօյ, Ս. Ստեփաննոս, 10 եւ 20 փարա· Ղալաթիա, Ս. Լուսաւորիչ, 10 փարա· Բերա, 10 փարա· Գանտիլլի հայոց եկեղեցի, 10 փարա· Գումգաբու, 10 փարա· Պատրիարքարան Հայոց, Ս. Յովհաննէս, 10 փարա· Գասըմ Փաշա, 10 փարա· Օրթաքէօյ, Ս. Լուսաւորիչ, 20 փարա· Ս. Կիւլէրեան, սեփական տոմսակ, 20 փարա։ Յիշուած են այլ փոխանիշներ յօդուածին մէջ։

1149 KÜRKMAN, Garo. Hay ekeghets'ineru koghmē tpuats dramatomser ants'eali mēj [Armenian Church Tokens Printed in the Past] - *Հայ եկեղեցիներու կողմէ տպուած դրամատոմսեր անցեալի մէջ· Marmara,* Vol. XL (Thursday, 31 January 1980), No. 637 (12,672), p. 1; *Mother Church,* Vol. II (March-April 1980), Nos. 3-4, p. 5; *Nor Or,* Vol. LVIII (Friday, 22 February 1980), No. 16, p. 3; illus. In Armenian.

See abstract of No. 1150.

1150 KÜRKMAN, Garo. Two Armenian Church Tokens, by Garo Kürkman. *Numismatic Circular,* Vol. LXXXVII (November 1979), No. 11, pp. 502-503, illus.

During the Ottoman-Russian war of 1877-1878 small change was scarce in the Ottoman Empire. To overcome this problem churches

issued tokens for a temporary period to be used in the church. Two 10 para tokens are described. One of them was printed by the Armenian Patriarchate of Constantinople (Kum Kapi) and the other was printed by the Holy Trinity church of Pera.

Օսմանեան-ռուսական 1877-1878 թթ. պատերազմին հետեւանքով, մանրուք դրամը հազուագիւտ եղած է Օսմանեան կայսրութեան մէջ: Ցաղթահարելու համար այս դրամի պակասը, եկեղեցիները տոմսակ թողարկած են ժամանակաւոր կերպով մի միայն եկեղեցւոյ մէջ գործածելու համար: Երկու 10 փարանոց տոմսակներ նկարագրուած են: Մին տպուած է Կ. Պոլսոյ (Գումգաբու) Հայոց Պատրիարքարանի կողմէ եւ միւսը՝ Բերայի Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ կողմէ:

1151 MacKENZIE, Kenneth. Armenian Church Tokens, by Kenneth M. MacKenzie. *Essays on Armenian Numismatics in Memory of Father Clement Sibilian on the Centennial of His Death,* Editors Dickran Kouymjian and Y. T. Nercessian. *Armenian Numismatic Journal,* Series I, Vol. IV (1978, published in 1980), pp. 147-160, pls. XV-XVIII. Armenian summary.

During the last quarter of the nineteenth century, there was an acute shortage of small change in Constantinople and the provinces of the Ottoman Empire. Armenian, Greek, and Jewish communities, to overcome this shortage of coins, printed their own paper or cardboard tokens which were called tickets ("tomsak" in Armenian). The custom became popular and spread, and many tokens were used in everyday commercial transactions within the narrow confines of the parish. However, to avoid antagonizing the Turkish authorities, they printed on it "valid in the church." The tokens described were issued by the following: Balat, Holy Archangel, 10 paras; Kum Kapi, Mother church, Armenian Patriarchate, 10 paras; Kum Kapi, Holy Resurrection, 10 paras; Kum Kapi, Armenian Patriarchate church, 10 paras; Gedik Pasha, church of St. John, 10 paras; Galata, St. Illuminator church, 20 paras; Galata, St. Illuminator Armenian church, 10 paras; Pera, Armenian church, 10 paras; Kasim Pasha, St. Jacob's church, 10 paras; Kuru Cheshme, Holy Cross church, 40 paras; Ortaköy, St. Krikor Illuminator church, 20 paras; Hasköy, Armenian church, 10 paras; Sivas Armenian church, 5 paras; Baghchejik, St. Jacob's church, 20 paras; Arnavut Köy, St. John

church, 10 paras; Yeshilköy, St. Stephen church, 10 and 20 paras; Kum Kapi, the church of the stairs, 20 paras; Kum Kapi, church of the pond, 10 and 20 paras; Pera, S. Gulerian (private token), 20 paras. Additionally, in a tabulated format, known Armenian church tokens are presented.

Մանրուք դրամը չատ հազուագիւտ եղած է Օսմանեան կայսրութեան սահմաններուն մէջ ժԹ դ. վերջին քառորդին: Հայ, յոյն եւ հրեայ համայնքները, յաղթահարելու համար ստեղծուած մանր դրամի չգոյութենէն յառաջ եկած տագնապը, տպած են իրենց թուղթէ կամ խաւաքարտէ տոմսակները՝ մի միայն եկեղեցիներու մէջ գործածելու նպատակաւ: Սովորութիւնը ընդհանրականալով տոմսակները սկսած են փոխանակուիլ եկեղեցիներու մերձակայ չրջաններուն մէջ: Կառավարութեան եւ իսլամ համայնքի նախանձախնդրութիւնը չգրգռելու համար տոմսակներուն վրայ տպուած է «գործածելի յեկեղեցիս հայոց»: Նկարագրուած տոմսակները թողարկուած են հետեւեալներու կողմէ.– Պալատ, Ս. Հրեշտակապետ եկեղեցի, 10 փարա· Գումգաբու, Մայր եկեղեցի, Պատրիարքարան Հայոց, 10 փարա· Գումգաբու, Ս. Ցարութիւն եկեղեցի, 10 փարա· Գումգաբու, Պատրիարքարան Հայոց, 10 փարա· Կէտիկ Փաշա, Ս. Ցովհ· Ա· եկեղեցի, 10 փարա· Ղալաթիա, Ս· Լուսաւորիչ եկեղեցի, 20 փարա· Ղալաթիա, Ս· Լուսաւորիչ եկեղեցի Հյց·, 10 փարա· Բերա, Հայոց եկեղեցի, 10 փարա· Գասըմ Փաշա, Ս· Ցակոբ եկեղեցի, 10 փարա· Գուրու Ջէշմէ, Ս· Խաչ եկեղեցի, 40 փարա· Օրթաքէօյ, Ս· Գ· Լուսաւորիչ եկեղեցի, 20 փարա· Խասգիւղ, Հայոց եկեղեցի, 10 փարա· Սեբաստիա, Հայոց եկեղեցի, 5 փարա· Պարտիզակ, Ս· Ցակոբ եկեղեցի, 20 փարա· Արնաուտ Քէօյ, Ս· Ցովհ· եկեղեցի, 10 փարա· Եէչիլքէօյ, Ս· Ստեփաննոս եկեղեցի, 10 եւ 20 փարա· Գումգաբու, վէրտիվանլի եկեղեցի, 20 փարա· Գումգաբու, Հավուզլու եկեղեցի, 10 եւ 20 փարա· Բերա, Ս· Կիւլէրեան (սեփական տոմսակ), 20 փարա: Ցաւելեալ կերպով՝ աղիւսակաձեւ ցուցակագրուած են ծանօթ հայ եկեղեցւոյ տոմսակները:

1152 MacKENZIE, Kenneth M. Armenian Church Tokens Used in the Ottoman Empire, by Kenneth M. MacKenzie. *International Bank Note Society Journal,* Vol. XVII (1978), No. 2, pp. 85-94, illus.

Due to the chaotic monetary system of the Ottoman Empire in the

second half of the nineteenth century, small change was extremely scarce. To overcome this critical shortage, cardboard tickets, metal discs, and paper tokens were issued by various establishments. The article deals with the few known paper tokens used in the districts and churches of the Armenian Apostolic church under the authority derived from the Patriarchate of Constantinople. The tokens studied were used by the churches at the following locations: the church of Sivas, 5 paras; Archangel church of Balat, 10 paras; the Mother church of Kum Kapi, 10 paras; the church with the pond of Kum Kapi, 10 paras; the church with the stairs of Kum Kapi, 20 paras; the church of St. John of Gedik Pasha, 10 paras; the church of St. Stephen, Yeshilköy, 10 paras.

Մանրուք դրամը չատ հազուագիւտ եղած է ժթ դարու երկրորդ կէսին Օսմանեան կայսրութեան դրամային խառնակ վիճակին պատճառաւ։ Այս մանր դրամի պակասը յաղթահարելու համար, խաւաքարտէ տոմսեր, մետաղէ բոլորակներ եւ թղթէ արժէնիշներ թողարկուած են զանազան հաստատութեանց կողմէ։ Ցօդուածը կը քննարկէ յայտնաբերուած մի քանի թղթէ արժէնիշները, որոնք գործածուած են Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցւոյ կողմէ, որ կը գտնուի Կ. Պոլսոյ Պատրիարքի հեղինակութեան ներքեւ։ Ուսումնասիրուած թղթէ տոմսակները թողարկուած են հետեւեալ վայրերու եկեղեցիներուն կողմէ.– Սեբաստիոյ եկեղեցի, 5 փարա· Պալատի Սուրբ Հրեշտակապետ եկեղեցի, 10 փարա· Գումգաբուի Մայր եկեղեցի, 10 փարա· Գումգաբուի Հավուզլու եկեղեցի, 10 փարա· Գումգաբուի վերտիվանլի եկեղեցի, 20 փարա· Կէտիկ Փաշայի Ս· Ցովհ· Ա· եկեղեցի, 10 փարա· Եէչիլքէօյի Ս· Ստեփաննոս եկեղեցի, 10 փարա։

1153 MacKENZIE, Kenneth M. Church Tokens Reflect Ottoman Empire Crisis, by Kenneth M. MacKenzie. *Coin World*, Vol. XX (8 August 1979), No. 1008, pp. 55, 60, illus.

The paper tokens issued by churches in Constantinople and elsewhere in the latter part of the nineteenth century are the reminders of the repeated financial crises experienced by the Ottoman government. The author reviews numismatic activities concerning these tokens which were issued by the Greeks, Armenians, and Jews. He further states that the authoritative documents concerning the circumstances in which the tokens were printed are

available at the Armenian Patriarchal church and will be translated [into English].

Թուղթէ եւ խաւաքարտէ տոմսակները, թողարկուած Կ. Պոլսոյ եւ այլ վայրերու մէջ ԺԹ դարու վերջերուն, Օսմանեան կայսրութեան տնտեսական տագնապներու կրկնութիւնը յիշեցնողներ են: Հեղինակը կը քննէ դրամագիտական գործունէութիւնը այս տոմսակներու վերաբերեալ, որոնք թողարկուած են յոյներու, հայերու եւ հրեաներու կողմէ: Ապա կը յայտարարէ թէ Հայոց Պատրիարքարանի մէջ գոյութիւն ունին վաւերական փաստաթուղթեր, որոնք առնչութիւն ունին տոմսակներու տպագրութեան պարագաներու մասին ու պիտի թարգմանուին [անգլերէնի]:

1154 MacKENZIE, Kenneth M. Ottoman Empire: Church Token Currency, by Kenneth M. MacKenzie. *Numismatist,* Vol. LXXXVI (January, February 1973), Nos. 1, 2, pp. 17-24, 193-199, respectively, Nos. 7, 16-20, illus.

Due to the shortage of small change in the Ottoman Empire, Christian churches issued paper or cardboard tokens in the latter part of the nineteenth century. The article discusses the tokens issued by the Greek Orthodox Church and the Armenian Church ruled by the Patriarch of Constantinople. The following Armenian tokens are included in the discussion: Arnavut Köy, St. John church, 10 paras; Kum Kapi, the Mother church, 10 paras; Kum Kapi, the church with the pond, 10 paras; Kum Kapi, the church with the stairs, 20 paras; Kum Kapi, the church of St. John at Gedik Pasha, 10 paras; Yeshil Köy, St. Stephen church, 10 paras.

Օսմանեան կայսրութեան մէջ, մանրուք դրամի սակաւութեան պատճառաւ, Քրիստոնեայ եկեղեցիները թուղթէ եւ խաւաքարտէ տոմսակներ թողարկած են ԺԹ դարու վերջին մասին: Յօդուածը կը քննարկէ արժէնիշ տոմսակները, տպուած Ցոյն Ուղղափառ եւ Կ. Պոլսոյ Հայաստանեայց Պատրիարքարանի կողմէ: Հետեւեալ հայկական տոմսակները քննարկուած են.– Արնաուտ Քէօյ, Ս. Ցովհ. եկեղեցի, 10 փարա. Գումգաբու, Մայր եկեղեցի, 10 փարա. Գումգաբու, Հավուզլու եկեղեցի, 10 փարա. Գումգաբու, վէրտիվանլի եկեղեցի, 20 փարա. Գումգաբու, Կէտիկ Փաշայի Ս. Ցովհ. եկեղեցի, 10 փարա. Եէշիլքէօյ, Ս. Ստեփաննոս եկեղեցի, 10 փարա:

SEALS

1155 ADONTZ, N. *Études arméno-byzantines,* par Nicolas Adontz. Lisbon: Calouste Gulbenkian Foundation Armenian Library, 1965, pp. 137-141, 147-152. In French.
See abstract of No. 1156.

1156 ADONTZ, N. Notes arméno-byzantines, par N. Adontz. *Byzantion,* Vol. IX (1934), pp. 367-371, 377-382. In French.
The seals of the following Armenians who served the Byzantine Empire are discussed: Makhitar Nikitas and Vasil brothers and the sons of Makhitar; Vakhram archon; Demetrius Vrakhamios, strategus; Georges Vrakhamios, strategus; Elpidios Vrakhamios. Adontz thinks that prince Vakhram was the founder of the Vakhramian family.

Քննարկուած են Բիւզանդական կայսրութեան մէջ ծառայող հետեւեալ հայազգիներուն յունատառ կնիքները.- Նիկետաս Մխիթարեան եւ Վասիլ Մխիթարեան եղբայրներ ու Մխիթարի որդիները, Վահրամ իշխան, Դեմետրիոս Վահրամեան՝ սպարապետ, Գէորգ Վահրամեան՝ սպարապետ, Ելպիդիոս Վահրամեան: Ադոնց կը մտածէ թէ Վահրամ իշխանը Վահրամեան ընտանիքին հիմնադիրը եղած է:

1157 ANANIAN, Boghos. T'oros ishkhani oski madanin [The Gold Ring of T'oros Ishkhan] - *Թորոս իշխանի ոսկի մատանին, գրեց՝ Հ. Պօղոս Անանեան. Essays on Armenian Numismatics in Memory of Father Clement Sibilian on the Centennial of His Death,* Editors Dickran Kouymjian and Y. T. Nercessian. *Armenian Numismatic Journal,* Series I, Vol. IV (1978, published in 1980), pp. 101-103, pls. X-XI. In Armenian with English summary.
A gold signet ring found in the Mekhitarist Museum of St. Lazare, Venice is described and compared with the signet ring appearing in

Basel, Switzerland, and with another seal donated to Holy Etchmiadzin. The center of the ring displays the "Agnus Dei." The legend reads "T'oros servant of God" in Armenian. Based on the letters of Serovbē Alishan and the coat of Arms of Bagratid Armenians, which was the "Agnus Dei," the ring is given to Prince T'oros II (1145-1175) Roupenian, whose ancestors had migrated from Ani, once the capital city of Bagratid Armenia.

Նկարագրուած է ոսկիէ կնիք մատանի մը, գտնուած Վենետիկի Ս. Ղազարի թանգարանին մէջ եւ բաղդատուած է կնիք մատանիին հետ որ յայտնաբերուած է Բասել, Զուիցերիա եւ այլ կնիքի մը հետ որ նուիրուած է Ս. Էջմիածին: Մատանիին կենտրոնը պատկերուած է «Գառն Աստուծոյ» եւ վերտառութիւնն է «Թորոս ծառայ Աստուծոյ»: Հիմնուած Սերովբէ Ալիշանի նամակներուն եւ հայ Բագրատունեաց զինանշանին վրայ, որ «Գառն Աստուծոյ» պատկերը եղած է, մատանին վերագրուած է իշխան Թորոս Բ (1145-1175) Ռուբենեանին, որու նախահայրերը գաղթած են Անիէն, երբեմնի մայրաքաղաքը հայ Բագրատունեաց:

1158 ARMENIAN NUMISMATIC JOURNAL — *ՀԱՅ ԴՐԱՄԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ*. Established in 1975, illus. Bilingual in English and Armenian.

The seal of the Armenian Numismatic Society is printed on the cover of each of the society's quarterly issues. At the bottom of the seal, Mt. Ararat; top left, a tetradrachm of Tigranes the Great, top right, a double tram of Levon the Great; in circular legend, the name of the society in Armenian and English; at 4:30 o'clock, the "YN" initials of the author.

Հայ Դրամագիտական Ընկերակցութեան եռամսեայ հրատարակութեան իւրաքանչիւր համարի կողքին վրայ տպուած է կազմակերպութեան կնիքը: Կնիքին ներքեւ՝ Արարատ լեռը, վերը ձախին՝ Տիգրան Մեծի չորեքդրամանոցը, վերը աջին՝ Լեւոն Մեծի երկդրամանոցը, շրջագիրը՝ կազմակերպութեան անունը հայերէնով եւ անգլերէնով, ժամը 4:30 վայրին վրայ՝ հեղինակին «YN» սկզբնատառերը:

1159 BELI, A. V. Hayeren ardzanagrut'yamb knik'-matani Ghrimits' [A Crimean Signet Ring with Armenian Inscription] - *Հայերեն արձանագրութեամբ կնիք-մատանի Ղրիմից, գրեցին՝*

Ա. Վ. Բելի եւ Ա. Ա. Մանուչարյան. Patma-Banasirakan Handes, Vol. XXIII (1980), No. 1 (88), pp. 289-291, illus. In Armenian.

A silver signet ring with Armenian inscription was found in 1978 in the village of Bogatir, Crimea in a seventeenth century tomb. The Armenian inscription is engraved on a red precious stone. The abbreviated legend reads "Isapek, servant of Christ" in Armenian.

Նկարագրուած է արծաթէ կնիք մատանի մը, հայերէն արձանագրութեամբ, գտնուած 1978 թ. Ղրիմի Բոգատիր գիւղի ժէ դ. դամբարանի մը մէջ: Մատանիի հայերէն արձանագրութիւնը փորագրուած է սերդոլիկ թանկարժէք ներդիր քարի վրայ: Կրճատուած արձանագրութիւնն է «Քրիստոսի ծառայ Իսաբէկ»:

1160 DEMAY, G. *Inventaire des sceaux de la collection Clairambault à la Bibliothèque Nationale,* par G. Demay. Paris: Imprimerie Nationale, 1885, Vol. I, p. 30, No. 280, In French.

A round seal of Levon, the last king of Armenia, is described. The diameter is 35 mm and the published legend is S' LEO...DI.TI R.. IS ARMENIA.

Նկարագրուած է Հայաստանի վերջին թագաւոր՝ Լեւոնի կլոր կնիքը: Տրամագիծն է 35 մմ եւ հրատարակուած խորագրութիւնն է՝ S' LEO...DI.TI R..IS ARMENIA.

1161 DJEMDJEMIAN, Sahak. Oski matani T'oros ishkhani [The Gold Ring of Baron T'oros] - *Ոսկի մատանի Թորոս իշխանի, գրեց՝ Հ. Սահակ Ճեմճեմեան. Essays on Armenian Numismatics in Memory of Father Clement Sibilian on the Centennial of His Death,* Editors Dickran Kouymjian and Y. T. Nercessian. *Armenian Numismatic Journal,* Series I, Vol. IV (1978, published in 1980), pp. 97-99. In Armenian with English summary.

Serovbē Alilshan purchased a gold Cilician ring belonging to Baron T'oros of the Roupenian dynasty of Cilician Armenia. Serovbē kept the ring for twelve years, but, in 1877, with the intention of securing a safe home for his ring, sent it to his brother, Fr. Ghewond Alishan in St. Lazare, Venice, to be presented to Fr. Ignatius Kiwreghian, who had just been ordained Abbot General.

Սերովբէ Ալիշան գնած է կիլիկեան ոսկիէ մատանի մը, որ կը պատկանէր հայկական կիլիկիոյ Ռուբենեան Թորոս իշխանին: Սերովբէ

պահած է մատանին տասներկու տարի, սակայն 1877 թ., ապահով վայր մը գտնելու նպատակով, մատանին ղրկած է իր եղբօրը՝ Հ. Ղեւոնդ Ալիշանին, Ս. Ղազար, Վենետիկ, ընծայուելու համար նորընտիր Աբբահօր Հ. Իգնատիոս Կիւրեղեանին:

1162 ETCHMIADZIN. Artsat'ya mi medalion (XIII dar) [A Silver Medallion (Thirteenth Century)] - *Արծաթյա մի մեդալիոն (ԺԳ դար)*. *Etchmiadzin,* Vol. XXXV (February 1978), No. 2, p. 32, illus. In Armenian.

An Armenian silver seal is presented to the museum of the Etchmiadzin Holy See, which belongs to the period of the Cilician Armenian kingdom. The seal displays the "Agnus Dei" to right, a cross with flag and legend *ԱՌԱՔ*.

Նուիրուած է Մայր Աթոռի Էջմիածնի թանգարանին, Կիլիկիոյ հայ թագաւորութեան շրջանի պատկանող մի արծաթեայ կնիք որ կը պատկերացնէ «Գառն Աստուծոյ», խաչ դրօշակով հանդերձ եւ ԱՌԱՔ խորագրութիւնը:

1163 GUEVREKIAN, J. J. The Mystery of a Royal Ring, by John Guevrekian. *Ararat* (New York), Vol. VIII (Summer 1967), No. 3, pp. 58-59, illus.

A gold signet ring with a retrograde incuse Armenian inscription is presented. Due to the nature of the inscription, engraved design, lion motif, and high caliber workmanship, the ring is attributed to Prince T'oros, son of Levon II, who was born in 1271 and died in 1298 with a brief uncrowned reign from 1293-1297.

Ընծայուած է ոսկիէ կնիք-մատանի մը, փորագրուած յետադարձ հայերէն արձանագրութեամբ: Հիմնուելով արձանագրութեան, քանդակուած զարդերուն, առիւծէ պատկերատիպին եւ արուեստի բարձր մակարդակին վրայ, մատանին վերագրուած է Թորոս իշխանին՝ որդին Լեւոն Բ թագաւորի, որ ծնած է 1271 թ. եւ մահացած՝ 1298 թ., անթագակիր կարճատեւ գահակալութենէ մը ետք, 1293–1297 թթ.:

1164 KALUSTIAN, Mark A. An Armenian Cylinder, by Mark A. Kalustian. *Armenian Review,* Vol. XXXIII (1 June 1980), No. 2 (130), pp. 214-215, illus.

An ancient cylinder reflecting Assyrian art is presented. The

display depicts a four-winged god flanked with ostriches. The find is given to the Armenian King Urzana of Muzasir. The complete translation of the cuneiform inscription is published.

Ընծայուած է հին գլան մը, չինուած ասորական արուեստով: Պատկերագրութիւնը կը ներկայացնէ քառաթեւ աստուած մը երկու կողմէն չրջապատուած կայլամներով: Գանձը տրուած է Ուրզանային՝ Մուզասիրի հայ թագաւորին: Սեպագիր արձանագրութեան լրիւ թարգմանութիւնը հրատարակուած է:

1165 KRACHKOVSKAÏA, V. A. Pechat Bagratida Ashota s arabskoĭ nadpisiû [The Seal of Bagratid Ashot with Arabic Inscription] - Печать Багратида Ашота с арабской надписью, автор В. А. Крачковская. *Kratkie Soobshcheniя*, (1946), No. 12, pp. 112-117, illus. In Russian.

Two seals attributed to Bagratid Ashot, prince of princes, are described. One of the seals is oval shaped and the other is rectangular. They were discovered in his tomb along with some Islamic dirhams. The Arabic inscriptions of the seals are published.

Իշխանաց իշխան Աչոտ Բագրատունիի երկու կնիքները նկարագրուած են: Կնիքներէն մին ձուաձեւ է եւ միւսը՝ քառանկիւնաձեւ: Երկուքն ալ գտնուած են իր գերեզմանին մէջ մի քանի իսլամական դիրհեմներու հետ միասեղ: Կնիքներու արաբատառ արձանագրութիւնները հրատարակուած են:

1166 LANGLOIS, Victor. Documents pour servir à une sigillographie des rois d'Arménie au moyen âge, par Victor Langlois. *Revue Archéologique,* Vol. XI (October 1854-March 1855), Part II, pp. 630-634. In French.

The seals of Cilician Armenian kings, as they are found on historical documents, are described as follows: the gold seal of Levon II, the pendant seal of Hetoum I, the seal of Levon III, the gold seal of Levon IV, the seal of Levon VI, and the seal of Charlotte Lusignan, the sovereign queen of Cyprus and the titular ruler of [Cilician] Armenia.

Նկարագրուած են կիլիկեան Հայաստանի հետեւեալ թագաւորներու կնիքները, այնպէս ինչպէս որ գտնուած են պատմական փաստաթուղթերու վրայ.- Լեւոն Բ-ի ոսկիէ կնիքը, Հեթում Ա-ի մանեակ

կնիքը, Լեւոն Գ-ի կնիքը, Լեւոն Դ-ի ոսկիէ կնիքը, Լեւոն Զ-ի կնիքը եւ Կիպրոսի թագուհի ու [Կիլիկեան] Հայաստանի անուանական գահակալ՝ Շարլոթ Լուսինեանի կնիքը:

1167 LAURENT, V. *Les sceaux byzantins du médaillier Vatican,* présentés décrits et commentés, par V. Laurent. *Medagliere della Biblioteca Vaticana.* Vatican: Citta del Vaticano, Biblioteca Apostolica Vaticana, 1962, Vol. I, pp. 115-119, No. 113. In French.

The seal of Philaretos Vrakhamios, 27 mm diameter, is discussed and the complete legend is reconstructed. Philaretos Vrakhamios had under his mandate a district bordering Armenia, Mesopotamia, and Syria. He resided in Antioch. His government was destroyed in 1090. He held the following positions and titles: magistrate and duke, "archonte" or independent prince, curopalatus and duke of Antioch, protocuropalatus and domestikus of Eastern schola, and sebaste.

Քննարկուած է Փիլարտոս Վահրամեանի 27 մմ տրամագիծով կնիքը եւ կազմուած է լրիւ խորագրութիւնը: Փիլարտոս Վահրամեան իր հրամանատարութեան ներքեւ ունեցած է այն չրջանը որ սահմանակից եղած է Հայաստանի, Միջագետքի եւ Սուրիոյ: Ինք ապրած է Անտիոք: Իր իշխանութիւնը կործանած է 1090 թուականին: Ան ունեցած է հետեւեալ պաշտօններն ու տիտղոսները.- մագիստրոս եւ դուքս, «արչոնթէ» կամ անկախ իշխան, կորապաղատ եւ Անտիոքի դուքս, պրոտոկորապաղատ եւ Արեւելից սխոլերի դոմեստիկոս ու վերջինը՝ սեբաստ:

1168 MENANT, M. Joachim. *Catalogue des cylindres orientaux du Cabinet Royal des Médailles de la Haye,* par M. Joachim Menant. The Hague: Imprimerie de l'État, 1878, pp. 54-56, pl. VII, No. 32, illus. In French.

A very beautiful cylinder reflecting Assyrian art is presented. The display depicts a four-winged person flanked with two ostriches. A cuneiform tablet is presented, again flanked with two ostriches, their hands turned backward. The find is given to the Armenian King Urzana of Muzasir.

Ընծայուած է գեղեցիկ գլան մը, չինուած ասորական արուեստով: Պատկերագրութիւնը կը ներկայացնէ քառաթեւ անձ մը երկու կող-

մէն չրջապատուած երկու չայլամներով: Սեպագիր տախտակ մը պատկերուած է, դարձեալ երկու կողմէն չրջապատուած երկու չայլամներով, որոնց գլուխները ետին դարձած են: Գանձը տրուած է Մուզասիրի Ուրզանա հայ թագաւորին:

1169 MORDTMANN, A. Plombs byzantins de la Grèce et du Péloponnèse, par A. Mordtmann Jr. *Revue Archéologique,* New Series, Year XVIII, Vol. XXXIV (1877), pp. 50-60, No. 48. In French.

The seal of Elpidios Vrakhamios, who was of Armenian descent and served the Byzantine Empire, is described. He carried the curopalatus and duke of Cyprus titles.

Նկարագրուած է հայազգի Ելպիդիոս Վահրամեանի կնիքը, որ պաշտօնավարած է Բիւզանդական կայսրութեան ծառայութեան մէջ: Կրած է կորապաղատ եւ Կիպրոսի դուքս տիտղոսները:

1170 SCHLUMBERGER, Gustave. Bulles d'or et sceau des rois Léon II (I) et Léon VI (V) d'Arménie, par Gustave Schlumberger. *Revue de l'Orient Latin,* Vol. I (1893), pp. 161-167, illus. Reprinted in *Mélanges d'Archéologie Byzantine.* Paris: Ernest Leroux, 1895, pp. 155-161, illus., pls. VIII-IX. In French.

Three gold seals of Levon II (I) from the archives of the Vatican are described. Obverse: king seated on an ornamented throne. Reverse: crowned Armenian lion to left holding a cross. Also, the seal of Levon VI (V), preserved in the Bibliothèque Nationale, is presented. According to Schlumberger, the last seal bears a Latin legend and was prepared in exile.

Քննարկուած են Լեւոն Բ-ի (Ա) երեք ոսկիէ կնիքները, պահուած Վատիկանի արխիւներուն մէջ: Ակողմը՝ թագաւորը բազմած զարդարուած գահի մը վրայ: Բեկողմը՝ խաչ բռնող թագադրուած հայկական առիւծ մը դէպի ձախ: Ինչպէս նաեւ ընծայուած է Լեւոն Զ (Ե) թագաւորի կնիքը, պահուած Փարիզի ազգային մատենադարանին մէջ: Շլումբերժէի համաձայն, այս վերջինը ունի լատիներէն արձանագրութիւն եւ պատրաստուած է տարագրութեան մէջ:

1171 SCHLUMBERGER, Gustave. Description de cinq sceaux de l'époque byzantine, par Gustave Schlumberger. *Revue Numis-*

matique, Series III, Vol. I (1883), pp. 451-453, pl. X, No. 2. In French.

A Byzantine lead seal of prince Michael of Vaspurakan is described. The seal portrays the facing bust of the Blessed Virgin and the inscription in Greek.

Նկարագրուած է Վասպուրականի իշխան Միքայէլի բիւզանդական կապարէ մի կնիքը: Կնիքը կը պատկերացնէ Տիրամօր հանդիպա-հայեաց կիսանդրին եւ յունատառ արձանագրութիւնը:

1172 SCHLUMBERGER, Gustave. Documents pour servir à l'histoire des thèmes byzantins. Sceaux de plomb inédits de fonctionnaires provinciaux, par Gustave Schlumberger. *Revue Archéologique,* Series III, Vol. I (May-June 1883), pp. 280-283, No. 4; 291-294, pl. XI, Nos. 17-20; etc. Reprint, Paris: J. Bear, 1883, pp. 4-7, No. 4; 15-18, pl. XI, Nos. 17-20; etc. In French.

Byzantine lead seals are described. Many of them are given to Armenian functionaries who were in service for the Byzatine Empire. According to the author, the following are Armenians: Melias (Mleh), Vasil Macheteras (Makhitar), Levon, another Levon, and Demetrius. The Greek legends are published.

Նկարագրուած են բիւզանդական կապարէ կնիքներ: Աւոնցմէ մի կարեւոր մասը տրուած է հայ գործիչներուն, որոնք Բիւզանդական կայսրութեան մէջ ծառայած են: Ըստ հեղինակին, հետեւեալները հայեր են.– Մելիաս (Մլեհ), Վասիլ Մախեթերաս (Մխիթար), Լեւոն, այլ Լեւոն մը եւ Դեմետրիոս: Ցուշարէն խորագրութիւնները հրատարակուած են:

1173 SCHLUMBERGER, Gustave. Sceau d'un capitaine arménien, au service de Byzance au dixième siècle, par Gustave Schlumberger. *Revue Numismatique,* Series III, Vol. II (1884), pp. 430-439, illus. In French.

A lead seal of captain Melias [Mleh], in service to the Byzantine Empire in the tenth century, is studied. The seal portrays the facing bust of the Blessed Virgin and the inscription in Greek. He carried the protospatherios and imperial strategus of Mamistra, Anazarba, and Zamandos titles.

Ուսումնասիրուած է ժ դարու մէջ Բիւզանդական կայսրութեան

ծառայող Մլեհ հազարապետի կապարէ կնիքը: Կնիքը կը պատկերացնէ Տիրամօր հանդիպահայեաց կիսանդրին եւ յունատառ արձանագրութիւնը: Կրած է պրոտոսպաթար եւ կայսերական սպարապետ Մամիստրայի, Անազարբայի եւ Ջամանդոսի տիտղոսները:

1174 SCHLUMBERGER, Gustave. *Sigillographie de l'empire byzantin,* par Gustave Schlumberger. Paris: Ernest Leroux, 1884. pp. 282-283, No. 4; 304-305, Nos. 2, 3, 4; 311-312, No. 6; 675, No. 1 (3rd); 694-695, No. 1 (2nd); 714, Nos. 1, 2, 3, 4; etc.; illus. In French.

The seals of the following Armenians, who served the Byzantine Empire, are described: Vasil Makhitar; Elpidios Vrakhamios, curopalatus and the duke of Cyprus; Vakhram archon; Niketas Makhitar; Theodore Roupenian; Demetrius Vrakhamios, wardrobe keeper and strategus; Georges Vrakhamios, strategus.

Նկարագրուած են բիւզանդական կայսրութեան ծառայութեան մէջ ծանօթ հետեւեալ հայազգիներուն կնիքները.- Վասիլ Մխիթարեան, Ելպիդիոս Վահրամեան՝ կորապաղատ եւ դուքս Կիպրոսի, Վահրամ իշխան, Նիկետաս Մխիթարեան, Թէոդորոս Ռուբենեան, Դեմետրիոս Վահրամեան՝ հանդերձապետ եւ սպարապետ, Գէորգ Վահրամեան՝ սպարապետ:

1175 SCHLUMBERGER, Gustave. Trois sceaux et deux monnaies de l'époque de Croisades; Matrice de sceau en bronze inédite d'un catholicos d'Arménie du XIII^{me} siècle, par Gustave Schlumberger. *Archives de l'Orient Latin,* Vol. I (1881), pp. 669-673, illus. In French.

An oval shaped bronze seal of Gosdantin, Catholicos of Armenians, inscribed with Armenian legend, is described. This patriarch of the Armenian church ruled in Cilician Armenia during the medieval period.

Նկարագրուած է հայատառ ձուաձեւ բրոնզէ կնիք մը, վերագրուած հայոց Կոստանդին կաթողիկոսին: Հայ եկեղեցւոյ այս վեհապետը միջնադարեան շրջանին գահակալած է Կիլիկիոյ մէջ:

1176 SHANDROVSKAIÂ, V. S. Ėrmitazhnye pechati Filareta Vrakhamiiâ (Varazhnuni) [The Seals of Philaretos Vrakhamios

(Varazhnuni) in the Hermitage] - Эрмитажные печати Филарета Врахамия (Варажнуни), автор В. С. Шандровская. *Lraber Hasarakakan Gitut'yunneri,* Vol. XXXVI (March 1975), No. 3 (387), pp. 36-49, illus. In Russian with Armenian summary.

All the lead seals of Philaretos Vrakhamios (Varazhnuni) which have reached us are studied along with those preserved in the Hermitage collection. Philaretos Vrakhamios, taking advantage of the political situation, established an independent Armenian government in the seventies of the eleventh century. His dominion was extended over some cities of Cilicia, some districts of Mesopotamia and Assyria. The government that Philaretos had established was destroyed in the eighties of the eleventh century. Based on the inscriptions of the seals, it is possible to conclude that the following were his "cursus honorum:" 1. protospatherios, consul and topotirites to Cappadocia, 2. magistrate and duke, 3. curopalatus and duke of Antioch, curopalatus and duke, 4. protocuropalatus and Eastern schola domestikus.

Ուսումնասիրուած են Փիլարտոս Վարաժնունիի մեզ հասած արճիճէ կնիքները էրմիտաժի մէջ պահպանուող կնիքներուն հետ միաստեղ։ ԺԱ դ. 70-ական թթ. Փիլարտոս Վարաժնունին, օգտուելով քաղաքական կացութենէն, հիմնած է անկախ հայկական պետութիւն մը։ Իր իշխանութիւնը տարածուած է Կիլիկիոյ մի չարք քաղաքներուն, Միջագետքի եւ Ասորիքի մի չարք շրջաններուն վրայ։ Փիլարտոսի հիմնած կառավարութիւնը ԺԱ դ. 80-ական թթ. կործանած է։ Կնիքներու արձանագրութիւններէն կարելի է հետեւցնել թէ ինք ունեցած է հետեւեալ պաշտօնները ու տիտղոսները.- 1. պրոտոսպաթար, հիւպատոս եւ կապադովկիացիներու տոպոտերետէս, 2. մագիստրոս եւ դուքս, 3. կորապաղատ եւ Անտիոքի դուքս, կորապաղատ եւ դուքս, 4. պրոտոկորապաղատ եւ Արեւելից սխոլերի դոմեստիկոս։

1177 SHANDROVSKAÏA, V. S. Ėrmitazhnye pechati Filareta Vrakhamiia (XI v.) [The Seal of Philaretos Vrakhamios in the Hermitage (Eleventh Century)] - Эрмитажные печати Филарета Врахамиа (XI в.), автор В. С. Шандровская. *Kratkie tezisy dokladov k Konferentsii, Blizhniĭ Vostok, Kavkaz, Srednīaā Aziīa-problema vzaimosvīazi kultur v ėpokhu srednevekovīa* (20-25 Mart

1972). Leningrad: Hermitage State Publications, 1972, pp. 32-33. In Russian.

Seals are kept in the Hermitage museum which render themselves as a very important source of study of Armeno-Byzantine relations from the tenth to twelfth century. The eleventh century seals of Philaretos Vrakhamios are examined. Seal No. M-8002, his earliest, is published for the first time. Henry Sarkissian

Էրմիտաժում պահւում են կնիքներ, որոնք կարեւոր աղբիւր են հանդիսանում հայ-բիւզանդական ԺԱ-ԺԲ դդ. կապերի ուսումնասիրման համար: Քննւում են ԺԱ դ. գործիչ Փիլարտոս Վարաժնունիի կնիքները, որոնցից թիւ M-8002 հրատարակւում է առաջին անգամ եւ հանդիսանում է նրա կնիքներից վաղագոյնը:

Հենրի Սարգսեան

1178 SHANDROVSKAĬA, V. S. K istorii armîano-vizantiĭskikh otnosheniĭ XII v. (po dannym sfragistiki) [Concerning the History of Twelfth Century Armeno-Byzantine Relations (According to Sphragistics)] - К истории армяно-византийских отношений XII в. (по данным сфрагистики), автор В. С. Шандроская. *Lraber Hasarakakan Gitut'yunneri*, Vol. XXXV (April 1974) No. 4 (376), pp. 36-42, illus. In Russian with Armenian summary.

The author discusses the numerous Armeno-Byzantine lead seals collected in the Hermitage state museum of Leningrad. According to sphragistics, the seals are attributed to the following Armenians: Todorakan, Makhitar, Dalassenos, Roupenian, Kurdik, and Vakhramian. The author studies in detail the two Armenian seals. The first, M-5733, is registered to T'oros Roupenian, who, it is concluded, is Baron T'oros I Roupenian (1100-1129). The second seal, M-6863, lacks sufficient data, but is attributed by some scholars to the same person, Baron T'oros I Roupenian.

Հեղինակը կը քննարկէ Լենինգրադի պետական էրմիտաժի թանգարանին մէջ պահուող բազմաթիւ հայ բիւզանդական կապարէ կնիքները: Ըստ կնիքագիտութեան տուեալներուն, կնիքները վերագրուած են հետեւեալ հայազգիներուն.- Թոդորական, Մխիթար, Դալասսենոս, Ռուբենեան, Քուրդիկ եւ Վահրամեան: Հեղինակը մասնաւորապէս ուշադրութեան առարկայ կ'ընէ երկու կնիքները: Առաջինը՝ M-5733, արձանագրուած է Թորոս Ռուբենեան անունով:

Կնիքագէտները վերագրած են Թորոս Ա. Ռուբենեան անունով (1100–1129) *իշխանին։ Երկրորդ կնիքը՝* M-6863, *չունի բաւարար տուեալներ, սակայն մի չարք ուսումնասիրողներու կողմէ վերագրուած է նոյն Թորոս Ա. Ռուբենեան իշխանին։*

1179 SHANDROVSKAĬA, V. S. Odno utochnenie teksta khroniki Skilitsy po materialam sfragistiki [Sphragistics as a Source of Additional Information to the Text of Scylitzae's Chronicle] – Одно уточнение текста хроники скилицы по материалам сфрагистики, автор В. С. Шандровская. *Soobshcheniā Gosudarstvennogo Ėrmitazha*, (1975), No. 40, pp. 46-48. In Russian.

In the text of his chronicle the eleventh century Byzantine historian Joannis Scylitzae narrates events in which one of the participants was the protospatherios Varazvatze, strategus of the city of Edessa in 1038. The Hermitage owns two seals which belonged to Varazvatze. Seal M-1265 is the first known document to record his given name: Tornik. The written source and this seal give him identical titles. Seal M-8688 records only the name of Tornik. It contains valuable information on titular and toponymical questions. Tornik was an imperial protospatherios. The place in which he served is also identical as Edessa. An analysis of Scylitzae's text and of the inscriptions on the seals make it possible to conclude that these heterogeneous sources refer to the same person. The seals are of great value for the light they throw on facts recorded in Scylitzae's chronicle. H. V. Sarkissian

ԺԱ դ. պատմաբան Յովհաննէս Սկիլիցէն իր տարեգրքում պատմում է դէպքեր որոնցից մէկուն դերակատարն էր պրոտոսպաթար Վարազվացէ, ստրատեգոսը Եդեսիա քաղաքում 1038 թ.։ Էրմիտաժում կան երկու կնիք տրուած Վարազվացէի։ Կնիք M-1265 *առաջին ծանօթ փաստն է ուր արձանագրուել է նրան տրուած անունը՝ Թոռնիկ։ Մատենագրական աղբիւրը եւ այս կնիքը նոյն տիտղոսը տալիս են նրան։ Կնիք* M-8688 *արձանագրում է Թոռնիկ անունը։ Դրանք պարունակում են արժէքաւոր նիւթ տիտղոսի եւ տեղանունի հարցերին վերաբերեալ։ Թոռնիկ եղել է կայսերական պրոտոսպաթար։ Նրա ծառայութեան վայրն էլ Եդեսիային հաւասար է։ Սկիլիցէի գիրքը եւ կնիքների արձանագրութիւնները հնարաւորութիւն են տալիս եզրակացնել՝ թէ այլածին աղբիւրները յիշում են նոյն անձը։ Կնիք-*

ները մեծ արժէք են ներկայացնում նրանց սփռած լոյսին համար Սկիլիցէի գրքին վրայ: *Հ. Վ. Սարգսեան*

1180 TOURNEUR, Victor. Quelques bulles byzantines du Cabinet des Médailles de la Bibliothèque Royale de Belgique; I. Le sceaux de Philarète Brachamios duc d'Antioche, 1078-1085, par Victor Tourneur. *Revue Belge de Numismatique et de Sigillographie,* Vol. LXXXVI (1934, published in 1935), pp. 89-91, illus. In French.

The lead seal of Philaretos Vrakhamios, who was of Armenian descent, is described. Philaretos was in service for the Byzantine Empire and in charge of territory covering some cities of Cilicia, including Antioch, northern Syria, and some districts of Mesopotamia. The government of Philaretos did not survive very long against the advancing tide of Seljuqs. His seal provides valuable information on Oriental Byzantine questions.

Քննարկուած է հայազգի Փիլարտոս Վահրամեանի կապարէ կնիքը: Փիլարտոս բիւզանդական կայսրութեան մէջ ծառայած է եւ իր իշխանութեան ներքեւ ունեցած է Կիլիկիոյ կարգ մը քաղաքները, պարունակելով Անտիոքը, հիւսիսային Սուրիան եւ Միջագետքի կարգ մը շրջանները: Փիլարտոսի կառավարութիւնը երկար չէ կրցած տոկալ յառաջացող սելջուկներու դէմ: Իր կնիքը կարեւոր աղբիւր կը հանդիսանայ արեւելեան բիւզանդական հարցերու համար:

MEDALS

1181 APPEL, Joseph. *Repertorium zur Münzkunde des Mittelalters und der neuern Zeit; Münzen und Medaillen der weltlichen Fürsten und Herren aus dem Mittelalter und der neuern Zeit,* von Joseph Appel. Vienna: Auf Kosten des Verfassers, 1824, Vol. III, p. 1258, illus. In German.

The drawing of an Armenian oval shaped wedding medallion is presented without any comments or description.

Հայկական հարսանեկան մեդալիոնի մը գծագրութիւնը ընծայուած է առանց մի որեւէ բացատրութեան կամ նկարագրութեան։

1182 ARMENIAN OBSERVER. Genocide Medalion Designed by Suren Ermoyan. *Armenian Observer,* Vol. VI (17 March 1976), No. 14, p. 6, illus.

The medallion to commemorate the Genocide of the Armenians of 1915 is described. The obverse depicts General Andranik with the Yerevan Armenian Martyrs' Monument, the reverse, the Statue of Liberty of New York set against the background of Mt. Ararat.

Հայոց 1915-ի ցեղասպանութեան նուիրուած յուշամեդալը նկարագրուած է։ Ակողմը կը պատկերացնէ զօրավար Անդրանիկը եւ Երեւանի հայ նահատակաց յուշարձանը, բեկողմը՝ Նիւ Եորքի Ազատութեան Արձանը Արարատ լեռան պատկերին առջեւ։

1183 ARMENIAN OBSERVER. Special Medals Mark 75th Anniversary of the Church Diocese in America. *Armenian Observer,* Vol. III (25 April 1973), No. 19, p. 5.

Bronze and silver medallions were struck to commemorate the 75th anniversary of the Armenian church in America. The project was initiated by Dr. Paul Bedoukian. The medals were designed by Dickran Dingilian.

Բրոնզէ եւ արծաթէ մեդալիոններ հատանուած են տօնելու համար

Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ 75-րդ տարեդարձը Ամերիկայի մէջ։ Ձեռնարկը սկսած է դոկդ. Զարեհ Պտուկեան։ Մեդալիոններու հեղինակն է Տիգրան Դինգիլեան։

1184 ASBAREZ. Ch'arents'i patkerov metalnerĕ [The Medals with the Effigy of Ch'arents'] - *Չարենցի պատկերով մետալները։ Asbarez,* Vol. LXXI (Friday, 30 March 1979), No. 5855, p. 7. In Armenian.

The expressions of the Armenian poet Yeghishē Ch'arents', on medals dedicated to him, are described. Henry Sarkissian has described the medals of Ch'arents' and the historical events which prompted their issue in one of the periodicals published in Armenia.

Նկարագրուած են հայ բանաստեղծ Եղիշէ Չարենցի արտայայտութիւնները, իրեն նուիրուած մեդալներու վրայ։ Հենրի Սարգսեան նկարագրած է Չարենցի մեդալները եւ դրուագման չարժառիթները Հայաստան լոյս տեսնող պարբերականներէն մէկուն մէջ։

1185 AYVAZIAN, Mariam. Khach'atur Adamian [Khach'atur Adamian] - *Խաչատուր Ադամյան, գրեց՝ Մարիամ Այվազյան։ Sovetakan Hayastan,* Vol. XXXIV (August 1978), No. 8 (387), pp. 8-9, illus. In Armenian.

The creations of Khach'atur Adamian are reviewed. The medals that he designed are mentioned among the list of his art works.

Քննուած են Խաչատուր Ադամեանի ստեղծագործութիւնները։ Նշուած են նաեւ իր կերտած մեդալները՝ իր արուեստի գործերու չարքին մէջ։

1186 BEDOUKIAN, Paul Z. A. Agopoff Designs Gomidas Medals for the Diocese, by Paul Z. Bedoukian. *Armenian Reporter,* Vol. II (23 October 1969), No. 49, p. 4.

The medals dedicated to the centenary of the birth of Komitas are described. The design was executed by the portrait sculptor Agop Agopoff. The obverse portrays the likeness of Komitas. The reverse depicts a musical instrument, a line of music from Komitas, a peasant ploughing his farm with two oxen, Mt. Ararat, etc. The medals were issued in silver and bronze. The legend and metrological data are published.

Նկարագրուած են Կոմիտասի ծննդեան հարիւրամեակին նուիրուած մեդալները: Մեդալի մանրաքանդակը կերտուած է արձանագործ Ակոբ Ակոբովի կողմէ: Կոմիտասի դիմագիծը հարազատօրէն ներկայացուած է մեդալի առաջին կողմին վրայ: Մեդալի երկրորդ կողմին վրայ պատկերուած է երաժշտական գործիք մը, տող մը Կոմիտասէն, գիւղացի մը որ իր արտը կը հերկէ զոյգ մը եզներով եւ այլն: Մեդալները թողարկուած են արծաթէ եւ բրոնզէ: Հրատարակուած են խորագրութիւնները ու չափագիտական տուեալները:

1187 BEDOUKIAN, Paul Z. Aṛajnordaranĕ kĕ hatanē Komitas Vardapeti metalionĕ [The Diocese Issues the Medallion of Fr. Komitas] - *Առաջնորդարանը կը հատանէ Կոմիտաս Վարդապետի մետալիոնը*, գրեց՝ *Զարեհ Պոյուկեան*. *Baikar*, Vol. XLVII (24 October 1969). In Armenian.

See abstract of No. 1186.

1188 BEDOUKIAN, Paul Z. Aṛajnordaranĕ kĕ hatanē tacharin ōtsman metalionĕ [The Diocese Strikes the Consecration Medallion of the Cathedral] - *Առաջնորդարանը կը հատանէ տաճարին օծման մետալիոնը*, գրեց՝ *Տեղեկատու*. *Baikar*, Vol. XLVI (1 May 1968), No. 99 (18,803), p. 3. In Armenian.

The medals struck to mark the consecration of St. Vartan cathedral are described. They were designed by John Hovannes. The obverse portrays the architectural majesty of the cathedral. The reverse displays the Holy Ghost, Trinity, St. Vardan, St. Mesrop, and Holy Etchmiadzin in the shadow of Mt. Ararat. The medals were struck in silver (in Armenian and English) and bronze. The legends and metrological data are published.

Նկարագրուած են Ս. Վարդան Տաճարի օծման յիշատակութեան մեդալները: Ձան Յովհաննէս արձանագործը հեղինակած է մեդալները: Մեդալի առաջին կողմին վրայ պատկերուած է եկեղեցւոյ ճարտարապետական վեհութիւնը: Մեդալի երկրորդ կողմին վրայ գծագրուած են Ս. Հոգին, Երրորդութիւնը, Ս. Վարդան, Ս. Մեսրոպ եւ Ս. Էջմիածինը Արարատ լեռան չուքին տակ: Մեդալները թողարկուած են արծաթէ (հայերէն ու անգլերէն) եւ բրոնզէ: Հրատարակուած են խորագրութիւնները ու չափագիտական տուեալները:

1189 BEDOUKIAN, Paul Z. Armenian Diocese Issues Komitas Medals, by Paul Z. Bedoukian. *Armenian Herald,* (Tuesday, 11 November 1969).

See abstract of No. 1186.

1190 BEDOUKIAN, Paul Z. Holanta kokhuats 18rd daru hay metalnerĕ [Eighteenth Century Armenian Medals Struck in Holland] - *Հոլանտա կոխուած 18րդ դարու հայ մետալները, գրեց՝ Զարեհ Պտուկեան. Bazmavep,* Vol. CXXXV (1977), Nos. 3-4, pp. 728-751, 5 pls. Reprinted as a pamphlet, St. Lazare, Venice: 1978, 24 pp., 5 pls. In Armenian with English summary.

Published and unedited literature relating to Armenian wedding medals of Holland is reviewed where we see recorded twenty-three medals, presenting ten different types. Four of these remain unknown. One of the medals shows only the obverse of a die; ten are gold medals, seven silver, and two copper. The author discusses these ten wedding type medals in complete detail, publishes their legends and metrological data. Some are signed by famous Dutch medalists Martinus Holtzhey (1697-1764) and his son J. G. Holtzhey (1729-1807). The inscriptions on the wedding medals reflect Armenian marriage orders. The legends present "Holy Matrimony," "Divine Providence" in the marriage of a young couple, moral and religious dogmas, etc. Because of oppressive Muhammadan rule, it was not possible for Armenians to strike medals or engage in other cultural activities in their homeland. For this reason it was in European countries and in the relatively freer atmosphere of Holland that these activities flourished.

Քննուած է հոլլանդահայ գաղութի հարսանեկան մեդալներու վերաբերեալ հրատարակուած եւ անտիպ ուսումնասիրութիւնները, ուր կը տեսնենք արձանագրուած քսաներեք մեդալներ, ներկայացնելով տասը տարբեր տեսակներ: Այս մեդալներու չորս հատը կը մնան անյայտ: Մեդալներէն մին կը ներկայացնէ ակողմի մը կնիքը· տասը հատը ոսկի են, եօթը՝ արծաթ եւ երկուքը՝ պղինձ: Հեղինակը կը քննարկէ այս հարսանեկան մեդալներու տասը տեսակները մանրամասնութեամբ, կը հրատարակէ իրենց խորագրութիւնները ու չափագիտական տուեալները: Ասոնց մի մասը ստորագրուած են Մարտինուս Հոլցհէյ (1697–1764) *եւ ապա իր որդին Ց· Գ· Հոլցհէյ* (1729–

1807) *Հոլլանդացի նշանաւոր մեդալագործներու կողմէ: Հարսանեկան մեդալներուն վրայի արձանագրութիւնները կը ցոլացնեն զուտ հայկական ամուսնական պատուէրներ: Խորագրութիւնները կը ներկայացնեն «ամուսնութեան սրբութիւնը», երիտասարդ ամոլին միացումը «Աստուածային նախատեսութիւն» մը, կրօնական պատգամներ, հաւատքի խորհրդանշաններ եւն: Մահմետական ծանր լուծին տակ հայերուն չէր արտօնուած կոխել մեդալ կամ մշակել նմանօրինակ գեղարուեստական ձեռնարկներ իրենց պապենական հողին վրայ: Այս պատճառաւ եւրոպական երկիրներու մէջ եւ համեմատաբար Հոլլանդայի ազատ միջավայրին մէջ էր որ նման ձեռնարկներ ծաղկած են:*

1191 BEDOUKIAN, Paul Z. John Hovannes Designs Consecration Medal. *Armenian Church,* (May 1968), p. 8.
See abstract of No. 1188.

1192 BEDOUKIAN, Paul Z. Medal Marks Major Event. *Coin World,* Vol. IX (26 June 1968), No. 428, p. 26, illus.
See abstract of No. 1188.

1193 BEDOUKIAN, Paul Z. Medal Struck to Mark N.Y. Cathedral Consecration. *California Courier,* Vol. X (25 April 1968), p. 3, illus.
See abstract of No. 1188.

1194 BEDOUKIAN, Paul Z. Silver & Bronze Medals. *Armenian Reporter,* Vol. I (25 April 1968), No. 25, p. 5, illus.
See abstract of No. 1188.

1195 CHIJS, J. A. van der. *Catalogus der numismatische verzameling van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen,* door J. A. van der Chijs. Batavia and The Hague: Albrecht & Rusche and M. Nijhoff, 1896, p. 15. In Dutch.
An Armenian wedding medal is described where one side displays two hands holding each other above an altar; the other side, bride and groom on each side of the altar.

Նկարագրուած է հայկական ամուսնական մեդալ մը, ուր մի կող-

մին վրայ պատկերուած է զիրար բռնած երկու ձեռքեր խորանի մը վերեւ, միւս կողմը՝ հարսն ու փեսան խորանին իւրաքանչիւր կողմը։

1196 COIN WORLD. Medal Marks 1915 Genocide of Armenians. *Coin World,* Vol. XVII (5 May 1976), No. 838, p. 85, illus.

See abstract of No. 1182.

1197 COIN WORLD. Unique Medal to be Shown at October Penn-Ohio Convention. *Coin World,* Vol. II (29 September 1961), No. 76, pp. 46, 67, illus.

A priceless Armenian gold medal where the obverse displays St. Gregory the Illuminator is publicized. According to the *Coin World* weekly, the reverse displays King Tiridates of Armenia spearing a dragon, which represents the destruction of fire worshippers. Further, historical background is sketched and a similarity is drawn between this medal and the medal of St. George slaying the dragon.

Անգին հայ ոսկիէ մեդալ մը ներկայացուած է, որու ակողմին վրայ պատկերուած է Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչը։ Ըստ Coin World չաբաթաթերթի, բեկողմին վրայ դրուագուած է Տրդատ թագաւորը, նիզակահարելով կը մեռցնէ վիշապը, որու մահացումը կը խորհրդանշէ կրակապաշտներու ոչնչացումը։ Ինչպէս նաեւ պատմական անցեալը ուրուագծուած է եւ նմանութիւն մը նշուած է այս մեդալի եւ վիշապը մեռցնող Ս. Գէորգի մեդալին միջեւ։

1198 COOKE, E. F. Saint George and the Dragon, by E. F. Cooke and L. M. Caddy. *Numismatist,* Vol. LXXV (March 1962), No. 3, pp. 291-293, illus.

A unique Armenian gold medal is discussed. The obverse of the medal displays St. Gregory the Illuminator (A.D. 239-325) and the reverse depicts St. George and the dragon. The authors speculate on who the mounted figure on the horseback had been meant to be. An analogy is drawn between the Cilician Armenian silver coin obverse (equestrian king carrying a long cross) and the reverse of this gold medal. Further comments are made on ancient Armenian, Babylonian, Egyptian, and Greek mythology. The earliest known use of

this type reverse motif is traced by the authors to a testone of Ercole (1475-1501) struck at Ferrara, Italy; later, Germany and England.

Բացառիկ հայ մեդալ մը քննարկուած է։ Մեդալին ակողմը դըրւագուած է Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչը (Ց.Ք. 239-325), բեկողմը՝ Ս. Գէորգն ու վիշապը։ Հեղինակները վերլուծած են ձիու վրայ նստած անձին ինքնութիւնը։ Համեմատութիւն մը կատարուած է կիլիկիոյ հայ թագաւորներու արծաթէ դրամներու ակողմին (ձիաւոր թագաւորը երկար խաչ բռնած) եւ այս ոսկի մեդալի բեկողմին հետ։ Ապա յիշուած են հին հայկական, բաբելոնական, եգիպտական եւ յունական դիցաբանութիւնները։ Էրկոլի (1475-1501) իտալական արծաթէ դրամ մը, կոխուած Ֆեռարայի մէջ, ըստ հեղինակներուն, ամենէն հին դրամն է ուր դրուագուած է նման կերպար մը. ապա Գերմանիա եւ Անգլիա։

1199 DIRKS, J. *Penningkundig repertorium. Mededeelingen ter aanvulling van de Penninggeschiedenis der Nederlanden,* door J. Dirks. Leeuwarden: A. Jongbloed, 1891, Part III, p. 206, No. 1112; 252, No. 1316. In Dutch.

A wedding medal with Armenian inscription executed by J. G. Holtzhey, in Amsterdam in 1749, is catalogued. The bride and groom are engraved on the obverse on each side of the altar; on the reverse, two hands appear above the altar. Also, another Armenian medal struck in Amsterdam in 1757 is described. The obverse displays the Holy Ghost, a crown, the "Agnus Dei," feminine figures, a globe, etc.; on the reverse, a cross, a chalice, the Ten Commandments, a Bible, a triangle representing Trinity, an angel's head, etc.

Ցուցակագրուած է հայատառ հարսանեկան մեդալ մը, կերտուած Ց. Գ. Հոլցհէյի կողմէ, Ամստերդամի մէջ 1749 թ.։ Ակողմին վրայ դրուագուած են հարսն ու փեսան խորանին իւրաքանչիւր կողմը. բեկողմին վրայ՝ երկու ձեռքեր կ'երեւին խորանին վերեւ։ Այլ հայկական մեդալ մը եւս նկարագրուած է, կոխուած Ամստերդամի մէջ 1757 թ.։ Ակողմին վրայ պատկերուած է Ս. Հոգին, թագ մը, «Գառն Աստուծոյ», կանացի նկարներ, գունդ մը եւ այլն. բեկողմին վրայ՝ խաչ մը, սկիհ մը, Տասնաբանեայ Պատուիրանները, Աստուածաշունչ մը, Երրորդութիւնը ներկայացնող եռանկիւն մը, հրեշտակի գլուխ մը եւ այլն։

1200 DJEMDJEMIAN, Sahak. Mkhit'ar Abbahōr dimankarnerĕ [Portraits of Mekhitar Abbot] - *Մխիթար Աբբահօր դիմանկարները, գրեց՝ Հ. Սահակ Ճեմճեմեան. Handes Amsorya,* Vol. XCII (January-December 1978), Nos. 1-12, pp. 89-106, 8 pls. In Armenian.

The portraits of Mekhitar Abbot are discussed. Along with the oil paintings and drawings, the printed pictures from four copper engravings are described, which were sculpted by father and then son Zucchi in the eighteenth century. The smallest engraving has 14.8 × 10.2 cm dimensions and the largest, 38.7 × 25.4 cm.

Մխիթար Աբբահօր դիմանկարները քննարկուած են: Իւղանկարներու եւ գծագրութիւններու հետ միասին, նկարագրուած են չորս պղնձատիպ պատկերներ, որոնց փորագրութիւնները քանդակուած են ԺԸ դարուն մէջ հայր եւ ապա որդի Զուքքիի կողմէ: Ամենափոքր փորագրութիւնը ունի 14·8 × 10·2 սմ չափ եւ ամենամեծը՝ 38·7 × 25·4 սմ:

1201 DOMPIERRE DE CHAUFEPIÉ, H. J. de. *Catalogus der Nederlandsche en op Nederland betrekking hebbende Gedenkpenningen (1703-1813),* door H. J. de Dompierre de Chaufepié. Gravenhage [The Hague]: Koninklijk Kabinet van Munten, Penningen en Gesneden Steenen, 1906; Vol. II, p. 139, No. 3025, pl. XXXI. In Dutch.

A medal belonging to Jacobjan, the son of John, of the family of the Khaldariants', from the Armenian community of Amsterdam is listed. The metrological data are published.

Ցուցակագրուած է մեդալ մը, տրուած Յակոբջանի՝ որդի Յոհանի, տոհմ Խալդարեանց, այժմ յԱմստերդամ: Չափագիտական տուեալները հրատարակուած են:

1202 DUROV, V. *Russkie i sovetskie ordena* [Russian and Soviet Orders] - *Русские и советские ордена,* автор В. Дуров. Moscow: Museum of State History Publication [no date]. Bilingual in Russian and English.

The author has prepared an abridged catalogue of Russian and Soviet decorations and the first decorations of the Armenian SSR. The presentation includes the "Red Banner" of the Armenian SSR,

the "Silver Star" of the Armenian SSR, and the "Red Banner of Labor" of the Armenian SSR, which were presented to Levon Karapetian, now a captain. Henry Sarkissian

Հեղինակը կազմել է փոքրիկ նախաբանով համառօտ կատալոգ ռուսական ու սովետական չքանչանների վերաբերեալ այդ թուում եւ Հայկական ՍՍՀ առաջին չքանչանների մասին: Ներկայացուած են Հայկական ՍՍՀ «կարմիր դրօշ»ի, Հայաստանի «Արծաթեայ աստղ»ի եւ Հայկական ՍՍՀ «Աշխատանքային կարմիր դրօշ»ի չքանչանները, որոնցով պարգեւատրուել է Լեւոն Կարապետեանը, այժմ գնդապետ:
Հենրի Սարգսեան

1203 HAYRENIKY DZAYN. Patkernerov hushamedalner [Commemorative Medals with Pictures] - *Պատկերներով հուշամեդալներ· Hayreniky Dzayn,* Vol. IX (28 March 1973), No. 13 (401), p. 8, illus. In Armenian.
Medallions dedicated to Yerevan, Ashtarak, Garni, and Mariane, designed by Kh. Adamian, are presented without any comments or description.

Ներկայացուած են Խ· Ադամեանի հեղինակած՝ Երեւանի, Աշտարակի, Գառնիի եւ Մարիանէի նուիրուած մեդալները առանց որեւէ բացատրութեան կամ նկարագրութեան:

1204 HOVHANNISIAN, Constantine. Ērebuni-Erevan k'aghak'i hnaguyn mijukě [The Most Ancient Core of Erebouni — the City of Yerevan] - *Էրեբունի-Երեվան քաղաքի հնագոյն միջուկը, գրեց՝ Կոստանդին Հովհաննիսյան· Arvest,* Vol. XXIII (October 1968), No. 10, pp. 8-21, inside of front cover, illus. In Armenian.
The Jubilee medal of Erebouni and 2750th anniversary medal of the city of Yerevan are presented along with the description of the city of Erebouni.

Էրեբունի քաղաքի նկարագրութեան հետ միասին, ներկայացուած է Էրեբունիի յոբելեանին նուիրուած եւ Երեւան քաղաքի 2750-ամեակի յոբելեանական մեդալները:

1205 KERKWIJK, A. O. van. *Jaarboek van het Koninklijk Nederlandsch Genootschap voor Munt- en Penningkunde,* door A. O. van Kerkwijk. Amsterdam: Johannes Müller, 1919, pp. 86-87, No. 28. In Dutch.

The author praises the world renowned Dutch medalist J. G. Holtzhey and writes of the two Armenian medals that he sculpted. One of them was executed for Alexan of Masseh, the other, was oval shaped and for Jacobjan, who was in Amsterdam in 1757. Both of the above mentioned persons were Persian Armenians.

Հեղինակը կը դրուատէ հոլլանդացի աչխարհահռչակ մեդալագործ Ց· Գ· Հոլցհէյը ու կը գրէ անոր քանդակած երկու հայկական մեդալներու մասին: Մին կերտուած է Ալեքսան Մասեհի համար, իսկ միւսը՝ ձուաձեւ եւ ցակոբջանի համար որ գտնուած է Ամստերդամ 1757 թ.: Վերոյիչեալ երկու անձերն ալ պարսկահայեր էին:

1206 KHACHATRIAN, Zhores. Hayastani antik shrjani medalionnerě (m.t'a. II-m.t'. I dd.) [The Medallions of Armenia's Ancient Era (From Second Century B.C. to First Century A.D.)] - *Հայաստանի անտիկ շրջանի մեդալիոնները (մ.թ.ա. II - մ.թ. I դդ.)*, գրեց՝ *Ժորես Խաչատրյան. Lraber Hasarakakan Gitut'yunneri,* Vol. XXXIX (May 1978), No. 5 (425), pp. 46-55, 2 pls. In Armenian with Russian summary.

Ten medallions discovered in Armenia are discussed. Five of them are gold-plated silver, found in a baronial tomb of Sissian; four of them are gold and found in Armavir; the last is gold and found in Kamo. The central feature of one of the Sissian medallions presents the bust of a female. The second medallion shows only the head and nose of the bust of a female figure. An eagle is portrayed on the other three Sissian medallions. The Armavir and Kamo medallions are made of fine gold sheets. The Kamo medallion is much more refined from an artistic point of view, where a child is displayed on the right side of a female figure. The Armavir medallions are severly damaged. However, the examination reveals that they were prepared by the same craftsman who used the same die.

Քննարկուած են Հայաստան յայտնաբերուած տասը մեդալիոններ, որոնցմէ հինգը ոսկեջրուած արծաթ է եւ գտնուած՝ Սիսիանի իշխանական դամբարանը, չորսը ոսկիէ՝ Արմաւիրէն, մէկը ոսկիէ՝ Կամոյէն: Սիսիանի մեդալիոններու մէկուն կենտրոնական մասը կը ներկայացնէ կնոջ մը կիսանդրին: Երկրորդ մեդալիոնի վրայ պատկերուած է միայն կնոջ կիսանդրիին գլուխը եւ քիթը: Սիսիանի միւս երեք մեդալիոններուն վրայ պատկերուած է արծիւ մը: Արմաւիրի եւ

Կամոյի մեդալիոնները ոսկիէ նուրբ թերթեր են: Կամոյի մեդալիոնը առաւել մշակուած է արուեստի տեսակէտէն, ուր պատկերուած է երախայ մը կնոջ աջ կողմը: Արմաւիրի մեդալիոնները չատ վնասուած են բայց քննութիւնը ցոյց կու տայ, որ պատրաստուած են նոյն վարպետի կողմէ եւ նոյն դրոշմով:

1207 KHACHATRIAN, Zhores. Hayastani ush hellenistakan darashrjani medalionnerě [The Medallions of Armenia of the Late Hellenistic Era] - *Հայաստանի ուշ հելլենիստական դարաշրջանի մեդալիոնները*, գրեց՝ Ժ. Դ. Խաչատրյան. *Hanrapetakan errord gitakan konferans, nvirvats Hayastani mshakuyt'i ev arvesti problemnerin,* papers read on 4-7 May 1977. Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, Institute of Arts, 1977, pp. 32-33. In Armenian.

The author has delivered a paper concerning the medallions of Armenia of the late Hellenistic period. Five of the discovered medallions are gold plated silver found in the baronial tomb of Sissian, four of them in gold discovered in Armavir, and another in gold found in Kamo. The medallions of Armavir and Kamo are made of fine foil of gold. The medallions of Armavir are prepared from the same die. The author concludes that the style of medallions reflect local eastern tradition influenced by Hellenistic art.

Հեղինակը զեկուցած է ուշ հելլենիստական շրջանի Հայաստանի մեդալիոններուն մասին: Ցայտնաբերուած մեդալիոններու հինգը ոսկեզրուած արծաթէ են, գտնուած Սիսիանի իշխանական դամբարանին մէջ: Չորսը՝ ոսկիէ, գտնուած Արմաւիրէն. մէկը՝ ոսկիէ, գըտնուած Կամոյէն: Արմաւիրի եւ Կամոյի մեդալիոնները ոսկիէ նուրբ թիթեղէ պատրաստուած են: Արմաւիրի մեդալիոնները պատրաստուած են միեւնոյն դրոշմով: Հեղինակը կ'եզրակացնէ թէ մեդալիոններու ոճը կը ցոլացնէ տեղական արեւելեան աւանդոյթներու եւ հելլենիստական արուեստի ազդեցութիւնը:

1208 KHACHATRIAN, Zhores. Medalony Armenii pozdneėllinisticheskoĭ ėpokhi [The Medallions of Armenia of Late Hellenistic Era] - Медальоны Армении позднеэллинистической эпохи, автор Ж. Д. Хачатрян. *Hanrapetakan errord gitakan konferans, nvirvats Hayastani mshakuyt'i ev arvesti problemnerin,*

papers read on 4-7 May 1977. Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, Institute of Arts, 1977, pp. 169-170. In Russian. See abstract of No. 1207.

1209 KHACHATRIAN, Zhores. *Les objets d'art en argent d'Arménie à l'époque hellénistique,* par Jaurès Khatchatrian. Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, Institute of Arts, II International Symposium on Armenian Art, 1978, 13 pp. In French. The author has delivered a paper concerning silver objects of art in Armenia during the Hellenistic era. The subjects discussed include silver and gold plated silver medallions found in the baronial tombs of Sissian and Kertch', silver vases and cups discovered in Sissian and Nihawand, silver sculpture discovered in Artaxata, silverware and bracelets found in a tomb of Sissian, etc.

Հեղինակը զեկուցած է հելլենիստական դարաշրջանի արծաթէ արուեստի առարկաներու մասին: Քննարկուած նիւթերը կը պարունակեն արծաթէ եւ ոսկեջրուած արծաթէ մեդալիոններ գտնուած Սիսիանի ու Կերչի իշխանական դամբարաններուն մէջ, արծաթէ ջրաման եւ գաւաթ գտնուած Սիսիանի ու Նիհաւենդի մէջ, արծաթէ քանդակագործութիւն գտնուած Արտաշատի մէջ, սեղանի արծաթեղէն եւ ապարանջայ գտնուած Սիսիանի դամբարանին մէջ եւն.:

1210 KHACHIKIAN, Levon S. The Ledger of the Merchant Hovhannes Joughayetsi, by Levon Khachikian. *Journal of the Asiatic Society,* Series IV, Vol. VIII (1966), No. 3, pp. 153-156. Two Armenian medals prepared on order of merchant K'erak are described. The obverses of the medals present the image of an Armenian merchant, Grigor K'erak, full-length and half-length respectively. The reverse is impressed with the "Agnus Dei," a lion to the left of it and the sun rising from the lion's back, a beehive with a swarm of bees below the "Agnus Dei." The English translation of obverse and reverse legends is given.

Նկարագրուած են երկու հայկական մեդալներ, ստեղծուած վաճառական Քերակի պատուերով: Մեդալներու ակողմերուն վրայ պատկերուած է հայ վաճառականի մը՝ Գրիգոր Քերակի լրիւ հասակը եւ կէս հասակը: Նոյնանման բեկողմերուն վրայ դրոշմուած է «Գառն Աստուծոյ», առիւծ մը ձախին, առիւծի կռնակէն ծագող արեւը

եւ հոյլ մը մեղուներով փեթակ մը «Գառն Աստուծոյ»ն ներքեւ: Երկու կողմերու խորագրութեանց անգլերէն թարգմանութիւնը տրուած է:

1211 KHANDOYAN, Constantine. *Soviet Armenia,* by Constantine Khandoyan. Yerevan: Armenian Society for Friendship and Cultural Relations with Foreign Countries, 1976, pp. 14-16, illus.

The history of the union of Eastern Armenia with Russia is reviewed. The Russian medals issued to commemorate the capture of Yerevan and Russian victory in 1827 and 1829 are presented.

Ուրուագծուած է արեւելեան Հայաստանի Ռուսիոյ միացման պատմութիւնը: Ներկայացուած են 1827 եւ 1829 թթ. թողարկուած ռուսական մեդալները՝ ի յիշատակ Երեւանի բերդի գրաւման եւ ռուսական յաղթանակներուն:

1212 K'VELIDZE, Lamara. [Catalogue of the 1976 Exhibition of Sculptor Lamara K'velidze]. Tbilisi: 1979. In Georgian and Armenian.

Renowned Georgian sculptor-medalist L. K'velidze (born in 1937) has created more than five hundred medals. A separate group of medals is called "The Armenians and Armenia." The medals are dedicated to Avedik' Issahakian, Gabriel Sundukian, Eghishē Ch'arents', Komitas, Martiros Sarian, Aram Khachaturian, Victor Hambardzumian, Hrach'ia Nersissian, Hovhannes Toumanian, Henry Sarkissian, Tigran Petrossian, Vahram P'ap'azian, Marietta Shahinian, and A. Dilbarian. Henry Sarkissian

Վրաց անուանի քանդակագործ մեդալագործ՝ Լ. Քուելիձէն (ծնած 1937 թ.) ստեղծել է աւելի քան հինգ հարիւր մեդալ: Մեդալների առանձին մի խումբ կոչւում է «Հայերը եւ Հայաստանը»: Մեդալներն են նուիրուած Աւետիք Իսահակեանին, Գաբրիէլ Սունդուկեանին, Եղիշէ Չարենցին, Կոմիտասին, Մարտիրոս Սարեանին, Արամ Խաչատրեանին, Վիկտոր Համբարձումեանին, Հրաչիա Ներսիսեանին, Յովհաննէս Թումանեանին, Հենրի Սարգսեանին, Տիգրան Պետրոսեանին, Վահրամ Փափազեանին, Մարիետա Շահինեանին եւ Ա. Դիլբարեանին: *Հենրի Սարգսեան*

1213 LOON, Gerard van. *Beschrijving van Nederlandsche historie-penningen,* ten vervolge op het werk van Gerard van Loon.

Amsterdam: Ipenbuur & van Seldam, 1848, pp. 380-382, No. CCCXLII, pl. XXXII, No. 342. In Dutch.

An oval shaped silver medal from the collection of the Royal Museum of The Hague is described. The medal was prepared in Amsterdam on the order of the Khaldariants' family in 1757. The obverse displays a crown, "Agnus Dei" on a globe, a female figure standing to the left and right, Armenian legend, etc. The reverse displays the Ten Commandments, Trinity, chalice, winged head, Armenian inscription, etc.

Մանրամասնութեամբ նկարագրուած է արծաթէ ձուաձեւ մեդալ մը, որ կը գտնուի Լը Հակի արքայական թանգարանը: Մեդալը պատրաստուած է Ամստերդամի մէջ 1757 թ. Խալդարեանց ընտանիքի ապրանքին վրայ: Ակողմը կը պատկերացնէ թագ, «Գառն Աստուծոյ»ն նստած երկրագունդին վրայ, աջին ու ձախին կանգնած կին մը, հայերէն արձանագրութիւն եւն.: Բեկողմը կը պատկերացնէ Տասնաբանեայ Պատուիրանները, երրորդութիւն, սկիհ, թեւաւոր գլուխ, հայերէն արձանագրութիւն եւն.:

1214 MACLER, Frédéric M. Médailles arméniennes, par Frédéric M. Macler. *Nouvelles Archives des Missions Scientifiques et Littéraires,* Vol. XXII (1917), No. 1, pp. 469-472, 1 pl. In French.

Four pieces relating to Armenia, kept in the museum of The Hague, are discussed. 1. Silver medal, oval shaped, 50 × 53 mm, 28.5 gm, prepared on the order of Jacobjan in Amsterdam in 1757. The obverse displays a crown and "Agnus Dei," etc; the reverse, a chalice, cross, Bible, Trinity, etc. 2. A silver medal very similar to the first, 39 × 42 mm, 22 gm, prepared on the order of Alexan, son of Mahtesi Maseh. 3. A round silver wedding medal, 38 mm, 18 gm. The obverse portrays the bride to the right of altar, and the groom to the left of altar. The reverse presents the Holy Ghost, the hands of the bride and groom above the altar, inscriptions in Armenian which read "Hov. Harut'iwn," "Holy Matrimony," "Divine Providence," etc. 4. A seal, very similar to the first medal, 49 × 53 mm, the inscription in Armenian reads Alexan, son of Mahtesi Maseh.

Քննարկուած են չորս կտորներ պահուած Լը Հակի թանգարանին մէջ: 1. Ձուաձեւ արծաթէ մեդալ, 50 × 53 մմ, 28·5 գր, պատրաստուած Յակոբջանի պատուէրով, Ամստերդամ, 1757 թ.: Ակողմը կը

պատկերացնէ թագ, «Գառն Աստուծոյ» եւն., բեկողմը՝ սկիհ, խաչ, Աստուածաչունչ, Երրորդութիւն եւն.: 2. Արծաթէ մեդալ մը չատ նման առաջինին, 39 × 42 մմ, 22 գր, պատրաստուած Մահտեսի Մասեհի որդի Ալեքսանի պատուէրով: 3. Կլոր ամուսնական արծաթէ մեդալ մը, 38 մմ, 18 գր: Ակողմը կը պատկերացնէ հարսը խորանին աջին կանգնած եւ փեսան՝ ձախին: Բեկողմը կը պատկերացնէ Ս. Հոգին, հարսին ու փեսային ձեռքերը խորանին վերեւ: Արձանագրութիւնները կը կարդացուին՝ «Ցով. ցարութիւն», «սուրբ ամուսնութիւն», «նախատեսութիւն Աստուածային» եւն.: 4. Կնիք մը, չատ նման առաջին մեդալին, 49 × 53 մմ, արձանագրութենէն կը կարդացուի՝ «Մահտեսի Մասեհի որդի Ալեքսան»:

1215 MEER, G. van der. Vier Armenische penningen, door G. van der Meer. *Geuzenpenning Munt- en Penningkundig Nieuws*, Vol. XI (July 1961), No. 3, pp. 29-33, illus. In Dutch.

Armenian wedding medals are described. The medals were designed and executed by Johan George Holtzhey in his workshop for the Armenian community of Holland during the eighteenth century. The following type medals are discussed: a silver medal prepared for Alexan of Maseh; a silver medal prepared for Jacobjan of Amsterdam in 1757; a round silver wedding medal, the obverse of which portrays the bride and groom on each side of the altar. The first two are similar in many respects. The obverses display a crown, "Agnus Dei," etc. The reverse displays a chalice, cross, Bible, etc. Armenian legends appear on both sides.

Նկարագրուած են հայկական հարսանեկան մեդալներ: Մեդալները ստեղծուած են արուեստագէտ գծագրիչ Ցոհան Գէորգ Հոլցհէյի աշխատանոցին մէջ ԺԸ դարու Հոլլանդայի հայ գաղութին համար: Քննարկուած են հետեւեալ տեսակի մեդալները.– արծաթէ մեդալ մը պատրաստուած Ալեքսան Մասեհի համար, արծաթէ մեդալ մը պատրաստուած Յակոբջանի համար, որ Հոլլանդայի Ամստերդամ քաղաքը կը գտնուէր 1757 թ., կլոր արծաթէ ամուսնական մեդալ մը, որուն ակողմը կը պատկերացնէ հարսն ու փեսան խորանի իւրաքանչիւր կողմը: Առաջին երկուքը նման են իրարու չատ տեսակէտներու մէջ: Ակողմերը կը պատկերացնեն թագ, «Գառն Աստուծոյ» եւն.: Բեկողմը կը ներկայացնէ սկիհ, խաչ, Աստուածաչունչ եւն.: Հայերէն արձանագրութիւններ կ'երեւին երկու կողմերուն վրայ:

1216 MEYER, Jr., D. C. *Catalogus van de hoogst Belangrijke verzameling gedenkpenningen betreffende Amsterdam. — Gildepenningen. — Loodjes. — toegangsbewijzen tot den schouwburg. — huwelijkspenningen. — penningen betreffende Luther en de Luthersche Gemeenten enz.,* door D. C. Meijer Jr. Amsterdam: R. W. P. de Vries, 1910, p. 17, No. 224, pl. II. In Dutch.

A wedding medal with Armenian inscription executed by J. G. Holtzhey in Amsterdam in 1749 is catalogued.

Յուցակագրուած է հայատառ հարսանեկան մեդալ մը, կերտուած Յ. Գ. Հոլցհէյի կողմէ, Ամստերդամի մէջ 1749 թ.։

1217 NERCESSIAN, Y. T. Armenia and the Los Angeles Medals, by Y. T. Nercessian. *Numismatist,* Vol. XCII (April 1979), No. 4, pp. 725-732, illus.

The history of Armenia is reviewed and the medals exhibited at the Armenian pavillion of the Soviet National exhibition, Los Angeles, 1977, are described. The series includes seven medals, 62 mm in diameter and 4 mm thick. 1. The pagan temple of Garni, built by the Armenian King Tiridates I (A.D. 66-75). 2. The Holy Etchmiadzin, founded by St. Gregory the Illuminator, fourth century. 3. The church of Zvartnots, erected by Catholicos Nerses the Builder (641-661). 4. The Armenian Memorial Monument of Yerevan, erected for the victims of 1915. 5. David of Sassoun, monument dedicated to the hero of the Armenian folk epic, created by sculptor Ervand Kotch'ar. 6. Yerevan government house, designed by architect A. T'amanian. 7. The Research Institute of Mechanical Engineering building of Yerevan, Armenia.

Հայաստանի պատմութիւնը ուրուագծուած է եւ նկարագրուած են Խորհրդային Միութեան Լոս Անճելըսի 1977 թ. ցուցահանդէսին հայկական տաղաւարին մէջ հրապարակուած մեդալները։ Համակարգը կը պարունակէ եօթը մեդալներ, 62 մմ տրամագիծ եւ 4 մմ հաստութիւն։ 1. Գառնիի հեթանոսական տաճարը, կառուցուած հայ Տրդատ Ա թագաւորին կողմէ (Յ.Ք. 66–75)։ 2. Սուրբ Էջմիածինը, հիմնուած Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչի կողմէ, Դ դար։ 3. Զուարթնոցի եկեղեցին, չինուած Ներսէս Շինարար կաթողիկոսի կողմէ (641–661 թթ.)։ 4. Երեւան քաղաքի հայ նահատակաց յուշարձանը, կառուցած 1915 թ. եղեռնի նահատակներուն։ 5. Սասունցի Դաւթի յուշար-

ձանը, նուիրուած հայ դիւցազնավէպի հերոսին, քանդակուած Երուանդ Քոչարի կողմէ: 6. Երեւանի կառավարական տունը, ծրագրուած ճարտարապետ Ա. Թամանեանի կողմէ: 7. Երեւանի մեքենաշինութեան գիտահետազօտական չէնքը:

1218 NERCESSIAN, Y. T. Hayastan — Los Anjeles medalionner [Armenia — Los Angeles Medallions] - *Հայաստան — Լոս Անջելես մեդալիոններ, գրեց՝ Ե. Թ. Ներսէսեան. Armenian Numismatic Journal,* Series I, Vol. V (September 1979), No. 3, pp. 27-29, pls. I-II, Nos. 1-8. In Armenian with English summary.
See abstract of No. 1217.

1219 NIGGLE, Paul. Drei armenische Medaillen, von Paul Niggle, photos von Emmi Kreutzer. *Numismatisches Nachrichtenblatt,* Vol. XX (October 1971), No. 10, pp. 320-321, 348, 1 pl. In German.
Three bronze medals dedicated to the composer Komitas are described. The first portrays the bust of Komitas on the obverse; the signature of Komitas and three water fowls are displayed on the reverse. The second also portrays the bust of Komitas; the reverse scenery depicts a farmer plowing the land against the silhouette of a mountain. The last medal represents Komitas standing; trees and a house can be seen on the reverse.

Նկարագրուած են երգահան Կոմիտասի նուիրուած երեք բրոնզէ մեդալները: Առաջինը կը պատկերացնէ Կոմիտասի կիսանդրին ակոզմին վրայ եւ կը ներկայացնէ Կոմիտասի ստորագրութիւնն ու երեք ջրահաւեր բեկոզմին վրայ: Երկրորդը նոյնպէս կը պատկերացնէ Կոմիտասի կիսանդրին եւ բեկոզմին վրայ կը նշմարուի մշակ մը հողը հերկած պարագային լեռան մը դիմաստուերին առջեւ: Վերջինը կը ներկայացնէ Կոմիտասը կանգնած եւ բեկոզմին վրայ կը տեսնուին ծառեր ու տուն մը:

1220 NUMISMATIST. Religious Significance Noted in New Issues. *Numismatist,* Vol. LXXXI (July 1968), No. 7, p. 884, illus.
Medals issued to mark the consecration of the St. Vartan cathedral are offered. The obverse is a representation of the cathedral while the reverse shows the profiles of St. Vardan and St. Mesrop. The medals are issued in silver and bronze.

Ընծայուած են Մ. Վարդան տաճարի օծման մեդալները: Ակողմին վրայ դրուագուած է եկեղեցւոյ նկարը եւ բեկողմը կը ցուցնէ Մ. Վարդանի եւ Մ. Մեսրոպի կիսանդրիները: Մեդալները թողարկուած են արծաթէ եւ բրոնզէ:

1221 O., A. O medali, chekanennoĭ v Tavrize v 1827 godu [A Medal Minted in Tabriz in 1827] - О медали, чеканенной в Тавризе в 1827 году, автор А. О. *Staraā Moneta*, (1912), No. 5, pp. 70-71. In Russian.

The history of an 1827 Russian medal, dedicated to the city of Yerevan, is authored based on the letters of Russian Commanding General I. F. Paskevitch and Finance Minister Kankrin.

Մտեղծուած է Երեւան քաղաքի նուիրուած 1827 թ. ռուսական մեդալի դրուագման պատմութիւնը, հիմնուած գեներալ Ի. Ֆ. Պասկեւիչի եւ ելեւմտական նախարար կանկրինի նամակներուն վրայ:

1222 PARSAMIAN, Vardan. Armenian-Russian Relations, by Vardan Parsamian, *Newsletter*, Vol. I (September-October 1978), Nos. 9-10, pp. 6-9, illus.

See abstract of No. 1223.

1223 PARSAMIAN, Vardan. Hay-ṛusakan haraberut'yunnerĕ XVII-XVIII darerum [Armeno-Russian Relations from the Seventeeth to Eighteenth Century] - *Հայ-ռուսական հարաբերութիւնները* XVII-XVIII *դարերում*, *գրեց Վարդան Պարսամեան*. *Sovetakan Hayastan*, Vol. XXXIV (October 1978) No. 10 (391), pp. 8-11, illus. In Armenian.

The history of this period is reviewed and the Russian medal issued to commemorate the capture of the fortress of Yerevan in 1829 is presented.

Այս շրջանի պատմութիւնը ուրուագծուած է եւ ներկայացուած է 1829 թ. թողարկուած ռուսական մեդալը՝ ի յիշատակ Երեւանի բերդի գրաւման:

1224 ROBINSON, D. Una "Coetanea" di Roma e di Babele, di D. Robinson. *Italia Numismatica*, Vol. XXI (May 1970), No. 5, p. 109, illus. In Italian.

The cuneiform inscription of King Arghishti (782 B.C.), discovered in the fortress of Erebouni, is presented and the bronze medal commemorating the 2750th anniversary of Yerevan is offered, where the obverse portrays the bust of Argishti and the reverse, charioteer driving a biga.

Ներկայացուած է Արգիշտի թագաւորին (782 Ն.Ք.) սեպագիր արձանագրութիւնը, գտնուած Էրեբունիի ամրոցին մէջ եւ ընծայուած է Երեւանի հաստատման 2750-ամեակի բրոնզէ մեդալը, ուր ակողմը կը պատկերացնէ Արգիշտիի կիսանդրին եւ բեկողմը՝ կառավարը կը վարէ մարտակառք մը։

1225 SAKISIAN, Arménag. A propos de deux médailles arméniennes de 1673 à l'effigie d'un marchand de Djoulfa près Ispahan, par Arménag Sakisian. *Revue Historique,* Year LIX, Vol. CLXXIV (July-August 1934), pp. 19-28, 1 pl. In French.

Two medals struck in 1673, probably in Venice, Italy, are described. One of the medals is 62 mm in diameter and the other is 50.5 mm in diameter. The obverses of both of them portray the likeness of a Persian Armenian merchant, Grigor of K'erak, in full-length and half-length. Both of the medals have the same reverse design: "Agnus Dei" to left, a beehive with a swarm of bees, Armenian legend, etc. The history of Armenian forced migration to Persia in the sixteenth century is narrated.

Նկարագրուած են երկու հայկական մեդալներ, կոխուած 1673 թ., հաւանաբար Իտալիոյ Վենետիկ քաղաքին մէջ։ Մեդալներէն մին ունի 62 մմ տրամագիծ, իսկ միւսը՝ 50.5 մմ։ Երկուքին ալ ակողմերը կը պատկերացնեն պարսկահայ վաճառականի մը նմանութիւնը՝ Գրիգոր Քերակի լրիւ հասակը եւ կէս հասակը։ Երկու մեդալներն ալ ունին նոյն դրուագումը իրենց բեկողմերուն վրայ՝ «Գառն Աստուծոյ»ն դէպի ձախ, հոյլ մը մեղուներով փեթակ մը, հայերէն խորագրութիւն եւն.։ Պատմագրուած է հայոց բռնագաղթը դէպի Պարսկաստան ԺԶ դ. մէջ։

1226 SAKISIAN, Arménag. A propos de deux médailles de 1673 à l'effigie d'un marchand arménien de Djoulfa près Ispahan, par Arménag Sakisian. *Pages d'Art Arménien.* Paris: Armenian

General Benevolent Union, Melkonian Foundation, 1940, pp. 115-126, pl. XLIII. In French.
See abstract of No. 1225.

1227 SARKISSIAN, Henry V. Amerikahay gaght'ōjakhi erku hayataṛ medal [Two Armenian Inscribed Medals of the Armenian Colony of America] - *Ամերիկահայ գաղթօջախի երկու հայատառ մեդալ, գրեց՝ Հ. Սարգսյան. Banber Erevani Hamalsarani,* Vol. VI (1972), No. 1 (16), pp. 241-244, illus. In Armenian.
The Armenian medals struck by the Armenian community of America are described. The first is a gold medal dedicated in 1944 to S. Bozarjian by the Arabkir Compatriot Society, located in Lynn, Massachusetts. The obverse of this 33 mm round medal depicts an Armenian woman and a spinning wheel. The second type medal was issued in 1968 on the occasion of the consecration of St. Vartan cathedral, New York City. The obverse portrays Mt. Ararat, Holy Etchmiadzin, Vardan Mamikonian, Mesrop Mashtots', and the Holy Ghost. The reverse presents the St. Vartan cathedral. This last type is prepared in gold, silver (issued in Armenian and English), and bronze.

Նկարագրուած են երկու հայատառ մեդալներ, կոխուած Ամերիկայի հայ գաղութին կողմէ: Առաջինը ոսկիէ մեդալ մըն է, նուիրուած Ս. Պոզարճեանին 1944 թ., Արաբկիրի Միութեան կողմէ, կազմուած Մասաչուսէթց նահանգի Լին քաղաքին մէջ: Այս 33 մմ մեդալի ակողմին վրայ դրուագուած է հայ կին մը եւ ճախարակ մը: Երկրորդ տեսակ մեդալը թողարկուած է 1968 թ., Նիւ Եորք քաղաքի Ս. Վարդան տաճարի օծման առթիւ: Ակողմը կը պատկերացնէ Արարատ լեռը, Ս. Էջմիածինը, Վարդան Մամիկոնեանը, Մեսրոպ Մաշտոցը եւ Ս. Հոգին: Բեկողմը կը ներկայացնէ Ս. Վարդանի տաճարը: Այս վերջին տեսակը չինուած է ոսկիէ, արծաթէ (թողարկուած հայատառ եւ անգլիատառ) եւ բրոնզէ:

1228 SARKISSIAN, Henry V. Arevelian Hayastanĕ ṛusakan medalayin arvesti hushardzannerum [Eastern Armenia on Russian Medallic Art Monuments] - *Արեվելյան Հայաստանը ռուսական մեդալային արվեստի հուշարձաններում, գրեց՝ Հ. Վ. Սարգսյան. Patmut'yan harts'er.* Yerevan: Ministry of Higher and

Secondary Specialized Education, University of Yerevan Publishers, 1978, pp. 235-243, illus. In Armenian.

The following Russian medals which were struck while Eastern Armenia was a part of the Russian Empire are discussed: a series of medals dedicated to the Russo-Persian (1826-1828) and Russo-Turkish (1828-1829) wars, four of which are related to Armenia, the occupation of Yerevan, the defeat of the Turkish army, the occupation of Kars, the occupation of Arzarum; the medals of the Lazarian (Lazarev) institute (1854); the medals of the marine painter Ivan Aivazovsky who was of Armenian descent (1887 and 1890); the medal of the city of Petrograd dedicated to the 1915 genocide of Armenians. In addition to the medals, the following decorations and orders of the Russian Empire are discussed which are the numismatic testimony of the Russian Imperial civil and military system: the coat of arms of the district of Yerevan (1878), which has also a variant known as "Assistant to village elder;" Russian regimental decoration, the first belongs to the regiment of King Mikhail Feodorovitch, established in 1909; the second belongs to the 188th infantry regiment, established in 1912; the third belongs to the 204th infantry regiment of Mikhail of Ardahan, established in 1911.

Քննարկուած են հետեւեալ ռուսական մեդալները, որոնք կոխուած են երբ արեւելեան Հայաստանը ռուսական կայսրութեան մի մասը կը կազմէր.- մի ամբողջ մեդալաշար նուիրուած ռուս-պարսկական (1826-1828) *եւ ռուս-թրքական* (1828-1829) *պատերազմներուն, որոնց չորսը կ'առնչուին Հայաստանի հետ՝ Երեւանի գրաւումը, թրքական բանակի ջախջախումը, Կարսի գրաւումը, Արզրումի գրաւումը. Լազարեան ճեմարանի մեդալները* (1854). *Հայազգի ծովանկարիչ Յովհաննէս Այվազովսքիի մեդալները* (1887 *եւ* 1890). *Պետրոգրադ քաղաքի մեդալը նուիրուած* 1915 *թ. Հայկական եղեռնին: Մեդալներէ զատ՝ քննարկուած են նաեւ հետեւեալ նշանները որոնք ռուսական կայսրութեան եւ ռազմական բնոյթի դրամագիտական վկայութիւններն են.- Երեւան նահանգի զինանշանը* (1878), *որու տարածուած օրինակներէն է նաեւ «Գիւղի աւագ օգնական» տարբերանշանը. ռուսական գնդային նշանը՝ առաջինը կը պատկանի Միխայէլ Թէոդորովիչ Թագաւորի գունդին, հիմնուած* 1909 *թուին. երկրորդը կը պատկանի* 188-*րդ հետեւակային գունդին, հիմնուած* 1912

թուին. երրորդը կը պատկանի Արդահանա-Միխայելովեան 204-րդ հետեւակային գունդին, հիմնուած 1911 թուին:

1229 SARKISSIAN, Henry V. Armenian Medallions Produced in America, by Henry Sarkissian. *Armenian Numismatic Journal,* Series I, Vol. I (December 1975), Nos. 3 & 4, pp. 16-18.
See abstract of No. 1245.

1230 SARKISSIAN, Henry V. Armenian-Russian Links — In Medals, by H. Sarkissian. *Armenia Today,* Vol. XI (1976), No. 2 (34), pp. 22-23, illus.
See abstract of No. 1239.

1231 SARKISSIAN, Henry V. Arménská Medaile, od Genrich Sarkisjan. Translated by M. Herborová. *Medaile,* (1975), No. 5, pp. 65-74, 2 pls. In Czechoslovakian.
The commemorative medals of the Armenian SSR issued in the past decade are presented in a condensed format. The following modern medals are discussed: 40th anniversary of Armenian SSR (1960), Komitas (1966), 50th anniversary of 1917 Russian revolution (1967), 2750th anniversary of founding of Yerevan (1968), Hovhannes Toumanian (1969), 100th anniversary of Lenin (1970), Armenian youth (1970), 50th anniversary of Armenian SSR (1970), Spendiarian (1971), and many ancient architectural monuments like Garni and Sanahin.

Համառօտ ձեւով մը ներկայացուած են Հայաստանի ՍԽՀ կողմէ վերջին տասնամեակի ընթացքին թողարկուած յուշամեդալները: Քննարկուած են հետեւեալ արդիական մեդալները.- 40-րդ տարեդարձ Հայաստանի ՍԽՀ (1960), Կոմիտաս (1966), 50-րդ տարեդարձ Ռուսիոյ 1917-ի յեղափոխութեան (1967), Երեւանի հիմնարկութեան 2750-րդ տարեդարձ (1968), Յովհաննէս Թումանեան (1969), Լենինի 100-րդ տարեդարձ (1970), հայ երիտասարդութիւն (1970), 50-րդ տարեդարձ Հայաստանի ՍԽՀ (1970), Սպենդիարեան (1971) եւ ուրիշ չատ հին ճարտարապետական յուշարձաններ նման Գառնիի եւ Սանահինի:

1232 SARKISSIAN, Henry V. Armíânskaíâ tema v russkom

medalernom iskusstve [The Armenian Theme in Russian Medallic Art] - Армянская тема в русском медальерном искусстве, автор Г. В. Саркисян. *Ashkhatut'yunner Hayastani Patmut'ian Petakan T'angarani,* Vol. VI (1975), pp. 114-142, 3 pls. In Russian with Armenian summary.

The author discusses the following Russian medals which are dedicated to the Armenians or are related to Armenia: medals to commemorate the cultivation of mulberry trees and for making the most perfect silk (1799), a series of medals to observe the Russo-Persian (1826-1828) and Russo-Turkish (1828-1829) wars, the medals of the Armenian Lazarian (Lazarev) Institute of Moscow (1854) and the Sanasarian School of Arzarum (1881) and the history of their birth are described in detail, and, lastly, a medal by Russians for Armenians in the years of trials (1915) to express brotherhood and solidarity toward the Armenian people.

Հեղինակը կը քննարկէ հետեւեալ ռուսական մեդալները, որոնք նուիրուած են հայերուն կամ առնչութիւն ունին Հայաստանի հետ.- Ռուսիոյ մէջ թութի ծառի եւ չերամի մշակութեան զարգացման նուիրուած մեդալներ (1799), մի ամբողջ մեդալաշար նուիրուած ռուս-պարսկական (1826-1828) եւ ռուս-թրքական (1828-1829) պատերազմներուն, մանրամասնութեամբ նկարագրուած են Մոսկուայի Լազարեան ձեմարանի (1854) ու Արզրումի Սանասարեան վարժարանի (1881) մեդալները եւ անոնց ծագման պատմութիւնը, իսկ վերջինը՝ մեդալ մը ռուսերու կողմէ հայոց համար արտայայտելու իրենց եղբայրութիւնն ու միասնականութիւնը 1915 թ. չարաչուք օրերուն:

1233 SARKISSIAN, Henry V. Armîânskie medali, izgotovlennye v Gollandii [Armenian Medals Created in Holland] - Армянские медали, изготовленные в Голландии, автор Генрих Саркисян. *Lraber Hasarakakan Gitut'yunneri,* Vol. XLI (March 1980), No. 3 (447), pp. 65-72, illus., 1 pl. In Russian with Armenian summary.

Commemorative medals in the names of Alexan, son of Maseh, and Ohan Khaldariants' were engraved in the Armenian colony of Amsterdam in the eighteenth century. Armenian and foreign scholars had been interested with these medals in the nineteenth century. On this subject, articles have been written by van der

Loon, I. Dirks, A. O. van Kerkwijk, V. T'orgomian, van der Meer, van der Voort, and others. Seven medals attributed to Alexan (four in gold, one in silver, two in lead) and two medals attributed to Ohan (silver and brass) are discussed. Both groups of medals are very similar in design but differ in inscription; they reflect iconography and epigraphy relating to the Armenian family way of life and religious faith.

ԺԸ դ· Ամստերդամի հայկական գաղթօջախին մէջ կերտուած են յիշատակային մեդալներ, դրուագուած Մասեհի որդի Ալեքսանի եւ Օհան Խալդարեանցի անուններով: Հայ եւ օտար բանասէրներ հետաքրքրուած են այս մեդալներով ԺԹ դ· մէջ: Այս մասին յօդուածներ ստորագրած են վան դեր Լոոնը, Ի· Դիրքսը, Ա· Օ· վան Կերկվէյկը, Վ· Թորգոմեանը, վան դեր Մեերը, վան դեր Վոորտը եւ ուրիշներ: Քննարկուած են Ալեքսանի անունով եօթ (չորս ոսկիէ, մէկ արծաթէ, երկու կապարէ) եւ Օհանի անունով երկու յայտնի մեդալներ (արծաթէ եւ արոյրէ): Մեդալներու երկու խումբերն ալ պատկերագրութեամբ միանման են եւ կը տարբերին իրենց արձանագրութիւններով· կը ցոլացնեն ազգային ընտանեկան ու կրօնական կերպարներ եւ աւոյթներ:

1234 SARKISSIAN, Henry V. Armi͡anskie semeĭnye pami͡atnye medali i ikh simvolika [The Armenian Family Commemorative Medals and Their Symbolism] - Армянские семейные памятные медали и их символика, автор Г. В. Саркисян. *Tezisy dokladov Vsesoi͡uznoĭ sessii, posvi͡ashchënnoĭ itogam polevykh ėtnograficheskikh i antropologicheskikh issledovaniĭ, 1976-1977 gg.* Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, 1978, pp. 224-225. In Russian.

The abridged form of the paper, read by the author to the session of the USSR ethnographers, is presented. The Armenian medals, particularly those designed during the seventeenth to eighteenth century, display family customs and are utilized as ornaments, devotional medals, etc. Discussed in detail are the symbols, emblems, iconographic data: dove, beehive, bee, "Agnus Dei," etc. The meaning and the explanation on the medals are examined. The Armenian medals, depicting family way of life, present a unique subject to the ethnographers. Their study aids in unveiling many questions on the

customs and habits of the Armenians. This group of Armenian medals is expanding with new specimens and as a tradition it has continued to our days. Author

Տրուած է հեղինակի կողմից ազգագրագէտների համամիութենական նստաշրջանում կարդացուած զեկուցման սեղմ բովանդակութիւնը: Հայկական մեդալները, յատկապէս ստեղծուած ժէ-ժԸ դդ., կրում են նաեւ ընտանեկան-կենցաղային նշանակութիւն, օգտագործուելով որպէս զարդ, պահպանակ եւ այլն: Մանրամասն քննարկւում են այս կարգի մեդալների վրայ եղած խորհրդանիշները, էմբլեմները, պատկերագրական տուեալները, ինչպէս աղաւնի, փեթակ, մեղու, «Գառն Աստուծոյ» եւ այլն: Քննւում է մեդալների վրայ եղած գրութիւնների նշանակութիւնը եւ բացատրութիւնը: Հայկական ընտանեկան մեդալները իւրատեսակ նիւթ են հանդիսանում ազգագրագէտների համար: Նրանց միջոցով կարելի է պարզել հայերի կենցաղի եւ սովորոյթների չատ հարցեր: Հայկական մեդալների այս խումբը չարունակւում է համալրուել նոր օրինակներով եւ որպէս աւանդոյթ չարունակում է մինչեւ մեր օրերը: Հեղինակը

1235 SARKISSIAN, Henry V. Avetik' Isahakiani dimak'andakě medalayin arvestum [Avetik Issahakian's Portrait in Medallic Art] - *Ավետիք Իսահակյանի դիմաքանդակը մեդալային արվեստում, գրեց՝ Հ. Վ. Սարգսյան. Patma-Banasirakan Handes,* Vol. XVIII (1975), No. 3 (70), pp. 83-86, illus. In Armenian with Russian summary.

The medals of the famous Armenian poet Avetik' Issahakian are presented as follows: poet's 80th birthday (1955) anniversary bronze medal, one copy authored by Suren Step'anian; a rectangular lead plaque, one copy prepared by A. Edilian; a copper medal dedicated to the poet in 1969, one copy prepared; an alloy medal dedicated to the poet's memory in 1970, 20 experimental copies prepared.

Քննարկուած են հռչակաւոր հայ բանաստեղծ Աւետիք Իսահակեանին նուիրուած հետեւեալ մեդալները.- բանաստեղծի ծննդեան 80-ամեակի (1955) տարեդարձի բրոնզէ մեդալը, մի օրինակ պատրաստուած, հեղինակ՝ Սուրէն Ստեփանեան. քառանկիւնաձեւ կապարէ մանրաքանդակ, մի օրինակ պատրաստուած Ա. Էդիլեանի կողմէ. պղինձէ մեդալ մը բանաստեղծին նուիրուած 1969 թուին, մէկ օրինակ

պատրաստուած· բանաստեղծի յիշատակին նուիրուած 1970 թ·, եր-
կու տասնեակ փորձնական օրինակներ, մելխիորէն պատրաստուած:

1236 SARKISSIAN, Henry V. The Commemorative Medal of the International Symposium on Armenian Art, by Henry Sarkissian. *Armenian Numismatic Journal,* Series I, Vol. V (December 1979), No. 4, p. 39, pl. III.

See abstract of No. 1244.

1237 SARKISSIAN, Henry V. Dan lîûbvi i uvazheniîâ [Contribution of Love and Respect] - *Дань дюбви и уважения,* автор Генрих Саркисян. *Armeniīā Segodnīā,* Vol. XII (1975), No. 2 (30), pp. 18-19, illus. In Russian.

See abstract of No. 1235.

1238 SARKISSIAN, Henry V. Drei armenische Medaillen — Nachträge und Berichtigungen, von Henrich Sarkisjan. *Numismatisches Nachrichtenblatt,* Vol. XXIV (August 1975), No. 8, pp. 333-335, 1 pl. In German.

Three bronze medals dedicated to the composer Komitas are described. The first, designed by Mnats'akan T'amrazian, portrays the bust of Komitas on the obverse; the signature of Komitas and three cranes are displayed on the reverse. The second, designed by Step'an K'urk'ch'ian, also portrays the bust of Komitas on the obverse; the reverse scenery depicts a farmer plowing the land against the silhouette of a mountain. The last medal, designed by T'amrazian, represents Komitas standing among the corpses of the Armenians martyred during the 1915 massacres; trees and houses can be seen on the reverse.

Նկարագրուած են երգահան Կոմիտասի նուիրուած երեք բրոնզէ մեդալները: Առաջինը, ստեղծուած Մնացական Թամրազեանի կողմէ, կը պատկերացնէ Կոմիտասի կիսանդրին ակողմին վրայ եւ կը ներկայացնէ Կոմիտասի ստորագրութիւնն ու երեք կռունկներ բեկողմին վրայ: Երկրորդը, հեղինակուած Ստեփան Քիւրքչեանի կողմէ, նոյնպէս ակողմին վրայ պատկերուած է Կոմիտասի կիսանդրին եւ բեկողմին վրայ կը նշմարուի մշակ մը հողը հերկած պարագային լեռան մը դիմաստուերին առջեւ: Վերջինը, ստեղծուած Թամրազեանի կող-

մէ, կը ներկայացնէ Կոմիտասը 1915-ի եղեռնի հայ նահատակներու դիակներուն միջեւ կանգնած եւ բեկորմին վրայ կը տեսնուին ծառեր ու տուներ:

1239 SARKISSIAN, Henry V. Druzhbe posvîashchaetsîâ [Dedicated to Friendship] - Дружбе посвящается, автор Генрих Саркисян. *Komsomolets*, (16 January 1979), No. 7 (5200), illus. In Russian.

The article describes four medallions dedicated to the 150th anniversary of the joining of Eastern Armenia to Russia. The medallions depict the theme of a Russian soldier shaking hands with an Armenian volunteer; a Russian soldier and an Armenian volunteer in front of a cannon where an eagle sits with wings spread; a youngster holding a flag, a horn with the background of Yerevan City Hall and Mt. Ararat; the city of Yerevan and a heart, the statue of David of Sassoun, 150 years, etc.

Յօդուածը կը նկարագրէ չորս մեդալիոններ, նուիրուած արեւելեան Հայաստանի Ռուսիոյ միացման 150-ամեակին: Մեդալիոնները կը ներկայացնեն՝ ձեռք սեղմած ռուս զինուորն ու հայ կամաւորը· ռուս զինուորն ու հայ կամաւորը թնդանօթին առջեւ, որուն վրայ թեւաբաց արծիւ մը կը նստի· պատանի մը կը բռնէ դրօշակ եւ փող մը, որու ետին կը տեսնուի Երեւանի քաղաքապետարանն ու Արարատ լեռը· Երեւան քաղաքն ու սիրտ մը, Սասունցի Դաւիթի արձանը, 150 տարի եւն·:

1240 SARKISSIAN, Henry V. Eghishe Ch'arents'in nvirvats hishatakayin medalner [Commemorative Medals Dedicated to Yeghishē Ch'arents'] - *Եղիշե Չարենցին նվիրված հիշատակային մեդալներ, գրեց՝ Հ· Վ· Սարգսյան· Banber Hayastani Arkhivneri*, Vol. XIX (1978), No. 3 (52), pp. 270-278, illus. In Armenian with Russian summary.

The author discusses the medals and their expressions dedicated to the memory of Armenian poet Yeghishē Ch'arents'. He describes the medals and reviews the historical events which caused the issue of these medals. Most of them were issued to observe his 70th and 80th anniversaries and display the bust of this famous poet. The medals in question were designed by the following: the Mekhitarist Congregation of Venice, A. A. Hovsep'ian, Lamara K'velidze, H. A.

Muradian, verses of his poems, and Ara Shiraz. Sarkissian thinks that all of these medals were designed to capture the inner world of the young poet, who expressed the changes of this period more than any other contemporary and yet remained loyal to his principles.

Հեղինակը կը քննարկէ հայ բանաստեղծ Եղիչէ Զարենցին նուիրուած մեդալները ու անոնց վրայի արտայայտութիւնները: Ինք կը նկարագրէ մեդալները, ապա կը քննէ անոնց դրուագման չարժառիթները: Մեդալներու մեծամասնութիւնը թողարկուած են բանաստեղծին 70-ամեայ եւ 80-ամեայ տարեդարձներուն առթիւ ու կը ներկայացնեն մեծ բանաստեղծին կիսանդրին եւ մանրաքանդակը: Ինդրոյ առարկայ մեդալները ստեղծուած են հետեւեալներուն կողմէ.- Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութիւն, Ա. Ա. Յովսէփեան, Լամարա Քուելիձէ, Յ. Ա. Մուրադեան, հատուածներ իր բանաստեղծութիւններէն եւ Արա Շիրազ: Սարգսեան կ'եզրակացնէ թէ այս մեդալները ստեղծուած են արտայայտելու երիտասարդ բանաստեղծին ներաշխարհը, որ կրցաւ արտայայտել այս դարաշրջանի վերափոխումները աւելի քան թէ իր ժամանակակիցները ու մնաց հաւատարիմ իր սկզբունքներուն:

1241 SARKISSIAN, Henry V. Ĕntanik'ĕ ev mayrut'uně medalneri vra [The Family and Motherhood on Medals] - *Ընտանիքը եվ մայրությունը մեդալների վրա, գրեց՝ Հենրի Սարգսյան. Hayastani Ashkhatavoruhi,* Vol. XLVIII (1971), No. 10, pp. 9-10, illus. In Armenian.

The following artists designed medals immortalizing the idea of motherhood, family, love, and childhood: Antonio Pizano, wedding medal in 1444; Martin Holtzhey, wedding medals for the Armenian community of Amsterdam in the seventeenth century; Sebastian Dadler, wedding medals in the seventeenth century, Yusef Markevitch, motherhood, first love, first kiss, the Slav maiden, etc.; Edward Goyoli, my happiness; Ian Fisher, Christinka in 1942; B. Mikeshini, motherhood and childhood in society in 1920; Marina Eshba, a woman on her knees placing a wreath; Matvei Manizer, Ulianova in 1960-1962; Valentina Zeile, women.

Մայրութիւն, ընտանիք, սէր եւ մանկութիւն յաւերժացնող մեդալներ ստեղծուած են հետեւեալ արուեստագէտներու կողմէ.- Անտոնիո Պիզանո՝ 1444 թ. հարսանեկան մեդալ, Մարտին Հոլցհէյ՝

Հարսանեկան մեդալներ Ամստերդամի հայ գաղութին համար ժէ դ. մէջ, Սեբաստիան Դաղլեր՝ ժէ դ. հարսանեկան մեդալ, Եուզէֆ Մարկեւիչ՝ մայրութիւն, առաջին սէր, առաջին համբոյր, սլավոնուհին եւն., Էդուարդ Գոյոլի՝ իմ երջանկութիւն, Իան Ֆիչեր՝ 1942 թ. Կրիստինկա, Բ. Միկեչինի՝ 1920 թ. մայրութիւն եւ մանկութիւն ընկերութեան մէջ, Մարինա Էչբա՝ պսակ դնող ծնկաչոք կին, Մատվէյ Մանիզէր՝ 1960–1962 թթ. Ուլիանովներ, Վալենտինա Զէյլէ՝ կանայք:

1242 SARKISSIAN, Henry V. Erevanian medalner [Medals of Yerevan] - *Երեվանյան մեդալներ*, գրեց՝ *Հենրի Սարգսյան. Gitut'yun ev Tekhnika*, Vol. VI (1968), No. 10 (62), pp. 15-22, illus. In Armenian.

The following medals dedicated to Yerevan are described: the liberation of the Yerevan fortress (1827); Russo-Persian and Russo-Turkish wars (early nineteenth century), the 40th anniversary of Soviet Armenia (1960), Mashtots' Matenadaran (1967), the 50th anniversary of the Russian revolution (1967), the 1915 Armenian memorial monument of the city of Yerevan (1968), the Armenian children of Yerevan, Yerevan film festival (1968), Argishti I and the 2750th anniversary of Yerevan (1968), Erebouni and the 2750th anniversary of Yerevan (1968).

Նկարագրուած են Երեւանի նուիրուած հետեւեալ մեդալները.– Երեւանի բերդին գրաւումը (1827), *ռուս–պարսկական եւ ռուս–թրքական պատերազմները* (վաղ ԺԹ դար), *Խորհրդային Հայաստանի 40–րդ տարեդարձը* (1960), *Մաշտոցի անուան Մատենադարանը* (1967), *ռուսական յեղափոխութեան 50–րդ տարեդարձը* (1967), 1915 *թ. եղեռնի նահատակներուն յուշարձանը* (1968), *Երեւան ծնած երախաներու մեդալը, Երեւանի կինոֆիլմին ֆեստիվալը* (1968), *Արգիշտի Ա եւ Երեւանի 2750–րդ տարեդարձը* (1968), *Էրեբունի եւ Երեւանի 2750–րդ տարեդարձը* (1968):

1243 SARKISSIAN, HENRY V. Erku namak 1827 t'. Erevani gravmanĕ nvirvats medali veraberyal [Two Letters Related to the 1827 Yerevan Occupation Medal] - *Երկու նամակ 1827 թ. Երեվանի գրավմանը նվիրված մեդալի վերաբերյալ*, գրեց՝ *Հենրի Սարգսյան. Banber Hayastani Arkhivneri*, Vol. XV (1974), No.

3 (38), pp. 75-82, illus. In Armenian, the letters in question in Russian with Armenian translation.

A brief history of the Yerevan occupation by the Russian armed forces in 1827 and the description of the Yerevan occupation medal is presented, which displays a double headed eagle on the back of a lion. The complete text of two letters written by the Russian Commanding General, I. F. Paskevitch, and the Finance Minister, E. F. Kankrin, is published.

Ներկայացուած է ռուսական զօրքերու կողմէ 1827 թ. Երեւանի գրաւման համառօտ պատմութիւնը եւ Երեւանի գրաւմանը նուիրուած մեդալը, որ կը պատկերացնէ երկգլխանի արծիւ մը առիւծի մը մէջքին վրայ: Հրատարակուած են երկու նամակներ, գրուած Ռուսիոյ հրամանատար գեներալ Ի. Ֆ. Պասկեւիչի եւ ելեւմտական նախարար Ե. Ֆ. Կանկրինի կողմէ:

1244 SARKISSIAN, Henry V. Hay aruesti mijazgayin gitazhoghovi hishatagayin medalě [The Commemorative Medal of the International Symposium on Armenian Art] - *Հայ արուեստի միջազգային գիտաժողովի յիշատակային մեդալը*, գրեց՝ *Հենրի Սարգսեան. Armenian Numismatic Journal*, Series I, Vol. V (December 1979), No. 4, pp. 37-39, pl. III. In Armenian with English summary.

The second international sypmosium on Armenian art is reported and comments are made on the paper delivered by Khatchik Mousheghian entitled "The Portraits of Armenian Kings of the Hellenistic Era." Then the commemorative medal dedicated to this symposium is described. The medal displays an eagle and the emblem of eternity. The legend is published. The medal is made of bronze, 64 mm, and is authored by Khatchik Muradian. Also, a pin medal, made of pewter, 35 mm, is similar to the medal. A set of five postage stamps and an art package is issued which include Armenian architectural monuments.

Տեղեկագրուած են հայ արուեստի նուիրուած միջազգային երկրորդ գիտաժողովը եւ Խաչիկ Մուշեղեանի զեկուցումը, նուիրուած «Հելլենական դարաշրջանի հայկական թագաւորների դիմապատկերներ»ուն: Ապա նկարագրուած է սոյն գիտաժողովի նուիրուած յիշատակային մեդալը: Մեդալին վրայ պատկերուած է արծիւ մը եւ

յաւերժութեան նշանը: Հրատարակուած է խորագրութիւնը: Մեդալը չինուած է բրոնզէ, 64 մմ եւ հեղինակն է Խաչիկ Մուրադեանը: Շինուած է նաեւ կրծքանշան մը սպիտակ մետաղէ, 35 մմ, նման մեդալին: Թողարկուած են նաեւ հինգ դրոշմաթուղթերու շար մը եւ գեղարուեստական ծրար մը, որոնք կը պարունակեն հայ ճարտարապետական կոթողներ:

1245 SARKISSIAN, Henry V. Hayataṛ medalner t'ogharkuats Amerikayum [Armenian Medallions Produced in America] - *Հայատառ մեդալներ թողարկուած Ամերիկայում*, գրեց՝ Հենրի Սարգսեան. *Armenian Numismatic Journal*, Series I, Vol. I (December 1975), Nos. 3 & 4, pp. 13-18. In Armenian with English summary.

The following medals issued in the United States of America are discussed: an Armenian gold medal dedicated to Sargis Bozarjian in 1944; St. Vartan cathedral consecration medals, designed by Paul Z. Bedoukian, issued 1 type in gold, 2 in silver, and 1 in bronze, 1968; Komitas centennial medals, dedicated in 1967, authored by A. Agopoff, 1 in gold, 1 in silver, and 1 in bronze; 75th anniversary medals of the founding of the Diocese of the Armenian Church in America, dedicated in 1973, designed by D. Dingilian, 1 in gold, 1 in silver, and 1 in bronze. All of the above medals, with the exception of the first, were issued with the initiative of Paul Bedoukian.

Քննարկուած են հետեւեալ մեդալները, թողարկուած Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներուն մէջ.- հայ ոսկիէ մեդալ մը, նուիրուած Սարգիս Պոզարճեանին 1944 թուականին. Մ. Վարդան տաճարի բացման մեդալները, հեղինակուած Զարեհ Պտուկեանի կողմէ եւ նուիրուած 1968 թ., թողարկուած 1 տեսակ ոսկիէ, 2 արծաթէ, եւ 1 բրոնզէ. Կոմիտասի հարիւրամեակի մեդալները, հեղինակուած Ա. Ակոբովի կողմէ 1967 թ., 1 ոսկիէ, 1 արծաթէ եւ 1 բրոնզէ. ԱՄՆ-ի Հայկական Առաջնորդարանի հիմնադրման 75-ամեակի մեդալները, պատրաստուած Տ. Տինգիլեանի կողմէ 1973 թ., 1 ոսկիէ, 1 արծաթէ, եւ 1 բրոնզէ: Վերոյիշեալ բոլոր մեդալները, բացի առաջինէն, թողարկուած են Զարեհ Պտուկեանի նախաձեռնութեամբ:

1246 SARKISSIAN, Henry V. Haykakan harsanekan medalner [Armenian Wedding Medals] - *Հայկական հարսանեկան մեդալ-*

ներ, գրեց՝ Հ. Վ. Սարգսյան. Lraber Hasarakakan Gitut'yunneri, Vol. XXXV (July 1974), No. 7 (379), pp. 48-56, 2 pls., illus. In Armenian with Russian summary.

The following Armenian wedding medals are discussed: a gold medal designed by Dutch medalist M. Holtzhey in the eighteenth century, 50 mm, the obverse displays a newly wed couple in front of an altar, the reverse, the winged genius holding a burning torch; six different medals where the similar obverse design depicts a newly wed couple in front of an altar, the reverse, two holding hands above an altar, designed by J. G. Holtzhey in the eighteenth century in gold, silver, and bronze; two gold medals, where the obverse depicts a newly wed couple and the Holy Ghost, the reverse, two cornucipiaes and peacocks, designed in the nineteenth century by Armenian craftsmen of Lvov, Poland. In Armenia, to revive this beautiful custom, a new bronze wedding medal was issued in 1972, where the obverse displays the bride and groom on the right and left sides of a tree.

Քննարկուած են հետեւեալ հայկական հարսանեկան մեդալները.- ԺԸ դարուն չինուած ոսկիէ մեդալ մը, որու հեղինակն է Հոլլանդացի Հոլցհէյը, տրամագիծ՝ 50 մմ, ակողմը կը պատկերացնէ նորապսակ ամոլ մը խորանին առջեւ, բեկողմը՝ թեւաւոր ոգին որ կը բռնէ բոցավառ ջահ մը. վեց տարբեր մեդալներ որոնց նման ակողմերը կը ներկայացնեն նորապսակ ամոլ մը խորանին առջեւ, բեկողմը՝ իրարու սեղմուած զոյգ մը ձեռքեր խորանին վերեւ, հեղինակ՝ Ց. Գ. Հոլցհէյ, չինուած՝ ԺԸ դարուն ոսկիէ, արծաթէ եւ պղինձէ. երկու ոսկիէ մեդալներ, ուր ակողմը կը պատկերացնէ նորապսակ ամոլ մը եւ Ս. Հոգին, բեկողմը՝ երկու ամաթեղջիւրներ եւ սիրամարգեր, չինուած ԺԹ դարուն Լեհաստանի Լվով քաղաքի հայ վարպետներուն կողմէ: Վերակենդանացնելու համար այս գեղեցիկ սովորութիւնը, Հայաստանի մէջ թողարկուած է հարսանեկան բրոնզէ մեդալ մը 1972 թ., ուր կը տեսնուին հարսն ու փեսան ծառի մը աջին ու ձախին:

1247 SARKISSIAN, Henry V. Haykakan harsanekan shk'anshanner [Armenian Wedding Medals] - *Հայկական հարսանեկան չքանչաններ, գրեց՝ Հ. Սարգիսեան. Marmara,* Vol. XXXVI (11 January 1976), No. 11,376, pp. 2, 3. In Armenian.

Armenian wedding medals struck in Europe are described. On this occasion numismatic articles were published in the Soviet Union and Western Europe. In 1973, an article penned by the author was published where wedding medals in gold, silver, and copper struck in Amsterdam, Holland and Lvov, Poland were examined. Displays and slogans relating to family life, matrimony, and religious quotes are engraved on the medals. According to the author, the Armenians have emulated the good habits of local people, recorded their wedding festivities with medals, which have given them national expression.

Նկարագրուած են հայկական հարսանեկան չքանչաններ, դրուագուած Եւրոպայի մէջ: Այս առիթով դրամագիտական բնոյթի յօդուածներ լոյս տեսած են Խորհրդային Միութիւն եւ Արեւմտեան Եւրոպա: 1973 թ. լոյս տեսած է հեղինակին մի յօդուածը, ուր քննութեան առնուած են ամուսնական չքանչաններ, դրուագուած ոսկիէ, արծաթէ եւ պղինձէ՝ Հոլլանդայի Ամստերդամ եւ Լեհաստանի Լվով քաղաքներուն մէջ: Շքանչաններուն վրայ դրուագուած են կրօնական, ընտանեկան կենցաղային կերպարներ եւ ասոյթներ: Ըստ հեղինակին, հայերը ընդօրինակելով տեղացիներու գեղեցիկ սովորութիւնը, չքանչաններով յիշատակած են հարսանեկան հանդէսները՝ անոնց տալով ազգային բնոյթ:

1248 SARKISSIAN, Henry V. Haykakan medalayin arvesti hushardzanner [Monuments of Armenian Medallic Art] - *Հայկական մեդալային արվեստի հուշարձաններ*, գրեց՝ Հենրի Սարգսյան. *Etchmiadzin*, Vol. XXVII (December 1970), No. 12, pp. 43-49, 3 pls. In Armenian.

Numerous Armenian medals issued in many parts of the world are described by the author. They are classified into several types: Armenian wedding, Yerevan occupation, Russo-Persian and Russo-Turkish wars, Sanasarian school, Armenian community of Poland, Mekhitarist Congregation, the journey of Vasken I Catholicos out of Armenia, consecration of the St. Vartan cathedral of New York City, centennial of Komitas, 50th anniversary of the Armenian genocide, centennial of Calouste Gulbenkian, 2750th anniversary of Yerevan's founding, centennial of Hovhannes Toumanian, city of

Leninakan, 2000th anniversary of Armenian theatre, and Holy Oil blessing from Etchmiadzin.

Զանազան հայկական մեդալներ, թողարկուած սփիւռքի եւ Հայաստանի մէջ, նկարագրուած են հեղինակին կողմէ: Բաժնուած են հետեւեալ խումբերու.- հայկական հարսանեկան, Երեւանի գրաւման, ռուս-պարսկական եւ ռուս-թրքական պատերազմներ, Սանասարեան վարժարան, Լեհաստանի հայ գաղութ, Մխիթարեան Միաբանութիւն, Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի արտասահմանեան ուղեւորութիւն, Նիւ Եորքի Ս. Վարդան Մայր եկեղեցիի օծում, Կոմիտասի ծննդեան հարիւրամեակ, հայ եղեռնի 50-ամեակ, Գալուստ Կիւլպէնկեանի ծննդեան հարիւրամեակ, Երեւանի 2750-ամեակ, Ցովհաննէս Թումանեանի ծննդեան հարիւրամեակ, Լենինական քաղաք, հայ թատրոնի 2000-րդ տարի եւ Էջմիածնէն սրբալոյս միւռոնի օրհնութիւն:

1249 SARKISSIAN, Henry V. Hobelyanakan medalner Av. Isahakiani patkerov [Jubilee Medals with Avetik' Issahakian's Portrait] - *Հոբելեանական մեդալներ Ավ. Իսահակեանի պատկերով, գրեց՝ Հենրի Սարգսյան. Banber Hayastani Arkhivneri,* Vol. XVII (1976), No. 2 (45), pp. 139-142, illus. In Armenian with Russian summary.

The following commemorative medals of poet Avetik' Issahakian's birth centennial were issued during the period of festivity: a copper medal, 70 mm diameter, designed by sculptor Ara Harut'iwnian; a copper medal, 70 mm diameter, designed by K. Galstian; a bronze medal, 140 mm diameter, designed by Georgian artist Lamara K'velidze in 1975. All of the medals display the portrait of Issahakian on their obverse.

Թողարկուած են Աւետիք Իսահակեանի նուիրուած հետեւեալ յիշատակային մեդալները, տօնելու համար բանաստեղծի ծննդեան յոբելեանին հարիւրամեակը.- պղինձէ մեդալ մը, 70 մմ տրամագիծ, հեղինակուած քանդակագործ Արա Ցարուխիւնեանի կողմէ. պղինձէ մեդալ մը, 70 մմ տրամագիծ, դրուագուած Կ. Գալստեանի մտահղացմամբ. բրոնզէ մեդալ մը, 140 մմ տրամագիծ, ստեղծուած վրացի քանդակագործ Լամարա Քուէլիձէի կողմէ 1975 թ.: Բոլոր մեդալները կը պատկերացնեն Իսահակեանի դիմանկարը իրենց ակողմին վրայ:

1250 SARKISSIAN, Henry V. Izobraženije Lwowskogo armjanskogo sobora na medali [The Portrait of the Armenian Cathedral of Lvov on a Medal], by G(enrich) W. Sarkisjan. Translated by Janusz Sztetyllo. *Biuletyn Numizmatyczny,* (November-December 1969), Nos. 47-48, pp. 902-903, illus. In Polish.
See abstract of No. 1251.

1251 SARKISSIAN, Henry V. Izobrazhenie lvovskogo armi̇̂anskogo sobora na medali [The Portrait of the Armenian Cathedral of Lvov on a Medal] - Изображение львовского армянского собора на медали, автор Г. В. Саркисян. *Lraber Hasarakakan Gitut'yunneri,* Vol. XXX (February 1969), No. 2 (309), pp. 90-94, illus. In Russian with Armenian summary.
The mint of Warsaw, Poland, in 1927, struck a series of medals (1 gold, 50 silver, 800 bronze, 55 mm diameter) on the occasion of 25th anniversary of Joseph Theodorovitch (1864-1938) as the primate of the Armenian Diocese. The obverse portrays Theodorovitch and the reverse bears the nineteenth century Armenian cathedral of Lvov, Poland.

Լեհաստանի Վարշաւիա քաղաքի փողերանոցը 1927 թ. թողարկած է մեդալներու չար մը (1 ոսկիէ, 50 արծաթէ, 800 բրոնզէ, 55 մմ տրամագիծ) հայկական թեմի առաջնորդ Յոզէֆ Թէոդորովիչի (1864-1938) գործունէութեան 25-ամեայ յոբելեանին առթիւ: Ակողմին վրայ դրուագուած է Թէոդորովիչի պատկերը, բեկողմին վրայ՝ Լեհաստանի Լվով քաղաքի ժԹ դարու հայկական տաճարը:

1252 SARKISSIAN, Henry V. Manrak'andakner Komitasi patkerov [Miniature Sculptures with the Portrait of Komitas] - *Մանրաքանդակներ Կոմիտասի պատկերով, գրեց՝ Հ. Վ. Սարգսյան. Lraber Hasarakakan Gitut'yunneri,* Vol. XXXIV (January 1973), No. 1 (361), pp. 95-100, 2 pls. In Armenian with Russian summary.
Medals dedicated to Komitas are discussed. They were issued by the following: Venice Mekhitarist Congregation (1966), 30 mm; Armenian Music Society of Soviet Armenia, copper, 58 mm; a copper medal designed by T'amrazian (1969), 70 mm; Armenian Music Society, designed by S. K'urk'ch'ian, dedicated to his centennial, 58

mm, copper; Armenian Art Combinat, 85 mm; Armenian Cultural Ministry, 30 mm and 25 mm; a copper medal designed by A. T'arumian, 60 mm; issued in Etchmiadzin, designed by A. Hovsep'ian, 30 mm; issued in New York City, designed by A. Agopoff (1969), 38 mm, in gold, silver, and bronze; issued in Cairo, 70 × 60 mm; Mekhitarist Congregation of Venice, with religious vestments; Sunday School Organization of Beirut (1969), 30 mm, white alloy.

Քննարկուած են Կոմիտասի նուիրուած մեդալները, թողարկուած հետեւեալներուն կողմէ.- Վէնետիկի Մխիթարեան Միաբանութիւն (1966), 30 *մմ. Հայաստանի Երգչախմբային Ընկերութիւն, պղինձ*, 58 *մմ. պղինձէ մեդալ մը ստեղծուած Թամրազեանի կողմէ* (1969), 70 *մմ. Հայաստանի Երգչախմբային Ընկերութիւն, հեղինակ՝ Ս. Քիւրքչեան, նուիրուած իր* 100*-ամեայ տարեդարձին*, 58 *մմ, պղինձ. Գեղարուեստական Իրերու Կոմբինատ*, 85 *մմ. Հայաստանի ՍհՀ Կուլտուրայի Մինիստրութիւն*, 30 *մմ եւ* 25 *մմ. պղինձէ մեդալ մը ստեղծուած Ա. Թարումեանի կողմէ*, 60 *մմ. թողարկուած Էջմիածնի մէջ, հեղինակ՝ Ա. Յովսէփեան*, 30 *մմ. թողարկուած Նիւ Եորք քաղաքին մէջ* (1969), 38 *մմ, հեղինակ՝ Ա. Ակոբով, ոսկիէ, արծաթէ եւ բրոնզէ. թողարկուած Կահիրէի մէջ*, 70 × 60 *մմ. Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութիւն, վեղարով. Բէյրութի Կիրակնօրեայ Վարժարաններու Միութիւն* (1969), 30 *մմ, սպիտակ մետաղ*:

1253 SARKISSIAN, Henry V. Les médailles commémoratives arméniennes, par G. Sarkissian. *L'Arménie Aujourd'hui*, Vol. VII (1974), No. 2 (26), pp. 16-18, illus. In French.

The Armenian medals issued in Holland, Venice, Vienna, and New York are noted. Then the commemorative medals issued in Soviet Armenia are described as follows: the 40th anniversary of the establishment of the Armenian SSR (1920-1960); the 50th anniversary of the Soviet Revolution (1967); the 2750th anniversary of the founding of the city of Yerevan (1968); the 50th anniversary of the establishment of the Armenian SSR (1920-1970); the 100th anniversary of Lenin; medals to observe the anniversaries of Komitas, Al. Spendiarian, Hovhannes Toumanian, Av. Issahakian, Vahram P'ap'azian, Hr. Nersissian, Haik Bzhishkian, the 200th anniversary of the Alaverdi chemical-metallurgical complex; the 30th anniversary of the Physics Institute of the Academy of Sciences of Arme-

nian SSR. A series of medals is dedicated to ancient Armenian architectural monuments of Garni, Etchmiadzin, Zvartnots, Sanahin, Kech'aris, Ashtarak, Hovnanavank', the ancient Armenian capital city Ani, etc.

Նշուած են հայկական մեդալները, թողարկուած Հոլլանդա, Վենետիկ, Վիեննա եւ Նիւ Եորք: Ապա նկարագրուած են հետեւեալ մեդալները, հատանուած Խորհրդային Հայաստանի մէջ.- Հայաստանի ՍԽՀ հիմնադրման 40-ամեակը (1920-1960). Սովետական յեղափոխութեան 50-ամեակը (1967). Երեւան քաղաքի հիմնադրման 2750-րդ տարեդարձը (1968). Հայաստանի ՍԽՀ հիմնադրման 50-ամեակը (1920-1970). Լենինի 100-րդ տարեդարձը. մեդալներ՝ տօնելու տարեդարձերը Կոմիտասի, Ալ. Սպենդիարեանի, Յովհաննէս Թումանեանի, Աւ. Իսահակեանի, Վահրամ Փափազեանի, Հր. Ներսիսեանի, Հայկ Բժիշկեանի. Ալլահվերդիի քիմիական-մետաղագործութեան հիմնարկի 200-րդ տարեդարձը. Հայկական ՍԽՀ Գիտութիւններու Ակադեմիայի ֆիզիկայի ինստիտուտի 30-ամեայ տարեդարձը: Մեդալներու համակարգ մը նուիրուած է հին Հայաստանի ճարտարապետական յուշարձաններուն՝ Գառնի, Էջմիածին, Զուարթնոց, Սանահին, Քեչարիս, Աշտարակ, Յովհաննավանք, հին Հայաստանի մայրաքաղաք Անի եւն.:

1254 SARKISSIAN, Henry V. Medal v chest I. K. Aĭvazovskogo [Medals in Honor of I. K. Aivazovsky] - Медаль в честь И. К. Айвазовского, автор Г. Саркисян. *Patma-Banasirakan Handes,* Vol. XVI (1973), 2 (61), pp. 304-305, illus. In Armenian.

Two Aivasovsky medals are discussed which exist only in the Hermitage Museum. The first was designed by V. V. Alekseev in 1887, on the occasion of the 50th anniversary of Aivazovsky's career. The second is a high relief silver medal, 44 mm and 34.65 gm, designed by A. F. Vasiutinski in 1890, a well publicized artist.

Քննարկուած են Այվազովսքիի երկու մեդալները, որոնք գոյութիւն ունին մի միայն էրմիտաժի թանգարանին մէջ: Առաջինը դրուագուած է Վ. Վ. Ալէքսէեւի կողմէ 1887 թուականին՝ Այվազովսքիի գործունէութեան 50-րդ տարեդարձին առթիւ: Երկրորդը արծաթեայ բարձրաքանդակ մեդալ մըն է, 44 մմ եւ 34.65 գր, դրուագուած հրուչակաւոր արուեստագէտ Ա. Ֆ. Վասիութինսքիի կողմէ 1890 թ.:

1255 SARKISSIAN, Henry V. Medalernaîa Charentsiana [Medals of Ch'arents'] - Медальерная Чаренциана, автор Г. Саркисян. *Komsomolets*, (9 February 1978), No. 17 (5056), p. 4. In Russian.
See abstract of No. 1240.

1256 SARKISSIAN, Henry V. Medali, otobrazhaîûshchie istoriiû [Medals Reflect History] - Медали, отображающие историю, автор Г. Саркисян. *Komsomolets*, (26 January 1978), No. 11 (5050), p. 4. In Russian.
F. P. Tolstoy authored twelve medals and a few of these reflect the history of Armenia. The 65 mm medals were issued in gold, silver, and bronze to mark the capture of the cities of Elisavetpol, Akhalts'ikh, Yerevan, Tabriz, Arzarum, and Kars by the Russian armed forces.

Ֆ. Պ. Տոլստոյը հեղինակած է տասներկու մեդալներ, որոնց մի քանին կ'առնչուին Հայաստանի պատմութեան հետ: Ոսկիէ, արծաթէ եւ բրոնզէ 65 մմ մեդալները թողարկուած են յիշատակելու Էլիզավէթպոլի, Ախալցիխի, Երեւանի, Թաւրիզի, Արզրումի եւ Կարսի գրաւումը ռուսական զօրքերու կողմէ:

1257 SARKISSIAN, Henry V. Medalnerě patmut'ian husharddzanner [The Medals, Monuments of History] - *Մեդալները պատմութեան հուշարձաններ, գրեց՝ Հենրի Սարգսյան. Hayreniky Dzayn*, Vol. VII (18 August 1971), No. 33 (317), pp. 4-5, illus. In Armenian.
Armenian medals of the following types are mentioned: medals prepared by the orders of New Julfa Armenian merchants in Western Europe from the seventeenth to eighteenth century, the numerous medals issued by the Mekhitarist Congregations of Venice and Vienna, St. Vartan cathedral of New York City, 50th anniversary of the Armenian genocide, 50th anniversary of Soviet Armenia, 2750th anniversary of the city of Yerevan, 100th birth anniversary of Toumanian and Komitas, 2000th anniversary of Armenian theatre.

Յիշատակուած են հետեւեալ տեսակի հայկական մեդալները.- Նոր Ջուղայի հայ վաճառականներու ապսպրանքով պատրաստուած մեդալներ ի արեւմտեան Եւրոպա ԺԷ-ԺԸ դդ., Վենետիկի ու Վիեննա-

յի Մխիթարեան Միաբանութեանց թողարկած բազմաթիւ մեդալները, Նիւ Եորք Քաղաքի Ս. Վարդան տաճարը, հայ եղեռնի 50-ամեակը, Խորհրդային Հայաստանի 50-րդ տարեդարձը, Երեւանի 2750-ամեայ յոբելեանը, Թումանեանի եւ Կոմիտասի ծննդեան 100-ամեակը, հայ թատրոնի 2000-ամեակը:

1258 SARKISSIAN, Henry V. Medalneri ts'uts'ahandes [Exhibit of Medals] - *Մեդալների ցուցահանդես, գրեց՝ Հենրիկ Սարգսյան. Erekoyan Erevan,* Vol. XII (12 May 1977), No. 111 (5950), illus. In Armenian.

The following medals of Ara Sarkissian are exhibited: Richard Robert (1921); 100th anniversary of Beethoven's death; plaques with the themes of "Anush" and "Almast" (1938-1939); 1000th anniversary of the epic of David of Sassoun; M. Mashtots', Aristotle, M. Khorenats'i, Copernicus, Darwin, and other monuments dedicated to the beneficiaries of Armenian and international culture (1957-1958); Shakespeare (1944); 40th anniversary of Soviet Armenia; 2750th anniversary of the city of Yerevan; 2000th anniversary of Armenian theatre; the last, a silver medal dedicated to the 60th anniversary of Ara Sarkissian, designed by S. Baghdasarian.

Ցուցադրուած են Արա Սարգսեանի հետեւեալ մեդալները.- Ռիխարդ Ռոբերդ (1921). Բեթհովենի մահուան 100-ամեակը յիշատակող մեդալ. պլաքէթներ «Անուշ» եւ «Ալմաստ» թեմաներով (1938-1939). Սասունցի Դաւիթ դիւցազներգութեան 1000-ամեակը. Մ. Մաշտոց, Արիստոտել, Մ. Խորենացի, Կոպեռնիկոս, Դարուին եւ այլ հայ ու համաշխարհային մշակոյթի երախտաւորներու քանդակները (1957-1958). Շէքսպիր (1944). Սովետական Հայաստանի 40-րդ տարին. Երեւանի 2750-ամեակը. հայ թատրոնի 2000-ամեակը. վերջինը՝ Արա Սարգսեանի 60-ամեակին նուիրուած արծաթէ մեդալ մը, պատրաստուած Ս. Բաղդասարեանի կողմէ:

1259 SARKISSIAN, Henry V. Medals Created by Andreas Ter-Maroukian, by Henry Sarkissian. *Essays on Armenian Numismatics in Memory of Father Clement Sibilian on the Centennial of His Death,* Editors Dickran Kouymjian and Y. T. Nercessian.

Armenian Numismatic Journal, Series I, Vol. IV (1978, published in 1980), pp. 161-164, pls. XIX-XX. Armenian summary.

A brief biography of Andreas Ter-Maroukian is given, then the monuments he created are described. The following personalities are engraved on the medals: R. Patkanian, bronze plaque, 76 × 65 mm, designed in Moscow in 1901; Kh. Abovian, bronze plaque, 56 × 80 mm, dated 1912, with high relief; Gh. Agayan, silver plaque, 54 × 81 mm, dated 1912; G. Artsruni, metallic plaque, 54 × 80 mm, dated 1912; P. Adamian, silver plaque, 68 × 90 mm, dated 1912. Ter-Maroukian also produced a plaster plaque in 1914, where the figure of a young woman is carved, expressing the sad feeling of her ravaged homeland.

Տրուած է Անդրէաս Տէր-Մարուքեանի հակիրճ կենսագրականը, ապա նկարագրուած են իր ստեղծած յուշարձանները: Մեդալներուն վրայ դրուագուած են հետեւեալ անձնաւորութիւնները.- Ռ. Պատկանեան, բրոնզէ պլաքէթ, 75 × 65 մմ, կերտուած Մոսկուա, թուագրուած 1901. Խ. Աբովեան, բրոնզէ պլաքէթ 56 × 80 մմ, թուագրուած 1912, բարձր ռէլիֆով. Ղ. Աղայեան, արծաթեայ պլաքէթ, 54 × 81 մմ, թուագրուած 1912. Գ. Արծրունի, մետաղեայ պլաքէթ, 54 × 80 մմ, թուագրուած 1912. Պ. Ադամեան, արծաթեայ պլաքէթ, 68 × 90 մմ, թուագրուած 1912: Տէր-Մարուքեան ստորագրած է նաեւ գաճէ մեդալ մը 1914 թ., ուր դրուագուած է գեղանի հայուհին, արտայայտելով իր կործանած հայրենիքին տխուր զգացումները:

1260 SARKISSIAN, Henry V. Mets hayrenakanin nvirvats hishatakayin medalneri patmut'yunits' [From the History of the Memorial Medals Dedicated to the Great Patriotic (World War II)] - *Մեծ հայրենականին նվիրված հիշատակային մեդալների պատմությունից, գրեց՝ Հենրի Սարգսյան. Banber Hayastani Arkhivneri,* Vol. XVI (1975), No. 1 (41), pp. 275-288. In Armenian.

The Soviet medalists dedicated numerous memorial medals to the 1941-1945 patriotic war (World War II). The goal of the article is to offer the outline of the history of creation of the mentioned medals. Here, the medals of Armenian medalists A. Harut'iwnian and Kh. Adamian are also presented. Author

1941–1945 *թթ. հայրենական մեծ պատերազմին սովետական մե-*

դալագործները նվիրել են բազմաթիւ յիշատակային մեդալներ: Ցօդ-ւածի նպատակն է տալ յիշեալ մեդալների ստեղծման պատմութեան համառօտ ուրուագիծը: Այստեղ ներկայացուած են նաեւ հայ մե-դալագործներ՝ Ա. Ցարուխիւնեանի եւ Խ. Ադամեանի մեդալները:

Հեղինակը

1261 SARKISSIAN, Henry V. Mkhit'ar Abbahōr dimapatkerov hishatakayin medalner [Memorial Medals with the Portrait of Mekhitar Abbot] - *Մխիթար Աբբահօր դիմապատկերով յիշատակա-յին մեդալները, գրեց՝ Հենրի Սարգսեան. Handes Amsorya,* Vol. XC (January-December 1976), Nos. 1-12, pp. 73-88, illus. In Armenian.

On the occasion of the tricentennial jubilee celebration of Mekhitar of Sebaste, a group of medals dedicated to his memory are discussed extensively. The long list of medals includes the following: the bicentennial priesthood of Mekhitar Abbot (1896), bronze, gold and silver plated; the bicentennial of the founding of the Mekhitarist Congregation (1901), bronze, silver, gold, gold and silver plated; the bicentennial of Mekhitar Abbot's death (1949), bronze, gold and silver plated; the one hundred and fiftieth anniversary of the Vienna Mekhitarists (1961), bronze, gold and silver plated; the thirtieth an-niversary of the Lebanon Mekhitarist Secondary School (1967), bronze; souvenir medals dedicated to the memory of Mekhitar Ab-bot (1970); also individual and scholastic award medals.

Մխիթար Սեբաստացիի երեքհարիւրամեայ ծննդեան յոբելեանին առթիւ, մանրամասնութեամբ քննարկուած է իր յիշատակին նուիր-ուած մեդալներու խումբ մը: Մեդալաշարը կը պարունակէ հե-տեւեալները.- Աբբահօր քահանայութեան 200-ամեակը (1896), բրոնզ, ոսկեզօծ եւ արծաթազօծ. Մխիթարեան Միաբանութեան հիմ-նադրման 200-ամեակը (1901), բրոնզ, ոսկի, արծաթ, ոսկեզօծ եւ արծաթազօծ. Աբբահօր մահուան 200-ամեակը (1949), բրոնզ, ոս-կեզօծ եւ արծաթազօծ. Վիեննայի Մխիթարեան Միաբանութեան 150-ամեակը (1961), բրոնզ, ոսկեզօծ եւ արծաթազօծ. Լիբանանի Մխիթարեան երկրորդական վարժարանի 30-ամեակը (1967), բրոնզ. Մխիթար Աբբահօր յիշատակային մեդալները (1970). ինչպէս նաեւ անհատական եւ ուսանողական պարգեւատրութեան յիշատակային մեդալները:

1262 SARKISSIAN, Henry V. Mkhit'arian Miabanut'ian hishatakayin medalnerě [The Commemorative Medals of the Mekhitarist Congregation] - *Մխիթարյան Միաբանության հիշատակային մեդալները, գրեց՝ Հ. Վ. Սարգսյան. Hanrapetakan errord gitakan konferans, nvirvats Hayastani mshakuyt'i ev arvesti problemnerin,* papers read on 4-7 May 1977. Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, Institute of Arts, 1977, pp. 68-70. In Armenian.

The author has delivered a paper concerning the commemorative medals of the Mekhitarist Congregation. For a period of one and a half centuries the Congregation issued numerous medals in Europe. These can be subdivided into academic, anniversary, and memorial medals. During the past decades the Congregation issued commemorative medals in large quantities encompassing a wide period: Artaxias I, Tigranes II, Mashtots', Khorenats'i, Abovian, Charents', and others.

Հեղինակը զեկուցած է Մխիթարեան Միաբանութեան յիշատակային մեդալներու մասին: Աւելի քան մէկ ու կէս դար Միաբանութիւնը թողարկած է բազմաթիւ մեդալներ Եւրոպայի մէջ: Ասոնց կարելի է ստորաբաժնել հետեւեալ խումբերու՝ դպրոցական, յոբելեանական եւ յիշատակային: Վերջին տասնամեակներու ընթացքին Մխիթարեաններու նախաձեռնութեամբ թողարկուած է մեծ քանակութեամբ յիշատակային մեդալներ որոնք կ'ընդգրկեն մեծ ժամանակաշրջան՝ Արտաշէս Ա, Տիգրան Բ, Մաշտոց, Խորենացի, Աբովեան, Զարենց եւ ուրիշներ:

1263 SARKISSIAN, Henry V. Pamîâtnaîâ medal v chest pobedy russkogo voĭska [A Commemorative Medal Honoring the Victory of the Russian Armed Forces] - Памятная медаль в честь победы русского войска, автор Г. Саркисян. *Komsomolets,* (19 March 1977), No. 34 (4918), p. 4. In Russian.

The historical events relating to the capture of Yerevan is reviewed and the Russian medal issued to commemorate the capture of the fortress of Yerevan in 1827 is described. The obverse depicts a Russian soldier standing and holding a flag. The reverse presents the city of Yerevan against Mt. Ararat.

Քննուած են պատմական դէպքերը Երեւանի գրաւման վերաբերեալ

եւ նկարագրուած է 1827 թ. թողարկուած ռուսական մեդալ մը՝ ի յիշատակ Երեւանի բերդի գրաւման: Ակողմին վրայ դրուագուած է կանգնած ռուս զինուոր մը, որ դրօշակ մը կը բռնէ: Բեկողմը կը ներկայացնէ Երեւան քաղաքը Արարատ լեռան դիմաց:

1264 SARKISSIAN, Henry V. Pamîâtnye medali Kongregatŝii Mkhitaristov [The Commemorative Medals of the Mekhitarist Congregation] - Памятные медали Конгрегации Мхитаристов, автор Г. В. Саркисян. *Hanrapetakan errord gitakan konferans, nvirvats Hayastani mshakuyt'i ev arvesti problemnerin,* papers read on 4-7 May 1977. Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, Institute of Arts, 1977, pp. 155-157. In Russian.

See abstract of No. 1262.

1265 SARKISSIAN, Henry V. Pamîâtnye medali, posvîâshchennye polskim armîânam [Commemorative Medals Dedicated to the Armenians of Poland] - Памятные медали, посвященные польским армянам, автор Генрих Саркисян. *Lraber Hasarakakan Gitut'yunneri,* Vol. XL (January 1979), No. 1 (433), pp. 55-61, illus. In Russian with Armenian summary.

Medals dedicated to the Armenians of Poland are discussed. The medal dedicated to Ignacy Lukasiewicz, who was of Armenian descent, was created in 1878 to observe the 25th anniversary of his pioneering achievements in the petroleum industry. A medal was issued in honor of the authors of the "Khoral" hymn, Kornel Ujejski and Josef Nikorowicz, in 1893. Composer Nikorowicz was of Armenian descent and was born in Lvov. The above mentioned song that he composed became the patriotic hymn of the progressive section of Polish people in the nineteenth century. W. Przedwojewski designed a series of medals dedicated to the Armenians of Poland. His first medal was dedicated to J. Theodorovitch, the last primate of the Armenian Diocese of Lvov. Przedwojeski dedicated plaques to Henrik Mikuli, his wife Sofia and his son Stephen in the twenties of the twentieth century. The medals examined manifest a certain life style of Polish Armenians and their friendly relations with the natives as well. Author

Քննարկուել են լեհահայերին նուիրուած յուշամեդալներ: 1878 թ.

ստեղծուեց ծագումով հայ Իգնացի Լուկասեւիչին նուիրուած մեդալը, որը թողարկուել է նաւթարդիւնաբերութեան մէջ նրա ծաւալած գործունէութեան 25-ամեակի առթիւ: 1893 թ. մեդալ թողարկուեց ի պատիւ «Խորալ» հայրենասիրական հիմնի հեղինակներ Կորնել Ուէյսկու եւ Ցոզէֆ Նիկորովիչի: Երգահան Նիկորովիչը ծագումով հայ էր եւ ծնուել Լվովում: Նրա յօրինած յիշեալ երգը ժթ դ. վերջին լեհ ժողովրդի առաջադէմ խաւերի հայրենասիրական հիմնն էր: Լեհահայերին նուիրուած մեդալների մի խումբը ստեղծել է Վ. Փըչեդվոեւսկին: Նա իր առաջին մեդալը նուիրել է Լվովի հայկական թեմի վերջին առաջնորդ Ցոզէֆ Թէոդորովիչին: Ի դ. 20-ական թուականներին Վ. Փչեդվոեւսկին պլաքէթներ նուիրեց Հենրիկ Միկուլիին, ինչպէս եւ նրա կնոջը՝ Սոֆիային եւ որդուն՝ Ստեփանին: Քննուող մեդալները իւրովի բացայայտում են լեհահայերի կեանքի որոշ դրուագներ, ինչպէս նաեւ նրանց ունեցած բարեկամական կապերը տեղացիների հետ: *Հեղինակը*

1266 SARKISSIAN, Henry V. Pamiâtnye medali Sovetskoĭ Armenii [Commemorative Medals of Soviet Armenia] Памятные медали Советской Армении, автор Г. Саркисян. *Sovetskiĭ Kollektsioner,* (1979), No. 17, pp. 117-122, illus. In Russian.

Medals, dedicated to the following, issued in Soviet Armenia, are described: Shakespeare (1944), Av. Issahakian (1955), M. Herats'i (1957), 40th anniversary of Soviet Armenia (1960), 50th anniversary of October revolution (1967), 2750th anniversary of the city of Yerevan, 100th birth anniversary of H. Toumanian (1969) and Komitas (1971), Lenin (1970), 50th anniversary of Soviet Armenia, 2000th anniversary of Armenian theatre, V. Mamikonian, S. Shahumian. A series of medals is dedicated to ancient Armenian architectural monuments of Garni, Kech'aris, Hovnanavank', Ashtarak.

Նկարագրուած են Խորհրդային Հայաստանի մէջ թողարկուած հետեւեալներուն նուիրուած մեդալները.- Շէքսպիր (1944), Աւ. Իսահակեան (1955), Մ. Հերացի (1957), Սովետական Հայաստանի 40-րդ տարին (1960), 50-րդ տարեդարձը Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան (1967), Երեւանի 2750-ամեակը, Ց. Թումանեանի (1969) եւ Կոմիտասի (1971) ծննդեան 100-ամեակը, Լենին (1970), Սովետական Հայաստանի 50-րդ տարին, հայ թատրոնի 2000-ամեակը, Վ. Մամիկոնեան, Ս. Շահումեան: Մեդալներու համակարգ մը նը-

ւիրուած է հին Հայաստանի ճարտարապետական յուշարձաններուն՝ Գառնի, Քեչարիս, Ցովնանավանք, Աչտարակ։

1267 SARKISSIAN, Henry V. Patmut'yun metaghi vra [History Inscribed on Metal] - *Պատմութիւն՝ մետաղի վրա, գրեց՝ Հ. Սարգսյան. Komunizmi Ughiov,* (27 February 1971), No. 25 (4189), pp. 7-8. In Armenian.

The following medals minted in the city of Etchmiadzin are described: the 100th anniversary of Lenin, authored by Seryozha Step'anian; Haik Bzhishkian and General Andranik; medals to observe the 100th anniversaries of Komitas and Hovhannes Toumanian; Vahram P'ap'azian and Hr. Nersissian designed by Ararat Hovsep'ian; Moses Khorenats'i. A series of medals dedicated to the ancient Armenian architectural monuments of Etchmiadzin, Zvartnots, the city of Ani, as well as the monuments dedicated to the victims of the 1915 massacres and Sardarabad.

Նկարագրուած են էջմիածին քաղաքին մէջ հատանուած հետեւեալ մեդալները.- Լենինի 100-րդ տարեդարձը՝ հեղինակուած Սերոժա Ստեփանեանի կողմէ, Հայկ Բժիշկեան եւ զօրավար Անդրանիկ, Կոմիտասի եւ Ցովհաննէս Թումանեանի 100-րդ տարեդարձ, Վահրամ Փափազեան եւ Հր. Ներսիսեան՝ հեղինակութեամբ Արարատ Ցովսէփեանի, Մովսէս Խորենացի։ Մեդալաչար մը նուիրուած պատմական յուշարձաններու որոնց վրայ պատկերուած է էջմիածինը, Զուարթնոցը, Անի քաղաքը, ինչպէս նաեւ 1915 թ. եղեռնի զոհերուն եւ Սարդարաբադին նուիրուած յուշարձանները։

1268 SARKISSIAN, Henry V. Rannie armi̇̂nskie medali [Early Armenian Medals] - Ранние армянские медали, автор Г. В. Саркисян. *Kratkie tezisy dokladov k Konferentsii, Blizhniĭ Vostok, Kavkaz, Srednīāā Aziā-problema vzaimosvīāzi kultur v ėpokhu srednevekovīā, (20-25 Marta 1972).* Leningrad: Hermitage State Publications, 1972, pp. 35-36. In Russian.

The three groups of Armenian medals created from the seventeenth to eighteenth century are examined: 1. the medals of the New Julfa merchant Grigor of K'erak; 2. the medals of Alexan of Anapat and Ohan Khaldariants' prepared in Holland; 3. the Armenian medals of the eighteenth century prepared in workshops of the Holtzheys in Amsterdam. Author

Քննւում են ԺԷ–ԺԸ դդ. ստեղծուած հայկական մեդալների երեք խումբ՝ 1. Նոր Ջուղայի վաճառական Գրիգոր Քերակի մեդալները, 2. Հոլլանդիայում պատրաստուած Ալեքսան Անապատցու եւ Օհան Խալդարեանցի մեդալները, 3. ԺԸ դարու հարսանեկան մեդալները պատրաստուած Հոլցհէյների արհեստանոցում ի Ամստերդամ։

Հեղինակը

1269 SARKISSIAN, Henry V. Rasskazyvaîût pamîâtnye medali [The Commemorative Medals Speak] - Рассказывают памятные медали, автор Г. Саркисян. *Komsomolets*, (1 July 1978), No. 77 (5116). In Russian.

Medals were issued by the Armenian SSR to commemorate the Armenian exhibition held in Los Angeles in 1977. They were designed to represent the following ancient and modern Armenian monuments: the temple of Garni, the cathedral of Holy Etchmiadzin, the church of Zvartnots, the government building of Yerevan, and the 1915 Armenian memorial monument. Edward Surenovitch Arevshadian was the artist who engraved the commemorative medals. In addition to the above, another medal observing the 30th anniversary of the Mechanical Engineering Institute, was issued, displaying the statue of David of Sassoun and the building of the Mechanical Engineering Institute.

Հայաստանի ՍԽՀ կողմէ յիշատակային մեդալներ թողարկուած են յաւերժացնելու համար 1977 թ. Լոս Անճելըսի մէջ տեղի ունեցած հայկական ցուցահանդէսը։ Մեդալներու պատկերատիպերը ընտրուած են ներկայացնելու համար հետեւեալ հին եւ ներկայ հայ յուշարձանները.– Գառնիի տաճարը, Ս. Էջմիածնի տաճարը, Զուարթնոցի եկեղեցին, Երեւանի կառավարական չէնքը, Երեւանի 1915 թ. հայ նահատակաց յուշարձանը։ Եդուարդ Սուրէնովիչ Արեւշատեան արուեստագէտը հեղինակած է մեդալները։ Վերոյիշեալներէն զատ ուրիշ մեդալ մը եւս, տօնելու համար հայ մեքենաշինութեան ճարտարագիտական հաստատութեան 30–րդ տարեդարձը, թողարկուած է պատկերացնելով Սասունցի Դաւթի արձանը եւ մեքենաշինութեան ճարտարագիտական չէնքը։

1270 SARKISSIAN, Henry V. Sovetakan Hayastani taregrut'yunĕ medalnerov [The Annals of Soviet Armenia on Medals] -

Սովետական Հայաստանի տարեգրությունը մեդալներով, գրեց՝ Հենրի Սարգսյան. Banber Hayastani Arkhivneri, Vol. XXI (1980), No. 2 (57), pp. 181-188, illus. In Armenian with Russian summary.

The author mentions the Soviet commemorative medals and describes the medals issued in Armenia. To this order belong the 40th anniversary medal of the Armenian SSR authored by Ara Sarkissian and Harut'iwn Boghossian, the 50th anniversary medal of the Armenian SSR created by Dorents' Sahakian, another 50th anniversary medal authored by Yu. Egorov, a series of thirteen medals — a summarized history of Soviet Armenia — authored by Mnats'akan T'amrazian. Sarkissian also mentions the medals dedicated to V. I. Lenin, S. Shahumian, F. Dzerzhinski, A. Mikoyan, monuments of Armenian art, the 1977 exhibit of Los Angeles, the II International Symposium on Armenian Art, etc.

Հեղինակը կը նչէ սովետական յիշատակային մեդալները ու կը նկարագրէ Հայաստանի մէջ դրուագուած մեդալները։ Այս չարքին կը պատկանին Հայաստանի ՍՍՀ 40-ամեակի մեդալը հեղինակուած Արա Սարգսեանի եւ Յարութիւն Պօղոսեանի կողմէ, Հայաստանի ՍՍՀ 50-ամեակի մեդալը ստեղծուած Դորենց Սահակեանի կողմէ, այլ 50-ամեակի մեդալ մը հեղինակուած Եու. Եգորովի կողմէ, մեդալաշար մը բաղկացած տասներեք մեդալներէ — ամփոփ պատմութիւն Սովետական Հայաստանի — հեղինակութեամբ Մնացական Թամրազեանի։ Սարգսեան կը յիշէ նաեւ մի խումբ մեդալներ, նուիրուած՝ Վ. Ի. Լենինի, Ս. Շահումեանի, Ֆ. Զերժինսկիի, Ա. Միկոյեանի, հայ արուեստի յուշարձաններու, Լոս Անճելըսի 1977 թ. ցուցահանդէսի, հայ արուեստին նուիրուած միջազգային երկրորդ սիմպոզիումի եւն.։

1271 SARKISSIAN, Henry V. Sozdano gruzinskim skulptorom [Created by a Georgian Sculptor] - Создано грузинским скульптором, автор Г. Саркисян. *Komsomolets,* (31 July 1976), No. 90 (4820), p. 3, illus. In Russian.

Georgian medalist Lamara K'velidze executed a series of medals dedicated to Armenians and Armenia. Two of the medals consecrated to Gabriel Sundukian and Avedik' Issahakian are described. The inscriptions are in Armenian and Georgian.

Վրացի մեդալագործ՝ Լամարա Քուելիձէն կերտած է մեդալաշար մը նուիրուած հայերուն եւ Հայաստանին: Մեդալներէն երկուքը նուիրուած են Գաբրիէլ Սունդուկեանին եւ Աւետիք Իսահակեանին: Արձանագրութիւնները կատարուած են հայերէնով եւ վրացերէնով:

1272 SARKISSIAN, Henry V. Svadebnye medali s armîânskimi nadpisîâmi v sobranii Ėrmitazha [Wedding Medals with Armenian Inscription in the Hermitage Collection] - Свадебные медали с армянскими надписями в собрании Эрмитажа, автор Г. Саркисян. *Soobshcheniă Gosudarstvennogo Ėrmitazha,* Vol. XXXVII (1973), pp. 74-77, illus. In Russian.

The following Armenian wedding medals are discussed: a gold medal designed by Dutch medalist M. Holtzhey in the eighteenth century, 50 mm, the obverse displays a newly wed couple in front of an altar, the reverse, the winged genius holding a burning torch; four different medals where the similar obverse design depicts a newly wed couple in front of an altar, the reverse, two holding hands above an altar, designed by J. G. Holtzhey in the eighteenth century, in gold, silver, and, copper; a gold medal, where the obverse depicts a newly wed couple and the Holy Ghost, the reverse, two cornucopiaes and peacocks, dated 1810 and designed by Armenian craftsmen of Lvov, Poland.

Քննարկուած են հետեւեալ հայկական հարսանեկան մեդալները.- ԺԸ դարուն չինուած ոսկիէ մեդալ մը, որու հեղինակն է Մ. Հոլցհէյը, տրամագիծ՝ 50 մմ, ակողմը կը պատկերացնէ նորապսակ ամոլ մը խորանին առջեւ, բեկողմը՝ թեւաւոր ոգին որ կը բռնէ բոցավառ ջահ մը. չորս տարբեր մեդալներ որոնց ակողմերը կը ներկայացնեն նորապսակ ամոլ մը խորանին առջեւ, բեկողմը՝ իրարու սեղմուած զոյգ մը ձեռքեր խորանին վերեւ, հեղինակ՝ Յ. Գ. Հոլցհէյ, չինուած ԺԸ դարուն մէջ ոսկիէ, արծաթէ եւ պղինձէ. ոսկիէ մեդալ մը, ուր ակողմը կը պատկերացնէ նորապսակ ամոլ մը եւ Ս. Հոգին, բեկողմը՝ երկու ամաթեղջիւրներ եւ սիրամարգեր, թուագրուած 1810 եւ չինուած Լեհաստանի Լվով քաղաքի հայ վարպետներուն կողմէ:

1273 SARKISSIAN, Henry V. Svidetelstvuîût medali [Medals as Witness] - Свидетельствуют медали, автор Г. Саркисян. *Kommunist,* (13 June 1976), No. 137 (12803), p. 3. In Russian.

The author describes the following Russian medals which are related to Armenia and Armenians: medals to commemorate the cultivation of mulberry trees and for making the most perfect silk (1799), medals to mark the Russo-Persian (1826-1828) and Russo-Turkish (1828-1829) wars, an expedition medal to Georgia with the picture of Mt. Ararat and the Caucasian mountains, a series of medals of the Armenian Lazarian (Lazarev) Institute of Moscow (1854), a medal by the Russians for Armenians in the years of trials (1915) to express brotherhood and solidarity toward the Armenian people.

Հեղինակը կը նկարագրէ հետեւեալ ռուսական մեդալները որոնք կը վերաբերին Հայաստանի կամ առնչութիւն ունին հայերու հետ.- Ռուսիոյ մէջ թութի ծառի եւ չերամի մշակութեան զարգացման նուիրուած մեդալներ (1799), մի ամբողջ մեդալաչար նուիրուած ռուս-պարսկական (1826-1828) եւ ռուս-թրքական (1828-1829) պատերազմներու, մեդալ արշաւախումբի մը դէպի Վրաստան՝ որուն վրայ դրուագուած է Արարատ լեռը եւ Կովկասի լեռները, Մոսկուայի Լազարեան ճեմարանի (1854) մեդալաչարը, մեդալ մը ռուսերու կողմէ հայոց համար արտայայտելու իրենց եղբայրութիւնն ու միասնականութիւնը 1915 թ. չարաչուք օրերուն:

1274 SARKISSIAN, Henry V. Vahram P'ap'azianin dzonvats erku medal [Two Medals Dedicated to Vahram P'ap'azian] - *Վահրամ Փափազեանին ձոնված երկու մեդալ, հաղորդում՝ Հենրի Սարգսեանի. Shek'spirakan,* Vol. IV (1974), pp. 340-342. In Armenian.

In the museum of the Mekhitarist Congregation of Venice, a silver medal is kept dedicated to Vahram P'ap'azian. The obverse is sculpted with a theatrical mask and the reverse bears the legend: *"Ձեղիս տաղանդաւորին՝ թանկագին ընկերոջս դերասան Վ. Փափազեանի[ն] Ե.Ս.15.6.13."* The other medal was issued in Soviet Armenia, 1970. The 1913 medal remains one of the unique examples of Armenian medallic art, which perhaps will provide the opportunity to manifest one of the unknown pages of the actor. Author

Վենետիկի Մխիթարեան միաբանութեան թանգարանում պահւում է արծաթեայ մի մեդալ նուիրուած Վահրամ Փափազեանին: Նրա մի երեսի վրայ պատկերուած է թատերական դիմակ, իսկ երկրոր-

դի վրայ ունի գրութիւն՝ «Ձեղիս տաղանդաւորին՝ թանկագին ընկերոջս դերասան Վ. Փափազեանի[ն] Ե.Ս.15.6.13»: Միւս մեդալը թողարկուել է 1970 թ. Սովետական Հայաստանում: 1913 թ. մեդալը հանդիսանում է հայ մեդալային արուեստի եզակի օրինակներից որը թերեւս առիթ կը հանդիսանայ դերասանի կեանքի տակաւին անյայտ էջերից մէկի բացայայտմանը: *Հեղինակը*

1275 SARKISSIAN, Henry V. V. I. Lenini kerparě medalneri vra [The Effigy of V. I. Lenin on Medals] - *Վ. Ի. Լենինի կերպարը մեդալների վրա*, գրեց՝ *Հենրի Սարգսյան*. *Banber Hayastani Arkhivneri*, Vol. XVIII (1977), No. 2 (48), pp. 87-99, illus. In Armenian with Russian summary.

The medals issued within the Soviet Union with the effigy of Lenin are discussed. The medals, immortalizing the memory of the founder of the Soviet Union, are classified into four groups as follows: memorial, individual, monuments of Lenin on medals, and effigies of Lenin on flags. The author has chosen the main types of medals and has endeavored to present a brief outline of their origin and development. It is noteworthy that until 1957 the medals commemorating the memory of Lenin were relatively scarce. However, since 1958, medals issued with the effigy of Lenin have been numerous. In Armenia, also, some medals are issued to observe the memory of Lenin.

Քննարկուած են Լենինի դիմաքանդակով Խորհրդային Միութեան մէջ թողարկուած մեդալները: Խորհրդային Միութեան հիմնադիրի յիշատակը յաւերժացնող մեդալները դասակարգուած են չորս խումբերու՝ յիշատակային, անհատական, Լենինի յուշարձանները մեդալի վրայ, Լենինի հարթաքանդակները դրօշներու վրայ: Հեղինակը ընտրած է մեդալներու ամենաբնորոշները եւ ձգտած ներկայացնել անոնց ստեղծման ու զարգացման համառօտ ուղին: Ուշագրաւ է որ մինչեւ 1957 թ. Լենինի պատկերով ստեղծուած մեդալները համեմատաբար եղած են սակաւաթիւ: Մինչ 1958 թ. սկսեալ Լենինի դիմաքանդակով թողարկուած մեդալները եղած են բազմաթիւ: Ասոնց կարգին մի քանի մեդալներ եւս թողարկուած են Հայաստանի մէջ տօնելու Լենինի յիշատակը:

1276 SARKISSIAN, Henry V. XVII dari haykakan medalner

[Seventeenth Century Armenian Medals] - XVII դարի հայկական մեդալներ, գրեց՝ Հենրի Սարգսյան. *Lraber Hasarakakan Gitut'yunneri,* Vol. XXXIX (January 1978), No. 1 (421), pp. 77-81, illus. In Armenian with Russian summary.

Two Armenian medals prepared in the seventeenth century are discussed. One of them, 70 mm in diameter, portrays the effigy of Grigor K'erak. The reverse bears the "Agnus Dei," a lion, the sun and a beehive. The other medal, 50.5 mm in diameter, displays the complete figure of Grigor K'erak. The reverse is the repetition of the first. The complete legends of both sides of the medals are published. The author concludes that the medals were executed by the local craftsmen in either the city of Venice or Amsterdam.

Քննարկուած են ժէ դարու մէջ պատրաստուած երկու հայկական մեդալներ: Մին, 70 մմ տրամագիծով, կը պատկերացնէ Գրիգոր Քերակի դիմաքանդակը. իսկ բեկոզմին վրայ՝ «Գառն Աստուծոյ», առիւծ, արեւ եւ փեթակ: Միւս մեդալը, 50·5 մմ տրամագիծով, կը պատկերացնէ Գրիգոր Քերակի ողջ հասակը, իսկ բեկոզմը՝ նախորդին կրկնութիւնն է: Մեդալներու երկու երեսներու լրիւ խորագրութիւնը հրատարակուած է: Հեղինակը կ'եզրակացնէ թէ մեդալները պատրաստուած են տեղացի վարպետներու կողմէ, Վենետիկ կամ Ամստերդամ քաղաքներուն մէջ:

1277 SAROUKHAN, Arakel. *Hollandan ew hayerě, XVI-XIX dareրum* [Holland and the Armenians, from the Sixteenth to Nineteenth Century] - Հոլլանդան եւ հայերը, ԺԶ.-ԺԹ. դարերում, գրեց՝ Առաքել Սարուխան. Vienna: Mekhitarist Press, *National-bibliothek,* Vol. CXIV, 1926, pp. 193-196, pl. 6. Reprinted in *Handes Amsorya,* Vol. XLII (September-October 1928), Nos. 9-10, pp. 445-446, 455-456, illus. In Armenian.

Three medals of the Armenians of Amsterdam, Holland are described. The first type was issued in two sizes, 39 × 42 and 50 × 53 mm, in silver and plated in gold. The obverse displays a royal crown, mysterious female figures on both sides, the "Agnus Dei," Holy Ghost, etc., the reverse, a chalice, Trinity, Ten Commandments, cross, Bible, etc. It was prepared for Jacobjan son of Ohan, dated 1740. A similar silver medal exists, prepared for Alexan of Maseh, dated 1742. A third silver medal exists, but the obverse displays a

bride and groom in front of an altar, the reverse, two hands holding each other above an altar. A seal also is described, which belongs to Alexan of Maseh and is very similar to the second medal.

Նկարագրուած են երեք տեսակ մեդալներ, որուած Հոլլանդայի Ամստերդամ գաղութին: Առաջին տեսակի մեդալները թողարկուած են երկու չափերով՝ 39 × 42 եւ 50 × 53 մմ, արծաթէ եւ ոսկեզօծ: Ակողմը կը պատկերացնէ արքայական թագ մը, երկու կողմը խորհրդաւոր կանացի արձաններ, «Գառն Աստուծոյ», Ս. Հոգի եւն., ետեւի կողմը՝ սկիհ, երրորդութիւն, Տասնաբանեայ Պատուիրաններու տախտակ, խաչ, Ս. Գիրք եւն.: Պատրաստուած է Յակոբեան Օհանի որդիին համար, թուագրուած 1740: Այս մեդալի յար եւ նման գոյութիւն ունի երկրորդ արծաթէ մեդալ մը, չինուած Ալեքսան Մասեհի համար եւ թուագրուած 1742: Երրորդ արծաթէ մեդալ մը, որու երեսի կողմը կան հարսն ու փեսան խորանին առջեւ, ետեւի կողմը՝ երկու ձեռքեր իրարու սեղմուած խորանին վերեւ: Ալեքսան Մասեհի պատկանող կնիք մըն ալ նկարագրուած է, որ կը նմանի երկրորդ մեդալին:

1278 SCHULMAN, Jacques. *Verzameling A. O. van Kerkwijk,* (March 1958), Catalog No. 230, p. 68, No. 1161, pl. 14; 71, No. 1196, pl. 16. In Dutch.

Two Armenian wedding medals are presented. One of them is silver and the other is gold-plated silver. The former has a diameter of 37 mm and was executed by J. G. Holtzhey. The obverse displays a bride and groom in front of an altar. The second is an oval shaped medal, 54 × 51 mm. The obverse displays a crown, the "Agnus Dei," etc.

Ներկայացուած են երկու հայկական հարսանեկան մեդալներ: Մին արծաթէ չինուած է, միւսը՝ ոսկեզօծ արծաթ: Նախկինը քանդակուած է Ց. Գ. Հոլցհէյի կողմէ եւ ունի 37 մմ տրամագիծ: Ակողմը կը պատկերացնէ հարսն ու փեսան խորանին առջեւ: Երկրորդը ձուաձեւ մեդալ մըն է, 54 × 51 մմ: Ակողմը կը պատկերացնէ թագ մը, «Գառն Աստուծոյ» եւն.:

1279 SPASSKIĬ, I. Neizdannaîa medal Martina Kholtŝkheîa s armîanskimi nadpisîami [An Unpublished Medal of Martin

Holtzey with Armenian Legend] - Неизданная медаль Мартина Хольцхея с армянскими надписями, автор И. Спасский. *Soobshcheniia Gosudarstvennogo Ėrmitazha,* Vol. XVI (1959), pp. 59-61, illus. In Russian.

Two Armenian wedding medals made of gold from the collection of the Hermitage Museum are described. The first is 50 mm and 34.04 gm, designed by Martin Holtzhey in the seventeenth century. The obverse displays the newly wed couple in front of an altar, the reverse, the winged genius holding a burning torch. The second medal, dated 1810, 36 mm, displays a newly wed couple and Holy Ghost, the reverse, two peacocks and cornucopiaes, etc. Spasskii thinks that this medal was designed by an Armenian craftsman of Lvov, Poland.

Նկարագրուած են երկու ոսկիէ հայկական հարսանեկան մեդալներ էրմիտաժի հաւաքածոյէն։ Առաջինը՝ 50 մմ եւ 34·04 գր., չինուած է քանդակագործ Մարտին Հոլցհէյի կողմէ ժէ դարուն մէջ։ Ա-կողմը կը պատկերացնէ նորապսակ ամոլ մը խորանին առջեւ կանգնած, բեկողմը՝ թեւաւոր ոգին որ կը բռնէ բոցավառ ջահ մը։ երկրորդ մեդալը թուագրուած է 1810, 36 մմ, կը պատկերացնէ նորապսակ ամոլ մը եւ Ս. Հոգին, բեկողմը՝ երկու սիրամարգեր եւ ամաթեղջիւրներ։ Սպասկին կը մտածէ թէ այս մեդալը քանդակուած է Լեհաստանի Լվով քաղաքի հայ վարպետի մը կողմէ։

1280 TCHÉRAZ, Minas. *L'Arménie,* par Minas Tchéraz. *L'Arménie,* Vol. XI (1 August 1899) No. 130, p. 1, column 4. In French.

Three eighteenth century Armenian medals and a seal struck in Holland are described. 1. Silver medal, prepared on the order of Jacobjan, in Amsterdam in 1757. The obverse depicts a crown and the "Agnus Dei," the reverse, a chalice, cross, Bible, Trinity, etc. 2. A seal prepared on the order of Alexan of Anapat, dated 1742. 3. An oval shaped silver medal very similar to the first. 4. A round gold plated silver medal inscribed "Hov. Harut'iwn." The obverse depicts the bride to the right of altar and the groom to the left of altar, the reverse, the hands of the bride and groom above the altar. The inscriptions on the medal read "Holy Matrimony," "Divine Providence," etc.

Նկարագրուած են Հոլլանդա կոխուած ԺԸ դարու երեք հատ մեդալ եւ մի կնիք: 1. Արծաթէ մեդալ, պատրաստուած Ցակոբ Ջանի ապսպրանքով յԱմստերդամ, 1757 թ.: Ակողմը կը ներկայացնէ թագ եւ «Գառն Աստուծոյ», բեկողմը՝ սկիհ, խաչ, Աստուածաշունչ, երրորդութիւն եւն.: 2. Կնիք մը պատրաստուած է Ալեքսան Անապատցիի ապսպրանքով, թուագրուած 1742: 3. Արծաթէ ձուաձեւ մեդալ մը՝ նման առաջինին: 4. Ոսկեզօծ արծաթէ չրջանակաձեւ մեդալ մը արձանագրուած «Ցով. Ցարութիւն»: Ակողմը կը ներկայացնէ հարսը խորանին աջին կանգնած եւ փեսան՝ ձախին, բեկողմը՝ հարսին ու փեսային ձեռքերը խորանին վերեւ: Մեդալին վրայի արձանագրութիւններն են՝ «սուրբ ամուսնութիւն», «նախատեսութիւն Աստուածային» եւն.:

1281 T'EODIK. Ṛusahay ardzanagortsi mĕ mahĕ [The Death of a Russian-Armenian Sculptor] - *Ռուսահայ արձանագործի մը մահը. Amēnun Tarets'oyts'ĕ,* Vol. XV (1921), pp. 240-243, illus. In Armenian.

The biography of A. Ter-Maroukian is given and the statues he sculpted are described, along which a plaster plaque is offered where the portrait of a young Armenian maiden to left with the "*Հայաստան*" and "Arménie" titles is displayed.

Տրուած է Ա. Տէր-Մարուքեանի կենսագրութիւնը եւ նկարագրուած են իր կերտած արձանները, որոնց կողքին ընծայուած է գաճէ պլաքէթ մը որ կը ներկայացնէ դէպի ձախ հայող գեղանի հայուհիի մը դիմանկարը «Հայաստան» եւ «Arménie» տիտղոսներով:

1282 T'ORGOMIAN, Vahram H. Hishatak mĕ Amsterdami hay gaght'akanut'ian [A Souvenir from the Armenian Community of Amsterdam] - *Յիշատակ մը Ամստերդամի հայ գաղթականութեան, գրեց՝ Վահրամ Յ. Թորգոմեան. Handes Amsorya,* Vol. XIII (January 1899), No. 1, pp. 20-22, illus. In Armenian.

An oval shaped gold medal belonging to the Armenian community of Amsterdam is described. The metrological data are 32.5 × 27.5 mm and 25 gm. According to the inscription, the medal belongs to the merchant Alexan, son of Mahtesi Maseh from Anapat and is dated 1742. The obverse displays a crown, globe, the "Agnus Dei,"

a young man to left and a maiden to right. The reverse displays a cross, chalice, Ten Commandments. The inscriptions read "Prudence," "Virtue," "Pure Faith," "Firm Hope," "Perfect Love."

Նկարագրուած է Ամստերդամի հայ գաղութին պատկանող մի ոսկիէ ձուաձեւ մեդալ: Չափագիտական տուեալներն են՝ 32·5 × 27·5 մմ եւ 25 գր: Ըստ արձանագրութեան, մեդալը կը պատկանի Մահտեսի Մասեհի որդի՝ Ալեքսան Անապատցի վաճառականին եւ թուագրուած է 1742: Ակողմին վրայ պատկերուած է թագ, երկրագունդ, «Գառն Աստուծոյ», երիտասարդ մը ձախին եւ կոյս մը աջին: Բեկողմին վրայ պատկերուած է խաչ, սկիհ, Տասնաբանեայ Պատուիրաններ: Արձանագրութիւններէն կը կարդացուի «խոհեմութիւն», «առաքինութիւն», «մաքուր հաւատ», «հաստատուն յոյս», «կատարեալ սէր»:

1283 VOORT, M. J. van der. Armeene penningen, door M. J. van der Voort. *Geuzenpenning Munt- en Penningkundig Nieuws,* Vol. XII (October 1962), No. 4, pp. 37-42, illus. In Dutch.

A few more Armenian wedding medals belonging to the Armenian colony of Holland were discovered since the article of G. van der Meer was published. Two types of medals reflecting the art of Holtzhey are discussed. One of them in gold and silver, 39 × 42 mm, prepared on order for an Armenian merchant, displays a crown, the "Agnus Dei," etc. The second is a silver, oval shaped, where a newly wed couple in front of an altar is displayed. The reverse depicts two hands above an altar, etc.

Հոլլանդայի հայ գաղութին վերաբերող մի քանի հարսանեկան մեդալներ եւս յայտնաբերուած են Գ. վան դեր Մեերի յօդուածին հրատարակուելէն ի վեր: Հոլցհէյի գեղարուեստը ցոլացնող այս մեդալներէն երկու տեսակներ քննարկուած են: Մին ոսկիէ եւ արծաթէ է, 39 × 42 մմ, պատրաստուած հայ վաճառականի մը ապսպրանքին վրայ, կը պատկերացնէ թագ մը, «Գառն Աստուծոյ» եւն.: Երկրորդը արծաթէ է, ձուաձեւ, ուր կը տեսնուի նորապսակ ամոլ մը խորանին առջեւ: Բեկողմը կը ներկայացնէ երկու ձեռքեր խորանին վերեւ եւն.:

1284 VOORT, M. J. van der. Numismatisch nieuws uit Rusland, door M. J. van der Voort. *Geuzenpenning Munt- en Penningkundig Nieuws,* Vol. XI (July 1961), No. 3, pp. 25-27, illus. In Dutch.

An Armenian wedding medal belonging to the Hermitage collection is described. The silver medal, 34.04 gm and 50 mm, was signed by Dutch medalist M. Holtzhey. The obverse displays the young newly wed couple in front of an altar and the reverse depicts the winged genius holding a burning torch.

Նկարագրուած է Էրմիտաժի հաւաքածոյին պատկանող հայկական հարսանեկան մեդալ մը։ Արծաթէ մեդալը, 34·04 գր ծանրութեամբ եւ 50 մմ տրամագիծով, ստորագրուած է հոլլանդացի մեդալագործ Մ. Հոլցհէյի կողմէ։ Ակողմը կը պատկերացնէ նորապսակ ամոլը խորանին առջեւ, բեկողմը՝ թեւաւոր ոգին որ կը բռնէ բոցավառ ջահ մը։

1285 ZEILE, Valentina. *Tēlnieces Valentinas Zeiles 4. dardu izstādes katalogs,* [Catalogue of the Fourth Exhibition of Valentina Zeile's Works] - *Каталог 4-й выставки работи скульптора Валентины Зейле.* Tukums, Latvia: Fine Arts and Archaeological Museum, 1975, p. 31, illus. In Latvian and Russian.

Number 38 of the medals of renowned sculptor Valentina Zeile (born in 1937) portrays the Armenian numismatist Henry Sarkissian. It was prepared of bronze in 1974, 30.40 mm. Henry Sarkissian

Լատուիական անուանի քանդակագործ Վալենտինա Զէյլէի (ծնած 1937 թ.) մեդալներու չարքում՝ թիւ 38 պատկերում է հայ դրամագէտ Հենրի Սարգսեանին։ Այն յօրինուել է 1974 թ. բրոնզից, 30·40 մմ։ Հենրի Սարգսեան

REVIEWS[1]

ARMENIAN NUMISMATIC JOURNAL, Series I, Vol. I (1975), 25 pp., illus. Bilingual in English and Armenian. Reviewed by the following:

1286 SOVETAKAN HAYASTAN. *Sovetakan Hayastan,* Vol. XXXII (November 1976), No. 11 (368), p. 31. In Armenian.

ARMENIAN NUMISMATIC JOURNAL, Series I, Vol. II (1976), 41 pp., illus. Bilingual in English and Armenian. Reviewed by the following:

1287 COIN WORLD. *Coin World,* Vol. XVII (1 December 1976), No. 868, p. 96.

1288 NERCESSIAN, Y. T. *Armenian Observer,* Vol. VII (12 January 1977), No. 5, p. 7.

ARMENIAN NUMISMATIC JOURNAL, Series I, Vol. III (1977), 48 pp., illus. Bilingual in English and Armenian. Reviewed by the following:

1289 COIN WORLD. *Coin World,* Vol. XIX (30 August 1978), No. 959, p. 46.

1290 NERCESSIAN, Y. T. *Armenian Observer,* Vol. VII (1 February 1978), No. 8, p. 2.

ARMENIAN NUMISMATIC JOURNAL, Series I, Vol. V (1979), 47 pp., 3 pls. Bilingual in English and Armenian. Reviewed by the following:

1291 COIN WORLD. *Coin World,* Vol XXI (27 February 1980), No. 1037, p. 42.

[1] References in paranthesis refer to the abstract numbers.

(446) BASMADJIAN, K. J. *Haykakan ĕndhanur dramagitut'iwn ew Hayastani verabereal dramner* [Numismatique générale de l'Arménie (Monnaies arméniennes et autres monnaies frappées en Arménie)] - Հայկական ընդհանուր դրամագիտութիւն եւ Հայաստանի վերաբերեալ դրամներ, աշխատասիրեց՝ Կ. Յ. Բասմաջեան. St. Lazare, Venice: Mekhitarist Press, 1936, xvi, 226 pp., 2 pls., illus. In Armenian. Reviewed by the following:

1292 A., A. *Hairenik Monthly,* Vol. XV (September 1937), No. 11 (179), pp. 174-175. In Armenian.

1293 MANOOGIAN, S. *Sion,* Vol. VIII (November 1934), No. 11, pp. 358-359. In Armenian.

(586) BEDOUKIAN, Paul Z. *Artashēsian harstut'ian dramnerĕ* [Coinage of the Artaxiad Dynasty of Armenia] - Արտաշէսեան հարստութեան դրամները, գրեց՝ Զարեհ Պետուկեան. Vienna: Mekhitarist Press, *Nationalbibliothek,* Vol. CCX, 1969, 118 pp., 8 pls. In Armenian with English summary. Reviewed by the following:

1294 MOUSHEGHIAN, Kh. A. *Banber Yerevani Hamalsarani,* Vol. IV (1970), No. 3 (12), pp. 232-236. In Armenian.

(831) BEDOUKIAN, Paul Z. *Coinage of Cilician Armenia,* by Paul Z. Bedoukian. New York: American Numismatic Society, *Numismatic Notes and Monographs,* No. 147, 1962, xxxi, 494 pp., 48 pls., 1 map, illus. Reviewed by the following:

1295 ARCHAEOLOGY. *Archaeology,* Vol. XVII (March 1964), No. 1, p. 72.

1296 BEDIKIAN, A. A. *Gotchnag,* Vol. LXIV (August 1964), No. 8, pp. 234-236. In Armenian.

1297 DIKIJIAN, Arminé D. *Armenian Mirror-Spectator,* Vol. XXX (17 November 1962), No. 19.

1298 GÖBL, R. *Hamburger Beiträge zur Numismatik,* Vol. VI (1964-1965), Nos. 18-19, pp. 368-369; *Mitteilungen der Österreichischen Numismatischen Gesellschaft,* Vol. XII (1962), No. 12, p. 122. In German.

1299 KAPAMADJI, Nadia. *Numismatica,* New Series, Vol. III (September-December 1962), No. 3, pp. 174-175. In Italian.

1300 KESHISHIAN, Levon. *Armenian Weekly,* Vol. XXIX (15 November 1962); *Hairenik* (Daily), (1 January 1963). In Armenian.

1301 KUSTAS, George L. *Numismatic Literature,* No. 63 (April 1963), pp. 519-520.

1302 LANG, David M. *Numismatic Chronicle,* Series VII, Vol. III (1963), pp. 268-269.

1303 LHOTKA, Jr., J. F. *Numismatist,* Vol. LXXVI (May 1963), No. 5, pp. 631-632.

1304 MORRISON, Cécile. *Revue Historique,* Year XCII, Vol. CCXL (October-December 1968), pp. 492-493. In French.

1305 MOUSHEGHIAN, Kh. A. *Ėpigrafika Vostoka,* Vol. XX (1971), pp. 104-105. In Russian; *Patma-Banasirakan Handes,* Vol. XVIII (1965), No. 3 (30), pp. 285-287. In Armenian.

1306 NASTER, Paul. *Revue Belge de Numismatique et de Sigillographie,* Vol. CX (1964), pp. 173-175. In French.

1307 RÜDT-COLLENBERG, W. H. *Revue des Études Arméniennes,* New Series, Vol. I (1964), pp. 446-448. In French.

(832) BEDOUKIAN, Paul Z. *Coinage of Cilician Armenia,* by Paul Z. Bedoukian. Revised edition, Danbury, Connecticut: 1979, xxxie, 494 pp., 9 pp. line drawings, 12 pls., 1 map. Reviewed by the following:

1308 NERCESSIAN, Y. T. *Armenian Numismatic Journal,* Series I, Vol. VI (March 1980), No. 1, pp. 8-10; *Armenian Observer,* Vol. IX (8 August 1979), No. 35, pp. 4, 7; *Asbarez,* Weekly English Language Edition, Vol. LXXI (25 July 1979), No. 5935, p. 5; *Coin World,* Vol. XX (5 December 1979), No. 1025, p. 68; *Nor Gyank,* Vol. I (9, 16 August 1979), Nos. 33, 34, pp. 14-15, 11, respectively: *World Coin News,* Vol. VII (15 January 1980), No. 3, pp. 13, 16.

(590) BEDOUKIAN, Paul Z. *Coinage of the Artaxiads of Armenia,* by Paul Z. Bedoukian. London: Royal Numismatic Society, *Special Publication,* No. 10, 1978, xi, 81 pp., 1 map, 8 pls. Reviewed by the following:

1309 COIN WORLD. *Coin World,* Vol. XX (14 February 1979), No. 983, p. 63.

1310 DONABEDIAN, Asbed H. M. *Haigazian Armenological Review,* Vol. VII (1979), pp. 357-360. In Armenian.

1311 JAMGOCHIAN, Nicholas V. *SAN,* Vol. X (Summer 1979), No. 2, p. 23.

1312 LANG. David M. *Armenian Review,* Vol. XXXIV (1 March 1981), No. 1 (133), pp. 92-93; *Bulletin of the School of Oriental and African Studies, University of London,* Vol. XLIII (1980), Part 3, pp. 606-607.

1313 NERCESSIAN, Y. T. *Armenian Numismatic Journal,* Series I, Vol. V (September 1979), pp. 30-31; *Armenian Observer,* Vol. IX (21 February 1979), No. 11, p. 3; *Armenian Reporter,* Vol. XII (15 February 1979), No. 17, p. 4; *Asbarez,* Weekly English Language Edition, Vol. LXXI (21 February 1979), No. 5829, p. 5.

1314 STITH, Nancy. *Numismatist,* Vol. XCII (November 1979), No. 11, p. 2424.

(843) BEDOUKIAN Paul Z. *Kilikian Hayastani dramnerě* [Coinage of Cilician Armenia] - Կիլիկեան Հայաստանի դրամները, գրեց՝ Զարեհ Պ. Պետուկեան. Vienna: Mekhitarist Press, 1963, xxxii, 496 pp., 48 pls., 1 map, illus. Text (128 pp.) in Armenian, the corpus and plates in English. Reviewed by the following:

1315 MEKERIAN, H. H. *Patma-Banasirakan Handes,* Vol. XVII (1964), No. 2 (25), p. 344. In Armenian.

1316 MOUSHEGHIAN, Kh. A. See bibliography of No. 1305.

1317 OSKIAN, H. *Handes Amsorya,* Vol. LXXVIII (April-June 1964), Nos. 4-6, pp. 281-282. In Armenian.

(799) BEDOUKIAN, Paul Z. *Medieval Armenian Coins,* by Paul Z. Bedoukian. Paris: 1971, 69 pp., illus., 10 pls., 1 map. Reprinted from *Revue des Études Arméniennes* , New Series, Vol. VIII (1971), pp. 365-431, illus., pls. LXXXII-XCI, 1 map. Reviewed by the following:

1318 COIN WORLD. *Coin World,* Vol. XIV (7 March 1973), No. 673, p. 61.

1319 NERCESSIAN, Y. T. *Armenian Observer,* Vol. III (14 February 1973), No. 9, p. 2; *Kir ou Kirk,* Vol. XVII (1973), Nos. 14-15, p. 57.

(450) BEDOUKIAN, Paul Z. *Thirty Centuries of Armenian Metal Art: An Exhibition from the Collection of Dr. Paul Z. Bedoukian* - Երեսուն դարու հայ արուեստ մետաղի, ցուցահանդէս Տէ. Փոլ Զ. Պտուկեանի հաւաքածոյէն, by Paul and Victoria Bedoukian. New York: AGBU Gallery, 1978, [24 pp.], illus. Bilingual in English and Armenian. Reviewed by the following:

1320 KELEKIAN, Susan. *Hoosharar,* Vol. LXV (1 December 1978), No. 19, pp. 15, 17.

(880) EBEYAN, A. A. *The Coins of the Armenian Kings of Cilicia* - Կիլիկիոյ հայոց թագաւորները իրենց տպած դրամներով, գրեց՝ *Անուշաւան Ա. Էպէեան.* Beirut: Mshak Press, 1973, 127 pp., illus. Bilingual in Armenian and English. Reviewed by the following:

1321 SARKISSIAN, Henry V. *Armenian Numismatic Journal,* Series I, Vol. V (June 1978), No. 1, pp. 6-10. In Armenian with English summary.

(1013) GARABETIAN, Berj M. Monnaies quadrilingues au nom d'Abagha, Khan de Perse, par Berj M. Garabetian. *Actes du Congrès International de Numismatique,* Vol. II (6-11 July 1953, published in 1957), pp. 497-502, illus. In French. Reviewed by the following:

1322 FARRÉS, O. Gil. *Numario Hispanico,* Vol. VI (1957), pp. 188-189. In Spanish.

(905) LANGLOIS, Victor. Lettre à M. Frédéric Soret; Sur une monnaie d'argent inédite de Léon II, roi de la Petite Arménie, par Victor Langlois. *Revue Archéologique,* Vol. XII (April-September 1855), Part I, pp. 483-484, illus. In French. Reviewed by the following:

1323 CHALON, R. *Revue de la Numismatique Belge,* Series II, Vol. V (1855), p. 483. In French.

(909) LANGLOIS, Victor. Lettre au R. P. Gabriel Aiwazowski, membre de la Congrégation arménienne de Saint Lazare de Venise; Sur quelques monnaies inédites ou peu connues des Rois de la Petite Arménie au moyen âge, par Victor Langlois. *Revue Archéologique,* Vol. X (October 1853-March 1854), Part II, pp. 467-475, pls. 222, 223. In French. Reviewed by the following:

1324 CHALON, R. *Revue de la Numismatique Belge,* Series II, Vol. III (1853), pp. 433-434. In French.

(805) LANGLOIS, Victor. *Numismatique de l'Arménie au moyen âge,* par Victor Langlois. Paris: Camille Rollin, 1855, xii, 110 pp., 7 pls. In French. Reviewed by the following:

1325 BEAUMANT, Adalbert de. *Revue Numismatique,* Vol. XX (1855), pp. 351-354. In French.

1326 CHALON, R. *Revue de la Numismatique Belge,* Series II, Vol. V (1855), pp. 509-510. In French.

1327 LONGPÉRIER, Adrien de. *Revue Archéologique,* Vol. XII (April-September 1855), Part I, pp. 61-64, illus. In French.

1328 SORET, Frédéric. *Revue de l'Orient,* Vol. II (1855), pp. 66-74. In French.

(478) LANGLOIS, Victor. *Numismatique de l'Arménie dans l'antiquité,* par Victor Langlois. Paris: Bibliothèque Historique Arménienne, 1859. Reprint, Bologna: Arnoldo Forni, 1979, xx, 87 pp., 6 pls. In French. Reviewed by the following:

1329 CHALON, R. *Revue de la Numismatique Belge,* Series III, Vol. III (1859), pp. 158-159. In French.

(1055) MOUSHEGHIAN, Kh. A. *Denezhnoe obrashchenie Dvina po numizmaticheskim dannym* [The Monetary Circulation in Dvin Based on Numismatic Evidence] - *Денежное обращение Двина по нумизматическим данным,* автор Х. А. Мушегян. Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, State Museum of Armenian History, 1962, 202 pp., 16 pls., 5 maps. In Russian with Armenian summary. Reviewed by the following:

1330 BEDOUKIAN, Paul Z. *Numismatic Literature,* No. 66 (January 1964), pp. 23-24.

1331 BERBÉRIAN, H. *Revue des Études Arméniennes,* New Series, Vol. II (1965), pp. 464-468. In French.

1332 KARAPETIAN, H. *Avangard,* (5 September 1968). In Armenian.

1333 KORGANOV, K. *Kommunist,* Vol. XXIX (Sunday, 16 December 1962), No. 293 (8683). In Russian.

1334 KURDIAN, H. *Bazmavep,* Vol. CXXII (July-September 1964), Nos. 7-9, p. 234. In Armenian.

1335 ROGERS, Michael. *Erekoyan Erevan,* Vol. IX (2 September 1965), No. 207 (2332). In Armenian under the title "Your Book Was a Manifestation for Me."

(1056) MOUSHEGHIAN, Kh. A. *Denezhnoe obrashchenie i torgovye svīazi Dvina po monetnym dannym* [The Monetary Circulation and Trade Connection of Dvin Based on Numismatic Evidence] - *Денежное обращение и торговые связи Двина по монетным данным,* автор Х. А. Мушегян. Leningrad: Academy of Sciences of USSR, *Master of History Thesis,* 1957, 17 pp. In Russian. Reviewed by the following:

1336 KRACHKOVSKAÍÂ, V. A. *Ėpigrafika Vostoka,* Vol. IV (1961), pp. 130-131. In Russian.

(488) MOUSHEGHIAN, Kh. A. *Dramakan shrjanaṛut'iwnĕ Hayastanum skzpits' minch'ew X dar H.K'.-i* [The Monetary Circulation in Armenia from the Beginning to the Tenth Century A.D.] - Դրամական շրջանառութիւնը Հայաստանում սկզբից մինչեւ ժ. դար Ց.Ք.-ի, գրեց՝ Խ. Ա. Մուշեղեան. Vienna: Mekhitarist Press, *Nationalbibliothek,* Vol. CCXXIV, 1979, viii, 280 pp., illus. In Armenian. Reviewed by the following:

1337 NERCESSIAN, Y. T. *Armenian Numismatic Journal,* Series I, Vol. VI (December 1980), No. 4, pp. 43-45. Bilingual in English and Armenian; *Armenian Observer,* Vol. X (12 March 1980), No. 14, p. 2; *Armenian Reporter,* Vol. XIII (13 March 1980), No. 21, p. 4; *Armenian Reporter, Teghekatu,* Vol. V (Friday, 14 March 1980), No. 11, pp. 4, 13. In Armenian; *Asbarez,* Vol. LXXII, (Saturday, 8 March 1980), No. 6081, pp. 5, 7. In Armenian; *Asbarez,* Weekly English Language Edition, Vol. LXXII (Wednes-

day, 12 March 1980), No. 6083, pp. 6, 8; *Nor Gyank,* Vol. II (27 March 1980), No. 13, p. 21; *SAN,* Vol. XI (Spring 1980), No. 1, p. 19.

(491) MOUSHEGHIAN, Kh. A. *Hayastani dramakan ganzerě* [The Coin Hoards of Armenia] - Հայաստանի դրամական գանձերը, գրեց՝ Խ. Ա. Մուշեղյան. Yerevan: Academy of Sciences of Armenian SSR, State Museum of Armenian History, 1973, Vol. I, 184 pp., 70 pls., 1 map, 1 table of monograms, illus. In Armenian with Russian and English summaries. Reviewed by the following:

1338 BEDOUKIAN, Paul Z. *Handes Amsorya,* Vol. LXXXVII (October-December 1973), Nos. 10-12, pp. 497-504. In Armenian; *Numismatic Chronicle,* Series VII, Vol. XV (1975), pp. 232-234.

1339 COIN WORLD. *Coin World,* Vol. XIV (24 October 1973), No. 706, p. 24.

1340 MARTIROSSIAN, H. *Grakan T'ert',* Vol. XLI (22 March 1974), No. 2 (1735), p. 4. In Armenian.

1341 NERCESSIAN, Y. T. *Armenian Observer,* Vol. III (17 October 1973), No. 44, p. 2.

1342 YUZBASHIAN, K. *Hayreniky Dzayn,* Vol. IX (30 January 1974), No. 5 (445). In Armenian.

1343 ZARTONK. *Zartonk,* (23 September 1973). In Armenian.

(809) MOUSHEGHIAN, Kh. A. Monetnye nakhodki iz raskopok Dvina [Coins Found in the Excavations of Dvin] - Монетные находки из раскопок Двина, автор Х. А. Мушегян. *Kratkie Soobshcheniia Dokladakh i Polevykh Issledovaniiakh Instituta Istorii Materialnoĭ Kultury,* (1956), No. 66, pp. 89-92, pls. 7-10. In Russian. Reviewed by the following:

1344 ŠTURMS. *Hamburger Beiträge zur Numismatik,* Vol. IV (1958-1960), Nos. 12-14, p. 414. In German.

(818) MOVSESIAN, Ghewond. Histoire des rois Kurikian de Lori, par Léwond Movsêsian. Translated from Armenian and annotated by Frédéric Macler. *Revue des Études Arméniennes,* Vol. VII (1927), No. 2, pp. 262-266, illus. In French. Reviewed by the following:

1345 BLANCHET, Adrien. *Revue Numismatique,* Series IV, Vol. XXXI (1928), pp. 245-246. In French.

(759) REINACH, Théodore. Le mari de Salomé et les monnaies de Nicopolis d'Arménie, par Théodore Reinach. *Revue des Études Anciennes,* Vol. XVI (April-June 1914), No. 2, pp. 133-158, illus. In French. Reviewed by the following:

1346 BABELON, Jean. *Revue Numismatique,* Series IV, Vol. XVIII (1914), pp. 267-268. In French.

(963) SIBILIAN, Clement. *Dasaworut'iwn ṙubenian dramots'* [Classification of Roupenian coins] - Դասաւորութիւն ռուբենեան դրամոց, գրեց՝ Հ. Կղեմէս Վ. Սիպիլեան, edited by Fr. Krikoris Kalemkiarian. Vienna: Mekhitarist Press, 1892, xvi, 88, 31 pp., 6 pls., illus. In Armenian. Reviewed by the following:

1347 ARARAT. *Ararat* (Armenia), Vol. XXVI (January 1893), No. 1, p. 53. In Armenian.

1348 F. *Ararat* (Armenia), Vol. XXVI (February 1893), No. 2, pp. 179-183. In Armenian.

(1108) VASMER, R. *Chronologie der arabischen Statthalter von Armenien unter den Abbasiden, von as-Saffach bis zur Krönung Aschots I., 750-887,* von R. Vasmer. Vienna: Mekhitarist Press, *Studien zur armenischen Geschichte,* Vol. V, 1931, x, 118 pp. In German. Reviewed by the following:

1349 A., A. *Hairenik Monthly,* Vol. XI (May 1933), No. 7 (127), pp. 175-176. In Armenian.

Appendices

TRANSLITERATION KEY FOR ARMENIAN NUMISMATIC LITERATURE

The transliteration system is based on classical and Eastern Armenian. The proper name and established term transliteration varies slightly from this approach: names like *Dashian* (*Տաշեան*) not Tashian, *Sibilian* (*Սիպիլեան*) not Sipilian, *tram* (*դրամ*) not dram.

Ա	ա	A	a
Բ	բ	B	b
Գ	գ	G	g
Դ	դ	D	d
Ե	ե[1]	E	e or Y y[2]
Զ	զ	Z	z
Է	է	Ē	ē
Ը	ը	Ĕ	ĕ
Թ	թ	T‘	t‘
Ժ	ժ	Zh	zh[3]
Ի	ի	I	i
Լ	լ	L	l
Խ	խ	Kh	kh[3]
Ծ	ծ	Ts	ts[3]
Կ	կ	K	k
Հ	հ	H	h
Ձ	ձ	Dz	dz[3]
Ղ	ղ	Gh	gh[3]
Ճ	ճ	Ch	ch
Մ	մ	M	m
Յ	յ	Y	y or H h[4]
Ն	ն	N	n
Շ	շ	Sh	sh
Ո	ո	O	o
Չ	չ	Ch‘	ch‘
Պ	պ	P	p
Ջ	ջ	J	j
Ռ	ռ	Ṛ	ṛ
Ս	ս	S	s
Վ	վ	V	v
Տ	տ	T	t
Ր	ր	R	r
Ց	ց	Ts‘	ts‘
Ւ	ւ	W	w
Փ	փ	P‘	p‘
Ք	ք	K‘	k‘
Օ	օ	Ō	ō
Ֆ	ֆ	F	f
եւ	եւ	or Ew	ew in Classical orthography
եվ	եվ	or Ev	ev in Reformed orthography
Ու	ու	U	u

[1] Armenian words ending in *-եան* (in Classical orthography) or *-յան* (in Reformed orthography) are romanized -ian.

[2] This transliteration is used only when the letter is in initial position of a name and followed by a vowel, in Classical orthography.

[3] The acute accent is placed between the two letters representing two different sounds when the combination might otherwise be read a diagraph (e.g. *Դզնունի* D'znuni).

[4] This transliteration is used when the letter is in initial position of a word or of a stem in a compound, in Classical orthography.

CHRONOLOGY OF ARMENIAN DYNASTIES

Ruler	*Period of Reign*
Satraps of Eastern Armenia[1]	
1. Orontas I	401-344 B.C.
2. Orontas II	344-331
Satrap of Western Armenia	
1. Tiribazus	386-380
Kings of Armenia	
1. Orontas II (Continued)	331
2. Mithranes	331-317
3. Orontas III	317-260
4. Sames	260
5. Arsames	260-228
6. Xerxes	228-212
7. Abdissares	212
8. Orontas IV	212-200
Kings of Sophene	
1. Zariadres (Zareh), Strategos	200-190
Zariadres, King	189-?
2. Mithrobuzanes I	170
3. Orontas V	95

[1] Toumanoff, *Studies in Christian Caucasian History* (Washington, D.C.: 1963), pp. 293-294.

Artaxiad Dynasty of Armenia[2]

1. Artaxias I, Strategos	200-190 B.C.
Artaxias I, King	189-160
2. Artavasdes I	160-123
3. Tigranes I	123-96
4. Tigranes II, the Great	95-56
5. Artavasdes II	56-34
Alexander	34-31
6. Artaxias II	30-20
7. Tigranes III	20-8
8. Tigranes IV	8-5
9. Artavasdes III	5-2
10. Tigranes IV and Erato	2 B.C.-A.D. 1

Foreign Rulers

1. Ariobarzanes	A.D. 2-4
2. Artavasdes IV	4-6
3. Tigranes V	6
4. Erato	6
6. Vonones	11-16
7. Artaxias III or Zeno	18-34
8. Arsaces or Arshak I	34-35
9. Mithridates	35-37 and 43-51
10. Ṛadamist	51-53

Armenian Arsacids[3]

1. Tiridates I	53-59 and 66-75
2. Tigranes VI	60-62
3. Sanatruck	75-110
4. Axidares	110-113

[2] Paul Z. Bedoukian, *Coinage of the Artaxiads of Armenia* (London: 1978), p. 2; H. Manandian, *A Critical Survey of the History of the Armenian People,* in Armenian (Yerevan: 1945), Vol. I, pp. 430-432.

[3] Jacques de Morgan, *The History of the Armenian People* (Boston: 1965), pp. 401-408; Vahan M. Kurkjian, *A History of Armenia* (New York: 1964), pp. 501-506.

5. Parthamasiris	113-114
6. Parthamaspates	116-117
7. Vologases or Vagharsh I	117-140
8. Sohemus	140-161 and 164-185
9. Pacoras	162-163
10. Vagharsh II	185-190
11. Khosrov I	190-216
12. Tiridates II	216-252
13. Artavasdes V	252-272
14. Tiridates III	287-330
Conversion of Armenia to Christianity	301
15. Khosrov III	330-338
16. Tiran	339-350
17. Arshak or Arsaces II	351-367
18. Pap	368-374
19. Varazdat	374-378
20. Arshak III (Last king of Roman Armenia)	378-389
21. Vagharshak (King of Persian Armenia)	378-386
22. Khosrov IV	386-392 and 414-415
23. Vṛamshapuh	392-414
Invention of Armenian Alphabet	414
24. Sapor or Shapouh	416-420
25. Artaxias IV	423-428

Armenian Bagratids

1. Ashot I	885-890
2. Sembat I	890-914
3. Ashot II	914-929
4. Abas	929-953
5. Ashot III	953-977
6. Sembat II	977-989
7. Gagik I	989-1020

8. Sembat III	1020-1042
9. Ashot IV	1020-1042
10. Gagik II	1042-1045

Kingdom of Vaspurakan

1. Khatchik-Gagik	914-937
2. Derenik-Ashot	937-953
3. Aboushahl-Hamazasp	953-972
4. Ashot-Sahak	972-983
5. Gourken-Khatchik	983-1003
6. Seneqerim-Hovhannes	1003-1026
7. David, at Sivas	1027-1037
8. Atom, at Sivas	1037-1080
9. Aboushahl, at Sivas	1037-1080

Kingdom of Kars

1. Moushegh	902-984
2. Abas	984-989
3. Gagik	1029-1064

Kingdom of Cilician Armenia[4]
Baronial Period

1. Roupen I	1080-1095
2. Gosdantin I	1095-1100
3. T'oros I	1100-1123
4. Levon I	1123-1138
Byzantine Rule	1138-1144
5. T'oros II	1144-1168
6. Mleh	1168-1175
7. Roupen II	1175-1187
8. Levon II	1187-1197

[4] Paul Z. Bedoukian, *Coinage of Cilician Armenia* (New York: 1962 and Danbury, Connecticut: 1979), pp. 3-24; Medieval Armenian Coins, *Revue des Études Arméniennes,* New Series, Vol. VIII (1971), p. 367.

Royal Period

1. Levon I	1198-1219
Regency of Zabel	1219-1222
2. Zabel and Philip	1222-1226
3. Hetoum and Zabel	1226-1270
4. Levon II	1270-1289
5. Hetoum II	1289-1293, 1295-1296, 1299-1305
6. T'oros	1293-1295
7. Smpad	1296-1298
8. Gosdantin I	1298-1299
9. Levon III	1301-1308
10. Oshin	1308-1320
11. Levon IV	1320-1342
12. Guy or Gosdantin II	1342-1344
13. Gosdantin III	1344-1363
14. Levon the Usurper	1363-1365
15. Gosdantin IV	1365-1373
16. Levon V	1374-1375

LEGENDS OF ARTAXIAD COINS[1]

Tigranes I (123-96 B.C.)

ΒΑCΙΛΕωC / ΜΕΓΑΛΟΥ // ΤΙΓΡΑΝΟΥ
ΒΑCΙΛΕωC / ΜΕΓΑΛΟΥ // ΤΙΓΡΑΝΟΥ / ΦΙΛΕΛΛΗΝΟC

Tigranes II, the Great (95-56 B.C.)

ΒΑΣΙΛΕΩΣ // ΒΑΣΙΛΕΩΝ / ΤΙΓΡΑΝΟΥ
ΒΑΣΙΛΕΩΣ // ΤΙΓΡΑΝΟΥ

Artavasdes II (56-34 B.C.)

ΒΑCΙΛΕΩC / ΒΑCΙΛΕΩΝ // ΑΡΤΑΥΑΖΔΕΩ / ΘΕΙΟΥ
ΒΑCΙΛΕΩC // ΒΑCΙΛΕΩΝ / ΑΡΤΑΥΑΖΔΟΥ

Artaxias II (30-20 B.C.)

ΒΑCΙΛΕωC ΜΕΓ--

Tigranes III (20-8 B.C.)

ΒΑΣΙΛΕΩΣ / ΜΕΓΑΛΟΥ // ΤΙΓΡΑΝΟΥ / ΦΙΛΟΠΑΤΟΡΟΣ / ΚΑΙΦΙΛΕΛΛΗΝΟΣ
ΒΑΣΙΛΕΩΣ / ΜΕΓΑΛΟΥ / ΤΙΓΡΑΝΟΥ
ΒΑCΙΛΕΩC / ΜΕΓΑΛΟΥ // ΤΙΓΡΑΝΟΥ
ΒΑΣΙΛΕΩΣ / ΜΕΓΑΛΟΥ / ΤΙΓΡΑΝΟΥ / ΘΕΟΥ

Tigranes IV (8-5 B.C.)

ΒΑΣΙΛΕΟΩΣ or ΒΑCΙΛΕΩC / ΤΙΓΡΑΝΟΥ // ΜΕΓΑΛΟΥ
ΒΑCΙΛΕΩC / ΤΙΓΡΑΝΟΥ // ΜΕΓΑΛΟΥ

Artavasdes III (5-2 B.C.)

ΒΑΣΙΛΕΩΣ / ΜΕΓΑΛΟΥ // ΑΡΤΑΥΑΖΔΟΥ

[1] Paul Z. Bedoukian, *Coinage of the Artaxiads of Armenia* (London: 1978), pp. 42-43.

Tigranes IV and Erato (2 B.C.-A.D. 1), Jugate
ΒΑΣΙΛΕΩΣ / ΤΙΓΡΑΝΟΥ // ΜΕΓΑΛΟΥ

Artavasdes IV and Augustus (A.D. 4-6)
Obv.: ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΡΤΑΥΑΖΔΟΥ
Rev.: ΘΕΟΥ ΚΑΙΣΑΡΟΣ ΕΥΕΡΓΕΤΟΥ

Tigranes V and Erato (c. A.D. 6)
Obv.: ΒΑCΙΛΕΥC ΒΑCΙΛΕΩΝ ΤΙΓΡΑΝΗC
Rev.: ΕΡΑΤω ΒΑCΙΛΕωC ΤΙΓΡΑΝΟΥ ΑΔΕΛΦΗ

Obv.: ΒΑCΙΛΕΥC ΜΕΓΑC ΝΕΟC ΤΙΓΡΑΝΗC
Rev.: ΕΡΑΤω ΒΑCΙΛΕωC ΤΙΓΡΑΝΟΥ ΑΔΕΛΦΗ

Obv.: ΒΑCΙΛΕΥC ΜΕΓΑC ΝΕΟC ΤΙΓΡΑΝΗC
Rev.: ΚΑΙCΑΡ ΘΕΟC ΘΕΟΥ ΥΙΟC CΕΒΑCΤΟC

Artaxias III (A.D. 18-34)
Obv.: ARTAXIAS/GERMANICVS
Rev.: GERMANICVS CAESAR TI. AVG. F. COS. II.

LEGENDS OF CILICIAN ARMENIAN COINS[1]

(Main types)

Baronial Period

Gosdantin I (1095-1100)
Obv.: — ա ռ ա է ե ա —
Rev.: — ծ ա ռ ա ա յ —

T'oros I (1100-1123)
Obv.: Թ Ո Ր Ո Ս Ի է Ռ Բ
Rev.: Ի Ա · Բ · – Ղ Թ

T'oros II (1144-1168)
Obv.: Թ Ո Ր Ո Ս Ի Ց Ա Ս Տ Ի
Rev.: Ա Թ – Ո Ա

Roupen II (1175-1187)
Obv.: է Ն Ո Ր Ե Փ Ա Ն է Ի
Rev.: Ն Ա Ց է

Levon II (1187-1197)
Obv.: Լ Ե Վ Ո Ն Ծ Ա Ռ Ա Ա Ց
Rev.: Ո Ր Դ Ի Ս Տ Ե Ֆ Ա Ն է Ի

Royal Period

Levon I (1198-1219)
AV tram with one lion
Obv.: + Լ Ե Ի Ո Ն Թ Ա Գ Ա Ի Ո Ր Հ Ա Ց Ո Ց
Rev.: + Կ Ա Ր Ո Ղ Ո Ի Թ Բ Ն Ա Ս Տ Ի Ս Ո Ց

[1] Paul Z. Bedoukian, *Coinage of Cilician Armenia* (Danbury, Connecticut: 1979), pp. 129, 411-489.

AV tram with two lions
Obv.: +ԼԵՒՈՆ ԹԱԳԱՒՈՐ ՀԱՑՈՑ
Rev.: +ԿԱՐՈՂՈՒԹԲՒՆ ԱՍՏՒԾՈ

AR double tram
Obv.: +ԼԵՒՈՆ ԹԱԳԱՒՈՐ ԱՄԵՆԱՑՆ ՀԱՑՈՑ
Rev.: +ԿԱՐՈՂՈՒԹԵԱՄԲՆ ԱՍՏՈՒԾՈՑ

AR half double tram
Obv.: +ԼԵՒՈՆ ԹԱԳԱՒՈՐ ՀԱՑՈՑ
Rev.: +ԿԱՐՈՂՈՒԹԵԱՄԲՆ ԱՍՏՈՒԾՈՑ

AR quarter double tram
Obv.: +ԼԵՒՈՆ ԹԱԳ
Rev.: +ԱՒՈՐ ՀԱՑՈՑ

AR coronation tram with one lion
Obv.: +ԼԵՒՈՆ ԹԱԳԱՒՈՐ ՀԱՑՈՑ
Rev.: +ԿԱՐՈՂՈՒԹԲՆ ԱՍՏՈ

AR coronation tram with two lions
Obv.: +ԼԵՒՈՆ ԹԱԳԱՒՈՐ ՀԱՑՈՑ
Rev.: +ԿԱՐՈՂՈՒԹԲՆ ԱՍՏՈՒԾ

AR tram
Obv.: +ԼԵՒՈՆ ԹԱԳԱՒՈՐ ՀԱՑՈՑ Է
Rev.: +ԿԱՐՈՂՈՒԹԲՆ ԱՍՏՈՒԾՈՑ

AR half tram
Obv.: +ԼԵՒՈՆ ԹԱԳԱՒՈՐ ՀԱՑՈՑ
Rev.: +ԿԱՐՈՂՈՒԹԲՆ ԱՍՏՈՒԾՈՑ

AR billon with Armenian legend
Obv.: +ԼԵՒՈՆ ԹԱԳՈՐ ՀԱՑԻՈՑ
Rev.: +ՇԻՆԵԱԼ Ի ԳԱՂԱԳՆ Ի ՍԻՍ

AR billon with Latin legend
Obv.: +LEO DEI GRATIA
Rev.: +REX ARMENIOR

AE tank
Obv.: +ԼԵՒՈՆ ԹԱԳԱՒՈՐ ՀԱՑՒՈՑ
Rev.: +ՇԻՆԵԱԼ Ի ՔԱՂԱՔՍ Ի ՍԻՍ

Hetoum I (1226-1270)
AV tram, Levon and Hetoum
Obv.: +ԼԵՈՆ ԹԱԳԱՒՈՐ ՀԱՑՈՑ
Rev.: +ՀԵԹՈՒՄ ԹԱԳԱՒՈՐ ՀԱՑՈՑ

AR bilingual tram, Hetoum I and Kaiqobād
Obv.: +ՀԵԹՈՒՄ ԹԱԳԱՒՈՐ ՀԱՑՈՑ
Rev.: السلطان المعظم علا الدين كيقباد بن كايخسرو

AR bilingual half tram, Hetoum and Kaiqobād
Obv.: +ՀԵԹՈՒՄ ԹԱԳԱՒՈՐ ՀԱՑՈ
Rev.: السلطان المعظم علا الدين كيقباد بن كا[يخسر]و

AR bilingual tram, Hetoum and Kaikhusrew (date left out)
Obv.: +ՀԵԹՈՒՄ ԹԱԳԱՒՈՐ ՀԱՑՈՑ
Rev.: السلطان الاعظم غياث الدنيا والدين كيخسرو بن كيقباد

AR bilingual half tram, Hetoum and Kaikhusrew
Obv.: +ՀԵԹՈՒՄ ԹԱԳԱՒՈՐ ՀԱՑՈՑ
Rev.: السلطان الاعظم غياث الدنيا والدين كيخسرو بن كيقباد

AR tram, Hetoum and Zabel
Obv.: +ԿԱՐՈՂՈՒԹ—ԻՒՆՆ ԱՑ Ի
Rev.: +ՀԵԹՈՒՄ ԹԱԳԱՒՈՐ ՀԱՑՈՑ

AR half tram
Obv.: +ԿԱՐՈՂՈՒԹ—ԻՒՆՆ ԱՑ Ե
Rev.: +ՀԵԹՈՒՄ ԹԱԳԱՒՈՐ ՀԱՑՈՑ

AE tank
Obv.: +ՀԵԹՈՒՄ ԹԱԳԱՒՈՐ ՀԱՑՈՑ
Rev.: +ՇԻՆԵԱԼ Ի ԳԱՂԱԳՆ Ի ՍԻՍ

AE kardez, equestrian
Obv.: +ՀԵԹՈՒՄ ԹԱԳԱՒՈՐ ՀԱՑՈՑ
Rev.: +ՇԻՆԵԱԼ Ի ԳԱՂԱԳՆ Ի ՍԻՍ

AE kardez
Obv.: +ՀԵԹՈՒՄ ԹԱԳԱՒՈՐ ՀԱՑՈՑ
Rev.: +ՇԻՆԵԱԼ Ի ՔԱՂԱՔՆ Ի ՍԻՍ

Levon II (1270-1289)
AV tram, Levon and Hetoum
Obv.: +ԼԵՈՆ ԹԱԳԱՒՈՐ ՀԱՑՈՑ
Rev.: +ՀԵԹՈՒՄ ԹԱԳԱՒՈՐ ՀԱՑՈՑ

AR tram, Hetoum and Zabel design
Obv.: +ԿԱՐՈՂՈՒ—ԹԻՆ ԱՑ Է
Rev.: +ԼԵՒՈՆ ԹԱԳԱՒՈՐ ՀԱՑՈՑ Է

AR tram
Obv.: +ԼԵՈՆ ԹԱԳԱՒՈՐ ԱՄԵՆԱՑՆ ՀԱՑ
Rev.: +ՇԻՆԵԱԼ Ի ՔԱՂԱՔՆ Ի ՍԻՍ

AR half tram (with legend)
Obv.: +ԼԵՈՆԻ ԹԱԳԱՒՈՐ
Rev.: +ՇԻՆԵԼ Ի ՔԱՂԱՔՆ ՍԻՍ

AR half tram without legend: legend hardly visible

AE tank
Obv.: +ԼԵՈՆ ԹԱԳԱՒՈՐ ՀԱՑՍ
Rev.: +ՇԻՆԵԱԼ Ի ՔԱՂԱՔՆ Ս

AE kardez with lion to left or right
Obv.: +ԼԵՒՈՆ ԹԱԳԱՒՈՐ ՀԱՑՈՑ
Rev.: +ՇԻՆԵԱԼ Ի ՔԱՂԱՔՆ Ի ՍԻՍ

Hetoum II (1289-1293, 1295-1296, 1299-1305)
AR billon
Obv.: +ՀԵԹՈՒՄ ԹԱԳԱՒՈՐ
Rev.: +ԱՄԵՆԱՑՆ ՀԱՑՍ

AE kardez with crowned head
Obv.: +ՀԵԹՈՒՄ ԹԱԳԱՒՈՐ ՀԱ
Rev.: +ՇԻՆԵԱԼ Ի ԳԱՂԱԳՆ Ի Ս

AE kardez with king seated
Obv.: + ՀԵԹՈՒՄ ԹԱԳ
Rev.: +ՇԻՆԵԱԼ Ի ՍԻՍ

AE kardez overstruck in Arabic: legend hardly readable

Smpad (1296-1298)
AR coronation tram
Obv.: +ՍՄԲԱՏ ԹԱԳԱՒՈՐ ՀԱՑՈՑ
Rev.: +ԿԱՐՈՂՈՒԹԲՆ ԱՍՏՈՒԾՈՑ

AR tram
Obv.: +ՍՄԲԱՏ ԹԱԳԱՒՈՐ ՀԱՑՈ
Rev.: +ԿԱՐՈՂՈՒԹԲՆ ԱՍՏՈ

AR half tram
Obv.: +ՍՄԲԱՏ ԹԱՄ
Rev.: +ՇԻՆԵԼ Ի ՔԱՂԱՔ Ս

AE pogh
Obv.: +ՍՄԲԱՏ ԹԱԳԱՒՈՐ ՀԱՑՈ
Rev.: +ՇԻՆԵԼ Ի ՔԱՂԱՔՆ ՍՍ

Gosdantin I (1298-1299)
AV tram
Obv.: + ԿՈՍՏԼՆԴԻՆ ԹԳ ՀԱՑՈՑ
Rev.: + ՍՍՈՑ ԲԵՐԴՆ Է ԹԱԳԱՐ

AR tram
Obv.: + ԿՈՍՏԱՆԴԻԱՆՈՍ ԹԱԳՐ ՀԱՑՈՑ
Rev.: + ԿԱՐՈՂՈՒԹԲՆ ԱՑ Է ԹԱԳՐ

AE pogh
Obv.: + ԿՈՍՏԱՆԴԻԱՆՈՍ ԹԱԳ
Rev.: + ՇԻՆԵԼ Ի ԳԱՂԱԳՆ ՍԻՍ Է

Levon III (1301-1308)
AR takvorin
Obv.: + ԼԵՒՈՆ ԹԱԳԱՒՈՐ ՀԱՑՈՑ
Rev.: + ՇԻՆԵԱԼ Ի ՔԱՂԱՔՆ ՍԻՍ Է

AE pogh
Obv.: + ԼԵՒՈՆ ԹԱԳԱՒՈՐ ՀԱ
Rev.: + ՇԻՆԵԱԼ Ի ԳԱՂԱԳՆ

Oshin (1308-1320)
AR coronation tram
Obv.: + ԱՒՇԻՆ ԹԱԳԱՒՈՐ ՀԱՑՈՑ
Rev.: + ԿԱՐՈՂՈՒԹԲՆ ԱՃՈՑ

AR half tram
Obv.: + ԱՒՇԻՆ ԹԱԳԱՒՈՐ ՀԱՑՈՑ
Rev.: + ԿԱՐՈՂՈՒԹԲՆ ԱՑՈՑ

AR takvorin
Obv.: + ԱՒՇԻՆ ԹԱԳԱՒՈՐ ՀԱՑՈՑ
Rev.: + ՇԻՆԱՃ Ի ՔԱՂԱՔՆ ՍԻՍ

AR takvorin overstruck in Arabic: legend hardly readable

AE pogh
Obv.: +ԱՒՇԻՆ ԹԱԳԱՒՈՐ ՀԱՑՈՑ
Rev.: +ՇԻՆԵԱԼ Ի ՔԱՂԱՔՆ ՍԻՍ

Levon IV (1320-1342)
AR takvorin
Obv.: +ԼԵՒՈՆ ԹԱԳԱՒՈՐ ՀԱՑՈՑ
Rev.: +ՇԻՆԵԱԼ Ի ՔԱՂԱՔՆ Ի Ս

AR takvorin overstruck in Arabic

AE large pogh
Obv.: +ԼԵՒՈՆ ԹԱԳԱՒՈՐ ՀԱ
Rev.: +ՇԻՆԵԼ Ի ՔԱՂԱՔ ՍԻՍ

AE pogh
Obv.: +ԼԵՒՈՆ ԹԱԳԱՒՈՐ ՀԱՑՈ
Rev.: +ՇԻՆԵԱԼ Ի ՔԱՂԱՔ

Guy (1342-1344)
AR takvorin
Obv.: +ԿԻ ԹԱԳԱՒՈՐ ՀԱՑՈՑ
Rev.: +ՇԻՆԵԱԼ Ի ՔԱՂԱՔՆ ՍԻՍ

AE pogh
Obv.: +ԿԻ ԹԱԳԱՒՈՐ ՀԱՑՈ
Rev.: +ՇԻՆԵԱԼ ՔԱՂԱՔ Ս

Gosdantin III (1344-1363)
AR takvorin struck in Tarsus
Obv.: +ԿՈՍՏԼՆԴԻՆ ԹԱԳ
Rev.: +ՇԻՆԵԼ Ի ՔԱՂԱՔ ՏԱՐ

AR takvorin struck in Sis
Obv.: +ԿՈՍՏԼՆԴԻՆ ԹԳ ՀԱ
Rev.: +ՇԻՆԵԱԼ ՔԱՂԱՔՆ Ի Ս

AE pogh struck in Tarsus
Obv.: + ԿՈՍՏԼՆԴԻՆ ԹԱԳ
Rev.: + ՇԻՆԵԼ Ի ՔԱՂԱՔ ՏԱՐ

AE pogh struck in Sis
Obv.: + ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ ԹԳ ՀԱՑՈՑ
Rev.: + ՇԻՆԵԼ ՔԱՂԱՔՆ ՍԻ

Levon the Usurper (1363-1365)
AR takvorin
Obv.: + ԼԵՎՈՆ ԹԱԳԱՒՈՐ ՀԱՑՈՑ
Rev.: + ՇԻՆԵԱԼ Ի ՔԱՂԱՔՆ Ի ՍԻ

AE pogh
Obv.: + ԼԵՎՈՆ ԹԱԳԱՒՈՐ ՀԱՑՈ
Rev.: + ՇԻՆԵԱԼ Ի ԳԱՂԱԳ Ս··

Gosdantin IV (1365-1373)
AR takvorin
Obv.: + ԿՈՍՏԼՆԴԻՆ ԹԱԳԱՈՐ ՀՑ
Rev.: + ՇԻՆԱ Ի ՔԱՂԱՔՆ Ի ՍԻՍ

AE pogh
Obv.: + ԿՈՍՏԼՆԴԻՆ ԹԱԳ···
Rev.: + ՇԻՆԵԼ Ի ՔԱՂԱՔՆ ··

Levon V (1374-1375)
AR billon
Obv.: + ԼԵՒՈՆ ԹԱԳ
Rev.: + ԱՒՈՐ ՀԱՑՈՑ

AE pogh
Obv.: + ԼԵՒՈՆ ԹԱԳԱՒՈՐ
Rev.: + ԱՄԵՆԱՑՆ ՀԱՑ

SUBJECT INDEX

Unless otherwise specified, the references in this index are based on the abstracts and the citations refer to the abstract numbers. The *Coinage of Cilician Armenia*, by Paul Z. Bedoukian, is used as the reference (wherever possible) for the terminology applied for various coins in this discipline. The regnal period of each ruler was the primary consideration in indexing the Armenian kings, since the same ruler is called I or II, e.g., Tigranes I and Tigranes II or Levon I and Levon II, *et al.*

The obverse of all Artaxiad Armenian coins portray the bust of reigning monarch.

Abagha Khan (A.H. 663-680), Ilkhanid ruler, 14, 450, 485, 799, 807, 989, 1004, 1013, 1021, 1022, 1040, 1093

al-'Abbās, son of al-Ma'mūn, 984

al-'Abbās b. Zufar (A.H. 197), 'Abbāsid governor, 1116

'Abbās I (A.H. 996-1038), Ṣafavid, 1049, 1083

'Abbāsid Caliphate, 233, 1062, 1077, 1100, 1108-1114

'Abbāsid Caliphate coins, 233, 291, 294, 301, 347, 351, 454-456, 458, 485, 488, 496, 802, 806-809, 984-987, 990, 991, 994, 1001, 1003, 1005, 1007, 1019, 1029, 1035, 1037, 1041, 1043, 1047, 1049-1055, 1058, 1059, 1061, 1062, 1064-1066, 1070, 1076-1080, 1084, 1087, 1096-1098, 1101-1104, 1116, 1118

al-'Abbāsiyah, 1053, 1065

'Abd al-'Azīz (A.H. 1277-1293), Ottoman sultan, 1072

'Abd al-Hamīd I (A.H. 1187-1203), Ottoman sultan, 1082

'Abd al-Majīd (A.H. 1255-1277), Ottoman sultan, 1073

'Abd al-Malik (A.H. 65-86), Umayyad caliph, 1009, 1019, 1038, 1091, 1101

'Abd al-Raḥman b. Khāḳān (A.H. 218), 'Abbāsid governor, 985

Abderian coin, 119, 126

Abdissares (212 B.C.), king of the Orontid dynasty of Armenia, 104, 153, 154, 177, 276, 277, 321, 462-465, 469, 470, 474, 475, 478, 482, 484, 490, 500, 529, 565, 568, 569

Abgarus VIII through XI, 199, 365, 478, 553

Abidus, 497

Aboulian, Vincent, 334, 378

Abovian, Kh., on medal, 1259, 1262, 1264

Abrashahr, 296

Abū al-Asvār Shāvur (A.H. 441-459), Shaddādid, 1066

Abū Bakr I, 'Imād al-Dīn (A.H. 581-600), Artuqid, 1014, 1039

Abū Bakr (A.H. 591-607), Ildeghizid, 1026

Abū Ja'far al-Manṣūr (A.H. 132), 'Abbāsid governor, 1111, 1112, 1114

Abū Sa'īd (A.H. 717-736), Ilkhanid, 1032, 1036, 1068, 1086, 1116

Abū Taghlib (A.H. 358-369), Hamdānid, 1030

Achaemenid coins, 118, 119, 126, 130, 137, 139, 332, 352, 454, 493, 545

Achaemenid monetary system, 118, 130, 493

Achaemenids, 118, 130, 332

Adamian, Khach'atur, 1185, 1203, 1260

Adamian, P., on medal, 1259
addorsed lions, see cross between two lions rampant regardant
Adharbaijan, see Azerbaijan
al-'Ādīl Abū Bakr II (A.H. 635-637), Ayyūbid, 1031, 1042
Adler, J. G. C., 964
Adramyttium, 530
Aeginetic coin, 119, 126
Aeginia, 96
Aes, 125, 128
Afghanistan, 346
Africa, Mediterranean, 488, 491, 1053, 1059, 1061
Afshārid coins, 347, 454, 1083
Agayan, Gh., on medal, 1259
AGBU, 155, 406, 427
AGBU gallery of Los Angeles, 171
Āghā Muḥammad (A.H. 1193-1212), Qājār, 1083
"Agnus Dei," 1157, 1162, 1199, 1210, 1213-1215, 1225, 1226, 1234, 1276-1278, 1280, 1282, 1283
Agopoff, A., 1186, 1187, 1189, 1229, 1245, 1252
Ahar, 1025
Aḥmad (A.H. 785), Jalā'irid, 1032
Aḥmad b. Khālid (A.H. ?-273), 'Abbāsid governor, 1107, 1108, 1110, 1114
Aḥmad b. Yazīd b. Usaid al-Sulamī (A.H. ?-195), 'Abbāsid governor, 1109, 1113
Aḥmad I (A.H. 1012-1026), Ottoman sultan, 1001, 1011, 1016, 1023, 1034, 1082, 1099
Aḥmad III (A.H. 1115-1143), Ottoman sultan, 1016, 1028, 1034, 1075, 1082
Ahura Mazda, 118, 130, 466, 478, 504, 514, 515, 520, 524, 535, 541, 545, 548, 551, 558
al-Ahwāz, 1053
Aïas, see Ayas
Ainsley collection, 221, 680, 681
Airavān (see also Yerevan), 303, 319, 802, 984, 991, 1002, 1019, 1032, 1034, 1049, 1051, 1082, 1083, 1085, 1094, 1106, 1117
Aivazovsky, Gabriel, 818, 819
Aivazovsky, Ivan, on medal, 1228, 1254
Ake-Ptolemais, 656
Akhalts'ikh, 802, 821, 1004, 1256
Akhlāṭ (see also Khilāṭ), 319, 993, 998, 1002, 1019, 1032, 1036, 1068
Akkerman, 247
'Ala al-Dīn 'Alī (1380), Eretnid, 1086
'Ala al-Dīn Khalīl (A.H. 753-783), Qaramānid, 1034, 1036
Alanjik, 998
Alaverdi chemical-metallurgical complex on medal, 1253
Albania, Caucasian, 598, 791, 815, 1053, 1062, 1067, 1079, 1080
Alch'ėchian, Yervand, 341
Alekseev, V. V., 1254
Alexan of Anapat, see Masehian, Alexan
Alexan of Maseh, see Masehian, Alexan
Alexander (912-913), Byzantine emperor, 268, 974, 975, 977-983
Alexander III, the Great (336-323 B.C.), king of Macedon, 96, 297, 301, 341, 347, 353, 485, 488, 491, 492, 494, 496, 497, 579, 598
Alexandria, 782
Alexandropol, 821, 1121, 1123, 1127, 1133, 1137
  paper money, 1121, 1123, 1127, 1137
Alexius III (1195-1203), Byzantine emperor, 849
'Alī Lashkarī II (A.H. 425-440), Shaddādid emir, 1066
Alishan, Ghewond, 826, 874-876, 938, 1161
Alishan, Serovbē, 419, 818, 819, 874-876, 1157, 1161
Alixanian, Onnig, 416
allegorical figures on bank notes, 1135, 1136
"Almast" theme on medal, 1258
altar on medal, 726, 731, 1195, 1199, 1214, 1246, 1246, 1272, 1277-1280, 1283, 1284

aluminum foil impression, 103, 409
Amāsia, 560, 995, 1023
Amatuni, Yervand, 353
Amawee Caliphate, see Umayyad Caliphate
American coins, 372, 457
American Numismatic Society, 402, 407
American Numismatic Society collection, 593, 811, 1026
Āmid, 802, 984, 991-993, 995, 1001, 1002, 1010, 1011, 1014-1016, 1023, 1029, 1030, 1034, 1035, 1039, 1041, 1042, 1049, 1051, 1071, 1082, 1084, 1099, 1101, 1105, 1106, 1116, 1117
al-Amīn (A.H. 193-198), 'Abbāsid caliph, 1108, 1109, 1113, 1114
Amissus, Pontus, 341
Amsterdam, 1199, 1201, 1205, 1213-1216, 1233, 1241, 1247, 1268, 1276, 1277, 1280, 1282
Anagnia, 782
Anahit, goddess of Armenia, 514, 693, 704, 794
Ananias of Shirak, see Shirakats'i, Anania
Anapat, Alexan, see Masehian, Alexan
Anastasia, 980
Anatolia, 424, 1024, 1086
Anatolian Beylik coins, 984
Anazarba, 1173
Anberd fortress, 217
ancient Armenian alphabet, see Armenian ancient alphabet
Andranik, General, 349, 371
Andranik, General, on medal, 1182, 1196, 1267
Andronicus III (1328-1341), Byzantine emperor, 975, 977-981, 983
Ani, 191, 213, 1157
Ānī, 285, 303, 806, 991, 1002, 1004, 1081, 1093, 1094, 1117
Ani monument on medal, 1253, 1267
Ani-Kamakh fortress, 161
animal husbandry in Cilician Armenia, 188, 189
Anisa Zarades of Cappadocia, 567, 571, 572
Anisades, 474
Anna, 980
Antelias, Lebanon, 868
Antioch, 110, 156, 158, 159, 177, 182, 196, 220, 240, 241, 341, 385, 386, 449, 477, 490, 500, 512, 586, 588, 590, 594, 598, 599, 608, 648-650, 656, 658, 663, 679, 682, 688, 697, 851, 862, 890, 891, 920, 921, 941, 943, 1167, 1176, 1180
Antioch Tyche, see Tyche of Antioch
Antiochus I Theos (69-34 B.C.), king of Commagene, 269, 440, 504, 565, 586, 589, 590, 606, 635, 640, 687, 690, 699
Antiochus IV (A.D. 38-72), king of Commagene, 461, 468
Antiochus III the Great (223-187 B.C.), king of Seleucia, 570
Antiochus IV (176-164 B.C.), king of Syria, 301, 584
antiquarian meeting held in Tiflis (1904), 421
Antonian, Simon, 913, 914
Antonius, Marcus (43-30 B.C.), Roman general, 96, 150, 211, 386, 390, 392, 398, 451, 452, 468, 478, 491, 510, 706, 708-710, 713, 720, 721, 732, 733, 735, 736, 740, 754, 762, 764-766, 768, 773, 774, 779, 782, 828
"Anush" theme on medal, 1258
Anūshirvān Khān (A.H. 745-756), Ilkhanid, 284, 303, 1032, 1094
Aphrodite, Greek goddess, 515, 538, 544, 556
Apollo on medal, 726, 731
Aq Qoyūnlū coins, 446, 1034, 1105
Arab Caliphate, 96, 120, 127, 213, 1006, 1007, 1012, 1047, 1052, 1053, 1055, 1059, 1061, 1088, 1096, 1118
Arab Caliphate coins, 137, 139, 334, 352, 353, 446, 457, 988, 1005, 1012, 1048, 1067, 1088, 1101, 1115
Arab Caliphate monetary series and metrology, 120, 127, 1062
Arab Emirate coinage, 137, 139
Arab Emirates in Bagratid Armenia, 265, 266

Arabian, Vanuhi and Matevos, 365
Arabkir Compatriot Society, 369, 1227
Aramaic legend, see legend, Aramaic
Aramazd, 604
Ararat mountain, see Mt. Ararat
Aras River, 998
Aratus, Phoenicia, 341
Araxa, ruler of Armenia, 763
archaeological excavations in Soviet Armenia, 280
archaeological objects, 175, 231, 249-251, 281-283, 286, 295, 297, 300, 327-329, 378
Archaeological Society, 320
Archangel Armenian church token, 1148, 1151, 1152
archer on coin, 199
archival papers relating to the Republic of Armenia (1918-1921), 1147
Arḳ al-Khazar, 1054
Ardabīl, 999, 1000
Ardahan, 1228
Ardaschas, see Ordarsheg
Ardashir I (224-241), Sassanian king, 297, 301, 488, 790, 976
Ardashir III (628-630), Sassanian king, 296
Ardashir-Khurrah, 296
Arevshadian, S. Edward, 1269
Argishti I on medal, 1224, 1242
Ariaos, 474
Ariarathes I, 529, 546
Arinberd excavation, 293
Ariobarzanes (95-62 B.C.), king of Cappadocia, 297, 301
Ariobarzanes of Media, 577
Aristobulus, king of Armenia Minor, 470, 482, 727, 728, 759
Aristotle on medal, 1258
Arjīsh, 319, 1002, 1036, 1094, 1117
Armavir, 153, 154, 158, 327-329, 572, 1206, 1207, 1208
Armenia, 122, 137, 161, 239, 242, 297, 302, 305-313, 315-320, 332, 408, 421, 424, 430, 431, 442, 446, 449, 462, 463, 469, 474, 475, 480, 488, 491, 492, 494, 497-499, 508, 511, 513, 517, 518, 528-530, 547, 566-568, 570, 571, 581, 586-589, 590-593, 600, 617, 618, 623, 650, 651, 661, 672, 674-678, 692, 697, 705, 707, 709-711, 716, 717, 726, 737, 739, 744, 746, 753, 757, 764, 767-771, 775, 776, 780, 789, 790, 792, 795, 797, 805-807, 809, 813, 821, 822, 865, 903, 935, 970, 976, 984, 988, 990-996, 999, 1001-1004, 1009-1011, 1015-1018, 1020, 1022-1024, 1028, 1030-1036, 1039, 1041, 1042, 1044, 1048-1053, 1057, 1059, 1061-1063, 1065-1067, 1070, 1071, 1081-1083, 1085, 1086, 1088, 1090, 1092, 1094, 1099, 1100, 1103-1114, 1116, 1117, 1119, 1124, 1127, 1128, 1132, 1137-1141, 1145, 1147, 1157, 1167, 1184, 1206-1209, 1211, 1212, 1217, 1218, 1228, 1246, 1269, 1270, 1275, 1281
Armenia, Albanian, 801, 816
Armenia and Los Angeles medals, 1217, 1218, 1269, 1270
Armenia in humiliating posture on Roman coins, 117, 166, 513, 709-711, 719-721, 723, 731, 736, 748, 750, 751, 753-755, 757, 761, 769, 775, 783
Armenia Major, 467, 494, 570, 705
Armenia Minor, 418, 489, 493, 570, 727, 728, 756, 759, 770
Armenian alphabet, 102, 151, 410, 446, 798
Armenian alphabet, the "F" (Ֆ) letter, 952
Armenian ancient alphabet, 102, 151, 221, 248, 275, 278. 421
Armenian Art Combinat, 1252
Armenian Church of America, 75th anniversary medal, 365, 1183, 1229, 1245
Armenian church tokens, 1148-1154
Armenian countermark, 907, 1045, 1046
Armenian Cultural Ministry, 1252
"Armenian Front," 354
Armenian General Benevolent Union, see AGBU

Armenian king standing in front of stand and emperor, on Roman coins, 709, 710, 719-721, 724, 748, 750, 752, 755, 769
Armenian king receiving a tiara from emperor, on Roman coins, 709, 710, 715, 719-721, 725, 748, 750, 754, 761, 769, 777
"Armenian lion," 166, 449, 459, 1170
"Armenian lion," bronze statue of, 165
Armenian martyrs' memorial monument of Montebello, California, pin medal, 439
Armenian medals struck in Holland, 1181, 1190, 1195, 1199, 1201, 1205, 1213-1216, 1233, 1241, 1246, 1247, 1253, 1268, 1272, 1277, 1279, 1280, 1282-1284
Armenian museum in the city of New York, 404, 407, 425
Armenian Music Society of Soviet Armenia, 1252
Armenian Numismatic Journal, 413, 417, 1158
Armenian Numismatic Society, 289, 413, 417, 434, 435, 438, 439, 1158
Armenian Numismatic Society meeting, 438, 870, 927, 928, 932
Armenian Patriarchate of Constantinople, 1148-1154
Armenian Patriarchate of Jerusalem, 840
Armenian Republic, see Republic of Armenia
Armenian Soviet Socialist Republic (see also Socialist Soviet Republic of Armenia), 180, 280, 284, 299, 356, 422, 509, 620, 651, 678, 1065, 1066, 1253, 1258, 1269, 1274, 1275
Armenian Soviet Socialist Republic decorations and orders, 1202
Armenian Soviet Socialist Republic 40th anniversary medal, 1231, 1242, 1253, 1258, 1266, 1270
Armenian Soviet Socialist Republic 50th anniversary medal, 1231, 1253, 1257, 1266, 1270
Armenian sphinx, 165
Armenian theatre, 2000th anniversary medal, 1248, 1257, 1258, 1266
Armenian tiara, see tiara, Armenian
Armenian warrior standing, on Roman coins, 117, 709, 710, 720, 729, 736, 742, 745, 748, 750
Armenian youth on medal, 1231
Armeno-Byzantine relations, 822
Armeno-Byzantine seals, see Byzantine Armenian seals
Armeno-Iranian coins, 784-797
Armeno-Parthian alphabet, see Pahlavi alphabet
Armeno-Roman coins, 167, 231, 238, 249-251, 350, 359, 487, 493, 498, 709, 710, 725, 747
Armeno-Venet relations, 184, 187
Armenshāhid coins, see Shāh Armān coins
Armīnīyah, 446, 485, 488, 802, 985-988, 990, 991, 994, 999-1003, 1005-1008, 1012, 1015, 1019, 1029, 1032, 1035, 1037, 1038, 1041, 1043, 1047, 1048, 1050, 1052-1055, 1059, 1061-1063, 1069, 1070, 1076, 1078, 1084, 1087, 1088, 1090, 1091, 1096-1098, 1100-1104, 1115, 1117, 1118
arms of an Armenian warrior on Roman coins, 117, 751, 769
Arnavut Köy, 1151, 1154
Arrān, 485, 488, 984, 988, 990, 991, 994, 1001-1003, 1005, 1006, 1008, 1015, 1019, 1027, 1029, 1041, 1047, 1049, 1050, 1053, 1059, 1061, 1063, 1069, 1070, 1076, 1078-1080, 1094, 1096, 1097, 1101, 1103, 1104, 1115-1118
Arsaces I (124 B.C.), king of Armenia, 199, 460, 503, 506, 512, 784
Arsaces, king of Armenia, 511, 553, 567, 582, 644
Arsaces I (A.D. 34-35), king of the Arsacid dynasty of Armenia, 486, 488
Arsaces VIII or Artabanus II (88-77 B.C.), king of Parthia, 793
Arsacid Coins, 644, 786
Arsacid coins, 167, 203, 321, 359,

446, 455, 456, 458, 460, 503, 785, 786, 793
Arsaciden Münzen, 460, 503, 760, 786
Arsacids of Armenia, 167, 173, 180, 192, 203, 238, 350, 460, 486, 488, 493, 494, 497, 499, 503, 644, 784-789, 793-796
Arsacids of Parthia, 203, 455, 460, 503, 793, 796
Arsameia, 606
Arsames (260-228 B.C.), king of the Orontid dynasty of Armenia, 104, 110, 153, 154, 177, 199, 267, 276, 277, 321, 462, 463, 465, 468-470, 475, 478, 482, 484, 490, 500, 502, 512, 565, 566, 569
Arsamosata, 462, 463, 467, 468, 490, 500, 656
Arşlanian, Kevork, 352
Arslanian, S., 372
Artabanus III (A.D. 80-90), king of Parthia, 794
Artabanus IV (216-224), king of Parthia, 787
Artabanus V, king of Parthia, 511
Artavasdes I (160-123 B.C.), king of the Artaxiad dynasty of Armenia, 104, 448, 460, 503, 511, 784, 786, 795, 796
Artavasdes II (56-34 B.C.), king of the Artaxiad dynasty of Armenia, 96, 104, 107, 142, 147, 153, 154, 164, 177, 181, 190, 220, 233, 238, 244, 253, 260, 267, 269, 276, 277, 280-282, 326, 391, 396, 439, 451, 452, 461-463, 465, 468-470, 474-476, 478, 482, 484, 489, 490, 500, 509, 512, 513, 574, 577, 579, 583, 586, 588, 590, 594, 620, 651, 652, 662, 666, 670, 683, 684, 688, 695, 696, 700, 824
AR tetradrachm (Rev.: quadriga design), 326, 586, 588, 590, 594, 620, 651, 652, 684, 688
AR drachm (Rev.: quadriga design), 260, 391, 396, 461-463, 474, 478, 509, 512, 513, 583, 586, 588, 590, 594, 651, 666
AE copper (or bronze) coin (Rev.: head of wheat), 590
AE copper (or bronze) coin (Rev.: king's figure standing), 590
AE copper (or bronze) coins (Rev.: Nike design), 276, 277, 461-463, 474, 478, 579, 586, 588, 590, 594, 662, 700
Letter "A," 700
Artavasdes II coin iconography, 153
Artavasdes III (5-2 B.C.), king of the Artaxiad dynasty of Armenia, 104, 260, 474, 587, 590, 591, 661, 670, 695
AE copper (or bronze) coin (Rev.: a figure standing to left and holding a tall spear), 587, 590, 591
Artavasdes IV (A.D. 4-6), king of the Artaxiad dynasty of Armenia, 237, 243, 378, 469, 475, 489, 586, 588, 661, 677
Artavasdes IV-Augustus (A.D. 4-6), 237, 267, 269, 334, 335, 343, 355, 357, 461-463, 513, 577, 586, 588, 590, 594, 618, 674-678, 709, 710
AR denarius (Obv.: head of Artavasdes IV. Rev.: head of Augustus.), 334, 335, 343, 355, 357, 462, 463, 586, 588, 590, 618, 674, 676, 677
AE copper (or bronze) coin (similar to the above design), 674, 677
Artavasdes IV coin discovery, 674, 677
Artavasdes, king of Atropene or Media, and Armenia, 153, 154, 575, 577, 632, 670
Artavasdus (742-744), Byzantine emperor, 974, 975, 978-981, 983
Artaxata, 462, 463, 490, 491, 499, 500, 581, 586, 588, 590, 650-652, 684, 694, 700, 760, 1209
Artaxata, coin of, 153, 154, 169, 441, 455, 456, 458, 486-488, 493, 704-707, 709, 710, 760
Artaxata, excavation of, 279-282, 298, 579, 700
Artaxata, mint mark of, 581, 651

Artaxerxes II Mnemon (c. 362 B.C.), 523, 559
Artaxiad coinage, outline and rarity, 655
Artaxiad coins, 137, 139, 153, 154, 158, 167, 231, 249-251, 337, 347, 349-354, 363, 364, 366, 368, 374-376, 379, 384, 388, 426, 444-453, 455-463, 465-471, 473-478, 480-503, 505-510, 512, 574-702
Artaxiad dynasty of Armenia, 122, 167, 172, 180, 218, 243, 408, 410, 423, 439, 448, 493, 592, 602
Artaxiads, latter kings, 490, 498, 500, 574, 587, 591, 601
Artaxias I (189-160 B.C.), king of the Artaxiad dynasty of Armenia, 192, 193, 226-229, 238, 248, 300, 448, 460, 462, 463, 503, 511, 564, 570, 573, 580, 590, 600, 620, 784, 786, 795, 796
AE copper (or bronze) coin (Rev.: an eagle perched on the top of a mountain and turned to left), 590, 600
Artaxias I, tower shaped temple of, 620
Artaxias I on medal, 1262, 1264
Artaxias II (30-20 B.C.), king of the Artaxiad dynasty of Armenia, 489, 586, 588, 590, 592, 594, 670
AE copper (or bronze) coin (Rev.: Nike), 586, 588
Artaxias III (A.D. 18-35), king of the Artaxiad dynasty of Armenia (see also Germanicus-Artaxias), 104, 177, 237, 469, 475, 478, 487, 511, 744, 770
Artaxisata (see also Artaxata), 441, 705, 707
Artena, Maḥmud, 1017
Artenid coins, 446
Arts'akh, 638
Artsruni, G., on medal, 1259
Artsrunis, 180
Artuqid coins, 446, 455, 456, 458, 802, 984, 1014, 1030, 1039, 1045, 1051, 1057, 1116
Arxata (see also Artaxata), 468
Ārzan, 1002
Arzarūm, 319, 424, 802, 991, 994, 997, 1002, 1010, 1016, 1017, 1019, 1032, 1034-1036, 1051, 1068, 1071, 1082, 1094, 1099, 1105, 1117, 1228, 1232, 1256
Arzinjān, 792, 984, 991, 994, 998, 1001, 1002, 1017, 1030, 1032-1036, 1049, 1051, 1068, 1071, 1086, 1094, 1105, 1116, 1117
Aschdod, 536
Ashot I (885-890), king of the Bagratid dynasty of Armenia, 1100, 1108, 1114, 1165
al-Ashraf I Muẓaffar (A.H. 607-617), Ayyūbid, 993, 995, 1031
Ashtarak monument on medal, 1203, 1253, 1266
Asia, central, 410, 1053
Asia Minor, 237, 421, 464, 469, 473, 485, 488, 491, 497, 509, 516-518, 528, 531, 532, 547, 550, 553, 555, 559, 618, 1057, 1094, 1116
Assyria, 1176
Astghik, goddess of love of Armenia, 582, 638
Athena, 480, 504, 513, 523, 560, 586, 588, 594, 601
Athenian tetradrachm, 497
Athens, 353, 782
Athens University Museum, 969
Atrpet, 162
Attic, 492
Attic coin, 119, 126
Attic system metrology, 492, 494, 499
Augustus, Octavianus (27, B.C.-A.D. 14), Roman emperor (see also Artavasdes IV-Augustus and Tigranes IV-Augustus), 150, 211, 237, 264, 267, 269, 299, 301, 334, 335, 343, 355, 357, 396, 398, 442, 451, 452, 461-463, 468, 472, 510, 513, 577, 586-588, 590, 591, 601, 618, 661, 666, 674-678, 703, 706, 709, 710, 712, 720, 721, 722, 729, 730, 732-734, 736, 740, 742, 745, 748, 750,

751, 754, 761, 762, 765, 771, 772, 780
Aurelius, Marcus (161-180), Roman emperor on coins, 114, 150, 264, 269, 373, 386, 389, 398, 451, 452, 468, 471, 510, 708, 709-711, 714, 720, 721, 726, 731, 739, 748, 750, 751, 754, 757, 758, 761, 762, 765, 766, 769, 773, 774
Aurii, 386, 389-391, 717, 724
Australia, 374
Austria, 347
Austria-Hungary, 347
Austrian Republic, 347
autographs, 231, 249-251
al-Awḥad Najm al-Dīn Ayyūb (A.H. 596-607), Ayyūbid, 993, 995, 1031, 1042
ax, double edged, on coin, 603
Ayas, 185, 208, 256, 930, 947, 948, 957
Ayrarat district, 547
Ayyūbid coins, 291, 347, 446, 991, 993, 995, 1031, 1042, 1051, 1057
Azerbaijan, 291, 305-313, 999, 1024, 1025, 1027, 1028, 1053, 1077, 1092-1094
Azerbaijan coin hoards, 305-313

Baal, 478 481, 515, 520, 545, 548, 551, 558
al-Bāb (see also Darband), 485, 488, 990, 1006, 1041, 1053, 1054, 1059, 1061, 1063, 1069, 1070, 1078, 1101, 1115, 1117
Babelon, Ernest, 530, 639, 659, 704
Bābert (see also Bāibert), 1030
Babylon, 497, 598, 690
Bacchus, 478
Baghchejik, St. Jacob's church token, 1151
Baghdād, 101, 1065, 1088
Baghdasarian, S., 1258
Baghesh, 424
Bagratid kingdom of Armenia, 173, 213, 238, 421, 822, 1157
Bagratid kingdom of Georgia, 1055
Bahrām Shāh (A.H. 570-616), Mangūjakid, 1035, 1105, 1116
Baḥrī (A.H. 783-784, 791-792), Mamlūk sultan, 887
Bāibert (see also Bābert), 319, 802, 991, 1002, 1017, 1032, 1036, 1051, 1068, 1086, 1093, 1094, 1105, 1116, 1117
Bailakān, 303, 319, 1002, 1004, 1079, 1117
Bājunais, 1117
Balat, Holy Archangel church token, 1148, 1151, 1152
Balkh, 1065
Baltic states, 488, 1127
baptismal bottle, 370
al-Baqri, Muhab Darwish, 1088
Barda'ah, 303, 319, 485, 488, 792, 994, 1000-1002, 1006, 1012, 1029, 1032, 1036, 1041, 1047, 1050, 1052-1054, 1059, 1061, 1062, 1067, 1068, 1070, 1076, 1078, 1084, 1093, 1094, 1096, 1101-1103, 1117
Bardas, uncle of Michael III, 975
Barkhudarian, Grigor, 356
Barkhudarian, Seryoja, 356
Basel, Switzerland, 1157
Basil I (867-886), Byzantine emperor, 268, 974, 975, 977-983
Basil II (976-1025), Byzantine emperor, 268, 813, 815, 974, 975, 977-983
Basmadjian, 371
Basmadjian, K. J., 842, 882, 894
al-Baṣrah, 1053
Bāyazīd II (A.H. 886-918), Ottoman sultan, 1023
Bāzār, 303
Bazmavep, 886
beads, 286
Becker the counterfeiter, 108
Bedoukian, Paul Z., 155, 204, 273, 284, 344-346, 348, 349, 358-360, 365, 367, 369, 372, 374, 402, 404-408, 422, 425-427, 429, 432, 436, 439, 459, 661, 754, 822, 826, 926, 951-953, 955-958, 1183, 1229, 1245
Bedoukian, Paul Z., biography, 359, 405

Bedoukian, Zareh, see Bedoukian, Paul Z.
Bedoukian collection, 447, 450
bees and beehive on coins, 161, 162, 545
bees and beehive on medals, 1210, 1225, 1226, 1234, 1276
Beethoven on medal, 1258
Behr collection, 746
Beirut Museum, 767
Beirut Sunday School Organization, 1252
Bělěk'ian, Napoleon, 344, 348
Benson, Lauren, 1126
Berdat, see Barda'ah
Bertha, 980
"besants Saracénats d'Arménie," 208
bibliographies, 1-95, 141, 271, 272, 437, 446, 485, 580, 590, 805, 831, 832, 843, 915, 963
  all phases of Armenian numismatics, 2, 3, 5-8, 10, 27, 37, 39-41, 43-45, 50, 52, 54-64, 66, 68, 69, 72, 74, 86, 87, 90, 93, 446, 485
  ancient period of Armenian numismatics, 1, 15, 32, 35, 36, 38, 51, 53, 71, 73, 88, 89, 141, 271, 272, 437, 580, 590
  Cilician period of Armenian numismatics, 4, 11, 17, 19, 20, 22-26, 28-31, 33, 34, 36, 38, 42, 46, 47, 70, 73, 92, 437, 805, 831, 832, 843, 915, 963
  general Armenian numismatics, 12, 13, 65-67, 75-85, 91, 94, 95
  medieval (Armenia proper) Armenian numismatics, 1, 9, 11, 14, 18, 22, 24, 35, 36, 47, 92
  modern period of Armenian numismatics, 1, 4, 16, 21, 49
Bibliothèque Nationale, Paris, 409, 441, 462, 463, 480, 640, 864, 922, 925, 1170
Bibliothèque Royale de Belgique, 1180
Bidlīs, see Bitlīs
Bielsko-Biala, 367
biga on coins, 480, 586, 588, 590, 594, 601, 642
biga on medal, 1224
bilingual Armenian tram overstruck on Seljuq coin, 936
bilingual trams of Hetoum I, see Hetoum I
bilingual trams of Hetoum I-Kaikhusrew, See Hetoum I
bilingual trams of Hetoum I-Kaiqobād, see Hetoum I
billons (AR), 481, 799, 804, 805, 831, 832, 840, 843, 851, 862, 873, 880, 888, 909, 923, 939-941, 943, 946, 955, 963
Bishapur, 296
Bishkinid Maliks of Ahar, 1025
bishops of Valence, France, 331
"Bissancios Stauratos," 858
Bitlīs, 488, 991, 1002, 1006, 1011, 1023, 1033, 1036, 1052, 1059 1061, 1071, 1082, 1085, 1102, 1105, 1117
Blacas, duc de, collection, 864
boar, winged, on coins, 540, 550, 557, 560
Bogatir, Crimea, 1159
Boghossian, Harut'iwn, 1270
book cover, silver, 373
border stone of Artaxias I, 300, 600
Borrell, H. P., 964
Bosporus, 770
Boston Museum of Fine Arts collection, 466
bow-case and quiver, 703, 729, 740, 742, 745
Bozarjian, S., 369, 1227, 1229, 1245
Brachamios, see Vrachiamos
bracteates, 849, 850, 877, 949
bride and groom on medal, see couple in front of altar
British Empire, 347
British Museum, 380, 409, 1091
British Museum collection, 593, 617, 632, 670, 675, 676, 736, 738, 739, 748, 985, 1029-1036
Brosset, M., 812, 816, 819, 822, 964
Bulgaria, 347
Bunkeflo, Sweden, 317
Burjī (A.H. 784-794), Mamlūk sultan, 887

Byzantine Armenian seals, 268, 1155, 1156, 1167, 1169, 1171-1174, 1176-1180
Byzantine coins, 121, 131, 137, 139, 167, 217, 231, 268, 290, 291, 294, 296, 321, 328, 329, 346, 347, 351-353, 358, 367, 369, 371, 432, 454-458, 488, 496, 806-809, 900, 965, 971-983, 1003, 1045, 1055, 1057
Byzantine emperors of Armenian descent, 249-251, 268, 337, 445-447, 973-983
Byzantine Empire, 121, 131, 213, 268, 349, 973-983, 1155, 1156, 1169, 1172-1174, 1180
Byzantine Empire monetary series and metrology, 121, 131
Byzantium, 790, 814, 849
Bzhishkian, Haik, on medal, 1253, 1267

Caesarea, Cappadocia, 101, 715, 718, 724, 776
Cairo, 416, 1037, 1252
Caius, 678
Callinicus of Commagene, 461, 468
cannon on medal, 1239
cap, conical, 502, 566, 569, 699, 789, 797
Cappadocia, 566, 571, 715, 744, 770, 776
Cappadocian coins, 281, 297, 301, 347, 488, 491, 492, 494, 496, 497, 509, 513, 529, 579
Cappelletti, Giueseppe, 964
Carchemish, 689
Caspian Sea, 1027, 1062
castle on coins, see fortress with three turrets on coins
catalogues, see sale and auction catalogues
Catherine Cornaro (1475-1489), Queen of Cyprus, 805, 901-903, 943
Catholicosate of Cilicia, 868, 895
Caucasian Albania, see Albania, Caucasian
Caucasus, 272, 305-313, 332, 553, 1024, 1025, 1141, 1273
Caucasus, the khanate, see the khans of the Caucasus
censer, 370
chalci (AE), 119, 126, 582, 584, 644
chalice, 373, 1199, 1213-1215, 1277, 1280, 1282
Ch'aloyan, Avetis, 369
Ch'aloyan, Vazgen, 365
Chamtchian, Michael, 826, 964
Charaspes (316 B.C.), king of the Orontid dynasty of Armenia, 177, 462, 463, 484, 565
Ch'arents', Yeghishē, on medal, 1184, 1212, 1240, 1255, 1262, 1264
chariot, see biga or quadriga
Charlotte and Louis of Savoy (1458-1564), king and queen of Cyprus, 805, 1166
Ch'aushian, Sepuh, 372
Chevahirchian, M., 354
Chevalier collection, 697
children on medal, 1241, 1242
China, 347
Chrism, see Holy Oil
chrismatory, 370
Christ, Jesus, 370, 553, 800, 810, 814, 816, 818, 819, 821, 870, 900, 927, 928, 932, 959, 1159
Christinka on medal, 1241
Christopher, son of Romanus I, 974, 975, 977, 979-981
chronicle of Constable Smpad, 263
church of the pond, tokens of, 1151, 1152, 1154
church of the stairs, tokens of, 1151, 1152, 1154
church tokens, 1148-1154
Cilicia (ancient), 419, 464, 473, 485, 528, 535, 1176, 1180
Cilicia Tracheia, 770
Cilician Armenia, 188, 189, 247, 255, 278, 331, 421, 446, 448, 830, 831, 832, 837, 843, 844, 847, 860, 924, 941, 943, 944, 1018, 1051, 1175
Cilician Armenian barons, 188, 189, 448, 799, 803, 831, 832, 834, 843, 854, 886, 892, 899, 929, 945, 949, 952, 963
Cilician Armenian coin rarity, 931
Cilician Armenian coin striking technique, 837

Cilician Armenian coins, 144, 166, 167, 172, 173, 178, 184, 187-189, 194, 197-202, 204, 206-209, 217, 219-222, 231-233, 235, 236, 247, 249-252, 256, 261, 267, 270, 273, 274, 287-290, 292, 314, 322-325, 331, 337-339, 346, 347, 349-354, 358, 360, 363-367, 369, 371, 372, 374-376, 379-384, 387, 388, 399, 401-403, 408-412, 416, 421-423, 426, 432, 436, 438, 444-452, 445-459, 485, 502, 663, 798-805, 823-972, 991, 1002, 1017, 1051, 1105, 1198
Cilician Armenian coins overstruck in Arabic (see also takvorins overstruck in Arabic), 314, 338, 805, 827, 840, 869, 884, 885, 887, 911, 936, 954, 1002
Cilician Armenian heraldry, 157
Cilician Armenian kingdom, 173, 180, 184, 187-189, 198, 210, 234, 235, 274, 350, 399, 421, 423, 426, 446, 451, 452, 830, 833, 858, 893, 924, 941, 1162
Cilician Armenian kings, 122, 188, 189, 192, 221, 222, 331, 337, 387, 448, 799-805, 823-833, 835-837, 839-853, 855-870, 872, 873, 875-882, 884, 885, 887-898, 900-915, 917-951, 953-972, 1002, 1017, 1051, 1105, 1166
Cilician Armenian later kings, 835, 845
Cilician Armenian nobility, 234, 235
Cilician Armenian political order, 234, 235
Cilician Armenian social order, 234, 235
Cilician Armenian titles, 234, 235
cisthene, 488, 517-519, 537, 547
Cistophores, 491
Clairambault collection, 1160
Classification of Roupenian Coins, 420, 437, 916, 963, 965, 966
"A Classification of the Coins of the Artaxiad Dynasty of Armenia," 588, 661
Clazomenae, 488, 516-519, 528, 532, 547, 550
Cleopatra, 96, 478, 735, 768, 782
Cleopatra Selena, 692
Cleopatra Thea (69 B.C.), Seleucid queen, 507
clocks, 336, 365, 367, 371, 373, 377
club on coins, 478, 513, 590, 603
coat of arms, 145, 146, 157, 160, 179, 180, 249-251
Code of Law, 212
Coin cleaning and preservation, 113
Coin Hoards of Azerbaijan and Other Republics, 239, 242, 305-313
Coin World, 304
Coinage of Cilician Armenia, 4, 23, 28-30, 103, 204, 273, 359, 405, 432, 799, 831, 832, 841, 843, 926, 953, 955-958
Coinage of the Artaxiad Dynasty of Armenia, 359, 405, 432, 586
Coinage of the Artaxiads of Armenia, 432, 590
Colchis, 347
collections acquired by the State Museum of Armenian History, 333-378, 431, 432, 675, 676, 754, 890, 891
Colophon, 497, 519, 531
colophons of Armenian manuscripts, 214, 215, 225, 899, 930
Commagene, 461, 463, 566, 585, 586, 589, 590, 606, 687, 690, 770
commerce of Cilician Armenia, 188, 189, 255, 831, 832, 843, 844, 860
Commodus (177-192), Roman emperor, 705, 707, 709, 710
Congress of Orientalists (1877), 874
conquest of Armenia and Mesopotamia, 150, 709, 710, 717, 720, 721, 741, 749, 751, 762, 769
Constans II (641-668), Byzantine emperor, 296, 488, 974-981, 983
Constantina, wife of Maurice Tiberius, 977, 979, 980, 983
Constantine, son of Artavasdus, 979
Constantine, son of Basil I, 974, 975, 979-981, 983
Constantine, son of Constans II, 296, 979-981

Constantine, son of Leo V, 974, 975, 977, 980, 981, 983
Constantine, son of Romanus I, 974, 977, 979-981
Constantine IV (668-685), Byzantine emperor, 974, 975, 977-981, 983
Constantine VII (913-959), Byzantine emperor, 268, 974, 975, 977-983
Constantine VIII (1025-1028), Byzantine emperor, 268, 974, 975, 977-983
Constantinople, 296, 1148-1154
Constantinople, Armenian Patriarchate of, 1148-1150, 1152-1154
Copernicus on medal, 1258
Corinthian coin, 119, 126
corn, ear of, see wheat, head of
cornucopiae on coins, 199, 218, 396, 459, 478, 582, 590, 595, 604, 623, 638, 642, 643, 645, 646, 666
cornucopiae on medals, 1246, 1272, 1279
coronation trams (AR), 799, 801, 803-805, 831, 832, 840, 843, 849, 850, 853, 856, 870, 873, 879, 880, 888, 892, 897, 898, 900, 923, 927, 928, 932, 934, 942, 946, 951, 956, 963
corporation seal, 103
costume, 163, 167, 172, 178
counterfeit, see forgeries
couple in front of altar, on medal, 1195, 1199, 1214, 1215, 1246, 1272, 1277-1280, 1282-1284
court of Tigranes the Great, 174
cranes on medal, 1238
Cretan coins, 430
cross between two lions rampant regardant, 144, 199, 449, 850, 877, 889, 894, 922, 925, 959
cross on coins, 144, 199, 449, 502, 663, 800, 825, 835, 845, 848-850, 853, 858, 859, 861, 863, 865, 878, 883, 884, 889, 894, 895, 905, 912, 945, 947, 948, 954, 957-959, 962, 966, 968, 1081, 1170
cross on medals, 1199, 1214, 1215, 1277, 1280, 1282
cross with double lion motif, 889
crown of Cilician Armenia, 170, 576
crowned lion holding a cross, 144, 859, 863, 881, 905, 906, 930, 941, 942, 967
Cuba, 347
Cuerdale, Lancs, 318
Cuperi, G., 964
customs duty payments, 858
Cybel, 549, 693
cylinders, 1164, 1168
cymbal, 373
Cyprus, medieval coins, 446, 805, 866, 901-903, 923, 935, 939, 944, 970
Czechoslovakia, 347

Dabīl (see also Dvin), 485, 488, 987, 999, 1002, 1006, 1019, 1038, 1050, 1052-1054, 1059, 1061, 1063, 1070, 1101, 1115, 1117
Dadler, Sebastian, 1241
Dāghstān, 1002
dahekan, see tahegan
Daisam b. Ibrāhīm (A.H. 330), Sājid ruler, 999, 1000
Dalar, Armenia, 674, 677
Dalassenos, Armeno-Byzantine, 1178
Damascus, 490, 500, 586, 588, 590, 594, 648, 649, 650, 656, 657, 694, 1088, 1090
Dānishmendid coins, 446, 455, 456, 458, 991, 1057
Danube, 877
Daphne, 836, 890, 891, 920, 921
Daranissa, 468
Darband (al-Bāb), 140, 1027, 1054, 1063
Darband Maliks, 1025
Daric coin, 118, 119, 126, 130, 149
Darius I (521-485 B.C.), Achaemenid Persian king, 96, 365
Darwin on medal, 1258
Dasaworut'iwn roupenian dramots', see *Classification of Roupenian Coins*
Dashian, Hakovbos, 644, 796
Datames (378-372 B.C.), satrap of Cilicia, 514, 529
dating system on coins of Tigranes the Great, 499, 645, 646, 650

dating system on Seljuq coins, 1044
Dattari collection, 723
David of Sassoun monument, on medal, 1217, 1218, 1230, 1239, 1258, 1269
David the Builder (1089-1125), king of Georgia, 217, 820, 1040
David Tiberius, son of Heraclius I, 975, 979, 980
Davidson, Kh., 354
Davt'ian, Khorēn, 365
al-Dawlah, Nāṣir and Sayf (A.H. 330-355), Ḥamdānid ruler, 1030, 1104
decorations and orders, Aremenian SSR, 1202
decorative art of Armenia, 170
Degheyan, Hovsēp', 367
dekadrachm (AR), 443, 582
Demeter, 503
Demetrias-Damas, 615
Demetrius, Armeno-Byzantine, 1172, 1174
Demirjian, Torkom, 379
denarii (AR), 125, 128, 386, 390, 392, 494, 590, 618, 703, 735, 739, 742, 768, 771
denier (AR), see billon
Denmark, 347, 1059, 1061
Der Ghazarian, 882
Derik, 592
Desimoni, Cornelio, 236
Devledian, Khatchik, 365, 367, 371, 373, 377
diadem, gold, 281
diaspora Armenians, 340, 344, 348, 349, 354, 362-368, 371, 375, 376
didrachm (AR), 514, 561, 718
die linkage, 836, 841, 847, 849, 853, 856, 861, 872, 918, 919, 997
dies, 837, 841, 852, 861, 869, 919, 1206, 1207
Dilbarian, A., on medal, 1212
Dimishq, 1053
dinar (AV), 120, 127, 129, 132, 197, 213, 380, 805, 987, 1043
Dingilian, Dickran, 1183, 1229, 1245
Dionysos, 738
dirhams (AR), 120, 127, 129, 132, 213, 284, 303, 485, 488, 887, 920, 921, 936, 937, 984-986, 988, 999, 1000, 1003, 1005, 1008, 1009, 1034, 1038, 1044, 1047, 1051-1054, 1059, 1061-1064, 1066, 1067, 1069, 1070, 1078, 1088, 1090, 1091, 1096, 1097, 1098, 1101, 1102, 1115, 1116, 1118, 1165
Dirks, I., 1233
diwani numerals, 1020, 1044
Diyārbakr, 1002, 1034, 1116, 1117
Dniester River, 247
Dobrovolsky, I. G., 822
documents, medieval, 208, 235, 805, 844, 858, 860, 1166
Domitianus (296-297), Roman emperor, 301
Donabedian, Asbed H. M., 365
double poghs (AE) (see also tanks), 873, 934, 1051
double trams (AR), 155, 449, 799, 831, 832, 836, 840, 843, 850, 859, 872, 873, 880, 888, 890, 892, 905, 906, 919-921, 963, 1051, 1158
Dourian, 371
dove on medal, 1234
drachms (AR), 101, 119, 122, 126, 183, 199, 260, 286, 296, 298, 335, 391, 392, 396, 400, 461-463, 466, 471, 473, 478, 491, 503, 509, 512, 513, 579, 582, 583, 586, 588, 590, 594, 598, 602, 614, 616, 617, 650, 662, 666, 672, 680, 784, 793, 797
Du Cange, Charles du Fresne, 826, 964
Dubrovnik, see Ragusa
ducatus, 223, 256
Dunmore cave, Ireland, 317
dupondius (AE), 386
Düzoğlu (Düzian), 1072-1074
Dvin (see also Dabīl), 147, 191, 233, 280, 283, 294, 334, 790, 791, 806, 808, 809, 976, 1004, 1006, 1007, 1019, 1052, 1053, 1055, 1056, 1058, 1062-1064, 1067, 1093, 1101, 1115
Dvin excavation, 13, 283, 291, 295, 334, 809, 1006, 1055, 1056, 1064
Dzerzhinski, F., 1270

eagle on coins, 160, 166, 462, 463, 478, 508, 576, 584, 586, 588, 590, 594, 595, 600, 601, 638, 642, 665, 683, 690, 1122, 1125, 1129
eagle on medals, 153, 154, 1206, 1236, 1239, 1243, 1244
eagle on paper money, 1135, 1136
Edessa, 479, 1179
Edilian, A., 1235, 1237
education, see Numismatics-Education and teaching
Egorov, Yu., 1270
electrum coin, 519
elephant on coins, 199, 480, 503, 586, 588, 590, 594, 595, 599, 601, 604
Elisavetpol (Kedabek), 802, 1123, 1127, 1137, 1256
  paper money (1918), 1123, 1127, 1137
Emesa, 770
England, 409, 1198
Ephesus, 497, 722, 745, 780, 782
Epiphanus of Commagene, 461, 468
equestrian design on coins, 110, 199, 200, 270, 462, 463, 478, 502, 537, 566, 569, 799-801, 804, 805, 831, 832, 840, 841, 843, 848, 864, 865, 871, 878-881, 883, 884, 909, 930, 942, 944, 946, 959, 960, 962, 963, 966, 968, 1198
Erato (2 B.C.-A.D. 1, A.D. 6), queen of the Artaxiad dynasty of Armenia (see also Tigranes IV-Erato and Tigranes V-Erato), 104, 153, 154, 177, 199, 237, 238, 267, 276, 277, 459, 461-463, 465, 469, 470, 474, 478, 481, 482, 484, 508, 586-588, 590, 591, 594, 601, 607, 625, 661, 673, 681, 695
Ercole (1475-1501), 1198
Erebouni fortress, 495, 497, 1224
Erebouni medal, 1204, 1224, 1242
Eretnid coins, 1086, 1105
Erevan, see Yerevan
Erits'iants', A., 428
Ermoyan, Suren, 1182
Eruand, see Orontas
Erzinjan, see Arzinjān
Erzrum, see Arzarūm
Eshba, Marina, 1241
Estonia, 347
Etchmiadzin, 216, 403, 688, 1248, 1252, 1267
Etchmiadzin cathedral on medal, 1188, 1191-1194, 1217, 1218, 1227, 1253, 1267, 1269
Etchmiadzin collection, 457, 582, 593, 1157, 1162
Etchmiadzin paper money, 1127, 1137
eternity emblem on medal, 1236, 1244
Eudocia, 979-981, 983
Euphrates River, 1062
Euphrates Valley, 788
Europe, 302, 352, 409, 457, 488, 837, 1048, 1053, 1055, 1058, 1067, 1247, 1257, 1262, 1264
Eutychides of Sicyon, 143, 182, 633
Evagoras, 530, 541, 545, 546
exhibit in Los Angeles (1977), 1217, 1218, 1269, 1270
exhibit in the State Museum of Armenian History (25 January 1980), 344, 348, 362-364, 366, 368, 375, 376
"Eyrene" international conference (1976), 442

Faḍl I (A.H. 375-422), Shaddādid, 1066
Faithfulness on coin, 604
falcon on coins (see also eagle), 575, 638
family on medal, 1234, 1241
Fars, 1053
Fatḥ 'Alī Shāh (A.H. 1212-1250), Qājār, 1083
Faustina on medal, 726, 731
Federation of Socialist Soviet Republics of Transcaucasia (1923), paper money, 1121, 1123, 1127, 1130, 1137, 1138-1141
Felicitas on coin, 758
Feodorovitch, King Mikhail, 1228
Ferrara, Italy, 1198

fire temple, 511, 521, 688, 790, 795
Fisher, Ian, 1241
flag, Armenian, 160, 166, 173, 179, 180
fleur-de-lis origin, 157
Florence, 874
folles, 121, 131, 1040, 1045
forgeries, 101, 108, 115, 116, 347, 471, 585, 586, 593, 831, 832, 843
fortress with three turrets on coins, 804, 805, 824, 848, 963, 965
Fortune (see also Tyche) on coins, 143, 459, 461-463, 478, 586-588, 590, 591, 594, 601
fountain pen of General Andranik, 349, 371
France, 347
Fratris Iohannis, 186
Frederick I Barbarossa (1152-1190), Holy Roman emperor, 949
Friedlaender, Julius, 568
fulūs, 120, 127, 129, 132, 213, 485, 1090, 1115

Galanderian, Armenak, 367, 374
Galata, St. Illuminator church token, 1148, 1151
Galatian coins, 513
Galstian, K., 1249
Ganja (Gandzak), 140, 303, 319, 320, 488, 984, 991, 992, 1001, 1004, 1010, 1011, 1016, 1023, 1028, 1032, 1034, 1036, 1049-1051, 1054, 1059, 1061, 1063, 1066, 1075, 1082, 1083, 1085, 1094, 1095, 1099, 1106, 1115, 1117
Garabetian, Berj, 351, 411, 1040
Garni, 191, 297, 301-303, 790, 820, 1094
Garni excavations, 297, 301, 790
Garni fortress, 302, 790
Garni temple on medal, 1203, 1217, 1218, 1231, 1253, 1266, 1269
Gaul, 491
Gaykhatu (A.H. 690-694), Ilkhanid, 254
field marks (see also monograms), 847, 884, 919, 953, 955
Finland, 1059, 1061
Gedik Pasha, St. John church tokens, 1151, 1152, 1154
genealogy of Cilician Armenia, 258
genealogy of Orontids, 271, 272
general numismatics and works covering multiple periods, 445-459
general works: ancient period, 460-513
general works: medieval period, 798-809
genocide medal, 1182, 1196, 1217, 1218, 1228, 1232, 1238, 1242, 1248, 1257, 1267, 1269, 1273
geography of Armenia, 484
geography of Cilician Armenia, 188, 189
Georgia, 291, 305-313, 529, 567, 571, 791, 865, 1003-1005, 1024, 1027, 1028, 1062, 1092, 1094, 1130, 1273
Georgian coins, 137, 139, 217, 285, 291, 294, 301, 347, 446, 455-458, 485, 800, 807-809, 820, 1003, 1021, 1022, 1055, 1057
Georgian Democratic Republic (1918-1921), paper money, 1130
Georgian Soviet Socialist Republic (1921-1922), paper money, 1130
Germanicus-Artaxias III (A.D. 2-19), Roman emperor crowning Zeno as Armenian king Artaxias, 104, 150, 177, 237, 267, 269, 461-463, 474, 478, 487, 590, 709, 710, 715, 720, 724, 725, 747, 748, 750, 751, 765, 772, 776
Germany, 347, 1059, 1061, 1067, 1198
Gharibian, Sahak, 371
Ghazan, Maḥmūd (A.H. 694-703), Ilkhanid ruler, 1032, 1036, 1068, 1092, 1094, 1116
Ghazanch'ian, Mkrtich', 371
Ghazarossian, Haik and George, 342
Ghazarossian, Haik and Torgom, 344, 348, 351
Ghulian, Petia, 638
glassware, excavated, 281, 283, 294, 297
Gohtcha, 285
gold (AV) coins of Cilician Armenia, 178, 202, 223, 256, 267, 380, 446,

448, 485, 799, 804, 805, 824, 829, 831, 832, 839, 842, 843, 846, 848, 852, 855, 873, 875, 892, 896, 922, 923, 925, 945, 951, 963, 965
gold (AV) coins of Tigranes the Great, 190, 403, 457, 582, 585, 586, 593, 692
gold pin of Armenian Martyrs' Monument of Montebello, California, 439
Goris, Armenia, 356
Gorkikian, Grigor, 369
Gosdantin I (1095-1100), baron of Cilician Armenia, 188, 189, 402, 799, 832, 834, 854, 892, 929
AE copper (or bronze) coin, 188, 189, 799, 832, 834, 854, 892, 929
Gosdantin I (1298-1299), king of Cilician Armenia, 799, 803-805, 824, 829, 831, 832, 839, 840, 842, 843, 846, 848, 855, 869, 875, 879, 880, 888, 892, 894, 895, 909, 923, 925, 946, 959, 963, 965, 1051
AV gold coin (Obv.: equestrian holding uplifted sword. Rev.: castle with three turrets.), 799, 805, 824, 829, 831, 832, 839, 842, 843, 846, 848, 855, 875, 892, 923, 963, 965
AR tram (Obv.: similar to the above. Rev.: king standing and facing, holding uplifted sword and cross.), 799, 803, 831, 832, 840, 843, 848, 855, 879, 880, 888, 895, 923, 963
AR tram (similar to the takvorin of Gosdantin III), 804, 805, 879, 909, 946, 959
AR tram overstruck in Arabic, 869
AE pogh (Obv.: king standing and facing, holding uplifted sword and cross. Rev.: cross.), 799, 831, 832, 840, 843, 848, 855, 880, 888, 923, 963
AE pogh (similar to the equestrian takvorin of Gosdantin III), 804, 805, 959, 1051
Gosdantin II, see Guy
Gosdantin III (1344-1363), king of Cilician Armenia, 267, 799, 802-805, 831-833, 835, 840, 843, 845, 847, 879, 880, 888, 892, 909, 923, 955, 963, 969
AV gold coin (same as the gold coin of Gosdantin I), 804, 805, 879
AR tram (same as the tram of Gosdantin I), 804, 805, 879
AR takvorin (Obv.: equestrian design. Rev.: lion to right.) 799, 803, 831-833, 840, 843, 847, 880, 888, 892, 909, 923, 955, 963
AR billon takvorin (similar to AR takvorin design), 955
AE pogh (Obv.: king seated on bench-like throne. Rev.: cross.), 799, 831, 832, 835, 840, 843, 845, 880, 888, 923, 955
Gosdantin IV (1365-1373), king of Cilician Armenia, 799, 831-833, 835, 840, 843, 845, 847, 879, 880, 888, 892, 909, 923, 955, 963
AR takvorin (Obv.: equestrian design. Rev.: lion to right.), 799, 831-833, 840, 843, 847, 848, 880, 888, 892, 923, 955, 963
AR billon takvorin (similar to the AR takvorin design), 955
AE pogh (Obv.: king seated on throne. Rev.: cross.), 799, 831, 832, 835, 840, 843, 845, 880, 888, 923, 955, 963
Gosdantin, king of Cilician Armenia, 865, 962, 966
AR takvorin (Obv.: equestrian design. Rev.: lion to right.), 865, 962, 966
AE pogh (Obv.: king seated on throne. Rev.: cross.), 962, 966
Gosdantin I (medieval period), Armenian catholicos, 1175
Gotland Island, 1059, 1061
Goyoli, Edward, 1241
Greece, 122, 347, 491
Greek coins, see Hellenistic coins
Gregoria, 980
Gregorius, 975

Grierson, Philip, 822
Guidon, see Guy
Gulbenkian, Calouste, on medal, 1248
Gulerian, S., token of, 1148, 1151
Guthrie collection, 1038
Guy (1342-1344), king of Cilician Armenia, 799, 802, 805, 831, 832, 835, 840, 843, 845, 847, 880, 888, 892, 909, 938, 950, 962, 963, 966, 968
AR takvorian (Obv.: equestrian design. Rev.: lion to right.), 799, 805, 831, 832, 840, 843, 880, 888, 892, 909, 938, 950, 962, 963, 966, 968
AE pogh (Obv.: king seated on bench-like throne. Rev.: cross.), 799, 831, 832, 835, 843, 845, 880, 888, 963

al-Hādī (A.H. 169-170), 'Abbāssid caliph, 1029
Hadrian (117-138), Roman emperor, 301, 746
Hadrianic school of art, 182
The Hague Royal Cabinet collection, 1168, 1213, 1214
half double trams (AR), 799, 831, 832, 836, 840, 843, 880, 888, 890-892, 920, 921, 929, 941, 942, 946, 963, 967
half pogh (AE), 1051
half trams (AR), 448, 799, 805, 831, 832, 840, 843, 888, 890-892, 909, 963
Hama, 292
Hamadān, 568, 1053
Hambardzumian, Victor, on medal, 1212
Ḥamdānid coins, 137, 139, 446, 1019, 1030, 1104
Ḥamza (A.H. 839-848), Aq Qoyūnlū, 1105
hands above altar on medal, 1195, 1199, 1214, 1246, 1272, 1277, 1280, 1283
happiness medal, 1241
harp on coin, 545
Ḥarrān, 1053
Hartapirt, see Khartapirt
Hārūn al-Rashīd, see al-Rashīd, Hārūn
Hārūnābād, 488, 1005, 1012, 1035, 1053, 1059, 1061, 1062, 1087, 1096, 1101, 1117
al-Hārūnīyah, 485, 488, 988, 990, 991, 1005, 1006, 1015, 1019, 1029, 1041, 1050, 1053, 1054, 1059, 1061, 1076, 1087, 1101, 1117
Harut'iwn, Hov., 865, 1214, 1280
Harut'iwnian, Ara, 1249, 1260
al-Ḥasan, Abū 'Alī (A.H. 380-387), Marwanid, 1030
al-Ḥasan b. 'Alī al-Bādgīsī al-Ma'mūnī (A.H. 218-220), 'Abbāsid governor, 1107, 1109, 1110, 1113
Hasköy, Armenian church token, 1148, 1151
Hasköy, St. Jaques church token, 1148
Hats'avan, 330, 700
Hazarian, Haroutune, 425
Helena, 980
Hellenistic (Greek) coins, 137, 139, 147, 290, 301, 321, 351-354, 356, 367, 403, 442, 443, 454, 457, 462, 463, 469, 473, 475, 480, 488-490, 492, 493, 497, 534, 617
Hellenistic era, 297, 298, 328, 457, 490, 494, 497, 499, 500, 700, 1207-1209
Henry VI (1165-1197), Holy Roman emperor, 849, 850
Heracles (Vahagn), 396, 480, 503, 504, 506, 514, 515, 527, 543, 563, 582, 586, 588, 590, 594, 595, 597, 601, 603, 614, 616, 617, 654
Heraclius I (610-641), Byzantine emperor, 296, 974, 975, 977-981, 983
Heraclius Constantine (641), Byzantine emperor, 296, 974, 975, 977-981, 983
Heraclius, son of Constans II, 974, 977, 979-981, 983
Heraclonas (626-641), Byzantine emperor, 296, 974, 975, 977, 979-981, 983

heraldry, 146
Herats'i, M., on medal, 1266
Hercules on coin, 203, 483, 783
Hermitage Museum collection, 320, 812, 922, 925, 1176-1179, 1254, 1272, 1279, 1284
Herode of Chalcis, 759
Hetoum I (1226-1270), king of Cilician Armenia, 115, 116, 198, 200, 201, 204, 206, 207, 209, 217, 219, 222, 232, 252, 270, 273, 274, 288, 292, 323, 324, 381, 387, 401, 459, 502, 799-805, 823, 825, 828-832, 840, 841, 843, 846, 852, 853, 858, 861, 863, 864, 867, 873, 879-882, 884, 888, 890-892, 893, 896, 908, 909, 911, 917, 920, 921, 923, 926, 929, 934-937, 942, 944, 946-948, 951, 959, 961-963, 966, 969, 991, 1017, 1051, 1105, 1166
AV gold coin (Obv.: king seated on throne ornamented with lions. Rev.: crowned lion turned to right and holding a cross.), 799, 829, 831, 832, 843, 846, 852, 892, 951, 963
AR bilingual tram (Obv.: equestrian design. Rev.: Arabic legend in four lines.), Hetoum-Kaiqobād, 207, 270, 274, 799, 802, 805, 830-832, 840, 841, 843, 880, 888, 892, 893, 909, 923, 937, 942, 944, 962, 963, 966, 991, 1017, 1051, 1105
AR bilingual half tram (similar to the above design), Hetoum-Kaiqobād, 799, 830-832, 843, 963
AR bilingual tram (similar to the above design), Hetoum-Kaikhusrew, 115, 116, 200, 204, 207, 209, 232, 270, 273, 274, 381, 799-801, 804, 805, 823, 830-832, 840, 841, 843, 864, 867, 879, 880, 888, 892, 893, 908, 923, 936, 937, 963, 966, 991, 1017, 1051, 1105
AR bilingual half tram (similar to the above design), Hetoum-Kaikhusrew, 799, 830-832, 840, 843, 963
AR bilingual tram, (similar to the above design), forgery, Hetoum-Kaikhusrew, 115, 116
AR tram (Obv.: Queen Zabel and King Hetoum holding a long cross. Rev.: lion to right, crowned and holding a cross.), 206, 288, 323, 324, 381, 387, 459, 799, 800, 802-805, 825, 828, 831, 832, 840, 843, 853, 858, 861, 863, 867, 873, 879, 880, 888, 890-892, 909, 911, 917, 920, 921, 923, 926, 929, 935, 937, 942, 946, 961, 963
AR half tram (similar to the above design), 799, 805, 831, 832, 843, 890, 891, 963
AE tank (Obv.: king seated on throne adorned with lions. Rev.: cross.), 502, 799, 800, 805, 825, 831, 832, 840, 843, 864, 873, 880, 888, 892, 923, 929, 934, 946-948, 959, 963, 969, 1051
AE kardez (similar to the above design), 799, 800, 803, 805, 831, 832, 840, 843, 880, 892, 923, 929, 963, 1051
AE equestrian kardez (Obv.: similar to the bilingual coins. Rev.: cross.), 799, 800, 831, 832, 840, 843, 880, 923, 929, 963
Hetoum I-Levon III, 863, 961, 963
Hetoum I seal (see also seals), 1166
Hetoum II (1289-1293, 1295-1296, 1299-1305), king of Cilician Armenia, 186, 292, 387, 799, 801-805, 825, 831, 832, 840, 843, 873, 878-880, 888, 892, 894, 896, 909, 910, 923, 942, 946, 954, 959, 963, 969, 1051
AR billon (Obv.: king's head. Rev.: cross.), 799, 805, 831, 832, 840, 843, 873, 880, 888, 909, 923, 946, 963
AR coin (Obv.: equestrian design. Rev.: Jesus Christ.), 959
AE kardez (Obv.: crowned head. Rev.: ornate cross.), 799, 804, 805, 825, 831, 832, 840, 843, 878-880, 888, 892, 923, 946, 959, 963, 969

AE kardez (Obv.: king seated. Rev.: cross.), 799, 805, 831, 832, 840, 843, 879, 880, 888, 892, 923, 946, 954, 963
AE kardez (similar to the above design) overstruck in Arabic, 954
AE equestrian kardez (similar to the equestrian kardez of Hetoum I), 805, 946
Hetoum II seal (see also seals), 186
Hetoumian dynasty, 258
hexagram, 121, 131, 296
Hill, G. F., 177, 577
Himerus, satrap of Babylon, 793, 796
Hirsch, Lucien de, collection, 501
Hishām (A.H. 105-125), Umayyad caliph, 1038
Ḥiṣn Kayfā, 1045
History, 110, 118, 120, 121, 126, 127, 129-132, 136, 137, 139, 167, 177, 184-278, 460, 468, 479, 502, 510, 511, 557, 567-570, 572, 573, 577, 583, 586-588, 590, 595, 600, 601, 610, 612, 613, 618, 623, 633, 643, 657, 670, 682, 683, 695, 705, 707, 721, 740, 747, 760, 786, 789, 793, 800, 813, 821, 822, 830-833, 842-844, 848, 849, 851, 853, 855, 856, 860-864, 873, 879, 880, 894, 915, 929, 930, 935, 937, 942, 944, 959, 964, 982, 993, 1004, 1007, 1009, 1013, 1024, 1079, 1080, 1122, 1123, 1135, 1136, 1141-1143, 1197, 1211, 1217, 1218, 1222, 1223, 1225, 1226, 1243, 1263, 1270
hoards, 124, 136, 147, 191, 217, 279-332, 340, 356, 412, 430, 485, 488, 491, 492, 494, 495, 509, 553, 579, 592, 638, 650, 683, 688, 790, 820, 826, 836, 841, 847, 849, 853, 856, 861, 869, 870, 890, 891, 913, 914, 918-921, 924, 976, 988, 990, 1003, 1005, 1043-1045, 1048, 1053, 1055, 1056, 1059, 1061, 1062, 1064-1066
Hoffman, Georg, 549
Hoktemberian (1918), paper money of, 1137
Holland, 1190, 1199, 1201, 1205, 1213, 1215, 1216, 1233, 1247, 1253, 1268, 1277, 1280, 1283, 1284
Holtzey, J. G. (1729-1807), 1190, 1199, 1205, 1215, 1216, 1246, 1268, 1272, 1278, 1284
Holtzhey, Martinus (1697-1764), 1190, 1241, 1246, 1268, 1272, 1279, 1283, 1284
Holy Chrism, see Holy Oil
Holy Apostles church token, 1148
Holy Archangel church token, 1148, 1151, 1152
Holy Cross church token, 1148, 1151
Holy Ghost on medal, 1188, 1191-1194, 1199, 1214, 1227, 1246, 1272, 1277, 1279
Holy Oil blessing medal, 1248
Holy Oil vessel, 370
Holy Resurrection church token, 1148, 1151
Holy Trinity church token, 1149, 1150
Hormizd IV (579-590), Sassanian king, 296
horse on coins, 461-463, 478, 586-588, 590, 591, 594, 599, 601, 603, 604, 662
horse, winged, on coins, 550, 562
Hov. Harut'iwn, see Harut'iwn, Hov.
Hovannes, John, 1188, 1191-1194
Hovnanavank' monument on medal, 1253, 1266
Hovsep'ian, Ararat A., 1240, 1252, 1255, 1267
Howorth, Henry H., 797
Hrand, see Orontas
Hūlāgū coins, 301-303, 454, 802
humidor, 377
Hungary, 347
Hunt, Nelson Bunker, 443
Hunterian collection, 481, 761
Ḥusayn, (A.H. 776-784), Jalā'irid, 1032
Ḥusayn I (A.H. 1105-1135), Ṣafavid, 1019, 1083

Iberia, 272
Ibn Bibi, 830

Ibrāhīm (A.H. 1049-1058), Ottoman sultan, 1016, 1034, 1082, 1099
Iconium, see Konya
Ildeghizid Atabegs of Azerbaijan, 291
Ildeghizid coins, 137, 139, 291, 294, 301, 329, 347, 455, 456, 458, 808, 809, 994, 1025, 1026, 1055, 1057, 1080
Ilkhānid coins, 447, 454, 984, 998, 1051, 1068, 1094, 1116
'Imād al-Dīn (A.H. 521-541), Zengid ruler, 1030
India, 347
Indjidjian, Ghukas, 102, 826
industry of Armenia, 231
infantry regiment Russian order, 1228
inscription, see legend
International Numismatic Congress (1953), 1040
International II Symposium on Armenian Art (1978), medal of, 1236, 1244, 1270
Iolla, 562
Ionia, 525, 532
Ionian silver from Miletus, 454
Iotape of Commagene, 461
Iran, 316, 317, 488, 790, 791, 1025, 1026, 1053, 1059, 1061, 1062, 1067, 1092, 1094, 1095
Iranian coins, see Persian coins
Iraq, 316, 318, 347, 488, 1025, 1026, 1053, 1059, 1061, 1062, 1067
Iraqi Museum, 1019, 1091
Ireland, 317
Īsā b. al-Shaykh (A.H. 269), 'Abbāsid ruler, 1100
Isauria, 535
Iṣbahān, 1053
Isfendiyarid coins, 1086
Isḥāq b. Muslim, 'Abbāsid governor, 1029
Isis, 153, 154
Islamic coins struck or circulated in historic Armenia, 231, 238, 249-251, 388, 446, 485, 802, 803, 984-1118
Issahakian, Avedik', on medal, 1212, 1237, 1249, 1253, 1266, 1271
Issus, 472, 488, 515-518, 524, 530, 531, 535, 541, 542, 547, 551, 554
Istakhr, 296
Istanbul Archaeological Museum collection, 824, 991
Italy, 347, 491, 1198, 1225
Iturdat, 511

Jabal, 1053
Jacob, Kenneth A., 412
Jacobjan Khaldarians, see Khaldariants', Jacobjan
Ja'farid coins, 347
Jalā'irid coins, 301, 302, 1032
Jalal al-Dīn Ḥusayn (A.H. 777-779), Jalā'irid, 285
James I (1393-1398), king of Cyprus, 805
James II (1464-1473), king of Cyprus, 805, 901-903, 943, 970
James III (1473-1475), king of Cyprus, 805, 901-903
Janus (1398-1432), king of Cyprus, 805, 901-903
al-Janzah (see also Ganja), 1002
Japan, 347
Jehān Tīmūr (A.H. 739-740), Ilkhanid, 1032, 1068
Jerusalem, 805, 901-903, 943, 968, 970
Jerusalem, Armenian Patriarchate of, 840
Jewish coins, 290
Jinghizkhanids, 1095, 1116
John I Zimisces (969-976), Byzantine emperor, 268, 813-815, 973-975, 977-983
John II (1432-1458), king of Cyprus, 805, 901-903, 943
Judea, 770
jugate monarchs, see Tigranes IV-Erato
Jujevan, 286
Julia Mamaea, wife of Polemo II, 767
Jupiter on medal, 726, 731
Justin, 460
Justinian II (685-695, 705-711), Byzantine emperor, 974, 975, 977-981, 983

Kabala, 1080
Kaikāwūs I (A.H. 607-616), Seljuq ruler, 1011, 1017, 1035, 1105
Kaikāwūs II (A.H. 644-646, 655-658), S'eljuq ruler, 1017, 1030, 1035, 1044, 1105
Kaikhusrew I (A.H. 607-616), Seljuq ruler, 920, 921
Kaikhusrew II (A.H. 634-644), Seljuq ruler, 115, 116, 200, 204, 207, 209, 232, 270, 273, 381, 799-801, 804, 805, 809, 823, 830-832, 840, 841, 843, 864, 867, 879, 880, 888, 892, 893, 908, 936, 963, 966, 1017, 1035, 1044, 1105
Kaikhusrew III (A.H. 663-681), Seljuq ruler, 920, 921 1017, 1030, 1035, 1105
Kaiqobād I (A.H. 616-634), Seljuq ruler, 198, 207, 799, 802, 805, 830, 831, 832, 840, 841, 843, 880, 888, 892, 893, 909, 942, 944, 962, 963, 966, 1017, 1030, 1035, 1105
Kaiqobād II (A.H. 647-655), Seljuq ruler, 1017, 1030, 1044, 1105
Kalaijian, Kegham, 337, 349, 367, 374
Kalemkiarian, K., 963
Kamo, 153, 154, 1206, 1207
Kandilli Armenian church token, 1148
Kankrin, E. F., 1221, 1243
Kapamadji (Kapamadjian), Nadia, 367, 370-373, 409, 922, 925
Kapanadze, David, 498
Kara Kilise (1918), paper money, 1123
Karapetian, Levon, 1202
kardezzes (AE), 246, 799, 800, 803-805, 825, 831, 832, 840, 843, 859, 873, 878, 879, 880, 888, 892, 909, 923, 929, 946, 959, 962, 963, 966, 969, 971, 972
Kardia, 497
Karīm, Khan (A.H. 1163-1193), Zand ruler, 991, 1083
Karin, 424
Karīn, 1117
karmir, 263
Karmir Blur, 175
Kārs, 424, 802, 991, 1002, 1016, 1028, 1034, 1082
Kars (1919), paper money, 1121, 1123, 1127, 1137
Kars, Russian occupation medal, 1228, 1256
K'artiziknots', 246
Kartuchi (Korduq), 203
Kasim Pasha, St. Illuminator church token, 1148
Kasim Pasha, St. Jacob's church token, 1148, 1151
Kavad I (488-531), Sassanian king, 296
Kazanchian, Mkrtich', 349
Kech'aris monument on medal, 1253, 1266
Kedabek, see Elisavetpol
Kenjeh, see Ganja
K'erak, Grigor, on medal, 1210, 1225, 1226, 1268, 1276
Kerch', 1209
Kerkwijk, A. O. van, 1233
Khach'atrian, Suren, 369
Khachaturian, Aram, on medal, 1212
Khaldariants', Jacobjan son of John, on medal, 1201, 1205, 1213-1215, 1277, 1280
Khaldariants', John, on medal, 1213, 1233, 1268
Khanja, see Ganja
khans of Persia (Mongol), 991
khans of the Caucasus, 991, 1051
Khantamour collection, 593
Kharkov, 1096
Kharpert (see also Khartapirt), 424, 992, 1071, 1082, 1105
Kharput, see Kharpert
Khartapirt (see also Kharpert), 991, 1002, 1014, 1030, 1039, 1094, 1105, 1116, 1117
Khartbirt, see Khartapirt
Khāwar, 1117
Khedivial Library, 1037
Khilāṭ (see also Akhlāṭ), 803, 1002, 1032, 1035, 1036, 1051, 1094, 1117
Khizan, 1002
"Khoral" hymn, 1265
Khorenats'i, Moses, 186, 460, 511, 580
Khorenats'i, Moses, on medal, 1258, 1262, 1264, 1267

khori, 106
Khudobashev, A., 812
Khūi, 1083, 1085, 1094
Khusrow, Persian king, 204, 209
Khusrow I (531-579), Sassanian king, 296
Khusrow II (590-628), Sassanian king, 296
Khuzistan, 1053
Khwārazmshāhs, 1026
Kīk, 1002, 1086, 1117
"King of Kings" inscription in Greek, on coins, 101, 499, 564, 570, 573, 582, 583, 597, 621, 645, 646, 648-650, 785
king seated on throne ornamented with lions design, on coins, 449, 502, 800, 825, 850, 864, 866, 877, 879, 889, 894, 895, 905, 906, 909, 922, 925, 945, 946, 959, 963, 967
kiss on medal, 1241
Kiurke, Armenian king of Lori, coins of, 192, 249-252, 423, 447, 448, 450, 485, 798-801, 804-807, 810-822
Kiurke I (979-989), Armenian king of Lori, 448, 799, 813
Kiurke II (1048-1100), Armenian king of Lori, 448, 799, 813, 814, 821
Kiurke IV, Armenian king of Lori, 805, 815
Kiwreghian, Ignatius, 1161
Koch'ar, Ervand, 1217, 1218
Kochtel, 988
Koinon, 418, 756
Komitas on medal, 365, 1186, 1187, 1189, 1212, 1219, 1229, 1231, 1238, 1245, 1248, 1252, 1253, 1257, 1266, 1267
Konya, 198, 274, 809, 830, 944, 1017
Koran, 1089
Korduq, see Kartuchi
Korikos, 210
Kotayk', 303
Kötürüm Bāyazīd (1385), Isfendiyārid, 1086
Krafft, Albrecht, 964
Kubaba goddess, 689
al-Kūfah, 316, 1053, 1065
Kum Kapi, Armenian Patriarchate church token, 1148-1151
Kum Kapi, church of the pond, church token, 1151, 1152, 1154
Kum Kapi, church of the stairs, church token, 1151, 1152, 1154
Kum Kapi, Holy Resurrection church token, 1148, 1151
Kum Kapi, Mother church token, 1148, 1151, 1152, 1154
Kura River, 1027
K'urk'ch'ian, Step'an, 372, 1238, 1252
Kürkman, Garo, 1072-1074
Kurtik, Armeno-Byzantine, 1178
Kuru Cheshme, Holy Cross church token, 1148, 1151
K'velidze, Lamara, 1240, 1249, 1255, 1271

La Croze, Maturin Vayssière de, 826, 964
La practica della mercatura, 184, 187, 255
Lachin, 1095
ladies on Armenian money, 459
Lamb of God, see "Agnus Dei"
Lampsacus, 477, 488, 516-519, 523, 525, 526, 528, 530-532, 541, 547, 550, 552, 554, 563
Lampson, G. L., collection, 671
Lang, David M., 813, 822
Langlois, Victor, 106, 278, 818, 819, 822, 826, 842, 963, 964
Laodicia, 341
Lazarian (Lazarev) Institute medal, 1228, 1232, 1273
Lebanon, 289
Lebejian, Sargis, 338
legends in Arabic, 200, 207, 270, 273, 488, 807, 823, 827, 841, 857, 884, 885, 887, 908, 911, 944, 953, 988-991, 1003-1009, 1013, 1017, 1019, 1021, 1022, 1037, 1040, 1041, 1047, 1048, 1051, 1052, 1054, 1055, 1058, 1059, 1061, 1063, 1067, 1069, 1070, 1076, 1078, 1081, 1089, 1091, 1093, 1096, 1098, 1101, 1165

legends in Aramaic, 300, 464, 472, 473, 514-517, 521, 528, 529, 536, 541, 546, 547, 553, 558, 620
legends in Armenian, 195, 202, 261, 270, 387, 446, 447, 450, 485, 502, 663, 798, 799, 800, 804, 805, 807, 810, 814, 816, 818-821, 823, 829, 831, 832, 843, 846-849, 851, 853, 855, 856, 861, 862, 864-866, 871, 873, 880, 882-885, 887, 894, 895, 899, 904 905, 907, 908, 912, 924, 926, 930, 934, 944, 952, 953, 955, 957, 962, 965, 968, 989, 1004, 1013, 1021, 1022, 1040, 1072-1074, 1081, 1125, 1133, 1157-1159, 1162, 1163, 1175, 1190, 1199, 1210, 1213-1215, 1225, 1227, 1236, 1244, 1271, 1276, 1280-1282

legends in Greek, 99-101, 111, 112, 133, 135, 141, 151, 196, 203, 244, 245, 252, 385, 386, 389, 391-395, 449, 464-466, 468, 473, 474, 477, 481, 483, 485, 491, 498, 501, 502, 508-510, 513-519, 523, 527-529, 532, 536, 538, 541, 547, 548, 553, 556, 560, 562-564, 566, 569-571, 573, 576, 577, 582-584, 587, 589-591, 595, 597, 600, 603, 604, 610, 615, 617, 619, 621, 625, 626, 632, 634, 640, 643-646, 648-652, 654, 666, 677, 680, 681, 683, 684, 688, 705, 707, 709, 710, 718, 723, 738, 739, 746, 753, 756, 757, 759, 760, 775, 776, 785, 973, 1171-1173
legends in Latin on Armenian coins and seals, 186, 446, 799, 831, 832, 843, 851, 862, 940, 941, 943, 1160, 1170
legends in Latin on coins of Cyprus, 901-903, 923, 943, 970
legends in Latin on Roman coins, 105, 109, 114, 150, 152, 211, 237, 264, 386, 389-392, 446, 491, 509, 513, 679, 703, 706, 708-714, 716, 717, 720, 721, 725, 726, 729-734, 736, 737, 740, 741, 743, 745, 747-752, 754, 755, 758, 761, 762, 768, 769, 771, 772, 776-783, 792
legends in Pahlavi, 790-792
legends in Uigur (Mongol), 807, 989, 1004, 1013, 1021, 1022, 1040, 1081, 1093
Lenin, V. I., on medal, 1231, 1253, 1266, 1267, 1270, 1275
Leninakan, Armenia, 296, 675, 676, 790
Leninakan medal, 1248
Leningrad Asiatic Museum, 811, 812, 1075
Leo V the Armenian (842-867), Byzantine emperor, 974, 975, 977-983
Leo VI the Wise (886-912), Byzantine emperor, 268, 974, 975, 977-983
Leon, Armeno-Byzantine, 1172
leonine head on coins, 502, 663, 800, 801, 804, 805, 850, 864, 912, 915, 929, 942, 946, 959, 963
letters, 289, 348, 419, 440, 638, 804, 874-876, 904-909, 959-961, 994, 1097, 1126, 1133, 1134, 1157, 1243
Levon I (1129-1137), baron of Cilician Armenia, 304
Levon II (1187-1198), baron of Cilician Armenia, 188, 189, 267, 799, 831, 832, 834, 843, 871, 882, 883, 886, 892, 915, 949, 952, 963
  AE copper (or bronze) coin, 189, 799, 831, 832, 834, 843, 871, 882, 883, 886, 949, 952, 963
Levon I (1198-1219), king of Cilician Armenia, 155, 165, 173, 178, 197, 199, 201, 206, 220, 222, 223, 252, 253, 256, 261, 267, 275, 278, 287, 292, 304, 322, 324, 380, 381, 387, 401, 416, 421, 444, 445, 449, 502, 663, 799-805, 824, 829, 831, 832, 836, 840, 843, 846, 849-853, 858, 859, 862, 864, 866-868, 870, 872, 873, 877, 879, 880, 888-893, 896-898, 900, 904-906, 909, 912, 915, 917-929, 932-935, 940-943, 945, 946, 949, 951, 956, 957, 959, 961, 963, 967, 969, 971, 972, 1051, 1158, 1166, 1170

AV gold coin with one lion (Obv.: king seated on throne ornamented with lions. Rev.: lion crowned, turned left, holding a cross with two bars.), 267, 799, 829, 831, 832 843, 846, 873, 923, 925, 945, 963
AV gold coin with two lions (Obv.: similar to the above coin. Rev.: long cross between two lions rampant regardant.), 380, 799, 829, 831, 832, 843, 846, 922, 923, 925, 963
AV gold coin (Obv.: king seated on throne ornamented with lions. Rev.: crowned lion turned to right and holding a cross.) Levon-Hetoum design, 852, 951
AR double tram (Obv.: king seated on throne ornamented with lions. Rev.: lion crowned, turned to left — in most cases — and holding a cross with two bars.), 155, 449, 799, 831, 832, 836, 840, 843, 850, 859, 872, 873, 880, 888, 890-892, 905, 906, 919-921, 963, 1051, 1158
AR half double tram (similar to the above design), 799, 800, 831, 836, 840, 843, 879, 880, 888, 890-892, 920, 921, 929, 941, 942, 946, 963, 967, 1051
AR quarter double tram (similar to the above design), 799, 831, 832, 836, 843, 890, 891, 920, 921
AR coronation tram with one lion (Obv.: Christ standing left, king kneeling with a crown on his head. Rev.: lion crowned, turned to right, holding a cross with two bars.), 799, 803-805, 831, 832, 840, 843, 849, 850, 870, 879, 880, 888, 892, 900, 923, 927, 928, 932-934, 946, 963
AR coronation tram with two lions (Obv.: Christ standing left, king kneeling with a crown on his head. Rev.: long cross between two lions rampant regardant.), 325, 799, 801, 803-805, 831, 832, 840, 843, 849, 850, 870, 873, 880, 888, 892, 897, 898, 900, 923, 927, 928, 932, 934, 956, 963
AR tram (Obv.: king seated on throne ornamented with lions. Rev.: long cross between two lions rampant regardant.), 199, 287, 324, 380, 387, 449, 799, 800, 803-805, 831, 832, 840, 843, 849, 850, 852, 853, 858, 864, 877, 879, 880, 888, 889, 892, 893, 909, 917, 918, 923, 926, 929, 933, 946, 949, 951, 959, 963, 971, 972, 1051
AR half tram (similar to the above coin), 799, 831, 832, 840, 843, 888, 892, 909, 963, 1051
AR tram (Obv.: equestrian design. Rev.: lion to right.), 800, 804, 805, 879
AR billon with Armenian inscription (Obv.: crowned king's head. Rev.: cross.), 799, 832, 862
AR billon with Latin inscription (similar to the design of the above coin), 799, 831, 832, 843, 862, 940, 941, 943, 963
AE tank (Obv.: bearded leonine head. Rev.: patriarchal cross with two stars.), 252, 502, 663, 799-801, 804, 805, 831, 832, 840, 843, 850, 864, 880, 888, 892, 912, 915, 923, 929, 942, 946, 957, 959, 961, 963, 969
AE kardez (Obv.: cross. Rev.: lion walking to left.), 804
AE pogh (Obv.: king seated on bench-like throne. Rev.: cross.), 800, 804, 805, 1051
Levon I bulla, 165, 220, 261, 444, 445, 805, 924, 1166, 1170
Levon I oath, 868
Levon II (1270-1289), king of Cilician Armenia, 206, 222, 224, 292, 331, 401, 799-801, 803-805, 831, 832, 840, 843, 852, 859, 863, 866, 873, 879-881, 888, 892, 896, 911, 917, 923, 929, 930, 951, 959, 961-963, 966, 1051, 1166

AV gold coin (Obv.: king seated on throne ornamented with lions. Rev.: lion crowned, turned left, holding a cross with two bars.), 852, 892, 951, 963
AR coronation tram (similar to the design of the AR tram of King Levon I), 951
AR tram (similar to the design of the AR tram of Hetoum I), 799, 831, 832, 843
AR (new) tram (Obv.: equestrian design. Rev.: lion to left or right.), 799, 800, 804, 805, 831, 832, 840, 843, 879-881, 888, 892, 917, 923, 929, 930, 959, 963, 1051
AR half tram (similar to the above design) with complete legend, 799, 831, 832, 843, 963
AR half tram (similar to the above design) without legend, 799, 831, 832, 843, 963
AE tank (Obv.: lion walking to left. Rev.: cross.), 799, 832, 859
AE kardez (Obv.: lion walking to left or right. Rev.: cross.), 799, 831, 832, 840, 843, 859, 873, 880, 888, 892, 923, 959, 962, 963, 966
Levon II seal, 1166
Levon III (1301-1308), king of Cilician Armenia, 387, 799, 800, 802, 805, 831, 832, 840, 843, 857, 879, 880, 888, 892, 909, 911, 923, 958, 962, 963, 966, 971, 972, 1051, 1166
AR takvorin (Obv.: equestrian design. Rev.: lion walking to right.), 387, 799, 805, 831, 832, 840, 843, 879, 880, 888, 892, 909, 923, 962, 963, 966, 1051
AR takvorin overstruck in Arabic, 857, 911
AE pogh (Obv.: king seated on bench-like throne. Rev.: cross.), 799, 800, 805, 831 832, 840, 843, 880, 888, 892, 909, 958, 962, 963, 971, 972, 1051
Levon III seal, 1166
Levon IV (1320-1342), king of Cilician Armenia, 314, 799, 803-805, 827, 831, 832, 840, 843, 844, 857, 860, 869, 879, 880, 885, 888, 892, 909, 923, 962, 963, 966, 969, 1051
AR takvorin (Obv.: equestrian design. Rev.: lion walking to right.), 314, 799, 803-805, 831, 832, 840, 843, 879, 880, 888, 892, 909, 963
AR takvorin overstruck in Arabic, 799, 805, 827, 831, 832, 840, 843, 857, 885, 1051
AE large pogh (Obv.: king seated on throne. Rev.: cross.), 799, 805, 831, 832, 840, 843, 880, 888, 962, 963
AE pogh (Obv.: king seated on throne. Rev.: cross.), 799, 804, 805, 831, 832, 840, 843, 880, 909, 962, 963, 966, 969
Levon IV edict, 844, 860
Levon the Usurper (1363-1365), king of Cilician Armenia, 799, 831, 832, 835, 840, 843, 845, 847, 892, 955
AR takvorin (Obv.: equestrian design. Rev.: lion walking to right.), 799, 831, 832, 840, 843, 847, 892, 955
AR billon takvorin (similar to the above design), 955
AE pogh (Obv.: king seated on bench-like throne. Rev.: cross.), 799, 831, 832, 835, 840, 843, 845, 955
Levon V (1374-1375), king of Cilician Armenia, 195, 799, 804, 805, 831, 832, 835, 840, 843, 845, 873, 880, 888, 892, 893, 909, 923, 935, 939, 955, 962, 963, 966, 1160, 1166, 1170
AR billon (Obv.: crowned king's bust. Rev.: cross.), 799, 804, 805, 831, 832, 840, 843, 873, 880, 888, 909, 923, 939, 955, 963
AR takvorin (Obv.: equestrian design. Rev.: lion walking to right.), 962, 963, 966
AE pogh (Obv.: lion of Cyprus walking to right. Rev.: cross.), 799, 805, 831, 832, 835, 840, 843, 845, 880, 888, 892, 909, 923, 955, 963
Levon V seals, 195, 805, 1160, 1166, 1170

Levon, Armeno-Byzantine, 1172
lightning, 462, 463, 564, 570, 573, 586, 588, 590, 594, 639, 659, 726, 731
lion motif, 889, 1163
lion of Commagene, 218, 585, 586, 589, 590, 641, 690
lion of Cyprus, 804, 805, 835, 845, 963
lion on coins (see also crowned lion holding a cross), 144, 218, 585, 586, 588-590, 594, 704, 799, 800, 804, 805, 825, 831, 832, 840, 843, 849, 850, 859, 863, 865, 866, 870, 877, 879-881, 888, 892, 894, 895, 905, 906, 912, 922, 923, 925, 927, 928, 930, 932, 933, 941, 943, 945, 946, 949, 956, 959-963, 966-968, 1081, 1170
lion on medals, 1210, 1243, 1276
lion's head on coin, 586, 588, 590, 594, 599
Loon, van der, 1233
Lori, 814, 815
Lori kingdom, 122, 421, 807
Los Angeles, 689
Los Angeles Armenian exhibit (1977), 1217, 1218, 1269, 1270
lotus flower on coins, 535, 558
Louis duke of Savoy (1458-1463), king of Cyprus, 805, 901-903, 935, 943, 970
love medal, 1241
Lucius, 678
Lucullus, Roman general, 645, 646, 672
Lukasiewicz, Ignacy, on medal, 1265
Lusignan dynasty, 210, 257, 258, 938
Lusignan kings of Cilician Armenia, 195, 210, 840, 942, 955
Lvov, 365, 367, 1246, 1247, 1250, 1251, 1265, 1272, 1279
Lvov Armenian cathedral on medal, 365, 367, 1250, 1251
Lycaonia, 535
Lydia, 96, 533
Lynn, Massachusetts, 1227
lyre on coin, 533
Lysimachus, 598

MacDonald, George, 656
Macedonian coins, 455, 456, 458
Macheteras (Makhitar), Armeno-Byzantine, 1172, 1274
al-Ma'din, 1002, 1117
Ma'din Bāibert, 1002, 1117
Ma'din Bājunais, 488, 988, 991, 1002, 1003, 1006, 1008, 1029, 1035, 1041, 1047, 1050, 1053, 1054, 1059, 1061, 1062, 1070, 1084, 1087, 1096, 1101, 1117
Madīnat al-Salām, 1020, 1053
Madīnat Arrān, 984
Madīnat Balkh al-Baiḍā, 1054
Madīnat Nişībīn, 1029
Madrid, 195, 805
Maenad, 481
Mahakian, Karnig, 434
al-Mahdī (A.H. 158-169), 'Abbāsid caliph, 986, 1029, 1035, 1054
Maḥmūd I (A.H. 1143-1168), Ottoman sultan, 1016, 1028, 1034, 1075, 1082, 1106
Maḥmūd II (A.H. 1223-1255), Ottoman sultan, 1034, 1106
Maḥmūd, Nāşir al-Dīn (A.H. 597-619), Artuqid, 995, 1014, 1030, 1039
maiden on paper money, 459, 1135, 1136
maiden on plaster plaque, 1259, 1281
Makhitar, Armeno-Byzantine, 1172, 1178
Makhitar, Nikitas, Armeno-Byzantine, 1155, 1156, 1174
Makhitar, Vasil, Armeno-Byzantine, 1155, 1156, 1172, 1174
Malama, Ts. D., 424
Malaţia, 1002, 1117
Mālazgard, 1117
Maliks of Darband, 140, 1025
Mallus, 472, 488, 515-518, 527, 530, 531, 538, 541, 543, 544, 547, 556, 561, 563
Mamaea, Julia, 767
Mamikonian, Vardan, on medal, 1188, 1191-1194, 1220, 1227, 1266
Mamikonians, 173, 180
Mamistra, 1173
Mamlūks, 314, 827, 857, 869, 885, 887, 947, 948

al-Ma'mūn (A.H. 198-218), 'Abbāssid caliph, 984, 1029, 1035, 1049, 1108, 1109, 1113, 1114
Manandian, Hagop A., 580
Manghou Khan (A.H. 1248-1259), 808
Mangūjakid coins, 446, 455, 456, 458, 991, 1057, 1105, 1116
Manizer, Matvei, 1241
Manoogian, Alex, 155
al-Manṣūr (A.H. 136-158), 'Abbāsid caliph, 1001, 1005, 1015, 1029, 1035, 1098, 1104
maps, 231, 249-251
Marash, 1010
Marci, Marcus Valteius, 688
Mardin, 1045, 1116
Marguerite of Sidon, 939
Maria, 980
Mariane monument on medal, 1203
Markevitch, Yusef, 1241
Marsden, 984
Martina, wife of Heraclius, 974, 977, 979, 980, 983
Martun, Armenian SSR, 1065
Marw, 296
Marwānid coins, 137, 139, 446, 991, 1030, 1051, 1104
Marzpan, 238
Masehian, Alexan (of Anapat), on medal, 1205, 1214, 1215, 1233, 1268, 1277, 1280, 1282
Mashtots', Mesrop, see St. Mesrop Mashtots'
al-Maskukat, 1019
Mas'ūd II (A.H. 681-704), Seljuq ruler, 1017, 1030, 1035, 1105
Matenadaran, 216, 339
Matenadaran on medal, 1242
Maurice Tiberius (582-602), Byzantine emperor, 268, 974, 975, 977-983
Maxoudian, Noubar, 177
Mayyāfāriqīn, 319, 991, 993, 995, 1002, 1011, 1030, 1031, 1035, 1042, 1051, 1104, 1117
Mazaeus (361-331 B.C.), 514
Mazlumian, Grigor, 339, 350
McClean collection, 624
medals, 153, 154, 158, 163, 167, 169, 170, 175, 176, 327, 328, 347, 362-370, 373, 375-377, 384, 388, 439, 447, 450, 709-711, 721, 726, 731, 752, 769, 781, 783, 865, 1034, 1130, 1181-1285
Meer, G. van der, 1233, 1283
Mekhitar Abbot on medals, 1200, 1261
Mekhitarist Congregation of Venice, 369, 409, 421, 691, 842, 1157, 1240, 1248, 1252, 1255, 1257, 1261, 1262, 1264
Mekhitarist Congregation of Venice collection, 409, 614, 616, 842, 892, 922, 925, 1157, 1274
Mekhitarist Congregation of Vienna, 369, 409, 421, 428, 1257, 1261
Mekhitarist Congregation of Vienna collection, 409, 428, 811, 818, 819, 913, 914, 922, 925, 953-958
Mekhitar of Sebaste, see Mekhitar Abbot
Melias (Mleh), Armeno-Byzantine, 1172, 1173
Mesopotamia, 150, 488, 497, 650, 709, 710, 716, 717, 720, 741, 749, 751, 762, 769, 1053, 1059, 1061, 1081, 1167, 1176, 1180
Mesopotamian coin, 592
Mesopotamian coin of Armenian origin, 1081
metallic art, 410, 450
Metcalf, D. M., 412, 836
metrology and/or metrological data, 296, 386, 388-395, 464, 466, 472, 473, 477, 481, 483, 486, 491, 501, 509, 513-516, 518, 519, 527, 532, 535, 538, 543, 548, 556, 558, 562, 563, 571, 587, 590, 591, 603, 604, 608, 617, 620, 634, 641, 650-652, 666, 672, 674-677, 684, 705, 708, 725, 739, 752, 760, 829, 831, 832, 843, 846-848, 853, 855, 856, 858, 861, 894, 918, 922, 925, 930, 933, 945, 953-956, 958, 965, 967, 968, 993, 1013, 1021, 1022, 1026, 1058, 1062, 1064, 1066, 1067, 1089, 1160, 1186, 1187, 1189, 1191-1194, 1200, 1201, 1217, 1218, 1225-1227, 1236, 1244, 1246, 1249-1252, 1256, 1259, 1272, 1282-1284

Metsapahak'ian, Zep'iwṛ, 372
Mezecius (668), Byzantine emperor, 975
Michael III (842-867), Byzantine emperor, 974, 975, 977-981, 983
Michael of Vaspurakan, Armeno-Byzantine, 1171
Middle East, 315, 316, 351
Mihr, 558
Mikeshini, B., 1241
Mikoyan, A., 1270
Mikuli, Henrik, his wife Sofia and son Stephen on medal, 1265
Milan, 342
Milesian coin, 119, 126
Miletus, 293, 454, 497, 498
miliarense, 121, 131
mina, 119, 126, 149
Minerva on medal, 726, 731, 783
miniature paintings, 167, 170, 172, 900
Minnisaris, king of Kartuchi, 203, 468
minor chronicles, 214, 215, 225
mint marks, see monograms
minting technique in Transcaucasia, 140
Minūchihr II (A.H. 555), Shirvān-shāhid, 1027
Mithridates (170 B.C.), king of Armenia, 276, 277, 468, 470, 478, 482, 506, 508, 513, 565, 567
Mithridates I Callinicus (96 B.C.), king of Commagene, 565, 568, 687
Mithridates I (171-138 B. C.), king of Parthia, 796
Mithridates II (123-88 B.C.), king of Parthia, 286, 511, 793
Mithridates IV Philipator (169-150 B.C.), king of Pontus, 568
Mithridates VI Eupator (120-63 B.C.), King of Pontus, 267, 759
Mleh (1169-1175), baron of Cilician Armenia, 864
monetary circulation, 123, 137, 139, 191, 255, 455, 456, 458, 491, 493, 495-498, 806-808, 844, 1053, 1055-1057, 1059, 1061-1063, 1065
Mongol coins, 137, 139, 352, 446, 455-458, 807, 1003, 1032, 1057, 1079-1081, 1095
Mongol khans of Persia, 991, 1032
Mongol monetary series, 129, 132
Mongols, 198, 410
monograms (see also field marks), 296, 385, 386, 389, 391-395, 460, 466, 477, 481, 499, 501, 509, 513, 571, 576, 581-583, 587, 590, 591, 604, 608, 614-617, 640, 645, 646, 650-652, 654, 680, 683, 684, 688, 694, 700, 705, 707, 760, 784, 792, 833, 906, 953, 955, 967
Monographie des monnaies arméniennes, 800, 816
Morgan, Jacques de, 580, 839, 842
Morphilik (150-148 B.C.), king of Armenia, 104, 462, 463, 465, 469, 474, 475, 565
Moscow, 1075, 1232, 1259, 1273
Moses of Khoren, see Khorenats'i Moses
motherhood on medal, 1241
mother's day, 459
Mt. Ararat, 1135, 1136, 1158, 1182, 1188, 1191-1194, 1196, 1227, 1230, 1238, 1239, 1263, 1273
Mt. Argaeus, 590
mountain on coin, 600
Mousheghian, Kh. A., 442, 688, 1006, 1090, 1096, 1118, 1236, 1244
Mousheghian, T., 371
Movsesian, Ghewond, 817, 822
Mueller, Gene, 1126
Muḥammad b. Marwān (A.H. 74), 'Abbāsid governor, 1100
Muḥammad b. Ṣūl (A.H. 132), 'Abbāsid governor, 1108, 1111, 1112, 1114
Muḥammad b. Yazīd (A.H. 186), 'Abbāsid governor, 1116
Muḥammad b. Zuhair b. aḍ-Ḍabbī (A.H. 193), 'Abbāsid governor, 1111, 1112
Muḥammad II, al-Kāmil (A.H. 642-658), Ayyūbid, 993, 1042
Muḥammad, Giyāth al-Dīn, Eretnid, 1105
Muḥammad Khan (A.H. 734-738), Il-khānid, 1068

Muḥammad, al-Nāṣir al-Dīn Mamlūk (A.H. 693-694, 698-708, 709-741), 827, 869, 887, 1002, 1051
Muḥammad II Fātiḥ (A.H. 848-849, 855-886), Ottoman sultan, 995, 1034
Muḥammad III (A.H. 1003-1012), Ottoman sultan, 1016, 1023, 1034, 1082, 1099
Muḥammad IV (A.H. 1058-1099), Ottoman sultan, 1082
Muḥammad b. Marwān (A.H. 74-113), Ummayyad caliph, 1100
Muḥammadīyāh (Rayy), 1053
al-Muktafī (A.H. 289-295), 'Abbāsid caliph, 995, 1029, 1035, 1064
mulberry tree cultivation for silk making, on medal, 1232, 1273
al-Muqtadir (A.H. 295-320), 'Abbāsid caliph, 1005, 1029, 1047, 1064
Murād III (A.H. 982-1003), Ottoman sultan, 1010, 1016, 1023, 1034, 1075, 1082, 1099
Murād IV (A.H. 1032-1049), Ottoman sultan, 1016, 1082, 1099
Muradian, H. A., 1240, 1255
Muradian, Khatchik, 1236, 1244
Muṣṭafā I (A.H. 1026-1027), Ottoman sultan, 1016, 1034, 1075, 1082, 1099
Muṣṭafā II (A.H. 1106-1115), Ottoman sultan, 1016, 1037, 1099
al-Mustakfī (A.H. 333-334), 'Abbāsid caliph, 1101
Mūṣul, 568, 1053
al-Mu'taḍid (A.H. 287-289), 'Abbāsid caliph, 1064, 1065, 1107, 1108, 1110, 1114
al-Mu'tamid (A.H. 256-279), 'Abbāsid caliph, 1009, 1029, 1064, 1096, 1104
al-Mu'taṣim Billāh (A.H. 218-228), 'Abbāsid caliph, 984, 1008, 1107, 1108, 1110, 1114
al-Mutawakkil (A.H. 232-247), 'Abbāsid caliph, 987
al-Mu'tazz (A.H. 252-255), 'Abbāsid caliph, 1029
al-Muttaqī Lillāh (A.H. 329-333), 'Abbāsid caliph, 1054, 1078, 1104
al-Muẓaffar Ghāzi (A.H. 617-642), Ayyūbid, 993, 1031, 1042
Muzasir, 1164, 1168
Mysia, 525, 530, 562
mythology, 170, 231, 1198

Nādir Shāh (A.H. 1148-1160), Afshārid ruler, 1083
Nagidus, 517, 546
Nahr-Tira, 296
Najm al-Dīn Ayyūb, al-Awḥad (A.H. 596-607), Ayyūbid, 993, 995, 1031, 1042
Najm al-Dīn Ayyūb, al-Ṣāliḥ (A.H. 637-647), Ayyūbid ruler, 993
Nakhjevān, 296, 303, 319, 802, 976, 984, 991, 994, 998, 1002, 1004, 1019, 1023, 1032, 1049, 1051, 1082, 1083, 1085, 1093-1095, 1099, 1106, 1116, 1117
Nāṣir al-Dawla, (A.H. 317-358), Ḥamdānid, 1030, 1104
Nāṣir al-Dawla (A.H. 401-453), Marwānid, 1015, 1035
Nāṣir al-Dīn, see Muḥammad, al-Nāṣir al-Dīn Mamlūk
Near East, 1067
Near East Relief, 1133
Nebraska, University of, 412
Nemrud Dagh, 440, 690, 699
Nercessian, Y. T., 348, 414, 415, 870
Nero (A.D. 54-68), Roman emperor, 150, 264, 468, 709, 710, 718, 727, 728, 748, 750, 751, 754, 762, 766, 767, 773, 774, 776-778
Nerses the Builder (641-661), Armenian Catholicos, 1217, 1218
Nersissian, Hrach'ia, on medal, 1212, 1253, 1267
Nerva, 759
New Julfa Armenian merchant, 1225, 1226, 1257, 1268
New York City, 374, 409, 675-677, 1182, 1196, 1227, 1248, 1252, 1253
New York City Armenian Museum acquisition, 404
Nghrian, Gosdantin III, king of Cilician Armenia (see also Gosdantin III), 955

Nicephorus, son of Artavasdus, 974, 975, 979-981, 983
Nicetas, 980
Nicopolis, 759
Nihawand, 296, 1209
Nike on coins (see also Victory), 199, 218, 461-463, 481, 503, 512, 575-577, 582, 586, 588, 590, 594, 595, 599, 604, 613, 614, 616, 617, 619, 632, 645, 646, 662, 670, 683, 700, 704, 705, 707, 776
Nikorowicz, Josef, on medal, 1265
Nişībīn, 319, 488, 991, 993-995, 1001, 1002, 1006, 1015, 1019, 1029, 1030, 1035, 1041-1043, 1050, 1051, 1053, 1059, 1061, 1076, 1084, 1087, 1101-1104, 1117
Nisibis, 592, 654, 683
Northumberland collection, 768
Norway-Sweden, 347
notarial acts, 208
Nubarian Library, 409
numisma, 149
numismatic monuments, 433, 471
numismatic slide library of Armenian Numismatic Society, 434, 435, 438
numismatic terms, 98, 106, 149, 234, 805, 826, 828, 831, 832, 843,
numismatics in allied fields, 153-183
numismatics—education and teaching, 96-152, 433, 471, 485, 489, 495, 496, 599, 602, 679, 804, 805, 826, 828, 831, 832, 843, 904, 907, 909, 1089
Numismatique de l'Arménie au moyen âge, 805, 916
Numismatique de l'Arménie dans l'antiquité, 478, 479
Nūr al-Dīn, muslim ruler, 864
Nūr al-Dīn Arslān Shāh I (A.H. 589-607), Zengid, 1030

Obols (AR), 119, 126, 497, 503, 506, 514, 784
obscure pages of Armenian numismatics, 421, 448
obverse-reverse die linkage, see die linkage
October revolution, see Russian revolution
Oisames, king of Edessa, 553
Olba, 770
On Weights and Measures, 239, 242
Oradarsheg (Ardaschas), 795
Ōrbeli, Hovsep', 499
Oren-Kala, 1079
Orkhan (A.H. 724-763), Ottoman sultan, 1086
Ornaments, 286, 297
Orodes, king of Armenia and son of Artaban III of Parthia, 794
Orodes I (90-80 B.C.), king of Parthia, 286, 335, 343, 355
Orodes II (57-38 B.C.), king of Parthia, 297, 688
Orontas (362-345 B.C.), satrap of Armenia and founder of Orontid dynasty, 156, 269, 464, 469, 473, 477, 481, 484, 485, 488, 489, 504, 505, 516-519, 522, 523, 525, 526, 528, 530-534, 539-541, 543, 545, 547, 550, 552, 554, 555, 557, 559, 560, 562
Orontas IV (Hrand), 569
Orontes River, 196
Orontes, river god, 196, 218, 510, 608, 691, 692, 696
Orontes Valley, 941
Orontid coins, 167, 249-251, 337, 426, 444-447, 450, 462-465, 467-470, 474-476, 478, 482, 484, 488, 489, 492, 494, 498, 502, 513, 564-573
Orontids of Armenia, 122, 172, 271, 272, 448, 492, 564-573
Ortahdisashtar (Artavasdes), 795
Ortaköy, Blessed Virgin church token, 1148
Ortaköy, St. Gregory the Illuminator church token, 1148, 1151
Oshin (1308-1320), king of Cilician Armenia, 206, 246, 267, 292, 799, 800, 802-805, 827, 831, 832, 840, 843, 853, 857, 864, 873, 879, 880, 887, 888, 892, 894, 895, 904, 907, 909, 923, 946, 953, 962, 963, 966, 1051

AR coronation tram (Obv.: king seated on throne ornamented with lions. Rev.: long cross between two lions rampant regardant.), 799, 831, 832, 840, 843, 853, 892, 963
AR half tram (design similar to the above), 832, 894, 895
AR takvorin (Obv.: equestrian design. Rev.: lion walking to right.), 799, 800, 803-805, 831, 832, 840, 843, 853, 864, 873, 879, 880, 888, 892, 909, 923, 946, 953, 962, 963, 966, 1051
AR takvorin overstruck in Arabic, 799, 827, 831, 832, 843, 857, 887, 953
AE pogh (Obv.: king seated. Rev.: cross.), 799, 805, 831, 832, 840, 843, 880, 888, 904, 907, 962, 963, 1051
Oskanian, Janik-George, 372
Osmān II (or 'Uthmān) (A.H. 1027-1031), Ottoman sultan, 1016, 1082, 1099
Osroene, 478
ostriches on cylinder, 1164, 1168
Ottoman coins, 302, 347, 352, 446, 454, 457, 984, 991, 992, 1010, 1016, 1023, 1028, 1034, 1036, 1037, 1046, 1049, 1060, 1071-1075, 1082, 1086, 1099, 1106
Ottoman coins with countermarks, 1046
Ottoman Empire, 302, 1020, 1141, 1148-1154
Ottoman mint, 1072-1074
Ottoman Museum collection, 1010, 1014-1016, 1068, 1071-1074, 1105
Ottoman ornamental copper coinage, 1071
Oxford University Museum, 409
Oxford University Research Laboratory, 917
Oxus, 520
Özbek (A.H. 607-622), Ildeghizid, 1026

Paetus, C. Considius, 688
Pahlavi alphabet or letters, 102, 151, 221, 248, 790-792
Pahlavuni, Yeghiazar, 349
P'aitakaran, 1079
Pakhomov, E. A., 239, 242, 812, 817, 822
Pallas on coins, 481, 522, 557
palm branch on coins, 462, 463, 510, 586, 588, 590, 594
P'ap'azian, Vahram, on medal, 1212, 1253, 1267, 1274
para, 1028, 1148-1154
P'arak'ar, 620, 651, 652, 684, 688
Paris, 195, 409, 411, 839, 842, 864
Partamaspates (116-117), king of the Arsacid dynasty of Armenia, 203
Partav, see Barda'ah
Part'ew, Sahak, 102
Parthamasiris (113-114), king of the Arsacid dynasty of Armenia, 737
Parthia, 133, 135, 737, 769, 771, 789, 796, 797
Parthian coins 133, 135, 137, 139, 147, 221, 248, 281, 297, 300, 321, 346, 347, 349, 352-354, 358-360, 365, 374, 432, 454, 455-458, 485-488, 491-495, 497, 509, 579, 598, 688, 785, 788, 789, 796, 797
Paskevitch, I. F., 1221, 1243
Patkanian, R., on medal, 1259
peacock on medals, 1246, 1272, 1279
Pegasus on coins, 523, 526, 539, 541, 557, 559
Pegolotti, Balducci, 184, 187, 844
Pellerin, Joseph, 221, 826, 964
Peloponnesus, 347
Pembroke, Thomas, 826, 964
Pera, Armenian church token, 1148, 1151
Pera, Holy Trinity church token, 1149, 1150
Pergamene denarius, 703
Pergamum, 703, 771
Persia, 321, 533, 553, 690, 739, 785, 1225, 1226

Persian autonomous city coins, 320, 347, 984, 1049, 1051, 1083, 1116
Persian coins, 352, 454-458, 1019, 1060, 1083, 1085
Persian Empire, 1141
Persian style headdress, 536
P'eshikian, Yeghia, 365
Peter I (1358-1369), king of Cyprus, 210, 805, 888, 963, 969
AR takvorin (Obv.: equestrian design. Rev.: lion to right.), 210, 805, 888, 963, 969
Petrograd medal dedicated to the 1915 genocide of the Armenians, 1228, 1232, 1273
Petrossian, Tigran, on medal, 1212
Petrowicz, Alexander, 460, 760, 784-786, 796
pfennig, 877
Pharnaces, 621
Philarete, Brachmaios, see Vrakhamios, Philaretos
Philippicus Bardanes (711-713), Byzantine emperor, 268, 974, 975, 977-983
Phillipus of Aridaeus, 497
Phocaic coin, 119, 126
Phocas, 519
Phoenicia, 341, 497, 545
Phoenician cities, 497
Phoenician coins, 119, 126, 488, 491, 492, 509
Phraates III (75-57 B.C.), king of Parthia, 298
Phraates IV (38-2 B.C.), king of Parthia, 460
Phrygian cap, 529, 561, 567, 753, 757
Physics Institute of Academy of Sciences of Armenian SSR, on medal, 1253
Pittsburgh Symposium (1980), 408, 410, 449
Pius, Antoninus (138-161), Roman emperor, 150, 264, 301, 468, 510, 709, 710, 720, 730, 741, 748, 750, 754, 761, 762, 766, 769
Pizano, Antonio, 1241
platinum coins, 148, 372
poghs (AE), 106, 679, 799, 800, 804, 805, 828, 831, 832, 835, 840, 843, 845, 873, 878, 880, 888, 892, 904, 907, 909, 923, 946, 955, 959, 962, 963, 966, 969, 1051
Poladian, Armenak, 344, 348, 354, 365, 836, 890, 891
Poland, 347, 1059, 1061, 1247, 1250, 1251
Poland Armenian community medal, 367, 1246, 1248, 1250, 1251, 1265, 1272, 1279
Polemo I (36 B.C.), king of Pontus, 724, 744
Polemo II (A.D. 38-65), king of Pontus, 767, 770
Pompey the Great (106-48 B.C.), Roman general, 647, 759
Pontus, 341, 491, 509, 579, 724, 744
portrait art from Armenian coins, 174, 181, 183, 490, 500, 534, 607, 695
portrait of a royal lady, see Erato
portrait of Armenian kings of Hellenistic era, 156, 490, 498-500
postage stamps, 1236, 1244
post-Roupenian (pseudo-Armenian) coins, 799, 831, 832, 840, 843,
potteries, excavated, 281, 283, 286, 297
Pozzi collection, 394
pre-Cilician-Hattian seal, 101
Prinz, Ernst, collection, 395
Prowe collection, 396, 666
Przedwojewski, W., 1265
Przhevalski, A. M., 424
Ptolemies, 290
Pythodoris, 470

Qādī Burhān al-Dīn Aḥmad (A.H. 782-798), Eretnid, 1105
Qādī Oghlū coins, 446
al-Qādir (A.H. 381-422), 'Abbāsid caliph, 1066
al-Qāhir (A.H. 320-322), 'Abbāsid caliph, 1041, 1064
al-Qā'im (A.H. 422-467), 'Abbāsid caliph, 1066
Qājār coins, 301, 347, 454, 1083

Qara Āmid, 1117
Qara Qoyūnlū coins, 301, 302, 446, 454, 1105
Qara Yūsuf (A.H. 810-818), Qara Qoyūnlū, 1105
Qarabagh, 638, 802
Qaramānid coins, 446, 1034, 1036
Qilich Arslān IV (A.H. 646-655), Seljuq sultan, 1017, 1030, 1035, 1044, 1105
Qinnasrīn, 1053
quadrans, 125, 128
quadriga on coins, 396, 461-463, 478, 512, 513, 577, 583, 586, 588, 590, 594, 620, 651, 652, 666, 684
quadriga on medal, 731
quarter double trams (AR), 799, 831, 832, 836, 843, 890, 891, 920, 921
quinarii, 125, 128, 777, 778
quiver with arrows on coins, 729, 740, 742, 745

al-Ṛādī Billāh (A.H. 322-329), 'Abbāsid caliph, 1043, 1064
Ragusa (Dubrovnik), 347
railroad paper money, 1121, 1123, 1130, 1137
Rām-Hurmuz, 296, 1053
Ramlah, 1043
Rās al-'Ayin, 1053
al-Rashīd, Hārūn (A.H. 170-193), 'Abbāsid caliph, 1008, 1029, 1064, 1089, 1090, 1098, 1111, 1112
Rayy, 296, 1053, 1065
Recueil des Historiens des Croisades, 830
Red Banner, Armenian SSR, decoration, 1202
Red Banner of Labor, Armenian SSR, decoration, 1202
Regensburg, 877
Reinach, Théodore, 418, 756
Republic of Armenia (1918-1921), 122, 410, 414, 415, 444-446, 459, 1119-1129, 1131, 1132, 1134-1141, 1144, 1145, 1147
  bronze coin, 1119, 1122, 1125, 1126, 1129, 1134
  paper money, 415, 444, 445, 459, 1120-1124, 1127, 1128, 1131, 1132, 1135-1141, 1144, 1145, 1147
Revān (see also Yerevan and Airavān), 1002, 1011, 1016, 1028, 1075, 1117
Reviews, 417, 1286-1349
Revue Archéologique, 940
Rhodian coin, 119, 126
Riv-Ardashir, 296
Robert, Richard, on medal, 1258
Roman-Armenian coins, see Armeno-Roman coins
Roman coin metrology, 125, 128, 486, 487, 489, 491
Roman coin reading and dating, 114
Roman coins, 137, 139, 237, 238, 281, 290, 291, 299-301, 321, 332, 334, 337, 347, 349, 351-354, 356, 367-369, 372-374, 432, 454-458, 472, 485-488, 491-497, 509, 579, 688
Roman Coins and Medallions Relating to Armenia, 405, 432, 709, 710
Roman coins relating to Armenia, 117, 150, 166, 167, 172, 194, 211, 237, 238, 264, 337, 346, 358, 360, 379, 384, 386, 388-392, 398, 445-447, 451, 452, 468, 471, 472, 478, 481, 482, 486, 489, 508, 510, 513, 703-783, 824, 828
Roman legion, 491, 618, 672, 771
Roman monetary series, 125, 128
Romanus I (919-944), Byzantine emperor, 268, 974, 975, 977-983
Romanus II (959-963), Byzantine emperor, 268, 974, 975, 977-983
Rome, 96, 240, 491, 610, 661, 690, 737, 777
Roumania, 347, 354
Roupen I (1080-1095), baron of Cilician Armenia and founder of Roupenian dynasty, 258
Roupen II (1175-1187), baron of Cilician Armenia, 799, 832, 834, 912
  AE copper (or bronze), coin, 799, 832, 834
Roupenian coins, see Cilician Armenian coins
Roupenian, T'oros, Armeno-Byzantine, 1174, 1178

Rukh, Shāh (A.H. 1161-1210), Afshārid, 1033, 1083
Rukn al-Dīn, Seljuq of Arzarūm, 1035
Rukn al-Dīn Maudūd (A.H. 619-629), Artuqid, 1014, 1030, 1039
Runic coin, 663
Rusadan (1222-1245), queen of Georgia, 1055
Russia, 291, 1061, 1121, 1123, 1124, 1127, 1132, 1138-1140, 1211, 1239
Russian coins, 291, 347, 372, 457, 802
Russian decorations and orders, 1202, 1228
Russian double headed eagle, 148, 1230, 1239, 1243
Russian Empire, 1141, 1228
Russian medals relating to Armenia, 1211, 1221-1223, 1228, 1230, 1232, 1239, 1242, 1243, 1248, 1256, 1263, 1273, 1275
Russian military orders and decorations, 1228
Russian regimental order, 1228
Russian revolution 50th anniversary medal, 1242, 1253, 1266
Russian revolution of 1917, 1231
Russian soldier and Armenian volunteer on medal, 1230, 1239
Russian soldier on medal, 1263
Russian victory medal, 1211
Russo-Georgian coin, 347, 457
Russo-Persian war medal (1826-1828), 1228, 1232, 1242, 1248, 1273
Russo-Polish coin, 347
Russo-Turkish war medal (1827-1829), 1221-1223, 1228, 1232, 1242, 1243, 1248, 1263, 1273
Rustam (A.H. 898-902), Aq Qoyūnlū, 1034, 1105

Sabatier collection, 744
Sabbaghian, Berj, 950
Ṣādiq (A.H. 1193-1195), Zand, 1083
Ṣafavid coins, 301, 302, 347, 454, 984, 1019, 1049, 1051, 1080, 1083
al-Saffāḥ (A.H. 132-136), 'Abbāsid caliph, 1108, 1111, 1112, 1114
Ṣafī I (A.H. 1038-1052), Ṣafavid, 1083
Sagsooirian, Paul, 155
Sahakian, Alice, 374
Sahakian, Dorents', 1270
St. George, 1197, 1198
St. Gregory the Illuminator (239-325) on medal, 1197, 1198, 1217, 1218
St. Illuminator church token, 1148, 1151
St. Jacob's church token, 1148, 1151
St. John church token, 1148, 1151, 1152, 1154
St. Lazare, Venice, 409, 1161
St. Mesrop Mashtots', 102, 151
St. Mesrop Mashtots' on medal, 1188, 1191-1194, 1220, 1227, 1258, 1262, 1264
St. Stephen church token, 1148, 1151, 1152, 1154
St. Vardan Mamikonian on medal, 1188, 1191-1194, 1220, 1227, 1266
St. Vartan cathedral medal, 365, 1188, 1191-1194, 1220, 1227, 1229, 1245, 1248, 1257
Sājid coins, 446, 455, 456, 458, 808, 999, 1000, 1043, 1064, 1076
Saladin, see Ṣalaḥ al-Dīn, al-Nāṣir
Ṣalāḥ al-Dīn, al-Nāṣir (A.H. 564-589), Ayyūbid, 993, 995, 1042
Salamis, 541
Salduqid coins, 446, 991, 1057
sale and auction catalogues, 379-401
Salgharid coins, 455, 456, 458
Sallārids, 446
Salmās, 1011, 1068, 1117
Salome, 470, 482, 727, 728, 759
Samarkand, 1065
Sames (150 B.C.), 276, 277, 468, 470, 478, 482, 565, 568, 697
Samosta city coin, 704
Samsun, 998
"Samuel's money," 1146
Ṣan'ā, Yemen, 1065
Sanabares (A.D. 50-65), king of Parthia, 511
Sanahin monument on medal, 1231, 1253
Sanasarian Institute medal, 1232, 1248

Sanoyan, Artavazd, collection of, 334, 335, 343, 347, 355, 357
Santa Barbara Museum of Art collection, 389
Sardarabad, paper money, 1127, 1137
Sardarabad monument on medal, 1267
Sarian, Martiros, 333
Sarian, Martiros, on medal, 1212
Sarkissian, Ara, 1258, 1270
Sarkissian, Henry V., 338, 442, 1184, 1285
Sarkissian, Henry V., on medal, 1212
Sarkissian, Maksoud, 365, 372
Saṛnakounk', 147, 315, 356, 491, 509, 826
Saroukhan, A., 369
al-Ṣarrāf, 'Abdullāh Shukr, collection of, 1019
Sassanian coins, 137, 139, 147, 291, 294, 296, 297, 301, 321, 334, 346, 347, 349, 351, 352, 354, 358, 360, 442, 446, 454-458, 485, 488, 496, 790-792, 808, 809, 976, 1003, 1048, 1055, 1077
Sassanian mints, 791
sater, see stater
Sātī Beg Khān (A.H. 738-741), Il-khanid, 1032, 1068
satraps of Armenia, 230, 514-563
satraps of the Persian Achaemenid Empire, 533, 534
Savergnan, le marquis de, 964
Sayf al-Dawlah (A.H. 333-356), Ḥamdānid, 1030, 1104
Sayf al-Dīn (A.H. 596-615), Ayyūbid, 991, 993
Sayf al-Dīn, al-'Ādīl I (A.H. 591-596), Ayyūbid, 993, 995, 1031
Schlumberger, Gustave, 268, 826
Scylitzae, Joannis, 1179
sea horse on coins, 522, 552, 563
seals, 101, 165-167, 172, 175, 176, 186, 188, 189, 195, 220, 231, 235, 249-251, 261, 268, 297, 333, 340, 362-366, 375, 376, 413, 417, 444-446, 450, 760, 786, 795, 805, 875, 924, 1155-1180, 1214, 1277, 1280
Sebastapol, 1016
Sebastia (see also Sivas), 424
Sekoulian, Au., 826, 852, 930
Seleuceia-on-Tigris, 694
Seleucia, 341, 692
Seleucid coins, 281, 290, 301, 347, 354, 454-458, 491, 493-495, 497, 509, 579, 592, 598, 795
Seleucid kingdom, 656, 658
Seleucid mints, 656, 658
Seleucids, 564, 573, 617
Selīm I (A.H. 918-926), Ottoman sultan, 1016, 1082, 1106
Selīm II (A.H. 974-982), Ottoman sultan, 995, 1010, 1016, 1023, 1082, 1099
Seljuq coins, 134, 137-139, 217, 294, 328, 347, 351, 352, 446, 457, 802, 807-809, 890, 891, 936, 937, 984, 991, 994, 997, 1003, 1017, 1030, 1044, 1049, 1051, 1057, 1079, 1080, 1081, 1105
Seljuq coins with *diwani* numerals, 1020, 1044
Seljuq dirham overstruck in Armenian, 936
Seljuqs, 134, 138, 274, 446, 830, 937, 1020, 1024-1026, 1180
Seljuqs of Rum, coins of, 137, 139, 294, 347, 937, 984, 991
semis, 125, 128
semissis, 121, 131
Serbian coin, 347
Serbian rulers, 910
sesterii, 125, 128, 391, 392, 716, 717, 758
Sestini, Domenico, 221, 826, 863, 910, 964
Sevan, Lake, 1066
sextans, 125, 128
Shaddādid coins, 137, 139, 446, 455, 456, 458, 1066
Shāh Armān coins, 446, 993, 1057
Shāh Rukh (A.H. 807-850), Tīmūrid, 1033
Shahinian, Marietta, on medal, 1212
Shahumian, S., 1266, 1270
Shakespeare on medal, 1258, 1266
Shakhbazian, Yeghia, 372

Shams al-Dīn, Emir of Bitlīs, 1033
Shams al-Dīn (A.H. 531-570), Il-deghizid, 1026
Sharaf b. Muḥammad, Emir of Bitlīs, 1033, 1036
al-Shāsh, 1065
Shirak (see also Alexandropol), 347, 1137
Shirakats'i, Anania, 239, 242
Shīrāz, 1053
Shiraz, Ara, 1240
Shīrwānshāhid coins, 140, 1080
Shīrwānshāhids, 1025
Shujā' Shāh (A.H. 777), Muẓaffarid, 285
Sibilian, Clement, 409, 421, 428, 826, 838, 842, 874, 888, 909
Sibilian, Clement, bibliography, 73, 963
Sibilian, Clement, biography, 420, 437, 838, 963
Sibilian, Clement, letters, 838, 913, 914
Sicily, 491
Sidon, Phoenicia, 341, 499, 939
Sidon dating system, 499, 645, 646, 650
Sigillographie de l'empire byzantin, 268, 1174
siglos, 118, 119, 126, 130, 149
signature, 231, 249-251
signet ring, 334, 339, 347, 361, 616, 1157, 1159, 1161, 1163
sikgh, see siglos
siliqua, 121, 131
silk making medal, 1232, 1273
silver crisis (or famine), in medieval period, 806, 1057, 1092
Silver Star, decoration and order, Armenian SSR, 1202
Sis, 246, 252, 799, 802, 804, 831, 832, 840, 843, 851, 862, 864, 865, 895, 904, 907, 911, 912, 946-948, 955, 959, 963, 965
Sīs, 270, 804, 908, 991, 1002, 1017, 1105, 1117
Sisakan state of Armenia, 254
Sissian district, 153, 154, 356, 491, 497, 509, 1206, 1207-1209
Sissouan, 188, 189, 875, 876
Sīvās, 319, 802, 984, 991, 994, 1001, 1002, 1011, 1017, 1020, 1030, 1032, 1034-1036, 1044, 1049, 1051, 1068, 1082, 1086, 1094, 1105, 1116, 1117
Sivas, Armenian church token of, 1148, 1151, 1152
Siwniq district, 547
Six, J. P., 530
Slav maiden on medal, 1241
Slovakia, 347
Smithsonian Institution, 689
Smpad (1296-1298), king of Cilician Armenia, 201, 206, 799, 802, 805, 831, 832, 840, 843, 855, 856, 873, 878, 880, 882, 888, 892, 894, 909, 910, 923, 946, 959, 962, 963, 966, 1051
  AR coronation tram (Obv.: king seated on throne ornamented with lions, similar to the tram of Levon I. Rev.: long cross between two lions rampant regardant.), 799, 831, 832, 840, 843, 855, 856, 963, 966
  AR tram (Obv.: king seated on throne ornamented with lions, holding a mace in his left hand. Rev.: long cross between two lions rampant regardant.), 799, 805, 831, 832, 840, 843, 856, 873, 880, 888, 892, 909, 923, 962, 963, 966
  AR half tram (Obv.: lion walking to right. Rev.: fleur-de-lis.), 799, 831, 832, 843
  AR coin (Obv.: equestrian design. Rev.: Jesus Christ.), 959
  AE pogh (Obv.: equestrian design. Rev.: cross.), 799, 805, 831, 832, 840, 843, 878, 880, 888, 892, 909, 923, 946, 962, 963, 966, 1051
  AE pogh (Obv.: equestrian design. Rev.: Jesus Christ.), 959
Socialist Soviet Republic of Armenia (1921-1923), 122, 414, 415, 422, 1121, 1123, 1127, 1131, 1132, 1137-1141, 1144, 1145, 1184

paper money, 415, 422, 1121, 1123, 1127, 1131, 1132, 1137-1141, 1144, 1145
Sohemus (140-161 and 164-185), king of the Arsacid dynasty of Armenia, 461, 724, 761
Solana del Pino, Spain, 933
Soli, 483, 488, 515-518, 531, 535, 541, 547
solidus, 121, 131
Somkhetians, 1040
Sophene, 190, 252, 349, 363, 364, 366, 368, 374-376, 423, 462, 463, 474, 480, 485, 488-490, 492-494, 498, 500, 564, 567, 571
Sophene kingdom, see Orontids
"Sosi" tree on coins, 683
Soviet Armenia, see Armenian Soviet Socialist Republic
Soviet Union, see Union of Soviet Socialist Republics
Spain, 347, 491, 933
spear, 478, 502, 566, 569, 683
specific gravity in numismatics, 833, 847, 917
spectrometer, 917
Spendiarian, Al., on medal, 1231, 1253
sphinx, 165, 549
spinning wheel, 459, 1135, 1136, 1227
Spitak, Armenia, excavation, 295
stalk on coin, 604
star, eight pointed, on coins, 166, 575, 576, 638, 640
State Museum of Armenian History, see collections acquired by the State Museum of Armenian History
stater (AV), 477, 481, 523, 525, 539, 559, 582
stater (AR), 119, 126, 149, 466, 483, 501, 504, 520, 524, 527, 551
Statue of Liberty on medal, 1182, 1196
statuettes, 281, 371
Stepanakert, 1004
Step'anē or Stefanē?, 952
Step'anian, Seryozha, 1267
Step'anian, Suren, 1235, 1237
Stephen, son of Romanus I, 974, 977, 979-981
stone objects, excavated, 281
stone seals, 175, 176
Subhy Pacha collection, 686
Sulaymān Khān (A.H. 741-747), Il-khānid, 1032, 1036, 1068
Sulaymān I (A.H. 806-824), Ottoman sultan, 1010, 1023, 1034, 1036, 1082, 1099
Sulaymān II Qānūnī (A.H. 926-974), Ottoman sultan, 992, 995, 1034, 1082, 1106
Sulaymān I (A.H. 1077-1105), Ṣafavid, 1083
Sulaymān (A.H. 96-99), Umayyad caliph, 991
sultanies, 1028
sun on coins, 1081
sun on medals, 1210, 1276
Sundukian, Gabriel, 1212, 1271
Susa, 296
Sweden (see also Norway-Sweden), 317, 347, 1059, 1061
Switzerland, 347, 1157
Syracuse, 334, 335, 343, 355, 357
Syria, 462, 463, 497, 610, 615, 618, 626, 645-647, 692, 697, 785, 1053, 1062, 1067, 1167, 1180
Syrian cities, 497, 682
Syrian coins, 513, 584

Tabrīz, 285, 303, 998, 1095, 1221
Tabriz, medal of, 1256
Tacitus, 715, 747
Tadarschu I Armenus (520 B.C.), 521
tahegan (AR), 106, 197, 213, 254, 263, 288, 292, 314, 381, 679, 805, 828, 906, 909, 946, 961
Taik, 817-819
t'akavorakan, 223, 256
takolin, see takvorins
takvorins (AR), 106, 185, 314, 799, 800, 803, 804, 831-833, 840, 843, 847, 853, 857, 873, 879, 880, 885, 887, 888, 892, 909, 917, 923, 938, 946, 950, 953, 955, 959, 962, 963, 966, 968, 969, 1051
takvorins overstruck in Arabic, 799, 831, 832, 840, 843, 857, 880, 953, 1051

talent, 119, 126, 149, 672
Tallinn, 430
T'amanian, A., 1217, 1218
T'amar (1184-1213), Queen of Georgia, 217, 820, 1130
T'amrazian, Mnats'akan, 1238, 1252, 1270
tanks (AE), 106, 252, 292, 381, 502, 663, 799-801, 804, 805, 825, 828, 831, 832, 840, 843, 850, 859, 864, 873, 880, 888, 892, 912, 915, 923, 929, 934, 942, 946-948, 957, 959, 961, 963, 969, 1051
Tao-Klarjeti, 817-819
Tarjān, 1002
Tarsus, 472, 488, 517, 518, 520, 531, 535, 541, 547, 799, 831, 832, 840, 843, 897, 898, 909, 947, 948, 955, 963
T'arumian, A., 1252
Tashir-Dzoraget, 806, 807, 814, 821
Taylor, 248
Tbilisi (see also Tiflis and Tiflīs), 320, 498
Teghut, Armenia, 600
Tell Kaisan, 290
Tell Larus, 998
Ten Commandments on medal, 1199, 1213, 1277, 1282
tenar, 106
Ter-Maroukian biography, 1259, 1281
Ter Oganessian, 821
tetradrachms (AR), 97, 108, 155, 158, 159, 168, 177, 183, 186, 199, 203, 206, 218, 276, 277, 326, 371, 385, 386, 389, 394-396, 400, 440, 462, 463, 466, 470, 477, 478, 481, 483, 491, 497, 501, 503, 504, 506, 507, 509, 510, 512, 533, 575, 576, 579, 582, 584, 586, 588, 590, 594, 596-599, 602, 608-614, 616, 617, 619, 620, 624, 627-631, 633, 634, 637-638, 640, 645, 646, 650-653, 656, 658, 660, 662, 667-669, 671, 679, 680, 682, 686, 688, 691, 692, 694, 696-698, 701, 702, 784, 793, 1158
tetradrachms, fourrée, 590, 614, 616
tetradrachms of Tigranes II without eagles, 575, 640
Tetrapolis mint, 694
tetrobol, 504
Tetudjur, 1004
theatre, 2000th anniversary, 164, 1248, 1257, 1258, 1266
theatre, 2000th anniversary, on medal, 1248, 1257, 1258, 1266
Thecla, sister of Michael III, 977, 979-981, 983
Theodora, mother of Michael III, 977, 979-981, 983
Theodorovitch, Joseph, on medal, 1250, 1251, 1265
Theodosia, 980
Theodosius, son of Maurice Tiberius, 974, 975, 977, 979-981, 983
Theodosius I (379-395), Byzantine emperor, 488, 976
Theophano, 980
Thrace, 770
thunderbolt, see lightning
tiara, Armenian, 168, 170, 172, 269, 449, 478, 490, 500, 505, 510, 529, 575, 576, 578, 583, 606, 614, 616, 626, 641, 642, 651, 652, 679, 687, 689, 690, 699, 703, 709, 710, 713, 720, 721, 729, 735, 736, 740, 742, 745, 747, 776, 779
tiara, Armenian, in front of bow and arrow, 709, 710, 713, 721, 740, 779
tiara, Commagenian (Armenian), 687, 690, 699
tiara, Persian, 699
tiara, pointed, 502, 566, 569, 699, 789, 797
tiara, satrapal, 536, 699
tiara, turban or bonnet, 511
Tiberias, Old City of, 314
Tiberius (A.D. 14-35), Roman emperor, 264, 372, 744
Tiberius, son of Constans II, 974, 977, 979-981, 983
Tiberius, son of Justinian II, 974, 975, 977, 979-981, 983
Tiberius III (698-705), Byzantine emperor, 974, 975, 977-981, 983
Tiberius V (705-711), Byzantine emperor, 974, 975, 977, 979-981, 983
Tiflis (see also Tbilisi), 821, 1021, 1040

Tiflīs (see also Tbilisi), 488, 998, 1006, 1053, 1054, 1059, 1061, 1063, 1067, 1095
Tigranes of Armenia with helmet, 584
Tigranes I (123-96 B.C.), king of the Artaxiad dynasty of Armenia, 104, 153, 154, 489, 586, 588, 590, 594, 601, 662, 683
AE copper (or bronze) coins, 586, 588, 590, 594, 662, 683; with following reverses:
Nike, 586, 588, 590, 594, 662
standing figure, 586, 588, 590, 594
tree, 586, 588, 590, 594
Zeus, 586, 588, 590, 594
Tigranes II the Great (95-56 B.C.), king of the Artaxiad dynasty of Armenia, 15, 53, 96, 97, 101, 104, 107, 108, 110, 141, 143, 147, 153-156, 158-160, 164, 166, 168, 169, 171, 173, 174, 177, 181-183, 186, 190, 196, 199, 206, 213, 218, 220, 233, 238, 240, 241, 245, 253, 259, 261, 267, 269, 276, 277, 280-282, 298, 300, 321, 330, 353, 371, 385, 386, 389, 392-397, 403, 422, 440, 449, 451, 452, 460, 461-471, 473-484, 487, 489, 490, 498-501, 503-507, 509, 510, 512, 529, 553, 574-576, 579, 582, 584-586, 588-599, 601-604, 606, 608-617, 619, 621, 623, 624, 626-631, 633-638, 640-650, 653, 654, 656-658, 660, 662-664, 666, 667-672, 679, 680, 682, 683, 685-698, 700-702, 709, 786, 824, 1158
AV gold coins (forgery ?), 190, 403, 582, 585, 586, 593, 692
AR tetradrachms (Rev.: Tyche), 97, 155, 158, 159, 168, 177, 183, 186, 199, 206, 218, 276, 277, 371, 385, 386, 389, 394-396, 440, 462, 463, 466, 470, 477, 478, 481, 483, 501, 503, 504, 506, 507, 509, 510, 512, 575, 576, 579, 582, 586, 588, 590, 594, 596-599, 602, 608-614, 616, 617, 619, 624, 627-631, 633, 636-638, 640, 641, 645, 646, 653, 656, 658, 660, 662, 663, 667-669, 671, 679, 680, 682, 686, 688, 691, 692, 694, 696-698, 701, 702, 1158
AR drachms, 337, 347, 392, 393, 462, 463, 466, 471, 473, 478, 481, 503, 509, 512, 579, 582, 586, 588, 590, 594, 602, 614, 616, 617, 662, 680
AR drachm (Rev.: elephant), 590
AR drachm (Rev.: horse), 590
AR drachm (Rev.: Tyche), 392, 393, 462, 463, 466, 471, 473, 478, 481, 503, 509, 512, 579, 582, 586, 588, 590, 594, 602, 614, 616, 617, 662, 680
AE tetradrachm (or bronze) coin, (Rev.: Tyche), 595
AE copper (or bronze) coins, 218, 298, 330, 396, 462, 463, 470, 474, 478-481, 503, 504, 512, 576, 579, 582, 584, 585, 586, 588, 589, 590, 594, 595, 597, 602-604, 610, 613-617, 619, 626, 634, 641, 642, 643, 645, 646, 654, 656, 662, 666, 680, 683, 696, 700; with following reverses:
ax, double edged, 603
club, 603
cornucopiae, 218, 396, 582, 590, 595, 604, 642, 666
ear of corn, see wheat, head of
elephant, 480, 590, 604
Faithfulness, 604
Heracles (Vahagn), 396, 480, 582, 586, 588, 590, 594, 597, 614, 616, 617, 654
horse, 603, 604, 662
lion of Commagen (Antiochus I), 218, 504, 585, 586, 589, 590, 641
Mt. Argaeus, 590
Mike, 218, 462, 463, 480, 481, 503, 512, 582, 586, 588, 590, 595, 604, 613, 614, 616, 619, 626, 641, 645, 646, 680, 700
palm branch, 462, 463, 586, 588, 590, 594
stalk, 604

Tyche, 218, 462, 463, 478, 480, 481, 503, 512, 582, 586, 588, 590, 594, 595, 597, 604, 613-617, 619, 634, 641-643, 645, 646, 656, 662, 680, 696
tripod, 590, 595, 604
wheat, head of, 590, 595
Tigranes II and Antiochus I of Commagene, 504, 585, 586, 589, 590, 641
Tigranes II and his queen on coin, 512
Tigranes II and Rome, 240, 241, 610
Tigranes II coin iconography, 153, 154, 499, 644
Tigranes II mints, 490, 499, 500, 581, 586, 588, 590, 594
Tigranes II on flags, 173
Tigranes II on medal, 1262, 1264
Tigranes III (20-8 B.C.), king of the Artaxiad dynasty of Armenia, 104, 153, 154, 177, 237, 461-463, 465, 469, 474, 475, 478, 480, 484, 489, 490, 500, 508, 586, 588, 590, 594, 595, 599, 601, 603, 605, 625, 639, 642, 659, 665, 695
AR drachm (Obv.: king's head. Rev.: standing figure.), 586, 588, 590, 594, 599, 639, 659
AR light silver (Rev.: Victory), 603
AE copper (or bronze), coins, 462, 463, 474, 478, 480, 586, 588, 590, 594, 595, 599, 603, 642, 665; with following reverses:
Athena, 480
biga, 480, 590, 642
eagle, 590, 595, 642, 665
elephant, 586, 588, 590, 594, 595, 599
Fortune, 462, 463
horse, 586, 588, 590, 594, 599
horse, half of, 590
lightning, 590
lion's head, 586, 588, 590, 594, 599
Nike, 586, 588, 590, 594, 599, 603
warrior, 590, 595
Tigranes IV (8-5 B.C.), king of the Artaxiad dynasty of Armenia, 153, 154, 177, 237, 238, 267, 459, 462, 463, 465, 469, 475, 482, 484, 489, 508, 586-588, 590-592, 594, 595, 601, 604, 607, 625, 661, 664, 695, 907
AE copper (or bronze), coins, 459, 462, 463, 586-588, 590-592, 594, 595, 601, 604, 673, 907; with following reverses:
Athena, 586, 588, 594, 601
club, double axed, 590
eagle, 586, 588, 590, 594, 595, 601
elepahnt, 586, 588, 590, 594, 595, 601
Fortune, 462, 463, 586-588, 591, 594
Heracles (Vahagn), 586, 588, 590, 594, 595, 601
horse, front part of, 587, 591
tree, 590
Tyche, 604
Victory, 462, 463, 586-588, 590, 591, 594, 595
Zeus, 590, 604
Tigranes IV and Augustus, 237, 396, 586, 601, 678, 709, 710
Tigranes IV and Erato (2 B.C. - A.D. 1), jugate monarchs of the Artaxiad dynasty of Armenia, 199, 237, 238, 267, 277, 459, 461-463, 465, 469, 470, 474, 478, 481, 482, 484, 508, 586-588, 590, 591, 594, 601, 607, 625, 661, 664, 673, 681, 695
AE copper (or bronze) coins, 459, 462, 463, 474, 586-588, 590, 591, 601; with following reverses:
Fortune, 459, 590, 591, 601
horse, front part of, 490, 591, 601
Tigranes IV coin countermarked in Armenian letters, 904, 907
Tigranes V (c. A.D. 6), king of the Artaxiad dynasty of Armenia, 177, 459, 462, 463, 489, 586, 588, 590, 591, 594, 601, 661

AE copper (or bronze) coins, 586, 588, 594, 601; with following reverses:
biga, 586, 588, 594, 601
eagle, 601
Tigranes V-Augustus, 587, 590, 591, 666
Tigranes V-Erato, 459, 587, 590, 591; with following reverses:
Fortune, 590
horse, half of, 590
Tigranes VI (A.D. 60-62), king of the Arsacid dynasty of Armenia, 770
Tigranocerta, 156, 424, 462, 463, 490, 499, 500, 581, 586, 588, 594, 638, 654, 656, 657, 672
Tigranocerta, mint mark of, 581
Tigris, Upper, 788
Timofeev, N., 424
Timūrid coins, 454, 1032, 1033
Tiribazus (386-380 B.C.), Satrap of Armenia, 96, 143, 156, 230, 269, 451, 452, 464, 466, 469, 472, 473, 478, 481, 483-485, 488, 489, 501, 504, 507, 511, 514-518, 520, 524, 527, 528, 530, 531, 535, 541, 542, 545-548, 551, 553, 558
Tiridates, 461, 511, 787
Tiridates I (A.D. 63-59, 66-75), king of the Arsacid dynasty of Armenia, 1217, 1218
Tiridates III (287-330), king of the Arsacid dynasty of Armenia, 333
Tiridates III on medal, 1197
tobacco humidor, 377
Todorakan, Armeno-Byzantine, 1178
Tolstoy, F. P., 1256
T'orgomian, V., 1233
Tornik, Armeno-Byzantine, 1179
tools, excavated, 281
Toor, Nishan, 165
Töregene (A.H. 639-644), the Great Mongol Khan, 1032
T'oros (1293-1297), son of Levon II, 804, 805, 888, 959, 960, 963, 1163
AR tram (Obv.: lion walking to right. Rev.: lion walking to right.), 888, 959, 963
AE kardez, (Obv.: equestrian design. Rev.: lion walking to right.), 804, 805, 959, 960
Toros, Haji, 440
T'oros I (1100-1129), baron of Cilician Armenia, 799, 831, 832, 834, 840, 843, 859, 899, 1178
AE copper (or bronze) coin, 799, 831, 832, 834, 840, 843, 859, 899
T'oros II (1145-1169), baron of Cilician Armenia, 188, 189, 267, 799, 831, 832, 834, 843, 1157, 1161
AE copper (or bronze) coin, 188, 189, 267, 799, 831, 832, 834, 843
Toumanian, Hovhannes, on medal, 1212, 1231, 1248, 1253, 1257, 1266, 1267
T'ovuz (Taush), 300
trade and cities of ancient Armenia, 12, 48, 191, 239, 242
trade and commerce of Cilician Armenia, 188, 189, 255, 831, 832, 843, 844, 860
Trajan (A.D. 98-118), Roman emperor, 150, 203, 269, 301, 391, 418, 451, 452, 468, 478, 482, 508, 510, 513, 709, 710, 714, 716, 717, 720, 721, 730, 737, 741, 743, 748-751, 756, 759, 761, 762, 765, 766, 769, 775, 828
trams (AR), 106, 115, 116, 199, 200, 204, 207-209, 213, 232, 252, 254, 270, 273, 287, 288, 292, 304, 322-325, 380, 381, 387, 416, 449, 459, 679, 799-805, 823, 825-833, 840, 841, 843, 848, 849, 850, 852, 853, 856, 858, 861, 864, 870, 872, 873, 877-881, 888, 890-893, 895, 900, 908-911, 917-921, 923, 926-930, 932-937, 942, 944, 946, 949, 951, 956, 959, 961-963, 966, 967, 971, 972, 991, 1002, 1017, 1051, 1105
Transcaucasia, 140, 285, 297, 790, 1040, 1063, 1066, 1067, 1092, 1094, 1095
Transcaucasian Commissariat paper money, 414, 415, 446, 1121, 1123, 1127, 1130, 1132, 1133, 1137-1141, 1145

Transcaucasian Federal Republic (1918), 446
Transcaucasian railroad paper money, 1121, 1123, 1130, 1137
Transcaucasian Socialist Federal Soviet Republic (1924), paper money, 414, 415, 1121, 1123, 1127, 1130, 1137-1141, 1145
Trebizond, 424, 867
tree on coins, 586, 588, 590, 594, 683
tremissis, 121, 131
tridrachm, 514
triens, 125, 128
Trinity, 1188, 1191-1194, 1199, 1213, 1214, 1277, 1280
tripod on coins, 590, 595, 604
Tristan de Saint-Amant, J., 204, 209, 826, 964
Troubetzkoy, Al., collection, 399
Ṭughril, Mughīth al-Dīn (A.H. 608-613), Seljuq ruler, 997, 1017, 1035
Turcus Bardanes (803), Byzantine emperor, 975
Turkey, 287, 291, 315, 317-319, 322, 324
Turkey, art treasures of, 689
Turkish Republic, 347
Turpilianus, 762
two standing lions separated by a long cross, see cross between two lions rampant regardant
Tyche of Antioch (looking to right), 143, 158, 159, 182, 196, 199, 218, 385, 393, 396, 449, 461-463, 466, 467, 476, 478, 480, 481, 483, 503, 504, 506, 510, 512, 576, 582, 586, 588, 590, 594, 595, 597, 604, 608, 613, 614, 616, 617, 619, 623, 633, 634, 640, 641, 642, 645, 646, 648-650, 662, 663, 680, 688, 691-693, 696
Tyche of Artaxata (looking to right), 449, 586, 588, 590, 594, 760
Tyche of Damascus (looking to left), 218, 478, 481, 586, 588, 590, 594, 617, 619, 623, 638, 643, 645, 646, 648, 649, 656, 662
Tyre, 290

Ujejski, Kornel, on medal, 1265
Ulianova, 1241
Ūljāitū b. Arghun (A.H. 693-706), Ilkhānid, 1032, 1036, 1068, 1116
Ulus, the Great Mongolian (A.H. 642), 1095
Umar b. 'Abd al-'Azīz (A.H. 99-101), Umayyad, 1076
Umayyad Caliphate, 1062, 1067, 1077, 1100
Umayyad Caliphate coins, 233, 291, 301, 347, 351, 455, 456, 458, 485, 496, 808, 809, 990, 991, 1003, 1007, 1009, 1019, 1029, 1037, 1038, 1041, 1047, 1050, 1053-1055, 1058, 1063, 1069, 1070, 1076, 1077, 1087, 1088, 1090, 1091, 1097, 1101, 1103, 1115, 1118
uncia, 125, 128, 149
Ūnīk, 1002
Union of Soviet Socialist Republics, 122, 347, 1120, 1217, 1218, 1247, 1275
United States of America, 347, 365, 372, 457, 1229, 1245
University of Nebraska, 412
Urartu, 169, 170, 175, 176, 410
urns, 286
Urtukids, see Artuqids
Urzana, Armenian king of Muzasir, 1164, 1168
Uways, (A.H. 762-776), Jalā'irid, 285

Vagharshapat (Etchmiadzin), paper money, 1127, 1137
Vahagn, see Heracles
Vakhram archon, Armeno-Byzantine, 1155, 1156, 1174, 1178
Valarsaces of Armenia (139-138 B.C.), 395, 400, 460, 503, 506, 784, 785, 786, 793, 796
Valence, France, 331
Valton collection, 609
Van, 424, 1142, 1143, 1146
Vān, 424, 802, 1002, 1010, 1011, 1032, 1034, 1082, 1099, 1106, 1117
Van Commissariat (1918), paper money, 1127, 1128, 1137, 1142, 1143, 1146

Varahran V (420-438), Sassanian king, 809, 1055
Varazhnuni, see Vrakhamios
Varazvatze, Armeno-Byzantine, 1179
Vardan Mamikonian, see Mamikonian, Vardan
Vardan the Historian, 278, 421
Vardenis, Armenia, 1066
Varsān, 1095
Varus, C. Vibus, 688
Vasiutinski, A. F., 1254
Vasken I Catholicos on medal, 1248
Vaṣṭān, 1002, 1117
Vatican collection, 1167, 1170
Venetian coins, 223, 247, 256, 314, 371, 454
Venetians, 247, 448, 844, 860
Venice, 184, 187, 1225, 1226, 1253, 1276
Venus on coin, 561
Verus, Lucius (161-169), Roman emperor, 114, 150, 264, 269, 339, 386, 389-392, 398, 451, 452, 468, 481, 510, 708-711, 714, 716, 717, 720, 723, 724, 726, 731, 738, 743, 748-755, 757, 761, 762, 765, 766, 769, 773, 774, 781, 783
Vespesian (A.D. 69-79), Roman general, 301
Victoriatus, 125, 128
Victory on bank notes, 1135, 1136
Victory on coins (see also Nike), 462, 463, 467, 476, 478, 480, 577, 583, 587, 588, 590, 591, 594, 595, 601, 603, 626, 641, 680, 709-712, 716-718, 720, 721, 726, 729, 731, 736, 745, 748, 750, 751, 758, 761, 769, 775, 777-779, 783
Vienna, 409, 421, 1253
Virgin Mary, 900, 1148, 1171, 1173
Vologases I (A.D. 51-78), king of Parthia, 511
Vologases II (A.D. 77-80), king of Parthia, 787
Vologases III (105-147), king of Parthia, 511
Vologases IV (147-191), king of Parthia, 511
Vologases V (191-208), king of Parthia, 511
Vonones (A.D. 8-16), king of the Arsacid dynasty of Armenia, 461, 478, 485-488, 794
Voort, van der, 1233
Vrakhamios, Demetrius, Armeno-Byzantine, 1155, 1156, 1174
Vrakhamios, Elpidios, Armeno-Byzantine, 1155, 1156, 1169, 1174
Vrakhamios, Georges, Armeno-Byzantine, 1155, 1156, 1174
Vrakhamios, Philaretos, Armeno-Byzantine, 1167, 1176, 1177, 1180

Waddington collection, 515, 516
al-Walīd I (A.H. 86-96), Umayyad Caliph, 1041
Ward collection, 698
Warren collection, 548
warrior, helmeted, 763
warrior, in kneeling position, on coins, 540, 550, 557, 560, 763
warrior seated and holding a bow, 789, 797
warrior standing, on coins, 461, 478, 586, 588, 590, 595, 683, 907
Warsaw, Poland, 1250, 1251
Wāsiṭ, 1053, 1065, 1090
weapons, unearthed, 281, 286, 297
Weber collection, 400
wedding medals (see also medals), 1181, 1190, 1195, 1199, 1214-1216, 1241, 1246-1248, 1272, 1277-1280, 1282-1284
weights and measures, 149, 234, 239, 242, 424
Wellenheim collection, 401
wheat, head of, on coins, 590, 595
winged genius on medal, 1246, 1272, 1279, 1284
World War II, 1260
Wroth, Warwick, 788, 796

Xerxene province, 583
Xerxes (176-164 B.C.), king of the Orontid dynasty of Armenia, 96, 104, 153, 154, 177, 233, 267, 276, 277, 321, 462, 463, 465, 467-470, 474-476, 478, 482, 484, 490, 500, 513, 529, 565, 568, 569

Yanikian, Gourgen, 333
Yazgard III (632-651), Sassanian king, 488, 976
Yazīd b. Usayd, (A.H. 159), 'Abbāssid governor, 1096, 1116
al-Yazīdīyah, 1006, 1054, 1062
Yeni Kapi, Holy Apostles, church token, 1148
Yerevan, 216, 320, 332, 339, 442, 454, 688, 1060, 1121, 1123, 1127, 1137, 1182, 1196, 1203, 1204, 1211, 1217, 1218, 1221-1224, 1228, 1230, 1231, 1239, 1242, 1243, 1248, 1253, 1256-1258, 1263, 1266, 1269
  Armenian martyrs' (1915) memorial monument on medal, 1182, 1196, 1217, 1218, 1242, 1267, 1269
  building of Research Institute of Mechanical Engineering, on medal, 1217, 1218, 1269
  city coins, 320, 1049, 1060, 1083, 1106
  disrict, 285, 332, 1228
  district coat of arms, 1228
  film festival on medal, 1242
  government house on medal, 1217, 1218, 1230, 1239, 1269
  khanate, 216
  mint, 1060
  paper money, 1121, 1123, 1127, 1137
  Russian occupation medal of 1827-1829, 1211, 1221-1223, 1228, 1242, 1243, 1248, 1256, 1263
  2750th anniversary on medal, 1204, 1224, 1231, 1242, 1248, 1253, 1257, 1258, 1266
Yeshilköy, St. Stephen church token, 1148, 1151, 1152, 1154
Yūnān, 1117
Yūsuf b. Dīvdād (A.H. 288-319), Sājid Emir, 1035, 1043, 1064, 1076

Zabel, see Hetoum I
Zadikian, Zadik, 171
Zamandos, 1173
Zand coins, 301, 454, 984, 991, 1083
Zarades, Anisa, see Anisa Zarades
Zaranj, 296
Zariadres (Zareh) (?-189 B.C.), king of the Arvtaxiad dynasty of Armenia, 586, 588, 590, 594
  AE copper (or bronze) coin (forgery ?), 586, 588, 590, 594
Zariadres (Zareh) (?-189 B.C.), king of the Orontid dynasty of Armenia, 104, 190, 462, 463, 465, 468, 469, 474, 475, 501, 564, 565, 567, 570-573, 586, 588, 590, 594
  AE copper (or bronze) coin (forgery ?), 190, 462, 463, 474, 501, 564, 565, 570, 571, 573, 586, 588, 590, 594
Zartonk, 950
Zeile, Valentina, 1241
Zengid coins, 455, 456, 458, 1030, 1057
Zeno (see also Germanicus-Artaxias), 511, 724, 744, 770
Zeno-Artaxias, see Artaxias III
Zeus, 503, 563, 586, 588, 590, 594, 604, 683
Zimara, church token, 1148
Zimisces, John I, see John I Zimisces
Zoe, mother of Constantine VII, 974, 977, 979-981, 983
Zucchi, 1200
Zvartnots on medal, 1217, 1218, 1253, 1267, 1269

AUTHOR INDEX

Unless otherwise specified, the references in this index refer to the abstract numbers.

A., A., 1292, 1349
Abgarians, Mesrop T., 574, 575
Adalian, Rouben, 1
Adler, Jacobus Georgius Christianus, 823
Adontz, Nicolas, 1155, 1156
Adoyan, Violeta, 96
Album, Stephen, 984
Aleanak'ian, Ed., 824
Alföldi, Maria R., 97
Alishan, Ghewond M., 184-189, 564, 576
Alishan, Léonce M., see Alishan, Ghewond M.
Alishan, Leonzio, see Alishan, Ghewond M.
Alishan, Serovbē M., 98, 419, 874, 876
Allan, J., 985
Allote de la Füye, 460, 577
Alvin, Fréd., 78
Amateur, 986
Ambrosoli, Solone, 99, 100
American Numismatic Association, 2-4
American Numismatic Society, 5-53, 402, 703, 987
Ananian, Boghos, 1157
Anderson, Walter, 988
Anson, L., 578
Antonian, Simon N., 810
Appel, Joseph, 1181
Arakelian, B. N., 153, 154, 190, 191, 279-282, 579
Ararat, 403, 1347
Archaeology, 1295
Armenian Numismatic Journal, 580, 989, 1158
Armenian Numismatic Society, 54-58
Armenian Observer, 155, 333, 404, 405, 1182, 1183
Armenian Reporter, 406, 407
Artuk, Çevriye, 991
Artuk, İbrahim, 990-992
Asbarez, 283, 334-336, 408, 1184
Asoghik, 192, 193
Asołik de Tarôn, Etienne, see Asoghik
Atrpet, 461, 514, 565, 581, 582, 704, 784
Avakian, Gr., 825
Avakian-Bishop, Anne, 379
Ayvazian, Mariam, 1185

Babelon, Earnest, 462, 463, 515-519, 705-707
Babelon, Jean, 156, 168, 464, 505, 1346
Babessian, H. K., 444, 445
Babigyan, Simon, 826
Bahrfeldt, Max von, 708
Baikar, 284
Baldwin, Agnes, see Brett, Agnes Baldwin
Beli, A. V., 1159
Balog, Paul, 827, 993
al-Baqri, Muhab Darwish, 1069
Barthelemy, J. B. A. A., 828
Bartholomaei, J. de, 285, 583, 584, 994
Basmadjian, K. J., 101, 102, 194-196, 446, 465, 484, 566, 785, 798, 973

Beaney, Sydney W., 75
Beaumont, de Adalbert, 157, 1325
Bedikian, A. A., 1296
Bedoukian, Paul Z., 59, 73, 103, 337, 409-411, 426, 447-450, 585-595, 709-711, 799, 811, 829-862, 1186-1194, 1330, 1338
Bedoukian, Victoria, 447, 450
Bedoukian, Z., see Bedoukian, Paul Z.
Bedoukian, Zareh, see Bedoukian, Paul Z.
Bedoukian, Zareh P., see Bedoukian, Paul Z.
Bedukian, see Bedoukian, Paul Z.
Beli, A. V., 1159
Bellinger, R. Alfred, 520, 712, 974
Belloni, Gian Guido, 713
Belmar, Celestino, see Beltran, Antonio
Beltran, Antonio, 104
Bendall, S., 1045
Benson, Lauren, 1119
Berbérian, H., 1331
Beresiner, Yasha, 1120
Berghaus, Peter, 60
Berlincourt, Marjorie Alkins, 712
Berman, Ariel, 995
Bernhart, Max, 596, 714
Blanchet, Adrien, 1345
Blau, Otto, 521, 522, 567, 568
Boal, W. W. M., 197
Boase, T. S. R., 197
Boṛnazian, S. V., 198
Borrell, H. P., 715, 863
Bosworth, Clifford Edmund, 996
Breglia, Laura, 716, 717
Brett, Agnes Baldwin, 466, 523-525, 718
Broome, M. R., 997, 998
Brosset, M., 800, 864, 865
Buchon, J. A. C., 866
Button, E., 380
Bykov, A. A., 999, 1000

Caddy, L. M., 1198
Cagnat, R., 105
Campbell, I. C. G., 412, 867
Cappelletti, Giuseppe, 199
Carolus, 719
Carson, Robert A. G., 60, 451, 452
Casanova, P., 1001
Catalogo...Firenze, 381
Catholicosate of Cilicia, 868
Ch'agĕchian, Ep'rem, 200
Chakmakjian, H. H., 201
Chalon, R., 1323, 1324, 1326, 1329
Chamchian, Michael, 202
Cheraz, Minas, see Tchéraz, Minas
Chevahirchian, M., 246
Chijs, J. A. van der, 1195
Ch'ilingarian, S. S., 286
Chuchin, F. G., 1121
Clain-Stefanelli, Elvira Eliza, 61
Codrington, O., 869, 1002
Cohen, Henry, 105, 720
Coin World, 287, 413-417, 870, 1122, 1196, 1197, 1287, 1289, 1291, 1309, 1318, 1339
Colbert de Beaulieu, J.-B., 72
Combe, Caroli, 526
Combe, Taylor, 597
Comstock, Mary, 466
Cooke, E. F., 1198
Cooke, William, 721
Corsini, Eduardi, 203
Crawford, Michael H., 722
Croy, Dux, see Carolus
Cuperi, G., 204

Dadasheva, S. A., 598
Dashian, Hakovbos, 786
Dattari, Giovanni, 723
Delaroche, Paul, 912
Demay, G., 1160
Demirjian, Torkom, 382-385
Denis, Ch., 1123
D'Ennery, M., 467
Der Ghazarian, H., 871
Der Nersessian, Sirarpie, 158, 205-207
Desimoni, Cornelio, 208
DeWitt, G. W., 872
Dieudonné, A., 82, 83, 418, 724
Dikijian, Arminé D., 1297
Dirks, J., 1199
Divo, Jean-Paul, 873
Djalagania, I. L., 1003-1005

Djaparidze, G. I., 1006-1007
Djemdjemian, Sahak, 419, 874-876, 1161, 1200
Dobrovolsky, I. G., 812
Dohrn, Tobias, 159
Domanig, C., 867
Dompierre de Chaufepié, Henri Jean de, 1201
Donabedian, Asbed H. M., 599-605, 1310
Dorn, B., 1008
Dörner, Friedrich Karl, 606
Doty, Richard G., 1124
Doughty, Frank W., 878
Dressel, Heinrich, 527, 725, 726
Drouin, E., 879
Droysen, H., 528
Du Cange, Charles du Fresne, 209
Dulaurier, E., 192
Dunbar, J. G., 197
Duplessy, Jean, 288
Dupont, Henriquel, 912
Durov, V., 1202

Ebeyan, Anoushavan A., 289, 880, 1009
Ebeyan, Anoushavan H., see Ebeyan, Anoushavan A.
Eckhel, Joseph, 468
Edhem, Khalil, 1010
Egbert, J. C., 105
Egger, Brüder, 396
Elmer, G., 730
Engel, Arthur, 801
Erel, Şerafettin, 1011
Eremian, S. T., 269
Eretzian, M., 881-886
Erits'iants', A., 420, 421
Etchmiadzin, 1162

F., 1348
Fabretti, A., 696
Fagerlie, Joan M., 72
Fahmy, Abdel Rahman, 887, 1012
Farrés, O. Gil, 1322
Fasmer, R., see Vasmer, Richard
Fonrobert, Jules, 802
Forrer, Leonard, 607, 608
Foville, Jean de, 609
Foy-Valliant, J., 610
Franke, Peter R., 611
Frey, Albert R., 106
Friedlaender, Julius, 62, 529
Froelich, Erasmo, 612, 613, 787
Fulco, William J., 290

Gabujian, V., 124
Galikov, A. G., 727, 728
Galstian, A. G., 210
Galustian, O. G., 160
Gamalov-Churaev, S. A., 888
Garabetian, Berj M., 63, 64, 614-616, 889-892, 1013
Gardner, Percy, 530, 531, 617, 618
Gason, Pierre M., 79
Gasparian, Aramayis O., 161, 162
Gat'ërchian, Hovsep', 211
Gessnerus, Joh. Jacobus, 619
Gevorkian, Manoosh, 163
Gewenian, Wartan, 1125
Gh., 429
Ghafadarian, K., 291
Ghalib, Ismail, 1014-1017
Ghalib Edhem, I., see Ghalib Ismail
Gharagyozian, H., 620
Giard, Jean-Baptiste, 729
Gilhofer & Ranschburg, 398
Gnecchi, Francesco, 730, 731
Göbl, R., 1298
Goell, Theresa, 606
Goian, George, 164
Golenko, K. V., 296, 621
Golikov, A. G., see Galikov, A. G.
Goltsius, E. Josephus Scaliger, 622
Goodacre, Hugh, 975
Gosh, Mkhit'ar, 212
Grant, Michael, 732-734
Green, Benjamin Richard, 623
Grierson, Philip, 65, 66, 813, 893
Grose, S. W., 624
Grueber, H. A., 735, 736
Guevrekian, John J., 423, 894, 1163

H. Gh. M., see Alishan, Ghewond M.
H. V. M., see Miskjian, H.
Haig, Pierre Vahe, 165, 737

Hakobian, T'. Kh., 213
Hakobian, Vazgen A., 214, 215
Hambarian, A. S., 424
Hambo, 421
Hammershaimb, E., 292
Haney, Thomas V., 425
Hapēshian, Haykazn, 895
Harut'yunian, B., 216
Harut'yunian, S. V., 217
Hats'uni, Vardan, 166, 167
Haverkamp, Sigebert, 218
Haykakan Sovetakan Hanragatiran, 219, 625
Haym Romano, Nicola Francesco, 626
Hayreniky Dzayn, 338, 339, 1203
Head, Barclay V., 107, 469, 532, 533, 627-630, 738
Hennin, M., 470
Hill, George Francis, 108, 534, 535, 631-633, 698, 739, 740
Hill, Philip V., 741, 742
Hirmer, Max, 477, 611
Hirsch, Jacob, 400
Hirsch, Lucien de, 501
Hobson, Burton, 668
Hoffman, Georg, 536
Hogan, Patrick D., 1018, 1126
Hoosharar, 426, 427
Hovhannesian, Vahan, 220
Hovhannisian, A. Ṛ., 198
Hovhannisian, Ashot, 214
Hovhannisian, Constantine, 1204
Hovsēp'ian, Garegin, 471
Howorth, Henry H., 788, 789
Hübl, Albert, 634
Humphreys, H. Noel, 109, 110
al-Husaini, Mohammad Baqir, 1019, 1020

Icard, Severin, 111, 112
Imhoof-Blumer, F., 472-474, 537, 538, 635
Indjidjian, Ghukas, 221
Iorga, N., 222
Israyelian, Margarit, 293

Jacob, Kenneth A., 896
Jameson, R., 539
Jamgochian, Nicholas V., 569, 1311
Janpoladian, H. M., 294
Jenkins, G. K., 636, 637
Joel L. Maltar and Company, Inc., 386
Johnson, A. F., 113
Joinville, Jean de, 209
Jones, John R. Melville, 67, 68
Judas, A., 743

K. J. B., see Basmadjian, K. J.
K'alant'arian, Aram, 295
Kalemkiarian, K., 381, 428
Kalustian, Mark A., 1164
Kamera, M. I., 296
Kapamadji, Nadia, 1299
Kapanadze, D. G., 1021, 1022
Karapetian, H., 1332
Karapetian, I. A., 329
Karapetian, Margo E., 340, 341, 897-899
Kardakoff, N., 1127
Karyszkowski, P. J., 621
Katvalian, M., 223, 224, 256
Kelekian, Susan, 1320
Keller, Arnold, 1128
Kerkwijk, A. O. van, 1205
Keshishian, Levon, 1300
Khach'atrian, Hayk, 638
Khachatrian, Zhores D., 297, 298, 1206-1209
Khachikian, Levon S., 225, 1210
Khandoyan, Constantine, 1211
Khatchatrian, Jaurès, see Khachatrian, Zhores D.
Khorenats'i, Moses, 226-229
Khorene, Moise de, see Khorenats'i, Moses
Kir ou Kirk, 342
Klawans, Zander H., 114, 475
Knight Asservat, Richard Payne, 476
Kocaer, Remzi, 1023
Köhne, B. von, 540, 744
Korganov, K., 1333
Kouymjian, Dickran Karnig, 900, 1024-1027
Kraay, Colin M., 477, 541
Krachkovskaĭa, V. A., 1165, 1336
Krafft, Albrecht, 803

Kraus, Ernest, 1129
Kreutzer, Emmi, 1219
Krumbholtz, Paul, 230
Kunz, Carlo, 387
Kurdian, H., 639, 1334
Kurkjian, Vahan, 231
Kürkman, Garo, 1148-1150
Kustas, George L., 1301
Küthmann, Harald, 637
K'velidze, Lamara, 1212

L. M.-B., see Melikset-Bek, L. M.
La Croze, Maturin Veyssière de, 232
Lachman, Samuel, 1028, 1046
Laffranchi, Lodovico, 745
Laing, Lloyd R., 299
Lambros, Paul, 901-903
Lampson, Godfrey Locker, 671
Lane-Poole, Stanley, 1029-1039, 1087
Lang, David Marshall, 233, 814, 1040, 1130, 1302, 1312
Langlois, Victor, 234, 235, 453, 478, 479, 804, 805, 815, 816, 904-910, 916, 1166
Lanzone, R. V., 696
Laurent, V., 1167
Lavoix, Henri, 1041, 1042
Lawrence, A. W., 197
Le Chevalier, M., 697
Le Rider, Georges, 480, 640
Leake, William Martin, 641
Lebeau, 864
Lederer, Ph., 642
Leitzmann, J., 69
Lelewel, J., 911
Lengyel, Lancelot, 168
Lenormant, Charles, 912
Lenormant, François, 542, 746
Levy, Shalom, 1043
Lhotka, Jr., J. F., 1303
Liebe, Christiano Sigismundo, 643
Lipsius, J. G., 69
Lisits'ian, Srbuhi, 169, 644
Loeb, Walter M., 1131
Loebbecke, Arthur, 543
Lohmeyer, A., 1123, 1132
Løkkegaard, F., 292
Longpérier, Adrien de, 763, 1327
Loon, Gerard van, 1213
Lopez, Robert S., 236
Lowick, Nicholas M., 60, 115, 116, 1044, 1045
Lraber, 429
Luttrell, A. T., 197
Luynes, Honoré Duc de, 544, 545, 747

MacDonald, George, 481, 645, 646
MacKenzie, Kenneth M., 1046, 1151-1154
Macler, Frédéric M., 192, 1214
Magee, Harry C., 1133
Magie, David, 237
Manandian, Hagop A., 238-242
Manandian, Ia. A., see Manandian, Hagop A.
Mangeart, Thomas, 117
Manian, Gregory, 913, 914
Manoogian, S., 1293
Manuch'arian, A. A., 1159
Marcar, Samuel, 915
Marchant, Baron, 916
Markov, A., 1047, 1048
Marsden, William, 1049
Martirossian, H., 300, 1340
Mathews, Geo. D., 647
Mattingly, Harold, 748-750
Maxoudian, Noubar, 243-245, 648, 649
Mayer, L. A., 70
Mazzini, G., 751
Meer, G. van der, 1215
Mekerian, H. H., 1315
Melik-Bakhch'ian, S., 246
Melikset-Bek, L. M., 817
Menant, M. Joachim, 1168
Merzbacher, Eugen, 546
Metcalf, D. M., 288, 917-919
Metcalf, William E., 752
Meyer, Jr., D. C., 1216
Migne, 204
Mikaelian, G. G., 247
Miles, George C., 92, 1050
Milne, J. G., 753
Minassian, M., 248
Mionet, T. E., 482

Miskjian, H., 570
Mitchell Brown, Helen W., 93, 1043
Mitchiner, Michael, 483, 1051
Mnats'akanian, A. Sh., 170
Mohammed-Bey, 908
Montgomery, Compte de, 663
Montis Gomerici Comes, see Pembroke, Thomas
Mordtmann, A., 1169
Morgan, Jacques de, 249-252, 484
Mørkholm, Otto, 71,
Morrison, Cécile, 1304
Moses of Khoren, see Khorenats'i, Movses
Moucheghian, Khatchatour, see Mousheghian, Khatchadour A.
Mousheghian, Khatchadour A., 118-139, 183, 301-303, 305, 343-360, 430-433, 454-458, 485-500, 547, 644, 650-652, 754, 790, 791, 806-809, 920-925, 976, 1007, 1048, 1052-1067, 1077, 1079-1081, 1294, 1305, 1316
Movsesian, Ghewond, 818, 819
Movsesian, Léwond, see Movsesian, Ghewond
Mubarik, Mohammad, 1068
Mueller, Gene A., 1134
Muscheghian, Ch. A., see Mousheghian, Khatchadour A.
Musei Imperialis Petropolitani, 926
Mušegjan, Ch., see Mousheghian, Khatchadour A.
Mušeɫian, X. A., see Mousheghian, Khatchadour A.
Mushegjan, Hatshatur, see Mousheghian, Khatchadour A.
Mushegyan, H., see Mousheghian, Khatchadour A.
Mushegyan, X. A., see Mousheghian, Khatchadour A.

Nadrian, Manuel, 361, 362
Nahas, Dominique, 171
al-Naqshabandi, Nasir Mahmud, 1069
Naster, Paul, 72, 501, 1306
Nationalmuseets Vejledninger, 653
Nercessian, Y. T., 73, 304, 388, 434-440, 459, 654, 655, 870, 927-932, 1135-1137, 1217, 1218, 1288, 1290, 1308, 1313, 1319, 1337, 1341
Nercessian, Y. T. & Sons, (see also Nercessian, Y. T.), 388
Nersessian, V., 74
Nersisian, M. G., 253
Newell, Edward T., 639, 656-659
NI Bulletin, 75
Niggle, Paul, 1219
Nony, D., 933
Nuetzel, Heinrich, 1070
Numismatic Fine Arts, Inc., 389-393
Numismatische Zeitschrift, 76
Numisamtist, 1220

O., A., 1221
Ölçer, Cüneyt, 1071-1075
Oldenburg, Evelyn, 292
Ōrbēlian, Step'annos, 254
Ordjanian, Anahid V., 423
Oskian, H., 1317
Østrup, J., 1076
Otto, Walter, 660

P., Cam., 77
Pakhomov, E. A., 140, 305-313, 791, 820, 821, 1077-1081
Pani, Mario, 661
Parsamian, Vardan, 1222, 1223
Parùck, Furdoonjee D. J., 792
Patin, Charles, 755
Patrik, Arakel, 172-174
Pegolotti, Francesco Balducci, 255
Pellerin, Joseph, 502, 662
Pembrochiae, Thomas, see Pembroke, Thomas
Pembroke, Thomas, 663
Pere, Nuri, 1082
Petrowicz, Alexander, 460, 503
Pick, Albert, 1138-1140
Pick, Behrendt, 756
Pinchart, Alexandre, 80, 81
Pinkerton, John, 664
Piotrovskii, B. B., 175, 176
Plant, Richard, 504, 934, 935
Ploug, Gunhild, 292
Poghossian, S., 256
Poole, Reginald Stuart, 757, 1083

Porter, Harvey, 1084
Pozzi, S., 394
Préau, Ch., 257
Prinz, Ernst, 395
Prokesch-Osten, Anton Grafen von, 665, 793, 794
Prowe, Théodore, 396, 666

Rabino di Borgomale, H. L., 1085
Radet, G., 441
Rahmani, L. Y., 314
Ranschburg, see Gilhofer
Rasche, Johann Christoph, 141, 142
Ratto, R., 977
Rawlings, G. B., 143
Raymond, Irving W., 236
Reece, Richard, 758
Regling, Kurt, 548, 571, 667
Reinach, Théodore, 759
Reinfeld, Fred, 668, 669
Remler, Philip N., 1086
Renner, V., 760
Rentzmann, Wilhelm, 144
Revue Belge de Numismatique, 78
Revue Belge de Numismatique et de Sigillographie, 79
Revue de la Numismatique Belge, 80, 81
Revue Numismatique, 82-84
Rhodes, N. G., 936
Ricci, Serafino, 100
Riley-Smith, J. S. C., 197
Robert, Jeanne, 572
Robert, Louis, 572
Robertson, Anne S., 761
Robinson, D., 1224
Robinson, E. S. G., 670, 671
Robinson, John, 85
Rogers Bey, E. T., 1087
Rojers, Michael, 1335
Rollin et Feuardent, 397
Rossi, F., 696
Roubier, J., 505
Royal Numismatic Society, 315-319
Rüdt-Collenberg, W. H., 258, 1307
Rulau, Russ, 1141
Rustigian, Stella S., 177
Rynearson, Paul F., 978

Sabatier, J., 762, 979
Sabbaghian, Berj, 672, 673, 937, 938, 1088-1090
Safrastian, Arshak, 259
Sahakian, K. T., see Tēr Sahakian, K.
Saint-Martin, M. de, 864
Sakissian, Arménag, 1225, 1226
Sallet, Alfred von, 549-551
Salman, Isa, 1091
Salmaslian, A., 86, 87
Salton, Mark M., 106
SAN, 88, 89
Sandberger, Guido, 573
Sarkisjan, Genrich W., see Sarkissian, Henry V.
Sarkissian, G. Kh., 260, 269
Sarkissian, Genrich, see Sarkissian, Henry V.
Sarkissian, Henrik, see Sarkissian, Henry V.
Sarkissian, Henry V., 145-148, 173, 216, 246, 293, 298, 320, 363-377, 424, 442, 598, 674-678, 806, 812, 924, 1057, 1142, 1143, 1177, 1179, 1202, 1212, 1227-1276, 1285, 1321
Saroukhan, Arakel, 1277
Saulcy, Louis Felicien de, 939, 980
Sawaszkiewicz, L. L., 911
Schlumberger, Gustave, 763, 940-945, 1170-1175
Scholz, Josef, 395
Schrötter, Friedrich Freiherr v., 679
Schulman, Jacques, 1278
Schwarz, Ted, 764
Scott & Company, 946
Seaby, H. A., 506, 765
Sear, David R., 766, 981
Seïfeddini, M. A., 1092-1095
Sekoulian, Au., 947-958
Sekulian, O., see Sekoulian, Au.
Seltman, Charles, 507
Serrure, Raymond, 801
Sestini, Domenico, 508, 552, 680, 681, 959-961
Setton, Kenneth M., 207
Severova, M. B., 90, 320
Seyrig, Henri, 682-684, 767
Shahnazarian, Aslan, 509

Shandrovskaîâ, V. S., 1176-1179
Shertsel, R., 1096
Shirakats'i, Anania, 149
Sibilian, Clement, 73, 321, 437, 553, 686, 888, 913, 914, 916, 962-966
Sibilian, Kghemes, see Sibilian, Clement
Sibilian, Clemens, see Sibilian, Clement
Sibiljan, Clemens, see Sibilian, Clement
Sigler, Phares O., 91
Simonian, Simon, 261
Six, J. P., 554-556
Skaare, Kolbjørn, 92
Smith, H. R. W., 967
Smpad, Constable, 205, 262, 263
Smpad Sparapet, see Smpad, Constable
Smyth, William Henry, 768, 769
Soghikian, Juanita Will, 178
Soret, Frédéric, 1097, 1328
Sourdel, Dominique, 1098
Sovetakan Hayastan, 378, 1286
Spanhem, Ezechiel, 510, 685
Spasskiĭ, I., 1279
Sten, George J., 1144, 1145
Stepanenko, V. P., 822
Step'anian, K., 179
Stevenson, Seth William, 150
Stickel, G., 810
Stith, Nancy, 1314
Stone, Michael, 968
Šturms, 1344
Subhy Pacha, 686
Suk'iasian, Karapet, 180
Sullivan, Richard D., 687, 770
Sultan, Jem, 1099
Superior Stamp & Coin Co., Inc., 322-325
Sutherland, C. H. V., 771-774
Svoronos, John N., 630, 775, 969
Sydenham, Edward A., 264, 750, 776-780
Szekula, A., see Sekoulian, Au.

Tchéraz, Minas, 1280
T'eodik, 1281
Ter-Ghewondyan, Aram N., 265, 266, 1100
Ter Hakobian, A. H., 443
Tēr-Movsēsian, Sahak, 267
Tēr Sahakian, K., 268, 982
Thomas, Edward, 511, 795
Thomsen, R., 292
Thomson, Robert W., 228
Tiesenhausen, W. von, 1101
Tiratsian, G. A., 181, 269, 326-330, 688
Tiryakian, M. H., 151
Toderini, 270
T'orgomian, Vahram H., 1282
Tornberg, Carolus Johannes, 1102-1104
Toros, Haji, 689-694
T'orossian, Khosrov, 212
Toumanoff, C., 271, 272
Tourneur, Victor, 1180
Toynbee, Jocelyn M. C., 182, 695, 781
Trau, Sammlung Franz, 398
Trever, K., 183
Tristan de Saint-Amant, J., 273
Troubetzkoy, Al., 399
Tuhid, Ahmad, 1105
Turan, Osman, 274
Turin, 696

Vaillant, Jean Foy, see Foy-Vaillant, Jean
Valentine, W. H., 1106
Van Buren, A. W., 782
Vardan the Historian, 275
Vasmer, Richard, 988, 1107-1114
Vaspurakan Hayrenakts'akan Miut'iwn, 1146
Vermeule, Cornelius C., 783
Visconti, Ennio Quirino, 276, 277
Vogüé, M. de, 970
Voigt, W. v., 512
Voort, M. J. van der, 1283, 1284
Vratzian, Simon, 1147

Waddington, W. H., 515, 516, 557-560
Walcher de Molthein, Léopold, 697

Walker, John, 1115
Ward, John, 698
Ware, E. A., 152
Weber, Eduard Friedrich, 400
Weil, Rudolf, 62
Welzl von Wellenheim, Leopold, 401
Westdal, Stewart J., 152
Weyl, Adolph, 802
Whitting, P. D., 331, 971, 972, 1045
Witte, J. de, 561
Wroth, Warwick, 513, 562, 563, 796, 797, 983
Young, John H., 699
Yuzbashian, K., 1342
Yvon, Jacques, 84, 93, 168

Zambaur, Eduard von, 1116, 1117
Zarbhanalian, Garegin, 278
Zardarian, Mkrtich', 700
Zartonk, 1343
Zeile, Valentina, 1285
Zeitschrift für Numismatik, 94, 95
Ziya, Ahmad, 1118
Zograph, A. N., 332, 701, 702

Armenian Numismatic Bibliography and Literature (ANBL)

By

Y. T. Nercessian

1971 June 6 — The author started accumulating numismatic literature and composing abstracts.

1981 September 10 — The author completed writing and editing the manuscript which absorbed @ twelve thousand man-hours.

1983 June 4 — The Armenian Numismatic Society voted for *ANBL*'s publication and underwrote the expenditure.

1983 June 21 — Abril Printing, Los Angeles, California signed a contract to typeset *ANBL*.

1984 June 15 — The Armenian Numismatic Society accepted the price quotation of BookCrafters, Inc., Chelsea, Michigan to manufacture *ANBL*.

1984 August 31 — Mrs. Siran Chadarevian of Abril Printing completed the typesetting with Compugraphic "Editwriter 7500." The Typesetting was executed with "Century Textbook" (English) and "Barz" (Armenian) typefaces.

1984 November 8 — BookCrafters, Inc., completed the manufacturing: printed on 50 lb. booktext natural 490 ppi. paper, casebound with Skivertex leather in black format 8 octavo (6 " × 9 ").

First edition 1000 copies. Price $50.00

Publisher: ARMENIAN NUMISMATIC SOCIETY
8511 Beverly Park Place
Pico Rivera, CA 90660, U.S.A.